A Budapest Art-Expo — Vízivárosi Galéria
meghívja Önt

Warga Zsófia

Kék ég, zöld fű és a felhők

című kiállításának megnyitására
1996. február 27-én 18 órára

Bevezeti: Maurer Dóra

1027 Budapest, Kapás u. 55. · Tel.: 201-6925
A kiállítás március 8-ig kedd–péntek 13–18 óráig,
szombaton 10–17 óráig tekinthető meg

A galéria támogatói:
Nemzeti Kulturális Alap, Ludwig Lalpítvány,
Soros Alapítvány, Fővárosi Önkormányzat Kulturális
Bizottsága

WARGA Zsófi

WARGA Zsófia

ÉS 1996. febr. 28.

Vízivárosi Galéria

Kék ég, zöld fű és a felhők – ezt a címet adta *Warga Zsófia* legújabb kiállításának, amely a Vízivárosi Galérában (*Budapest, II. Kapás u. 55.*) látható keddtől péntekig 13-18 óra, szombaton pedig 10-17 óra között.

)dikos Diákunk!

údió által szervezett **hatosztályos**
tõvel kapcsolatban az alábbiakról

talános Iskola és Gimnázium

Attila út találkozásánál, a Vérmezõ

ovember 26., december 3.,
er 17. / mind szombat /

3^{00}-ig.

Warga Zofia

A Budapest Art-Expo — Vízivárosi Galéria
meghívja Önt

Warga Zsófia

Kék ég, zöld fű és a felhők

című kiállításának megnyitására
1996. február 27-én 18 órára

Bevezeti: Maurer Dóra

1027 Budapest, Kapás u. 55. · Tel.: 201-6925
A kiállítás március 8-ig kedd–péntek 13–18 óráig,
szombaton 10–17 óráig tekinthető meg

A galéria támogatói:
Nemzeti Kulturális Alap, Ludwig Lalpítvány,
Soros Alapítvány, Fővárosi Önkormányzat Kulturális
Bizottsága

WARGA ZSÓFIA

A Budapest Art-Expo — Vízivárosi Galéria
meghívja Önt

Warga Zsófia

Kék ég, zöld fű és a felhők

című kiállításának megnyitására
1996. február 27-én 18 órára

Bevezeti: Maurer Dóra

1027 Budapest, Kapás u. 55. · Tel.: 201-6925
A kiállítás március 8-ig kedd–péntek 13–18 óráig,
szombaton 10–17 óráig tekinthető meg

A galéria támogatói:
Nemzeti Kulturális Alap, Ludwig Lalpítvány,
Soros Alapítvány, Fővárosi Önkormányzat Kulturális
Bizottsága

A Budapest Art-Expo — Vízivárosi Galéria
meghívja Önt

Warga Zsófia

Kék ég, zöld fű és a felhők

című kiállításának megnyitására
1996. február 27-én 18 órára

Bevezeti: **Maurer Dóra**

1027 Budapest, Kapás u. 55. · Tel.: 201-6925
A kiállítás március 8-ig kedd–péntek 13–18 óráig,
szombaton 10–17 óráig tekinthető meg

A galéria támogatói:
Nemzeti Kulturális Alap, Ludwig Lalpítvány,
Soros Alapítvány, Fővárosi Önkormányzat Kulturális
Bizottsága

WARGA ZSÓFIA

Waedge Richard

ötvös 1826

laid

Gyárfás Brassó 62

Warga Márton

műértés

Cásd

Magyar Iparművészet

1930. 361

fordít

A Virágos Budapest — Virágos Magyarország. kertészeti kiállítása az Iparművészeti Múzeumban.

A «VIRÁGOS BUDAPEST — VIRÁGOS MAGYARORSZÁG» KERTÉSZETI KIÁLLITÁSA AZ IPARMŰVÉSZETI MÚZEUMBAN. A virág és a kert mindig nagy érdeklődést keltett a közönségnek annál a részénél, amely a művészetért, iparművészetért, a szépért általában véve érdeklődik — és oly ritkán jut nálunk a közönség ahhoz, hogy a kert, a virág szépségeit összefoglaló módon, tanulságos módon láthassa. Kertészeti termelésünk nem oly nagy, hogy annak különös propagandát kellene csinálni, a kínálat a kereslettel jó arányban van, sőt, sajnos, a virráganyag részben külföldről kerül a virágüzleteinkbe. Igy ezeknek a kiállításoknak elsősorban a magyar virágkultusz propagálása, másrészt a kert művészeti értékeinek bemutatása volt a célja.

Egy fedett, aránylag véve kis területű csarnokban természetesen nem volt mód arra, hogy nagy területű kerteket mutassanak be és igy a kertnek olyan formáit kellett megválasztani, amelyek aránylag véve egész kis területen is kifejleszthetők. A kertnek ezek a formái a külföldi kertbarátok kedvelt kertjei: a japán kert és a kaktuszgyüjtemény. Nem mondhatni éppen azt, hogy egy ilyen japán kert bemutatásának a magyar kertművészeti kultúra szempontjából túlságos jelentősége volna. A japán iparművészet és igy a japán kertművészet oly messze van a magyar érzéstől, és a japán művészet belső tartalmának megérzése annyira távol áll a magyar közönség gondolkodási világától, hogy egy ilyen japán kertet leghelyesebben mint egy idegen nép játékos fantáziájának különös termékét nézi meg.

Ilyen kedves és finom ízlésű volt az a kis japán kert, amely az Iparművészeti Múzeum csarnokában készült **W a r g a M á r t o n** kertigazgató nagy alaposságra, tudásra és finom ízlésre valló tervei szerint.

MDL

Varga Oszkár szobrász.

A „Labdázók" c. szobrot Herczeg Klárával valósítja a Népstadion részére.

Péter Imre: Monumentális szobrászatunk.

Művelt nép. 1955 jan. 23. VI. é. 4. sz. 5. l.

MDK

Warga Oszkár

44. lapon közölt tervben részes.

Groh István és tanitványai. Magyar diszitőművészet. II.rész, Bp. é.n. 35.l.

Az ember környezete, „élettere" mindig foglalkoztatott.

Amikor látvány után „rajzolni" tanultam, a modell számomra mindenekelőtt embert jelentett, akinek érzéseit, hangulatát, „emberségét" környezetéhez való viszonyában próbáltam kifejezni. A formai problémák megoldásai többnyire ennek jegyében születtek.

A szakközépiskola 4. osztályában játszótér — tervem szabadon választott feladat volt, amelyen keresztül konkrétabban jutottam el a környezettervezéshez. Budapest „lakható lakhatatlansága", az urbanizáció világszerte jelenlévő problémái ebben az időben tudatosodtak bennem.

Mindenek előtt ezért jelentkeztem környezettervező - belsőépítész szakra az Iparművészeti Főiskolán kétszer — sikertelenül. Végül is a Képzőművészeti Főiskola sokszorosító grafika, majd festő szakára kerültem, ahol mesterem, Maurer Dóra nyitottsága példaértékűvé vált számomra.

Az itt eltöltött hat év során a rajzolástól a képkészítésen át jutottam a „térben elhelyezhető tárgyakig". Manapság „installációnak" hívják ezt, de én idegenkedem mindenféle műfaji besorolástól. Különböző kultúrák lakó- és kultikus terei, templomai, bútorai legalább annyira hatottak rám és épültek munkáimba, mint a Föld természeti változatossága, tájélményeim. Módomban volt személyesen látni - átélni ezeket utazásaim során, amelyek nagyban alakították a világról alkotott képemet.

Hogy e tárgyaim a képző — avagy az iparművészet kategóriájába sorolhatók-e —, azt nem tudom. Számomra alapvető fontosságú volt, hogy a „Művészetben" avatatlan emberek is vágyat érezzenek arra, hogy környezetükben találkozzanak, esetleg együtt éljenek ezekkel, megtapintsák, kezükbe vegyék, kinyissák - becsukják őket — azaz minél több és közvetlenebb kapcsolatba kerüljenek velük. Mindazzal, amit az utóbbi időben készítettem, arra törekedtem, hogy emberi, mindennapi térbe beilleszthető legyen.

Ennek jegyében rendeztem 1993. júniusában egy kiállítást „Kék ég — zöld fű" címmel a Liszt Ferenc téri gyermekkönyvtárban, ahol a könyvespolcok között keresgélő olvasók beleütköztek munkáimba. ITT valódi térszervezésre volt szükség, vállalva az alárendelt viszonyt a környezettel.

Szeretnék minél közelebb kerülni az emberekhez. Évek óta gyakorló tanárként dolgozom, amit hallatlanul élvezek s nem csupán anyagi kényszer számomra.

Világunk egyre követhetetlenebb. Ennek tükreként a kifejezésmódok sokaságában kiigazodni szinte lehetetlen.

Eszközeimet nem szeretném magyarázni, indokolni — évek során alakult így. Nem idegenkedem egyetlen új anyagtól, technikától, illetve művészeti megnyilvánulástól sem, melyet szervesen beépíthetek saját rendszerembe. Szeretnék minél egyszerűbb, mégis érzelmekre ható játékos-komoly munkákat készíteni. Legfőképpen szeretném, ha tárgyaim mindenekfelett életigenlést sugároznának.

Warga Zsófia

Warga Zsófia

Budapest, XIV. Abonyi u. 8.

1968 született Budapesten
1982–86 Magyar Képzőművészeti Főiskola, Sokszorosító Grafika szak
1990 Festő szak, mester: Maurer Dóra
1992 Diploma
1992 Nyári Képzőművészeti Akadémia, Salzburg
1993–94 posztgraduális képzés / MKF /

Kiállítások:
1991 „Áthatás / olaj", Fészek Klub, Hermann terem, Budapest
1992 Studentenfotogramme, Goethe Intézet, Budapest
1992 „Renoválás" Műcsarnok, Budapest
1992 „Térképzetek" Budapest
1993 „TONDO" Józsefvárosi Galéria, Budapest
1993 „Kék ég — zöld fű" Liszt Ferenc téri gyermekkönyvtár, Budapest

KROÓ GYÖRGY:

Születésnapi koncert

A 70 éves *Kurtág György* tiszteletére születésnapján és annak másnapján egy-egy hangversenyt rendeztek Budapesten. A két helyszín – a Bartók Szakközépiskola, ahol Kurtág 1958-tól 1963-ig tanított és a Fészek Klub – azt sugallja, sőt, jelzi az elfogulatlan külföldi zenebarátnak, aki történetesen jelen volt a közelmúlt valamelyik Kurtág szerzői estjén a kontinensen, vagy hallott az Európa több nagy városában ünnepelt komponista műveiből összeállított születésnapi hangversenyekről, hogy Kurtág György afféle magánzeneszerzőként van jelen hazája zenei életében. S talán az is megfordul a fejében, hogy ez jobban is illik hozzá, mint – a világnagyságnak egyébként kijáró – hivatalos megemlékezés. Hiszen Kurtág szelleme – mert fizikailag nem volt jelen – bizonyára jól érezte magát e körben, magyar barátai, tisztelői, hívei és elkötelezett előadói között, akik viszont jól tudták, hogy egy máris, még életében zenetörténeti személyiséggé vált, váló nagy alkotó hangját jöttek, jöhettek el felidézni, meghallgatni. A két hangverseny műsora nagyjában, egészében azonos volt, és ez szükségszerű következménye az előadógárda azonosságának, a középpontban Csengery Adriennel és a Keller Vonósnégyessel, Csalog Gáborral, Kemenes ndrással, Gyöngyössy Zoltánnal, kácsházi Istvánnal és Vékony Il- val, a nagyon tehetséges és fel- 't fiatal cimbalmossal. A *Játé-* l hangzottak el régebbi és darabok kétkézre, négykézre, atkézre, felidézték Kurtág ezes *Bach-átirat*ait, megszólalt gedűre és cimbalomra írott *c duó*, négy részlet a fuvolára, őgőre és zongorára készült *ellek*ből, az egyik *Tandori-dal-* , az *Eszká-emlékzaj*, a *Három sírfelirat*, illetve a Dalos Rimövegére írott Requiem, a *12 ludium*, az *Officium Breve* és sokra komponált *Jelek, Játé-* *Üzenetek*, közöttük egyetlen idegen kéz által átírt zongoradarabbal. Válogatás tehát: 1961-től számolva 25-30 esztendő terméséből kínált ez az összeállítás keresztmetszetfélét. Ám a lényeget tekintve teljes portré volt. Mert Kurtág esetében minden hang mögött erőteljesen érezni ugyanannak a tekintetnek, idegéletnek, lelki rezdülésnek az azonosságát. Mert az ő műveiben minden zenei szó önvallomás jellegű. Mert ennek a zenének minden pillanatában, így vagy úgy, az egész életmű egyszerre van jelen.

Már több mint három évtizede nagy zeneként élem át ezeket a jelekkel, játékokkal, üzenetekkel, indulatokkal átszőtt, mindig a kút mélyéről merítő, a jelenben és a múltban egyszerre élő kompozíciókat. Mindig úgy éreztem, hogy a miniatűrökből, a bagatellekből, mozaikokból, rövid darabok sorozatából, akár egymásmellettiségéből is univerzum születik. Ez a zene mindig bekapcsol valamibe. Nemcsak egy kulturális, egy zenei körforgásba, hanem az idő és tér végtelenségébe, a látható, láthatatlan külső-belső életbe. Európa Friedrich Schlegel óta töpreng a *Töredék* esztétikai jellegén, jelentésén. Közel kétszáz évvel az Atheneum után még mindig ez foglalkoztatja a romantikus nemzedékről szóló legújabb könyvében a kitűnő muzsikust, tudóst, Charles Rosent is. A Kurtág-féle rövidség azonban más természetű, mint a romantika nagy műfajáé volt. Nem úgy mutat túl önmagán, mint amaz. Ez a forma mély lélegzetből fakad. Kiszűrte, kizárta önmagából a formalizmust, nem dolgozik kötőanyaggal, csak vérrel, verejtékkel, és a gesztusai, legyenek mosolyszerűek vagy kiáltások, ironikusak vagy könnyesek, mindig teljes, zárt műalkotásokként hatnak. Nem töredékek, hanem sűrítmények. Éppen ezért az az előadásművészet is, amely Kurtág interpretálására vállalkozik, egyetlen laza, kontrollálatlan vonással, billentéssel, hangütéssel egy egész világ hitelét teszi kérdésessé. Ez a zene nem engedélyez előadói kompromisszumokat, nem ismeri az időleges megoldásokat.

Mint parázs nem melegít, csak úgy létezik, mint a láng vagy a jeges szél. Ez a hangverseny – én a Fészekben rendezett estet hallottam – nemcsak Kurtág zenéjének nagyságát hirdette, hanem megsejttette a műveire váró pusztulást is: ha nem állíthatunk a jövő muzsikusai elé a szerző előadásában, betanításában megszólaló modellinterpretációkat, optimális esetben egy lemezösszkiadást! A historikus előadás problémáinak ismerői jól tudják, hogy a hangszer rekonstruálható, a díszítő praxis újból tanítható, a szerzői kottaírás interpretálható, a kor és a műhely, a mű és az alkotó kivallatása mégiscsak megközelítőleg lehetséges. Itt van viszont a magyar Bartók-kutatás esete, amely a megőrzött szerzői előadás valóságára éppúgy építhet, mint a kottaforrások tanulmányozására. Kurtág zenéje sokat mond rólunk, korunkról, az emberről. Ha azt akarjuk, hogy e szavak igazi értelme eljusson a 21. századba is, az előadóművész Kurtágot, a pedagógus Kurtágot kell rábírni művei interpretált mintakollekciójának megteremtésére.

Erre mozgósított ez a születésnapi koncert.

Glossza- és riportverseny

A Soros Alapítvány támogatásával indított verseny első negyedéves díjainak átadására március 26-án, délután 2 órakor kerül sor a szerkesztőségben (VIII. Rezső tér 15.) A díjazottaknak meghívót küldünk, az eredményt március 29-i számunkban közöljük. A verseny változatlan feltételekkel folytatódik tovább.

FÁY MIKLÓS:

Versek a csukott könyvben

Tizennégy és száznegyven között. Nem évekről van szó, az évek számát Kurtág György esetében pontosan tudjuk: idén hetven. A tizennégy és száznegyven másodpercek száma, dalok hossza, tizenöt dalé egy lemezen. Jelenetek egy regényből, tizenöt dal Dalos Rimma verseire.

Emlékszem, amikor először hallottam a művet a Zeneakadémián. Hazamentem, és egyetlen szó maradt meg bennem az estből, az újra és újra elismételt „gavarila, gavarila". Egy kukkot nem értettem az egészből, nem tudtam volna megmondani, ha kérdik, hogy jó-e vagy rossz, s főleg azt nem, hogy miért. Azóta eltelt tizenvalahány év észrevehető fejlődés nélkül. Kurtág zenéje számomra csukott könyv, bizalmi alapon azt gondolom, hogy jó, de ha fontos emberek győzködnének, valószínűleg elhinném azt is, hogy rossz. Siralmas állapotomról az önvallomást nem is azért tettem, hogy őszinteségemmel dicsekedjek, hanem azért, hogy elmagyarázzam: ezeket a dalokat én úgy hallgatom, ahogyan bárki, aki olvasni tud. Nekem ezek versek. Az énekesnő a színész, Kurtág a rendező.

Dalos Rimma verseinek szükségük van Kurtágra. Nélküle nem sokat érnek. Nélküle csak orosz szavak egymásutánja, a magyar fordításban nem igazán értékes mondatok sorozata, mögöttük valami asszonyi fájdogálás, általános, de nem erőteljes jajongás a rosszul berendezett világról, magányról, bizonytalanságról és hasonlókról. Az érzékeny hölgy könnycseppjeiből alkot Kurtág maradandót. Gyöngyöt vagy üveggyöngyöt, azt nem tudom, de olyasmit, aminek súlya van, ragyogása, amit újra és újra meg lehet szemlélni. A bánatból világra szóló fájdalom lesz, a személyesből egyetemes, a szavakból hangok, a sorokból dalok.

Ne feledkezzünk meg a színésznőről sem. Mondták, hogy Csengery Adrienne egyedülálló előadója Kurtág dalainak, csak az egésznek nem volt akkora jelentősége, amíg Csengery Adrienne valóban egyedül állt mint Kurtág–énekes. Most, egy másik lemezzel, egy másik énekesnővel, Christine Whittlesey–vel összevetve derül ki, mennyire jó Csengery. Nagyon. Van némi előnye abból fakadóan, hogy a zeneszerző neki írta a dalokat, ismerte a hangját, tudta, hogy hol szól igazán szépen. De Csengery változatosabban, erőteljesebben használja a hangját, mint Whittlesey kisasszony vagy asszony a magáét. Többet tud. Suttogástól sikolyig, egyszerűségtől a szó értelmét elveszítő ismétlésekig bármit. Ki vette észre Kurtág és Csengery előtt ezeknek a szavaknak az értékét? Ki hitte volna, hagy ennyi nagy és fontos érzelem van ezekben a sorokban? És nagyon sok átélhető belőlük még a rosszabb előadásban is.

Nem akarom most elkezdeni a dobálódzást a szavakkal, különösen akkor nem, amikor jól tudom, hogy Kurtág „értésében" addig a szintig eljutni, ahol én tartok, egyszerűen nem teljesítmény. Nem kell hozzá sem különleges érzék a modern vagy nem modern zenéhez, sem zenei műveltség vagy kifinomult hallás, egyáltalán semmi sem kell hozzá, csak a zene. Az ember esetleg azt képzeli, hogy persze, Kurtág a miénk, mi jobban megértjük őt, mint mások a világban, s hogy most épp eleget ünnepelték őt a születésnapja alkalmából. Nem hiszem, hogy így van, sőt tudom, hogy nincs így. Amikor a lemezt megvettem egy jól menő belvárosi lemezboltban, megkérdeztem az eladót, hogy nem tudná-e megmondani, körülbelül mennyit adtak el belőle. Azt felelte, hogy egészen pontosan tudja a választ. A kiadványból ugyanis ők egyetlenegyet rendeltek.

(Kurtág: Song Cycles – Sony, 1993)

Fegyverbe! Fegyverbe?

MŰGYŰJTÉS

Szerkeszti: Bátki Mihály

azai műtárgyállomány az el- záz évben sok veszteséget 'ett. Talán a legnagyobb g az antik fegyverállományt második világháború után a következményektől félve – ráltatták a birtokukban lévő at, mások elásták, elrejtetteményüket. Az így sebté- kszor szakszerűtlenül elrej- abok csak néhány év múlva tek elő.

orút követő évek sem ked- zoknak, akik fegyvergyűj- dták volna a fejüket. A mű- s sem tartozott az elfogadott nységek közé. Holmi úri k és mindenképpen gyanak tűnt. És akinél akár ka flinta is lógott a fa- en szerepelhetett vád- perben, ahol a legeny- fegyverrejtegetés, mi- en államellenes össze- etett ellene a vád.

atos forradalom után t is a szigor, és csak a k közepétől kerültek gyverek rejtekükből: könnyen elképzelhető, milyen állapotban!

A Bizományi Áruházakban 800-1000 Ft-ért lehetett venni (lakatszerkezet nélküli) 48-as puskákat, karabélyokat. A még mindig éber hatalom minden fegyverhez – néhány Ft-nyi illeték ellenében – „engedélyt" adott ki, hogy „eme fegyver tartásához nem szükségeltetik engedély"... És hogy biztosak legyenek a dolgukban, az amúgy a maguk korában is nehezen elsüthető fegyverek csövét egy, erre a munkára szakosodott, dilettáns szövetkezet kultúrálatlan dolgozóival hatástalanítás címén – visszafúratták.

A többnyire értékes díszfegyverek lőporűrje felett helyezték el a készítő mesterek jegyeiket, vagy vésték, arannyal, ezüsttel tausírozták nevüket, esetleg „csak" szép vésetekkel díszítették a csövet. A „hatástalanítás" következtében az állami kereskedelemben megfordult lőfegyverek minden darabját tönkretették, sok esetben jóvátehetetlenül.

A hetvenes évek végén a Hadtörténeti Múzeum volt az első intézmény, amelyik felkarolta, támogatta a gyűjtői munkát. A Múzeum segítségével alakult meg a Fegyverbaráti Kör, tagjai látogathatták az intézmény könyvtárát, lehetőséget kaptak kutatásra, hobbi szintű tevékenységük tudatos gyűjtői munkává válhatott. A korán kialakult együttműködés segített eloszlatni a gyanút és bizalmatlanságot, amivel a „hatalom" a műgyűjtőket, kivált a fegyvergyűjtőket kezelte. Az éber hatóság már csak elvétve csapott le egy-egy gyűjtőre, és a lefoglalt ritkaságok is rövidesen visszakerültek tulajdonosaikhoz.

Az első gyűjtői tárlat dátuma 1982 – az akkori siker volt a „kegyelemdöfés" mindazoknak, akik ezt a tevékenységet károsnak, sőt rendszerellenesnek bélyegezték. Akkor 27 kiállító több mint 500 darabja bizonyította, hogy Európa más országainak e tudományos igényű szórakozása nálunk is számos követőre talált. 1991-ben aztán régi és új tagok megalakították a Magyar Fegyvergyűjtők és Fegyverbarátok Országos Egyesületét – és csak természetes, hogy ismét a Hadtörténeti Múzeum aktív közreműködésével. Két évi közös munka után a múzeum két nagy termének tárlóit 22 kiállító félezer fegyvere töltötte meg.

Bártfai Csaba

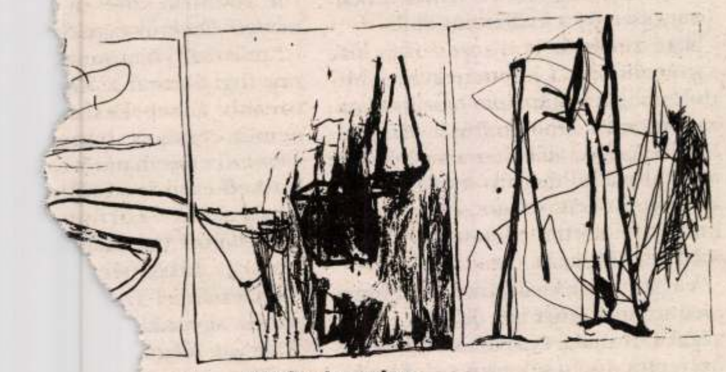

Pál Csaba rajza

Aukciók péntektől-péntekig

Festmény, műtárgy: márc. 11. (du. 5)
Belvárosi Aukciósház (V. Váci u. 36.)

Könyv: márc. 9. (de. 10)
Kárpáti és Szőnyi Antik (V. Váci u. 19-21.)

Papírrégiség: márc. 13. (du. 5)
Első Budai Árverezőház (II. Margit krt. 16.)

Vegyes Műtárgy: márc. 14. (du. 5.)
Első Budai Árverezőház (II. Margit krt. 16.)

BÁV RT.

Biztosan készpénzhez juthat! Ön kiválaszthatja, hogy műtárgyait, ékszereit, régiségeit a BÁV Rt. aukcióin vagy szakboltjaiban adja el a legmagasabb piaci áron. Készpézért megvásároljuk vagy magas előleget fizetünk!

Szakfelvevőhelyeink:
Ékszer: V. Párisi u. 2. 118-6217
VI. Andrássy u. 43. 342-9143
VII. Thököly út 14. 322-5014
Szőnyeg: V. Ferenciek tere 10. 118-7898 és valamennyi fővárosi és vidéki boltban.
Festmény, műtárgy:
VI. Bécsi u. 1-3. 117-2548
V. Kossuth L. u. 103. 118-0433
V. Falk Miksa u. 21. 131-0513
V. Semmelweis u. 19. 117-6327
VI. Andrássy út 27. 342-5525
I. Hess A. tér 3. 175-0392
Bútor: Címbejelentés: 217-6307; 218-7898
A beszállítás díjmentes!

BÁV Rt. — az értékek birodalma!

KOVÁTS ALBERT:

Tárlat

Totális festészet?

Vagy inkább csak a vágya, a kezdete? Mert fiatal művészről van szó, akiben ellenállhatatlan szándék lobog, hogy a festészet fennhatósága alá vonja a teljes világot. Warga Zsófiában az a klasszikus avantgárdtól jól ismert indulat munkál, amely hisz a világ megváltoztathatóságában, méghozzá persze jó irányban. S mindezt a képzőművészet, esetünkben a festészet erejével. A naiv lelkesedés, melyet a társadalmi fordulat reménye éltetett, és „csak" a művészet győztes forradalmáig jutott, fokozatosan kihűlt az első világháborút követő években. A művészet nehezen és lassan törődött bele – ha egyáltalán –, hogy ügye akarat és szándék ellenére csak saját ügye maradt, s hogy útja elválik a „széles tömegek" útjától. Mert egy idő múlva vilgosan kitetszett, hogy az emberek többsége viszolyog a „permanens forradalomtól". A művészet pedig a saját útját járva bizony nem szűnt meg forrongani, s mindig a legnyugtalanabb szellemek voltak a legforradalmibb újítók. Ám akár formabontó (művészi és társadalmi formák rombolója), akár hagyománykövető konzervatív művész, lelke mélyén érzi, tudja, hogy társadalmi háttér, visszhangzó közeg nélkül munkája belterjessé válik és hamar megfárad. Ezért hiába a megcáfolhatatlan alaphelyzet, a társadalomtól elidegenült művészet helyzete, az egyes művész minduntalan kerülőutakat, kibúvókat keres, lehetőséget arra, hogyan találhatna mégis elvei feladása nélkül kapcsolatot az emberekkel. Felismerte, hogy csak saját magára számíthat, de ha önbizalma, hite nem kap kívülről utánpótlást, könnyen kiapadhat.

Warga Zsófia saját magának taposta ki kerülőútját, amelyen megérdemelten, megharcoltan halad előre. Magatartása az egyetemes művészet sodró erejében hívő művész attitűdje. Kolorista tehetsége (a színekkel való közeli barátsága) és az el-nem-felejtett gyerekkor (a világra való romlatlan, friss, jóhiszemű rácsodálkozás) adománya révén talán még az is megadatik neki, hogy munkái jószándékú figyelmet, szeretetet kapnak.

Mit látunk? A Kapás utcai kiállítóteremben közszemlére kitett anyag három részre tagolódik. A legkorábbi szakasz, tanulmányrajzok és nagyméretű félalakok színgazdag ábrázolásai a kezdeteket van hivatva demonstrálni. Valamennyi önarckép. A fiatal művész önmagát, festői személyiségét kereső-kutató igyekezetének dokumentumai. A művek második csoportját egyfelől dekoratív paravánok jelentik (ezek nem mennek túl a jóízlésű díszítés igyekezetén), másfelől apró, színes tárgyak együttese. Ez utóbbiakban bámulatosan keverednek a legkülönfélébb eredetű hatások, s az egészet gyermeki derű hajtja át. Figyelemre méltó, milyen játékossággal és gáttalansággal realizálódik mindez az ifjú művésznő kezén. Az az érzésünk, hogy bármilyen apróbb tárgy kerül a közelébe, óhatatlanul képzőművészi formálás, díszítés tárgya-médiuma lesz. Előzményei ezek a harmadik műtárgy-csoport merőben szuverén darabjainak, amelyek a kiállításnak, s feltehetően a művésznek is e pillanatban a legeredetibb és legértékesebb alkotásai.

Fragmentumok és mégis műegész benyomását keltő tárgyak, három dimenziós amorf formák. Van közöttük létező dolgokat idéző, kvázi-ábrázoló darab is, de a legjobbak azok, amelyek semmi valóságosra nem utalnak, csak önmagukat jelentik. Hatásukat elsődlegesen mégis a természettel való rejtett kapcsolatuk, pontosabban párhuzamuk adja. Ez a különös természetre-utalás mindannyiszor felmerül, valahányszor a művészet tudatosan vagy öntudatlanul „ellentermészetként" kíván fellépni. A „totális festészet", vagy a társadalmi-természeti környezet képzőművészivé formálásának szándéka esetében a művészet mint a természet vetélytársa, ellenlábasa, vagy paralellje lép fel. Nem abban az értelemben természetesen, hogy másolni, utánozni akarná, hanem hogy egy másik, hasonlóan bonyolult, rétegzett, irracionálisként megélt elementáris rendszert állítson szembe vele. Magától értetődik, hogy ez a törekvés a legjobb esetben is csak fragmentumokban, szórványos esetekben lehetett – lehet – sikeres, ha a természetet, a művészetet egészében nézzük. De közelebbről vizsgálva ezek a töredékek műalkotások, amelyek hatása – részben talán épp a nagyravágyó igyekezet miatt – mély és átható lehet. Ugyanez a célratörés segítheti a művészt igényessége fejlesztésében, ez ápolja örökös elégedetlenségét saját teljesítményével.

Warga Zsófia személyes tárgyai nem azok, amelyeket a kézitáskájában magával hord, hanem ezek az ismeretlen anyagból (papírmasé? műanyag?) készült és alkotója személyességétől valósággal áthevült különös dolgok. Akadnak itt „felhők", „angyalszárnyak" és távolról talán táji reminiszcenciákat ébresztő rögformájú – amorf – alakzatok. Különös, köztes műfaj képviselői ezek, az objekt, szobor, térplasztika és dísztárgy közötti mezsgyén, egy eredeti tehetségű fiatal művésznő lelemények. A külső szemlélő elképzelni sem tudja, merre vezethet tovább a fejlődés útja, annyira kész eredménynek látszik, amit elért. De pusztán az életkora is biztosíték rá, hogy nem áll meg itt. További lelkes önbizalmat és művészi leleményességet kívánunk a munkájához.

László Bandy rajza

KARDOS G. GYÖRGY:

Rádió

„Ahol nyúl van, bokor is van..."

„Ha meghaltál, ne szólj hozzám..."
Erdélyi Mihály nótája

Néha úgy érzem, pályát tévesztettem. Hajlamaim, képességeim szerint nótaszerzőnek kellett volna mennem, megvan bennem minden, ami ehhez szükségeltetik. Nekem is van messze-messze bogárhátú kis házam, nyílik a kertemben törökszekfű, szarkaláb, volt már dolgom csalfa lánynyal, hűtelennel, s ráadásul kopogós a csizmám sarka. A napi események dallá érlelődnek a lelkemben, de csak magamban dúdolom, ujjaimat csettintve, hogy aszongya: *„Jégvirágos, fagyos télen, itt ülök a Rezső téren..."*

Miért is jutott eszembe mindez? Mert van a Rádióban egy műsor, a legrégibb és legnépszerűbb műsor, évtizedek óta megy minden szombaton meg vasárnap, és még senki nem írt róla, nem méltatta, pedig ha egyszer valaki erőszakkal megszüntetné, örök hiány maradna utána. *„Amíg lesz egy piros rózsa, amíg szól a magyar nóta, felejteni parancsszóra nem lehet."*

Amikor felcsendül a déli harangszó, s a háziasszony berakja a mikróba a tegnapról maradt, kissé fonnyadt rakott krumplit, megszólal a Rádióból egy bársonyos női hang: *„Jó ebédhez szól a nóta."* S alighogy az asztalon párolog az enyhén odakozmált pityóka, már cifrázza is a prímás: *„Harmat csillog ezüstös levelen, ezt a kislányt magamhoz ölelem..."*

Csuda dolog ez a magyar nóta, nem is tudom, van-e párja a világon. Áttremolózta a mi furfangos, kacifántos korunkat, s szinte semmit nem szívott magába a napi gondokból, gyötrelmekből, még annyit sem, teszem azt, hogy: *„Fehér galamb tipeg-topog a tornácon, lesöpörték tegnapelőtt a padlásom..."* Vagy a mához közelebb: *„Tarka szoknya, babos kendő, piros masli, nem tudok én a hízómnak tápot adni..."* Még leginkább a század elején fortélyoskodták bele a politikát az ismert dallamokba. Például imígyen: *„Vásárhelyen vígan muzsikálnak, jó kedve van a cucilistáknak, énnekem is de jó kedvem volna, ha a rózsám cucilista volna..."* Mit mondjak? Nem hiszem, hogy manapság sokan húzatnák ezt a dimbes-dombos faluvégi csárdában. Könyékre támaszkodva a legény azt húzatja inkább: *„Édesanyám mért hoztál a világra, mért nem dobtál a zavaros Tiszába..."*

Nem is tudom, mi lenne velünk, ha nem árulhatnánk el néha a kománknak dacosan, ami a belsőnkben dúl: *„Nem lehet azt parancsolni senkinek, hogy azt szeresse, kit a szíve nem szeret..."* Érteni fogja, akit illet. Az a csalfa, barna legény abban a dunaparti nagy házban...

Ezért hát ne szégyelljük hétvégeken delente meghallgatni ezt a régi műsort. Mert hát szép dol egy Mahler-szimfónia meg Bach d-moll chaconne, az is néha. De azért egészen más, a kor legényes, virágos kedvünkl rátapasztjuk kárpótlási jegyün a brácsás homlokára, s már hú is a fülünkbe, hogy: *„Annak a lánynak rövid a szoknyája..."*

Sokat tudnék még mesélni ről a szép magyar virtusról, abba kell hagynom, mert köze dik a délidő, jóleső fortyo hallatszik a konyhából. S költöm is, dúdolom is hoz nótát: *„Illatfelhő száll a mag nagy égre, csólentet főz az én zsám ebédre..."*

(Jó ebédhez szól a nóta hangzik a Rádióban mi szombaton és vasárnap.)

SZKÁROSI RÖGRESSZÍV

Zenebeszéd

Az elmúlt évek során számos zenei lap-próbálkozás bukkant fel, majd tűnt el a populáris sajtó fertő-diktatúrájában – vagy ragadt meg annak valamely mélypontján. Nem sikerült mindeddig hiteles kritikai visszhangját adni annak a kiterjedt zenei és hangkultúrának, amely világszerte – elsősorban fiatal – emberek millióinak gondolkodását, érzékenységét formálja. Ennek okai között nyilván az első helyek egyikén szerepel a hetvenes évek folyamán kisajátított, elosztott és azóta lerabolt pop-piac anyagi ellenérdekeltsége: ha lassan, de biztosan kiderül, mi a jó és mi a rossz, vagy árnyaltabban, mi a komoly, mi az elmegy, mi az érdektelen, mi a szar, mi az ocsú és mi a komolytalan, akkor ma sokaknak kevesebb pénzük lenne – nekünk meg több látható (hallható) kultúránk.

Mert ami megmaradt, az mind a föld alól került elő.

Ezért is örvendetes, hogy az elmúlt hónapokban végre két ígéretes progresszív zenei magazin tűnt fel, amelyek – éppen markánsan eltérő felfogásuk és érdeklődésük okán – szinte kiegészítik egymást: a *Z* és a *Wanted*.

A Z (amelyet főszerkesztőként *Herskovits Iván*, helyettesként *Márton András* jegyez) első két számának tanúsága szerint – nagyon rokonszenvesen – a zenei kultúrát a maga lehető legszélesebb teljességében kívánja látókörébe vonni, s ilyen, illetve talán piaci megfontolásból is az úgynevezett popzene kevéssé felemelő képviselőit sem rekeszti ki ab ovo e horizontról. Azonban roppantul vigyáz az arányokra, s a tapintatos szerkesztés ezzel jelöli ki diszkrét értékhangsúlyait. (E szempontból érdemes összemérni, kikről esik szó az egyébként gazdag hír-rovatban, illetve kikről a komoly elemző cikkekben.) Sőt, a zenei érdeklődés saját törvényszerűségei szerint kiterjed a filmre (videóra), CD-ROM-ra és a cyber-térre is.

A szélesre tárt érdeklődés a lap arkhimédeszi pontjává a szakmai hitelességet teszi: ezen a ponton el lehetne csúszni. És éppen itt a lap másik erénye: egyrészt mérnöki pontossággal igyekszik teret adni a pop-, jazz- és klasszikus zenei kiadványokról és eseményekről szóló tájékoztatásnak; másrészt a kényes pontokon, vagyis a jazz és főleg a klasszikus rovatban üdítő sikerrel ötvözi az igényes ismeretterjesztés és az információgazdag szakmai pontosság szempontjait. Így eshet kimunkált szó – és nem zsurnaliszta szinten – *Bartókról, Farinelliről,* a *Kronos* vonósnégyesről, *Puccini*ről, vagy éppen *Gershwin*ről és *John McLaughlin*ről – no és természetesen a *Beatles*-ről (A szerkesztés jó érzékkel egyesíti az időszerűségnek a sajtóban, a minőségigénynek pedig a művészetben nélkülözhetetlen szempontját is: ezt jelzi, hogy félreérthetetlen módon *Bánosi György* széles látókörű Beatles-cikkével indul a Z első száma.) Az eddigi kettőből egyelőre *Fellegi Balázs* és *Zipernovszky Kornél* írásai emelkednek ki tán kicsit jobban, de *Retkes Attila* és Herskovits Iván is a tőlük elvárható jó színvonalon teljesítenek; s ami talán a lapegész szempontjából a legtöbbet ér: egyelőre nincs cikk (vagy szerző) a kellő szint alatt.

Egészen más a *Wanted* (felelős szerkesztőként *Uj Péter* jegyzi) kiindulópontja: határozott mozdulattal az alternatív zenei kultúrát jelöli ki kizárólagos érdeklődési területéül, s a körültekintő mértéktartás helyébe a tekintélyellenes szigor mércéjét állítja, és félreérthetetlen undorral kíméli azt, akit nem.

Vagyis nem lacafacázik, hanem megmondja. Hírt ad, de úgy, hogy azzal mindjárt értékel is. Elemez helyzetet (például *Szőnyei Tamás* támadhatatlanul objektív, ugyan- akkor félreérthetetlen állá sú Hungaroton-cikke), éle (a *Nico-ikon* például), fol ságot (*Marton László Tá* közöl alternatív kortárs-kl sokat (*Henry Rullins*-szöve dául), interjú-portrét jelente művészpályákról (*Müller Pét ámi*), elmélyült szösszenete tékeny művészi állomáso *mondy Ágnes*: Dalok K niából). Az alternatív rát határok nélkül sze gyan az létezik –, így egységben kezeli a n hazai kisvilág (előbbib *sabeth* vállal sokat) e tán elemzésre méltó információit, irány alakjait.

Jó, persze: a „Hősö rül" rovatban szívesen na *Jeff Beck*ről vagy *S* is; művészi szempont zán foglalkoztat a *Re* tovább. A szerkeszt nem a centizés, hane szervező ereje határozza Wanted ezen keresztül maga szabta körön: „Agyzsugor" táncdalé iban, a „LifeStyle elemzésében. Tö ged az agyunk zünk: van még

WARHA Albert l. WACHA

WARHOL, Andy

Beke László: Andy Warhol
hipersztár. : Pop-art töredékel =
Filmvilág, XXVII. évf. 7. sz. 1984
28-36. p. ill

ábrázolásban a szent királyokat. Ilyen kiemelt hely c

A kódex a profán ikonográfia szempontjábó illusztrált, hónapokat ábrázoló kalendárium találha mikor készült az 1432-es imakönyvhöz és az illu ismeretlen donátort a Madonna előtt ábrázoló, illu

1432-ben készítette Selmeci Gobil Bálint a *se* Osztály, 61.54.C) díszítését. Ennek legszebb ábrá általánosabb értelemben vett olaszosság, mely a felépítésben nyilvánul meg, s amely végső soron a esetleg a falfestészettel való érintkezés hatása alatt

A PÁLÓCI-BREVIÁRIUM MESTERE

A korszak egyetlen kódexe, melyben a megrend egyenletesen jó színvonalon, valószínűleg egyet *breviáriuma*, melyet a *salzburg*i Egyetemi Könyvtárl Beckensloer János esztergomi érsek révén jutott mé 8r) és a 236v alján Pálóci György címere látható, a „Liber condam Georgii de Palocz archiepiscopi St Pálóci György 1423 és 1439 között volt esztergomi é határozza meg. Korának egyik leghatalmasabb 1436–1437-ben pedig nádori helytartó lett, s 1438-ba breviárium díszítése tehát nemcsak az ez idő tájt Es egyúttal a legmagasabb megrendelő körök ízlésérő

WARHOL, Andy

SCHAUSCHITZ Attila: Mindig hagyd el a pattanásokat : Dennis Hopper és Andy Warhol fényképei. = Magyar Narancs, 1993. április 22. ~~41.~~ 4o-41.ill.

905

647

WARHOL, Andy

kiáll. Béca, 1993 (négy helyszínen)
ism. KASZAB Zsuzsa: Andy Warhol-kiállítások Bécsben. =
= Magyar Nemzet, 1993. febr.26. 16.

kívánatos, hogy a bűnök és erények egyensúlyban legyenek egymással – azonban nincs közük tartalmilag a Zrínyi jegyzetében írottakhoz. (Dr. 77.)

p. 98: „Don Antonio nel Portogallo sentendosi havere l'applauso del popolo, subito senza interporvi tempo in mezo se ne valse, e facilmente gli riuscì; … e presoche hebbe il possesso, conoscendo l'instabilità di quel popolo, fortificò subito tutti i luoghi principali." – A margón és a lap alján: *Leuenta | [s]tatim ac|[c]ipit regnu(m) | quamprimu(m) | defectus a | populo | in Ritij | l: 2, f 841, n 40.* Vide Bonfini 1606 függelékében (Michaelis Ritii Neapolitani de regibus Ungariae), p. 841, ahol András, Béla és Levente hercegeknek Péter király elleni fellépéséről van szó. (Dr. 78. teljesen félreértve.)

p. 102: „Come siano utili i donativi, che si danno a' soldati per arrivare, e mantenersi nel principato, e quando corrompono la militare disciplina." – A margón és a lap alján: *Selim(us) pater-|no imperio potit(us) | magna promissa | Janiceris et Spahoglanis | qui sunt | praetoria|ni equites | sum(m)a | pecuniae | I*[stvánffy]: *l: 23, folio 494, numero 10.* Vide Istvánffy p. 494: „Post ejus [Szolimán] obitum Selymus paterno … – szó szerint azonos szöveg. (Dr. 79.)

p. 126: A távoli népek kormányzására küldött miniszter gyakran zsarnokoskodik fejedelme intenciója ellenére is. Hasonlatos ez a planétákhoz: mennél

Warkoweil Sámuel,szabómester

Az 1872-es soproni Naptárban szerepel a sztrájk idején. 34.old

László Ernő: A soproni szabósegények sztrajkja 1872-ben. 29.old.

Soproni Szemle,Helytört Folyóirat.XIXX.xxxx 1959. Sopron

M.D.K.

Warmer Alfréd, katonai építész-mérnök

tervei alapján új kadét-iskola épült Temesvárott, 420.000 koronás építési költséggel.

Vállalkozók Lapja, Ep. 1901. XXII. évf.

febr. 6. sz. 7. old.

MDK

Warner Nándor

Munkás csoport

Fej

Budái Képzőműv. Csop. [illegible]. kiáll. 1949. febr.

Warmusz Nándor építész

A tsüri pótlapja az alábbi pályázaton

Kovács Ferenc: A tabáni Rácz gyógyfürdő terpályázata, 1969

hagyok Építőművészet 1970/4 2 old.

Warou Dániel

Lásd

Esze Tamás

Warou Dániel
kőrmőcbányai
működéséhez.
Numizm. Közl

1937-38.

98, 99. l.

Római katonai tabarékpénztár

V 252.

„Eternit"
FAL- ÉS BUTORBURKOLÁSOK
BEMUTATÓHELYISÉGE
VI., Ó-UTCA 4.

Radnóti István előadása a telepitési javaslatról

A telepítési javaslattal kapcsolatban a magyar nemzetpolitikai társaság ankétet rendez. Az első ülésen vitéz *Nagy* Iván dr. elnök bevezető szavaiban megokolta, hogy a társaság miért foglalkozik a telepítési javaslattal. Ezután *Radnóti* István tartott előadást a telepítési törvényjavaslatról. Ismertette a háborús generációnak új magyar földbirtokpolitika kezdeményezésére irányuló törekvéseit, amelyek azt igazolják, hogy ha a fiatal magyar nemzedék közvetlenül nem is tevékenykedett a javaslat előkészítésében, *nagy szerepe volt abban, hogy azt megérlelte és arra a közvéleményt előkészítette.* A javaslat a multtal szemben nagy haladást jelent. Megszületésének tényét minden haladó szellemü magyarnak úgy kell elkönyvelnie, mint az egyik legfontosabb, régóta vajudó nemzeti probléma megoldása felé vezető első lépést. A javaslat nem annyira a szükebb értelemben vett telepítéssel foglalkozik, hanem inkább az összes földbirtokpolitikai tényezők irányítására tartalmaz jogszabályokat. *Helyes, hogy a javaslat először a háború után szerzett nagybirtokot igyekszik igénybevenni.* A telepesek kiválasztásánál a gazdasági iskolát végzettekre, a szakismeretekkel rendelkezőkre, különösen az egyénileg rátermettekre kellene elsősorban tekintettel lenni. Az emberanyag kiválasztásától függ a javaslat megvalósításának sikere.

A nagy tetszéssel fogadott előadás után vitéz *Molcsányi* Endre a kishaszonbérletek alakításának fontosságára mutatott rá. *Géber* Mihály jogi szempontból bírálta a javaslatot. A jogvédelemnél az ítélőtáblák mellett a kúriát is bekapcsolná, mint végső fellebbviteli fórumot. *Murányi* Győző a katolikus egyház modern szociális célkitüzéseit ismertette a magántulajdon elvével kapcsolatban. *Gesztely-Nagy* Endre, *Kerényi* László és *Antal* Dezső szavai után *János* Áron dr. alelnök foglalta össze a felszólalásokat.

Amíg ön alszik a DARMOL dolgozik

— **Az egyetemet és főiskolát végzett magyar nők egyesületének** pécsi csoportja február 29-én az egyetem jogi karán kitünően sikerült előadói estet rendezett. Fuchsné-Futima Sarolta városi törvényhatósági bizottsági tag elnöki megnyitója után Tanay Magda, a budapesti népmüvelési bizottság női szakelőadója „Szociális munka, mint női életpálya" címen a szociális munka fogalmát és lényegét ismertette. Az előadó ezután színes pálya-szociografiát adott s végül ügyesen vázolta a szociális munkának, mint életpályának, a fejlődését a jövő társadalmában. A termet megtöltő hallgatóság körében nemcsak a pályaválasztás gondjai előtt álló fiatal leányok és szülők voltak, hanem az egyetem szociális tanfolyamának hallgatói is.

— **Gyomor-, bél-, vese-, máj- és epehólyagbetegek** szívesen isznak reggelenként egy-egy pohár természetes „Ferenc József" keserüvizet, mert annak hatása gyors és biztos, enyhe és kellemes.

— **Leveles vajas tészta, házi sütemények.** Az elektromos kiállításon (V., Honvéd-utca 22) a népszerüvé vált bemutatóelőadásokon a villamos háztartási készülékek ismertetésén kivül levles vajas tészta, házi sütemények és torták sütését is bemutatják. Előadást szerdán délután ½6 órai kezdettel a kiállítás előadótermében, hétfőn, csütörtökön és pénteken délelőtt ½10 órai kezdettel a villamos bemutató konyhában tartanak. Részvétel, ruhatár díjtalan. A kiállítás nyitva: délelőtt 8—2 és délután 4—7 óráig.

Sportbalesetek

többnyire a tulságos fáradtság következményei. Ez ellen a ROBONA véd, mert fokozza az idegerőt és teljesitőképességet.
Gyógyszertárban P 1.40

x **Rendkivül jutányos maradékárusitás a Fenyves Áruházban.** Selyem, szövet és mosókelme maradékok ezrei példátlan olcsón kaphatók a Kálvin-téri Fenyves Áruházban. A maradékok hossza 1—4 méterig terjed, úgy hogy aljra, kabátra, vagy egész ruháraváló maradékok között böven válogathat. Ami az árakat illeti, eddig nem hallott jutányosak. Ajánlatos mielőbb válogatni a maradékok között, mert a legszebb darabok hamar elfogynak.

A csongrádi városházáról huszonötezer pengőt raboltak el

Hódmezővásárhelyen elfogták az egyik betörőt, társa megszökött

Hódmezővásárhely, február 29.

Az utóbbi időben Hódmezővásárhely, Szentes, Makó, Orosháza, Csongrád és más környékbeli városokban sorozatos betöréseket és lopásokat követtek el, melyeknek tetteseit azonban nem tudták kinyomozni. Szombatra virradóra Csongrádon fúrták meg a városházán a pénztárt, amelyből 24.800 pengőt raboltak el. A csongrádi rendőrség a betörésről értesitette a szomszédos városok rendőrségeit is.

Kerekes István hódmezővásárhelyi szabómester felesége szombaton délelőtt kiment a kocsiszínbe, ahonnan homokot akart bevinni a konyhába. Amikor hozzáért a kocsi takarójához, az alól egy 10 pengős papírpénz hullott a földre. Felemelte a takarót és csodálkozva látta, hogy egész halom papiros és ezüstpénz van a kocsiban. Oláh Imrét, a sógorát, elküldte az ura után, aki aztán a rendőrségnek jelentette, hogy mennyi pénzt találtak a kocsiszínükben. Öt titkosrendőr olvasta meg a pénzt, körülbelül 12.000 pengőt. Azonnal megkezdték a nyomozást. Kihallgatták a házbelieket és a szomszédokat, de senki sem tudott olyan nyomot megjelölni, amelyen elindulva, a tettest meg lehetett volna találni. Ekkor a detektívek még nem gondoltak a csongrádi városházi rablásra, mert Csongrád körülbelül 60 kilométernyire van Hódmezővásárhelytől és legfeljebb csak gépkocsin érkezhetett volna valaki a rablás helyéről a városba, mégis ezen a nyomon indultak el. A vámok átmenőforgalmát ellenőrizték, de a kérdéses irányból nem érkezett gépkocsi a városba.

Közben a helyi lapok révén a közönség is tudomást szerzett Kerekes Istvánné gazdátlan pénzéről és mindenütt megindult a találgatás, miképpen kerülhetett a pénz a kocsiszínbe. Valaki felhívta a nyomozó titkosrendőrök figyelmét, hogy Kerekes Istvánnénak édestestvére Gombos József gépkocsivezető, aki gázolás miatt vesztette el hajtási igazolványát és amellett lopás miatt is büntetve volt. A titkosrendőrök özvegy Benkő Ferencné lakásán rövidesen megtalálták Gombos Józsefet, akit azonnal vallatóra fogtak. Gombos József hamarosan bevallotta a csongrádi rablást, melyet egy barátjával együtt követett el. Barátjának nevét nem akarta megmondani, de a rendőrség azt hiszi, hogy az a román katonaszökevény segített neki, akit különböző apróbb bűncselekményei miatt kitiltottak a városból. Gombos József szerint a rabolt pénz fele nála van. A továbbiak során elmondotta, hogy a rablás után Csongrádról motorkerékpáron utaztak Orosházára, ahonnan ő vonattal érkezett Hódmezővásárhelyre. Az ellentétes irányban lévő városokat azért válogatta össze, hogy így elterelje a rendőrség figyelmét.

A RÁDIÓ gyárak összes tipusait díjtalanul bemutatja RÉSZLET — CSERE BODNÁR Vilmos császár-ut 60.
GRAMOFON, táskagépek, lemez-ujdonságok. ✱ VILLAMOS-cikkek, szerelések. ✱ CSILLÁR modern typusok

— **A tanügyi tisztikar feladatai a magyarság önvédelmi harcában.** A keresztény tanügyi bizottság Bednárz Róbert prelátus elnöklésével szombaton nagy érdeklődés mellett tartott ülést. A napirend előtt Gáspár Pál dr., a Rákóczianum igazgatója szólalt fel és részleteket olvasott fel az „Ifjúság" című ujságból, amely a pedagógusok általános megdöbbenésére támadást intéz a tanítók és tanárok ellen. A cikket Deregnyői (Grosz) Ármin Sip-utcai kereskedő diák fia írta és a lapot hatalmas kötegekben minden iskolának megküldték terjesztés végett. Gáspár Pál dr. indítványozta, hogy az ujságot, amely az 1918-as szellemmel igyekszik megfertőzni az ifjúságot, tiltsák ki a fővárosi iskolákból. Hasonló értelemben szólalt fel Masson Izabella polgáriiskolai igazgató és Kisbán Emil dr. tanár is. Bednárz Róbert prelátus megnyugtató kijelentései után Somody István tartott előadást a pedagógusok feladatairól a magyarság önvédelmi harcában. Az előadás után vita alakult ki, amelyben felszólaltak K. Császár Ferenc, Karácsonyi Pál, Horváth F. Etelka -és Jósvay Gábor dr., Urbányi C. József felhívta a gyűlés figyelmét a tanügyi tisztikar bécsi kirándulására, befejezésül pedig az egybegyültek üdvözölték Sződy Szilárdot kormányzói kitüntetése, vitéz Kelmen Ferenc és May Vilmos igazgatót pedig jubileuma alkalmából.

Halálozás

Erdős Livia, *Erdős* Károly örnagy leánya, 14 éves korában váratlanul elhúnyt. Temetése március 1-én délután 3 órakor lesz a farkasréti temető halottasházából.

Kisborosnyói *Bartha* Pál nyugalmazott tanfelügyelő szombaton az újpesti Károlyi-kórházban 58 éves korában elhúnyt. Temetése március 3-án, kedden délután négy órakor lesz az újpesti Apponyi-úti temetőben.

Novák Béla dr., vasvári ügyvéd életének 50-ik évében február 28-án elhúnyt. A vármegye társadalmi mozgalmaiban élénk szerepet játszott és nevét szépirodalmi munkái után is jól ismerték. Halála széles körben keltett részvétet. Elhúnytát özvegye, született *Kapusztyák* Laura, nyug. polgári iskolai tanárnő és kiterjedt rokonság gyászolja.

— **Nem lesz színházi sztrájk Párisban.** Az esti szórakozóhelyek és színházak behatárangozott sztrájka elmarad. A párisi szingazgatók megegyeztek Mandel postaügyi miniszterrel és Chiappe városi tanácsi elnökkel. A megegyezés értelmében a színházakra és szórakozóhelyekre súlyosodó terheket erősen csökkentik. A kormány hétfőn törvényjavaslatot terjeszt a kamara elé, amelyben felhatalmazzák a városi tanácsot, hogy az elmaradó illetékek pótlására tervezetet nyujtson be.

— **Az agrárintelligencia reformtörekvései** címen előadást tartott pénteken este a Magyar Jövő szövetségben Fáber György, a gazdatisztek országos egyesületének igazgatója. Kifejtette, hogy a gazdatiszt éppen olyan kultúrmunkás, mint minden más értelmiség, mégis azzal a különbséggel, hogy munkája fizikai és szellemi képességeit igen nagy mértékben veszi igénybe. Ennek következménye az, hogy a gazdatiszti pálya korántsem olyan egészséges, mint sokan képzelik és sürgetően szükség van arra, hogy a gazdatisztek szociális gondozása dülőre jusson. Igy elsősorban a nyugdíjbiztosítás kérdését kell elintézni. Ezenkivül még igen sok sérelme van a gazdatiszti karnak. Ugyszólván minden társadalmi osztály gyermekeinek vannak internátusai, üdülőházai, csak a gazdatiszteknek nem. Ez a nemzeti szempontból értékes réteg azért nem tud kellő súllyal fellépni, mert a mezőgazdasági diploma kellő megbecsülésben nem részesül. A földmívelésügyi minisztérium 300 tisztviselője közül mindössze 25 okleveles gazda, de nekik semmi kiátásuk nincs arra, hogy valamikor a magasabb, fogalmazói státusba kerüljenek. A szakemberek megnembecsülésében tehát maga a földmívelésügyi minisztérium vezet. Hasonló a helyzet a fővárosnál is, ahol a mezőgazdasági diplomát csupán az érettségivel veszik egyenértékűnek. Sürgős szükség van arra, hogy végre különbséget tegyenek okleveles és nemokleveles gazdatisztek között, mert a gazdatiszti kar nívóját süllyeszti, hogy odaszámítódnak azok is, akik nemcsak szakképzettséggel, de megfelelő iskolázottsággal sem bírnak. Az 1930-iki statisztikai felvétel alkalmával a gazdatisztek között egy olyant is felvettek, aki sem írni, sem olvasni nem tudott. Az előadó adatokkal bizonyította, hogy a nemokleveles gazdatisztek között igen nagy százalékban szerepelnek a zsidóvallásuak. Ez a jelenség szorosan összefügg a földbirtoknak, különösen a bérleteknek zsidó kézre való jutásával. A nívós előadásért az elnöklő Kubinyi László dr. mondott köszönetet. Azután az előadást vita követte, amelyen, mint meghívott vendégek, Malcomes Albert báró és Kovrig János dr., lapunk belső munkatársa, szerepeltek. Az ő felszólalásaik után még többen vettek részt a vitában.

— **Százkét éves Sopron megye legidősebb választója.** Sopronból jelentik: A képviselőválasztók névjegyzékének összeállításakor kiderült, hogy Sopron vármegye legidősebb választója Cser Mihály 102 éves csornai gazdálkodó. A jó egészségben levő aggastyán iskoláit 1846-ban, tehát kerek 90 évvel ezelőtt végezte.

Akar állandóan fiatalnak látszani?

Próbálja ki ezt a módszert!
Esténként mossa arcát a LETON-szappan krémszerü habjával. E gyengén ható krémes habot hagyja arcán néhány másodpercig. Utána öblítse le bő, meleg vízzel, majd közvetlenül hideg vízzel. Ez az egész! Másnap reggel friss, bársonyosan üde arc fogja a tükörben mosolyogva üdvözölni. Ezen módszer segitségével napról-napra kellemes meglepetéssel fogja észlelni arcbőrének feltünő javulását és rövid időn belül szert tesz az annyira irigyelt hamvas, leányos teintre.
LETON SZAPPAN
Beszerezhető a szaküzletekben, 96 fillérért.
Főraktár:
HUNNIA-gyógyszertár. Budapest, Erzsébet-körút 56
Románia: ROYAL illatszertár, Oradea
Csehszlovákia: D. ENGEL, Bratislava

A francia sajtó visszhangja Hitler nyilatkozatára

Páris, február 29.

A francia lapokat élénken foglalkoztatja *Hitlen* kancellár nyilatkozata, amelyet a *Paris Midi* tudósítója előtt tett: A lapok nagyrésze kétkedését fejezi ki azoknak a feltételeknek a teljesíthetősége tekintetében, amelyekhez Hitler a francia-német közeledést valószínűleg köti. A lapok nagyrésze csak a Genf kebelén belül megszervezendő együttes béke keretében tartja lehetőnek a közeledést.

Az *Echo de Paris* ezt írja: — *Hitler el akarja oszlatni aggodalmainkat.* De ha ilyen nagy békevágy fűti, miért vonakodik olyan élénken attól, hogy kölcsönös segélynyujtási egyezményt kössön a Duna völgyével és Északkelet-Európával.

Az *Oeuvre* szerint a vezető francia államférfiak Hitler nyilatkozatát aligha hagyják teljesen válasz nélkül. A közeledést *három feltétel* mellett lehet megvalósítani: 1. *Németország térjen vissza Genfbe,* 2. a közeledés alapja a fegyverkezések korlátozása legyen, 3. a közép-európai elrendezés sértetlen fenntartása. Ezekkel a feltételekkel Franciaország megfontolás tárgyává teszi az új tárgyalásokat.

A lap szerint Hitler nyilatkozata a francia-szovjet egyezmény ratifikálásának első gyümölcse. Ezt a feltevést több más párisi lap is megismétli.

HAEN-DRY
a legkiválóbb magyar likör-különlegesség
HORVATH NÁNDOR
kir. udvari szállító, Bécsi-u. 1. Tel. 87-9-80

— **Öngyilkos lett egy cseh őrnagy, elkobozták a Prágai Magyar Hirlapot.** Prágából jelentik: A Prágai Magyar Hirlapot az ügyészség szombaton is elkoboztatta egy napihir miatt, amely a rimaszombati helyőrség parancsnokának, Pospisil őrnagynak öngyilkosságát közölte.

Óvatos legyen TOROKÖRT vegyen

— **A HONSz gyülései.** Vasárnap a hadirokkantak országos nemzeti szövetségének pécsi, hajdunánási, jászberényi, sashalmi és vésztői csoportjai évi rendes közgyülést tartanak és ugyancsak vasárnap alakul meg a HONSz Budapest XIV. kerületi, újkécskei és budaörsi csoportja.

ÁLLOMÁS SKÁLÁVAL
Rádiót bérelien 6.— pengőért
Vermes Zoltán II., Margit-körút 4. II., Zsigmond-utca 5.

Ki véste Rákóczi Ferenc emlékérmeit?

A numizmatikai társulat most tartott ülésén *Rudnay* Gyula olvasta fel „Warou Dániel élete és körmöcbányai működése" című igen tartalmas és eredeti kutatások alapján készült tanulmányát. A svéd származású Warou Dániel már mint neves éremvésnök került 1699-ben Körmöcbányára s ott működött Rákóczi Ferenc szabadságharcának idejében is. Ezidőben véste a nagy fejedelmet ábrázoló művészi szempontból is igen kiváló három emlékérmét, az egyiket a szabadságharc megkezdésének emlékére, a másodikat a szécsényi, a harmadikat az ónodi országgyűlés határozatainak megörökítésére. Ahogy Mányoki a festészetben alkotta meg a nagy fejedelem arcképét, úgy örökítette meg Warou Dániel művészete a fejedelemnek ércbevésett arcmását. Warou véste különben a szabadságharc pénzeit is, sőt kilenc pompás pecsétet is vésett a fejedelem megrendelésére. A szomorú emlékű szatmári béke után a mester a bécsi pénzverdében nyert alkalmazást, azonban tovább is fővésnöke maradt Körmöcbányának, sőt az ő nevéhez fűződik e pénzverdének 1709 és 1718 között történt átépítése és új pénzverési módra való berendezése. Bécsi működése alatt számtalan szebbnél szebb emlékérmet alkotott, különösen III. Károly életével kapcsolatos, főképpen magyarországi események megörökítésére. Warou Dániel 1729-ben halt meg Körmöcbányán.

LÉGI CSATAHAJÓ

Londonból jelentik: Az Armstrong-Whitworth gyár félelmetes harcászati erejű „légi csatahajót" épített, amely egyaránt használható bombavetésre és üldözésre. Az óriási gépnek két forgatható páncélos gépfegyvertornya van, az egyik a csónak orrában, a másik a farában. A tornyot a bentülő gépfegyverkezelő forgatja golyós csapágyon nyugvó készülékkel, amelyet lábnyomással irányít. Ez lehetővé teszi, hogy a gépfegyverrel minden irányba tüzeljenek. A gép ezenkivül nagyobb bombarakományt is vihet.

CSENDRENDELET BÉCSBEN

Bécsből jelentik: Lahr helyettes polgármester a lármaellenes szövetség értekezletén bejelentette, hogy a közel jövőben Bécsben is megtiltják a gépkocsitülkök éjszakai használatát. A helyettes polgármester arra hivatkozott, hogy külföldi tapasztalatok szerint a tülkölés megtiltása nem jár gépkocsibalesetek szaporodásával. A tilalom bevezetését júniusra tervezik.

EGY TUDÓS AZ ÉLŐHAL ELLEN

Neresheimer dr. osztrák halbiológus szerint drága babonája az a háziasszonyoknak, hogy a ponty, compó és pisztráng csak akkor élvezhető, ha a vevő szeme előtt ölik meg őket. Miért lehet a harcsát, fogast, csukát egész jól élvezni, miután a halcsarnok kirakatában élettelenül láttuk s miért ne lehetne élvezni épúgy a pontyott, vagy a pisztrángot is? Meg vagyok győződve — úgy mond, — hogy a messzire való szállítás halashordókban, a folytonos rázódással, oxigénhiánnyal és szénoxidtúltengéssel, azután a haltartályokban való kínlódás elég rosszul esik a halaknak és izességüknek sem válik előnyére...

A BOROTVÁLKOZÁS DICSÉRETE

A borotválkozást a legtöbb ember az élet amaz apró kellemetlenségei közé sorolja, amelyektől szabadulni sohasem lehet. Talán vigasztalásul írja egy amerikai orvos, hogy a dolgot nem kell tragikusan venni, sőt; a borotválkozást megelőző szappanozás, az ecsettel való dörzsölgetés és a szörözet leborotválása közben végzett arcfintorok a legintenzivebb arcmasszást és arctornát jelentik. Kitünően átdolgozódik az arc. A bőr felületes ereiben, valamint a mélyebb fekvésű szövetekben és izmokban igen élénk vérkeringés indul meg. Ezek szerint határozottan jó, hogy a természet kényszeríti erre az arctornára az embert.

— **Három magyar munkanélküli útnak indult.** A stájerországi Hartbergből jelentik: Három munkanélküli magyar üvegmunkás, névszerint Bodó Sándor, Franz János és Menyhárd József, Fehringnél átlépte az osztrák határt, hogy gyalogszerrel Olaszországba induljon. A három munkanélküli Olaszországban önkéntesnek akart jelentkezni az abessziniai harctéren küzdő olasz hadseregbe. Útközben azonban eltévedtek és Unterrohrba kerültek, ahol a rendőrség letartóztatta őket. A hatóságok megállapították, hogy a három vándornak egyáltalán nincs pénze, s útközben kéregetéssel tartotta el magát.

— **A vásárcsarnokok és a piacok zárórája megváltozik.** A székesfővárosi vásárok és vásárcsarnokok igazgatósága értesíti a közönséget, hogy március 2-től a kerületi vásárcsarnokokat és a nyilt élelmiszerpiacokat az árusok részére reggel fél hat órakor, a közönség részére reggel hat órakor nyitják és köznapokon este nyolc órakor zárják. A nagyvásártelep nyitása március 2-től kezdődően az eddigi öt óra helyett reggel négy órakor, zárása a vasárnapok és ünnepnapok előtti köznapokon változatlanul délután öt órakor, más köznapokon délután három órakor történik.

— **Tizennégyévi szigorított dologházra ítélték a szigorló állatorvos gyilkosait.** A pestvidéki törvényszék Faith-tanácsa háromnapi tárgyalás után szombaton hirdetett ítéletet Balla István és Zsíros András bűnügyében. A két vádlottat, mint ismeretes, Englert Imre szigorló állatorvos agyonlövésével, továbbá szándékos emberölés kísérletével, hatóság ellen elkövetett erőszak büntettével és csaknem száz betöréses lopással vádolta az ügyészség. A vádlottak a főtárgyaláson konokul tagadtak, de a százharminc tanu, közöttük a csendőrök és detektivek is, súlyosan terhelő vallomást tettek ellenük. A bíróság meg is állapította bűnösségüket és mindkettőjüket tizennégy évi szigorított dologházra ítélte. Az ítélet még nem jogerős.

— **A cserkész-leányszövetség** közli, hogy március 21-én megtartandó ünnepélyére becseréli azoknak jegyeit, akik a mult évben elhalasztott ünnepélyre már jegyet vettek. Felkéri a szövetség azokat, akiknek ilyen jegyeik vannak vagy pedig befizettek és jegyet cím hiján még nem kaptak, hogy szíveskedjenek jegyigényeiket március 7-ig a szövetség központi irodájában (VIII., Práter-utca 15. f. 8.) délelőtt 12—2-ig bejelenteni.

KIÜTÖTT A SZTRÁJK!

Végkimerülés az egész vonalon

(A telepítési javaslat bizottsági tárgyalását Bethlen István gróf és Rassay Károly otthagyták, mert kimerültek a nagy munkában)

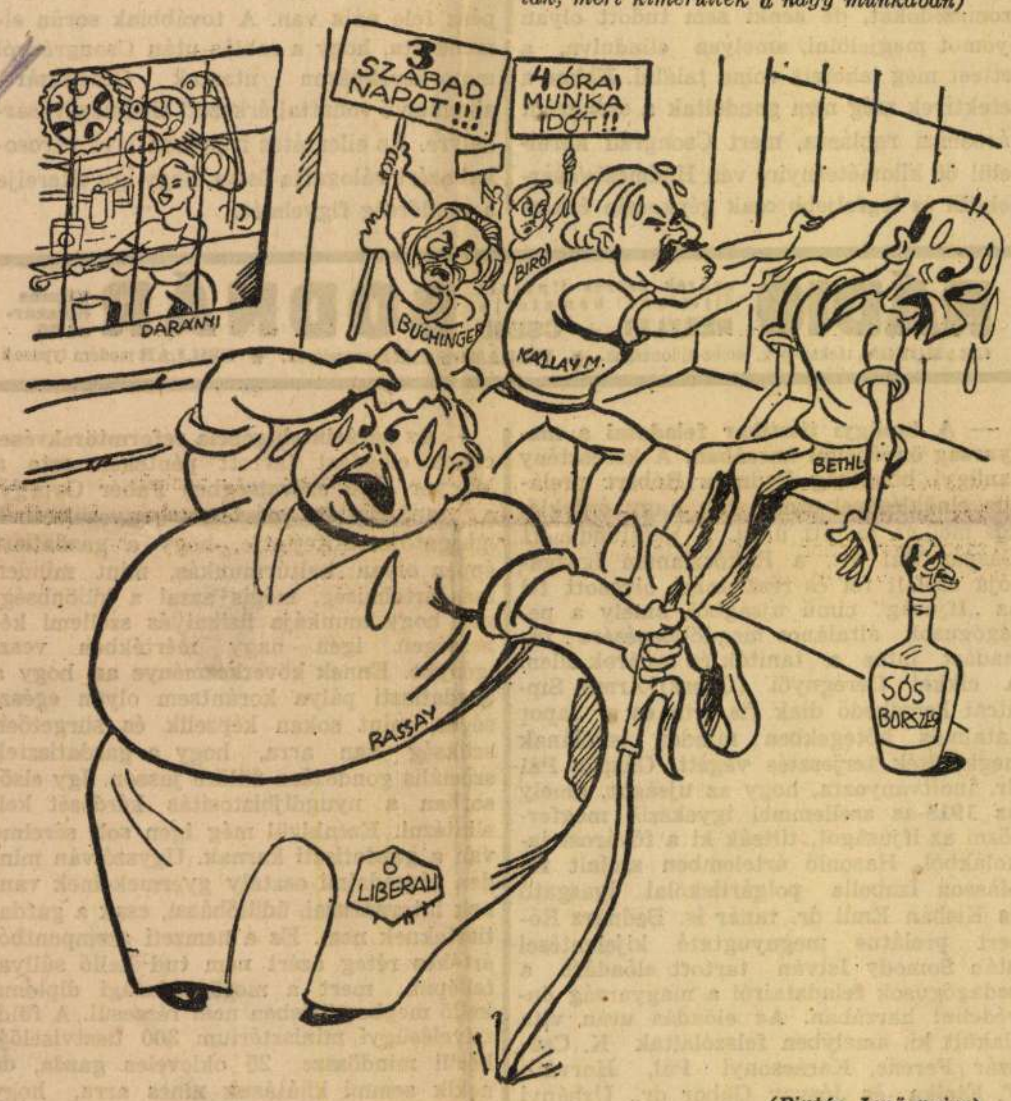

(Pintér Jenő rajza)

DARÁNYI MUNKAVEZETŐ: Jöjjenek vissza dolgozni, hiszen a munka nemesít...

RASSAY: Nem bírjuk ezt a sofort-tempót, vagy több szabadnapot adjon az úr, vagy fizetésemelést!

— **A magyar-lengyel egyesület új tisztikart választott.** A magyar-lengyel baráti kapcsolatok ápolására és kimélyítésére még 1910-ben alakult magyar-lengyel egyesület most tartott tisztujító közgyűlésén nagy szótöbbséggel az eddigi elnököt, Okolicsányi Lászlót választotta meg az egyesület elnökévé. Társelnökök lettek: vitéz Csécsi Nagy Imre és vitéz Guilleaume Árpád; alelnökök: Baranski Gyula dr., Bartel János dr., Steiner Antal dr. és Zulawsky Andor lovag; igazgató Laubál Károly dr. és főtitkár Szmollény Nándor dr. Választottak még 30 tagból álló választmányt a magyar-lengyel baráti kapcsolatok ismert tényezői közül.

— **Nagy malomtűz Sümegen.** Sümegről jelentik: Szombatra virradó éjszaka a Böhm és Kepich-féle négyemeletes gőzmalom gépháza kigyulladt. A tűz rövid idő alatt átterjedt a malomépületre. A helyi és környékbeli tűzoltóság tehetetlennek bizonyult a tűzzel szemben, amely vészes gyorsasággal borította lángba a liszt- és gabonaraktárt. A mázsálót, irodahelyiséget és a rozsmalmot a tűzoltók lokalizálási munkája eredményeként sikerült megmenteni. Nagymennyiségű liszt és gabona elégett. A kár 100.000 pengő, aminek egy része biztosítás folytán megtérül.

— **Husvéti kirándulás Rhodos szigetére.** Rhodosba, a középkori lovagok pompás rózsaszigetére szervez az IBUSz husvéti kirándulást. Indulás Budapestről április 10-én, Nagypénteken, érkezés másnap délelőtt Triesztbe, hol a „Caletera" motoros hajóra száll a kiránduló társaság. A hajó Velence, Fiume, Brindisi, Piraeus (Athen) érintésével — melynek megtekintésére megfelelő idő marad — április 15-én fut be Rhodosba. A kőbeöntött történelem szigetén, mely oly gazdag emlékeit őrzi a messze multnak, négy napig marad a társaság, mely április 23-án érkezik vissza Budapestre. Részvételi díj: 434, illetve 555 pengő. Jelentkezéseket elfogad és információval szolgál: az IBUSz főirodája, Vigadó-tér 2. és összes fiókjai.

— **Erdélyi-est Nagykőrösön.** Az erdélyi „Pásztortűz" köré csoportosult írók március 2-án, hétfő délután hat órai kezdettel Nagykőrösön, az Uránia-színház dísztermében tartják második magyarországi erdélyi estjüket, amelyen Dezső Kázmér polgármester mond megnyitóbeszédet. Utána felolvasnak Fekete Lajos, Nyirő József, Reményik Sándor, Csuka Zoltán, Tavaszi Sándor. Az esten közreműködik a nagykőrösi Arany János-gimnázium és a református tanítóképzőintézet énekkara is.

A hónap műtárgya: Zsigmond király koronája és országalmája

A hónap műtárgya a Magyar Nemzeti Múzeum kupolacsarnokában márciusban Zsigmond magyar király (1378—1437) halotti ékszere, aranyozott ezüstből készült koronája és országalmája. A korona eredetileg tizenegy-tizenkettő darab stilizált liliomos oromban végződő lemeztagból állott, amely smaragd, rubin és igazgyöngyökkel volt díszítve. Ma csak hat megviselt tagja van meg, újabbkori abroncsra szerelve, de művészi hatása így is megkapó. Az országalma két félgömbből összeforrasztott síma golyó, felül kereszttel. E kiváló történeti ereklyéket 1755-ben Nagyváradon a fellegvárban, Szent László hajdani templomának helyén találták, onnan Mária Terézia királynőnek Bécsbe küldték, ahol 1933-ig őrizték, mikor is a bécsi gyüjteményekből Magyarországnak jutott tárgyakkal együtt a Magyar Történeti Múzeum történeti osztályába kerültek.

NAGY CIGÁNYBAL VOLT PAKSON

Pakson renedzték meg ezidén a messze környéken híres cigánybált. Mintegy 300 községből jöttek össze a cigányzenészek és családtagjaik, hogy résztvegyenek a farsangi mulatságon, melyen 50 primás és 200 bőgős lopta a lábak alá a csárdást. A primások királya címét Nokodi András hajdúszoboszlói primás nyerte, a legszebb cigánylány címét pedig Sárközi Etelka, a kecskeméti primás 17 éves leánya kapta.

NAGY „ELŐSZERETETI ÉRTÉKÜK" LESZ AZ ANGOL KORONÁZÁSI ÉRMÉKNEK

Londonból jelentik: Az angol királyi pénzverde megkezdte az előkészületeket VIII. Edward koronázási aranyérméinek veretésére. A hagyomány szerint néhány ezer darab ötfontos, kétfontos, egyfontos és tizshillinges aranyérmét vernek, amelyeket a kincstári hivatal oszt szét az igénylők között. Még mielőtt V. Györgyöt eltemették, több mint kétezer megrendelés érkezett a koronázási aranyérmékre, főként Amerikából és Indiából és azóta naponként többszáz éremgyüjtő jelenti be igényét. Az érméknek minden valószínüség szerint hatalmas előszereteti értékük (pretium affectionis) lesz.

BUDAPEST CSATORNAI

Fővárosunk kitünően van csatornázva. Néhány egyszerű adat illusztrálja ezt legjobban. A város alatt húzódó csatornák összesen és kikerekitve hatszáz kilométer hosszúságot képviselnek. Évenként 82 millió köbméter szennyvizet és csapadékvizet szállítanak el a város mélyén a csatornák. Tizenkét szivattyú segíti elő az elszállítást, de nincs szükség mindre. Ezek közül a centrifugális szivattyúk közül mindig az lép működésbe, amelyik — tekintetbe véve a mindenkori vízmennyiséget — a leggazdaságosabban dolgozik. Ha a tizenkét szivattyú egyszerre áll munkában, akkor másodpercenként harminckét köbméter vízzel birkózik meg. Ennek a súlya több, mint 32.000 kiló, mert az iszap súlyosbítja. Egy köbméter iszap súlya különben kereken 2000 kiló. A gépek egy közös nyomócsövön továbbítják a csatornavizet a Dunába. E cső nyilása a partfal felső élétől számítva mintegy 35—40 méter mélyen van elhelyezve, hogy alacsony vízálláskor se kerüljön a Duna színe fölé. Itt járt német és francia szakemberek nem győztek bámulni, milyen pompásan van minden organizálva s milyen nagyszerüen van megépítve ez a hálózat.

— **Kiáradt az Ipoly.** Ipolyságból érkezett jelentés szerint a hóolvadás és az esőzések következtében az Ipoly megáradt és nagy területeket öntött el. Ipolyság alatt az országút hét kilométer hosszúságban víz alatt áll. Visk község teljesen el van vágva a külvilágtól és lakói csak csónakon közlekedhetnek. Az áradás egyre tart és az a veszély fenyeget, hogy Ipolyság alacsonyabban fekvő részei is víz alá kerülnek.

B 215

A BUDAPESTI KIRÁLYI MAGYAR PÁZMÁNY PÉTER TUDOMÁNYEGYETEM MŰVÉSZETTÖRTÉNETI ÉS KERESZTÉNYRÉGÉSZETI INTÉZETÉNEK DOLGOZATAI
(Igazgató: GEREVICH TIBOR)

ABHANDLUNGEN DES KUNSTHISTORISCHEN UND CHRISTLICH-ARCHAEOLOGISCHEN INSTITUTS DER KGL. UNGARISCHEN PETER PÁZMÁNY UNIVERSITÄT ZU BUDAPEST
(Lehrkanzel GEREVICH)

36.

RUDNAY GYULA

WAROU DÁNIEL

KÖRMÖCBÁNYAI FŐVÉSNÖK (1674—1729)

*

JULIUS v. RUDNAY

DANIEL WAROU

OBEREISENSCHNEIDER ZU KREMNITZ

Méltóságos Dr Hekler Antal professor Úrnak tisztelete jeléül ajánlja:

Rudnay Gyula.
1926. június.

BUDAPEST, 1936.
STÁDIUM SAJTÓVÁLLALAT RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

HEKLER ANTAL KÖNYVTÁRÁBÓL

Warou Dániel

körmöcbányai fővésnök (1674—1729).

I. Életrajz.

A XVII. század háborúi után új virágzásnak indult a Habsburg-birodalom művészete és ennek keretében az éremművészet is. Az inkább csak pénzveréssel foglalkozó benszülött vésnököket a XVIII. század fordulóján külföldről bevándorolt vésnökök váltották fel, akik a technikai kivitelen kívül súlyt helyeztek a művészi tökélyre is, e kor nagy barok mestereitől tanultak és fellendítették a teljes hanyatlásban levő osztrák emlékérem készítést.

Bevándorlásukat elősegítették a birodalom súlyos pénzügyi bajai. A politikai egység mellett hiányoztak a gazdasági egység és boldogulás alapfeltételei: az egyöntetü pénzláb, az összes verdék állami tulajdonba való vétele és kezelése, végül az elavult és a hamisításokat megkönnyítő berendezésük kicserélése.

Elsősorban a pénzhamisítástól való félelem következtében kívánták meg ettől kezdve azt is, hogy a pénzeket művésziesen és szépen, tehát nehezen utánozhatóan vésék, peremükre pedig az új angol és francia veretek mintájára feliratot verjenek.

A bevándorolt vésnökök sorában az első, aki úgy a technikai, mint művészeti követelményeknek megfelelt, a svéd Warou Dániel volt. Több mint egy évtizeddel előzte meg a sorban utána következő Gennaro Maria Antonio nápolyi vésnököt. Warout Bécsbe jövetele után a birodalom egyik legfontosabb verdéjének, a körmöcbányainak, rendbehozatalára küldték ki. Kapcsolatai Körmöcbányával ezután élete végéig megmaradtak s ezáltal Warou e kor pénztörténetében hazánkban a legelőkelőbb szerepet tölti be.

A XVIII. század második évtizedében már népes külföldi gárdát találunk Bécsben. Warou és Gennaro után ide költöznek a svéd C. G. Heraeus, aki III. Károly király régészeti felügyelőjévé lesz, a szintén svéd B. Richter és porosz Ph. Ch. Becker vésnökök. Heraeus vezetése mellett külföldi mintára megszervezik a Historia Metallica-t, a császár emlékérem történetét, melynek elkészítését a három svéd, közülük elsőnek Heraeus útmutatásai mellett megint Warou, vállalja magára. Ott van tehát az éremművészet újjászületésének bölcsőjénél is. A megindulást követő virágzásban művészünk már nem vesz tevékeny részt. Ezt a virágzást közvetlenül a vésnök-akadémia (Graveur-Akademie) megalakulása hozta meg, melyben az új, most már nagyrészt benszülött vésnök-generáció nevelődött és az osztrák barok emlékérem művészetet a tökély magas fokára emelte.

Bár a magyar barok-éremművészet a XVII. században nem osztozott az osztrákok szomorú sorsában, Warou fellépésével az őserejű, de amellett mégis primitív és már nem korszerű körmöci magyar iskola lassan eltűnik és helyet ad annak a modern barok iránynak, melynek Warou az első képviselője és amely legfeljebb tárgyában marad meg részben magyar vonatkozásúnak, egyébként az új idők centralizációs törekvései következtében szintén osztrákká — bécsivé — lesz. Egyedülálló és üdítő sziget ebben a meginduló osztrák-császári emlékérem gyártásban az a néhány pompás Rákóczi érem, melyet Warou Körmöcbányán 1703—07. között a fejedelem szolgálatában vésett.

Warou Dániel Svédországban született valószínűleg 1674-ben.[1] Foglalkozását és művészetét részben már atyjától tanulhatta, akiről, sőt nagyatyjáról később önéletrajzában a következőket írja: „ . . . wegen meiner von Vatter vnd Grosvatter aner Erbt, vnd respective angebohrner auch ab Infantia selbst ex fundamento in Meinen Vatterland Schweden erlernethen Kunst-Vortheilen . . .“[2] Mesterségét és művészetét azonban teljesen

[1] A születésére, apja halálára, kivándorlására és danzigi tartózkodására vonatkozó adatokat *Rasmusson* úr, a stockholmi Éremtár tisztviselője volt szíves velünk közölni.

[2] Hofkammerarchiv, 1716. január 9. — „Sammlung berühmter Medailleurs und Münzmeister nebst ihren Zeichen“, Nürnberg 1778. 7. old. szerint: „Sein Vatter war ein Müzschmidt in Stockholm. Er erlernte die Kunst bey dem berühmten *Karlstein*.“ — A Warou név nem svéd eredetű s művészünk ősei valószínűleg bevándorlás útján kerültek Svédországba. Hogy honnan, azt a név hangzásából nem tudjuk megállapítani. Ez a név vezette félre Thalyt is, aki, mivel a szabadságharc alatt Varrónak írták, művészünket magyarnak gondolta.

az akkori Európa egyik leghíresebb éremvésnöke, a francia-barok hatás alatt álló A. Carlsteen mellett Stockholmban sajátította el.[3]

Apja 1692-ben Stockholmban meghalt s az örökségen az ifjú Warou Dániel külföldre utazott. 1693-ban Danzigban dolgozik,[4] azután nyomavész s a következő adatot csak 1698-ban találjuk róla, amikor Bécsben tartózkodik és szóba kerül kineveztetése a körmöcbányai pénzverdéhez.

Warou szakmabeli képzettsége már Bécsbe jövetelekor elsőrangú és a birodalomban működő többi egykorú vésnök mellett páratlanul sokoldalú volt. Értett nemcsak a verőtövek elkészítéséhez és művészi kiviteléhez, hanem a pénzverés műszaki részének minden ágában jártas volt, sőt az akkor nagy fejlődésen keresztülment pénzverdei berendezés legújabb vívmányait is ismerte,[5] s ezért tudta később a körmöci verdében az újszerű csavaros verőgépet berendezni. Ez a sokoldalúság és a legújabb vívmányokban való jártasság, amellyel a XVII. század végén egyetlen hazai vésnök sem dicsekedhetett, hívhatta fel rá az itteni kamarai körök, különösen br. *Thavonat* Lajos selmeci főkamaragróf figyelmét.

Úgy látszik, már 1698-ban szóba került kineveztetése Körmöcbányára, de ezt csak 1699-ben vitték keresztül. 1698-ban egy beadványban már „Münzeisenschneider"-ként említik.

1698 szeptember 17-én adta be kérvényét az Udvari Kamarához („Hofkammer"), amelyben kéri körmöci alkalmaztatását. Ebben a kérvényben írja, hogy már ifjúságától fogva igyekezett: „auss möglichen Fleiss impendiret Einige Fundamenta Capacitet in der Münz Eissen Schneider Kunst zu gewinnen". Majd: „weillen dann weiss in den Kayl: Bergstetten zu Cremnitz Ein hochansehnliches Münzwerk zu seye vnd auss Continuirlich Geprecken erhellet, Selbige Münze in allen behörigen Stücken wohl eingerichtet zu seye, aussgenommen, dass die Gravierung der Stempell gar Unansehnlich appariret". Ő maga tehát csak hallomásból tud a körmöci verde állapotáról, s személyesen ekkor még nem járt ott. Ugyancsak 1698 szeptemberében ad be egy hasonló kérvényt a selmeci főkamaragrófhoz, Thavonathoz, címezve. Ebben a kérvényben, melyet csak a Hofkammerarchiv protokollumaiból ismerünk, szintén már mint „Müntzeisenschneider" szerepel.[6] Végleges kineveztetése sokáig elhúzódott, s heti hat rajnai forint, vagy négy tallér fizetés mellett csak 1699-ben történt meg.[7] Áprilisban utazott Körmőcbányára, mint vésnök s június 1-én már megkapta fővésnöki kinevezését.[8]

[3] Br. Thavonat selmeci főkamaragróf írja Warouról: „bey den berümbtesten Maister in ganz Europa zu Stockholmb gelehrnet." (Hofkammerarchiv, 1699. június 1. és Stempelsammlung IV. 1361. old.)

[4] Ezzel teljesen lehetetlenné válik Forrer lexikonának s más munkáknak az a megállapítása, hogy 1683-ban már Drezdában dolgozott volna. Ezt egyébként életkora is kizárja.

[5] Hofkammerarchiv, 1699 június 1.

[6] U. o. protokollumok, 1699 június 1.

[7] Fiala: Stempelsammlung IV. kötete szerint már 1697-ben mint „Eisenschneider-Adiunct" dolgozik Körmöcön. Fiala a Münzamt egyik aktájára hivatkozik, amelyet azonban nem sikerült megtalálnunk. Hogy egy ehhez hasonló tartalmú irat létezhetett, az nem kétséges; valószínűleg a levéltár kiselejtezésénél mehetett veszendőbe. A rendelkezésünkre álló iratok alapján azonban ennek az aktának tartalmát úgy rekonstruálhatjuk, hogy körmöci kineveztetését talán már 1697-ben, valószínűleg azonban 1698-ban tervezték, de csak 1699-ben hajtották végre; mint adjunktus pedig Körmöcön nem is nyert sohasem alkalmazást. Valószínűvé teszi ezt a feltevést a fentebbi idézeteken kívül, hogy egyrészt Fiala, aki egyébként összes Waroura vonatkozó adatait idézi, itt csak ennyit ír: „Warou fungirt als Eisenschneider Adjunct in Cremnitz", másrészt a legkorábbi adatok, amelyek Waroura vonatkoznak, a Hofkammerarchiv 1699 március 26-i irata, 1698 szeptember 20. és 1699 június 1. protokollumai, melyek szerint „der Daniel Warou ... welcher schon vor geraumer Zeit für einen Münz eissenschneider nacher Cremniz in Vorschlag gebracht worden" és „Daniel Warou Müntz eisenschneiders bitte, umb conferirung eines accomodamets bey den Münzz Abt Crembnitz", végül bécsi keltezéssel „zu Antrethung seiner Münz eisenschneiders Function in Cremnitz vnd destwegen dahin Vortzusetzen habenden Raiss, pro Viatico: fünfzig Gulden ... bezahlen zu lassen". Az utóbbi irat keltezése 1699 március 26., tehát Warou csak 1699 áprilisában érkezhetett először Pécsből Körmöcbányára. Végérvényesen bizonyítja ezt az 1718-ban írt, a függelékben közölt „Specification" 8. pontja, mely szerint Warou 19 évvel azelőtt érkezett először Körmöcre, tehát 1699-ben.

[8] Lipót császár rendelete Thavonatnak: „Wan Wür Vns nun Gndst entschlossen, dass der Daniel Warou wegen seiner Besonders wohl erlehrnten Profession undt diesfahls beygebrachten Vorschrifftlichen Gezeugnussen ... zu der Ober Eysen-Schneider Stöll bey Unserer Cammer Cremnitz angestöllet" (t. i. werde.)

1700 július 20-án Warou kéri, hogy Bécsbe utazhassék a báró Aichpichel vezetése alatt a bányavárosi ügyekben összehívandó komissióhoz. Ekkor még nem jött szóba a később, 1702-ben megtartott kongresszus, melyre csak 1701 decemberében hívták meg az érdekelteket. Kábdebo: Matth. Donner c. munkájában megemlékezik ugyan egy 1700-ban Bécsben tartott „Münzkonferenz"-ről,[9] de erre közelebbi adatot nem találtunk s maga Kábdebo sem említi, hogy honnan merítette ezt az adatát. Newald egyenesen kétségbevonja Kábdebo adatának hitelességét.[10] Ezekután valószínű, hogy az 1700-ban Bécsben elrendelt bányavárosi komissió összeülésére sem került sor s Warou sem utazott ekkor Bécsbe.[11] Arról nem beszélnek az iratok, hogy mit csinált az 1700—02. években. Körmöcön élt és teljesítette fővésnöki hivatását.

1701 decemberében hirdették ki a Bécsben összehívandó kongresszust, amelyre Warou 1702 március 8-i keltezéssel sürgős megjelenésre kapott parancsot: „dass Er ohnverzuglich per Postam sich anhero zu gegenwarttig angestellten Müntz Convent verfüge vnd die Müntz Gewichter adiustire".[12] Utazásáért nem rendes fizetést, hanem napi költségmegtérítést, ú. n. „Lifergeld"-et kap. Elszámolásából kiderül, hogy 1702 március 15.—május 2-ika között, tehát 50 napig tartózkodott Bécsben s mindezért napi 4 fr, azaz összesen 200 fr „Lifergeld"-et s 45 fr postaköltséget számít fel. Ezen a birodalom pénzügyeinek megreformálására nézve oly fontos összejövetelen,[13] amelyen az összes fontosabb kamarák képviseltették magukat, Warounak az okmányok szerint az volt a szerepe, hogy „die Müntz Gewichter adiustire", vagyis a pénzsúlyokra viseljen gondot. Valószínű azonban, hogy ő volt az a kiszemelt szakember, akire a pénzverdék technikai átrendezésénél ekkor még egyedül számítottak. Tudjuk, hogy már *Lipót* császár 1699-i dekretumában, amelyben Warout a körmöci fővésnöki állásra kinevezik, azt írja Thavonat főkamaragrófnak, hogy az ilyenekben jártas Warounak kell a hamisítások kiküszöbölése végett a körmöcbányai pénzverdében a csavaros verőgépet berendezni és a pénzek szélére feliratot készíteni. Warou ezen a konferencián az egyedüli nem bécsi vésnök; a többiek közigazgatási tisztviselők és a bécsi verde alkalmazottai. A birodalomban ekkor kitört háborúk azonban ezeknek a terveknek kivitelét egy évtizeddel visszavetették, mert egyrészt lehetetlenné tették a befektetések pénzügyi keresztülvitelét, másrészt *Miksa* bajor választóval és *II. Rákóczi Ferenccel* vívott harcok folytán a legfontosabb pénzverdék hosszú időre elszakadtak, illetőleg bizonytalanná váltak a császáriak számára, sőt Warou is Rákóczi fejedelem szolgálatába került.

Warou visszatért Körmöcbányára, de amikor 1702-ben meghalt a bécsi „Handtgraffen-ambts Zimenter", Johann Melchior *Weinman*, helyébe augusztus 6-án a császár Warout nevezte ki[14] körmöci tisztségének megtartása mellett. Ettől kezdve Bécsben lakik, de kinevezése azzal a feltétellel történik, hogy évenként egyszer, saját költségén a felsőmagyarországi bányavárosokba tartozik utazni, hogy a körmöci hivatalát is ellássa; bécsi hivatalának ellátásához pedig képezze ki egyik mukatársát, nehogy az távolléte által szenvedjen. Új állásával járó fizetését is megkapja.

Alig kezd új állomáshelyén dolgozni, már 1703 június 21-én engedélyt kap, hogy utasítása értelmében a magyar bányavárosokba utazhassék[15] s oda el is utazott. Ettől kezdve a bécsi levéltárakban évekig hiányzik minden Waroura vonatkozó közvetlen adat. Sajátmaga tíz év mulva a következőképen emlékezik meg erről az időről:[16] „Da ich nun vigore decreti dahmalen von Wien in die bergstett abgangen, vnd gleich darauf die

[9] 11. old.: „Als die Klagen sich häuften, sollte eine Reform des Münzprägewesens vorgenommen werden, weshalb sich im Jahre 1700 alle Münzbeamten des österreichischen Staates zusammenfanden, wobei selbsterklärlich eine Einigung nicht erzielt werden konnte."

[10] Johann Newald: „Beitrag zur Geschichte des österr. Münzwesens im ersten Viertel des XVIII. Jh.," 9. old. — Ezt a könyvet dolgozatunkban ezután csak rövidítve a szerző nevével fogjuk idézni.

[11] Erre a tervbe vett utazásra vonatkozó semmiféle költségszámlát, adatot nem is találunk.

[12] Hofkammerarchiv-Protokollen 1702 március 8. és Stempelsammlung IV. 1361. old.

[13] A gyűlés lefolyásának leírását lásd Newald II. fejezetében.

[14] Hofkammerarchiv-Protokollen 1702 augusztus 6. — „Das er alle Jahr einmahl in die Königl: Hungarisch: Pergstätt auf ein kurze Zeit auf aigne Unkosten sich begebe vnd seines Officio daselbst nachkomben möge, hier aber das Zimenter Ambt in solcher disposition halte, dass durch anstöll vnd abruchtung eines erfahrenen Menechen Ihre Maiestet Dienste nit leide." — Stempelsammlung IV. 1361. old.

[15] Hofkammerarchiv 1703 június 21. és Stempelsammlung IV. 1361.

Rakoczische Rebellion aussbrochen mit hin der ruckweg versperret, habe ich allso darinn en Varbleiben miessen, biss ich Endtlichen 1707. mein Gelegenheit Ersehen vnd mit eusserster Leebensgefahr der Rakoczischen gewalt entgangen vnd nacher Wien komben".

Erre a korszakára, melyet Rákóczi szolgálatában töltött, közvetlen adatunk alig van és tág tér nyílik a következtetésekre.

Körmöcbánya, ahol 1703-ban tartózkodott, két ízben került ebben az évben a kurucok kezére.[17] Rajtaütésszerűen foglalta el *Ocskay* a kurucaival szeptember 19-én, de miután vereséget szenvedett, november legelején újra kiürítette a bányavárosokat. November 15-én azonban sikerült megvernie *Forgách, Eszterházy* és *Bottyán*, akkor még császári szolgálatban lévő tábornokok előhadát, mire az óvatos *Schlick* császári tábornok a főhaddal visszavonult Körmöcbányán keresztül s azt ismét átengedte Ocskay kurucainak.

Az általános hadihelyzet a császárra nézve ekkor volt az egész szabadságharc alatt a legkedvezőtlenebb. Szorongatták a franciák, a felkelt bajorok és Rákóczi támadása is egészen készületlenül találta. Ekkor sürgette Rákóczi a bajor választófejedelmet, hogy Morvaországon keresztül törjön be Északnyugat-Magyarországba s egyesüljön az ő hadaival. Ha ez sikerül, a meglepett Bécs városát is sikerrel ostromolhatták volna.[18]

Az északnyugati felvidék és benne Körmöcbánya tehát ekkor a birodalom keleti hadszinterének gyupontjában feküdt s mint említettük, kétszer cserélt ebben az évben gazdát. Érdekes tehát Warounak fentebb idézett beszámolója, melyben írja, hogy „der ruckweg versperret, habe ich allso darinnen Varbleiben miessen". Feltehetjük ugyan, hogy a visszavonuló Ocskay magával vitette Warout is s így ő Körmöc első megszállásától fogva állandóan kuruc ellenőrzés alatt volt s nem volt alkalma a második osztrák visszavonulásnál Schlick seregével a várost elhagyni; de sokkal valószínűbb, hogy ő, aki a császár és Rákóczi háborúskodásában mint külföldi érzelmileg egyik oldalon sem volt lekötve, nyugodtan és csendben dolgozott tovább Körmöcön, amint azt tisztviselőtársainak egy részéről is tudjuk.

Warou Rákóczi-korbeli életére vonatkozó adataink természetszerűleg hiányosak, mert a körmöci kamara levéltára azóta elpusztult. Az a néhány adat, amelyet mégis sikerül felmutatnunk, a családi levéltárakból való és azokat főkép *Thaly Kálmán* nyomán közöljük. Warounak a kurucoknál eltötött idejéből egyetlen egy önkezűleg írt iratát sem ismerjük.

Rákóczi új bányagrófjának, az ügyes *Hellenbach Godofréd* bárónak, a szabadságharc pénzügyminiszterének, figyelme hamarosan ráterelődhetett Waroura. Ezt bizonyítja Warounak nem egészen négy év alatt a fejedelem számára készült három pompás emlékérme, melyekről egyelőre csak röviden szólunk és több pecsétnyomója.

Az első érem még 1703-ban készült, tehát mindjárt Warou Rákóczi alatti szolgálatának elején a szabadságharc megkezdésének emlékére. A második az 1705-i szécsényi országgyűlésről emlékezik meg, míg a harmadik az 1706-i ónodi gyűlésen hozott határozatokat örökíti meg.[19]

Feltételezhetjük, hogy Warout még az 1703. év folyamán a fejedelem valamelyik táborába rendelték s hogy a fejedelem ott ült neki arcképének megmintázásához, mert rendkívüli élethűséggel készült mellképe ezt valószínűvé teszi.

Következő adatunk már csak 1707-ből való. Ekkor készültek a harmadik érmet verni, melyről *Sréter János* kuruc brigadéros szeptember 25-én a következőket írja: „... Az minémő nummisma-csináláshoz elkészittetett eszköz iránt méltóztatott Felséged kegyelmesen parancsolni, hogy Munkácsra küldjem: azon machinát tegnapi napon elhozattam Körmöczrül; mellyet is artolleriabéli szekeren ugyan Munkácsra elküldöttem, irván odavaló Commendáns Uramnak, hogy miglen maga Varró (igy!) Uram odaérkezik: szükséges requisitumoknak elkészittetésekrül parancsolna ottvaló Udvarbiró Uramnak. Ugyanazon eszközzel küldötte Varró Uram maga emberit, aki informálni fogja

[16] U. o. 1713 június 28. és Stempelsammlung u. o.

[17] Ernyey József másolatai a körmöcbányai levéltárból, 382. old.-tól, (Bpest, Nemzeti Múzeum Éremtára.)

[18] Asztalos Miklós: II. Rákóczi Ferenc és kora. (Budapest.)

[19] Rampacher Pál: „Rákóczi emlékérmei." (Numizmatikai Közlöny 1907., 91. old.)

Udvarbiró Uramot: minémő fa- és egyéb requisitumok fognak kivántatni ad erectionem illius operis? — Az mely két pecsétet kegyelmesen parancsolt vala Felséged metszettetni ugyan Varró Uramnak: azok még nincsenek készen; hanem mostanában rajta vagyon, hogy a héten elkészithesse. (Thaly közbeszúrása: Azután vala indulandó Munkácsra.) Minémő mentsége volt, hogy el nem készithette azon két pecsétet: ezennel includálva irásbeli mentségit alázatossan elküldöttem Felségednek.“ [20]

Warou azonban mégsem utazott Munkácsra, hogy az érem veretését vezesse; Thaly szerint ugyanis 1707-ben megházasodott és ez év szeptember 23-án br. Hellenbach latinul irja a fejedelemnek, amit *Beniczky Gáspár*, a fejedelem belső titkára a következőképen fordított le magyarra: „Varró sculptort eléggé ösztönözte (t. i. Hellenbach), hogy Felségedhez nagyobb eszközzel conferálná magát: de bizonyos galibái érkezvén házasságában, ebből eredett turbatiók miatt az sculpturát nem perficiálhatta, Hellenbachtul fogyatkozása nem lévén.“ [21] Erről az első házasságáról egyéb adatunk nincs. Viszont, hogy tényleg kétszer házasodott, bizonyítja, hogy 1717-i házasságánál már mint özvegyembert anyakönyvelték. [22]

Warou még 1707-ben megszökött Rákóczi szolgálatából. Thaly feltételezi, hogy felesége elől menekült: „... házasságával nem vala szerencsés és ebbeli bajai és bosszúságában művészetét is elhanyagolta, annyira, hogy ezen év őszén még a fejedelem által rábízott nagyobb pecsétek metszését s az udvarba való meghívását sem fogadta el, — sőt utóbb Körmöcről egyenesen megszökött.“[23] Mint említettük, mégis ismerjük a fejedelem részére készült több pecsétjét.

Gróf *Bercsényi Miklós* főgenerális is, a fejedelem „locumtenense“, elrendelte a szökés ügyében az inquisitiót. Ennek lefolytatásáról egyetlen okmányunk maradt fenn,[24] melyben a „Bányai dolgokban Delegált Commissionak Assessori“ jelentik, hogy a szökés okát és körülményeit még nem tudták végkép tisztázni és hogy „találtatnának mégh olly Személlyek a kiknek ezen materiákhoz valamelly tudományok lehetne; praemittálván azért az ollyatinoknak is certificatióját; mihelyest effectushoz foghjuk hozhatni, azonnal annak Supplementumát is Excellentiádnak alázatossan megküldgyük.“ Hogy az inquisitiónak sikerült-e végleg tisztázni a kérdést, nem tudjuk. Mint már idéztük, Warou Körmöcbányán maradását és szökését a császáriak előtt jóval később úgy tüntette föl, mintha kényszer hatása alatt maradt volna és az első alkalmat felhasználta volna a szökéshez. Tény, hogy az egész homályos ügy nem látszik megerősíteni Warou későbbi beállítását; 1707-ben már különösen egy pénzügyekben annyira jártas embernek, mint Warou volt, tisztában kellett lennie a szabadságharc anyagi tarthatatlanságával.

Szökése után Bécsbe megy, ahol régi helyére visszafogadják, mert, mint sajátmaga írja, visszakapta régi állását (Cimenterstelle), melyet távolléte alatt a „Banco-Amt“ alá osztottak. [25] Itt működik 1709 májusáig régi fizetésének élvezése mellett. Ezen két év alatt hallgatnak róla a ránkmaradt iratok.

1709-ben küldik ki az ú. n. „*Starhemberg—Schickmayer*“ *komissiót* a felvidéki bányavárosokba. Három főcélja volt ennek a komissiónak: először az ottani, főleg a selmeci bányákban a hadakozások által okozott károk megvizsgálása, másodszor a bányavíz eltávolítása a selmeci tárnákból, harmadszor a körmöci pénzverőháznak átalakítása. [26]

A harmadik pont keresztülvitelére ment velük Warou is, kinek 1702-i bécsi kinevezése, mint tudjuk, úgyis azzal a feltétellel történt, hogy évenként egyszer Körmöcre megy s ottani hivatalát is ellátja, azonkívül 1699-i eredeti körmöci kinevezésénél, mint

[20] Thaly Kálmán: „Az 1707-iki ónodi emlékérem.“ (Századok XXX., 1896. 111. old.)

[21] Thaly Kálmán: „Ötvösség és pecsétmetszés a Rákóczi korban.“ (Archeológiai Értesítő 1879., 139. old.) — Az idézet utolsó mondatának értelme: Hellenbach nem akadályozta munkájában.

[22] „Quellen zur Geschichte der Stadt Wien VI., Ehematrikel 7347. no.“

[23] Thaly K.: Ötvösség és pecsétmetszés a Rákóczi korban.“

[24] Magyar Nemzeti Múzeum Levéltárának Törzsanyaga, 1707 dec. 17. — Thaly tévesen írja, hogy „az inquisitiót véghez vitték.“ (Ötvösség és pecsétmetszés a Rákóczi korban.) — Ellenben a császári csapatok bevonulásakor Körmöcbányára 1708 okt. 29-én Thollet tábornok az exponált kuruc házaknál házkutatást tart, de eredmény nélkül. Így házkutatást tart Hellenbach és Warouné házában is. (Matunák: Körmöci monografiája, körmöci városi levéltár III. 26. 1. 125 alapján.)

[25] Hofkammerarchiv, 1713 jún. 28. Eszerint fizetését is ettől kapja.

[26] Lásd Newald 17. és 18. oldal.

szintén kifejtettük, tekintetbe vették Warou technikai tudását is, melynek segítségével már akkor gondoltak a pénzverőház modernizálására.

1709 május 15-ével, amikor is körmöci útjára elindult,[27] új korszak kezdődik művészünk életében. Ami eddig tíz éven át a mostoha, háborús viszonyok folytán csak terv maradt, az most megvalósulás előtt áll. Technikai és művészeti tudásának és tehetségének ez a fokozottabb kihasználása szinte új lendületet adott Warou munkakedvének; aktivitása megnő (ettől kezdve megkétszereződnek a róla maradt feljegyzések) s az elkövetkezendő kilenc évben készíti legtöbb emlékérmét is. Alig van oly fontosabb magyarországi esemény, melyet ő III. Károly tetteit dicsőítő éremsorozattal kapcsolatban meg ne örökítene. S ámbár műveinek tárgya legtöbbször magyar vonatkozású, találunk meglehetősen bőven külföldit is. Bátran mondhatjuk, hogy ebben az időben az udvarnál divatban volt.

1709 május 15-én tehát a bizottsággal elutazott Körmöcre[28] s 1711 szeptember 20-án tért vissza Bécsbe. A komissió többi tagja csak jóval később, 1712 márciusában fejezte be munkáját.[29] Warou Körmöcbányán a régi hengeres verőgép helyett egy csavaros verőgép és zúzó- és nyujtómű berendezésével volt megbízva. Találóan írja róla *Newald*,[30] hogy ez meglehetősen nehéz munka lehetett, mivel eddig az ilyen berendezés Körmöcbányán teljesen hiányzott; ezért tehát Warounak minden egyes alkatrészről vagy modellt kellett készítenie, vagy mindegyiket külön-külön megrajzolnia.

Alig érkezett meg Warou Körmöcbányáról Bécsbe, már újabb útra küldik. Körmöcről magával hozta a már elkészült csavaros kis verőgépet s novemberben ennek orsójával[31] *Hofmann* János Mihály bécsi vésnök társaságában elindult a majnai Frankfurtba, Habsburg Károly spanyol királynak *VI. Károly* néven német-római császárrá való koronázására, hogy az ilyen alkalommal szokásos jetonokat és emlékérmeket („ausswurff vnd gedechtnuss Müntzen, opfer und gnaden Medalien") elkészítsék. Hofmann 1711 november 17-én kapta meg a rendeletet:[32] „Seinen bey der Comission eingereichten Proiect gemäss, wie bey der Crönung Weyl. Kaysers Josephi, sambt dem Ihme adiungirt Daniel Varou (így!) nach aller Sauberkeit vnd Württschafft Verfertigen solle" és „Er sich ohne verweillt nacher Frankfurt begeben ... solle."

Nem tudjuk, hogy Warou az orsóval együtt pontosan mikor érkezett vissza Bécsbe. Tény, hogy 1712 március 11-én már Bécsben adott be egy kérvényt,[33] amelyben kéri a körmöci munkájáért még járó „Lifergeld"-et s ezenkívül kéri a nagybányai pénzverőmesteri („Münzmeisters Stölle") állást. Ezt természetesen nem kapja meg, mert hiszen rá még nagyon is szükség volt, lehetetlen tehát, hogy egy adminisztratív állásba dugják el. Ő volt az egyetlen, aki ekkor az új csavaros-verőgép berendezéshez értett. Az újonnan Bécsbe jött, de még ki sem nevezett *Maria Antonio Gennaro* nem jöhetett számításba.

Képességeinek kifejtésére még ebben az évben újabb tér nyílt. A frankfurti koronázás után a császárt 1712 május 22-én Pozsonyban *III. Károly* néven magyar királlyá koronázták és ez alkalommal Warou már egyedül készíti az emlékérmeket. Sőt június 30-i keltezéssel megígérik, hogy a császár ülni fog neki Pozsonyban az új körmöci verőtövek

[27] Hofkammerarchiv, 1713 jún. 28.

[28] 1713 jún. 28-i beadványában körmöci útjáról írja: „... bis dass ich mit der Graff Gundemayr Starhembergischen Comission, mit welcher der Herr Raithrath Schickmayr ware Ao. 1709 den 15. May dessentwegen in Vorgedachte Bergstett gangen, dass ich meiner habenden Experienz nach, die Mintz zu Crembnitz gleich wie die Englisch oder frantzöschisch einrichten vnd verendern."

[29] Warou körmöci tartózkodása alatt nem fizetést, hanem ú. n. „Lifergeld"-et kap. A Hofkammerarchiv 1713 VI. 28. szerint napi 4 forintot kell kapnia, ami 1709 május 15. — 1711 szept. 20. között 850 napra 3400.— forintot tesz ki. Viszont addig csak 1435.28 forintot kapott. A hátralevő összeget még kéri.

[30] Newald 19. oldal.

[31] Lásd okmánytár, Specification 2. pont: „Eine dergleichen Spindl zum kleinern anwurff, gleich wie... Warou ess zu Franckhfurth ... gebracht hat." — Newald 50. old. csak azt említi, hogy a gépet Bécsbe hozta. Az előbbi idézet ezt megengedi, de hozzá kell tennünk, hogy a „Spindl"-t Frankfurtba is elvitte s hogy ennek segítségével készültek ott is ezek az érmek. Hogy Frankfurtban is verték ezeket, azt különben említi Newald is (47. old. 1. jegyz.), amikor a bécsi pénzverdének a Frankfurtba szállított aranyért benyujtott számlájáról ír.

[32] Stempelsammlung IV. 1268. old. és Hofkammerarchiv-Protokollen 1711 nov. 17.

[33] Hofkammerarchiv-Protokollen 1712 márc. 11.

részére,[34] ami valóban teljesült is: „das Er Warou die Ihme bewuste vndt nöthige Instrumenta, und so genante Pünszen zu neuer preckhung deren müntzen für die Cammer Cremnitz, verfertig."

Az új verőtöveket szeptemberben küldi Körmöcbányára *Fröhlich* tisztviselővel, aki szeptember 22-én érkezik meg oda.[35] Warou tehát 1712-ben nem megy Körmöcre, hanem Frankfurtból való megérkezése után Bécsben és Pozsonyban tartózkodik.

Ugyanezen évben írja róla[36] *Heraeus*, az ekkor kinevezett régészeti felügyelő („Kayl. Antiquiteten Inspector"): „Der Warou ist als Kaysl. Medaillier aufgenommen worden". Maga Warou csak 1713 március 26-i keltezéssel[37] kapja kézhez kinevezését, mellyel tisztázódni látszik úgy hovatartozandóságának, mint fizetésének kérdése. Ezentúl állandóan Bécsben lakik és hivatalában Heraeus alá rendelik. Évi fizetésül a „Hofzahlambt"-tól 600.— fr-t kell kapnia. Azonban a körmöci pénzverdét továbbra is el kell látnia verőtövekkel, de személyesen nem kell odautaznia, hanem, ha csak lehet, Bécsből kell azokat küldenie.[38]

Hogy fizetéséhez tényleg hozzájuthasson, még valamelyik hivatalhoz kellett őt beosztani, amelynek révén ezt kifizetik neki. Mivel ezzel késedelmeskedtek, történhetett, hogy fizetését még sokáig nem kapja meg. Sőt a Starhemberg—Schickmayer bizottság idejéből neki járó „Lifergeld" nagyrészét sem kapta még meg,[39] bár ennek kifizetését ismételten sürgeti.

Kamarai éremvésnöki kinevezésével művészi képességeinek szabad kifejtésére bő alkalom nyílt; előléptetése s címe is díszére vált, ő azonban anyagilag többet várt. Régi vésnöki fizetését is szerette volna megkapni s 1713 június 28-i beadványában[40] hivatkozik is a kamaraelnöknek 1712-ben Pozsonyban tett ígéretére, amely szerint a Rákóczi-korszak előtti vésnöki fizetését helyezték neki kilátásba. Március 26-i kinevezési okmányában utasítják az illetményhivatalt, hogy mint „Cammermedailleur"-nek fizessen neki évi 600.— frt, ami régi fővésnöki javadalmának, amely 312 frt tett ki, majdnem kétszerese. Jövedelemtöbbletet részére azonban különösen az egyes elkészített verőtövek után járó külön tiszteletdíj jelentett, amely megnagyobbodott munkaköre folytán lényegesen megnövekedett.

Az újabb bonyodalom, mivel a 600.— frt már nem a körmöci kamarától, hanem Bécsben kellett kapnia, a kinevezés folytán március 30-án az illetményhivatalhoz ment rendeletből keletkezett: „Würdet... Ihre Röm. Kay. May. Hoffzahlambt anbefohlen, das es Erwehnten Warou in dem Hoff Staat gehörigen ohrts ein Verleibe, Ihme auch angedeute Hoffbesoldung Von dem Ersten January dises zu endtstehenden Jahrs... bezahle."[41] Fel kell tételeznünk, hogy májusban erről az utóbbi rendeletről még nem volt tudomása, mert egy e hónap 28-án iktatott beadványából egyrészt kitűnik, hogy a Starhemberg—Schickmayer komissióval 1711 szeptember 20-ig a felvidéki bányavárosokban töltött idejéért és munkájáért a kamara 1664 fr 92 kr „Lifergeld"-del tartozik, melynek évi 200 fr-os részletekben való törlesztését kéri,[42] másrészt azzal az ajánlattal fordul fölötteseihez, hogy „Es wehre dem Daniel Warou Kayl. Cammer Medailler von Dato den 30. Juny 712. gegen geniessung der vorhingehabten Besoldung aufgetragen

[34] Hofkammerarchiv, 1712 jún. 30. és 1713 jún. 28. D. melléklet. Hogy III. Károly tényleg ült neki: „Ihro R. K. Matt. die allerhöchste Gnad gethann vor mier zu sitzen." — Stempelsammlung IV. 1362. old.

[35] U. o. 1713 jún. 28. E. melléklet. Szövegét a IV. fejezetben közöljük.

[36] Heraeus: Tagebuch (Bécs, Münzkabinett, kézirat.)

[37] Hofkammerarchiv, 1713 jún. 28. F. melléklet és 1713 szept. 15. B. másolat.

[38] Lásd 49. jegyzet.

[39] Hogy miért nem kapta meg ezeket a „Liferdgeld"-eket, annak valószínű oka szerinte: „Ist keine andere Uhrsach, alss dass diese Expedition, Von selbiger Zeith an biss Dato, erligen bleiben, ich also ainweg die arbeit continuiret." (Hofkammerarchiv, 1713. VI. 28.)

[40] Hofkammerarchiv, 1713 jún. 28. — „Von Ihro hocher Excellenz H. Cammer Präsidenten dahmals (t. i. 1712-ben) zu Presburg die Mündliche zu saage gethann worden. Das mier allso gleich Mein Vohrige Besoldung (a Rákóczi-korszak előtti) solle gegeben werden."

[41] Staatsarchiv: „Hoff-Protocolli in Parthey Sachen", 1713 márc. 30. és Hofkammerarchiv 1713 szept. 15.

[42] A Cameral Zahlamts Bücher 1713 kötete (Nationalbibliothek) szerint január 9-én kapott a körmöci kamara révén mindössze 300 forint törlesztést.

und an Vertrauet worden, die Königl. Mintz zu Crembnitz mit neyen Haubtpunzen . . . zu versehen". Hogy egyelőre még mennyire bizonytalannak látta jövőjét, mutatja a következő bekezdés: „nachgehendts aber so ich zu Wien seyn wurde, so fern von der hochlöbl. Kayl. Hoffkammer mier die sculpturs Direction möchte aufgetragen werden, mein vorige besoldung sollte zu geniessen haben".[43] „Sculpturs-Director" sohasem lett, de bár két helyről, mint érem- és pénzvésnök remélt fizetést kapni, fővésnöki fizetését egyáltalán nem adják meg, éremvésnöki javadalmához pedig hovatartozandóságának rendezéséig nem képes hozzájutni s ezáltal kellemetlen anyagi helyzetbe kerül. Ennek a feltevésnek helyességét igazolja egy újabb beadványa,[44] melyben felsorolja a már mint udvari éremvésnök a császári kabinet részére készített munkáit, felszámít értük 570 fr-t és panaszkodik, hogy mindezideig nem kapta meg fizetését. Ez az állapot megélhetését és nyugodt munkáját veszélyezteti; kéri tehát, hogy vagy a „Bancal-Deputirten Ambt"-hoz, vagy pedig az osztrák vagy morva sóhivatalhoz csszák be, hogy javadalmazását negyedévenként pontosan megkaphassa. Ekkor tehát a „Hofzahlamt" még nem teljesítette azt a feladatát, hogy Warout „gehörigen ohrts ein Verleibe", viszont ő már tudta, hogy fizetését csak mint kamarai éremvésnök fogja megkapni. Ez az írás teljesen eltér eddigi finoman és bizonyos előkelő tárgyilagossággal szerkesztett, igen kellemes hangú beadványainak hangjától; elkeseredetten és szokatlanul élesen, sőt vádló hangon von párhuzamot bizonyos meg nem nevezett kollégáival, akik feletteseinél nagyobb kegyben vannak, mint ő, (tisztviselőkkel, akik viselkedésükkel megélhetését kockáztatják): „Nach deme aber andere in mein Medaillers-function incurriren de Virtuosi auss besondern Gnaden allso angesehen wordten; dass bey anruckhenden Zahlungs Terminen, selbe der Gantz richtigen vnd ohnfehlbaren Contentirung sich geströten können, Insonderheit auch ich, alss der leediglich von dieser Meiner Medaillers Kunst meine Lebens Ausskunfft härtiglich zu erschwingen habe, solch besorgliche Zahlungs Protraction ohnmöglich ausszutauren vermöchte...".

Megszokott volt ebben az időben a fizetések pontatlan és késedelmes folyósítása, különösen valakinél, aki mint Warou, újonnan létesített beosztást nyert. A mellőzöttséget sejtető, panaszkodó, keserű hang egy hivatalos beadványban ugyan emberileg érthető, mégis gyöngeségének jele, amely gyöngeség, úgylátszik, később is elég sok kellemetlenséget okoz neki.

Válaszul augusztus 13-án[45] a „Hofbuchhalterei" felszólítja a „N. Ö. Buchhalterey"-t, nyilatkozzék, összeférhetőnek találja-e Warou kamarai éremvésnöki tisztségét a körmöci fővésnöki állással és lehetségesnek gondolja-e fizetésének a kért úton való kiutalását? A válasz óvatosan[46] nyúl a témához és tárgyalja a különböző lehetőségeket; nem tartja lehetetlennek a fővésnöknek működési területén kívül való székelését, de ebben az esetben fenntartja magának a jogot, hogy bizonyos feltételeket szabjon Warounak; mindamellett nem mulasztja el felemlíteni, hogy a kérdés szokványos elintézése egy új fővésnök kinevezése volna, amely utóbbi esetben Warou kérelmét, hogy fizetését a sóhivatal vagy „Deputirtenambt"-tól kapja, teljesítendőnek találja, minthogy „derselbe bey gegenwertigen vmbständten zu seiner vnterhaltung gar selten eine Zahlung Uberkhomben dörffte"; végül azonban a kérdés elintézését a körmöci kamara és a selmeci főkamaragrófi hivatal véleményétől teszi függővé. Ez az igazán jellemző, remekbe készült osztrák hivatalos irat elejétől végig visszhangja Warou elkeseredett beadványának; látszik az az óvatosság és kelletlenség, mellyel egy túlságosan érzékenykedő ember ügyét kénytelen tárgyalni és befejezésképen ügyes és tárgyilagosnak látszó fordu-

[43] Hofkammerarchiv, 1713 május 28. — Warou beadványairól legtöbbször hiányzik a keltezés és csak vagy a beadvány szövegéből következtethetünk a megfogalmazás időpontjára, vagy a beadványt megóvó hivatal könyveléséből. Az utóbbi természetszerüleg félreértésekre adhat alkalmat, mert előfordul, hogy egy beadvány csak mellékletképpen van megőrizve megfogalmazási időpontjának meg nem felelő, jóval későbbi keltezés alatt. — Hogy a fentebbi beadvány tényleg 1713 májusában íródott, bizonyítja a szöveg: „Praetendire... die Jahres Besoldung des 1712-ten Jahres von 30. Juny an, welche bis Endt dieses jetz Laufenden Monaths ein Jahr ausmachet."

[44] Hofkammerarchiv, 1713 szeptember 15. A beadványt már augusztus 13-ika előtt kellett megírnia.

[45] Hofkammerarchiv-Protocollen, 1713 augusztus 13.

[46] U. o. 1713 szeptember 15.

lattal mondja meg véleményét Warou kérvényéről: hogy elkészített munkáit ne adja csak egyszerűen át az udvarnak, hanem, hogy azokat, mint az az ékszerészek és ötvösök munkáinál is szokásos, először becsüljék meg. „Wie wohlen der Warou lauth seines memorials nit so uill die guettmachung derenselben, als die anweissung auf ein anders ambt vnd die refundierung deren aussgelegten taxen sambt den zuruckh gelassenen quartal ansuechen Thuet."

A körmöci kamara véleményét Warou állásainak összeférhetőségéről nem ismerjük; tény, hogy 1714 áprilisában az udvari kamara egy iratán mint „Obereisenschneider zu Crembnitz undt Cammer Medaillir" szerepel. Ugyanebben az iratban br. Thavonat selmeci főkamaragróf kedvező véleményezése folytán, mely azonban csak a következőre terjed ki, elrendeli a kamara: „als seine Besoldung Betragende Gebühr 1298 fl. 34 kr. zum recompens 600 fl. undt die Eyssenschneidersbesoldung von 20. Sept. 1711. bis 26. Marty 1713. 473 fl. 12 kr." megfizetését.[47] — Warou 1711 szeptember 20-tól kezdve ismét Bécsben lakott és 1715 végéig nem járt Körmöcbányán, ha 1713 június 28-i beadványában kéri is, hogy a Block halála folytán[48] megüresedett vésnöki állásra új vésnök kiképzésére oda utazhassék. Ugyanakkor azonban megígéri, hogy a jövőben az összes szükséges eszközökkel Bécsből fogja a körmöcbányai pénzverdét ellátni.[49] Ennek dacára Warou ekkor nem utazott a Felvidékre és a körmöci pénzverdét Bécsből látta el verőtövekkel.

Warou beosztásának végleges rendezéséről egy 1715 november 22-i beadványból értesülünk. Eszerint nem tartozik többé az udvari kamarához, hanem „alss Medallier vnterm Kays. obrist Cämmerer Staab, principaliter aber, sub directione des Kays. antiquiteten Inspectoris stehet.[50] Rendes fizetését pedig az udvari kamarától kapja „mitls des Böhm. Deputirten Ambts" (l. 47. jegyzet), a körmöci pénzverdét Bécsből látja el és csak átalakítására és berendezésére utazik időnként Körmöcre.

1715-ben Thavonat főkamaragróf többek között a körmöci pénzverde állapotát is rendezni kívánta. Előterjesztéseinek eredménye volt, hogy szeptember 3-iki végzéssel gróf *Caraffa Ferdinánd* vezetésével egy bizottságot küldtek a bányavárosokba a hiányok kiküszöbölésére. Caraffa már november 11-én kéri, hogy Warout az új csavaros verőgép berendezésére Körmöcbányára küldjék.[51]

A kamara november 22-iki keltezéssel meg is parancsolja neki, hogy azonnal induljon Körmöcbányára és hogy jelentkezzék a Caraffa-kommissiónál.[52] November 23-án utazik el. Munkáját a második fejezetben írjuk le.

1716 elején az udvari kamarához benyujtott elszámolásában[53] azzal indokolja napi 6 forint „Lifergeld" kérését az 1709-es Schickmayer-bizottságban kapott 4 forinttal

[47] A Cameral Zahlamts Bücher 1710.— 14. kötetei közül (Nationalbibliotek Handschriftenabteilung) az 1710., 11. és 12. években semmiféle tényleges kifizetés nincs följegyezve;

a) 1713 jan. 9-én „dem Cremnitzer Ober Müntz Eysenschneider... a conto seiner... Liffergeldern... mitls deren Cremnitzer: Cammer... auf Bey kommender Hoff Cammer Verordnung 300.— fl."

b) 1713 jan. 1.—márc. 30. „auf Hoff Ordonanz" 150.— fl.

c) 1713 ápr. 1.—dec. 31. „den 10. Novembris und letzten Dezembris 713. mitls des Böhm. Deputirten Ambts" 450.— fl.

d) „Vor das ganze 714-te Jahr mitls des Böhm. Deputirten Ambts" 600.— fl.

Más bejegyzés 1714 végéig nincs.

[48] Block meghal Körmöcön 1712 okt. 13-án. (Hofkammerarchiv 1714 ápr. 27. és Stempelsammlung IV.)

[49] „Dass nun vorjetz zu Bedien—vndt aussarbeitung derer Haubtpunzen vor die Crembnitzer Mintz mich hieneinbegeben will, besonders da ich allhiezu Wien, auss Ihro Kay. Matt. gnad die Cammer Medailler function erhalten, ist die uhrsach, dass der eine vorhin durch mich unterrichtete Mintz Eisenschneider Block mit todt abgangen, da ich dann dessen Stelle mit einen tauglichen Subiecto ersetzen werde, v. hierzu vordiessmahl biss solcher die rechte Handtgriff weiss, meine gegenwarth von nöthen, ins künfftige aber (Es Sey dann dass ein Casus Dubius sich eraignen möchte) alle vorrethige Instrumenta von hier auss subministriren werde" (Hofkammerarchiv, 1713. VI. 28.)

[50] Newald 50. old. — A „Cameral Zahlamts" könyvekben már 1713-ban közvetlenül Heraeus régészeti felügyelő után s mindig csak mint „Medallier" vagy „Cammer Medallier" szerepel. Egyedüli érthető kivétel az 1713. jan. 9-i bejegyzés.

[51] Newald 49. old.

[52] Hofkammerarchiv 1716. III. 6. Copia A. és Stempelsammlung IV. 1362. old.

[53] U. o., C melléklet. Utazási költség és „Lifergeld" címén felszámít 247.14 forintot, az 1715-ben a körmöci pénzverde számára készült verőtöveiért 115 forintot.

ezemben, hogy „anitzo aber Theils als Cammer-Medailler, Theils auch die Mitgeführte Müntz Instrumenten zu Conserviren; ja nach so schwer ausgestandener Krankheit annoch schwacher Gesundheits Constitution, ohne bedienten mich auf derley Weg nicht Begeben können; täglich 6 frh vor höchstbillig erachte.“ [54] Ebből megtudjuk, hogy az 1715. évben súlyos beteg volt. Erről a betegségről másutt nem történik említés; ezért nem valószínű, hogy az olyan állandó természetű baj lett volna, amely munkájában később is zavarta vagy akadályozta volna.

Ugyancsak elszámolásából értesülünk arról, hogy 1715 november 25-én ért Körmöcbányára, december 10-én „Auss Verrichtungs Ursachen“ a komissióhoz utazott Selmecbányára, 13-án tért vissza Körmöcre, 14-én Körmöcről Pozsonyba ment, ahonnan 19-én indult vissza Bécsbe s oda 20-án érkezett meg.

A *Caraffa-kommissió* már Körmöcre utazása előtt szükségesnek találhatta az elkészítendő új berendezés üzembentartására Warounak állandó körmöci alkalmaztatását, mint az az udvari kamarának már nov. 6-án a kommissióhoz intézett válaszából kitűnik: [55] „Übrigens wird, wegen daselbstiger accomodirung des Cammer-Medallier Daniel Warou eingereichtes anbringen Communiciret, worüber man des abstattenden Berichts gewärtig ist.“ 1716 január 23-án pedig az udvari kamarai tanács felszólítja a kommissiót, [56] nyilatkozzék, milyen állást gondolt Warounak adni, hogy őt állandóan Körmöcbányához kösse. A kommissió előzetes tájékoztatása alapján a tanács részletesen is megindokolja Warou körmöci alkalmaztatásának szükségességét: bár azelőtt Körmöcön négy-öt vésnököt alkalmaztak, mégsem volt a pénz olyan szépen vésve és jól verve, mint Warou alatt; ezért és az új verde üzembehelyezésére még a pénzverde tökéletes berendezése előtt szükségesnek találja az állandó körmöci alkalmaztatást. Mint Newald találóan megjegyzi, [57] az orsóval való veretés újszerűsége miatt nem csodálkozhatunk, ha meglehetősen sok zavar fordult elő.

Egy 1716 május 2-iki iratból tudjuk meg, [58] hogy milyen állást fog kapni. Warou körmöcbányai sikerein felbuzdulva és Thavonattól támogatva írja, hogy miután a Caraffa-kommissió előtt annak teljes megelégedésére próbavereteket készített s évenként kamara-vésnöki tevékenysége mellett majdnem fél év szabad ideje van külön munkát végezni, egy új tisztség elnyerése esetén pedig nem jutalmazhatják kisebb, hanem csak az eddiginél nagyobb állással, azért évi 1000 forint fizetéssel körmöci „Ober Müntz Director“-rá való kinevezését kéri „In den Ehrenrang Alternativ mit künftigen Einnehmbern.“

Ugyanebből az írásból tudjuk meg, hogy 1715-i körmöcbányai tartózkodása alatt a sziléziai Boroszló pénzverőháza számára is kezdett készíteni egy csavaros verőgépet, melyet valószínűleg később Körmöcbányán saját maga fejezett be teljesen: „die allbereits angefangene Müntzwerker von die löbl. Cammer Bresslau ... accurate ... verferttiget seye“. Azután kifejti, hogy ennek felállítására és elkészítésére szükséges lenne, hogy ő is Boroszlóba utazzék és hogy az ottani vésnököt „zu Crembnitz in Praxi Sculptura et monetandi allso zu instruiren, dass Selbiger mit denen von mich gemachten Haubt Patribus so wohl die Goldige, alss Silberne Species gebührend prestiren wirdet“. Az így Warou által Körmöcön elkészített csavaros verőgép berendezést át is szállították Boroszlóba s ott az a sziléziai kamara 1716 december 28-i jelentése szerint üzemképes állapotban volt. [59] A poncákat kérése ellenére sem Warou, hanem Gennaro készítette [60] s ezekután a verőtöveket 1722-ig Carl Conrad Hofmann boroszlói vésnök véste ki, de azok nagyon rosszul sikerültek. Warou kérése itt sem ment teljesedésbe: Hofmannt nem ő képezte ki s úgylátszik, Warou a verőgépet sem kísérte Boroszlóba, mint eredeti-

[54] Ennek dacára csak 4 forintot kapott naponként. Utiköltség címén és verőtöveiért az eredetileg kért összeget engedélyezték neki; kellett tehát összesen 306.14 forintot kapnia a selmeci főkamaragrófi hivataltól. (Hofkammerarchiv-Protokollen 1716. jún. 26.)

[55] Hofkammerarchiv-Protokollen 1715. nov. 6. Az eredeti iratok nem maradtak ránk.

[56] Hofkammerarchiv 1716. febr. 12.

[57] 50. old.

[58] Hofkammerarchiv 1716. május 2.

[59] Newald 15. old. 1. jegyzet.

[60] U. o. 15. old.

leg szándékában volt. Warou tehát az 1716. év folyamán is járt Körmöcbányán, bár erről semmi más adatunk nincs.

Körmöci főigazgatói állására vonatkozó kérelme sem talált meghallgatást. Az udvari kamara 1716 auguszus 12-i [61] végzésében megállapítja, hogy mivel Warou a körmöci zúzó és nyujtó művet („Stoss und Strekhwerke") kitünően rendezte be és a pénzverőket („Münzer") is rendesen betanította, tehát a pénzverdének már csak verőtövekre van szükség. De minthogy az udvari kamara *Gennaro*-t évi 600 fr. fizetéssel és azzal a feltétellel alkalmazta, hogy az összes pénzverdék számára ő szállítsa a „punze"-ket, ezért nem értik, „warumb durch Accomodirung des Warou nacher Crembnitz das Kays. aerarium mit neuen 1000 fl. Jährl. austragenden Salario beschwöret werden sollet".

Thavonat Selmecbányáról 1716 aug. 31-én azt válaszolja, hogy javaslatát, mely szerint Warout Körmöcön kellene alkalmazni és az 1000 forint kiadást úgy kell értelmezni, hogy Warounak egyszersmindenkorra el kell ezért a körmöci pénzverdét a szükséges verőtövekkel látnia és ott egy vésnököt kiképeznie, amit egy év tartama alatt megtehet. Egyébként az állítja, hogy „der Thaler des Januarius dem Warouischen sowohl der ähnlichkeit, als Kunst- und Zierdehalber bey weitem nit gleichet"; és kételkedik, „ob Januarius im Stande sein werde alle Kays. Münzhäuser mit Stöckhen zu versehen".[62]

Warou a körmöci pénzverde főigazgatói állását, mint említettük, sohasem kapta meg. Munkáit felettesei ugyan sokra értékelték és azokról a legteljesebb elismeréssel nyilatkoztak; őt magát nemcsak a körmöci pénzverde igazgatására, hanem, mint látni fogjuk, több császári verde központi igazgatására találták alkalmasnak; de hiába volt pártfogóinak, különösen br. Thavonat főkamaragrófnak segítsége; már említett vetélytársának, kiben Gennaro [63] bécsi vésnököt kell sejtenünk és Mittermayr bécsi pénzverőmester ellenállásán minden kísérlet megtört.

A Waoru és Gennaro közötti küzdelem a következő időkben méginkább elmérgesedett. 1716 márc. 31-én Warou a Hofmann előléptetésével megüresedett bécsi vésnöki (Eisenschneider) állást kéri.[64] Ugyanakkor Gennaro és Becker vésnök is benyujtják kérvényüket és ők ketten nyernek javadalmakat a fentebb vázolt feltételek mellett.

1717-ben a Gennaro által újólag berendezett bécsi pénzverde csavaros verőgépének működését használhatatlanság miatt beszüntették.[65] A javítási munkálatokkal az udvari kamara 1717 máj. 20-iki rendeletével [66] Warout bizza meg. Warou már máj. 7-én benyujtja *Löwenburg* grófnak, a bizottság akkori elnökének,[67] tervezetét,[68] melyben most már nemcsak a körmöcbányai pénzverde-igazgatóságot kéri, hanem 4 pontban összefoglalva igéri, hogy a verdét 26 hét (!) alatt egy általa kiképzendő „Münz-Schlossermeister" és négy

[61] Neuwald 50. old. nyomán. Az idevágó eredeti iratokat nem találtuk már meg.

[62] Newald 50. old. nyomán.

[63] Antonio Maria de Gennaro olasz származású; VI. Károly császár 1713-ban kinevezi vésnöknek, azután a bécsi pénzverdében dolgozik. 1718. nov. 15-én megintik: „er möge seinen Dienste besser nachkommen"; ő rendezi be a bécsi pénzverdét; 1729-ben megbízást kap a „Graveurakademie" megszervezésére; 1731. júl. 1-én megintik fegyelmi vétség és hanyagság miatt; 1740-ben egy iratban („Bericht") lusta, tehetségtelen és hanyag embernek írják le; 1744-ben meghal mint „Kayl. Münzdirektor" és a „Graveurakademie" igazgatója. (Stempelsammlung IV.) — Jó fellépésű, tehetséges, de lusta és fegyelmezetlen ember benyomását kelti. Waorunak sosem kellett hasonló vádakkal küzdenie.

[64] Hofkammerarchiv-Protokollen, 1716. márc. 31. és Newald.

[65] Newald 56—57. old. a leállítás okát egyrészt a gépek ismeretlen, új voltában véli megtalálni. A bécsi berendezésről tudósítják az udvari kamarát, hogy „die Spindel zerschricket vnd zu weittern gebrauch nit mehr tauglich war". A másik ok szerinte a verőtövek acéljának puhasága. Ez a régi hengeres verőgépnél használatos acél mintájára készült és az új berendezés folytán előálló sokkal nagyobb nyomást nem bírta el. Jobb acél készítésére Schickmayer 1717. januárjában Hallból szakképzett kovácsot hozott magával.

[66] Hofkammerarchiv 1717. máj. 20: „Demnach der Kayl: Camer Medailler Daniel Warou ein, vnd auch vorschlag, wie nemblich die benötigte Münzwerkh, vnd gebeu. sonderlich aber die Schlosserey, das strekhwerkh, vnd eine gewisse Maschine in dem Münz-graben alhier zu Ihrer Kayl: May:-s dienst nüzlich einzurichten, und zuführen sein mochten und gethan hat". Azután felszólítja az udvari kamara a „Münzmeister"-t és az építészeti hivatal kiküldöttjét, hogy Warouval „in facie loci" tartsanak szemlét és az eredményt a kamarának jelentsék. — Stempelsammlung IV. 1362. old.

[67] Don Caraffa di Stigliano Ferdinánd gróf, az 1715-i komissió elnöke, nyugalomba ment s nyugdíját 1719 jan. 1-től élvezte. (Cameral-Zahlamts Bücher, 1719.)

[68] A tervezetet Kábdebo: „Matheus Donner" 18. oldalán teljes terjedelmében közli.

segéd segítségével tökéletesen berendezi. Korábbi körmöci és boroszlói sikerei nyomán ajánlkozik, hogy átalakítja a körmöci verdét; a prágait, boroszlóit és kuttenbergit pedig berendezi, illetőleg a jövőben dukát, tallér és féltallér tövekkel látja el s ezért a körmöci kamarától az eddig élvezett 300 forintot, a többi három helyről pedig 200—200, azaz összesen évi 900 forintot kér „ad dies vitae". A múlton okulva hozzáteszi, „welche an einem gesicherten orth dahier Quartalliter anzuweisen". A verőtövekért önköltségül: a tallérosért 18, féltallérosért 14, dukátosért 12 forintot számít fel, úgy hogy a munkát az illetékes pénzverdék Bécsben vegyék át. Végül már nem a körmöci pénzverde igazgatói, hanem a „Kays. Müntz-Werkhs Direktor" címet kéri „mit beybehaltung meiner Jetzmahligen Kays. Cammer Medailliers function". — A bécsi pénzverde berendezésének költségét 1989 forintban irányozza elő.

Különösen érdekes a tervezetben ellenségeire való célzása, melyet szószerint közlünk: „Ich anbey in denen mir Untergebenen 4 Münz Stätten in Wüllkürlicher auf vnd annehmung tauglich vnd mir anstendiger Werkhleut mit Jedmahl allmöglichster kossten ersparrung, vnd gewissenhaffter Menage [welche auch auf gndiges belieben mit einem Cörperlichen Jurament zu betheuern in alleweeg mich offerire] ohne einige Irrung noch hinterliche ein- oder gegenwürff [wie nun solche Von bosshafften beneyder — Vnd Verfolgern attantiret werden möchten] Vollkommentlich geschuczet;"[69]. — A negyedik pontban azt kéri, hogy munkaképtelensége esetén címét és fizetéseit megtarthassa.

Gennaro mellőzöttnek érezte magát és már előzetesen 1717 ápr. 16-án panaszt nyujt be a kamarához.[70] Mivel a kamara ennek ellenére is Warout szólítja fel tervezetének benyujtására, jogosan jegyzi meg Newald, hogy a kamara ekkor határozottan Warou mellett foglalt állást.

Mindamellett Warou tervezete és a kamara erre következő megbízása nem nyerte meg Mittermayr tetszését.[71] Szerinte ez a tervezet jóval költségesebb az előirányzott összegnél, mert Gennaro csak egy kiképzett lakatost kér s annak segítségével igéri rendbehozni az úgyis általa elkészített „Stosswerk"-et. Határozottan foglal állást különösen a Waroutól kért „Münz-Werckhs-Director"-i tisztség ellen s azzal fenyegetőzik, hogy ha Warou ezt az állást elnyeri, a pénzverdében nem fogják tudni, kinek engedelmeskedjenek és teljes fejetlenség lesz úrrá. De hogyha a Warou-féle tervezetet mégis keresztülvinnék, akkor Mittermayr a maga részéről tiltakozik „von vorneherein gegen alle Verantwortlichkeiten".

Úgylátszik, Warou nagy életcélját veszélyeztette Gennaro. Már kinevezésekor 1699-ben, majd kamarai éremvésnöki előlépése alkalmával és a körmöci pénzverde ismételt berendezésekor a pénzverés teljes megreformálására gondolhatott az ő technikai és művészi vezetése alatt. Ha figyelembe vesszük, hogy a birodalomban ő volt az első vésnök, akit a legnagyobb pénzverdébe már az újítás gondolatával neveztek ki; hogy az akkori idők egyik legnevesebb és legdivatosabb északi mesterétől tanult, míg Gennaro a dekadenciában lévő olasz iskolából jött; hogy éremművészeti téren is ő volt

[69] Kábdebo: „Mathens Donner" c. munkájának 19—21. oldalán közöl még néhány iratot, melyek a Warou és Gennaro között dúló harcra élénk fényt vetnek, de amelyeknek eredetijét már nem sikerült megtalálnunk és amelyekből a szerzőnél másutt előforduló pontatlan közlések miatt csak jegyzetben merünk részleteket hozni. — Gennaro írja 1717. jún. 11-én: „Ich hoffe aber anbey künftighin nicht mehr Von übelgesünndten dergestalten geplagt, und unbefridiget zu seyn, wie ich darmahlen beständig und unschuldig gelitten habe, ja dass sich so gahr andere um meinen Dienst nicht allein angemeldet, sondern auch angemasset haben, neben meiner wider Ihro Kays: Mayt: Willen (Welche Ihre Müntzen Von meiner Hand Verlangen) die Puntzen ausszuarbeiten"; és „dan wan sich dergleichen Praetendenten, mit worten auch sehr hervorthuen, so werden sie doch in werck, dasjenige niemahlen, wass ich bissherro gezeiget an Tage bringen können". — Warounak egy általa közzétett keltezés nélküli tervezetének második pontja a következőképen hangzik: „Erbiethe ich mich... 2do Hrn. Januarium in Verförtigung deren so genandten Haubt Patern allermassen Zu Informieren; krafft welch Ergreiffenden Vortheiles Er so dann Tüchtig seyn würde, seinen selbst aigenen Verlangen nach die Müntz Stett mit Erforderlichen Haubt Patribus Zu Versehen, allso hindurch allen seynen bissher würigen Einwürff vnd Protestationen Ein Ende Machen Zu können." — Newald (58. old. 1. jegyzet) szerint Gennaro nem azt írja: „von meiner Hand", hanem csak: „von einer Hand", ami valószínűbb is. Gennarot Warou sohasem tanította.

[70] Newald 57. old.

[71] Newald 58. old. nyomán.

Heraeus első segélytársa, akkor nem is csodálkozhatunk Warou kívánságainak nagyságán. A mód azonban, ahogy célját el akarta érni az ügyesebb Gennaroval szemben, vesztét okozta.

Warou tehát kihasználva Gennaro látszólagos kudarcát, tervezetében olyan, sőt nagyobb jogokat és megfelelő nagy fizetést kér, mint ellenfelének adtak. Tervezetét valóban nem lehet szerénynek nevezni és visszatetsző az a hang is, amelyet a felek egymás ellen használnak. (L. 69. jegyzetben.) Warou, aki szolgálati időben és elvégzett munkában sokkal fiatalabb kollégájának előretörésével saját előmenetelét látta veszélyeztetve, jogosan véli magát sértett félnek; mégis ő használja a gúnyosabb és támadóbb hangot, míg Gennaro inkább csak ügyesen védekezik.

Mittermayr ellenzését a bécsi pénzverdét illetőleg a kamara nem vette figyelembe; sőt maga a császár elrendelte egy kalapácsmű („Eisenhammer") építését és a tűzveszélyes „Schayderey"-nek a „Münzgraben"-ba való átvitelét.[72] Ezért 1717 aug. 12-én[73] megparancsolják a pénzverdének, valamint az építészeti hivatalnak és az érdekelt haditanácsnak, hogy küldjék ki képviselőiket Warou tervezetének tárgyalására és a helyszíni szemlére. Szept. 25-én a haditanács hozzájárul az építkezéshez.[74]

A „Münz und Bergwesens-Haupt-Commission" ugyancsak Mittermayr ellenzése dacára pártolólag terjesztette fel a tervezetet a császárhoz és megtette előkészületét az általános építkezések és átalakításokra. A „Münzgraben"-ben felállítandó pénzverőház összes építkezési költségét, a berendezést nem számítva, 3759.30 forintban és a többi kiadást Warou fizetésével együtt 2875 forintban irányozta elő.[75] A császár azonban, mint Newald megjegyzi, valószínűleg kimerítően tájékoztatta magát az egész kérdésről és ennek eredményeképen csak 1717 nov. 4-én adta ki végzését:[76] „Sollen beede (t. i. Warou és Gennaro) einer hier, der ander in Bergwerkh Ihre Werkher Vndrichten, vnd Zu Enndt bringen vnd Können die lifergelder, auf die aussgesezte Zeit geben werden, das Münzgebeu ausser der Schayderey, vnd Hamer, bleibt vorderist aussgestöllet, ob es aber weiters Zu verfertigen? soll die Camer einrathen". A bécsi pénzverdét tehát Gennaro rendezi be, a körmöcit pedig Warounak kell berendeznie. Az utóbbi, bár Warou már egyszer berendezte, a hozzáértés hiánya miatt (ezért akarta Caraffa és Thavonat Warout állandóan Körmöcön alkalmazni), azután mert üzembehelyezésével a bécsi verde működéséig várni akartak,[77] végül — Warou állítása szerint (l. II. fej.) — egyes alkalmazottak szabotázsa miatt nem működött.

Az említett császári rendelet újból megparancsolja a „fordsambe Aufrichtung des Eysenhambers im hiesigen Müntz-Graben". Ez a mű sem épült tehát akkor még fel s hogy ezután sem Warou építette, ezekután bizonyosnak látszik.

Warou tehát a bécsi pénzverdével kapcsolatban semmiféle építkezést és átalakítást nem végzett s Gennaroval szemben minden errevonatkozó kísérlete meddő maradt. Hogy a császárt mi késztette a rendelet kiadására, nem tudjuk; tény, hogy míg a Warou által már egyszer berendezett körmöcbányai pénzverde rajta kívülálló okok miatt nem működött, Gennaro első bécsi berendezéséről nem állíthatjuk ugyanazt.

Valószínűleg nem járunk messze az igazságtól, ha a császár rendeletének tulajdonképeni indokát Gennaro tervezetének olcsóságában keressük s ezért győzött Mittermayr álláspontja. A császár rendeletére mindkettőnek, — Gennaronak a bécsi, Warounak a

[72] Newald 61. old. Newald nem említi meg, hogy a bécsi pénzverde berendezésére és ezzel kapcsolatban a Warou—Gennaro viszályra vonatkozó okmányokat hol találta; de a tárgy természeténél fogva valószínűleg legnagyobbrészt a Hofmünzamt levéltárában voltak. Ezt a levéltárat azóta erősen kiselejtezték és a kevésbbé fontosaknak tartott iratokat elégették, úgyhogy számunkra már nem állt rendelkezésre az a nagy anyag, amivel Newald még rendelkezhetett. Kénytelenek vagyunk tehát legnagyobbrészt a Newald által, aki ezt nálunk sokkal bővebben tárgyalja, könyvének VIII. fejezetében közölt adatokat átvenni. Mi főképpen csak azt bizonyítjuk, hogy Warou a bécsi pénzverde berendezésénél ténylegesen egyáltalán nem működött közre.

[73] Münzamt-Archiv.

[74] Newald 59. old.

[75] U. o. 61. old.

[76] Newald 61. old. — A Hofkammerarchiv-Protokollen 1717. nov. 4-i keltezés alatt van az okmány kivonatolva, de az eredeti irat már nincs meg.

[77] Newald 60. old.

körmöci pénzverde berendezésére — tervezetet kellett benyujtania.[78] Gennaro tervezetében külön építkezésről szó sincs, mindössze 500.— forintot kér az összes költségekre s a továbbiakban csak a már rendelkezésére álló anyagokat akarja felhasználni s megjegyzi, hogy a megsérült csavaros verőgépet már meg is javította. Ilyen tervezet mellett Warou alaposabb és sokkal költségesebb régebbi tervezete nem járhatott eredménnyel. Valószínű, hogy a császár már értesülve volt Gennaro szerényebb igényeiről; hogy nagyobb építkezéseket nem kívánt, bizonyítja a kamarához intézett kérdése. Végeredményben a bécsi pénzverdét eszerint a tervezet szerint Gennaro építette át.

Az 1717 november 4-iki császári rendelet után már november 5-iki keltezéssel találunk a Hofkammerarchiv protokollumai között egy bejegyzést (maga az irat itt is hiányzik), mely a következőképen hangzik: „übrigens habe Sr: Kayl: May: resolviret, dem Cammer Medalier Daniel Barou (így!) rheist von hier nacher Crembnitz umb mit ausmünzung Einer Schöneren Münz auf dem Stosswerkh den Anfang zu machen abzuschickhen, der aber bevor bey schlüssenden aufsatz überraichet, worüber man in ein und anderen dess guettacht. mainung demer (t. i. a kamaráét) gewertig will." S még megjegyzi, hogy Warou írnivalóját három pontban foglalta össze. Ennek tartalmát nem ismerjük, de Warou ennek dacára nem utazott el ekkor Körmöcre, hanem csak 1718 májusában, miután a császár az ő és Gennaro fentemlített tervezeteit elfogadta. A császár kézjegye így hangzott: „Placet beedes mit den beygeruckten condicionen". Ettől kezdve tehát évi 600.— forint éremvésnöki fizetésén kívül élete végéig régi 312.— forint fővésnöki fizetését is kapja, amint azt tervezetében kérte.

Warou 1718 május 19-én érkezett Körmöcbányára, hogy tervezetének megfelelően a pénzverdét most már véglegesen berendezze. A munkálatok és a segéd betanítása azonban nem négy, mint tervezte, hanem hét hónapot vettek igénybe s így csak december végén érkezik vissza Bécsbe: Deadda és Marquard körmöci főtisztviselők csakhamar nagyon dicsérően nyilatkoznak a forgalomnak már átadott új pénzverdéről.[79]

1719 szeptember 26-án találunk a Hofkammerarchiv protokollumaiban egy bejegyzést, amelyben von Peyern kamarai tanácsosnak elrendeli a kamara, hogy Warounak még 155.— forint „Lifergeld"-et, egy Körmöcre szállított „Waagbalckhen"-ért 150.— forintot, valamint az 1718-ban meghalt Thavonat által még számára kieszközölt 300.— forint „Lifergeld"-et fizesse ki.

A sokat csalódott Warouról, kinek ambiciója nem nyerte el a remélt jutalmat, 1719 után alig találunk néhány adatot. Még 1717 szeptember 15-én másodszor megházasodott, elvette Bécsben *Mittlin Anna Máriát*.[80] Családját nem vitte magával utazásaira; felesége állandóan Bécs mellett, *nikolsdorfi* házában lakott. Ebből a házasságából hat gyermeke született, de csak három élte túl atyját. 1721 december 10-én meghal az alig egyéves Károly fia; 1724 november 22-én és 1726 május 2-án két hathetes meg nem nevezett gyermeke hal meg.[81]

Egyik hitelezője is szorongatja: 1724 január 18-án körmöci fővésnöki nyugdíját, az évi 312.— forintot, Erlenbach József tiltatja le 1011.45 forint tartozás miatt s a tilalmat csak 1726 május 10-én oldották föl, miután a tartozás le volt törlesztve.[82] Évi 600.— forint éremvésnöki fizetését haláláig rendesen megkapta.[83]

A körmöcbányai pénzverde alkalmazottainak jegyzékén találjuk az 1720. évben: Warou Dániel császári kamarai Medaillier 312.— fl évi bér (régi értékben); új értékben

[78] Gennaro és Warou tervezetei: Hofkammerarchiv, 1718 május 5. Warouét az okmánytárban az eredeti szöveggel közöljük.

[79] Newald 63. old. és Hofkammerarchiv 1718. dec.

[80] „Quellen zur Geschichte der Stadt Wien, VI. — Auszüge aus den Ehematriken von st Stephan, Regeste 7347: 1717. September 15. Daniel Varou kays. Kammer-metallier, Wittwer, Anna Maria Mittlin. — Zeuge: Johann Christoph Kessler, bürgerl. Maler." — A Stempelsammlung IV. szerint feleségét Anna Maria Haan-nak hívták.

[81] U. o. „Auszüge aus den Totenregister der Stadt Wien, Regeste 12572: 1724. November 22. — Das 6 Wochen alte Kind des Daniel Warou, kais. Kammer-medailleurs in seinem haus in Nikolsdorf." — A másik két haláleset naplószámai: 12426. és 12658.

[82] Hofkammerarchiv-Protokollen 1724. jan. 18, 1726. máj. 10. és Stempelsammlung IV. 1362.

[83] „Cameral-Zahlamts Bücher", 1715—29. kötetei szerint. (Ezek a kötetek a Hofkammerarchivban vannak s nem a Nationalbibliothekban, mint az 1715. előttiek.)

Warou 1713 szeptemberéig elkészült, de még meg nem jutalmazott emlékérmeiről is fennmaradt számunkra egy költségszámla,[128] mely szintén támpontul szolgálhat működésének megállapítására:

„Aufsatz Wass ich Vor Ihro kayl: Matt: zu dhero Cabinet gehörig gearbeitet:

1mo.	Ein Hercules cum Clava in Wax	fl 30.—
2do.	Allerhöchst mentioniret Ihro Matt. Bildnus in Wax sambt Revers, welches von Beden seyten Eingafasset mit geschliffenen Cristallen	fl 100.—
3to.	Vorbedeite Bildnus sambt Revers in Silber gegossener retouchiret, so sambt dem Silber welches ich darzugegeben vnd biss 27 Loth gewogen	fl 80.—
4to.	Ein Huldigungs Medaille nach dess kayl: Antiquiteten Inspectors angeben	fl 200.—
5dt.	Die Ver Enderung der Einen Seiten zum Vöst des guldinen Vlüss	fl 100.—
6to.	Deto Die Medaille zur Einlegung in dem fundament der Kirchen im Sogenannten Lichten thaal	fl 60.—
	Sambt vnterschiedener anderer Arbeith so hier nicht angesetzet Summa . . .	fl 570.—

Daniel Warou."

Heraeus „Inscriptiones" c. könyvében[129] egyenként felsorolja az Éremtörténet részére általa tervezett érmeket és magyarázza feliratait jelentőségét. Mi Warou második periodusának érmeit ennek, Heraeus naplójának és a művész költségszámlájának nyomán fogjuk tárgyalni.

Első ilyen a J. M. Hofmannal együtt készített frankfurti koronázási emlékérem (23. sz.). A császárok koronázásakor szokásos módon, egyik oldalán az uralkodói jelvényekkel és a császár összes címeivel, a másikon választott jelmondatával és egy szimbolikus képpel véste — amely ebben az esetben VI. Károly világot átfogó hatalmára való célzással, mely ugyan Spanyolország elvesztésével épen tünőben volt, egy felhőkoszorúban ábrázolt földgömb. Ezt a szimbolumot látjuk a felirat megfelelő változtatásával később III. Károly pozsonyi és prágai koronázásánál, valamint a királyné pozsonyi koronázásánál is.

1712-ben készült emlékérmeiről, mint fentebb idéztük, Heraeus naplója is megemlékezik. A három darab közül a rossaui templom alapkőletételére készült érmét nem ismerjük, míg a pozsonyi koronázásra készült nagy öntvény Warou legszebb fenmaradt szignált munkája. (9. sz.) A bécsi Éremtár csak öntöttvas példányát őrizte meg; de mint feljebb szintén idézett költségszámlájának második és harmadik pontja bizonyítja, készült belőle egy díszes, csiszolt kristályokba foglalt viasz-, valamint egy öntött ezüst darab is. Előlapja a királynak rendelete szerint reprezentatív és eléggé merev, impozáns, jobbranéző arcképe, amelyet művészünk szokatlan erőt elárulló plasztikával és a legprecizebb aprólékossággal dolgozott ki. Valószínűleg ennek viaszváltozata volt az az érem, amelyhez a király élő modellnek szolgált. Magyar szempontból figyelemreméltó, hogy III. Károlynak az egyetlen érme, amelyen a mellen lánccal összekapcsolt (ezt ekkor kezdték zsinór helyett használni) magyar mentében és ruhában ábrázoltatta magát. Ennek előlapját mutatjuk be a címlapon.

A harmadik darab az Aranygyapjas-rend visszahozatalának emlékérme (11. sz.), melynek hátlapjáról a költségszámla ötödik pontja beszél, előlapja pedig a negyedik pontban említett hódoló-érem előlapjával egyezik. A hódoló éremnek mi csak Richter-Warou (24. sz.) összeállítású darabját ismerjük, míg az Aranygyapjas-rend érme megmaradt az

[128] Hofkammerarchiv, 1713 szept. 15. Jegyzetben Newald is közli (18. old.)
[129] „Inscriptiones Heraei." A könyv megtalálható a bécsi Kunsthist. Mus. Éremtárában.

eredeti Warou-előlapos példányában. Feltételezhetjük tehát, hogy a hódoló éremnek is ez volt eredeti előlapja.

Ezt az előlapot Warou több érméhez használta föl. Rajta III. Károly mellképét a legkisebb részletig a függelékben közölt 1712-i pénzekre vonatkozó rendelet előírása szerint véste ki. Érdekes különösen a gallér előírásos ábrázolása, melyet bár kissé merevebben, csak az 1712-i és 1715-i körmöci tallérokon találunk még meg: „mivel római mintára a nyak csupaszon ábrázolandó, a csupasz nyak azonban a spanyol parókával nem egyeztethető össze, az ellentétet a köpeny alatt viselt páncél és ennek a nyakat betakaró (inkább nyakig érő) gallérja oldja meg, hogy így tehát a nyak suo modo csupasz és mégis elfedett legyen". Amellett tehát, hogy ez az előlap az igen ritka 1712-i és 1715-i körmöci tallérok császárportréjával együtt az egyetlen Warou-munka, amely teljesen híven mutatja a király és Heraeus új ábrázolási korszakot nyitó első elgondolását, az is kétségtelen, hogy már 1712-ben készült és nem egy későbbi utánverésnél párosították a hátlappal.

A költségszámla első pontjában említ egy viaszban készült Herculest, melyet nem ismerünk. Ez az elképzelés azonban nem maradt később sem idegen számára és midőn 1717-ben Belgrád visszafoglalására kell emlékérmet készítenie, ugyanezt a szimbolumot használja föl a törököt verő III. Károly ábrázolására egy öntött (33. sz. H.), valamint vert (17. sz. H.) érmének hátlapján.

Ugyancsak a Hercules elképzelést használja fel a művész az említett 1712-i hódoló-érem hátlapján, melyről Heraeus az „Inscriptiones" c. említett könyvében írja (29. old.): „A császár gaditani Hercules képében mintegy őrt áll, kezében égő fáklyával a hydra fejét égeti, míg néhány fejét eltapossa, másik kezével Ausztriának, aki biztonságban ül és Amalthea dajkának van ábrázolva, a boldogság jelképét, a bőségszarut, nyujtja".

Hasonló szimbolumokat és jelképes értelmű feliratokat írt elő Heraeus valamennyi éremtervezethez, amelyek néha már a szervilizmusig dicsőítik III. Károly haditetteit, építkezéseit, stb., kifejezésre juttatva ezáltal a jellegzetesen barok hérosz-tisztelet gondolatát.

Mivel a király serege győzelmeket Warou működése idején épen Magyarországon aratott a törökök ellen, ezeket többek között Warou is megörökítette. Warou munkáit mind megtaláljuk Heraeus felsorolásában. Szimbolikus érmeket vésett legtöbbször az előlapon fejtegetéseink során még említendő két királyportré egyikével, vagy B. Richter király-képével a pétervaradi győzelem, Belgrád, Temesvár visszafoglalásának, a passarovitzi békekötésnek dicsőítésére. Ezeknek az érmeknek elő- és hátlapját azután a legkülönbözőbb összeállításokban párosította fölöttesének, Bengt Richter „Oberkammermedailleur"-nek, érmeivel. Az összes vert emlékérmeket Bécsben a császár által engedélyezett boltjukban rendszeresen árusították. Az éremleírásokban megkíséreljük az eredetiekkel együtt a párosításokat is hiánytalanul közölni.

A császár haditetteit dicsőítő emlékérmein kívül az éremtörténet kereteiben készültek még a bécsi Karlskirche építésére (1716. szignálva), III. Károly ötéves uralkodói jubileumára (1717. szignálva) és a göttweigi apátsági templom újjáépítésére (1719.) vésett érmei.

Mindezekhez a III. Károlyra vonatkozó érmekhez Warou, amennyiben nem B. Richter készítette az előlapot, csak kétféle előlapot használt: a följebb már említett 1712-it (11. sz. E.) és a — valószínűleg szintén 1712-ben készült (15. sz. E.) — ruházatában díszesebb, fedett nyakú és arcának fenséges merevségével az 1712-i pozsonyi öntött koronázási nagy emlékéremre emlékeztető királyportrét.

III. Károly feleségét is megörökítette művészünk. Erzsébet Krisztina királynéról egy előlap-portréját (13. sz. E.) és két érem-hátlapját (13. sz. H. és 14. sz. H.) ismerjük. Úgylátszik a romantikusabb téma, amely ezeken feldolgozásra került, felelt meg leginkább Warounak. Mária Krisztina portréját végtelenül finoman és aprólékosan dolgozta ki; a galambok által felhőkön vontatott szépségistennő és a napot (a császárt) magához vonzó esthajnalcsillaggal jelképezett királyné a szinte személytelen, hideg, szubtilis és tartózkodó ábrázolás által mintha a messzi északi népek csillogó, téli mesevilágából jönne közénk.

Sajnos a Forrer által Warounak tulajdonított és általa ábrában is közölt gyönyörű Erzsébet Krisztina-öntvényt (39. sz. E. és 40. sz.) csak Warou kérdéses emlékérmei közé sorozhatjuk. Valószínűleg honfitársa, B. Richter, véste. Bár stíluskritikailag a két svéd művész emlékérmeit nagyon nehéz elválasztani egymástól, itt az arc vonalai annyira egyeznek Richter jelzett királyné-portréjával (25. sz. E.) és olyannyira különböznek Warou fentemlített munkájától, hogy mi nem merjük Warou munkái közé számítani. A csillagos hátlap (39. sz. H.) már stíluskritikailag is művészünktől származhatik (ez tehát valószínűleg negyedik Erzsébet Krisztina éremképe), annyival is inkább, mert kétségtelenül megállapítható a Richter-Warou művészpárnál, hogy az előlapokat legtöbbször Richter, a hátlapokat pedig Warou véste.

Ugyanilyen párosítást találunk a pétervárади és belgrádi győzelmek emlékére készült öntvényeknél is (30. és 33. sz.). A hátlapok Heraeus és Warou már említett feljegyzései, valamint a hasonló vert érmek szignaturája alapján Warou munkái; az előlap császárképe valószínűleg B. Richter munkája. Ismerünk ugyanis teljesen hasonló vert előlapot a király mellpáncélján a kétfejű sassal Richter jelzésével (22. sz. E.). Ez az ábrázolás pedig teljesen eltér Warou III. Károly portréitól.

Végül megemlítjük, hogy Warou 1713 októberében kéri az udvari kamara utasítását a Bertoldstorffban (ma Berchtoldsdorf bei Mauer, Bécs mellett) építendő templom alapkövébe 1713 nov. 3-án falazandó arany és ezüst érmére vonatkozólag.[130] A kamara rájegyezte az aktára, hogy a pénzverde engedélyezze helyiségeiben az érem verését. Mást erről az éremről nem tudunk.

Összegezve Warou érdemeit a birodalom éremművészetének fejlődésében, megállapíthatjuk, hogy mint XVIII. századbeli barok éremművész Ausztriában és Magyarországban az úttörő ő volt. Munkái technikailag elsőranguak; a gond és hozzáértés, amellyel a vésőt kezelte, ebben a tekintetben a legelsők közé emeli. Művészetileg szintén elsőrangú, mint plasztikus; képeinek tisztaságát és előkelő ízlésességét pedig honfitársán, B. Richteren kívül, egy kortársánál sem találjuk meg. Ahol alkalma nyílik rá, ott feltűnő elbeszélő, mesélő képessége. Hibája, hogy bár barok művész, első munkáit kivéve, ábrázolásaiban hiányzik az élettel való kapcsolat, sokszor — különösen 1712-től — merevek, nincs meg bennük a déliek elevensége; lehet, hogy Heraeus tervezeteitől való függése és a ráparancsolt reprezentativ ábrázolási módra való törekvés rontott rajta. Talán szabadon inkább megtalálta volna kifejezési formáját. E hiány miatt azonban csak a XVIII. század első évtizedeinek legjobb éremművészei, a hasonló nehézségeket szerencsésen megoldó Ph. Ch. Becker, stb., sőt még honfitársa, B. Richter, után említhetjük.

A francia iskola svéd közvetítéssel sem mutatkozott nálunk túlságosan termékenynek. Bengt Richter, Warou és szellemes spiritus rectoruknak, a szintén svéd Heraeusnak, elmúltával legfeljebb talán az osztrák emlékérem-művészet fejlődésére gyakorolt mértékletesítő, az ízlésességet mindig szem előtt tartó hatásáról lehetne megemlékezni.

IV. Warou pénzei és pecsétei.

Négy uralkodó alatt működött Warou Dániel mint körmöcbányai vésnök, még pedig I. Lipót, II. Rákóczi Ferenc fejedelem, I. József és III. Károly alatt. Mégis megállapíthatjuk, hogy csupán a három utóbbi idejében készített verőtöveket. I. Lipót idejéből még nem ismerünk Warou-pénzeket.

A pénzeknél, mivel Körmöcbányán ekkor nem szignálták a vereteket, nehéz megállapítani a vésnökök személyét. Ránk maradt okmányok, költségjegyzékek alapján felismerhetjük az egyes művészeknek megfelelő darabokat és az így felismert vereteikkel, valamint érmeikkel való összehasonlítás és stíluskritika segítségével állapíthatjuk meg a vésnökök működésének teljes területét.

Waroutól okmányszerű bizonyítékaink csak III. Károly idejéből maradtak. Ezek időrendben a következők:

[130] Münzamt-Archiv 1713 X. 29. és Stempelsammlung IV. 1362. old.

1. 1712 szept. 25-én[131] M. J. Sauerwein „Krembnitzer Einnehmber" írja, hogy Fröhlich, a körmöci verde alkalmazottja, 22-én este Körmöcre érkezett és három pár forint verőtövet, két dukát és két poltura poncát hozott és megjegyzi, hogy a forinttövek már ugyanazon a héten „werden gehertnet werden". Ez a sietség abban találja magyarázatát, hogy ezek voltak az első III. Károly képével készített tövek. 1713 jún. 28-i beadványában[132] pedig Warou hivatkozik arra, hogy ezeket a töveket és poncákat ő készítette és küldte el Fröhlicchel Körmöcre, ahol már sürgősen szükségük volt rájuk.

2. 1714 július 16-án[133] a kamara elrendeli, hogy Warounak Erdély számára készített és már be is szolgáltatott egész-, féltallér és dukát poncákért 160 forintot „aus dasigen Münz Gestöhlen" fizessenek ki. A 160 forintot még sokáig nem kapja meg és Haan élelmezési komisszáriussal történt többszöri levélváltás után 1715 márc. 16-án[134] találjuk erről Haan utolsó jelentését, melyben megemlíti, hogy a poncákat Beckh virmonti zászlós, a kamara 1714 okt. 11-i levelével hozta el Károlyfehérvárba (ma Gyulafehérvár) és kérdi, hogy ő fizesse-e ki Warout, vagy pedig már megkapta a maga 160 forintját?

3. Gróf Caraffa Ferdinánd és Sebastian von Peyer jeletnik[135] 1715-ben, hogy az elkészült csavaros verőberendezést kipróbálták, az nagyon jól működött, de az idő rövidsége miatt nem tudtak teljesen új verőtövet készíteni és ezért a VI. Károly tallérokat peremükön I. József jelmondatával díszítették,[136] úgyhogy az így készült tallérok nem kerülnek forgalomba, hanem csak Bécsbe küldenek két darabot. Ugyanezt írja Warou is, de nem említi, vajjon ezek is az ő tövei voltak-e? Erre megfelel a következő költségjegyzék.

4. Warou egy költségjegyzékében felsorolja,[137] hogy Körmöcbánya számára

1715 júniusában egy pár 1 talléros verőtövet,

1715 augusztusában 1 pár ½ talléros verőtövet,

1715 október végén 1 drb egyoldalú 1 talléros hátlap

verőtövet vésett s ezért a munkáért 115 forintot kér. Az 1715 júniusi talléros verőtőnek megfelel a hengeres géppel készült 1715-i tallér, miután a csavaros gépet csak novemberben állították fel; az 1715 októberinek valószínűleg az I. József-féle peremfelirattal ellátott, csavaros gépen vert, ismeretlen darab, amelyhez úgylátszik a júniusinak előlapját használták; a forintos verőtövekkel készült 1715-i pénzeket nem ismerjük.

[131] Hofkammerarchiv 1713 jún. 28. E. melléklet.

[132] Hofkammerarchiv 1713 jún. 28.

[133] Hofkammerarchiv-Protokollen 1714 júl. 16. és Stempelsammlung IV. 1362. old.

[134] Hofkammerarchiv 1715 márc. 16. — A Haannak Erdélybe küldött poncákról következő adataink vannak: *a)* 1714. VII. 16. „D. W.... Bitt vmb Bezallungs anschaffung wegen der zuer Sibenburg. Müntz gehörig Punzen einrichtung." — *b)* Ugyanezzel a dátummal hagyja meg a kamara Haannak, hogy W. számára a már leszállított poncákért és poncoló-berendezésért 160.— frt fizessen ki. — *c)* több irat után Haan 1715 márciusában jelenti a kamarának, amit a szövegben közlünk, hogy a poncákat csak 1714. X. 11-én kapta meg s kérdi, ő fizesse-e meg a 160.— frt? — Mivel 1714 júl. 16-a előtt nem találtunk adatot arra, hogy Warou Erdélybe poncákat szállított volna, helytelennek kell lennie Newald megállapításának (22. old.): „Kropf... hatte in Kremnitz verbesserte Münzrequisiten bestellt, welche unterm 29. October 1710. nach Hermannstadt abgingen. Ueber Auftrag der Starhembergschen Commission hatte Warou in Kremnitz die Prägstämpel, selbstverständlich für Taschenwerke, für ganze und halbe Thaler und für Ducaten angefertigt, welche gleichzeitig mit den übrigen Requisiten nach Hermannstadt gelangten. Warou bekam für diese Stämpel den Betrag von 160.— fl. Zu den mit denselben geprägten Hermannstädter Münzen gehört der Ducaten von 1710., Schultess Katalog Nr. 4865." Lehet, hogy rendeltek Körmöcről verőtöveket és az is lehetséges, hogy ezeket Warou készítette; mivel az 1710-i dukátot csak leírásból ismerjük, nem tudjuk ezt eldönteni. De azok a poncák és poncolóberendezés, amelyekért Warou 160.— frt kapott, csak 1714 okt. 11-én érkeztek meg Haan élelmezési komisszáriushoz Gyulafehérvárra. Valószínűtlen, hogy ugyanennyi és ugyanilyen verőtőért is csak 160.— frt kapott volna, úgyhogy Newald legjobb esetben is csak összekeveri a két küldeményt; de felfogásunk szerint, mivel se pénz, se okmánybizonyítékot erre nem találtunk, 1710-ben Warou egyáltalán nem küldött semmit sem Erdélybe, hanem csak 1714-ben.

[135] Hofkammerarchiv 1716 febr. 12. — A jelentés szövegét l. 110. jegyzetben.

[136] Newald írja ezzel kapcsolatban (50. old. 1. jegyzet): „Münzensammler mache ich auf die Kremnitzer Thaler Carls VI. vom Jahre 1715. mit der Randschrift: „Amore et timore" ganz besonders aufmerksam. Der Stämpel ist von Warou geschnitten." Sem a verőtövet, sem ilyen tallért behatóbb kutatásunk dacára se Bécsben, se Pesten nem találtunk. Megjegyezzük, hogy I. József 1711-i körmöci tallérjának peremkörirata: „Hinc decus et tutamen."

[137] Hofkammerarchiv 1716 márc. 6. és Stempelsammlung IV. 1362. old.

Hogy stíluskritika segítségével is megállapíthassuk Warou munkásságát, alapul a körmöci pénzverdében működése alatt 1699—1729 között készült és a Nemzeti Múzeum Éremtárában őrzött nagyobb pénzeket vesszük. Kivétel az a néhány darab, amely csak a bécsi Éremtárban található. Ezeket külön jelöljük. Megjegyezzük, hogy I. Lipót uralkodása alatt, amikor Körmöcön még csak hengeres verőgép működött, egyáltalán nem találtunk olyan jellegzetességeket viselő pénzeket, amelyeket Warounak tulajdoníthattunk volna. Az ebben az időben vert körmöci dukátok és tallérok, bár sokkal szebbek, mint voltak az 1699 előttiek, mégse közelítik meg Warou tökélyét és egészen elütnek az ő stilusától; azonkívül erre az időre munkájára vonatkozó bizonyító adatunk sincs. El kell fogadnunk tehát azt a feltevést, hogy Warou az elavult hengeres verőgéphez sajátmaga nem készített töveket, legfeljebb tanítványai dolgoztak utasításai szerint s ezért az 1699—1703 között vert körmöci pénzeket nem is tárgyaljuk. Az előbbi megállapítás nem illik Rákóczi pénzeire, amelyeknek több poncáját és verőtövét mégis kétségtelenül Warou véste; azonkívül III. Károly 1715-i tallérjára és 1712—13-i féltallérjaira. Az előbbi teljesen és az utóbbiaknak előlapja szintén az ő munkája. Hengeres gépen nyomott pénzekhez ezeken kívül legfeljebb poncákat készített. A kronológikus sorrendet felborítva, először a Habsburgok pénzeit tárgyaljuk, mert mint láttuk, ezeknek szerzőségét fentebb részben mégis sikerült okmányokkal is igazolni, míg a Rákóczi-pénzekhez ilyen természetű írott adataink egyáltalán nincsenek.

Körmöcbánya. A) *I. József és III. Károly* (1710—29.) *Dukátok.* Első adatunkból kitűnik, hogy Warou 1712 szeptemberében két dukát-poncát küldött Körmöcbányára. Arravonatkozólag, vajjon vésett-e teljes dukát-verőtöveket is, nincsen adatunk. Ez nem is valószínű, mert egyrészt a körmöcbányai dukátok előlapja a körmöci aranyaknak az egész világon közismert finomsága és elterjedtsége miatt Heraeus tervezete nyomán ugyanaz maradt, mint amit korábban, I. József alatt használtak,[138] másrészt ez az I. József alatt is használt előlap oly primitíven mutatja be az álló királyalakot, hogy azt semmiesetre sem tulajdoníthatjuk Warounak. Teljesen ugyanazt a kezdetlegesen, puhán, nehézkesen ábrázolt királyalakot használták 1710-től 1721-ig s III. Károly trónralépése után csak a körirat változott meg megfelelően. Bár 1721—30 között mégis kissé szebben vésett előlapot használtak, vésnöke ekkor sem Warou, hanem valószínűleg csak tanítványa.

Az előlap mitájára a hátlap is azonos 1710—30 között. Míg 1710 előtt a Madonna nagyon kezdetleges, ettől kezdve sokkal szebb és pompás ráncokban eső ruhában ábrázolja a vésnök. És míg azelőtt a Madonnát körülvevő kereten kívül volt a mandorla, 1710—30 között a mandorla került a keretbe, 1731-től pedig a keret egészen elmarad. Valószínű, hogy Warou poncái a Madonna kivésésére szolgáltak. Ezt a feltevésünket az is bizonyítja, hogy az Országos Levéltárból ismerünk egy, az 1712-i rendelethez mellékelt vázlatot,[139] mely Waroutól származik és amely a pozsonyi és nagybányai pénzverde számára készült. Ezen a dukátok számára a császár mellképén kívül csak a Madonna vázlata látható karján a kis Jézussal. Tudjuk, hogy Körmöcbányán a régi álló császárkép maradt érvényben, tehát csak a Madonna ábrázolására helyezhettek különös súlyt.

[138] Az ötös bizottság (Heraeus, Warou, v. Palm stb.) felterjesztéséből (Newald 42. old.): „Bey der Guldenen Münz deren Ducaten pliebe die Sacra effigies Ewer Kays. Cathol. Mayst. in der Bildung durchaus wie bey den Thalern, ausser bey den Crembnizern, deren extrinsecum, ohne praejudiz dess auss dem innerlichen valor, Welt Kundbahren pretij, in nichts zu ändern ist." Körmöcön tényleg megmarad az álló császáralak, míg a többi verde dukátjaira a tallérokon is látható új mellkép kerül.

[139] Fényképpel közölte Harsányi Pál: „III. Károly rendelete a nagybányai és pozsonyi pénzverdéhez 1712-ből." (Magyar Régészeti Társulat Évkönyve, 1923—26. 277. old.) Az eredeti irat a Nemzeti Múzeum Levéltárának Törzsanyagában (Jankovich-gyűjtemény), 1712. A vázlaton a tallérhátlap címerképe, a csavaros és hengeres géppel készült két tallérfajta nagysága, a dukátok előlapja számára tervezett III. Károly-mellkép, és hátlapjuk számára a Madonna a kis Jézussal van ábrázolva. Alatta a tallér elő- és hátlapjának később kivitelre is került szövege a császár összes birodalmi címeivel. A hátlap körirata át van húzva és III. Károly magyarországi címeire javítva. Mégis az áthúzott címek kerültek a talléron kivitelre. Az iraton fent: Prespurg. — Az ábrák és eredeti írás egyforma szürkés-kékes tússal készült, tehát mindkettő egy kéztől származik. Ez az írás pedig a bécsi Hofkammerarchivban aláírásával ellátott iratokkal való összehasonlítás alapján kétségtelenül Warou írása, a javítás pedig Heraeus sajátkezűleg írt naplójával (Bécs, Münzkabinett) való összehasonlítása alapján Heraeusé. Az egész fönt leírt tervezetet tehát Warou rajzolta és írta, Heraeus pedig kijavította.

És tényleg, ha a mandorla nem is, de maga a Madonna teljesen egyezik az említett körmöci dukátokéval. Azon pedig, hogy ugyanez a Madonna-tipus már az 1710-i körmöci dukátokon is szerepel, nem csodálkozhatunk, mert mint a talléroknál is látni fogjuk, az 1712-i rendelet és vázlat az I. József alatt már folyamatban lévő tanácskozások, tervezetek, sőt újonnan vésett verőtövek eredményei alapján készült.

Feltűnő, hogy az 1710—30 között használt Madonna-kép mennyire egyezik úgy arcban, mint ruhában Rákóczi körmöci forintosainak Madonnáihoz is. Ha pedig ezeket még összehasonlítjuk Warounak Erzsébet Krisztina koronázására készült érmén (14. sz.) a szépség istennőjének arcával, kétségtelenül egy művész vésőjét ismerhetjük fel mind a háromban: a véset tiszta és szép, a homlok magas, az arc hosszú, téglalap alakú, a szemek, ajkak, orr puhán, de plasztikusan, néhol jóformán csak kis karikákkal vannak ábrázolva. Tehát a dukátok előlapját legfeljebb Warou útmutatásai nyomán vésték, a sokkal szebb hátlapokhoz viszont kétségtelenül készített 1710—30 között művészünk poncákat (44. sz.).

Tallérok és féltallérok. A tallér volt a birodalomban leginkább közkézen forgó és amellett nagyfelületű ezüstpénz. Ezért elsősorban a talléron követhetjük nyomon a XVIII. sz. első évtizedei ábrázolásának egyes fázisait. Ha, mint említettük, a körmöci dukát ebben a korban nem is fejlődik úgy, mint a többi verde dukátjai, a körmöci tallérok viszont a legérzékenyebben és legszemléltetőbben tükrözik vissza a birodalom pénzeinek külső fejlődését.

1712-ben Heraeus a császárnak benyujtott tervezetében írja,[140] hogy csak két vésnök van, akik csavaros verőgépre és az új művészi elgondolás szerint tudnak verőtöveket készíteni: J. M. Hofmann bécsi vésnök és Warou, de ezek közül is Hofmann már meglehetősen idős. Bár ezután néhány éven belül több külföldi vésnököt is szerződtettek, az új ábrázolással készült körmöci pénzeket természetesen csak Warou készíthette. Ilyenek pedig csak a tallérok voltak.

III. Károly 1712-i rendeletének előzményei még I. József idejébe nyúlnak vissza. 1711-ből ismerünk egy körmöci, az új csavaros verőgéppel és peremfelirattal vert, kétségtelenül Waroutól származó tallért (45. sz.), amelyről lényegileg mintha lemásolták volna III. Károly rendeletét. Csak a ruhában mutatkozik némi eltérés. I. József császár mellképe már ezen átvetett tógával, csupasz nyakkal, remek, reprezentatív, de korántsem oly merev ábrázolással jelenik meg, mint III. Károly első tallérjain. Csak az 1718-i tallérokon láthatunk újból ilyen szép előlapot.

Newald szerint is két ismertetőjele van Warou pénzeinek:[141] a császár nevét a homlok elé véste, mint ezt Ph. Ch. Beckernél is láthatjuk és a hátlapon a címer alsó pereme hármas félkörben lóherelevélszerűen tagozódik. Mi ezt a megállapítást csak megerősíthetjük, de hozzátesszük, hogy bár az ilyen pénzek mind Waroutól származnak, előfordul, hogy néha stilizálásban kissé eltér ettől a merev formulától. I. József tallérja azonban mindkét jellegzetességet pontosan Newald megállapítása szerint tünteti fel.

I. József gyors halála miatt nem tudta reformjait keresztülvinni; hogy ilyenekre gondolt, bizonyítja Warou körmöci útja alkalmával (1709—11; lásd I. és II. fejezet) elkészített csavaros verőgép és az említett József-tallér. III. Károly, miután trónra került, hosszas tanácskozások után, melyek már I. József alatt is folytak (l. részletesen Newald 39. oldal) a v. Palm, Heraeus, Schickmayer tisztviselők, J. M. Hofmann és Warou vésnökökből alakult bizottság tervezetét 1712 okt. 5-én elfogadta és ennek alapján küldötte el az összes verdéknek a függelékben közölt rendeletet.

Ez a rendelet részletesen írja elő úgy az előlapok, mint hátlapok rajzait. Az egyes verdék számára csak annyit változtattak rajta, amennyire a hátlapon feltüntetett címer és felirat miatt szükséges volt. Körmöcbánya számára tehát a következő betoldást használták:[142] „dass in das Erste Feld das Wappen von Spanien, in das andte das von Böhmen, in das dritte das von Österreich, und in das Vierte das von Burgund zu khumben hat. Das Herzschildtl hingegen würdet das Königl. Hungar. Wappen mit der

[140] Newald 43. old.
[141] U. o. 52. old. jegyzet.
[142] U. o. 45. old.

darauf gesetzten Cron haben, und neben dem Adler die 2 Buchstaben K: B: id est Kremniz Bania beizustellen seyn". A köriratot pedig a következőképen írták elő:

DAL: CRO: SCL: REX· ARCH: AUST: D: BURG: 1712.

1712-ből ismerünk egy csavaros verőgépen K—B verdejeggyel vert tallért (46. sz.), melynek verőtövét föltétlenül Warou véste. Hogy a tallért a Bécsbe vitt csavaros verőgépen verték Körmöcbánya számára, vagy pedig Körmöcön, azt nem tudjuk. Tény, hogy az 1. számú okmányunkban közölt Körmöcbányára küldött verőtövek és poncák között tallér-verőtő nem szerepel. Ez az egyetlen körmöci tallér, amely a király öltözetében, a páncél, gallér és nyak megrajzolásában híven követi a rendelet előírását és már csavaros verőgépen, szélén „Constanter Continet Orbem" peremirattal készült. Eltérést csak a hátlap körirata mutat, amelyet — mint a már említett, Pozsony számára készült vázlat bizonyítja (l. 139. jegyzet) — Warounak a rendeletet megelőző eredeti tervezetét követi és így nem III. Károly magyarországi, hanem császári címeit sorakoztatja fel, ami különben az összes utána következő körmöci pénzeken is így van. A hátlap címerkeretének megrajzolása ugyanolyan, de művészziesebb, mint I. József tallérján és III. Károly mellképén a páncél rajza erősen emlékeztet az ónodi emlékérem Rákóczi mellképének páncéljára.

1712-ből és 1713-ból ismerünk körmöci féltallérokat is, melyeket ugyan még hengeres géppel készítettek, de valószínűleg első okmányunk verőtöveinek felhasználásával (49. sz.). A hátlapra ugyan ezt nem állapíthatjuk meg bizonyossággal, különösen mert — ami Warounál szokatlan volna — a pajzs keretének alsó része félköríves, de az előlap portréja majdnem egyezik a pétervaradi győzelem emlékére (1716. — 15. sz. E.) vert érem királyképével, melyről már említettük, hogy valószínűleg szintén 1712-ben készült. A király neve homloka elé van vésve. Az 1714—17. között készült forintosok kezdetleges, hengeres géppel nyomott darabok, amelyek legfeljebb valamelyik alárendelt vésnöktől, talán Roth Jeremiástól, származhatnak. Az 1715-ben költségjegyzéke szerint Körmöcre küldött forintos verőtövek lenyomatait nem ismerjük.

1712 után csak 1715-ből ismerünk tőle egy tallértipust (Bécs, Münzkabinett és dr. Zimmermann Lajos gyüjteménye, Budapest), amely megfelel a 4. szám alatt közölt költségszámla adatának. Ezt a tallért hengeres géppel nyomták (47. sz.) és ezért lényegesen nagyobb és kevésbbé szép is elődjénél. A király képe egyébként csak abban különbözik az 1712-itől, hogy a paludamentum öble a mellen nagyobb s az Aranygyapjasrend a nyakra akasztott díszes láncra van függesztve. A hátlap ugyanaz, de láthatólag új vésettel készült.

A csavaros verőgép végleges berendezése (1718) után (már 1718-ban is), mint Bécsben, úgy Körmöcön is egészen új ábrázolás tűnik föl a tallér- és forintosokon. Maga a pénz szebb, egyenletesebb lesz, a peremirat állandósul és a király arcképe előnyösen változik meg és leegyszerűsödik. III. Károly arca teltebb, símább, csak egy tóga van átvetve mellén, a nyak teljesen szabadon marad s az Aranygyapjasrend díszes lánca is ickerül róla. A király arcképe erősen idealizált, reprezentatív. A hátlap marad, de a címerkeretek a tallérnál már nem duplák, mint eddig, hanem csak szimplák; a forintosoknál pedig némelyik évben a lóherealakú alsó keret kicsúcsosodik. Egyébként halála utáni, tehát az 1730. évig, Warou mindkét jellegzetességét az összes körmöci darabokon megtaláljuk. 1718—30 között kétségtelenül művészünk készítette az összes tallér (48. sz.) és forintverőtöveket (50. sz.).

Polturák. Az 1712-ben Körmöcre küldött poltura-poncák valószínűleg az előlap III. Károly képét és feliratát ábrázolták, amely később nagyon emlékeztet, amennyire a kis pénzfajon meg lehet állapítani, a tallérok királyképére. A király neve mindegyiken homlok elé van vésve, az 1715-inél (51. sz.) pedig a Warounál szokásos rövidítésben is („CAR. VI."). Különben 1712—15 között nem vertek Körmöcön polturákat s csak 1711-ből és 1715-től ismerünk újból ilyeneket.

1731-ben, tehát másfél évvel Warou halála után, már az összes körmöci pénzeket új, művészünk verőtöveitől teljesen különböző tövekkel verik; csak a bécsi Münzkabinettben található még egy késői, 1731-i Warou-forintos is.

B) *II. Rákóczi Ferenc (1703—1707.)* Warou Rákóczi szolgálatában töltött ideje kétségtelenül aránylag a legtermékenyebb volt: ez a termékenység egyrészt abban találhatja magyarázatát, hogy a szabadságharcnak ő volt egyetlen európai nívón álló vésnöke, ezért tehát a művészetpártoló fejedelmi udvar szinte elhalmozta munkával. Másrészt a háború alatt a körmöci verde átalakítására nem kerülhetett sor, úgyhogy minden idejét verőtövek készítésére fordíthatta.

A Rákóczi szolgálatában dolgozó többi vésnök képességeit tőle — az ő javára — minőségileg egy egész világ választja el. Épen ezért munkáinak nagyrészét felismerhetjük ugyan, de — mint említettük — az okmányok elpusztulása folytán irott bizonyítékokkal feltevéseinket csak nagyon hiányosan támaszthatjuk alá.

Pecsétek. Emlékérem- és pénzverőtöveken kívül ebben az időben pecsétnyomókat is készített. Élete folyamán ez az egyedüli időszak, amelyből ilyenirányú tevékenységéről is tudunk. Czobor Alfréd tanulmányában hét Rákóczi-pecsét biztos szerzőjének tekinti Warout 1705—1707 között.[143] Ezek két csoportra oszthatók, melyeken belül az egyes pecsétnyomópárokat csak jelentéktelen díszítési vagy feliratbeli eltérések különböztetik meg.

Az első csoportba három pecsétnyomó tartozik: a szécsényi országgyűlés befejezése után, 1705 októberében először megjelenő fejedelmi nagyobbik nagypecsét (57. sz.); ennek megfelelő és teljesen hasonló, de még plasztikusabb a kisebbik nagypecsétnyomó (58. sz.), mely 1706 végén tűnik föl; végül az utóbbitól csak a köriratban különböző, erdélyi fejedelmi nagypecsét (59. sz.), melynek első használatáról 1707 márciusából tudunk. Az ebbe a csoportba tartozó pecsétnyomókon a fejedelmi korona és címerpajzs oldalai lefelé keskenyednek és a pajzs mellett csak egy-egy nagy kartust és kagylószerű, gyönyörű barokos ornamentumot látunk. Hasonló jelentkezik a szabadságharc körmöci ezüstforintosainak és dukátjainak hátlapján is.

A második csoportba két pecsétnyomópár tartozik: az 1706-ban először használt családi címeres nagyobb (60. sz.) és az 1707 eleje óta használt kisebbik nagypecsét (61. sz.). A második pár ezeknek teljesen megfelel, de köriratában már az 1707 ápr. 21-i marosvásárhelyi erdélyi fejedelmi beiktató országgyűlés által adományozott „Pater Patriae" cím is szerepel (62. és 63. sz.). Ebbe a csoportba tartozó pecsétek címerpajzsát fejedelmi palást veszi körül, mellette a barokos díszítés kevesebb és alárendelt szerepet játszik.

E hét pecséten kívül mi még két kispecsétet is tulajdonítunk Warounak: mégpedig az első csoport pecséteihez úgy díszítésben, mint rajzban teljesen egyező nagyobbik és kisebbik kispecsétet (64. és 65. sz.), melyek — mint az első csoport első pecsétje — szintén 1705-ben tűnnek föl először. A jellegzetes kartus és kagylószerű díszítés itt is megvan, de a művészi, kettősvonalú címerkeret alsó része a nagyobbiknál lóherelevél alakban hármasan tagozódik, ami — mint tudjuk — Warou kezének egyik legbiztosabb ismertetőjele.

Ez utóbbin kívül, ami már valószínűvé teszi azt, hogy e két kispecsét és az első csoport pecsétei szintén Waroutól származnak, Czobor még a következő bizonyítékokkal szolgál: 1. a hét nagypecsét az első Magyarországon, melyek a manapság is használatban lévő színjelzést tüntetik föl. Mégpedig az országos nagypecsétek címerpajzsának első és negyedik mezeje kék, a második és harmadik vörös; a családi címeres pecsétek pajzsának felső része vörös, alsó része kék. Ez a színjelzés pedig megfelel a francia de la Colombiere iskolának, tehát a francia iskolában tanult Carlsteen tanítványának, Warounak, szerzősége mellett bizonyít. — 2. Sréter brigadéros az I. fejezetben idézett 1707 szept. 25-i levele még a hétre igéri Warou két pecsétjének elkészülését, melyeket a fejedelem rendelt meg művészünknél. Ezek tehát valószínűleg az 1707 tavaszán tartott marosvásárhelyi gyűlés által Rákóczinak adományozott „Pater Patriae" cím betoldásával készült, a második csoportban említett két pecsétnek felelnek meg. Ebből következik, hogy az ezekkel rajzban egyező, második csoportba tartozó többi pecsétet is Warou

[143] Czobor Alfréd: „A Rákócziak címere és pecsétjeik" (Turul, 1935. 3—4. füzet). — Czobor még feltételezi, hogy két 1703-i pecsét is Warou munkája lehetne; erre azonban bizonyítékunk nincs, így mi ezekről nem beszélünk.

készítette. — Ezeken a bizonyítékokon felül még megállapíthatjuk, hogy a pecsétek tiszta megrajzolása, ebben a korban nálunk teljesen szokatlanul pontos mértani ízléses kivitele is Warou szerzőségét bizonyítja. A címerkeretek rendszerint művésziesen kettős vonalúak, a köriratok betűi mintha nyomtatva lennének, a díszítések tökéletesen gyakorlott barok művészre vallanak, tehát ez csak Warou lehetett.

Pénzek. Warou a körmöcbányai Rákóczi-dukátok és ezüstforintok verőtöveinek készítésénél is közreműködött, de legalábbis a poncákat készítette; ezt a két pénz hátlapjának megrajzolása is bizonyítja. A címerpajzs kerete művésziesen megint kettős vonalú, mint az 1712 és 15-i talléroké, alsó része pedig lóherelevélalakban hármas tagozódású, de közepén kissé lefelé csúcsosodik, mint az 1718—30 közötti körmöci forintosok egyrészén. Ezeket a Warou-jellegzetességeket pedig Rákóczi korában más magyar verde pénzeinél nem találjuk.

Ha összehasonlítjuk az első csoportba tartozó pecséteket ezeknek a pénzeknek hátlapjával, itt a címert körülvevő díszítés alkalmazásában erős egyezést találunk. A címerpajzsot mindkettőnél barokosan alkalmazott kagylószerű díszítés és az oldalakon egy-egy kartus veszi körül s mindkettőnek művésze az első hazánkban, aki a barok motivumokat pénzeken tökéletesen felhasználja. A kettő között csak az a különbség, hogy míg a pecséteken a kartus befelé fordul, a pénzeken fordítva, kifelé néz. A csavart, legyezőszerűen rovátkolt vonalak mellett a gyöngyözött díszítés csak másodrangú elem.

Hasonló díszítésű dukátot ismerünk ugyan Nagybányáról;[144] de ezen a vésés kezdetlegesebb, túlteng rajta a nyugodt gyöngyözött díszítés, általa a hátlap inkább renaissance jellegű. A két jelleg e gyengébb minőségű keveredésén nem csodálkozhatunk, mert valószínűleg a másutt vert Rákóczi-pénzek a körmöciek mintájára készültek.

Különösen a forintosok madonnás előlapjain észlelhetjük Warou hatását, miként ezt III. Károly körmöci dukátjainál e fejezet elején már kifejtettük.

Végérvényesen bizonyítja azt, hogy valóban Warou látta el Rákóczi idejében a körmöci verdét verőtövekkel és poncákkal, a szökése után Körmöcbányán összeült inquisitio az I. fejezetben említett jelentése (lásd 20. jegyzet), amely felemlíti, hogy pecsétvésnökük ugyan marad,[145] nem tudják azonban, ki fogja a pénzverőtöveket ezután elkészíteni? A körmöci Rákóczi-pénzeken az utolsó előforduló évszám tényleg az 1707-ik év, melyről tudjuk, hogy Warou szökésének éve volt. Teljes biztonsággal feltételezhetjük tehát, hogy a nagyobb, illetőleg értékesebb körmöci pénzek — dukátok, ezüstforintok — verőtöveit a hengeres gép számára részben ő készítette, illetőleg azok vezetése alatt készültek. (56. sz.)

Erdély. Nem tudjuk megállapítani, hogy melyik dukátot, tallért és forintot verték a 2. sz. adatunkban említett, 1714 október 11-én Gyulafehérvárra érkezett poncákkal. Warou-poncákkal kétségtelenül csak az 1721 és 22-i tallérok és 1721-i féltallér készült. Ezeken a császár rövidített neve a Waroura jellemző nagyságban és rövidítéssel („CAR. VI.") van vésve, a hátlap alsó címerkeretei pedig lóherelevélszerűen hármas tagozódásúak. Mint tudjuk, mindkettő Warou-sajátosság. Bár a császár arcképe legfeljebb csak a Warou-pénzek mintájára készült, ruházata és a hátlap rajza egyezik az egykorú Warou-féle körmöci tallérokkal. — Mindhárom darabot csavaros géppel és „Constanter Continet Orbem" peremfelirattal verték. (52., 53. és 54. sz.)

Prága. Newald írja,[146] hogy „1718-ban ott (t. i. Prágában) tallérverőtöveket használtak, amelyekhez félreismerhetetlenül Warou Dániel szállította a poncákat." Az 1718—19. és következő évek hengeres gépen nyomott tallérjai (Bécs, Münzkabinett) tényleg mutatják a Waroura jellemző, alul hármastagozódású külső és belső címerkeretet s úgy a betűk, mint a címer megrajzolása feltűnően hasonlít a körmöci talléroknéhoz, Irott adatunk nincs. (55. sz.)

[144] Ennek a dukátnak valószínűleg Ocsovay Dániel a vésnöke, aki nagybányai „példametsző" volt ebben az időben (lásd Thaly K.: „Ötvösség és pecsétmetszés", Archeológiai Értesítő 1879. 139. old.)

[145] Talán a nagybányai Ocsovayra gondoltak, akiről tudjuk, hogy vésett pecséteket is? (lásd Thaly K.: „Ötvösség és pecsétmetszés", i. m.)

[146] 22. oldal.

TÁBLÁZATOK.

A) Warou tartózkodási helyei időrendben.

1674. (?) Svédországban születik.
1674—93. Stockholm, Svédország.
1693. Danzig.
1693—98. Ismeretlen helyen (Drezdában is?).
1698—99. Bécs.
1699. április—*1702.* március 15. Körmöcbánya.
1702. március 15—május 2. Bécs.
1702. május 2—augusztusig. Körmöcbánya.
1702. augusztus—*1703.* június 21. Bécs.
1703. június 21—*1703.* őszig. Körmöcbányán Lipót szolgálatában.
1703. ősztől—*1707.* őszig. Körmöcbányán és Magyarországon Rákóczi szolgálatában.
1707. őszétől—*1709.* május 15. Bécs.
1709. május 15—*1711.* szeptember 20. Körmöcbánya.
1711. szeptember 20—*1711.* novemberig. Bécs.
1711. november—*1712.* március. Frankfurti utazás
1712. március—májusig. Pozsony és Bécs.
1712. május—*1715.* november 23. Bécs.
1715. november 24 Pozsony.
1715. november 25—december 14. Körmöc- és Selmecbánya.
1715. december 14—december 19. Pozsony.
1715. december 20—*1718.* május 19. Bécs.
1716. év folyamán valószínűleg járt Körmöcbányán.
1718. május 19—*1718.* decemberig. Körmöcbánya.
1719-től Bécsben, majd *1726* után Körmöcbányára költözik.
1729. november 23. Körmöcbányán meghal.

B) Warou Dániel a következő pénzek verőtöveit, poncáit és pecséteket készítette

Körmöcb. 1703—07. II. Rákóczi Ferenc pénzei (valószínűleg csak dukátok és forintok) hengeres géppel, verőtövek és poncák és 9 pecsét.
1710—30. dukátok (I. József és III. Károly) hengeres géppel, poncák.
1711. tallér (I. József) csavaros géppel, verőtő.
1712. tallér (III. Károly) csavaros géppel, verőtő.
1715. tallér (III. Károly) hengeres géppel, verőtő.
1718—30. tallér (III. Károly) csavaros géppel, verőtövek.
1712—13. forint (III. Károly) hengeres géppel, poncák.
1718—31. forint (III. Károly) csavaros géppel, verőtövek.
1715. (?) poltura (III. Károly) hengeres géppel, ponca.
Erdély: 1721—22. tallér (III. Károly) csavaros géppel, poncák.
1721. forint (III. Károly) csavaros géppel, ponca.
Prága: 1718—19. tallér (III. Károly) hengeres géppel, poncák.

Valószínű, hogy ezenkívül vésett még poncákat egyes kisebb körmöci pénzekhez is — negyed aranyforintokhoz, polturákhoz stb. — de ezeket nem tudjuk felismerni.

Rövidítések.

Heraeus = Heraeus, Gustav: Insciptiones (Bécs, Kunsthist. Museum könyvtára.)
Hofkammerarchiv = Hofkammerarchiv (jelenleg Staatsarchiv) alsóausztriai és magyar kamarai regisztereiből, Bécs.
Newald = J. Newald: „Beitrag zur Geschichte des Österr. Münzwesens im ersten Viertel des XVIII. Jahrhunderts" (Wien, 1881.)
Forrer = Forrer: „Biographical Dictionary of Medallists", „Warou" név alatt.
Stempelsammlung = „Katalog der Münzen- und Medaillen-Stempel-Sammlung des k.k. Hauptmünzamtes" (Wien, 1901.)
Széchényi = Tabulae Numismaticae pro Catalogo Num. Hung. Inst. Nationalis Széchényani.
Wellenheim = Verzeichniss der Münz- und Medaillen-Sammlung des Herrn L. Welzl von Wellenheim (Wien, 1845.)
AU = arany (aurum); *AR* = ezüst (argentum); *AE* = bronz (aes); *Z* = zinn, *u* = utánveret.

Warou munkáinak leírása.

A) Emlékérmek.

1. **Mária angol királyné emlékérme, 1695.** Csak leírásból ismerjük. E) MARIA D: G: ANGL: — SCOT · FR: ET HIB: REG: Belső körben kisebb betűkkel NATA A°. 1662 · D · 10 · MAI· — DENATA · A°. 1695 · D · 7 · IAN: Mária királyné balranéző, dekoltált arcképe, hullámos, leomló hajjal, babérkoszorúval, mellén csattal. Alul *Varov.*

H) ❀ MELIVS DIA = — DEMA REQVIRO ❀ Fent fél napkorong, benne héberül Isten neve. Napsugarakban égbeszálló nőalak, jobbkezében pálmaággal, fölötte babérkoszorút és pálmaágat tartó lebegő angyal. Körül felhőkben szárnyas angyalfejek. Alul földgömbkaréj, rajta korona, jogar és országalma.

Medallic Illustrations of the History of Great Britain and Ireland To The Death of Georg II. (London, 1911). — Van Loon: His. Metal. des Pays Bas, IV. kötet. 187. old.

2. **Starhemberg Ferenc Ottokár gróf emlékérme.** E) FRAN · OTTOCAR · S · R · — I C · DE STARHEMBERG Mellkép jobbra. Alul *D. Warou*

H) QVA SI = — MVS ORIGINE NATI Két folyó közt dombon ülő nő jobbkezében Stiria címeres zászlaját, baljával a család címeres pajzsát tartva. Háttérben bőségszarú, vízöntők, fegyverek.

Wien: AR; 60 mm. I. tábla. Forrer: «Warou».

3. **Gróf Salburg Gothard Henrik kamaraelnök emlékérme, 1703.** E) GOTT: HENN: COM: A — SALBVRG. C: M: I: C: &C: A: PRÆSES · Mellkép jobbra. Alul D: WAROV · f:

H) LABORE MAIOR. Talapzaton ülő szárnyas férfi ölében a család címerpajzsát tartva, mögötte épületek. Alul szelvényben 1703.

Wien: AR, ÆE; 66 mm. III. tábla. Domanig: Deutsche Medaille, 404. sz.

4. **A szabadságharc megkezdésének emlékére, 1703.** E) FRANCISCVS · II · D: G: TRANSYL: PRIN: RAKOCZI · DVX CONFŌE: R: STAT: Rákóczi jobbranéző, csupasz, rövid mellképe. Alul: D. WAROU · F·

H) · DIMIDIUM · FACTI · QVI · BENE · CŌEPIT · HABET · Themis és Egalitas megoldják Libertas bilincseit. Egalitas jobbjában pallos és mérleg, Libertas balkezén galamb, Themis előtt könyv Le | ges | pa | tr: felírással. Alul szelvényben · OPERE · LIB: INCHOATO · | · ANNO. MDCCIII · | · XIV. IUNII ·

Bp: AU, AR, ólom; 42 mm. V. tábla. Rampacher, Num. Közl. 1907. 91. old.
1889-i utánveret: AR. Huszár: Kuruckori Érmészet (Rákóczi Emlékkönyv, 406 old.)

5. **A szabadságharc megkezdésének emlékére, 1703.** Mint fent, de peremfelirattal: LAQUEVS· CONTRITVS· EST· ET· NOS· LIBERATI· SVMVS· PSAL: 123 VER: 7 + |

BP: AR füllel, AE fül nélkül; 42 mm.

6. **Rákóczi egyoldalú emlékérme.** Mint a szabadságharc megkezdésére vert emlékérem előlapja.

BP: öntött sárgaréz; 40·8 – 41·2 mm.

7. **A szécsényi országgyülésre, 1705.** E) FRANCISCVS II · D: G: TRANSYL: PRIN: RAKOCZI · DVX · CONFŌE: R: H: STAT: Rákóczi előrenéző, páncélos mellképe hermelinpalásttal.

H) CONCVRRVNT · UT · ALANT · Füstölgő oltár tüzét három vestapapnő éleszti. Az oltár talapzatán D W Alul szelvényben CONCORDIA · RELIGIONUM · | ANIMATA · LIBERTATE · | ∘ A. M. D. C. C. V. ∘ | IN. CON: SZECH:

BP: AR; 47 és 44 mm. V. tábla. Rampacher i. m.
ÆE, aranyozott ezüst; 44 mm. Huszár i. m.
1889-i utánveret: AR.

8. **Az ónodi országgyülés emlékére, 1707.** E) FRANCISCVS· II· D: G: S: R: I: PRIN = CEPS· RAKOCZI· & TRANSYL: Rákóczi jobbranéző, páncélos mellképe.

H) TENDIT PER ARDUA VIRTUS Hercules győzelmesen hadakozik a lernai hydrával.

BP: AR, ÆE; 50 mm. V. tábla. Rampacher i. m.
1889-i utánveret: AR. Huszár i. m.

9. **III. Károly nagy pozsonyi koronázási érme, 1712.** E) IMP: CÆS: CAROL: VI· D: G: REX· CATHOL: & APOSTOL: III. Károly jobbranéző mellképe spanyol parókával, díszmagyarban, nyakán az Aranygyapjasrend lánca. Alul baloldalt: W

H) ROBORE· — ET· CONSTANTIA· Felhőkoszorúban a Földgömb. Alul szelvényben három sorban INSIGNIA R: HUN: ACCEPTA· | POSON: MDCCXII· | 22 MAY·

Wien: Öntöttvas; 94 mm. Képe a címlapon. Heraeus 25. o.

10. **A pozsonyi koronázásra, 1712.** E) Két lebegő angyal tartja a koronát. Alatta hét sorban CAROLUS VI. | D: G: ELECTⁱ ROM: IMP: S: AUG: | GER: HISPANIAR: HUNG: | BOHEM: & C: REX· A: AUST: | CORONATUS | POSONY· 22· MAY· | MDCCXII·

H) CONSTANTIA ET FORTITUDINE Felhőkoszorúban a földgömb.

Wien: AU, AE; 47 mm. II. tábla. Stempelsammlung 716/868.

11. **Az Aranygyapjasrend visszaállításának emlékére Ausztriában, 1712.** E) CAES: AVG: CAROL:— VI· PLVR: VTR: ORB: PROVIN: REX· III. Károly mellképe jobbra, spanyol parókával, babérkoszorúval, vállán oroszlánfej díszítésü páncél és köpeny. Alul WAROV

H) MORIBVS—ANTIQVIS A császár lovasképe balra az Aranygyapjasrend gazdag díszítésü ruhájában. Alul öt sorban AUITI· ORDINIS· EQUITUM· | TORQUATOR: AUR: VELL: | SOLEMNIA· RESTITUTA· | VINDOB: 1712· | 30 NOV:

Wien: AE, AEu, Zu; 42 mm. I. tábla. Stempelsammlung 741/719.
BP: AR, ólom, ón. Heraeus.

12. **Berka grófnő emlékérme, 1713.** E) ·FRANCIS: ROS: BEAT: COM: K: VID: NATA· COM: BERKIANA· Berka, férj. Kinsky, grófné mellképe jobbra. Alul WAROU

H) ECCLESIA· S: LAURENT:— & B: ZDISLAU: ORD: PRAED: A templom látképe. Lábánál kétoldalt 17- 13 Alul szelvényben SANCTIFICAVI· DOMVM· | HANC· QVAM ·AEDIFI— | CASTI· REG: III· | CAP: IX·

Wien: ólom; 42 mm. II. tábla.

13. **Erzsébet Krisztina császárné Bécsbe érkezésére, 1713.** E) ELISAB: CHR: AUGUSTA· —IMP: CAR: VI· REG: HISP: HUN: BOH: A császárné jobbranéző barok, mélyen kivágott mellképe, magasan feltűzött és diadémmal díszített hajjal; ruháját mellén lánc tartja össze. Alul *Warou f.*

H) REDDE—DIEM Földgömb-karéj fölött hatágú, sugaras csillag, közepén ♀, a naptérítő jelével. Jobbra oldalt felhők között fénysugarakat kibocsátó felkelő nap. Alul a szelvényben négy sorban VOTA· PUBL: VINDOB: | IN· ADVENTU· AUGUSTAE | XI IUL: | MDCCXIII.

Wien: AU, AR, AEu; 54 mm. III. tábla. Stempelsammlung 717/718.
Heraeus 79. o.

14. **Erzsébet Krisztina pozsonyi koronázására, 1714.** E) Mint 13. sz. E.

H) AVGVSTA· ITERVM· ET· TERTIVM· A királyné mint a szépség istennője két galamb által felhőkön húzott kocsin, balkezében meduza-pajzs, jobbjában kormánypálca, ölében három országát jelképező három alma. Felhőn angyal pávával. A háttérben Pozsony látképe. Alul szelvényben három sorban DIADEMATE R· HVNG· IMPO· | SITO· MDCCXIIII· | W·

Bp: AR; 56 és 55 mm. III. tábla. Stempelsammlung 717/726.
Heraeus 83. old.

15. **A pétervaradi győzelem emlékére. 1716.** E) IMP: CAES: CAROL: VI· —D: G: GE: HI: HU: B: REX· AR: AUS: III. Károly mellképe jobbra spanyol parókával, babérkoszorúval, páncélban, rajta a vállon csattal összefogott, gazdagdíszítésü köpeny. Nyakán az Aranygyapjasrend lánca. Alul: W

H) VICTORIA CAROLI — FELICITAS CHRISTIANOR: A győzelem istennője zsákmányolt fegyverek között áll, jobbkezében labarumot (zászlót) tart. A zászlón Krisztusmonogramm. Balkezében pálmaág és tölgyfakoszorú. Bal sarokban: W Alul szelvényben négy sorban SOLO CAES · EXERCITV FRACTº | COM · TVRC · IMPETVS CASTRA | TORM · CLX · SIGNA TOTID · | CAPTA MDCCXVI ·

Wien: AU, AR, AEu; 42 mm. I. tábla. Stempelsammlung 828/734.
Bp: AR, AE. Heraeus 35. old.

16. **III. Károly ötéves uralkodói évfordulójára, 1717.** E) Mint 15. sz. E.

H) REP · CHRIST · PACE · BELLOQ · — STABILITA A vallás és a háború megszemélyesitői közösen egy pajzsot tartanak, amelyen hat sorban QVIN— | QVENNA— | LIA · | PRIMA· | WINDO— | BONAE · Alul szelvényben két sorban: MDCCXVII | CAL: OCT:

Wien: AR, AEu, Zu; 43 mm. I. tábla. Stempelsammlung 733/744.
Bp: AR, ón. Heraeus 43. old.

17. **Belgrád visszafoglalásának emlékére, 1717.** E) Mint 11. sz. E.

H) FVNESTA — LACESSITIO Herkules a védekező Antheus gigászt viszi. aki fegyverzetét eldobálja. Alul szelvényben három sorban CC. MIL TVRCAR. FVGATA | VALLVM. CASTRAQ. EXPVG. | MDCCXVII ·

Wien: AEu, Zu; 42 mm Stempelsammlung 741/742.
Bp: AR. I. tábla. Heraeus 39. old.

18. **Belgrád visszafoglalására, 1717.** E) Mint 15. sz. E.
H) Mint 17. sz. H.

Wien: AE, Zu; 42 mm. Stempelsammlung 733/742.
Bp: AR, AE. Heraeus 39. old.

374.40 fl. Ekkor már vilószínűleg mint nyugdíjat kapta ezt. A körmöcbányai pénzverdét nyugdíjaztatása után is, vállalt kötelezettségéhez híven, haláláig ellátta verőtövekkel.

Röviddel halála előtt, 1729 május 26-án még a Hofkammerarchiv protokollumaiban van egy bizonyos Johann D. Waroura vonatkozó rövid bejegyzés: „Johann Daniel Warou bittet umb accomodirung bey dem Siebenburg. Salzwesen". Feltevésünk szerint ez első házasságából született fia lehetett.

Valószínűleg ebben az időben is állandóan Bécsben élt, mert gyermekei halálát is ott anyakönyvelték s csak mikor kötelessége szólította, utazott időnként Körmöcbányára. De 1726 után családjával Körmöcön telepedhetett meg, mert az okmánytárban közölt halotti jelentés szerint családja halálakor Körmöcbányán él. 1729 nov. 23-án súlyos betegség után halt meg. A körmöci kamara megrázó jelentése számol be erről, amit az okmánytárban szószerint közlünk.

Családja teljesen vagyontalanul maradt; az özvegynek kifizetik az ú. n. „Totenquartal"-t [84] és haláláig kap évi 300 forint nyugdíjat a körmöci kamarától. Johanna lányának egy körmöcbányai költségjegyzék szerint 1753-i házasságáig heti egy forintot fizetnek.

1751-ben egy körmöci feljegyzés említi, hogy Warou Dániel fia, Károly, el kíván helyezkedni a pénzverdében. Bár nem ott, hanem valószínűleg az erdészeti hivatalnál vagy a bányáknál alkalmazták, az erről szóló jelentés eleje mutatja azt a szomorú anyagi helyzetet, melyben Warou családja az apa halálakor volt: „Ist es nur gar zu wohl bekannt, dass der Medailleur Daniel Warou nichts Anderes, als lediglich die erworbenen Meritan hinterlassen habe". Anyagilag tehát Warou Dániel nem vitte sokra, pedig halála után úgy emlegetik tiszttársai, mint művészetében és mesterségében tökéletesen kiképzett, szorgalmas, rendes embert. Életében sokat csalódott; szakértelmének és szorgalmának megfelelő tágabb és jobban jövedelmező, vezető állást szeretett volna elérni. Mégis abban a felvidéki kisvárosban fejezte be pályáját, ahonnan 1699-ben oly nagy reményekkel telve elindult.

II. A körmöcbányai pénzverőház csavaros verőgéppel való berendezése. (1709—18.)

A körmöci pénzverdében 1661-ig még kalapáccsal verték a pénzeket; 1661-ben szerelték föl a már tökéletesebb hengeres verőgépet és 1710-ig csak ez működött. 1710-ben került melléje az újabb csavaros verőgép, melynek berendezéséről e fejezetben fogunk megemlékezni. Egyideig az új géppel verték a nagyobb, a régivel pedig a kisebb pénzeket s a hengeres gépet csak 1753-ban szerelték le. Ettől kezdve 1833-ig kizárólag csavaros verőgéppel dolgoztak Körmöcbányán.[85] Ezáltal kapták a pénzek mai egységes nyomásukat.

A csavaros verőgép Körmöcbányán való berendezésének érdeme *Warou Dániel* nevéhez fűződik. Franciaországban már a XVII. század első felében voltak ilyen gépek használatban s a század végén már az összes nagyobb nyugati pénzverőházak ezzel verték a pénzt. Ausztria és Magyarország területén ekkor még mindenütt csak hengeres gépekkel voltak a verdék berendezve, úgyhogy, amikor *Lipót* király 1699 június 1-én [86] Warou Dánielt Körmöcbányára fővésnöknek nevezi ki, ezt azzal a kikötéssel teszi, hogy Warou a „Species Reichs Thaller"-eket többé nem a hamisításokat megkönnyítő henge-

[84] „Cameral-Zahlamts Bücher", 1729 és Stempelsammlung IV. 1362. old.

[85] Greisinger R.: „A magyar pénz és pénzverés kifejlődésének vázlatos története." (Bányászati és Kohászati Lapok, 1909 aug. 15, 236. old.) — A hengeres verőgép német neve: Walzenwerk. Körmöcbányán u. n. „Taschenwerk"-et használtak, mely az előbbinek használhatóbb változata. Ennél a töveket, ha már elhasználták azokat, ki lehetett cserélni, ami az eredeti Walzenwerknél nem volt lehetséges. — A csavaros verőgép egyes részeinek és tartozékainak német elnevezése: „Spindel-", „Schwung-" „Anwurf-", „Stosswerk".

[86] Hofkammerarchiv 1699. jun. 1.

res verőgéppel, hanem a felállítandó csavaros géppel verje és „diese Species Thaller in margine, mit Unserm Kayl: Symbolo: Consilio, et Industria zihren solle".

Ennek ellenére a hengeres gépekről a csavaros verőgépekre való áttérésre még Körmöcbányán is, ahol pedig a birodalom egyik legjelentősebb pénzverőháza működött, nagyon nehezen határozták el magukat, sőt annak berendezése után még a XVIII. század közepéig, különösen a kisebb pénzfajtákat, továbbra is részben hengeres verőgéppel verték. Ennek valószínű oka egyrészt az lehetett, hogy a hengeres géppel sokkal gyorsabban haladt a munka s ugyanannyi idő alatt több darabot lehetett kiverni, mint a csavarossal; másrészt a csavaros géphez szükséges szakképzettség elégtelen volt és így az orsók könnyen törtek vagy váltak más módon használhatatlanná. Az ok, amely miatt már Lipót király mégis a csavaros gépek berendezését kívánta, az volt, hogy ennek segítségével a pénzeket egyenletesebben, finomabban, élesebben lehetett verni, az élükre felírást tenni s ezáltal a birodalomban nagyon elharapódzott pénzhamisításnak elejét venni.[87]

Warou kinevezésének idejében Körmöcön még más bajok is voltak. *Thavonat* selmeci főkamaragróf 1698 október 17-én panaszkodik,[88] hogy a körmöci főpecsétmetsző („Obersigel Schneider") már négy éve nyugdíjba ment, helyette minden keresés ellenére eddig még senkit sem találtak s így csak a két jelenlévő tanulatlan vésnökre lett volna utalva, „wann ich nicht Ao. 693 bey antrettung des oberstkammergraffen-Ambts den hiesigen (t. i. bécsi) Müntzeissen Schneider Hofman mit mir nach Cremnitz genomben", hogy ott a vésnököket tanítsa s ha Hofmann még hazautazása után is egészen a beadvány idejéig nem küldte volna Bécsből a tallérveretéshez szükséges poncákat és az „Alphabeta"-t Körmöcre, akkor vagy megakadtak volna a veréssel, vagy pedig rossz pénzek kerültek volna forgalomba; tehát nagy szükségük van egy jól kiképezett vésnökre.

Warou nemcsak verőtövek készítéséhez, hanem a pénzverőháznak csavaros verőgéppel való berendezéséhez, segédek kiképzéséhez is értett, ő volt tehát a legalkalmasabb ember. Első feladatának ilyen körülmények között nem is a verőkészülék kicserélését tekinti, hanem a tallérvésés megjavítását. Egyik beadványában írja is,[89] hogy tudomása szerint Körmöcön egy, bár nem korszerüen, de mégis jól berendezett verde működik. Az innen kikerült pénzekből kitünik, hogy a pénzverde igazi baja a vésnökök tanulatlansága, akik a verőtöveket nem tudják rendesen elkészíteni. Ő tehát első kötelességének tekinti a pénzverdét ebből a szempontból megjavítani, hogy a pénzeket szebben és jobban verhessék és azok hasonlóak legyenek a híres angol veretekhez. Ezért a kamara kívánsága szerint még margójukra is feliratot és díszítéseket szándékozik vésni.

Kinevezési okmányában a császár még elrendeli, hogy az egyik régi vésnököt bocsássák el, míg a másiknak, Roth Jeremiásnak, kiképzését Warou magára vállalja. Warou azonban mégsem őt, hanem társát, Blockot képezte ki, bár Rothot sem bocsátották el.[90]

[87] A csavaros verőgépekkel magasabban, domborúbban vésett érmeket lehetett verni, mint a hengeresekkel, amelyek csak meglehetősen lapos vésést engedtek meg. Newald szerint (48. old.) ez az egyik oka annak, amiért a külföldről jött vésnökök, így Warou is, sürgették a csavaros verőgépek berendezését.

[88] Hofkammerarchiv 1699 jún. 1.

[89] Ugyanott.

[90] Newald írja: (16. old.) „Die erforderlichen Prägestempel wurden damals (t. i. 1699-ben) grösstenteils von den beiden Kremnitzer Eisenschneider-Adjuncten Josef C. Block und Jeremias Roth angefertigt. Die Kremnitzer... Thaler und Halbthaler jener Zeit sind sehr unschön." A császár rendelete (Hofkammer-Archiv, 1699 jún. 1.) szerint: „wir zumahlen auch diesem (t. i. Warounak) der Eisen Schneider J. Roth... adjungirt;... der Andre adjunct... des Diensts entlassen werden solle." A Stempelsammlung IV. szerint Block 1707-ben lett a körmöci pénzverdénél vésnökként alkalmazva s ottmaradt 1712 dec. 13-án bekövetkezett haláláig. — Az okmánytárban közölt „Specification" (1718.) nyolcadik pontja mégis azt bizonyítja, hogy Warou 19 évvel ezelőtt, tehát 1699-ben, midőn először érkezett Körmöcre, ott Roth és Block adjunktusokat találta, s ezek közül ő Blockot képezte ki. Block kiképzése azonban, mint látni fogjuk, évek mulva megismétlődik. Valószínű tehát, hogy mivel Rothot is ott találjuk később is (Stempelsammlung IV.), a kettő közül egyiket sem bocsátották el, hanem a rendeletben említett másik adjunktus Dietrich Kristóf, aki 1685-től dolgozott Körmöcön s akit a Stempelsammlung IV. szerint 1699 jún. 1-i rendelettel tényleg elbocsátottak. Feltehetjük tehát, hogy Warou kinevezésekor Körmöcbányán nem két, mint a császár fentebbi rendeletéből következtetni lehetne, hanem három adjunktus, ill. gyakornok volt; J. Roth, Ch. Dietrich és Block s ezek közül

Ennek ellenére a körmöci pénzverdében egyelőre minden a régiben maradt. Bár a tallérverésben a rend helyreállott, — peremfeliratos pénzeket ugyan 1711-ig nem ismerünk — Warou kinevezésével, de a birodalom különböző országainak kiváltságai folytán, amely például Ausztriában a „quentel" kiváltságát[91] engedte meg, előforduló visszaélések, sőt hamisítások, a pénzverés törvényeinek és eszközeinek sokkal mélyebb és egyöntetűbb átalakítását tették szükségessé, mint a körmöcbányai pénzverde magában álló átalakítása lett volna.

Az 1702-ben összeült bécsi kongresszus, melyre, mint életrajzában megírtuk, Warout is meghívták „die Münz gewichter zu adjustiren", 25 pontba foglalva tárgyalta a felvetett kérdéseket, amelyekben a dolog lényegéig hatoltak, amikor Hofmann bécsi vésnököt felszólították, nyilatkozzék,[92] hogyan gondolja a birodalmi pénzügyet, az összes verdéket és ezáltal a pénzek képét, feliratát és alakját egységesíteni.

A kérdés megoldásához különböző eszközök segítségével akartak jutni, sőt részben jutottak is, amelyek azonban nem tartoznak szorosan dolgozatunk tárgyához. Az egységesítés nagy gondolata azonban, mely egyedül vezethetett ki a zürzavarból, szükségképen a csavaros verőgépek bevezetésének gondolatára vezetett nemcsak Körmöcbányán, hanem a birodalom többi pénzverőházában is. Ezáltal a körmöci átrendezés kellő tárgyi alapot nyert.

Körmöcbánya 1703 őszén Rákóczi kezébe került és a pénzverde átalakítása megint kitolódott. Rákóczi bányagrófja, br. Hellenbach, természetesen nem gondolhatott a pénzverésre általában alkalmas, csak korszerűtlen verde átépítésére. Erre csak 1709-ben, miután a város ismét a császár kezébe jutott, került sor.

Mindamellett a birodalom területén így is Körmöcbányán kezdték meg először a munkálatokat. Mint az I. fejezetben említettük, Warou a Starhemberg-Schickmayer kommissióval 1709 május 15-én indult Bécsből Körmöcre, hogy ott az új zúzó- és nyújtóművet és csavaros verőgépet berendezze. Minthogy a stiriai acél a szükséges átalakításokhoz nem volt megfelelő, Lipče mellől hozatott új ércet.[93] 1710 június 3-án Schickmayer írja beszámolójában a körmöci verde berendezéséről: már most látszik, hogy elkészülte után a többi pénzverdének mintául szolgálhat.[94] 1713-ban pedig Warou maga írja az új verdéről, hogy teljesen új épületekkel, gépekkel szerelte föl, betanította a vésnököket és kezelőket is teendőik ellátására. Sikerült pedig mindezt a francia és angol verdék mintájára oly jól és művésziesen megoldania, hogy — bár nem akar dicsekedni — a körmöci verde az örökös tartományokban (!) a legjobban berendezett, legelső ilyen intézet. Ezt Schickmayer beszámolója úgyis eléggé bizonyítja.[95]

A körmöci verde első, legnehezebbik átalakítása, amikor mindent újonnan kellett építeni, konstruálni, stb., Warou kétéves (1709—11.) munkájával befejezést nyert. Tudjuk, hogy elkészültek az épületek és gépek is, mindamellett mi mégis csak I. József

csak Dietrichet bocsátották el. A Stempelsammlung IV. a Hofkammerarchiv Hung. 1699 jún. 1-re hivatkozik, de ezt nem volt alkalmunk ellenőrizni, mivel az említett keltezéssel már csak a fenti rendeletet, Warou kinevezési okmányát, találtuk, amelyben Dietrich nincs névszerint említve. Mivel úgy a császár rendelete, mint a Kamara és a főbányagróf csak két fizetéses adjunktusról emlékezik meg, s ezek közül Rothot névszerint említi meg, lehet, hogy Block ekkor még csak mint fizetéstelen gyakornok dolgozott Körmöcön.

[91] A „Münzprivilegium des Quentels" lehetővé tette Ausztria számára, hogy egy kölni márkából 8½ tallért verjenek, míg a Német-Római Birodalom többi országában csak 8 tallért verhettek belőle. — Megtörtént, hogy egyes verdékben magas nemesfémtartalmú pénzeket beolvasztottak és más vagy régebbi, még forgalomban levő rosszabb pénzeket vertek belőle, ráütvén a régi évszámot is, ami természetesen kimerítette a hamisítás fogalmát. (Newald.)

[92] Newald 29. old.

[93] U. o. 19. old. — Lipcse város a Garam folyó mellett.

[94] U. o.

[95] Hofkammerarchiv 1713 jún. 28: „...dass ich... Ao. 1709. den 15. May dessentweegen in Vorgedachte Bergstett gangen, dass ich meiner habenden Experienz nach, die Mintz zu Crembnitz gleich wie die Englisch oder frantzöschisch einrichten vnd verendern, die alldort befindliche andere Eiserschneider v. Manipolisten vnterweisen solle, welches auch solcher gestalt Bewirket, vnd solche dergestalt von Fundament auss, auf gantz neue Manier so wohl an gebeud alss maginen (machinen?) (ohne aigen ruhm) der massen handtsamb vnd künstlich eingerichtet, dass in Kayl: Erblendern sie nun die Principaleste ist, solches auch der von vor Erwenten Hr. Schikmayr Erstatte Bericht... genuegsamb Bezeiget." — Stempelsammlung IV. 1361. old.

1711-i és III. Károly 1712. évi (l. IV. fejezet) csavaros géppel vert, nagyon ritka K-B verdejegyes tallérjait ismerjük. Még az is kérdéses, vajjon ezeket Körmöcbányán és nem Bécsben verték-e? 1712 után pedig csak 1718-tól, tehát a pénzverde harmadik berendezése után, ismerünk újból csavaros géppel vert körmöci pénzeket. Hogy közben kísérletképen az 1715-i második berendezés után vertek tallérokat, arról csak írásbeli bizonyítékaink vannak.

A kérdés megoldása egyszerű volna, ha megállhatna Newald nézete, hogy a csavaros verőgéppel való pénzveretés azért nem indult meg 1711-ben rendszeresen Körmöcbányán, mert a Warou vezetése alatt 1710-ben elkészült verőgépet Bécsbe kellett küldeni a frankfurti császárkoronázás emlékérmeinek veretésére és ezt csak 1715-ben adták vissza.[96]

Azonban az I. fejezetben kifejtettük (l. 31. jegyzet), hogy Warou maga írja, hogy vitt ugyan 1711-ben verőgépet Bécsbe, de amellett külön kiemeli, hogy a császárkoronázás emlékérmeihez a kisebbik verőgéphez való orsót használták és hogy ezt is magával viszi Frankfurtba („Spindl zum kleinern Anwurff"). A Bécsbe szállított gép tehát a körmöci kisebb verőberendezés volt; eszerint tehát egy nagyobbik Körmöcbányán maradt.

Ezt a feltevésünket alátámasztja többek között az udvari kamara egy rendelete. Bécsben ugyanis már 1712-ben tervezték, hogy a körmöcin kívül a többi verdét is ellátják csavaros verőgéppel. Az udvari kamara 1712 november 2-án meghagyást küld a körmöci kamarának,[97] amelynek 5. pontja értelmében az összes ezüst és arany „Speciesgelter" kizárólag csavaros verőgéppel és peremfelirattal készítendő. Miután pedig a körmöci verde már fel van ezzel szerelve („...zu sothaner aussmünzung beraiths eingerichtet ist..."), azért azok a verdék, amelyek maguk nem tudnak ilyen felszerelést elkészíteni, ezt vagy Körmöcbányán fogják megrendelni, vagy pedig elküldik szakembereiket oda. Azt parancsolja tehát, hogy Körmöcbányán a hozzájuk fordulókat teljes készséggel lássák el.

Erre a rendeletre hivatkozva utasítja azután a pozsonyi és nagybányai verdéket,[98] hogy új berendezésüket Körmöcről rendeljék és alkalmazottaikat ott kiképeztessék.

Valószínűtlen, hogy ilyen rendelkezést kiadtak volna, ha Körmöcbányán hiányzik, ha csak egy időre is, a tanításra való csavaros verőgép.

A Bécsbe szállított kisebb gép pedig még 1718-ban sincs Körmöcbányán, mert az okmánytárban közölt „Specification" hatodik pontja újból kéri, hogy ezt más eszközökkel együtt Körmöcre visszaszállítsák. Nem is tudjuk, vajjon egyáltalán visszakerült-e?[99] Mint említettük és még bővebben ki fogjuk fejteni, 1715-ben is vertek Körmöcön kísérletképen csavaros verőgéppel pénzeket, tehát a Bécsbe szállított gép akkor nem okozhatott fennakadást a már másodszor berendezett üzem megindításában.

Talán közelebb járunk az igazsághoz, ha ennek késlelkedését 1711-ben is két másik körülménnyel magyarázzuk. Egyrészt a körmöci szakemberek képzettsége Warou instruálása után sem volt elég arra, hogy a komplikált csavaros verőgépet és orsót művészünk távollétében is — különösen a jól betanított Block halála után — állandó üzemben tarthassák; másrészt pedig a körmöci új verde üzembehelyezésével várni akartak

[96] Newald 49. old.

[97] Stempelsammlung IV. 1183. oldalon idézi a Hofkammerarchiv egy iratából. Ez valószínűvé teszi, hogy az 1712-i igen ritka, tudtunkkal még sehol sem említett tallért mégis Körmöcbányán verték és nem Bécsben.

[98] Harsányi Pál: „III. Károly rendelete a nagybányai és pozsonyi pénzverdéhez 1712-ből", 6. pont. (Az Orsz. Magyar Régészeti Társ. Évkönyve, II. évfolyam, 1923—26.)

[99] Newald tévesen állítja, hogy ezt még 1715-ben visszaküldték (50. és 51. old.) Tény, hogy ekkor sürgették visszaszállítását. — Ugyanitt idézi Newald a bécsi verde 1715-i jelentését, mely szerint „von seithen des allhiesigen Münzambtes niehmallen eine formall ausmünzung darauf geführet", hogy tehát a bécsi verde sosem veretett a Körmöcről hozott gépen pénzt, azonkívül a gép orsója úgysem teljes, úgyhogy másikat kell készíteni. Ez is valószínűvé teszi, hogy az 1712-i K-B verdejegyes tallért Körmöcbányán és nem Bécsben verték.

legalább a bécsi csavaros verőgép egyidejű üzembehelyezéséig.[100] Ez utóbbi késleltetés okait már kifejtettük fejezetünk elején, midőn a szükségszerű központi egységesítő törekvésekről szóltunk.

Az első akadály tehát az alkalmazottak tanulatlansága volt. Warou ugyan maga írja,[101] hogy a már említett J. H. Block vésnököt teljesen kiképezte, ezért tehát más verdék küldhették volna alkalmazottaikat Körmöcre tanulni. Valóban azt látjuk egy körmöci feljegyzésből, hogy 1710 augusztus 20-án „Johann Heinrich Plockh" leteszi a hivatalos esküt az épülő új verdénél mint „Eisenschneider und zugleich Golden Müntzer",[102] Aaron Martini adjunktus pedig mint „Silber Müntz Schmidtmeisters Mitgehülfe."

Azonban Block, aki jóformán Warou helyettese volt Körmöcbányán, 1712 október 13-án meghalt.[103] Warou erre hivatkozva, 1713-ban kérte is, hogy Block utódjának kiképzésére Körmöcre mehessen, de 1715-ig nem jutott el oda s akkor sem tudjuk, hogy névszerint kit képezett ki.[104]

Hogy Körmöcbányán Block elhalálozása után valóban megakadt az 1712-i újítások keresztülvitele, bizonyítja Warounak fentemlített beadványa.[105] Ennek második pontjában kéri, hogy Körmöcre utazhasson és Block helyett egy másik vésnököt képezhessen ki, aki az új pénzverési rendelettel összhangban tud működni. Tehát az akkori vésnök erre nem volt képes. A harmadik pontban azt is kéri, hogy az összes körmöci tisztviselők és vésnökök az ő utasításai szerint legyenek kötelesek dolgozni. Ebben az utóbbi kérelemben már előreveti az árnyékát az a viszály, ami Warou körmöci hatáskörének kibővítésére irányuló kísérletekből közte és egyes körmöci alkalmazottak között keletkezett. Ezek a kísérletek Warou részéről nem vezettek eredményre, pedig keresztülvitelük csak biztosíthatta volna az új pénzverde zavartalan működését.

Warou végre br. Thavonat selmeci főkamaragróf, gróf Caraffa Ferdinánd, az ú. n. Caraffa-kommissió vezetője és gróf Mollardt udvari kamarai elnök-helyettes sürgetésére[106] 1715 novemberében útnak indulhatott, hogy a körmöci verdét pótlólag tökéletesen felszerelje, a távollétében történt romlásokat kijavíthassa és az alkalmazottakat kiképezhesse. Ezt most már annál is inkább sürgették Bécsben, mert egyidejűleg a bécsi verdét is fölszerelték csavaros verőgéppel.[107] Elmúlt tehát az akadály, mely az egyöntetű pénzverés címén eddig a körmöcbányai új verőgép különálló üzembentartását gátolta.

Warou csak november 25-től december 14-ig időzött Körmöcbányán, de ezalatt a rövid idő alatt a körmöci verdét teljesen rendbehozta, sőt Selmecbányán, a kommissiónál, is töltött néhány napot. Valószínű tehát, hogy nagy hibákat a verde berendezésénél nem talált; elszámolásából pedig kitűnik,[108] hogy néhány hiányzó alkatrészt Bécsből készen hozott magával („mitgenohmben ettwelche Müntz Instrumenten"). Az egyetlen igazán nagy akadály azonban, mely miatt a csavaros verőgép addig nem működhetett, mint az udvari kamarai tanács jelentéséből ismét kitűnik,[109] a körmöci alkalmazottak szakképzettségének hiánya volt.

[100] A körmöci verdét még 1717-ben, jóval második berendezése után, sem helyezik működésbe, mert arra is várnak, míg a bécsi új verde is „in seinen beständigen gang gebracht werden könne." (Newald 60. old.)

[101] Hofkammerarchiv 1713 június 28.

[102] A Silber-Münzer valószínűleg a másik vésnök, J. Roth, volt.

[103] Lásd 48. jegyzetet.

[104] Lásd a „Warou tartózkodási helyei időrendben" táblázatot.

[105] Hofkammerarchiv 1713 május 28.

[106] Newald 50. old. — Nem értjük, miért adta Newald VI. fejezetének címül: „Die erste Einrichtung der Münzhäuser zu Kremnitz und Wien mit Spindel-Prägemaschinen", holott e fejezetben az 1715-i átalakításokat tárgyalja. 1715—16-ban pedig csak a bécsi verdét rendezték be először, a körmöcbányait 1709—11. között már egyszer berendezték, amiről különben Newald is részletesen ír könyvének 15. oldalán.

[107] Lásd bővebben: Newald 51. old.

[108] Hofkammerarchiv 1716 március 6. C. melléklet.

[109] Hofkammerarchiv 1716 február 12. „... Warou in die Pergstätt abzusenden, umb die Ausmünzung auf den Stosswerkh, welches bishero der darinige Münzer nit recht zu dirigiren gewusst, einzurichten, und gangbahr zu machen ..."

Ismerjük gróf Caraffa Ferdinánd, az udvari kamara és Warou jelentéseit az újonnan berendezett pénzverdéről.[110] Az első kettő a legnagyobb elismeréssel nyilatkozik Warou munkájáról. Caraffa írja, hogy nemcsak megnézte az új berendezést, de a próbaverésen is résztvett és ez alkalommal meggyőződött arról, hogy az összes gépek kifogástalanul működnek. A pénzverés sokkal egyszerűbb is lett, mint volt eddig, mert míg azelőtt „sothanes Stoss oder Schwing-Werckh" üzembentartására 4—5 pénzverőre volt szükség, most ugyanezek munkáját egyetlen ember látja el és minden egyes ütemre („Stoss") egy tökéletes tallért vernek. Egyúttal ezekből mintául két darabot Bécsbe küld, melyek peremére azonban az idő rövidsége miatt nem verhették még III. Károly, hanem csak néhai I. József jelmondatát és szükségesnek találja Warou állandó körmöci alkalmaztatását.[111] Warou pedig azt ígéri jelentésében a „Sigillirter Münzprobstuckhen", tehát jelzett próbaveretek, átadásánál, hogy a jövőben, ha majd több idő áll rendelkezésére, a veret még tisztább és szebb lesz.

Nehogy a csavaros gépen való pénzverés a régi hibák miatt megint megakadjon, br. Thavonat főkamaragróf komolyan sürgette, hogy Warout a pénzverde főigazgatójává nevezzék ki. Tudjuk, hogy ezt az állást az udvari kamara nem adta meg művészünknek, mert fölöslegesnek és túl költségesnek találta, a körmöci alkalmazottak pedig ezután sem tartoztak Warou alá. Ezért azután ő sem telepedhetett meg Körmöcbányán.

Ennek visszahatása csakhamar jelentkezett is a pénzverde működésében. Az új gép, mihelyt Warou elutazott a városból, szakképzettség hiánya miatt ismét felmondta a szolgálatot és a pénzverés, mint azelőtt, megint csak a régi hengeres géppel történhetett.

Ezek után érhető Warounak az okmánytárban közölt tervezete.[112] Ebben világosan megmondja, hogy miután egyeseknek sikerült illuzórikussá tenni körmöci igazgatói állását, most tudatlanságból, kimutatható, de titkolt rosszakaratból és irígykedésből („heimblicher Missgunst vnd Ehrgeitz") egyszerűen használhatatlanná tették új gépeit.

Warou állítása nem látszik meglepőnek és nem mondható üldözési mániában szenvedő ember képzelődésének sem. Már maga az a tény, hogy a verde hirtelen megint megakadt, bár körmöci tartózkodása alatt kifogástalan volt, igazolja művészünket. Lélektanilag sem elképzelhetetlen, hogy akadtak irígyei, akik midőn látták, hogy terveit feljebbvalói (Thavonatot kivéve) is csak félvállról veszik, kihasználták ellene a kedvező pillanatot.

Warou tervezete azután hat pontban kitér a birodalom szorosan vett pénzügyeinek bajaira és felsorakoztatja a gyógyulás eszközeit. Ezeket fejtegetéseink során már ismertettük, itt nem térünk ki minden egyes pontra. Gondolatmenete az, hogy körmöci mintára mindegyik pénzverdét csavaros verőgéppel kell fölszerelni, ami által a pénzek egységes külsőt kapnának. E tervek keresztülvitelére egy kommissió alakítását és központi pénzverde-igazgató kinevezését ajánlja s a ügy érdekében felajánlja saját szolgálatait is.

[110] Mindhárom jelentés: Hofkammerarchiv 1716 febr. 12. — Caraffa írja: „... Wür bey Unserer aldorthigen anwesencheit in beisein des (:Titl:) Herren Obristen Cammer Graffen, undt gedachten Herren Warou so wohl das Streckh oder Ziehwerkh, alss auch den durch-schnitt, Adjustier Rollierung, und Stoss- oder Schwung-Werkh nicht allein in augenschein genohmen, sondern auch denem auf iedem Werckh besonders gemachten Proben beygewohnet, deme Wür nun das gezeügnuss beyzulegen haben, das alle Vorberuhrte Werckher Ihre vollkommene operationen, undt Proben zu nicht geringer facilitirung des bissherigen Münzwesens, besser, als man Verhoffet gethann, wie dan in Specie ermelte H. Warou auf den Stoss-oder Schwungwerckh mit beyhilft eines einzigem menschens auf einen Jeden Stoss jedesmahlen einen Vollkommenen Thaller, wie hiebey geschlossene beede Stuckh des mehrerm zeigen, undt zwar zwanzig, dreissig Stuckh nacheinander (welche wegen kurze der Zeit nicht mit Ihrer ieyzt Regirender Kayl. Mayt: sondern mit der Josephinischen Umbschrift rolliret, undt mithin nicht zum aussgeben sein) herausgebracht; Wohin gegen sonsten Wier auch fünff Münzer sothannes Stoss oder Schwing-Werckh regieret, undt dannoch dergleichen formbliches gepräg niemahlen zu liege bringen können; danenenhero dessen gegenwarth alda höchst nöthig gewesene (?) undt auch führohin zu noch bessere perfectionir- undt prosequierung dieser Werckher, gedachter Warou herinnen zu stabiliren nöttig sein wirdt..."

[111] Erről a tallérról csak ezt az írásbeli bizonyítékot ismerjük. (l. IV. fejezet.)

[112] Hofkammerarchiv 1716 febr. 12-i akták között, bár ez a tervezet, mint szövegéből kitűnik, csak 1717 május 5-e után íródhatott.

Ez az elgondolás egyelőre csak terv maradt és a körmöci verde újabb, immár harmadik rendezésére is csak 1718-ban került sor, miután a szintén nem működő bécsi új verde berendezésétől Warout elütötték és az utóbbit egyidejűleg a körmöcivel Gennaro rendezte be újból (l. I. fejezet). Az 1712-i rendelet, amelynek nyomán Körmöc mintájára a magyarországi verdéket fel kellett volna csavaros géppel szerelni, elaludt.

Az új körmöci berendezés és átalakítás, úgylátszik, sokkal alaposabb volt, mint az 1715-i, mert 1718 májusától decemberig, tehát hét hónapig, tartott. Hogy Warou ehhez mimindent akart felhasználni, azt az okmánytárban közölt „Specification" sorolja föl. Ezt a „Specification"-t, mint az első fejezetben már említettük, jóvá is hagyták, tehát valószínű, hogy a kért anyagot rendelkezésére bocsátották. Eszerint kér 10 mázsa ércet, 10—12 mázsa vasat, Nürnbergből néhány dukát, tallér és forint „Alphabeten"-t, néhány angol reszelőt („Handtfailen"), vas és acél („stahlene") hajtókerekeket. Kéri, hogy a még Bécsben lévő gépeket Körmöcre vitessék, a két pénzverde-kovácsnál pedig rendeljék meg a kisebbik „anwurff"-hoz való orsót. Sürgeti az izzasztó-kemence rendbehozatalát. Az egyik pénzverde-kovácsnak, Fröhlichnek, mivel több dolga lesz, mint eddig volt, napi egy forint fizetésemelést kér, egyben saját fizetésének rendezését is kéri, mint azt életrajzában említettük. Nagyon határozottan kéri, vessenek komolyan véget minden személyeskedésnek és áskálódásnak a zavartalan munkálkodás érdekében. Végül ígéri, hogy a csavaros géphez való verőtövek készítésére egy vésnököt fog kiképezni.

Munkáját 1718 decemberében befejezte. Két körmöci főtisztviselő, mint az I. fejezetben említettük, nagy elismeréssel nyilatkozik róla.

Ettől kezdve a körmöci pénzverde működésében Warou élete folyamán nagyobb fennakadásról nem tudunk és bár a kisebb pénzeket egyideig még hengeres géppel készítik, 1718-tól minden egyes évből látunk Warou csavaros verőgépével, verőtöveivel, ill. poncáival és peremfelirattal vert nagyobb pénzeket: tallérokat, forintosokat. Körmöcbányával egyidejűleg Bécs is áttér a csavaros géppel való verésre, majd az egyes pénzfajok nemesfémtartalmát is egységesítik és lassanként a többi verde is bevezeti az új verőgépet. Tehát Warou korának álma: az egységesen és szépen vert, visszaélésekre alkalmat nem adó pénz — ha nem is művészünk vezetésével és életében — megvalósul az egész birodalomban.

III. Warou emlékérmei.

A művész életrajzi adatai során már említettük, hogy *Warou Dániel* Svédországban, *Arvid Carlsteen*, a XVII. század végének egyik legnevesebb éremvésnökének tanítványa.[113] Mesterétől sajátította el azokat a stílusbeli sajátosságokat is, amelyeknek alkalmazásában azután úttörő lett Ausztriában és Magyarországon. Ez az új stílus a klasszicizmusba átmenő barok, amely olyan szemléltetően érvényesül különösen az arckép kivésésénél, uralkodott az egész XVIII. századon keresztül.

Warou Körmöcbányán virágzó helyi iskolát talált.[114] Ennek fejlődését a XVI. század első felétől folyamatosan figyelemmel kísérhetjük egészen a XVIII. század közepéig. Az első anonym művész nyugodt, plasztikus, statikus jellegű, kicsinyes gonddal megrajzolt éremképei után már a XVI. század közepén Christoph Fueszl, majd Lukas Richter, A. Eisker, J. Elsholz, stb. emlékérmein az ábrázolásban bizonyos egyénítést, az arcképek jellegzetes beállítását és kifejezését látjuk, de az elképzelés és kivitel még mindig a renaissance zárt, statikus formaideálját követi. A XVII. század első felében élt id. D. Hailer kezétől ismerjük az első egyik oldalán szt. Györgyöt ábrázoló emlék-

[113] Arvid Carlsteen 1654—1718., svéd, Párizsban Varinnél és Londonban J. Roettiernél tanult. Dolgozott Berlinben, Drezdában, Stockholmban (Forrer.) — Thavonat írja Warouról: „Nicht allein in den ordinari Münzeissen Schneidten — sondern auch in den Relieff oder erhobener arbeith... wohlerfahren." (Hofkammerarchiv, 1699 jún. 1.)

[114] Lásd bővebben Dr. Huszár Lajos: „A szent György érmek." (Magyar művészet, 1932. 1—2. szám) és Huszár—Procopius: „Medaillen und Plakettenkunst in Ungarn" (Budapest, 1932.) Az említett százdukátos az utóbbi munkának 161. ábrája.

érmet. Ettől kezdve a *Roth*-családnak jutott vezető szerepe ennél a helyi iskolánál, mely J. Rothtal csak Warou halála után, a XVIII. század közepén ért véget. A Rothok sorozatosan vésték az ú. n. szt. György-érmeket.

Ezek a sokszor nagy művészi erőre valló emlékérmek egyik oldalukon szt. György és a sárkány, a másikon háborgó tengerrel küzdő hajó ábrázolása folytán már a XVII. században is bizonyos átmenetnek tekinthetők a mozgalmas barok felé, mégis óriási a különbség a XVII. század első szt. György érmei és az utolsó, 1738-ban J. Roth által vésett gyönyörű százdukátos szt. György-emlékérem között.

Míg az első daraboknak inkább csak a tárgy megválasztása adott barok jelleget, az utolsó ilyen érmen ezenkívül az alakok plasztikus kidolgozása mellett a vésnök a cselekményt a lovag kardjának lesujtását közvetlenül megelőző pillanatában fogta meg és ezáltal erős drámai feszültséget kölcsönzött az éremképnek. A vágtája közben ijedve megtorpanó és ágaskodó ló, a lovasnak ennek ellenére még szél által hátrafodrozott, lengő köpenye, a sárkány tekeredző és izmos alakja elfelejteti velünk a talán kissé kezdetleges és nem egészen élethű ábrázolást, bizonyságául annak, hogy a barok-vésnök mennyire össze tudta sűríteni mondanivalóit egyetlen pillanat érzelmi feszültségébe. Szétesö, foltos ábrázolás, egyetlen motívumot, a küzdelmet kiemelő kompozíció bizonyítják a körmöcbányai helyi iskola fejlődésének folytonosságát a renaissancetől a legtisztább, ekkor már nem is korszerű barokig.

A XVIII. század közepén mégis megszűnt a körmöci iskola, sőt már e század eleje óta halálra volt ítélve. Elsorvadásával egyrészt technikai és adminisztratív tényezőket okolhatunk. Az előbbi tette szükségessé, hogy külföldi vésnököket alkalmazzanak, akiknek hosszú sorát épen Warou nyitotta meg. Őt pedig elsősorban a pénzverdék és pénzverés megreformálására szerződtették és csak másodsorban vehették figyelembe stílusának korszerű, barok-klasszicisztikus voltát.

Ennek a külföldről importált éremművészetnek másik jellegzetessége, hogy nemcsak stílusa volt barok, hanem művelésének módjában is a barok elgondolás érvényesült. Ugyanaz a központosítás, amelynek a pénzverés terén gazdasági háttere van, az éremművészetnél korszerű szellemi gyökerekből táplálkozik: az emlékéremművészet majdnem egyedüli célja a császár-király dicsőítése lesz.

Ezek miatt a centralizációs törekvések miatt a körmöci helyi iskolának el kellett pusztulnia. Warou érmeinek is csak annyi közük van Magyarországhoz, hogy legnagyobb részük a császár dicsőítésére fontosabb hazai eseményeket örökíti meg; Körmöcbányához pedig épen csak annyi közük van, hogy Warou körmöci vésnök volt. Érmei közül egy sem készült Magyarországon (a Rákóczi-emlékérmek kivételével), hanem Bécsben és a császárkoronázáskor Frankfurt a/Mainban.

Hogy *Warou* éremvésnöki tevékenységét megérthessük, szükséges, hogy azokat a gyökereket ismerjük, amelyből művészete kifejlődött.

A XVII. századvégi barok éremművészetre európaszerte jellemző az olasz hatás gyengülése és a francia befolyás előretörése.[115] XIV. Lajos művészei, a két Duprés, Varin, Cheron iskolájában, a svájci Karl Hedlinger mellett, tanult A. Carlsteen is. A napkirály udvarában született meg a „histoire metallique" éremsorozatának megalkotásához vezető eszme, amelynek még művésziesebb jelentkezését találjuk meg később Svédországban, majd más alakban a svéd Heraeus elgondolása alapján Ausztriában. Ennek első alkotó művésze pedig épen Heraeus útmutatása alapján *Warou* volt. Utána még több külföldi vésnök dolgozott ennek a barok eszmének szolgálatában; általában a birodalom érmészetének a külfölddel egy szintbe hozása és a XVIII. század érmészetének magas színvonala erős külföldi hatás nélkül szinte elképzelhetetlen lett volna.

Az osztrák „Histoire metallique" csak 1712-ben alakult meg, úgyhogy Warou első periódusának munkái még nem tartoznak ennek kereteibe. Talán legkorábbi műve az általunk csak ábrában ismert Mária angol királynőt ábrázoló emlékérem, melyet való-

[115] Domanig: „Die Medaille in Österreich" (Zeitschrift für Münz- und Medaillenkunde, 1905—07. 325. old.)

színűleg 1695-ben vésett. Az eredetinek előlapja F. D. Winter munkája, Warou csak a hátlapot készítette.[116]

Egy angol munka[117] a következőket írja erről a darabról: „Ez az érem két másik érem hátlapjából van összeállítva. Valószínűleg Drezdában készült, ahol Warou dolgozott pályájának elején. A Brit Nemzeti Gyüjteményben nincsen meg." Mi ennek dacára ismerünk ábrában egy ilyen tárgyú szignált emlékérmet, melynek úgy elő-, mint hátlapját Warou véste és képét Van Loon[118] mutatja be. Úgylátszik, hogy ez egyik legszebb érme művészünknek. Hogy az eredeti hol található, nem tudjuk (1. sz.)

Másik korai műveként a *Starhemberg Ferenc Ottokár* gróf emlékére vésett érmét említhetjük. Starhemberg *Konrád Baltazár* grófnak volt a fia; 1662-ben született és igen fiatalon császári követként halt meg Stockholmban 1699-ben. Az éremről minden feljegyzés hiányzik; verőtöve sem található a bécsi állami verőtőgyüjteményben; s készítésének évszáma sincs feltüntetve. Előlapján Ferenc Ottokár gróf mellképe profilban van ábrázolva. A hatalmas, egész felületet betöltő arckép jellegzetes mintája e kor barok érmészetének; a rövid felirat teljesen eltűnik az ábrázolt mellett: boltozatos, sasorrú fejéről dús, göndör hullámú paróka omlik le; kissé felénk forduló melle széles és domború mellkast enged sejtetni; páncélba van öltöztetve s erre egy számtalan redőt hajtó, a szélén mintás köpeny borul. A portrait uralja a felületet és fenséges, uralkodói öntudattal a világba néző arcával e barokra jellemző reprezentatív ábrázolásnak példaképe. Ennek a baroknak teljesen egyéni ízt ad még a svéd művész vésője, aki a haj és ruha mozgalmasságával bizonyos nyugodt megállapodottságot, szinte hideg, kissé derüs bölcseséget feltüntető arcot keretez. Ez az ábrázolási mód csirájában már ennél a darabnál, de különösen későbbi munkáinál jellemző az északi Waroura: a barokot teljes egészében sohasem tudta felfogni; a mozgást, érzelmi hullámzást nála valami fenséges, hideg, de nagyon erős plaszticitás váltja föl és még a legteljesebb mozgást ábrázoló érmei (Erzsébet Krisztina pozsonyi koronázási érme, hátlap) is a tökéletes nyugalom benyomását keltik. Viszont teljesen kihasználja a haj, köpenyredők, az egész kompozíció nyujtotta színpadi lehetőségeket (Erzsébet Krisztina, l. előbbi) s e két ellentét egyesítésével nagyon emeli érmeinek dekoratív értékét.

Ha elképzeljük, hogy ennek a javakorabeli, tekintélyt parancsoló fejnek tulajdonosa már 36 éves korában meghalt, érthetjük meg, hogy ez a reprezentatív ábrázolási mód mennyire túltette magát a valóságon.

Hátlapján (2. sz.) ábrázolt kép és felirat megengedi a lehetőségét annak, hogy csak az ábrázolt halála után készült. De ha Warou az érmet Starhemberg halála után készítette is, az a tény, hogy Starhemberg 1699-i haláláig stockholmi követ volt, valószínűvé teszi, hogy ott létesült kapcsolatai folytán kapta halála után ezt a megbízást; sőt az a föltevés is lehetséges, hogy a művész Starhemberg útján került hozzánk.

Az érem mindenesetre ifjúkorában, esetleg itteni tartózkodásának elején készülhetett, mert előbb vázolt tulajdonságai dacára későbbi érmeihez képest plaszticitása még nem olyan határozott. Itt még laposabb, inkább a körvonalak erős megrajzolásával igyekszik hatni s a kissé derűs arc több életet visz az ábrázolásba, mint azt későbbi munkáin látjuk.

Következő ismert érme az 1703-i bécsi vésnökségének ideje alatt készült s gróf *Salburg* Gothard Henrik, az udvari kamara elnökének („praeses") emlékét örökíti meg (3. sz.). Ugyanazokat a sajátosságokat mutatja, mint Starhemberg emlékérme, későbbi érmeihez viszonyítva itt is gyöngébb a plaszticitás, inkább síkszerű a feldolgozás, élénkebb és éles a megrajzolás. A hátlapján feltüntetett 1703. évszám ismét bizonyítja, hogy az ugyanolyan jellegzetességet felmutató érmei, így a Starhemberg-érem is, életének ebben az első korszakában készültek.

[116] Mivel az érem felírásában a királynő születési és halálozási dátuma van feltüntetve és az utóbbi 1695 jan. 7., Forrer ezt veszi az elkészítés időpontjának. — F. D. Winter leginkább Londonban dolgozott s utolsó érmét Forrer szerint 1698-ban készítette. Ugyancsak Forrer föltevése szerint *Warou* a hátlap kivésésekor Drezdában tartózkodott volna; erre azonban komoly bizonyítékunk nincs.

[117] „Medallic Illustrations of the History of Great Britain and Ireland To The Death of George II." British Museum kiad. 1911.

[118] Van Loon: „Hist. Metal. des Pays Bas", IV. kötet 187. old.

1703-tól 1707-ig Warou az előlapon Rákóczi mellképével díszített három pompás érmet készített a fejedelemnek. Mivel a művész csak 1703 őszén került Rákóczi szolgálatába, első műve (4. sz.) ezt az évszámot viseli. Ez az érem a szabadságharc megkezdésének emlékére készült. Ha nem is találunk levéltári adatot arra vonatkozólag, miképen készült el Rákóczinak az érmet díszítő mellképe, annak feltűnő élethűségéből, Rákóczi művészetpártoló egyéniségéből és abból a körülményből, hogy Warou volt a szabadságharcban szereplő egyetlen éremművész, feltétlen bizonyossággal arra kell következtetnünk, hogy mindjárt Rákóczi szolgálatába állásakor a fejedelem valamelyik táborába utazott és a fejedelem ült művészünknek. Újszerű ennek az első érmének felfogása: teljesen födetlenül mutatja be a fejedelem profilját, nyakát és mellének csak legfelső részét. Warou eddigi mellképei páncélba voltak öltöztetve, nyakukat gallér fedte, mellüket kitüntetések borították és legfeljebb a páncél fölé borított köpeny engedte meg a redők játékát és elrendezését, ami némikép sejttette a takart mellkas izomzatát.

Rákóczinak különösen ez, de másik két érmén látható portréja is messze esik ettől az ábrázolási módtól. Tudjuk, hogy a hátlapokat és a feliratokat Warou a fejedelem elgondolása szerint készítette; tehát valószínű, hogy Rákóczi maga határozta meg, hogy miképen ábrázolja őt a művész. Mindenesetre Rákóczinak ez a képe egyébb érmeitől lényegesen különböző sajátságokat mutat. A szabadon hagyott nyakat később megtaláljuk III. Károlyról készített érmein is; biztos, hogy ez már nagy haladás a hazai érmészet művésztörténeti fejlődésében, de III. Károly képe a mellén átvetett egyszerű tógával a klasszicizálva kivésett imperátor-típust juttatja eszünkbe. Ezzel szemben Rákóczi ábrázolása nem annyira reprezentatív és annál sokkal realisztikusabb. A két másik érmen páncél takarja, melyet a másodikon még egy, a mellén csattal összetartott magyaros köpeny borít.

A három érem közül az első kettő szignálva van, míg azt, hogy a harmadik is Waroutól származik, *Sréter* János kuruc brigadérosnak az első fejezetben közölt sorai bizonyítják.

Huszár Lajos írja[119] ezekről az érmekről: „Warou Rákóczitól egy-egy emlékérem verőtöveinek elkészítéseért 200 forintot kapott. Warou mindhárom Rákóczi-érmének verőtövei a munkácsi várból kerültek elő s ezekkel a bélyegvasakkal 1889-ben 3 arany, 21 ezüst és 6 bronz utánveret készült az utánveret megjelölésével. Rákóczi ezeket az érmeket nemcsak ajándékul és emlékül osztogatta, hanem ezek egyben hadikitüntetések is voltak. Legalább is erre enged következtetni, hogy a gróf Starhemberg Miksa császári altábornagyot 1708 elején elfogó Bornemissza őrmester hadnaggyá előléptetésén kívül egy ilyen emlékérmet is kapott jutalomképen Rákóczitól. Elég szépszámban készülhettek, amikor például Kőrössi, Rákóczi kincstartója, egy véletlenül előkerült ládikában is 9 arany és 17 ilyen ezüst „nomismát" talált 1707-ben".[120]

A három emlékérem közül az elsőnek hátlapja (4. sz.), mivel a szabadságharc megkezdésének emlékére készült, a kinyujtott balkarján galambot tartó Libertast ábrázolja, amint egyik oldalon Themis, a másikon Egalitas lábainak és kezeinek bilincseit megoldja. Egalitas jobbjában pallost és mérleget tart, Themis előtt egy könyv fekszik, *Le | ges | pa | tr:* felírással. A második a vallásügyeket rendező szécsényi országgyűlésre készült s ezért hátlapja (7. sz.) a három vallás együttműködését jelképezi: három Vesta-papnő egy antik oltár tüzét éleszti. Ez az utóbbi emlékérem Schuller György nagyszebeni ötvös és éremvésőnél egy ellenérmet váltott ki.[121] Ez Warouét gúnyolja.

[119] Dr. Huszár Lajos: „A kuruckor érmészete", Rákóczi Emlékkönyv, 1935.

[120] A legutolsó adat Thaly Kálmán cikkéből: Zrinyi Ilona és II. Rákóczi Ferenc ingóságai jegyzéke. (Tört. Tár 1879. 171. old.) — S. Thomassin párizsi „sculptor regius"-nak egykorú rézkarca maradt ránk (dr. Zimmermann Lajos tulajdona, Bp.), amely talapzatra állítva, Warounak egy állítólagos Rákóczi-emlékérmét mutatja be. Thomassin XIV. Lajos alatt sorozatosan készítette el az akkori európai uralkodók képeit. A mi rézkarcunkon a körirat majdnem egyezik az első két Warou-érem köriratával, Rákóczi balranéző mellképe ellenben az ónodi emlékérem képére emlékeztet, bár a rézkarcon a csupaszon hagyott nyak, mellhez szorosan simuló páncél és a könnyedén átvetett köpeny sokkal kevésbbé merev, életrevalóbb benyomást tesz, mint az érmen. Alul: D. Warou. F.

[121] Ábráját lásd Resch: „Siebenbürgische Münzen und Medaillen", Hermannstadt 1901. 69. t. 109.

Előlapján páncélos katona kergeti el az égő oltártól a három Vestaszűzet; hátlapja semleges ábrázolás: erdélyi tájképben az előtérben hatalmas fa. Az emlékérem művészeti szempontból messze elmarad Waroué mögött.

A harmadik érem hátlapja (8. sz.) az ónodi gyűlés emlékére Rákóczit és a magyar nemzetet ábrázolja Hercules képében, amint a haza ellenségeire, a sokfejű Hydrára, mely valószínűleg Ausztriát és uralkodóházát jelképezi, készül lesujtani. Nagyszerűen van kivésve Hercules izmos alakja: csupa erőt és élet-halálra menő küzdelmet fejez ki. Míg a két első emlékérem hátlapjának képei kompozicionális, zárt egységnek mondhatók, ennél a küzdő Hercules szinte kilép a képből.

A Rákóczi-szabadságharc utáni érmei működésének második szakába esnek és a vonalak már merevséget árulnak el. VI. Károly mellékletünkben közölt rendeletének pénzverésre vonatkozó hatását az érmeknél is megtaláljuk: az előlapon ábrázolt alakok reprezentatív, ünnepélyes pózban és eszményítve vannak kivésve, nőalakjait a hideg előkelőség és finomság jellemzi; feltűnő képeinek plaszticitása és aprólékos kidolgozása.

Félreismerhetetlen ettől az időtől kezdve a svéd *Heraeus Gusztáv Károly*, a császár régészeti felügyelőjének hatása stílusára. Ettől kezdve, egy kivételével, összes ismert érmét ennek tervezete szerint készítette.

Kapcsolatai Heraeussal a frankfurti koronázásig nyulnak vissza. *Bergmann* írja,[122] hogy Heraeus gondolata volt a császári ház történetét emlékérmekben megörökíteni. Ennek a gondolatnak megnyerte gróf *Dietrichstein* Fülöp főlovászmestert, aki a császárnak 1711-ben Frankfurtban átadta Heraeus tervezetét „zu einer Historia Numismatica Serenissimae Familiae Austriacae sammt einem Risse zur Probe, den der Kaiser in Wien unserm Heraeus zurückstellte und an deren Fortsetzung zu denken befahl".

Az osztrák császári ház tervezett éremtörténete, mely kizárólag VI. Károly éremtörténetévé nőtte ki magát, már több külföldi példa után jött létre. Mint említettük, Franciaországban és Svédországban készítettek már hasonló sorozatokat s egy ilyen sorozat megalkotásával töltötte ekkor még idejét Poroszországban a svéd *Bengt Richter*, aki később Bécsbe jött s bekapcsolódott Heraeus munkájába.

Valószínűleg Heraeus eszközölte ki a császárnál, hogy pozsonyi koronázásakor Warout császári és királyi kamarai éremvésnökké („Cammer-Medailler") léptesse elő. Heraeus már ugyanebben az évben, 1712-ben, írja Warouról, hogy „Cammer-Medailler"-nek nevezték ki azzal a kikötéssel, hogy évenként két történeti érmet készít „zu gnaden Pfennigen und Sr. Kayl. May. Medaillen Historie".

Ezután folytatólagosan felsorolja az eddig ennek keretében Warou által már elkészített érmeket, amit arravaló tekintettel, hogy a forrásmunka eddig még nem került feldolgozásra, szószerint közlünk: „Hat dieses Jahr (t. i. 1712-ben) 3 Medaillen zu Seiner Kaysl. May. Historie Verfertiget: 1. Gross gegossene auf die Hungarische Crönung. 2. Eine geprägte auf die Huldigung, welche samt einer dazu Verfertigten unter dem ersten grundstein der Neuen Kierch in der Rossau Von Sr. Kayl. May. gelegeť worden. 3. Dito auf die Cavalcade der Toisonisten".[123] Végül megjegyzi, hogy a császár éremtörténetéhez tartozó érmeket két példányban őrzik meg: az egyiket a császár személyes használatára, a másikat a gyüjtemény számára.

Warou csak 1713 március 26-án kapja meg előléptetése hírét írásban.[124] A kinevezési okirat dícséri az éremvésésben elsajátított ügyességét és egyébb, már ismeretes képes-

[122] Bergmann: „Über die historia metallica." (Teljes címét lásd az irodalomnál.)

[123] „Tagebuch des Heraeus", Wien, Münzkabinett (kézirat). — Ugyanitt írja Heraeus: „Von den Gennaro ist eine in Silber gegossen worden Restitutori Italicae (?), sso aber umgemachet werden muss." Kellemetlen megállapítás, melyhez hasonlókkal azonban Gennaróval kapcsolatban már találkoztunk.

[124] Hofkammerarchiv, 1713 jún. 28. F. melléklet és 1713 szeptember 15. B. másolat. — Egy részét a Stempelsammlung IV. leközli. — A magyarul közölt rész eredeti szöveg: „in ansehung dessen wohlerlernt, und geraume Zeit Hero Zu aller Satisfaction geübten Medaillier Khunst, mithin zu bedien-, und Verförrttigung der Hystorie Medaillen bekandter massen Vollkombentlich besitzender Habilitet, die sonderbahrs hoche Kay: gnad gethann, vnd zu dero Cammer Medaillier dergestalten allergnädigist declarirt, an- und aufgenohmmen, dass der selbe sein Vorgedachte Medaillier Kunst allein in denen Hystorie Medaillen anwenden, und exerciren, auch järlich Zwey paar wohlgemachte Stahlene Medaillen Stempel nach des Antiquiteten Inspectors Project Verferttigen, Vnd Ihro May: aigen zu Verbleiben überlüffern solle."

ségeit, melyek alkalmassá teszik őt arra, hogy az éremtörténet érmeit ő véshesse. Ezért a császár őt azzal a kikötéssel nevezi ki „Cammer Medaillier"-ré, hogy művészetét kizárólag csak az éremtörténet részére készítendő érmek vésésére fogja fordítani és megparancsolja, hogy évenként két pár kifogástalanul vésett érem-verőtövet szállítson neki. A verőtöveket pedig az „Antiquiteten Inspector" tervezete és útmutatásai nyomán kell elkészítenie. Mint tudjuk, „Antiquiteten Inspector"-rá épen ebben az időben Heraeust nevezte ki a császár.

Warou ezt a megszorításokat tartalmazó és művészetének fejlődésére bizonyára káros hatású császári parancsot pontosan be is tartotta. Ebből és a következő időből csak egyetlen egy érmét ismerjük, mely valószínűleg nem tartozik az előbb említett éremtörténethez: ez Kinskyné szül. Berka grófnő 1713-i jelzett és datált, eddig tudtunkkal sehol sem publikált, arcképes érme, amely talán még írásbeli kinevezése előtt készült. (12. sz.) Egy ólompéldánya nagyon rossz állapotban maradt ránk a bécsi Éremtárban.

Tudjuk, hogy Károly császár magyar királlyá való koronázásakor ült neki. Ekkor elkészült arcképének legtöbb érmén való ábrázolási módja szoros kapcsolatban van a császár és király egyidejűleg kiadott rendeletével, melynek idevonatkozó része ugyancsak Heraeus útmutatását követi, a pénzverés egységesítésével foglalkozik s amelyet a függelékben szóról-szóra közlünk.

Az egyes, Heraeus éremtörténetébe tartozó, érmek készítő művészeinek megállapításánál nagy fontossággal bír annak megállapítása, hogy mikor és melyik vésnök dolgozott Heraeus számára? Egy korabeli numizmatikai könyv [125] függeléke, 1716 október 9-i keltezéssel, közli Heraeusnak az éremtörténettel foglalkozó egyik levelét. Itt egy jegyzék fölsorolja az ő tervei szerint annak keretében addig elkészült huszonöt érmet, de a vésnököt nem nevezi meg mindegyiknél.

Az első érem Gennaronak 1712-ben készült, jegyzetben már említett érme, amely azonban rosszul sikerült s többé vele nem is készíttetett érmeket. A továbbiak között találjuk a Hofmann János Mihály bécsi vésnöktől és Waroutól a frankfurti koronázásra 1711-ben készült érmet (23. sz.), tehát bizonyos, hogy már ezt is Heraeus tervezte.

Warou, Gennaro és Hofmann nevein kívül azonban csak Bengt *Richter* nevével találkozunk itt, aki több idetartozó emlékérmet vésett. Hofmann és Gennaro stílusában az említett egy-egy érmen kívül nem találunk mást, és részben stiláris, részben írott adatok nyomán elfogadhatjuk, hogy egy-két jelentéktelenebb, alapkőletételhez készült érmen kívül az összes többi érmet 1716 októberéig Warou és Richter készítette.

Richterről pedig, aki szintén svéd születésű és a porosz udvarban dolgozott, még Newald sem tételezi föl,[126] hogy 1714 előtt jött volna Poroszországból Bécsbe és „Ober-Medailleur"-ként való felvétele az osztrák státusba csak 1715 július végén történt.[127] Erről más forrásokon kívül a Wiener Diarium 1715 november 15-i száma is megemlékezik. Ezt azért is tartjuk fontosnak közölni, mert ebből világosan kitűnik, hogy Richter jöveteléig egyedül Warou dolgozott állandóan mint kamarai éremvésnök az udvar részére: „Nachdem Ihro Kayserl. und Catholische Majestät allergnädigst beschlossen... so künftighin dero Medaillen-Historie vorstellen, an Erfindung und Ausbreitung ein gleiches Ansehen zu geben, als solche in Frankreich, Schweden und zuletzt am Preussischen Hofe gehabt auch zu dem Ende ausser Dero Cammer-Medailleur Herrn Daniel Warou, annoch den durch seine Schwedische und Preussische Medaillen berühmt gewordenen Herrn Benedict Richter als Ober Medailleur allergnädigst aufgenommen".

Kétségtelen tehát, hogy az egész 1712., 1713. évben és 1714. év első felében (az említett két érmen kívül, amelyek közül az egyiket úgyis Hofmann Warouval együtt készítette és a szintén már említett néhány kevésbbé fontos alapkőletétel alkalmával készülteken kívül) az összes emlékérmeket Warou készítette.

[125] „Thesaurus Numismatum Modernorum Huius Saeculi... ab Anno MDCC. Norinbergae."
[126] Newald 53. old. 1. jegyzet.
[127] Stempelsammlung IV., B. Richter.

19. **A passarovitzi béke emlékére, 1718.** E) Mint 15. sz. E.
H) AVGVSTO PACATO · — RI · III · Pálmafa alatt álló győzelmi istennő balkarja egy kereszthez támasztott pajzson a következő felírással DE | BARBAR | GENT · Mellette a vallás megszemélyesítője, akinek babérkoszorut nyujt át. Alul szelvényben három sorban OB CHRIST · POMOERII FINES | AMPLIAT · ET SOCIOS DE- | FENS · MDCCXVIII

Wien: AU, AR, AEu, Zu; 42 mm. I. tábla. Stempelsammlung 733/749.
Bp: AR, AE. Heraeus 55. o.

20. **A tüzvész által elpusztított göttweigi apátsági templom újraépítésére. 1719.** E) Mint 11. sz. E.
H) 11 sorban ADES | MAGNA DEI MATER· | DVM CAESE AVG. CAR. VI. | ANNVENTE ET PR. LAP. PON | DICATVM TIBI ORD· S· BEN· | LIBM ET EXEMT· MON· GOTVIC· | INCENDIO CONSVM-TVM· | CVRA· ABB· GODEFRIDI | AMPLIOR· OPERIBQ RESTI- | TVITVR· MDCCXIX· | VI· NON· IUL·

Wien: AR, AEu, Zu; 42 mm. Stempelsammlung 741/754.
Széchenyi 309 (hátlap).
Heraeus 77. o.

21. **A göttweigi apátsági templom újraépítésére, 1719.** E) Mint 15. sz. E.
H) Mint 20. sz. E.

BP: AR; 43 mm. Stempelsammlung 733/754.
Heraeus 77. old.

22. **III. Károly és Erzsébet Krisztina.** Előlap B. Richtertől, hátlap Waroutól. E) CAES AVG· CAR· VI· R· IMP· S· A· GE· HI· HV· BO· REX· AR· A· D· BVR· III. Károly mellképe jobbra. Babérkoszorús hajkoronával, vállán csattal összetartott köpennyel és mellén a kétfejű sas képével. Alul *Richter*.
H) Mint 13. sz. E.

Bp: AU, AE; 56 mm. Stempelsammlung 731/717.

23. **VI. Károly frankfurti koronázására, 1711.** Warou és J. M. Hofmanntól. E) A császárkorona és birodalmi jelvények alatt nyolc sorban CAROLUS | HISPANIAR: HUN: | ET BOHEM: REX· A: AV: | ELECTUS | IN REGE ROMAN: | CORONAT· | FRANCOF: 22 DEC· | 1711
H) Mint 10. sz. H.

Wien
Bp: AR, ón; 48 mm. Stempelsammlung 867/868.

24. **Ausztria hódolására III. Károly előtt, 1712.** Előlap B. Richtertől, hátlap Waroutól. E) IMP· CAES· CAROLVS· VI· AVG· P· FEL· P· P· III. Károly mellképe jobbra, kissé előreforduló vállal, babérkoszorúval, dús, leomló hajjal, páncélban, fölötte köpennyel. Alul *Richter*.
H) TANTO DVCE ET AVSPICE TANTO Az ülő Ausztria baljával az ország címeres pajzsára támaszkodik. Előtte Hercules legyőzött, sokfejű hydrával. Hercules gyümölcsökkel teli bőségszarut nyujt át Ausztriának. Alul a szelvényben négy sorban FELIX AUSTRIA | SACRAMENTO· FIDELITATIS | OBLIGATA 8 NOVEM· | 1712

Wien: AU, AR, AE, Zu; 43 mm. I. tábla. Stempelsammlung 828/830.
Bp: AR, AE. Heraeus 29. old.

25. **Erzsébet Krisztina császárné Bécsbe érkezésére, 1713.** Előlap B. Richtertől, hátlap Waroutól. E) ELISABETHA CHRISTINA AVGVSTA CAROLI VI IMP· Erzsébet Krisztina jobbranéző mellképe hajában diadémmal, csipkés, vállán csattal összetartott ruhában. Alul jobbra *R*
H) Mint 13. sz. H.

Wien: AR, AEu; 55 mm. Stempelsammlung 725/718.
Bp: AR, AE; 56 mm.

26. **Erzsébet Krisztina pozsonyi koronázására, 1714.** Előlap B. Richtertől, hátlap Waroutól. E) Mint 25. sz. E.
H) Mint 14. sz. H.

Wien: AU, AR, AEu, Zu; 55 mm. Stempelsammlung 725/726.
Heraeus 83. old.

27. **A bécsi Karlskirche építésére, 1716.** Előlap B. Richtertől, hátlap Waroutól. E) Mint 22. sz. E.
H) QVOD POPVLVS — PESTE LIBERATVS A bécsi Borromei Károly templom látképe. Alul három sorban DIVO CAROLO BOROM: | EX VOTO | MDCCXVI Alatta: WAROV

Wien: AU, AR, AE, AEu, Zu; 55 mm. Stempelsammlung 731/732.
Bp: AR, AE; II. tábla. Heraeus 76. old.

28. **A bécsi Karlskirche építésére, 1716.** Előlap B. Richtertől, hátlap Waroutól. E) CAROLVS · VI · CAESAR · AVG · III. Károly mellképe balra, babérkoszorúval, hosszú hajjal, páncélban, Aranygyapjasrenddel. Alul: *R*

H) Mint 27. sz. H.

Wien: AR; 55 mm.
Bp: AR; 56 mm.

Stempelsammlung 694/732.

29. **Temesvár visszafoglására, 1716.** Előlap Waroutól, hátlap Waroutól vagy Chr. Wermuthtól. E) Mint 15. sz. E. H) ARMIS CONSTANTIA ET FORTITVDINE CAESARIS AB EVGENIO. Temesvár térképe. Alul szelvényében TEMESWARIA TVR· | CIS EREPTA | 12 OCT.

Wien: AEu, Zu; 42 mm.
Bp: AR, ón; 43 mm.

I. tábla. Stempelsammlung 733/843.

30. **A pétervárad győzelem emlékére, 1716.** Előlap B. Richtertől vagy Waroutól, hátlap Waroutól. E) CAES: AVG · CAR: VI · IMP · INVICT. III. Károly jobbranéző mellképe hosszú, hullámosan leomló hajjal, babérkoszorúval, páncélban, mellén kétfejű sassal, rajta vállán csattal összefogott köpeny.
H) Bemélyített betükkel VICTORIA CAROLI — FELICITAS CHRISTIANORVM · A győzelem istennője zsákmányolt fegyverek között áll, jobbkezében zászlót tart. A zászlón Krisztusmonogramm. Balkezében pálmaág és tölgyfakoszorú. Alul, mélyített szelvényen, négy sorban, bemélyített betükkel SOLO CAESARIS EXERCITV FRACTVS COM | TVRC · IMPETVS CASTRA TORMENTA | CLX. SIGNA TOTIDEM CAP- | TA · MDCCXVI ·

Wien: ólomöntvény; 68 mm.
Bp: ólomöntvény; 67 mm.

II. tábla. Heraeus 35. old.

31. **A pétervárad győzelem emlékére, 1716.** Előlap B. Richtertől, hátlap Waroutól. E) Mint 24. sz. E. H) Mint 15. sz. E.

Wien: AU, AR, AEu; 42 mm.

Stempelsammlung 828/734.
Heraeus 35. old.

32. **III. Károly uralkodásának ötéves évfordulójára, 1717.** Előlap B. Richtertől, hátlap Waroutól. E) Mint 24. sz. E.
H) Mint 16. sz. H.

Wien: AU; 42 mm.

Stempelsammlung 828/744.

33. **Belgrád visszafoglalásának emlékére, 1717.** Előlap B. Richtertől, hátlap Waroutól. E) Mint 30. sz. E.
H) FVNESTA LACESSITIO· Herkules a védekező már fegyvertelen Antheust emeli. Alul szelvényben három sorban CCL· MIL· TVRC· FVGATIS | VALLO CASTRISQ· EXPVG· | MDCCXVII

Wien: Öntvény: AE, Z; 68 mm.

II. tábla. Heraeus 39. o.

34. **Belgrád visszafoglalására, 1717.** Előlap B. Richtertől, hátlap Waroutól. E) Mint 24. sz. E.
H) Mint 17. sz. H.

Wien: AU, AR, AEu; 42 mm.
Bp: Aranyozott bronz; 43 mm.

Stempelsammlung 828/742.

35. **Belgrád visszafoglalására, 1717.** Előlap Waroutól, hátlap B. Richtertől E) Mint 15. sz. E.
H) DACIA MOESIAQ· SVP· PROVINCIAE CAROLI Zsákmányolt török fegyverek között egy szobor, melynek fejét magas, hatágu korona diszíti. Kétoldalt Dácia és Moesia megszemélyesítői, amint bilincseiket szétfeszítik és eldobják. Háttérben városlátkép. Lent szelvényben két sorban TAVRVNO CAPTO· | MDCCXVII

Wien: AEu, Zu; 42 mm.
Bp: AR, AE; 43 mm.

Stempelsammlung 733/743.

36. **Belgrád visszafoglalására, 1717.** Előlap Waroutól, hátlap B. Richtertől. E) Mint 11. sz. E.
H) Mint 35. sz. H.

Bp: AE; 43 mm.

Stempelsammlung 741/743.

37. **A passarovitzi béke emlékére, 1718.** Előlap B. Richtertől, hátlap Waroutól. E) IMP · CAES · CAROLVS · VI · AVG · P · FEL · P · P · III. Károly mellképe jobbra, spanyol parókával, babérkoszorúval. Alul: *Richter.*
H) Mint 19. sz. H.

Wien: AEu; 42 mm.
Bp: AR; 43 mm.

Stempelsammlung 750/749.

38. **A passarovitzi béke emlékére, 1718.** Előlap B. Richtertől, hátlap Waroutól. E) Mint 24. sz. E.
H) Mint 19. sz. H.

Wien: AEu; 42 mm.
Bp: AE; 43 mm.

Stempelsammlung 828/749.

39. **Erzsébet Krisztina pozsonyi koronázására, 1714.** Warou vagy B. Richtertől. E) Erzsébet Krisztina jobbranéző mellképe, hajában diadémmal, korabeli barok ruhában.
H) OCCIDUI DECUS AC ORIENTIS Hatágú, fénykévéket kibocsátó csillag, felhőkkel körülvéve. Alul szelvényben két sorban CORON: POSON: | MDCCXIV.

Wien: Öntvény: AR, AE; 72 mm. II. tábla. Wellenheim 7732.

40. **Erzsébet Krisztina pozsonyi koronázására. 1714.** Warou vagy B. Richtertől. Egyoldalú emlékérem. Erzsébet Krisztina jobbranéző mellképe, mint 39. sz. előlapján.

Wien: Öntvény: Z; 72 mm Forrer: D. Warou.

41. **Erzsébet Krisztina pozsonyi koronázására, 1714.** Warou vagy B. Richtertől. E) Keresztbefektetett kormánypálca és babérág fölött korona. Ezalatt nyolc sorban ELISAB= CHRISTINA | AUGUSTA IMP= CAR= VI | NOVAE PACIS FELICI | AUGURIO DIADEMA | REGNI HUNG: | ACCEPIT | POSON: 18 OCT= | 1714
H) Városlátkép fölött felhőövezte, fénysugaras, nyolcágú csillag. Középen ♀, azaz a naptérítő, jelével. Alul szelvényben három sorban: OCCIDUI DECUS | AC | ORIENTIS

Wien: AU, AR, AE, Zu; 55 mm. III. tábla. Stempelsammlung 723/724.
Bp: AR, AE; 56 mm.

42. **III. Károly egyoldalú emlékérme.** B. Richtertől vagy Waroutól. III. Károly jobbranéző mellképe hosszú, hullámosan leomló hajjal, babérkoszorúval, páncélban, mellén kétfejű sassal, rajta a vállon csattal összefogott köpeny. Mint 30. sz. E., de felirat nélkül.

Wien: öntöttvas; 68 mm.

43. **A prágai koronázás és Prága város ezeréves fennállásának emlékére, 1723.** Előlap B. Richtertől, hátlap Waroutól? E) IMP · CAR · INVICTISS · ET EL · AVG · III. Károly és feleségének jobbranéző arcképe. Az uralkodó hosszú hajjal, babérkoszorúsan, felesége alacsony diadémmal. Alul: B R
H) IMP: CAROLI VI · ET · ELISABETHAE · AVGVSTAE · VNCTIO · REGIA · Nyitott kapu előtt kerek pajzs a kétfarku cseh oroszlánnal és babérkoszorúval. A pajzs fölött a cseh korona; alatta pedig Ausztria, Magyarország, Kasztilia, Csehország jogarai, egy pálmaág és egy ajtókilincsöb (csehül: prah). Alul szelvényben PRAGAE CONDITAE MIL— | —LENARIO PRIMO | MDCCXXIII | W

Wien: AU, AR, AE, AEu, Zu. III. tábla. Stempelsammlung 772/773.
Bp: AR, AE 49 mm.

B) Pénzek.

44. **I. József dukátja, Körmöcbánya 1710.** Hátlaphoz ponca Waroutól. E) IOSEPH: D: G: R: I: S: — A; G: H: B: REX I. József koronás álló alakja az uralkodói jelvényekkel. Középen kétoldalt K—B
H) PATRONA REGNI — HVNGARIAE 1710 Sugaras mandorlában az ülő Madonna karján a gyermek Jézussal, fejükön korona, körülötte gloriola. Alul koronás magyar címer. Széle recés.
Ugyanaz a típus használatos kisebb eltérésekkel a név kicserélésével **III. Károly** alatt is 1730-ig.

Bp: AU. IV. tábla.

45. **I. József tallérja, Körmöcbánya 1711.** E) IOSEPH: D: G: R Madonna karján a kis Jézussal, fejük körül gloriolával I: S: — A: koronás magyar címer G: H: B: REX I. József jobbranéző mellképe dús parókával, babérkoszorúval, csupasz nyakkal, vállán átvetett, szélén mintás köpennyel.
H) ARCHID: AVS: D: BV: — M: MOR: CO: TY: 1711 · Koronás, sasos, szimplakeretes birodalmi címer körülötte az Aranygyapjasrend láncával. A szívpajzsban koronával a magyar címer. Alul kétoldalt K—B. Peremfelirat HINC ❀ DECVS ❀ ET ❀ TUTAMEN ❀

Bp: AR. IV. tábla.

46. **III. Károly tallérja, Körmöcbánya I. típus, 1712.** E) CAR: VI · D: G: R: I: S: Madonna karján a kis Jézussal, fejük körül gloriolával A: G: — koronás magyar címer HI: HU: B: REX · III. Károly jobbranéző mellképe spanyol parókával, hajában babérkoszorúval, páncélos gallérral, mellén az Aranygyapjasrend jelvényével, vállán csattal összetartott köpennyel.
H) · ARCHID · AVS: D: BU: — M: MOR: CO: TY: 1712 Koronás, sasos, duplakeretes birodalmi címer, alul hármastagozódású kerettel, körülötte az Aranygyapjasrend láncával. A szívpajzsban koronával a magyar címer. Alul kétoldalt K—B. Peremfelirat CONSTANTER ❀ CONTINET ❀ ORBEM ❀

Bécs, AR. IV. tábla.

47. **III. Károly tallérja, Körmöcbánya II. típus, 1715.** E) Körirat, mint előbb. III. Károly jobbranéző, szélesebb és nehézkesebb melképe spanyol parókával, babérkoszorúval, páncélos gallérral, nyakán az Aranygyapjasrend láncával és jelvényével, vállán csattal összetartott köpennyel.
H) ARCHID: AVS: D: BU: — M: MOR: CO: TY: 1715 Címer és verdejegy mint előbb. Széle vágott.
Bécs és Bp. Zimmermann gyüjt, AR. IV. tábla.

48. **III. Károly tallérja, Körmöcbánya III. típus, 1718.** E) CAR· VI· D· G· R· I· S· Madonna karjáu a kis Jézussal gloriola nélkül A· G· — koronás magyar címer HI· HV· B· REX· III. Károly jobbranéző mellképe spanyol parókával, babérkoszorúval, csupasz nyakkal, páncéllal, mellén az Aranygyapjasrend jelvényével, vállán csattal összetartott köpennyel.

H) ARCHID· AV· D· BV· — M· MOR· CO· TY· 1718 Címerkép és verdejegy mint előbb, de a címerkeretek csak szimplák. Peremfelirat CONSTANTER ❀ CONTINET ❀ ORBEM ❀
Ezt a tipust kis eltérésekkel 1718—30 között használták.

Bécs, Bp: AR. IV. tábla.

49. **III. Károly féltallérja, Körmöcbánya 1712.** Előlap Warouról. E) CAR: VI · D: G: R: I: S a Patrona Hungariae képe A: G: — koronás magyar címer HI: HU: B: REX · III. Károly jobranéző parókás, babérkoszorús mellképe páncélban, mely a nyakat is takarja, csattal összetartott köpennyel, mellén az Aranygyapjasrend láncával.

H) ARCHID: AVS: D: BV: — M: MOR: CO: TY: 1712 Koronás birodalmi címer, alul félköríves záródással, szívpajzsban a koronás magyar címerrel. Alul kétoldalt K-B. Széle vágott.

Bp: AR. IV. tábla.
Ezt a típust használják 1713-ban is.

50. **III. Károly féltallérja, Körmöcbánya 1718.** E) CAR · VI · D · G · R · I · S · a Patrona Hungariae képe A · G · — koronás magyar címer HI · HV · B · REX III. Károly jobbranéző parókás, babérkoszorus mellképe csupasz nyakkal, páncéllal, fölötte a vállon csattal összetartott köpennyel, mellén az Aranygyapjasrend jelvénye.

H) ARCHID · AV · D · BV· — M · MOR · CO · TY · 1718 Koronás birodalmi címer a szívpajzsban a koronás magyar címerrel. Címerkerest alsó része hármas tagozódásu, középen lefelé csúcsosodik. Alul kétoldalt K—B Peremfelirat CONSTANTER ❀ CONTINET ❀ ORBEM ❀

Bp: AR.
Ezt a típust használják kisebb eltérésekkel 1718—31 között. Némelyik évben a hármastagozódásu alsó címerkeret nem csucsosodik ki. IV. tábla.

51. **III. Károly polturája, Körmöcbánya 1715.** Előlap poncája valószínűleg Warontól. E) CAR · VI · D:G:R:I:S:A:G:HI:HU:B:REX· III. Károly jobbranéző parókás, babérkoszorus, páncélos-köpenyes mellképe. H) Felhők és félholdon a Patrona Hungariae. Ezalatt két sorban POLTURA | * 1715 * Széle recés.

Bp: AR.
Ennek előlapja mutatja a polturák közül leginkább Warou jellegét.

52. **III. Károly tallérja, Erdély 1721.** Warou-poncákkal. E) CAR· VI: D: G: R: I: S: A: — G: HI· HV· B: REX A király jobbranéző, parókás, páncélos, köpenyes, kissé primitiven rajzolt mellképe, mellén az Aranygyapjas-renddel. H) ARCHID· AV· D· BV· PRI — NC· TRANSSIL· 1721 Négyrészű koronás címer szívpajzsban a koronás erdélyi címerrel. Címerkeret barokosan stilizált, alul lóherelevélszerűen hármas tagozódású. Peremfelirat CONSTANTER ❀ CONTINET ❀ ORBEM ❀

Bp: AR. Resch 22.

53. **III. Károly tallérja, Erdély 1722.** Warou-poncákkal. E) CAR· VI· D: G: R: I: S: A — G: HI: HV: B: REX A király jobbranéző mellképe mint előbb, de tökéletesebben megrajzolva. H) ARCHID: AV: D: BV· PR — INC· TRANSYL: 1722 Címerkép és peremfelirat mint előbb.

Bp: AR. IV. tábla. Resch 26.

54. **III. Károly forintja, Erdély 1721.** Warou-poncákkal. E) CAR· VI· D: G: R: I: S: A: G: — HI: HV: B: REX A király parókás, páncélos-köpenyes mellképe jobbra. H) ARCHI· D· AV· D· BV· PRI — NC· TRANSYL· 1721· Címerkép és peremfelirat mint előbb.

Bp: AR. IV. tábla. Resch 23.

55. **III. Károly tallérja, Prága 1718. és következő évek.** Hátlaphoz Warou-ponca. E) CAR'VI· D· G· R· I· S· A· G· — HI· HV· B· REX A király neve némelyik darabon CAROLVI' rövidítéssel van írva. Egyes darabokon a király jobbranéző babérkoszorús, parókás mellképe csupasz, másokon páncél, köpeny és Aranygyapjas-rend van rajta. H) ARCHID· AV· D· BV· — M· MOR· CO· TY· 1718 Négyrészű koronás címerpajzsban a koronás cseh címerrel. Némely darabon a külső és belső, másokon csak a külső címerkeret alul lóherelevélszerűen hármas tagozódású. Széle vágott.

Wien: AR. IV. tábla.

56. **II. Rákóczi Ferenc fejedelem körmöcbányai pénzei, 1703—07.** Mivel részletes és biztos adataink nincsenek arravonatkozólag, hogy mennyiben működött Warou közre a verőtövek kivésésében és mennyiben szolgált csak útmutatásokkal, itt csak utalunk arra, hogy e pénzek részletes leírása Rhode—dr. Zimmermann: «Rákóczi pénzverése» c. cikkében található. (Numizmatikai Közlöny, 1907 85. old.) Feltételezzük, hogy a dukátok és forintosok, esetleg a polturák elkészítésénél volt legnagyobb szerepe

V. tábla.

C) Pecsétek. (II. Rákóczi Ferenc számára).

57. **A Fejedelem Magyar- és Erdélyországi nagyobbik nagypecsétje, 1705.** Körirata: FRANCIS. II. D. G. S. R. I. & TRANSYL. PRIN. RAKOCZI P. R. H. DOM. & SIC. COM. PRO LIB. R. H. CONFOE. STAT. NECN. MVNK. & MAK. DUX P. COM. DE S. H. DOM. IN S. P. T. R. E. S. L. S. O. Az erdélyi címer részei négyelt pajzsban elosztva. Szívpajzsban az osztatlan családi címer. A barok kerettel, befelé forduló kartusokkal díszített nagypajzs tetején fejedelmi korona. A nagypajzs első és negyedik mezejének vízszintes vonalozása a kék, második és harmadik mezejének függőleges vonalozása a vörös szint jelenti. Első lenyomata 1705 okt.-ból.

Czobor A: „A Rákócziak címere és pecsétjeik". (Turul, 49. kötet, 61. old.)

V. tábla.

58. **Magyar- és Erdélyországi kisebbik nagypecsétje, 1706.** Előbbivel tartalmilag egyező, szintén kétszer körbefutó köriratának a pecsétmező kisebb terjedelménél fogva betüi is kisebbek és egyes szavait további rövidítésekkel vésték. Címere, díszítése az előbbinek megfelelő, de plasztikusabb. Színjelzés ugyanaz. Első lenyomata 1706. dec. 20.-ból.

Czobor i. m.

59. **Erdélyi nagypecsétje, 1707.** Mint előbb, de köriratából a Pro Libertate Regni Hungariae Confoederatorum Statuum Dux cím hiányzik. Első lenyomata 1707. márc. 17.-ből.

Czobor i. m.

60. **Magyarországi kisebbik nagypecsétje, 1707.** Körirata FRAN · D · G · S · R · I · PR · RAKOCZI CONFOE · REG · HVN · STAT · DVX · Családi címert ábrázolja, de az előbbi ilyennél pompásabb kivitelü. A vágott pajzs felső mezeje — a kardot tartó koronás sassal — vörös, az alsó — a hármas halom mögül kiemelkedő kerékkel — kék szinre sraffirozott. Használták az ónodi gyülésre szóló meghivókon. Acél-typariuma a Nemzeti Muzeum Levéltárában.

Czobor i. m.

61. **Magyarországi nagyobbik nagypecsétje, 1707.** Köriratában PR. helyett PRIN. Előbbinél sokkal díszesebb. Először 1707 februárjában használták. Acél-typariuma a Magyar Nemzeti Múzeum Levéltárában.

Czobor i. m.

62—63. **A marosvásárhelyi gyülés után készült kisebbik és nagyobbik nagypecsétje, 1707.** Címerképük, némi ornamentikai változtatásoktól eltekintve, azonos a szívpajzsos erdélyi címert feltüntető többi színjeles nagypecsétjeivel; köriratuk azonban a PATER PATRIAE új címmel bővült. Csak az 1709. év közepe táján kezdik használni.

Czobor i. m.

64. **Nagyobbik kispecsétje.** Körirat nincs. A pecsétmezőt gyöngykoszoru veszi körül, a nagypajzs talpa lóherelevélszerüen hármas tagozásu. A négyelt pajzs Erdély címerét, a szívpajzs a Rákóczi-ház címerét ábrázolja. Színjelzés, mint a nagypecséteknél.

Czobor i. m. V. tábla.

65. **Kisebbik kispecsétje.** Megfelel az előbbinek, de a gyöngykoszoru hiányzik és a nagypajzs talpa félköríves. Színjelzés, mint a nagypecséteken.

Czobor i. m.

*

66. **Sobieski János emlékérme, 1693.** Dolgozatunk nyomdában volt, amikor N. L. Rasmusson úrtól, a stockholmi Éremtár tisztviselőjétől levelet kaptunk, mely szerint Warou danzigi tartozkodása alatt egyetlen érmet készitett. Ennek előlapján Sobieski János lengyel király képe, hátlapján Danzig látképe van. (S. Rühle: Die historischen Medaillen der Stadt Danzig, Zeitschrift des westpreussischen Geschichtsvereins, Heft 68, Danzig 1928, 264. old. VI. tábla 49.)

Irodalom.

Bergmann, Joseph: Über die historia metallica (Sitzungsberichte der phil.-hist. Classe der kais. Akademie der Wissenschaften, Wien, XVI. kötet).

Czobor Alfréd: A Rákócziak címere és pecsétjeik. (Turul 1935. 3—4. füzet.)

Domanig, Karl: Die deutsche Medaille. (Wien, 1907.)

Domanig, Karl: Die Medaille in Österreich (Zeitschrift für Münz- und Medaillenkunde, 1905—1907.)

Ernyey József másolatai a körmöcbányai levéltárból. (Nemzeti Múzeum Éremtára, kézirat.)

Forrer: Biographical Dictionary of Medallists, „Warou", (London, 1902.)

Greisinger Róbert: A magyar pénz és pénzverés kifejlődésének változatos története (Bányászati és Kohászati Lapok, Bp. 1909 aug. 15.)

Harsányi Pál: III. Károly rendelete a nagybányai és pozsonyi pénzverdéhez 1712-ből. (Orsz. Magyar Régészeti Társ. Évkönyve, 1923—26.)

Heraeus, Gustav: Inscriptiones. (Bécs, Kunsthist. Museum könyvtára.)

Heraeus, Gustav: Tagebuch. (Bécs, Kunsthist. Museum Münzkabinett, kézirat.)

Huszár Lajos: A kuruckor érmészete. (Rákóczi Emlékkönyv, 1935.)

Huszár Lajos: A Szent György-érmek. (Magyar Művészet, 1932. 1—2. szám.)

Huszár—Procopius: Medaillen- und Plakettenkunst in Ungarn. (Budapest, 1932.)

Kábdebo, Heinrich: Matheus Donner. (Wien, 1890.)

Katalog der Münzen- und Medaillen-Stempel-Sammlung des k. k. Hauptmünzamtes in Wien I. és IV. kötet. (Wien, 1901.)

Medallic Illustrations of the History of Great Britain and Ireland To The Death of George II. (British Museum kiad. 1911.)

Newald, Johann: Beitrag zur Geschichte des Österr. Münzwesens im ersten Viertel des XVIII. Jahrhunderts. (Wien, 1881.)

Quellen zur Geschichte der Stadt Wien IV.

Rampacher Pál: Rákóczi emlékérmei. (Numizmatikai Közlöny, 1907.)

Resch, Adolf: Siebenbürgische Münzen und Medaillen. (Hermannstadt, 1901.)

Sammlung berühmter Medailleurs und Münzmeister nebst ihren Zeichen. (Nürnberg, 1778.)

Tabulae Numismaticae pro Catologo Num. Hung. Inst. Nationalis Széchényani.

Thaly Kálmán: Az 1707-i ónodi emlékérem. (Századok, 1896.)

Thaly Kálmán: Ötvösség és pecsétmetszés a Rákóczi-korban. (Archeologiai Értesítő, 1879.)

Thaly Kálmán: Zrinyi Ilona és II. Rákóczi Ferenc ingóságai jegyzéke. (Tört. Tár, 1879.)

Thesaurus Numismatum Modernorum Huius Saeculi... ab Anno MDCC. Norinbergae.

Verzeichniss der Münz- u. Medaillen-Sammlung des Herrn L. Welzl von Wellenheim (Wien, 1845.)

Van Loon: Hist. Metall. des Pays Bas IV. (Hága, 1736)

Ezenkívül a bécsi Hofkammerarchiv, Staatsarchiv, Münzamt-Archiv, Nationalbibliothek és a Magyar Nemzeti Múzeum Levéltárának eredeti iratait használtuk föl.

Okmánytár.

I.

A rendelet leírja III. Károly pénzeinek egységes új külső alakját és összetételét; egyben elrendeli ezeknek veretését és pénzverdéinek csavaros verőgépekkel való fölszerelését.

Bécs, 1712 november 7.

Carl der sechste von Gottes gnaden Erwöhlter Römischer Kayser, zu allen Zeiten meihrer des Reichs in Germanien, zu Hispanien, Hungarn vnd Böhaimb König etc.

Gethreÿe Liebe, auff den Vnss Von Vnserer Kayl: Hoff-Cam̄er Beschehen gehorsten Vortrag, Vnd Billig messiger Erfordernuss Unserer auss Gottess gnaden Tragenden Kaÿl: Königl: Ertzhertzoglich Vnd Landts fürstl: höchheiten Vnd Würden, haben wür gnädigss entschlossen Vnsere, sonderlich aber die Capital Müntzen in silber Vndt goldt Thaler (sie seÿen gantze oder abgethailte) Vnd Duggaten führohin quo ad formam extrinsecam im gepräg zierlicher in circul Vnd volumine aber, gleichförmiger zu Reguliren Vnd Verfertigen zu lassen etc., zu welchem Ende dann Wür Euch gnädigst hiemit Befehlchen, dass *Primo die gantze*, halbe Vnd Viertel Thaller, Vnd Vnsere in dem gepräg Vorstellende bildnuss belangendt, dass haubt in einer sogenandten Spännischen Peruque Vorgestellet, Vnd solche mit dem Loorber Crantz (Welcher Crantz nach Constantini Zeithen wie ehemals dass Diadema denen Röm: Kaÿsern alss aigen zu kommet) Vmgeben werden solle. Die Kleidung solle (Vmb das Numisma in etwelcher Observanz der Antiquitet zu halten) ein auf der schultern zusamben geknixftes Palu-

damentum Imperatorium seyn; Vnd weilen nach der Röm: arth der halss Bloss seÿn müste, die blösse dess halses aber mit der Spannischen Peruque nicht wohl stehen oder bilden wurde, solle der Vnter dem Paludamento tragende Curass Vnd dessen den halss Bedekender Kragen die Disconvenienz beheben, also dass der halss Suo modo bloss, Vnd doch bedeket seÿe: Vnd neben den Antiquiteten zugleich dass moderne Bey behalten werde, welchess eben auch das angehengte goldene Vellus bestettigen solle.

Die Vmbschrifft hat wegen der hochen Consequenz, so Vnser Kaÿ l Vnd Königl. Titular nach sich ziehet, nicht zugelassen, solche nach der sonst be Medaillen üblichen arth zufassen, würdet dahero in dem Vmbkreiss der biltnuss in folgenden Bestehen müssen.

CAR: VI D. G. R. I. S: A: GER: HIS: HVN: BO: REX.

Auff der andern seiten oder den Revers der Müntz, Bleibt wie Bisshero der doppelte Reichs Adler mit dem schwerdt und Zepter dessen leib ein schildt: Von teutscher Arth (wie Solchen der beyligende Abriss Zeiget) Beloket, Vnd solcher schildt in seinen Vier feldungen, Vnsere haubt König Reich und länder Vorzustellen hat, mit der höchst nöthigen Observanz damit nemblich ieder Thaler, in Welcher Müntzstatt odter Landt Er gemüntzet worden Unwiderschrecklich erkennet werden möge, dass mitten in dem haubtschildt, ein so genandtes herz-Schildtl mit darauf gestelter Cron, hertzog, odter landsfürsten hiettl exprimiret, Vnd in solchen schildtl das Wappen dess landes in Welchen die Müntz gemacht worden geprägt werde. Ober dem Reichs Adtler würdet wie bisshero allezeith, die Kaÿl: Reichs Cron, Vnd ober den haubt Schildt die offene hauss Cron, welche mit allen in denen Feldungen dess schildts Bezeichneten König-Reich Vnd ländern quadrirt zu setzen seÿn; die Feldungen aber an sich selbsten deren Vier inss Creitz getheilet seÿn solten, werden Nach Unterschiedt der Müntz Stette, mit Vnsern drey Königreichen, Spanien, Hungarn, Vnd Böheimb, Vnd mit denen Burgundt: Vnd Öesterreichhischen Wappen, Vnd zwar bey der hiesigen Müntz-Stadt allso zu erfüllen seÿn, dass in dass erste Feldt dass Wappen Von Spanien, in dass anderte das von Hungarn, in das dritte dass von Boheimb, Vnd in das Vierte das Burgundische Wappen zu komben hat, das hertz-Schildl: hingegen wierdt das Osterreich: Wappen, mit dem darauf gestelten Ertzerzog huett, wie der abriss zeiget zu repraesentiren haben, jm übrigen Verstehet sich, das Vmb den haubtschildt in allen Müntzten legende goldene Vellus, Von selbsten, Vnd würdet die Umbschrifft des Revers aller derleÿ Silbernen Müntzen, sie seyndt gantze, halbe, oder Viertel Thaler, neben der Jahr. Zahl mit folgenden halbwörtern

ARCHID: AVST: DVX: BVRG: 1712. zu exprimiren seÿn, Vnd ob zwar Vor diesen üblich, auch pro legitimatione dess Schrot Vnd Korns eine nöthige observanz gewesen, dass man allezeit wissen mögen, Wer der Münzmeister seÿe, Vnter dessen Ambtirung die Müntz gemachet worden ist, Vmb willen aber obuerstandener massen dass hertz-Schildl dass landt; folglich die Münzstatt Vnd die Jahrzahl die Zeith, in welcher wer Müntzmeister gewesen, die Müntz Rechnungen geben müssen, anzeigen thuet, so ist zu Verhintung alless Vnfurmbs, Vnd das Spatium deren essential Zeichnungen nicht zu benehmben, das besondere Bezeichnen einess Münzmeisters führohin alss überflissig ausszulassen. So wohl zur Zirde, alss die Müntzen Von dem Beschridten mehrers sicher zu halten, approbiren wier gnädigst, den in denen meisten feinigen Müntz-Stelden üblichen gutten gebrauch das der Randt oder Circul Von der Müntz etwass Breiter geschniettet, Vnd darauff eine besondere Schrifft gepräget würdet, welche wier Vor die thaler Sorten durch nachgeseztes Hemistichium *Costanter Continet orbem*, hiemit gnädigist Erkhleret, doch disess dahin Verstanden haben wollen, dass besagte Vmbschrifft damahlen, odter sodann denen silbernen Speciebus Beÿgefüget werden solle, wann die Müntz-Embter mit denen Behörigen Anwurff, oder Stoss Vnd Rollier Werkhern, Behörig werden Eingerichtet seÿn, biss dahin aber habt Ihr Sorfeltig dahin anzutragen, das so wohl die Silberne alss goldene haubt Müntzen wenigist mit einen Creutz oder Zwiselirung Versehen, Vnd Vor dem beschneiden Verwahret werden. Pro secundo Beÿ der goldenen Müntz deren Duggaten Bleibet Vnser biltnuss durchauss, wie beÿ denen Thalern in einen brustbildt, auf der andern seiten oder Revers aber wurden die Zeichnungen allzu Subtill Vnd ohnkennbahr herauss komben, wan in dem Adler

auch der haubt-schildt Vnd alle Insignia exprimiret werden sollten, also das ess anderst nicht seÿn kann, genug seÿn muss, den Reichs adler mit der Kaÿl: Cron, Vnd dem goldenen Vellus gezierter allein, Vnd auff dessen brust ein Schildtl zu prägen, in welchen die Wappen dess landess zu setzen seÿn würdet.

Pro tertio wegen dess Reliev, odter der Erhebung deren bildtnussen, weilen der lauff deren Müntzen solche natürlicher Weiss abnutzen Thuet, würdet denen Müntz Eisenschneidern wohl einzubinden seÿn, das sie die Zeichnungen Vmb so Vill möglich sterken und woll aussarbeiten damit selbte taurhafft seÿn, im ausstrukh wohl Erscheinen, Vnd zu Verringerung dess gewichts nicht Baldt stump werden.

quarto dass volumen oder Stückh ist auf einen proportionirten Circul zu fassen, damit die Müntz nicht allzu Viel aussgestreket, sondern in einer feinen dikhe herausskomben, zu welchem Ende die in anligenden, Abriss Bezeichnete Circuls grösse Vor tauglich gehalten wirdt. Vnd demnach

quinto Wür gnädigst entschlossen, das führohin nicht allein Vnsere silberne grobe Müntzen an dem Randt obuermeldter massen Rolliret, sondern auch alle goldt- Vnd silberne Species geldter durchauss auf den Anwurff odter Stooss werckh sollen Verfertiget werden.

Alss wierdt Vnsere Kaÿl: Hoffcam̄er besorget seÿn, wormit die hierzu Erforderliche Werkh Vnd Instrumenta behörig Verschafet werden mögen, daran beschlicht Vnser gnädigster willen Vnd Meinung. gegeben in Vnserer Statt Wien den Sibenden Novembris in sibenzehen Hundert Vnd Zwölfften Vnseren Reiche des Römischen in anderten, deren Spanischen in Zehenden, deren hungerischen Vnd Böhm: im anderten Jahr.

Carl
Graf Starhemberg

Ad mandatum Sacrae Caesarem
et Catholicae Mattis stb.
aláírás.

Ezt a rendeletet a bécsi pénzverde számára adták ki.

Tervezetét közölte Newald J.: „Beitrag zur Geschichte des Österr. Münzwesens im ersten Viertel des XVIII. Jh.-s" c. munkájában.

A nagybányai és pozsonyi verdékhez ment párhuzamos latin rendeletet közölte: Harsányi Pál (Magyar Régészeti Társ. Évkönyve, 1923—26., 277. old.)

A Körmöcbányára küldött németnyelvű rendeletben lévő változtatást lásd IV. fejezetben.

II.

Warou Dániel bepanaszolja néhány meg nem nevezett tisztviselőtársát, kik munkáját és előmenetelét gátolják. Egyben tervezetet nyujt be a körmöci pénzverde és az egész birodalom pénzügyeinek gyökeres megreformálására és központosítására, hogy a pénzhamisítást, higítást, stb. megakadályozhassák.

Bécs, 1717.

Aller Durchleüchtigist Grossmächtigist und unüberwindlichister Römischer Kaysser, auch zu Hispännien, Hungarn vnd Böhaimb König, Erzherzog zu Oessterreich etc. etc.

Aller Gnädigister Kaysser König, und Herr Herr

Es ist allen Trey-Vnterthänigen Vassalen bekandt wie so wohl zur gemeinsahmen -- alss aigene wollfarth-liebenden höchsterfreÿlichen Trost, albereith schon vor mehr Jahren, und so dann widervmb von Kürtzerer Zeith, durch Erneyerung der Sach genugsamb Kundtbahr worden: welcher gestalten Euer Röm. Kayl. und Königl. Cathol. May. in conformitet Beeder Kayl. vnd Königl. Matten Leopoldi vnd Josephi alss Dero hochge- Ehrt- und geliebtesten Herren Vatters und Herren Brueders Gloorwürdigisten Andenkens; preisswürdigist, und Gott dem allerhöchsten selbst wohl gefälliger meinung gemäss ut *A.* und zwar auss selbstaigenen alleruhmwirdigsten antrieb Dero selbst liebenden reinen Justiz vnd widerherstellung bezeigenden Eiffers; die durch bissheriger Connivenz sonderlich aber gemeiner vnd gottloser leüthe und Händte hie vnd wider,

ja fast aller ohrten zu beschädigung des allgemeinen publici überhandt genom̄ene corruption vnd Müntz-Verfälschung, in einen gantz gefährlich vnd Schädlichen Standt Verfallenen Rem. Monetariam: alss das hohe in Dero Röm. Kajl Cron hellgläntzende Kleinodt, vnd allein zu ständigen Supremi Directory et Domini; nicht allein in einen mehr gezihmenden Eusserlichen Splendore, Sondern auch in Justiz-mässige beständige Ordnung vnd haltbahren Fuess zu setzen ut *B.* sich allergnädigist entschlossen haben.

Da nun aber die unter berührten Zeithen vnd Jahren; mittelss zu Zihung der Sache verständigen vnd in dem Müntz Manipolio grundtlich gelehrt vnd erfahrnen Meister Zwar wohl an die. Handt gegebene Modaliteten des so Allergnädigist als löbligist intentirten Boni publici et Vniversalis, zur bevor Kom̄ung aller so schädlicher contraventionen gleich wohl vnd zwar darumben Ihren Vor-gehabten Endtzweckh nicht erreichen kön̄en, weilen wie klar erweisslich einiger Persohnen heimblicher Missgunst vnd Ehrgeitz durch abspilung meiner erst inventirten Machinen in der Münz zu Crembnitz; diesses Magisterium vnter den Schein trey-gesinter Dienstleistung, mit hin erworbenen Credit vnd Assistenz auf Sich gebracht, Ihnen auch dermassen gelungen, dass die mir von der Vor gewesten Kayl. Berg: Und Müntzhaubt Com̄ission stipulirte, ja allbereith sub 5ta May 717 ad referatum gelangte Müntz werks-Direktion supprimiret; diese aber unter der Zeith da hier zu Wien dass Müntz werkh allso tractiret, das Es auss mangl der gründlichen wissenschaft vnd kunst Vortheilen, den von sich selbst vnd auch hohen Patrocinirenden ohrten Vorgebildten Frucht und Nutzen keines weges abzuwerffen vermöcht, sondern leediglich wahr gemacht worden: Dum suis qusq. partib. studet, in com̄une non consulitur. folglich die Allergnädigiste vnd so heilsame Meinung, diesse heykele, vnd nur von denen veris in Arte Magistris zu tractiren habende Materi, wor an Einem Röm. Kaysser vnd höchsten Monarchen der Welt; Ja aller erbahren Welt selbst, so viel gelegen, auch nicht anderer Weise alss durch Sie Magistros die Es Bereiths mit Schriftlich zu erweisen habenden Attestatis und Bezeigten Nachruhm Einer Hochlöbl. in die königl. Bergstätt delegiert gewesenen Com̄ission ut *C.* et *D.* in Wahren et ad copiose monetandum Durablen Standt gesetzet; Beworkhet werden kann.

Alss habe Euer Röm: Kayl. vnd Königl: Cathol: May: Ich hier mit in allervnterthänigsten vnd ohne ainiger Ruhm suechung allergehorsamsten Vortrag; alldessen, was Allerhöchst ermelte beede Kay: vnd König: Majesteten, vnd Euer Kayl: May: Selbsten wie ob angezogene A. C. D. aussweisen, so wohl wegen meiner von Vatter vnd Grossvatter anerErbt, vnd respective angebohrner auch ab Infantia selbst exfundamento in Meinen Vatterland Schweden erlernethen Kunst-Vortheilen; alss was in dieser Wissenschaft in Dero Königreich Hungarn, ohne das mir jemandt imitiren können, zu allergnädigisten Wohlgefallen praestiret: Mich allervntherthänigist vnd allertreüest gesinnet, dahin anerbiethen wollen; das weilen ich nun mehro bey Dero Kayl. Hoffstatt allhier als Cam̄er Medailler mich in allergehorsambsten Diensten befinde. Ich dieses so wichtige Werkh, woran wie gesagt dem allgemeinen menschlichen Com̄ercio; fordrist aber dero so gross vnd weit exctendirten Oesterreichischen Erbkönig Reichen vnd Landten, so wohl wegen des daraus erwaxenden Com̄ercial Beneficy, alss höchst nöthiger Bevor Kom̄ung aller Betriglichkeiten und Schäden, welche durch Beschneidung des gutten Geldes, die auss dem allgemeinen Handl vnd Wandl einbringt: Emolumenta nicht nur allein zu benehmen, sondern auch wohl gar zu hem̄en pflegen: mit Im nachfolgenden Schemate einführenden gründlichen Anzeigungen Klar vor Augen legen zu kön̄en, die allergnädigiste Erlaubnus zu erbitten, mich allerunterthänigst erkühnet; vmb dar thun zu kön̄en, wie nemblich dies Grosse Werkh so wohl in Einführung des Gutten, alss hintertreibung des Bőőssen fruchtbarlich werden köne.

Ist dennach die erste Haubt-Sach:

1mo. Dass die in kayl. Erblanden befindlichen Haubt Munzen alle, mit den̄en nöthigen Machinen vnd Sogenanten Schwunckhwerkher, dergestalten versehen vnd eingerichtet werden, wie allbereith zu Cremnitz in die König: Hung: Bergstätt das Münzwerckh von Fundament errichtet vnd in stätten Gang gesetzet; vnd zwar allsso dass weinigistens allwochentlich per 2000. Marckh Silbers vermüntzet, vnd in Zihrlichen Species Verwendet werden könne.

2do. Dass eine wahrhafte Ehnlichkeit aller Müntz Sorten so wohl in ansehen der Sculptur der Kayl: Bildnus alss grösse der Circumferenz Eingeführet werde; wegen welcher Ungleihheit biss hero denen falschen Nach Müntzern, die höchst Schädliche gelegenheit Von selbsten an die Handt gegeben worden.

Da nun auch

3tio. Vnlaugenbahr, das die allein Von 20 Jahren her zu berechnen kombende Species, welche in Kayl: Erblanden, alss Wien, Crembniz, Tyrol, Boheimb, Steyrmarkh vnd Schlässien geschlag. worden, vnd in ettwelch Millionen sich betrageten, durch den höchst Schädlichen wucher des Vnerlaubten Einwexelns (da an ieden Reichsthlr zu 6. ja wohl 9 Kr: aufgeldt genohmben) dergestalten beklemb werden; das von solch gross-Vorbenendter Sum̄a schwer genuckh fallen wurde an Kayl. Thalern ein oder anderes $\frac{M}{100.}$ stuckh aufzubringen? so erhellet hier durch Klarliche.

4to. Dass nicht allein ausser Kayl: Erblanden Sondern so gar in earundem medio, vnd wie nicht Vergebens zu muthmassen, in ettwelch Kleineren Kay̆l. Müntzen selbsten, dergleichen schädliche begebenheiten practiciret werden, wor durch die Species gelder widerumb verschmoltzen, mit hin in geringeren Vnd Kupferhaltigen Schüttmüntz-Sorten verwendet werden. Dahero

5to. Die zuelängliche Weiss anzugeben vnd zu erweissen, wie solch höchster Schaden vnd Silbers Verschwendung Vorzubiegen; so in allweg thuentlich.

Wann nun auch über diess *6to.* Jedermänniglichen bekandt, wie das die Kay̆l Erblande, mit Frembder, sonderlich vnd Vor allen aber französcher Müntz dergestalten überschwemmet, das gegen Einen Kay̆l: Species Thaler, wohl mehr dann hundert dergleichen zu finden; so wehre auch der Modus klar an dem Tag zu geben wie solche Allgemach vnd nutzbaar in Kay̆l: Reichsthalern verwendet, mit hin, durch aussrottung aller heimblich- vnd höchst straflichen privat wuchereyen, in stäter Circulation gebracht vnd Erhalten werden kunten.

Da nun aber Euer Kay̆l: vnd Königl: Cathol: May: mit allen Vmbständen, Wie vnd auff was weiss Solches wichtige Werckh vor handten zu nehmben wehrn in diesen Meinen Vnterthänigisten Vortrag mit allen Vmbständen zu erkhleren gar zu weitlauffig fallen wurde: Alss habe ohne einig allervnterthänigisten Meinungs Vorgriff, das allerbeste, vnd zu befürderung dieses so heylsam Erkenten haubtwerks allerzulänglichste Mittel zu seỹn allergehorsambst vnd allertreỹest gesinnet, erachtet: Euer Kay̆l: vnd Königl: Cathol: May̆t: geruheten Von Dero allerhöchsten Kay̆ser- vnd Landtsfürstl: Person vnd Majestet aus; Eine Selbsten Allergnädigist beliebig Deputirend: vnd Authorisirende Haubt-Comission zu Ernennen; auch durch Sie hohe Comission die Vollständige Erkhler: vnd Erleütherung dieser So heỹkelen Materi; auch derer darin etwann Vorfallender Zweiffel oder Fragen Von mihr aussfirlich Allergnädigist Sich erstatten zu lassen; Anbey solch hohe vorerwente Com̄ission plena Authoritate so wohl das Werkh selbst alss meine weinige person zu Verhüttung aller besorglichen inconvenienzien, alss einen Von so langen Jahren her Von Allerhöchsten Kay̆l: Majesteten confirmirten Müntz werks Meistern, anitzo aber aller Vnterthänigist an hände zu geben habender Informationen und Einführung höchstnutzlicher Müntz-manipulirungen alss einen Kay̆l: Müntzwerks Directoren in Dero hohen Schutz an- vnd auf Sich nehmben möge; Zu welchen Ende dann Vmb die allergnädigiste Entschlüss- vnd Verordnung aller Vnterthänigist anlangen- vnd zu Allerhöchsten Kay̆l: auch Lands Fürstl: Schutzhulden und Gnaden mich Allervnterthänigist gehorsambst empfehlen sollen

Euer Röm: Kay̆l: vnd Königl: Cathol: Maytt:—s

Allervnterthänigist-allergehorsambster

Daniel Warou
Kayl: Cam̄er Medailler.

Hofkammerarchiv, 1716. március 6-i iratok között.

(A mellékleteket, melyekre a szöveg utal, munkánkban feldolgoztuk és itt nem is közöljük.)

III.

Warou Dániel tervezete a körmöcbányai pénzverde harmadszori — utolsó — csavaros verőgéppel való felszerelésére és általános átalakítására.

SPECIFICATION.

Bécs, 1718 máj. 5.

Welche der Camer-Medailler Daniel Warou, wegen Einrichtung dess Crembnitzischen Müntz-weesen auff dem stoss- oder Schwungwerckh, und deren hierzue erforderlichen Vnkosten halber eingeraichet hat.

Primo. Wären zue Einrichtung dieses Werckhs Von dem fürst Schwartzenburg: stahl Biss 10. Centen, den Centen à 14 fl zuesamben 140 fl Betragend, auch 10. Biss 12. Centen Eÿsen welches in loco ohnedem Vorräthig, unentpörlich Vonnöthen.

Secundo. An das Obristen Camer-Grafen-Ambt in Hungar. Bergstätten das behörige zuerlassen, auff dass Selbiges denen Crembnitzer: Müntz-schlossern Crackhauer, und Fröllich anbefehle, damit dieselbe Eine dergleichen Spindl zum kleinern anwurff, gleich wie diese in alhiesigen Müntzgraben ist, und Er Warou ess zu Franckhfurth zue denen Kaÿl-n Crönungss-pfenningen gebracht hat, Verferttigen sollen.

Tertio. Wären ainige Alphabeten zue Duggaten, gantz, vnd halben Reichssthallern Von Nürnberg zubeschreiben nöttig, so in Geldt 65 fl Betragen würden: ingleichen

Quarto: Ainige Englische Handtfailen, welche alhier in Wienn zuerkaufen, und in Goldt 25 fl aussmachen.

Quinto. Weillen Er Warou ainige Vorthaill Besitzet, Crafft welcher in gleichmässiger Eÿll, und geschwindigkeit die Species Müntz-Sorten mit behöriger Accuratezza dess gewichts, und kennbahrer auch Tieferer gravierung könten aussgemüntzt werden, und das werckh in partibus principalioribus bey Manns-gedenckhen durabl seÿn möchte, so betrefete dasselbe ohne benöttigten Holtzwerckh pur in Eysen- und stahlenen Radwerckhen in circa 400 fl.

Sexto: Wären die kleine Rollierwerckh mit dem Anwurff, und andern Müntz-zeug, so sich alhier befienden, und nacher Crembnitz gehörig widerumb dahin Verabfolgen zu lassen.

Septimo. Wäre der nidergerissene zue Crembnitz neu-erbaute Blatte aussglüchofen widerumb in Vorigen stande zusetzen.

Octavo. Wären zu allen zeitten, auch beÿ sein Warou ersten Entritt Vor 19 Jahren in der Crembnitzer Müntz-statt ohnedem im Ober-Müntz-Eÿsenschneÿder, und zweÿ Müntz-Eÿsenschneÿders-Adjuncten beyhanden gewest, davon der letzte nahmens Joseph Blok, so von Ihme instruieret worden, Vor ohngefähr 2. Jahren mit Todt abgangen und also nur Einer nahmens Jeremias Roth Vorhanden: Alldieweillen aber das Crembnitzer Müntz-weesen mit so Specios- alss Copioser Müntz, auch fürohin fleissigerer arbeittung deren Müntz-Prägg-stöckhen, welche mit den anwurf mehr, dann auf die Vorherige sogenante Taschen-werckher unbrauchbahr wurden, pro Stabili eingerichtet werden könte; Alss miesse anstatt des Verstorbenen Ein Taugliches Subjectum Von- Ihme aufgesuchet Capacitiert, und anfänglich Biss zue gewünnung Besserer Meriten mit wochentl: 4 fl Besoldung angestöllet werden.

Nono. Indeme Bey der Neuen Müntz-arth Ein Müntz-schlosser mehr, alss Vorhin zuarbeitten haben wurde; alss wäre der ietztmahlige Müntz-schlosser Fröllich Von Ihme Warou plenariè abzurichten, und Ihme nebst denen anjetzo geniessenden wochentl: 3 fl Hung: noch 1 fl zuzulegen.

Decimo. Ihme Warou anbetrefend, Bittet Er, Ihme die Vorhin Bey der Camer Crembnitz genossene jährl: 312 fl ad dies vitae vor tradierung deren Handtgrieffen beÿzulegen.

Vndecimo. Offerieret Er sich zugleich, die Haubt-patres, derer jeder wenigstens 100 fl zubezahlen, zue allen Species Goldt- und Silber-Sorten, wann auch deren 6. oder mehr paar jährl: erfordert würden, gegen Jährl: Addition per 150 fl Vor die Camer

Crembnitz zuverferttigen, jedoch reservieret Er sich wegen dieser so geringschätzigen Belohnung eine kleine Gnad.

Duodecimo. Bittet Er Vor sich, und seinen bedienten, sambt der hin, und herorais, auch zeitt wohrender dieser Müntz-Einrichtung zu Crembnitz, so sich ungefähr gegen 4 Monath oder etwas weniges daryber belaufen möchte, alltäglich 6 fl. Lifergelder mittels richtiger anweissung raichen zulassen.

Decimotertio. Bittet Er dahin bedacht zuseyn, wie Vermittels Einer Instruction allen Oppositionen, und Contrarietäten, dorttiger Beambten, und Münzern Vor seiner abraiss, umb mehrer beforderung Ihro Kayl: Maytt:-s dienst abgeholfen werden.

Anbey hat Er Warou sich dahin angetragen, dass selber annoch Vor seiner abraiss nach Crembnitz Ein Modell auf diesen Formb, wie Er die Crembnitzer: Reichsthaller auf den anwurf künftighin aussmüntzen wurde, Verferttigen wolte? umb zusehen, ob solches gefällig, und künftig mit aussmüntzung dergleichen fortfahren wolte.

Hofkammerarchiv, Ung. Hoff. 1718. május 5.

Külső oldalon: SPECIFICATION B. Az A.-val jelzett Specification GENNAROÉ, amelyet a bécsi verde átalakítására nyujtott be.

IV.

A körmöci kamara jelenti Warou halálát és utasításokat kér Bécsből.

Körmöcbánya, 1729. november 25.

Hochlöbl. Kayl: Hof-Camer

Excell: Gnädiger Hoch- vnd Gebüettende Herren Herren

Eüer Excell: und gnaden berichte gehorsambst, welcher gestalten den 23. hujus morgends vm 2 Uhr der Käyssl: Medallier Daniel Warou vermittlst ainen gahr exemplarischen Todt, dass zeitliche mit dem Ewigen verwexlet habe.

Wan nun hieiges Müntz-weessen ohne in-Spection, vnd Hilff eines andern Medalliers nicht bestehen kann, hier aber niemand ist, der die Haubt-Patres zu verfertigen im Standt wäre.

Alss habe gehorsambst bitten sollen, Eüer Excell: und gnaden mechten gnädig geruhen, einen anderen geschickhten mann solche verrichtung je ehend je lieber auftragen, mich aber anbey gnädig informiren, ob der Warouischen Wittibe, welche von dem abgeleibten mit dreyen Kleinen Kindern, vnd wenig Mittlen verlassen worden, das sogenante todten Quartal geraicht werden solle? Wormit mich zu führwehrend hochen gnaden gehorst Empfehle

Eüer Excell: Meines gnädigen Hoch- und Meiner gebuettenden Herren Herren

Cremniz, den 25. novembris ao. 1729. Gehorsamst

Aláírás.

Votum Commissionis: seine Dienste iederzeit fleissig und embsig praestiret, Seye Wittib hingegen mit 3 unerzogenen Kindern in sehr mitlloss, und erbahrungswürdigen standt gesetzet.

Cím: Referat vom Tode Warou's.

Hofkammerarchiv, Öst. hoff. 1729. december 16.

Deutscher Auszug.

Daniel Warou Obereisenschneider zu Kremnitz und Kammermedailleur des Kaisers Karl VI., wurde in Schweden wahrscheinlich im Jahre 1674 geboren. Sein Vater und Grossvater war Münzschmied in Stockholm. Der junge Warou eignete sich seine Kunst zuerst bei seinem Vater, dann bei dem berühmten, unter französischem Einfluss stehenden A. Carlsteen an. Nach dem im Jahre 1692 in Stockholm erfolgten Tode des Vaters bekam er sein Erbteil, welches ihn befähigt hatte ins Ausland zu reisen. 1693 arbeitete er in Danzig. Im Jahre 1698 finden wir ihn in Wien und im April des Jahres 1699 erhielt er den Rang eines Münzeisenschneiders bei der Münze zu Kremnitz in Nordungarn, wohin er sich noch im selben Monat begab. Schon am 1. Juni d. J. wurde er zum Obereisenschneider ernannt.

Er war nicht nur in der Gravierung der Prägstöcke bewandert, sondern besass auch die technische Fertigkeit, um eine Münzstätte mit neuen Spindelprägmaschinen einzurichten. Hauptsächlich diese Tatsache, aber villeicht auch der Umstand, dass er von A. Carlsteen lernte und dadurch im lebendiger Gefühlsnahme mit dem dahmals modernen französischen Barock gewesen, gewann ihm die Gunst der Leiter der hiesigen Kammern, so besonders des Oberkammergrafen von Schemnitz, des Freiherrn von Thavonat. Warou war der erste Eisenschneider und Medailleur, der Anfang des XVIII. Jahrhunderts in Österreich und Ungarn in der Technik des Münzbetriebes und Kunst des Stempelschneidens die neuen Errungenschaften dieser Zeit beherrschte und praktisch verwenden konnte.

Vom Jahre 1699 bis 1702 unterrichtet er den Eisenschneideradjunkten Block in seinem Fache. Es deutet aber nichts dahin, dass er die Prägstöcke zur Zeit Kaiser Leopolds selbst geschnitten hätte.

Im Jahre 1702 wurde er zur damaligen Münzkonferenz nach Wien berufen, dass er „die Müntz Gewichter adiustire" und blieb vom 15. März bis 2. Mai in Wien. 1702 starb der Wiener „Handtgraffen-ambts Zimenter", Johann Melchior Weinman, an dessen Stelle Warou berufen wurde mit der Bedingung, jedes Jahr einmal auf eigene Kosten nach Kremnitz zu fahren um „sein Officio daselbst nachkomben".

Am 21. Juni 1703 bekommt er die Erlaubnis, diese Reise nach Kremnitz zu unternehmen. Da Kremnitz im Herbst desselben Jahres von den Anhängern des Fürsten Rákóczi besetzt wurde, trat Warou, der sich noch dort befand, in die Dienste des Fürsten. Er selbst stellte dieses Ereignis, nachdem er nach Jahren nach Wien zurückgekehrt ist, so hin, als ob ihm durch den Einzug der Kuruzzen „der ruckweg versperret" gewesen wäre. Das entspricht aber schwerlich den Tatsachen, da die Kuruzzen binnen einigen Wochen Kremnitz für eine kurze Zeit verloren haben, während dazwischen der kaiserliche General Schlick die Stadt besass. Es fragt sich also, warum Warou die Gelegenheit nicht ausgenützt hat, um nach Wien zurückzukehren?

Wahrscheinlich reiste Warou noch im Jahre 1703 in eines der Hauptquartiere des Fürsten, wo er ihn modellierte. Er verfertigte vom Jahre 1703 bis 1707 drei Medaillen für Rákóczi, wirkte bei der Kremnitzer Münzprägung der Zeit auch mit; ausserdem sind uns noch mehrere Petschaften mit dem kleinen und dem grossen Wappen des Fürsten bekannt, die auch von seiner Hand stammen.

Zwischen 1703—07 heiratete er. Seine Ehe ist aber misslungen, was auch dadurch bewiesen wird, dass er nach der Annahme einer Kommission der Kuruzzen, die gegen ihn wegen Hochverrat vorging, im Jahre 1707 von seiner Frau nach Wien durchgebrannt ist. Ein tieferer Grund seiner Desertion könnte aber die aussichtslose finanzielle Lage der ungarischen Freiheitskämpfer gewesen sein, in dem sie sich damals schon befanden und dessen Ausgang vor dem in Geldsachen bewandten Warou gewiss kein Geheimnis war.

Von 1707 bis 1709 arbeitet er ausschliesslich in Wien, in seiner alten Stellung. Am 15. Mai 1709 reist er mit der sogenannten Starhemberg-Schickmayer'schen-Komission nach Kremnitz, um das dortige Münzamt mit Spindelprägmaschinen zu versehen. Er

richtete dort das Stosswerk auf. Die „Spindl zum kleineren Anwurff" brachte er aber am 20. Sept. 1711 bei seiner Rückkehr nach Wien mit sich. Als er im November 1711 mit dem Wiener Hofmann nach Frankfurt am Main geschickt wurde, um dort zur Kaiserskrönung die Medaillen, Gedächtnispfennige, etc. zu verfertigen, nahm er die Spindel mit sich, so dass diese Medaillen sowohl in Frankfurt, als auch nach seiner Rückkehr in Wien geprägt wurden.

Im Mai 1712 finden wir ihn wieder in Wien, dann in Pressburg, wo er den Herrscher, der ihm sass, modellierte und die Prägestöcke, Gussmodelle und Gipsabgüsse der Medaillen zur ungarischen Königskrönung von Karl VI., wie auch die Porträts zu den Kremnitzer Münzen verfertigt hat.

Schon im Jahre 1712 erwähnt ihn Heraeus, der neu ernannte Antiquitäten-Inspektor, als Kammermedailleur und am 26. März 1713 bekam er auch die schriftliche Ernennung. Von nun an ist er Heraeus untergeordnet, sollte ständig in Wien bleiben und sollte die Prägstöcke, Punzen, etc. nach Kremnitz nur zu schicken. Sein Gehalt beträgt als Kammermedailleur jährlich 600.— fl, ausserdem bekommt er nur nach der gelieferten Arbeit ein Honorar. Er ist der erste, der nach Heraeus's Projekten die Medaillen der „Hist. Metallica" schneidet. Bis 1714, bez. 1715, als Bengt Richter nach Wien kam und zum Ober-Kammer-Medailleur ernannt wurde, finden wir ausser einer misslungenen Medaille Gennaros und einigen, weniger bedeutungsvollen Stücken, nur Medaillen von Warou.

Thavonat wollte ihn in der nächsten Zeit doch zum Kremnitzer „Ober-Münz-Direktor" ernennen lassen; dieser Plan wurde aber nicht durchgeführt. Er konnte einstweilen sogar sein Kammermedailleurs-Gehalt nicht erhalten, so dass er sich im Juli oder August 1713 ganz verzweifelt beschwert, seine Lebensmöglichkeit sei genommen und bittet, dass man ihn „gehörigen Ohrts einverleibe" und ihm sein Gehalt durch das Österreichische oder Mährische Salzamt zuführen solle. Er beschwert sich auch gegen gewisse Beamten, die er aber nicht beim Namen nennen will, die die Ursache dieser Situation sein sollen. Endlich reicht er eine Rechnung für seine Arbeitsleistung ein.

Die Kammer weist ihn zum Böhmischen Deputirten-Amt und von nun an bekommt er auch rückgängig durch dieses Amt sein Gehalt als Medailleur. Die Kammer versäumt es aber nicht, ihm ihre Meinung zu sagen; sie will, wie bei den Arbeiten der Juweliere, sie erst einschätzen lassen, denn: „Wie wohlen der Warou lauth seines memorials nit so uill die Guettmachung derenselben, als die anweissung auf ein anders ambt vnd die refundierung deren aussgelegten taxen... ansuechen Thuet". Seine Arbeiten beweisen uns, dass diese Boshaftigkeit der Kammer gänzlich unbegründet war.

Vom 22. Nov. 1715 erfahren wir, dass seine Stellung endgültig fixirt ist, „alss Medallier vnterm Kays. obrist Cämmerer Staab, principaliter aber, sub directione des Kays. antiquiteten Inspectoris stehet", und das er sein Gehalt „mitls des Böhm. Deputirten Ambts" bekommt.

Auf Wunsch des Freiherrn von Thavonat und der sog. Caraffischen Comission in den Ungarischen Bergstätten reiste er am 23. Nov. 1715 nach Kremnitz, wo er die dortige Münze nochmals mit Spindelprägmaschinen einrichtete. Am 25. d. M. kam er nach Kremnitz, am 10. Dez. ging er zur Komission nach Schemnitz, kehrte am 13. nach Kremnitz zurück, am 14. ging er nach Pressburg, von wo er am 19. nach Wien zurückkehrte. Die Kremnitzer Münze hat er planmässig eingerichtet, jedoch kam es damals nicht zur dauernden Münzprägung auf der Spindel. (Siehe Newald, Kap. VI.)

Thavonat und die Caraffische Komission hielt es wieder für nötig, dass Warou in Kremnitz die Stelle eines Ober-Münz-Direktoren erhalte und sich dort niederlasse, dass die neue Einrichtung durch seine Abwesenheit und den Mangel des Sachverständnisses seitens der Kremnitzer Beamten nicht leide. Dieser Plan wurde aber vermeintlich wegen der hohen Spesen von Wien aus wieder abgelehnt.

Im Jahre 1716 fertigte er in Kremnitz auch für die Breslauer Münze ein Spindelprägwerk an, das dort aufgerichtet wurde und im Dezember d. J. schon im Gang war. Er selbst reiste aber nicht nach Breslau, wie er es eigentlich geplant hat, lieferte auch

nie Prägstöcke oder Punzen dorthin. Zu einer Unterrichtung des Breslauer Eisenschneiders C. C. Hofmann von ihm kam es auch nicht.

Vom Jahre 1716 an fängt eine starke Rivalisierung zwischen Warou und dem Wiener Eisenschneider italienischer Herkunft, M. A. Gennaro, an. Warous Bitte um die vacante Wiener Eisenschneidersstelle am 31. März wurde zu Gunsten Gennaros und des Eisenschneiders Ph. Ch. Becker abgelehnt. Gennaro erhielt den Auftrag von Wien aus für etliche kaiserliche Münzen Prägstöcke und Punzen herzustellen und die Wiener Münze mit einem Stosswerk einzurichten. Dies ist ihm aber schlecht gelungen, so dass die neue Einrichtung ganz unbrauchbar gewesen ist. Den Auftrag, die Wiener Münze neu einzurichten, erhielt daraufhin Warou, der durch die Bevorzugung des in seinem Amt viel jüngeren Gennaros stark gekränkt, auch den Antrag machte, die Münzhäuser Breslau, Kremnitz, Prag und Kuttenberg mit Prägstöcken und Punzen seiner Hand versehen zu lassen. Wir können jedoch nur in Kremnitz und eine Zeitlang in Prag Warous Arbeiten nachweisen. Nach Siebenbürgen schickte er im Jahre 1714. auch Punzen. (Seine Arbeiten siehe Tabelle *B)*)

Warous Bitte, zu der sich noch die Bitte um den Titel und die Besoldung eines „Kays. Müntz-Werkhs Director"-s gesellte, fand aber seitens des Weiner Münzmeisters Mittermayer starken Gegenwurf. Mittermayer nahm Gennaro is seinen Schutz und hielt Warous Anträge der Disciplin und auch der Spesen wegen für Unausführbar. (S. Newald Kap. VIII.) Auch Gennaro beschwerte sich und trotzdem die Kammer sich im Bezuge des Neubaues der Wiener Münze neben Warou äusserte, sogar schon Schritte zur teilweisen Durchführung unternahm, gelangte die Angelegenheit zum Kaiser, der am 4. Nov. 1717 so entschied, dass Gennaro die Wiener, Warou aber die auch in Stockung geratene Kremnitzer Münze vollständig einrichte. Warou hat in der Einrichtung und im Umbau der Wiener Münze nicht im geringsten mitgewirkt, da am 4. Nov. die Arbeiten noch nirgends angefangen waren.

Beide, Gennaro und Warou, reichten ihre Entwürfe zur Neueinrichtung ein und Warou richtete — schon zum dritten Mahle — die Münze von Kremnitz in der Zeit vom 19. Mai 1718 bis Ende Dezember mit der Spindelprägmaschine ein, die von nun an in ständigem Gang war. Vom Jahre 1718 an bekommt er ausser den jährlichen 600.— fl auch seine alte Eisenschneiders-Besoldung, die 312.-- fl.

Noch im Jahre 1716 überstand er eine schwere Krankheit. Am 15. Sept. 1717 heiratete er schon als Witwer Anna Marie Mittlin. Aus seiner Ehe wurden sechs Kinder geboren, es überlebten ihn jedoch nur drei. Seine Familie lebte ständig in Nikolsdorf, in seinem Haus. Er selbst hatte seinen ständigen Sitz auch in Wien oder Nikolsdorf und reiste nur zeitweise nach Kremnitz. (Siehe Tabelle *A)*)

Im Jahre 1724, bei der Gelegenheit, dass sein Gläubiger, namens J. Erlenbach, wegen eines Schuldrestes von 1011.45 fl sein Eisenschneidersgehalt beschlagnahmen liess, wird er schon als Pensionist erwähnt. Das Verbot wurde im Mai 1726 aufgehoben.

Er lieferte bis zu seinem Tode die Prägstöcke nach Kremnitz. Es ist möglich, dass er nach 1726 samt seiner Familie nach Kremnitz übersiedelt ist. Er starb am 23. Nov. 1729. in dieser Stadt.

Der Eindruck, den er auf uns durch die Akten macht, ist der eines ausserordentlich sachverständigen und fleissigen Mannes, der seine Arbeit auch gerne bezahlen lassen wollte und eine Position seiner Fähigkeiten gemäss angestrebt hatte. Dass das Letztere in seiner zweiten Lebenshälfte misslungen ist, müssen wir teilweise trotz Newalds Behauptung dem talentvollen, geschickten, aber nachlässigen Gennaro zuschreiben, dessen Vorsprung den tüchtigen und rangersten Warou mit Recht gekränkt haben muss, teilweise auch einer gewissen Schwäche, die ihn in einigen seiner Taten seinen Konkurrenten unnützerweise blossgestellt hat. Nach seinem Tode erinnert sich die Obrigkeit sehr auszeichnend seiner Fähigkeiten.

TARTALOMJEGYZÉK:

I. Életrajz 3
II. A körmöcbányai pénzverőház csavaros verőgéppel való berendezése. (1709—18.) 17
III. Warou emlékérmei 23
IV. Warou pénzei és pecsétei 31
Táblázatok 38
Rövidítések 38
Warou munkáinak leírása 39
Irodalom 46
Okmánytár 46
Német kivonat (Deutscher Auszug) 53
Képmellékletek.

Stádium Sajtóvállalat Részvénytársaság, Budapest, V., Honvéd-utca 10.
(Felelős: Győry Aladár igazgató.)

IV. TÁBLA.

45

46

45

47

46

47

53

48

55

44

44

49

48

49

54

50

50

50

V. TÁBLA.

4.

8

4.

7.

8.

7.

56.

64.

56.

56.

57.

56.

56.

56.

I. TÁBLA.

2.

11.

24.

15.

19.

11.

16.

15.

29.

17.

II. TÁBLA.

30.

33.

39.

12.

12.

27.

10.

10.

III. TÁBLA.

3.

3.

43.

41.

41.

13.

14.

13.

MDK

Dan. Warou, 1683-1739.

Rákóczi Ferenc kiszabadulásának eml.érme, 17o3.

Csányi K: Bpesti gyüjtők és művészek érem és plakett kiáll. az Iparműv. Muz.-ban. 1924.

2oo 1.

Warou Dániel MDK

/rézmetsző/

1. Warou Dániel: Erzsébet Krisztina, III. Károly felesége koronázási érmének képe. Jel.: J. Weinmann sc. Posonii". A rézduchoz Widemann Elias Hédervárÿ Jánost ábrázoló 1649-re datált szétvágott lemezének jobbfelét használták fel. A Hédervárÿ arckép 1652-ben jelent meg Bécsben.
204.o.

rézlemezgyüjteménye.

Cennerné Wilhelmb Gizella -Rózsa György: A Magyar Történelmi Képcsarnok rézmetszetei.
// Folia Archaeologica XI. 1959. 197-199.o.
A publikálatlan rézlemezek // jegyzéke.
U.o. 199-205.o.

Warou Dániel

II.Rákóczi Ferenc egyházi,állásfoglalására vert emlékérme.17o5. Ón

II.Rákóczi Ferenc részére készitett emlékérmének egyold.próbaverete, Ezüst.

Árverési közlöny. 1938. 6.sz. 4o 1.

Warou Dániel

éremvéső

cred

Huszár Lajos

Temesvár visszavételére készült érem metszet-mintaképe

Numizmatikai Közlöny

1943. 62-63. l.

képekkel

f. i. az a réz-metszet, amelyről az érem hátlapjan lévő térkept másoltati

Kerekegyháza

Warou Daniel
~~1863~~ 1683 – 1739

Lárd

Cs-arem 63. l. 200. l.

Waron, éremvéső V. 42.

Muz. és Kot. Ert.

Warron Daniel

lásd

Arch. Est 1902. 320.

Szaiedok. 1896. 110. l.

Waron Daniel

Casa

Ráth. I, 212

ygen fontos

Waron Dániel

lásd

Ráth I. 208.
209
210.211.

gen fontos forrás,

ki tiszt

Thaly marhasága

Baron Dannel

Cod

Katalog der Münzen- und Medaillen-Stempel-Sammlung des K. K. Hauptmünzamtes in Wien.
IV. 1906. 1361-1363. l.

.....*mühely.*

yfőnökség!

y.....hó.....n történő kifize-

.....indokából személyesen meg nem

.....szamu.....

ım.

évi .....hó.....

.....

sajátkezű aláirás és munkásszám.

Warou

1.
Räth. I 298.1.

Waron Daniel

II. Rákóczi F. gemvesője
+1730
Bécs.

lásd ohv.

Numizmatikai Kozlony

1907. 91. l.

és köv. ll.

fontos életrajzi
adatok. Pontos
részletes életrajzi
a 94-ik oldalon

.....*mühely.*

...főnökség!

...hó.....n történő kifize-

..... indokából személyesen meg nem

.....szamu.....

...m.

...évi ..... hó.....

.....

sajátkezű aláirás és munkásszám.

Waron D.

mbr + 1730

Lnod

A Egypto. 1912.

3-4 27. 180 l.

..... nevü munkás igazolta

a művezető aláírása.

yezem:

y helyettesének
sa.

Endrényi Imre, Szeged.

Varró (Warrou?) Dániel

Álljanak itt továbbá a Rákóczi remek dombormívű arany és ezüst nagy emlékérmei készítőjének, a körmöczi peinzverde kitűnő mutavésnöke: Varró Dániel életére vonatkozó alábbi adatok. Varró 1707 ben megházasodott, de házasságával nem vala szerencsés, s ebbeli bajai és boszusságában műveszetét is elhanyagolá, annyira, hogy ezen év őszén, még a fejedelem által reábízott nagyobb pecsétek metszését s az udvarba való meghivást sem fogadta el, — sőt utóbb Körmöczről egyenesen megszökött.

A Varró megszökése ügyébe eszközölt vallatás tudtunkra nem maradt fenn s így a dologról bőrebben nem bírunk szólani, annyi bizonyos, hogy hefe a körmöczi peinzverdénél később mással töltetett be

Varró Dániel-re nézve megegyezzük még, hogy neve, Rákóczinak általa vésett 1703. junius 14-ikét mint a szabadsághare kezdetét jelölő „Dimidium facti: qui bene coepit, habent" feliratú nagy arany és ezüst emlékérmein „D. Warrou F" (Daniel Warrou Fecit) betűkkel van jelölve; e szerint a nés francia eredetre mutatna. A „Catalogus Nummor. Hung. ac. Trans. Inst. Nation. Szechenyiani" cimű szakkönyv II. K. 230. l pedig az állítatik róla, hogy „Warou celebris Monetarius, patria Svecus, Holmiensis." Minő alappal bírjon ez állítás? nem tudjuk; de annyi ezzel

Varró Dániel 2

Hamban bizonyos, hogy az ál-
talunk ismert Közlött fön-
tebbi egyhori, eredeti leve-
lekben a jeles vésnök neve még
a magyarul csak igen gyöngén
tudott Hellenbach bánjagróf
által is világosan Varrónak
írattak. És így Varró Dániel
sem francia, sem svéd, hanem
tótgyökeres magyar ember volt
volna.

Thaly Kálmán. Érmöszet,
ötvösség és pecsétmetszés a
Rákoczy-korban 1707. Arch
Ért. 1879. 137 és 140-141. l

Waron Daniel

irod

Thaly. 48 l

Varrau

irodalmához.

Dr. Tagnia Gyula: Erdély ér-
mészete. Arch. Ert. 1882. Ugt.
II-K. 41. l.

Warou Daniel

rézmetsző és medailleur.

Thaly Varro Dánielnek

irjd.

Lásd teljes pontos életrajzát

Wurzbach. Biogr. Lex.

Wien. 1886. 53. köt.

91-92. l.

Varon Daniel

Semv.

ivod

CzSz II 429

..... *mühely.*

lyfőnökség!

év ..... hó ____n történő kifize-

..... indokából személyesen meg nem

..... számu .....

ztam.

_ évi' ..... hó .....

.....

sajátkezü aláirás és munkásszám.

Waron Dániel

Genivero

U-662

Warron Daniel

ród Mr 30 g. l. 489. l.
490. l.

Warou Dániel

Thieme Becker

XXXV.

166, 167. l.

(Lyka)

456. Kallós Ede: Dávid.

11. Márffy Odön: Gyümölcsök.

Warou Dániel

II. Rákóczi Ferenc
emlékérmei, fenti
munvei, repr.

Ulaski Sándor dr

II. Rákóczi Ferenc.
I k. 1676-1707.
Bp. 1907. 35, 37, 39 l.

Waron Daniel

wód
v.

Huszár Sajós:

A kuruckor érmészete.
Rákóczi emlékkönyv.
I.k. Bp. é. n. 401. l.
405. l.
406. l.

Zoltai Lajos II. 180.

Waron Dániel

1.

Lehoczky Tivadar

Munkács város egy
monografiája.
Munkács 1907

292.

MOB Könyvtár

Warron Daniel

vrad

Magyarországtört

IV. k. 440. l. (Keppel) 648. l.

nagybátyja
csütörtökön
lesz a ferences

24., 25. II. **Rákóczi Ferencz aranya**, körmöczi veret, 1704-ből. Rev.: Patrona Hungariae. Kiállitja: *Dr. Szivák Imre.*

26. II. **Rákóczi Ferencz aranya**, 1707-ből, nagybányai veret. Rev.: Patrona Hungariae. Kiállitja: *Dr. Szivák Imre.*

27. II. **Rákóczi Ferencz aranya** 1706-ból, nagybányai veret. Rev.: **Regina Patrona Hungariae.** Kiállitja: *Dr. Szivák Imre.*

28 II. **Rákóczi Ferencz aranya**, 1704-ből, körmöczbányai veret. Kiállitja: *Dr. Szivák Imre.*

29. II. **Rákóczi Ferencz ezüstforintja**, 1704-ből. körmöczi veret. Felülbélyegezve. Kiállitja: *Dr. Szivák Imre.*

30. II. **Rákóczi Ferencz ezüstforintja** 1704-ből, körmöczi veret. Kiállitja: *Az erdélyi érem- és régiségtár.*

31, 32. II **Rákóczi Ferencz ezüstforintja**. 1706-ból. munkácsi veret. Kiállitja: *Csoma Jozsef és dr. Szivák Imre.*

33. II. **Rákóczi Ferencz denárja** Av.: R. F. P. TRAN. DOM. S. C. Rev. A Patrona Hungariae bevésve. Kiállitja: *Dr. Szivák Imre.*

34. II. **Rákóczi Ferencz XX polturása**, réz 1705-ből. Kiállitja: *Dr. Szivák Imre.*

35. II. **Rákóczi Ferencz X polturása.** 1705-ből, réz, Kiállitja: *Dr. Szivák Imre.*

36—38. II **Rákóczi Ferencz X polturása** 1705-ből és 1706-ból. Felülbélyegezve. Kiállitja: *Dr. Szivák Imre.*

39. II. **Rákóczi Ferencz IV polturása**, 1706-ból. Kiállitja: *Dr. Szivák Imre.*

40, 41. II. **Rákóczi Ferencz I polturása** réz, 1705-ből és 1707-ből. Kiállitja: *Dr. Szivák Imre.*

42.—47. **Pénzverő-ducz.** Aczélból II. Rákóczi Ferencz emlékérmeihez. Kiállitja: *Az erdélyi orsz. érem- és régiségtár.*

60. **Gyűrű** és **fülbevaló**, aranyozott ezüst és drágakövekkel díszitve, a 18. századból.

Kiállitja: *Dr. Kosztka József.*

61. **Mellkereszt**, gyémánttal díszitett. Kerületén aranyozott filigrán-drót, a 18. századból.

Kiállitja: *Dr. Kosztka József.*

62 **Imakönyvnek boritólapja**, aranyozott ezüst lemezből, filigránnal és erdélyi zománczczal díszitett, a 17. századból.

Kiállitja: *A kegyesrendiek buda-[pesti társháza.*

63. **Násfa**, aranyozott ezüstből, drágakövekkel, gyöngyökkel és zománczczal díszitett.

Kiállitja: *Dr. Holenia Gyuláné.*

64. **Nyaklánczc**, ezüst, drágakövekkel és zománczczal díszitett.

Kiállitja: *Dr. Holenia Gyuláné.*

65. **Karperecz**, ezüst, a 17. századból.

Kiállitja: *Dr. Holenia Gyuláné.*

66. **Füles csésze**, ezüst, vert művű domborművekkel. A 17. századból.

Kiállitja: *József-Ágost főherczeg, ő [csász. és kir. Fensége.*

67. **Illatszertartó flacon**, ezüst, két zománczképpel díszitve, a 18. századból.

Kiállitja: *Legányi Andor.*

Warou Dániel

Rudnay Gyula: Warou Dániel kérmöcbányai fővésnök

Kny. Numizmatikai Közlöny
4°, 57K, 56L, Budapest, 1936.

Warou Dániel
ciernvédő

Müemlékek Orsz. Bizottsága

Rákóczi u 10

Bpest

~~VI. Szépművészeti Múzeum~~

BI.D.
926-FEB 22-E7
T.F.

MAGYAR NUMIZMATIKAI TÁRSULAT
BUDAPEST
VIII., CSEPREGHY-UTCA 4. SZÁM

Meghivó

a MAGYAR NUMIZMATIKAI TÁRSULAT-nak 1936. február hó 27-én, csütörtökön, este 6½ órakor a társulat helyiségében (VIII., Csepreghy-utca 4, II. em. 15 ajtó) tartandó

felolvasó ülésére.

Tárgysorozat:

RUDNAY GYULA: Warou Dániel élete és körmöcbányai működése.

A felolvasás után vacsora. *Vendégeket szivesen látunk.*

„Turul"-nyomda, Budapest.

Waroň Dániel

lásd

Rudnay Gyula:

Waron Dániel
körmöcbányai fővésnök
(1674–1729). Bpest
1936.

Magyar könyvtár
Köszt.

16. Fr.

I.
443.

16. Sienai festő.

A XIV. századból.

Mária megkoronáztatása.

E képtöredéken a Madonnát jobbra fordulva s keresztbe tett kezekkel látjuk. Fejét kissé lefelé hajtja. Krisztusnak, ki anyja fejére nyilt koronát tesz, csak két keze van meg. Mária fejkendője sávos és szélein fehér virágos aranycsík fut; köntöse szűk ujjú; palástja brokát. A háttérben díszes szőnyeg látszik.

Fa, méretei 51·5 : 32 cm. — 1880 : IV. 2-iki jegyzék 37. *Ramboux J. A.:* 92, pag. 20. Niccolo di Segna: Maria auf einem Throne sitzend, erhält von Christus, von welchem nur die Hände sichtbar sind, die Krone.

Kifüggesztésére vonatkozó adatok az Orsz. Képtban:

1873: 30. *Schule von Siena,* XIV. Jahrh.: Theil einer Krönung der Jungfrau. — 1876, 1878, 1879: III. 94. *Sienai iskola,* a XIV. századból: Része a szent szűz koronáztatásának.

WAROU *Dániel*, éremvéső, * és tanult Stockholmban, † Körmöcbánya 1729. 1699-től haláláig működött a körmöci pénzverdében s a Rákóczi-felkelés idején is ottmaradt 1703 és 1705. II. Rákóczi Ferencről két szép emlékérmet készített

Eg. II. 6064

Waron Dániel

II. Rákóczi Ferenc kormócbánya emlékérmei.

Sörberető. 284. l.

Waron Dániel

1683–1739

Érenkiatt kat

1924. 63 l

éremvéső, stul. és tanult Stockholmban, megh. 1729 Körmöcbányan, hol 1699-tól működött. A Rákóczi-felkelés idején is Körmöcbányan maradt, s II. Rákóczi Ferencről két szép emlékermet készített.

~~Bronzkincs - telet, uravölgyi~~

~~IX 110.~~

Warou

laid

Görik 59 l.

Magyar királyi államvasutak.

T. Mühely

Miután keresményemnek 191..... é

tésénél.....

jelenhetek, keresményemnek átvételére

nevü munkástársamat szóbelileg megbizt

Kelt ....., 191.....

.....

tanu.

.....

tanu.

Waron Daniel

Lása

Numizmat. Közl

1912. 110. l.

..... nevü munkás igazolta

a müvezető aláírása.

élyezem:

vagy helyettesének
áírása.

— Endrényi Imre, Szeged.

Varon, D. francia érem mintázó.

II. Rákóczy Ferenc arany és ezüst emlék-
érme. Előlapján a fejedelem mellképe
Hátlapján két génius és 1703 évszám.

Nb Rövid életrajza valamelyik Künstler
Lexikonból kiírandó lenne.

Weszerle József. Hátrahagyott érmeiszeti
Táblái. 1873. D. Tab. XV. 6. Dz.

Warou Daniel

4 1

MAGYAR MUVESZET

1932. 28

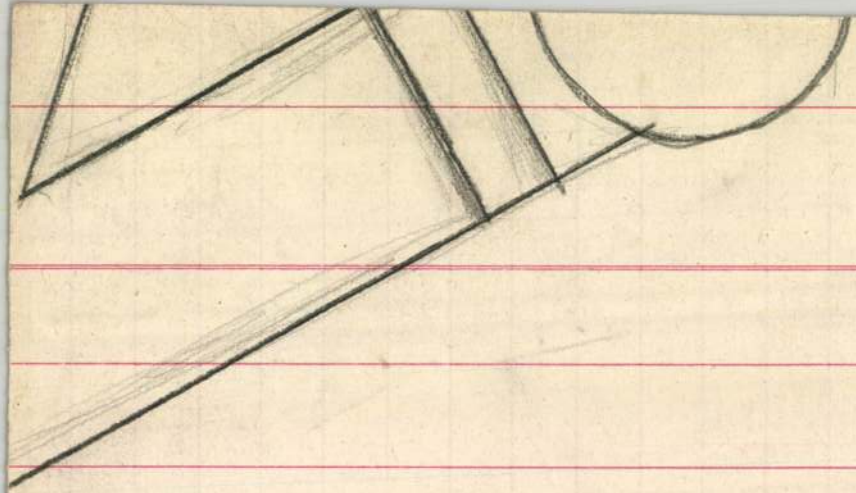

Warou, D

erod

Hu Pr magyarém

VIII. tábla

e a kormánnyal, hogy megállítsam azon az uton,
yzethez és az áldatlan belpolitikai zavarokhoz
iselőház feloszlatása előtt kiléptem a kormány

aggodalom és választóim ezreivel való személyes
djek a kormány politikája ellen, mely a nemzet
asági megélhetést veszélyezteti.
a eszme szolgálatában, mely egyedül vezetheti
és

us zászlaját a fővárosban!
ályért, Hazáért"

Warou, Daniel

1699–1730

lásd okv.

Hu Pr magyerém

42. l. 49. l.

70–71.

Hosszú életrajz,

számos műv.

ániel Warou.

† Wienben 1730 táján.

ın, arczélben és szöveges kari-
ábrázolva. Leomló göndör haja
ödrött, arcza pedig leberetvált,
lkedett peremének mentén :

YL : PRIN : RAKOCZI. DVX. CON-
alól középütt : »D. WAROU F.«.
ábrázolás körül pedig ez a szö-
ACTI . QVI . BENE . COEPIT . HA-
TO . ANNO . MDCCIII . XIV . IVNII«.
.nzat átmérője 4·1 cm. — Lelt.
1911 évi római nemzetközi kiállí-
s Ödönnek ajándéka 1912 január
tott 1912 április 23-án (195–912).
s 15-én (465–913).
külön-külön darab.

1346. D

Sz. Stockholmban.

II. Rákóczi Ferencz.

Vállig, jobbrafordult
májú érem előlapján van
hosszú, bajusza hegyesre p
Körirata az előlap eme

»FRANCISCVS II. D : G : TRANS
FOE : R : STAT :«, míg jelzése
A hátlapon lévő allegoricus
veg olvasható: »DIMIDIUM . I
BET« és »OPERE . LIB : INCHOA

Galvanoplasticus ezüstutá
sz. 1346. — Értéke 5 K. — Az
tás kormánybiztosának, Miklós
6-án. — Az adomány elfogadta
— Bejelentetett 1913 márcziu

Jegyzet. Elő- és hátlapja

1c

Warou (Warow) Daniel

Kammermedailleur und Ober-Münzeisenschneider des Münzamtes zu Kremnitz, 1699-1729. Vermählt mit Anna Maria Haan.

1697. W. fungirt als Eisenschneider Adjunct in Kremnitz.

Stockholmban tannlt sevelig ott mürödott.

1699. wird Obereisenschneider zu Kremnitz.

1703. 11. Juni. Dem Daniel W. Ober-Münzeisenschneider zu Kremnitz, der 1702 zur Münzcommission nach Wien berufen worden war, wird sein gelegtes Reiseparticulare mit 245 fl 48 kr liquidirt.

1703. 21. Juni Dem Kayl. Zimenter und Münz Ober-Eisenschneider zu Krembnitz Daniel Warou wird verwilligt sich auf eine Zeithlang in die Königl. Hungar. Begstätten zu begeben. Über disse Reise und deren Folgen ~~A~~ schreibt W.: gleich darauf

fordits

die Rakoczi'sche Rebellion ausbrochen, mithin der ruckweg (nach Wien) versperret worden, habe ich also darinnen verbleiben müessen, biss ich Endtlichen 1707, mein gelegenheit ersehen und mit eusserster Lebensgefahr der Rakoczi'schen gewalt entgangen und nacher Wien komben bin.

1710-1711. W. richtet in Kremnitz ein neues Stoss- oder Anwurfwerk ein. Über das Einrichten schreibt W. ferner selbst, dass er seiner habenden Experienz nach, die Mintz zu Crembniz gleich wie die Englisch oder französisch eingerichtet, dass in Kays. Erblendern sie nun die Principaleste ist, auch behont er, dass er die dortigen Eisenschneider Josef C. Block und Jeremias Roth in ihrer Kunst ausgebildet habe.

Erdemeinel fogva özvegyi 1730 tól ~~bu~~ évi 300 ft özvegyi (és gyermekei) nyugdijat kapott. Erdemei ekkint vamak felsorolva: ... wass gestalten der abgelebte Ehe consort 32 Jahr lang treu nüzlich gedienet, nebst seiner gezeigten Kunst in Verförttigung der Medaillen bey zwey Unseren Crönungen,

Waron Dániel 2

durch seine Speciale Wissenschafft und industrie einen ausserordentlichen modum monetandi inventiret und zur practicabilitaet wirklich gebracht, bey dem daselbstigen ~~modum monetandi inventiret und zur practicabilitaet wirklich gebracht, bey dem daselbs~~ Münzambt das Zich-Stoß und Rotierwerkh eingerichtet und alßo vortheillhafftig die Machine erfunden so fleißig auch solche und all diese werkher zu conserviren gesuchet ... gdst resolviret, daß Ihro Wittib und Kindern 300 fl pro pensione von unten stehenden dato an bezahlet und verabreicht werden solle.

Számos müve a Stempelsammlungban, ezenkívül die Rákóczi Medaillen vom Jahre 1703 und 1705. u. a.

1361 –

Katmünzen IV. 1363. l.

Ezüstmécses, római IV. 139.

Waron, Daniel

Körmöcbánya, Bécs 1699-1730

irod

Ilu Prmagyérem. 70-71. l

Művei a bécsi barokk éremmüvészet hatását mutatják. Itt részletes életrajza, ha kell.

II. Rákóczi Ferenc emlékérme 1703, 1705 és év nél kül.

VI. Károly érme (1712-19).

VI. Károly és Erzsébet Krisztina érme (1713, 1714)

A Száva folyó melletti győzelem érme 1714.

3 érem Belgrád elfoglalására 1717

Warrod Dániel

Magyar Művészet

1934. 191. l.

máriacelli templomnak. Egyben a legelső ismeretes magyar függő- vagy táblakép, románcos keretét Magyarország és a király címerei díszítik.

(62)

~~[illegible]~~ Hitélet a XV. században. Az 1485–90 körülről származó felvidéki oltárszárny, melyet ma a Szépművészeti Múzeum őriz, ~~[illegible]~~ Szent Márton miséjének ürügye alatt egy kehbeli pap miséjét mutatja be, a jobboldali előtérben térdelő kegyes donátorral. ~~[illegible]~~ Ismeretlen festője nagy gonddal részletezte az oltárt és szerelvényeit, az oltárképet, püspök süveget, olvasó-

Rákóczi Ferencz, II-ik, arany emlékérme
1703-ból Warontól V. 42.

Muz. és Kat. Ert.

Warou

Warou

ivod

Söregi János: A debreceni Thaly-noba. Debrecen, 1940. 14. l.

Numizmatikai Közlöny 1907. 91-96. l.

Waron

Úvod

v

Tietze, Hans: A bécsi

osztrák Barokmúzeum.

Ars Una 1923. I. évf. 1 sz

32 l.

Warou Daniel

éremvéső

erőd

3

Miskolczi Napló.

1913. febr. 14.

(A Muzeum gyarapodása.)

662.12

Nászajándékul kapott Stradivariusán játszik Jacques Thibaud

A nagy francia hegedüművész világjáró utjáról, a japán zenei életről és a délamerikai prosperityről

A *Filharmónia Barátainak Egyesülete* szombaton délután sajtóteát adott Jacques *Thibaud* tiszteletére, aki hétfőn este a *Filharmóniai Társaság* hangversenyén szerepel az *Operaházban.* A sajtó-tea előkelő vendégeinek sorában ott volt Gaston *de Maugras* francia követ, meghatalmazott miniszter, *Senn* Ottó, a MÁV elnöke, *Walkó* Lóránd dr. és felesége, *Kresz* Géza, a TÉBE elnöke és felesége, idősebb *Bókay* János dr. egyetemi tanár, *Hollós* Ödön, a Kereskedelmi Bank igazgatója, *Hoór-Tempis* Mór és István, *Isoz* Kálmán, a *Filharmóniai Társaság* részéről *Dohnányi* Ernő dr. elnökkarnagy és felesége, és még igen sokan.

— Évente tizenegy hónapig járom a világot — mondta Jacques *Thibaud* — és két év óta *mindössze nyolc napot tölthettem kis falusi házamban* otthon, Franciaországban. *Hosszú évek óta nem pihentem.* Szeptemberben érkeztem vissza *hathónapos délamerikai körutamról,* amelynek eredményeképpen elmondhatom, hogy *Délamerikában véget ért a gazdasági válság. Nemcsak Buenos-Ayresben, de Chilében is igen jó helyzetük van a muzsikusoknak.*

— Szombaton reggel érkeztem Budapestre és *életemben először találkoztam Dohnányi Ernővel.* Igazán csodálatos, hogy még eddig nem volt alkalmunk megismerkedni egymással. Igaz, hogy *a Filharmóniai Zenekarral még háború előtt szerepeltem utoljára együtt.* A próbán meggyőződtem róla, hogy *Európa egyik legkitünőbb zenekarával fogok hangversenyezni hétfőn.* Mondhatom, boldog vagyok, hogy végre *Dohnányi Ernővel együtt állhatok* a hangversenypódiumra. Kívüle a magyar zeneszerzők közül *Bartók és Hubay munkáit ismerem,* és természetesen *az önök nagy Liszt Ferencének remekműveit,* akiről Franciaországban *igen sokat tudunk.*

— *Kresz* Gézával együtt tanultam *Isaijenál* és már akkor *sokat hallottam Magyarországról.* Azóta is *sokszor jártam Budapesten,* régebben volt trió-társaimmal, *Casals* Pablóval és *Cortot* Alfréddel együtt.

A Stradivariusok titka

— A hétfői hangversenyen *Stradivariusomon fogok játszani. Ezt a Stradivariust nászajándékul kaptam barátaimtól.* Valaha *Baillot,* a híres francia hegedű-pedagógus tulajdona volt. Sokszor kérdezték tőlem, *tudom-e, mi a titka a Stradivárius hegedüknek?* Megmondhatom: *nincs titkuk.* Ezek a csodálatos hangszerek *nem a hegedű-építő technika eredményei, hanem készitőjük művészetének remekművei.* A koruk sem számit, mert van nagyon sok hangszer, olyan öreg, mint a Stradivariusfélék, de össze sem lehet hasonlitani velök. Hangszeremet mindenhová elviszem magammal, de nem mindenütt játszhatok rajta. A trópusokon és a nedves vidékeken nem veszem elő tokjából, mert *a párával telitett levegő árt neki.* Ezeken a helyeken a „francia Stradivárius", *Vuillaume* mester müvén játszom. Nászajándékaim közé tartozott *két híres vonó is.* Az egyik *Viottié,* a másik *Sivorié* volt.

— Most, hogy ebben az évadban már bejártam *Hollandiát,* felléptem *Párizsban és Spanyolországban* (ahol Pablo *Casals*-al szerepeltem együtt), *Svájcon* és *Bécsen* át jöttem *Budapestre.* Innen kis körút után márciusban *Oroszországon át Japánba utazom.* Oroszországban szinte példátlan honoráriumot biztositottak számomra. A határtól Japánig három személyre fizetik az utiköltségemet, tolmácsot adnak mellém és útközben tizenöt hangversenyt tartok, amelyekért 2500 aranyrubelt kapok.

A japán zenekarokban csak a karmester japán

— Japánba az idén megyek *harmadszor.* Japán, amely a mostani forrongások miatt mindenütt közbeszéd tárgya, *mindössze tiz éve látja vendégül a külföld muzsikusait.* A tulajdonképpeni *japáni zenei élet is csak húsz éves zenei multra* tekinthet vissza. *Zeneszerzőjük alig van, zenészeik sincsenek.* A japán zenekarban rendszerint *csak a karmester japán.* A többiek külföldiek. Annál érdekesebb, hogy *a hangversenyek közönsége kilencven százalékban színes* és csak tiz százalékban fehér. *(Kinában éppen forditva van.)* A japán koncertpódiumon *csak nagy siker, vagy bukás lehetséges. Hanglemezek után választják ki, hogy kit hivnak meg* a nem színes művészek közül és kit nem. Aki beváltja a hozzá fűzött várakozást, annak minden képzeletet felülmúló sikert biztositanak, akiben csalódnak, azt *soha többé nem hivják meg.* A müsor oroszlánrészében *klassziku*s *műveknek* kell szerepelni.

A sajtó-tea előkelő résztvevőinek *Thibaud* sok kedes és mulatságos anekdotát mesélt el, amelyek művészkörútjai során vele és szereplőtársaival történtek. Többek között elmondott egy esetet, amely az amerikai virtuózok egy részére igen jellemző. Amikor Spanyolországban *Casals*-al együtt vendégszerepelt, felkereste őket egy amerikai cselló-virtuóz, aki *azért utazott Barcelonába, hogy eltanulja Casals „trick"-jét.* Sehogysem sikerült megmagyarázniok neki, hogy *Casals művészete soha el nem tanulható trükk.*

40.000,000 pengőt költ müsorára az angol rádió

Thibaud melegen érdeklődött *Dohnányi* Ernő dr. legutóbbi *angliai vendégszereplése* iránt. A kiváló karmester és zongoraművész Thibaud és az ujságirók kérdésére elmondta benyomásait:

— Angliában *rendkivül nagyot fejlődött a hangversenyek látogatottsága és általában a zenei élet* — mondta *Dohnányi* Ernő dr. — Nyolc nap alatt *három hangversenyt* adtam, amelyeket már egy évvel ezelőtt lekötöttek, de tavaly betegségem miatt nem tarthattam meg.

— London társadalma éppúgy folytatja életét, mint az udvari gyász előtt, de *az előkelőségek mindenütt fekete ruhában jelennek meg.* Ugyanakkor, amikor én, *Szigeti* és *Backhaus* is hangversenyzett az angol fővárosban.

Dohnányi Ernő dr. az angol rádiót is meglátogatta és kérdésünkre elmondotta, hogy *a B. B. C. évente kétmillió fontot, azaz negyvenmillió pengőt költ a studió zenei műsorára.*

Dohnányi hazafelé utaztában ellátogatott *Kölnbe* is, ahol bemutatója óta *a napokban került szinre kilencedszer a Szent fáklya.* A mester néhány napot pihent a *Zugspitze 2650 méter magas turista-szállójában.*

A *Filharmóniai Társaság Barátainak* sajtó-teája a legjobb hangulatban az esti órákig tartott.

—cent.

Sebesta Kolost felmentette a törvényszék

A büntetőtörvényszék szombaton folytatta *Sebesta* Kolos bankigazgató bűnpörének tárgyalását.

Néhány tanu kihallgatása után *Késmárky* Ernő dr. királyi ügyész bejelentette, hogy a hűtlen kezelés büntette miatt emelt vádját elejti, de az orgazdaság miatt emelt vádat fenntartja. *Eötvös* Bálint, a büntett sértettje bejelentette, hogy az ügyész által elejtett vádat, mint pótmagánvádló átveszi.

Blauner Mór dr. ügyvéd védőbeszédében azt hangoztatta, hogy a vezérigazgató semmiféle bűncselekményt nem követett el és kérte a törvényszéket, hogy a felmentő ítélet mellett az ítélet indokolásában szolgáltasson erkölcsi elégtételt a meghurcolt vádlottnak.

Rövid tanácskozás után *Schadl* Ernő dr. tanácselnök kihirdette a törvényszék ítéletét, mely szerint *Sebesta* Kolost úgy az orgazdaság, mint a hűtlen kezelés vádja alól felmentette. Megállapította a törvényszék, hogy nincs adat arra, mintha a fedezetként elfogadott részvények az átadók birtokába bűncselekmény útján jutottak volna, de arra sincs adat, hogy *Sebesta* Kolos a részvények tulajdonjogának vitás voltáról értesült volna. A hűtlen kezelés vádjával kapcsolatosan megállapította a törvényszék, hogy a bűncselekménynek egyetlen tényálladéki eleme sem forog fenn. A tárgyalás adatai azt igazolták, hogy *Sebesta* Kolos minden működése a vállalat megmentésére és nem a tönkretételére irányult.

A királyi ügyész tudomásul vette a felmentő ítéletet, de *Eötvös* Bálint dr., mint pótmagánvádló fellebbezést jelentett be.

Lehér áruk!

Porcellánok, üvegáruk, zománcedények csoda olcsón!

Vászonáruk pamutból

Agynemüdamaszt 80 cm széles mtr	1.58
Lepedőgyolcs 8/4-es, erős minőség mtr	1.38
Paplanlepedővászon 10/4-es, kiv. min. mtr	2.48
Kispárnahuzat 38×48	—.78
Nagypárnahuzat 80×100-as 2.20, 70×80-as	1.90
Kész paplanlepedő 130×180-as 5.80, 120×170-as	4.80
Himzett paplanlepedő mosva, 130×180-as	7.80
Kész szegettlepedő 4.20,	3.20
Kész dunyhahuzat ismert jó minőség	6.80
Len konyharuha 60×60 —.88, 50×50	—.68
Kockás étkezőszalvéta 60 cm —.58, 50 cm	—.48
Háziszőttes törülköző	—.58

Törülköző-Asztalnemü

Pamut damasztörülköző 1.38,	—.98
Frottir törülköző 1.38, —.98,	—.78
Frottir fürdőlepedő 150/180 9.80, 120/150	5.80
Étkezőkészlet 6 személy. 9.80, 7.80,	5.80
Himzett zsurkészlet 4 személyes	3.90
Háziszőttes abrosz 6 rojtos szalvétával	1.95
Buplaszövésü kertiabrosz	2.48
Kockás étkezőabrosz 6 személyes	2.45

Méteráruk

Női ruhaszövet gyöngyszövésü, tiszta gyapju tavaszi divatszinek	2.48
Gyapju georgette komplé- és ruhakelme	3.60
Kabát- és kosztümkelme nagy választékban, 140 cm. széles	5.80
3 m. FÉRFIÖLTÖNYKELME tavaszi szinekben, tiszta gyapju min.	32.-

Selymek
müselyemfonalból

Krepdesin minden szinben, méterc	1.58
Buret Marokén mtr Imprimé Krepdesin	1.98
Mintás lavable Taffetok és más divatanyagok mtr	2.48
Cloque flamisol Satén marokén mtr	2.98

Mosóanyagok

Selyemfényü batiszt Mosódelén Jó teniszflanell, mtr.	-.58
Fehérnemü müselyem Mintás mosó voile Pamut tweed métere	-.88
Mintás müselyem Butorkarton métere	-.98
Nemgyürődő crepp Szines burette Tiroli mosó dierndli, m	1.45

Az összes tavaszi Goldberger- és egyéb gyártmányu selyem- és müselyemujdonságok megérkeztek!

Női fehérnemü

Szines kombiné sürüszálu trikónüselyemből	1.95
Himzett kombiné szintartó anyagból	1.58
Sarmösz kombiné csipke- és himzés disszel	4.95
Szines hálóing sok szinben himezve	2.48
Sarmösz hálóing finomszálu müselyemből	5.80
Ing- és nadrágkészlet finom kötött müselyemből	2.95
Melltartó teál anyagból legujabb fazonban	—.88
Trikó táncnadrág szép szinekben	1.—
Fodros vállas kötény szines festőből	—.85
Női batiszt zsebkendő kis szövés hibával	—.20

Férfi fehérnemü

Pizsama öltöny oxford anyagból	4.90
Sifon hálóing 4 külön bőző fazonban	3.45
Puplin, v. puplinette ing szines, 2 gallérral	4.50
„Folin" müselyeming 2 külön v. rávarrott gallérral kis szövő hibával	6.90
Rövid alsónadrág több szinben	1.45
Munkaköpeny női v. férfi, rekete 4.88, fehér	3.88

Függöny - Szőnyeg

Grenadin stór függöny himezve és csipkézve	7.80
Csipkefüggöny vitrage	—.88
Függöny ettamin 60 cm széles mtr	—.58
Pehely paplan müselyem brokátból	49.—
Nyirott ágyelő plüss rojtozva	6.80
Szobaszőnyeg jutta bukléből 200×200	27.50

Rövidáru

Divatos böröv 5 cm széles —.75, 4 cm széles	—.65
Divatos diszgallér müselyem flamissból	1.50
Piké diszgallér jó mosó —.66	—.56
Válpánt szalag müselyem lamé, 3 pántra, 240 cm	—.34

Bőráru - Cipő

Börretikül börövvel erszénnyel és tükörrel 7.50	6.98
Retikül börből és müselyem marokénból	2.88
Női divatcipők elegáns tavassi uj formák 9.50	8.50
Férfi féltipő «Original Goodyerl Welt» fámán varrott	13.80

Gyermekcipők flekszible varrott

23—26	27—30	31—35
6.90	7.90	9.90

A harmadik emeleten

Füszer

1 kg fehérbab	—.33
1 « sárgaborsó	—.44
1 « mák	—.94
10 dg pörköltkávé	—.66
1 kg malátakávé	—.36
1 « M. D. Cs. cikória	—.88
1/2 « Bridge kávépótlék	1.—
1/2 « kakaó	—.58
1/2 « mazsola	—.66
1/4 « állami minősitési zárjeggyel ellátott édes nemes paprika	—.55
1/2 « szegedi rózsapaprika	—.77
1 « panirozó liszt	—.44
10 csom. (netto 1 kg) levestészta 2 tojásos	—.88
1 kg csőtészta 2 tojásos	—.88
1 « csőtészta fehéráru (tara 8 dg)	—.44
1 « tarhonya fehérárú	—.44

Háztartási cikkek

1 üveg fémtisztitó 1/16 l.	—.66
1/4 kg padlópaszta	—.66
1 db padlóviasz	—.14
5 levél viktóriasárga	—.22
1 nagy doboz Főnix tisztitópor	—.33
1 cs. fehér papirszalvéta 250 db-os	—.44
5 csomag W. C. papir	—.66

Csemege

1/2 kg teljeszsiros trappista sajt	77
1/4 « emmenthali sajt	66
1 « szilva, ringló v. alma befőtt	88
1 « borsó konzerv	77
1 « vajbab «	88
1 « lecsó «	77
1 kg-os üvegben oroszhal (üveg betét 32)	66
1 « üvegben mustár (üvegbetét 32)	66
1 doboz szardinia 12 hallal	66
1 kg izletes lla. kolbász	88
6 pár tea virsli	36
1 kg olasz vérnarancs	66

Cukorka—Csokoládé

1/2 kg étcsokoládé	88
1/4 » pralinė	44
1/4 » vegyes dragee	44
1/4 » nugat kocka	44
1/4 » törmelék csokoládé	44
1/4 » csokoládés mignon	44
1/4 » mazsolás csokoládé	44
1/4 » rumos kocka	44
1/4 » töltött csokoládé	44

Postán utánvéttel szállitunk, a portó felszámitása mellett.

MAGYAR DIVATCSARNOK Rákóczi-ut 72-74

HIREK

Rossz volt a horoszkóp

Aki horoszkópot csináltat magának, az mindent tud. Legalább is így állítják a csillagjósok. Percnyi pontossággal állapitható meg, hogy a csillagok állása szerint, melyik a legalkalmasabb pillanat a tyúkszemvágásra és mikor maniküröztethet valaki a legzúgabb borbélyüzletben is fertőzés veszélye nélkül. A csillagjósok meg tudják mondani, mikor nem árt meg a birkapörkölt és mikor nem ehetünk szálka-intermezzó nélkül halat.

Horoszkópot készittetni tehát állitólag okos dolog, elősegiti a szerencsét. Ebből következik, hogy legszerencsésebbek maguk a csillagjósok, akik mindig tudják, mikor mit kell tenniök? Hogy nemcsak a csillagjósokban, de magukban a csillagokban is lehet csalódni, azt az *aesopusi* mesék egyszerűségével bizonyitja most két párizsi csillagász esete.

Az egyik csillagász, Alphonse *Behail* meggondolatlanul egyszerűen hülyeségnek nyilvánította arab kollégájának, *Ali Ibn Astranak* asztrológiai meglátását.

A vélemény bizonyára „kozmikus" pletyka útján eljutott *Ali Ibn Astranak* a füléhez. Ali Ibn Astra haragjában a toulousei színház előcsarnokában *Behail*-lal való találkozásakor úgy vágta képen rosszmájú kollégáját, hogy az a falakon keresztül minden előzetes matematikai számitás nélkül maga előtt látta az egész csillagrendszert az összes aspektusaival.

Az ügy lovagias útra terelődött. Behail a *levegőbe* lőtt, *Ali Ibn Astra* azonban úgy megcélozta ellenfelét, hogy életveszélyes tüdőlövéssel kórházba kellett szállitani.

Alphonse *Echail* tehát, mint csillagjós megbukott, mert ha valaki, ő igazán tudhatta, hogy a kitüzött idő nem alkalmas semmiféle lovagias ügy elintézésére.

A párizsi rendőrség közben a csillagok megkérdezése nélkül megállapitotta, hogy *Ali Ibn Astra* soha nem volt arab, a nevét is lopta. Ez még nem lett volna olyan nagy baj, mint a nagybeteg Alfonse *Behailnak* az a vallomása, hogy kettőjük között voltaképpen nem is lovagias ügy zajlott le, hanem *közönséges orgyilkosság történt.* Ők ketten, már mint a lovagias felek, *Ali Ibn Astra* indítványára megállapodtak, hogy *mindketten a levegőbe lőnek, Ali Ibn* azonban nem tartotta be a megállapodást.

Ez mindenképpen nagyon csunya dolog volt az arab csillagjóstól, de viszont *Behailnak* ezt is tudnia kellett volna. A csillagok barátjának előre kell tudnia, hogy a nap melyik órájában óvakodjon galád ellenség merényletétől. *Ali Ibn Astrának* pedig csillagai nélkül is tudhatta, hogy lovagiatlan eljárása börtönbe juttatja.

Ez a két csillagjós mégis „tudós", de legalább is eszes ember. Mindketten a város leggazdagabb polgárai közé tartoznak.

Ezt viszont nem a csillagoknak, hanem az emberek hiszékenységének köszönhetik.

(m. i.)

— (A hercegprimás nemzeti zarándoklatot vezet Rómába Budavára visszafoglalásának kétszázötvenedik évfordulója alkalmából.) Az Actio Catholica országos elnökségének felkérésére *Serédi* Jusztinián dr. bíboros-hercegprimás Budavára visszafoglalásának kétszázötvenedik évfordulója alkalmából május elején *országos nemzeti zarándoklást vezet Rómába.* Ez a zarándoklás *a magyar nemzet háláját* viszi a Szentszék elé azokért az erkölcsi és anyagi támogatásokért, amelyekkel *XI. Ince* pápa kétszázötven éve porbasujtott országunk megmentését biztositotta. A zarándoklás részletes programját a közeli napokban közli az országos elnökség központi irodája (IV., Ferenciek-tere 7.), amely bárkinek készséggel ad máris felvilágositást.

— (A soproni főiskola keresztmozgalma.) *Sopronból* jelentik: A müegyetem bánya- és erdőmérnöki karának hallgatózága körében mozgalom indult meg, hogy *a tantermekben a keresztet elhelyezzék.* A kar tantestülete az ifjúság mozgalmát megértéssel fogadja.

A főváros legszebb villanegyedében
Kolumbus-utca 32
6 szoba, hallos, központi fütéssel, egyedülálló
Villa kiadó
nagy befásitott kert

A BUDAPESTI HIRLAP olcsó szinházjegyakciója

A *Budapesti Hirlap* új szinházjegyirodájában a nagysikerü előadások egész sorához lehet igen kedvezményes áron jegyeket váltani.

Vasárnap délelőtt fél 11 órakor a *Vigszinházban* Lakner bácsi gyermekszinházának *Majd a Zsuzsi* előadására ugyancsak kedvezményes áron árusitják a jegyeket. Az előadás keretében fellép *Dajbukát* Ilona is. Vasárnap délutánra is igen szép programunk van: a *Vigszinház Örök keringő,* a *Belvárosi Szinház Urilány,* a *Pesti Szinház Mackó,* a *Magyar Szinház Az Ur katonái* előadására, biztositottunk igen kedvezményes áru jegyeket.

MÁRCIUS 1, VASÁRNAP DÉLELŐTT:

Vigszinház:	Majd a Zsuzsi!

MÁRCIUS 1, VASÁRNAP DÉLUTÁN:

Vigszinház:	Örök keringő.
Magyar Szinház:	Az Ur katonái.
Belvárosi Szinház:	Urilány.
Pesti Szinház:	Mackó.

MÁRCIUS 1, VASÁRNAP ESTE:

Vigszinház:	Érettségi.
Belvárosi Szinház:	Urilány.
Pesti Szinház:	Mackó.
Andrássy-úti Szinház:	Mélt. asszony

MÁRCIUS 2, HÉTFŐ:

Magyar Szinház:	Házasság.
Pesti Szinház:	Mackó.
Andrássy-úti Szinház:	Mélt. asszony.
Kamara Szinház:	Mese a Grand Hotelben
Komédia Kabaré:	Érzem a tavaszt,
Terézkörúti Szinpad:	Farsangi esték.

MÁRCIUS 3, KEDD:

Magyar Szinház:	Házasság.
Pesti Szinház:	Mackó.
Andrássy-úti Szinház:	Mélt. asszony.
Kamara Szinház:	Mese a Grand Hotelben
Komédia Kabaré:	Érzem a tavaszt
Terézkörúti Szinpad:	Farsangi esték.

MÁRCIUS 4, SZERDA:

Magyar Szinház:	Házasság.
Belvárosi Szinház:	Szent Johanna.
Pesti Szinház:	Mackó
Andrássy-úti Szinház:	Mélt. asszony.
Kamara Szinház:	Mese a Grand Hotelben
Komédia Kabaré:	Érzem a tavaszt
Terézkörúti Szinpad:	Farsangi esték.

MÁRCIUS 5, CSÜTÖRTÖK:

Belvárosi Szinház:	Urilány
Pesti Szinház:	Mackó
Andrássy-úti Szinház:	Mélt. asszony.
Kamara Szinház:	Mese a Grand Hotelben
Komédia Kabaré:	Érzem a tavaszt

MÁRCIUS 6, PÉNTEK:

Pesti Szinház:	Mackó
Andrássy-úti Szinház:	Mélt. asszony.
Kamara Szinház:	Mese a Grand Hotelben
Városi Szinház:	Régi jó Budapest.
Komédia Kabaré:	Érzem a tavaszt
Terézkörúti Szinpad:	Farsangi esték.

MÁRCIUS 8, VASÁRNAP DÉLELŐTT:

Vigszinház:	Gyermekelőadás

MÁRCIUS 8, VASÁRNAP DÉLUTÁN:

Belvárosi Szinház:	Urilány.
Magyar Szinház:	Az Ur katonái.
Vigszinház:	Örök keringő.
Városi Szinház:	Régi jó Budapest.

MÁRCIUS 8, VASÁRNAP ESTE:

Belvárosi Szinház:	Urilány
Andrássy-úti Szinház:	Mélt. asszony
Kamara Szinház:	Mese a Grand Hotelben
Városi Szinház:	Régi jó Budapest.
Terézkörúti Szinpad:	Farsangi esték.

Szinházjegyirodánk telefonszáma: 40—0—00 és 44—4—01.

— (Bornemisza iparügyi miniszter terve a Technológiai Könyvtár továbbfejlesztésére.) Az ország ipari előhaladásával kapcsolatban igen érdekes és jellemző tünet, hogy a *Technológiai Intézet Nyilvános Könyvtárának* látogatottsága példátlan arányban megnövekedett. 1935-ben, az időközben szükségessé vált második olvasóterem létesitése folytán, hirtelen 57.014-re szökkent fel az olvasótermek látogatóinak száma. Az iparfejlesztés szempontjából nagyfontosságú állami szakkönyvtár fejlesztésének elősegitésére alakult Technológiai Könyvtár Barátai Egyesületének küldöttsége most tisztelgett *Bornemisza* Géza iparügyi miniszternél s egyben átnyujtotta neki az egyesület feliratát, amelyben az egyesület a szakkönyvtár további fejlesztése érdekében tett javaslatokat. *Bornemisza* miniszter válaszában hangsúlyozta, hogy a Technológiai Könyvtár problémáit igen jól ismeri, szeretné mielőbb megvalósitani, hogy az egész Technológiai Intézet minél hatalmasabb iramú fejlődést vehetne fel. Kivánatosnak tartja, hogy az mint ipari kisérleti és kutató intézet a világhires németországi *Kaiser Wilhelm Institut* mintájára épüljön ki. Ugy a könyvtár, mint az egész intézet területileg meg nem felelő elhelyezése folytán a miniszter szerint is időszerű és kivánatos, hogy az ugyanazon épülettömbben szintén túlszűken elhelyezett *állami felsőipariskola* még a háború előtt megvásárolt telkére kitelepittessék, illetve ott épüljön fel. Ez az ügy a multuszminiszterhez tartozik ugyan, de szivesen áll ennek a gondolatnak a szorgalmazására és rendelkezésére. Ezután még igéretet tett a miniszter a könyvtár egyes apróbb problémáinak kielégitő megoldására, melyekért az egyesület elnöke, *Kelemen* Móric mondott köszönetet. A küldöttségben *Görgey* István, *Malasits* Géza és *Müller* Antal országgyülési képviselők vettek részt.

(*) A Szent István Akadémia új tagjai. A Szent István Akadémia négy osztályának pénteken megtartott együttes ülésében új tagokként megválasztották az I. osztályba Szunyogh Xav. Ferencet, a II. osztályba Gombos Ferenc Albint, Neubauer Gyulát és Pázmány Zoltánt, a IV. osztályba Zsivny Viktort és Deseö Dezsőt. Ugyanakkor bejelentették, hogy a III. osztály elnökévé választotta Várdai Béla volt osztálytitkárt, akinek helyére az együttes ülés Pitroff Pál Ödönt választotta meg osztálytitkárnak.

— (A mohamedánok áldozati ünnepe Kurban-Bajram.) Abdul Latif, a magyarországi mohamedánok lelkésze és főpapja szeretettel értesiti magyarországi összes hiveit, hogy a kurban-bajrám ünnep alkalmából *március 4-én* (mohamedán időszámitás szerint 1354 zilhidzse hónap 10-én), *szerdán d. e. fél 9 órakor* a lelkészi hivatal helyiségeiben (Budapest, II., Mecset-u. 17. II. 20.) *istentiszteletet* tart. Az ünneppel kapcsolatos mindennemü felvilágositásért a lelkészi hivatalhoz lehet fordulni.

— (Az egyiptomi király sógora Budapesten.) Ifj. *Horthy* Miklós, az Egyiptomi Magyar Kereskedelmi Társaság vezérigazgatója, az elmult esztendőben Egyiptomban járt. Ekkor hivta meg Budapestre *Sabry Husszein pasát, az egyiptomi király sógorát.* Sabry pasa néhány napja tartózkodik Budapesten és élénk részt vesz a magyar társadalmi életben. Szombaton megtekintette a budapesti gyógyfürdőket és elragadtatásának adott kifejezést a magyar főváros fejlett és magasszinvonalu fürdőkultúrája felett.

— (Orvosi hir.) Balassa Kálmán dr. női klinikai tanársegéd szabadságáról visszatért és rendelését ismét megkezdte Múzeum-körút 21. II. emelet 7. szám alatt. Telefon 87—4—66.

Előkelő villa központi fütéssel, kerttel, Fehérvári-út elejénél májusra kiadó. Dr. Möller, 56—7—38.

— (A Lipótváros korszerű kérdései.) A Nemzeti Egység Pártja székesfővárosi szervezetének V. kerületi központja március 4-én este háromnegyed 9 órakor a Lipótvárosi Kaszinó (V., Berlini-tér 5., I. em.) nagytermében a Lipótváros korszerű kérdéseiről várospolitikai vitaestét rendez, amelyen felszólal Bessenyey Zeno, a közmunkatanács elnöke is.

— (A török kincstár adósság miatt perli a volt uralkodóház tagjait.) Londonból jelentik: A török kincstár 24.000 fontot követel vissza a volt török uralkodóház 17 tagjától, akik a világháború folyamán készpénzkölcsönöket vettek föl az akkori ottomán birodalom incstárából. A volt hercegek és pasák jelenleg Egyiptomban laknak. A kairói török követ utasitást kapott, hogy szorgalmazza az angol kormánynál a kölcsönök visszafizetését és eredménytelenség esetén perelje be az adósokat.

× **(Rhodosba),** a középkori lovagok pompás rózsaszigetére szervez az IBUSz husvéti kirándulást. Indulás Budapestről *április 10-én,* Nagypénteken, érkezés másnap délelőtt Triesztbe, ahol a *Caletera* motoros hajóra száll a kiránduló társaság. A hajó Velence, Fiume, Brindisi, Piraeus (Athen) érintésével — melynek megtekintésére megfelelő idő marad — *április 15-én fut be Rhodosba.* A köbeöntött történelem szigetén, mely oly gazdag emlékeit őrzi a messze multnak, *négy napig* marad a társaság és *április 23-án* érkezik vissza Budapestre. Részvételi dij: *434, illetve 555 pengő.* Jelentkezéseket elfogad és felvilágositással szolgál: az IBUSz főirodája, Vigadó-tér 2. és összes fiókjai, *valamint a Budapesti Hirlap utazási irodája.*

× **(Ön nem is tudja),** hogy mennyi bajnak és betegségnek az okozója a köhögés! Ne köhögjön, vigyázzon az egészségére és használjon Negro gyógycukorkát, mely kellemesizü és orvosi vélemény szerint is a legkitünöbb hatásu köhögés, rekedtség és hurut ellen.

— (Megalakult az Egészségpolitikai Társaság szociális biztositási szakosztálya.) Az Egészségpolitikai Társaság szociális biztositási szakosztálya ülést tartott, amelyen fontos orvosrendi és kamarai kérdéseket vitattak meg. *Born* József dr., az egészségpolitikai kamarai párt elnöke beszámolt a párt szervezkedéséről, majd a választások megejtése során elnökké választották *Doros* dr. egyetemi m. tanárt, OTI kórházi főorvost, ügyvezető elnök lett *Barbély* Mihály dr. OTI körzeti orvos, alelnök *Zih* Sándor dr. egyetemi m. tanár, OTI laboratóriumi főorvos, főtitkár *Veress* Mihály dr. OTI orvos, titkárrá választották *Nemes* Árpád dr. rendelőintézeti orvost és jegyzővé *Blasek* István dr. OTI gyakornokot. A megválasztott szakosztályi tisztikar programot adott, amelyben célul *a szociális biztositás kiterjesztését, egészségpolitikai szellemü reformokat* jelöltek meg az arra rászoruló tömegek *preventiv és gyógyitó ellátása érdekében.* Megállapitották a továbbiakban, hogy az egy orvos által elvégezhető munka maximumának, ügyszintén az orvosi fizetések minimumának normalizálása elodázhatatlaul szükséges.

Amíg a DARMOL dolgozik

— (Lóczy Lajos, a Földtani Intézet igazgatója visszaérkezett Dél-Amerikából.) Lóczy Lajos professzor decemberben feleségével együtt Dél-Amerikába utazott és Ecuadorban, valamint Peruban nagyrészt ismeretlen területeken geológiai kutatásokat eszközölt. Utjáról, amelyen fontos tudományos és gyakorlati jelentőségü eredményeket ért el, pénteken érkezett haza.

— (Meghosszabbitották a kőszegi turistagyorsvonat jelentkezési idejét.) A március 7—8-iki kőszegi, 5.70 pengős turista-gyorsvonat február 29-iki jelentkezési határidejét több oldalról érkezett kivánságra s a hónap végére való tekintettel, a rendezőség *március 2-ában* állapitotta meg. Jegyek a rendezőség központjában (VIII, Rákóczi-út 53.), továbbá a csatlakozott sport-szaküzletekben és a turista-egyesületek titkárságainál kaphatók.

EZ LEHETSÉGES?
Nagy választék Valódi, luxuskivitelü, kézzel varrott **CIPŐK**
Vidékre utánvét mellett
Krokodil ... ... P 26 és 28
Bengáliai gyik P 20 és 22
SZABÓ M., PAULAY EDE-UTCA 14.

— (Ki véste Rákóczi Ferenc emlékérmeit?) A Magyar Numizmatikai Társulat most tartott felolvasó ülésén *Rudnay* Gyula „Warou Dániel élete és körmöcbányai müködése" cimmel tartott érdekes előadást. Közölte, hogy a svéd származásu Warou Dániel már mint neves éremvésnök került 1699-ben *Körmöcbányára,* s ott müködött *Rákóczi* Ferenc szabadságharcának idejében is. *Ezidőben véste a nagy fejedelmet ábrázoló, s művészi szempontból is igen kiváló három emlékérmét,* az egyiket a szabadságharc megkezdésének emlékére, a másodikat a szécsényi, a harmadikat pedig az ónodi országgyülés határozatainak megörökitésére. Warou véste különben a szabadságharc pénzeit is.

— (Bajtársi találkozó.) A volt soproni 76-os gyalogezred tényleges és tartalékos tisztjei és tisztjelöltjei március 3-án, kedden este 8 órakor az Üllői-út 6. szám alatti Potzmann-étteremben bajtársi összejöveteit tartanak.

(*) A magyar élet regényei. A magyar élet regényei cimmel regénysorozat kezdődött a Nova kiadásában *Kállay* Miklós szerkesztésében. E sorozatban csakis a mai élő magyar irók munkái jelennek meg. A sorozat első kötete *Korcsmáros* Nándor: *Az Ur hintáján* cimü kitünő müve.

„Hogyan kisérjük a magyar nótát zongorán."
Ötletes, eredeti módon megtanitja magánúton olvasóit önálló kiséretszerkesztésre, összhangositásra. Számos kotta- és dallampéldával. Átnézte dr. Major, nemzeti zenedei tanár. Megjelent II. bővitett kiadása is, futamok, diszitések elemzése és magyarázatával. Ára 2.20 pengő. Megrendelhető Reichert Ferenc, Pestszentimre.

× **(Ma már könnyű férjhezmenni),** különösen ha *Ermától* van a kelengye. E kelengye leghasznosabb darabja az *Erma* modellü szines ágynemü, mely korszerü, praktikus, hálás anyag, nem kell kifőzni, nagyon jól vasalható. Egy készlet, 2 nagy párna, 1 kis párna, 1 paplanlepedő, angolos szegélyjel, kézi himzéssel, valódi szines *arany Egypt*-ből készitve, P 26.80. Erma Kézimunka és Lakásmüvészeti Áruházak, Budapest, VI., Teréz-körút 4., VIII., József-körút 11.

× **(A budai Hegyvidéki Evangélikus Hősök templomát épitő egyesület)** március 1-én a Délivasút indulási oldalán (Krisztina-körút 103. szám) levő dísztermében délután fél 6 órai kezdettel *müsoros kultürestet* rendez.

× **(Elhizásnál, szivelzsirosodás és májelzsirosodás)** eseteiben reggel, délben és este egyharmad pohár természetes *Ferenc József* keserüviz — félórával az étkezés előtt bevéve — rendkivül értékes háziszer, melynek hatása gyors, biztos és mindig kellemes.

1

Warou Dániel

svéd eredetű érmész; 1699-ben nevezték ki Körmöcbányára; a királyság területén 1712-ben vezették be az egységes pénzverést.

Huszár Lajos: Monnaies de Hongrie, Budapest, 1963. 541 361

Warou Dániel

által állitották fel Körmöcbányán 1715-ben az első pénzverde gépet; 1718 után rámai felfogásu hivitelezésben szerepel III. Károly az új tallérokon.

Huszár Lajos: Monnaies de Hongrie, Budapest, 1963 541 371

DANIEL WAROU, vésnök

Röviditések az erdélyi pénzeken, emlékérmeken:
B./.-Mesterjegyek:
D W Daniel Warou/Körmöcbánya, 1703-1707/. 69.old

SZIGETI ISTVÁN: Röviditések az erdélyi pénzeken és emlékérmeken 68.old.

AZ ÉRME, Közlemények az éremgyüjtés köréből.
------ XIX. 1963. 25.sz. Bp.

MDK

Warou Dániel.éremvésnök.

Bécsi működése alatt számtalan szebbnél szebb emlékér
met alkotott, különösen III.Károly életével kapcsola-
tos, föképpen magyarországi események megörökitésére.
W.D. 1729-ben halt meg Körmöcbányán.

Ki véste Rákóczi Ferenc emlékérmeit?
Uj Magyarság. 1936 márc.1. 2c.1.

Warou Dániel

hásd

Czobor Alfréd =

A Rákóczi ak

címere és pecsét-

jeik. Turul

1935. 49-65. l.

V. Tanúsuvári gyűj-

tenéig.

Római csónak V. 245.

Warrou Dániel

Érémvérő

Lázár

Arch. Ert.

1902. 3,20 l.

A VALLÁS- ÉS KÖZOKTATÁSÜGYI M. K

1912 évi 28480 számv. sz.

XIII. ügyosztály.

A válaszban a megkeresés számának és évének pontos feljegyzése kéretik.

Nagyméltóságu

Báró Forster Gyula u

Elnökéne

Az 1912 évi

becses átiratára van s

< Warou Dániel >

láid

Rudnay Gyula

< > Bp. 1936.

könyvtáramban

er Budapest, 193 6. március 24.

Müemlékek Országos Bizottsága,

B u d a p e s t.

ztelettel van szerencsénk felajánlani

Die Hunnen im sweizerischen Eifisch-
.ihre Nachkommen bis aus d.heutige
it vielen in d.Text gedruckten Il -
ionen. Zürich: Orell Fussli 1895.
5. P 12.-

ivánságukra készséggel elküldjük a mü-

lgálatukra mindig készen. vagyunk

teljes tisztelettel

Waron Daniel

l –

Perálltörtképes

343, 524. l –

10

ásának ismertetése, anyagi, műszaki, művészi és

és mily adatok szolgáltathatók?

.....

(a kitöltő aláírása)

mi Nyomda.

[Warou Dániel]

Rudnay Gyula: [ ]
körmöcbányai fővés-
nök. Kuy. Numizm.
Közlöny. 4-r 57
kép; 56 l. Bp. 1936

Gent (1943)

A Müemlékek Országos Bizotts

Warou Dániel

lásd okv

Észe Tamás:

Warou-adatok.

Numizmatikai Közlöny

1942. 40–43. l.

képpel

1707. őszén megszökött kör-
mócbányáról és végleg el-
hagyta szolgálatát.

MEGHIVÓ

a MAGYAR-OLASZ TÁRSASÁG

f. évi április 27-én,
szombaton délután 6 órakor
az Iparművészeti Múzeum (IX., Üllői-út 33—37.) dísztermében

és

f. évi április 29-én,
hétfőn délután 6 órakor
a TESz (V., Falk Miksa-utca 1.) dísztermében tartandó

NYILVÁNOS ÜLÉSEIRE,

amelyeken

P. FACCHINETTI VITTORINO
a milánói Szent Szív egyetem tanára

tart előadást

szombaton:

„DUE FULGIDE GLORIE DELLA SANTITÀ ITALIANA"
címmel (vetített képekkel),

hétfőn: **„LA RADIO IN VOLO"**
címmel.

AZ ELNÖKSÉG

Vendégeket a Társaság szívesen lát.

Waron Dániel

laid

Huszár Sajós

A kuruc-kor
érzészete. Rákóczi
emlékkönyv Bp
[1935] 406.l.

Katonai

Római Kórházak V. 252.

Warvů Dániel

vrád
z

Czobor Alfréd:
A Rákóczi-ak ci-
mere és pecsétjeik.
Turul 1935. 60. l.
61. l. 64. l.

Vegyes

1 kötet, 8°

Márkai Sándor:

Az 1848/49. évi szabadságharc története.

(A „Magyar Nemzet Története" X. kötete.)

Warou Dániel

ród
z

Esze Tamás:

A nagybánya-munkácsi pénzverőház
II. Rákóczi Ferenc
korában. 1706–1711.
Numizm. Közl
1944. 31–32. l.

BUDAPEST
947-JUL.23 E4
4
Cs.F.a.d.

Warou, Daniel

wód

Rasmusson, N. L.: (Stockholm): Daniel Warou, seine Verwandtschaft und früheren Lebensjahre. Numizm. Közl. 1933-34. 28-30. l.

U. ar. (Forditotta Rudnay Gyula): Warou Daniel rokonsága és itjusága. U. o. 31-33. l. köppel.

~~Puhala Anna VIII. 251.~~

Warou, Dániel éremvésző és pénzverő

Magyar Életrajzi Lexikon

Warou Dániel

—

zród

—

Rudnay Gyula:

Warou Dániel kör-
möcbányai fővésnök
(1674 – 1729.)
Numizmatikai Köz-
löny. 1933-34. 34 –
83. l. L Különnyomat-
ban is megjelent.

L 5 képtáblával.

Rákóczi Ferenc, II. k. 1703-iki esztendőre

VIII. 152

vállal
(Arti
téseit
az au
valam
doni
zásak
rövid
tanul
készít
„Az
részv
refor
a Ke
még
vényt
nagyr
szám
gozik
tanul
is fol

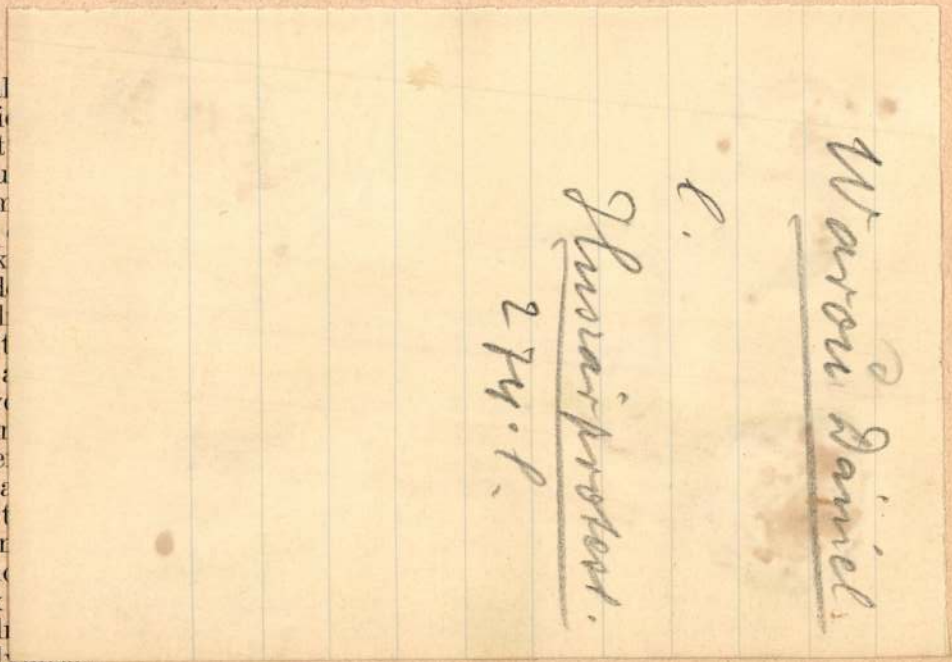

Taxner Károly (1902. Budapest, róm. kath.) a tanév egészére

tartani, nevezetesen Birminghamban a biochemiai egyesület ülésén, majd Manchesterben. Az előadás szövegét teljes egészében közölte a Journal of the Institute of Brewing (Vol. XL. No. 7. P. 269—273.). A hazai élelmiszeripar kísérleti és szakoktatási intézeteit a Food Industry című szaklap részére ismertette. Gondot fordított egyébként az ilyen irányú angol intézmények tanulmányozására is. A húsvéti szűnidőben résztvett a párizsi III. nemzetközi mezőgazdasági ipari kongresszus ülésein. Oda- és visszautazásakor pedig igyekezett Franciaország, Németország, Belgium és Dánia szakszempontból figyelembejövő intézeteit is megismerni. Angliai tartózkodása alatt számos szakemberrel sikerült szoros tudományos kapcsolatokat kiépítenie. Velük továbbra is állandó levelezésben áll. Egyesekben oly érdeklődést sikerült felkeltenie a magyar viszonyok iránt, hogy máris eljöttek hazánkat meglátogatni. Résztvett a külföldi tankönyvek magyar szempontból való átnézésének munkálataiban is.

A Rockefeller-alap orvostudományi osztályának ösztöndíjasa:

Dr. Beöthy Konrád (1898, Gyapoly, Bihar m., róm. kath.), pécsi egyetemi magántanár a Rockefeller-alap orvostudományi osztályának ösztöndíjával a skótországi Glasgowban, a törvényszéki orvostani intézetben Glaister professzor mellett folytatta tanulmányait. Ezeknek

Warou Dániel, éremvésö

A svéd származásu W.D. már mint neves éremvésnök került 1699-ben Körmöcbányára s ott müködött Rákóczi Ferenc szabadságharcának idején is. - Ekkor véste három -müvészi szempontból igen kiváló- Rákóczit ábrázoló emlékérmét, a szabadságharc megkezdésének emlékére.

Ki véste Rákóczi Ferenc emlékérmeit?
Uj Magyarság. 1936.márc.1. 2o.l.

Warou Dániel, éremvésző

A szabadságharc pénzeit is ő vésté, sőt kilenc pompás pecsétet a fejedelem megrendelésére.
A szomoru emlékü szatmári béke után a mester a bécsi pénzverdében nyert alkalmazást, azonban tovább is fővésnöke maradt Körmöcbányának.

Ki vésté Rákóczi Ferenc emlékérmeit?
Uj Magyarság. 1936.márc.1. 2c.1.

MDK

Warou Dániel, éremvésnök.

az ö nevéhez füzödik a körmöcbányai pénzverdének 17o9 és 1718 között történt átépitése és uj pénzverés módra való berendezése.

Ki véste Rákóczi Ferenc emlékérmeit?
Uj Magyarság. 1936 márc.1. 2o.1.

MDK

Warou Dániel, éremvésö

A numizmatikai társulat most tartott ülésén Rudnay Gyula olvasta fel "Warou Dániel élete és körmöcbányai működése" c. tartalmas és eredeti kutatások alapján készült tanulmányát.

Ki véste Rákóczi Ferenc emlékérmeit?
Uj Magyarság. 1936.márc.1. 2o.1.

MDK

Warrington Wood nobrán

Rént vett a Deák-nobor pályázaton

Deák Ferenc nobrának lúrása és tört. herk.
Buday József. Bp. 1897 24, 29, 33, 39, 41,
42, 52,

Warou, Daniel Nr. 231

Der aus Schweden stammende Meister war der leitende Graveur der Kremnitzer Münzstätte in den Jahren 1699-1729. Zur selben Zeit arbeitete er auch für den österreichischen Hof. Er war nicht nur als Künstler hervorragend, sondern hat auch mehrere technische Erneuerungen in der Prägestätte durchgeführt. Er schuf Münzen, Siegel und Erinnerungsmediallen bis zu seinem Tod im Jahre 1730.

Schache 1991

white jar

91 **6** JUNE

SUN	MON	TUE	WED

WAROV Daniel exemén

SEPARATUM

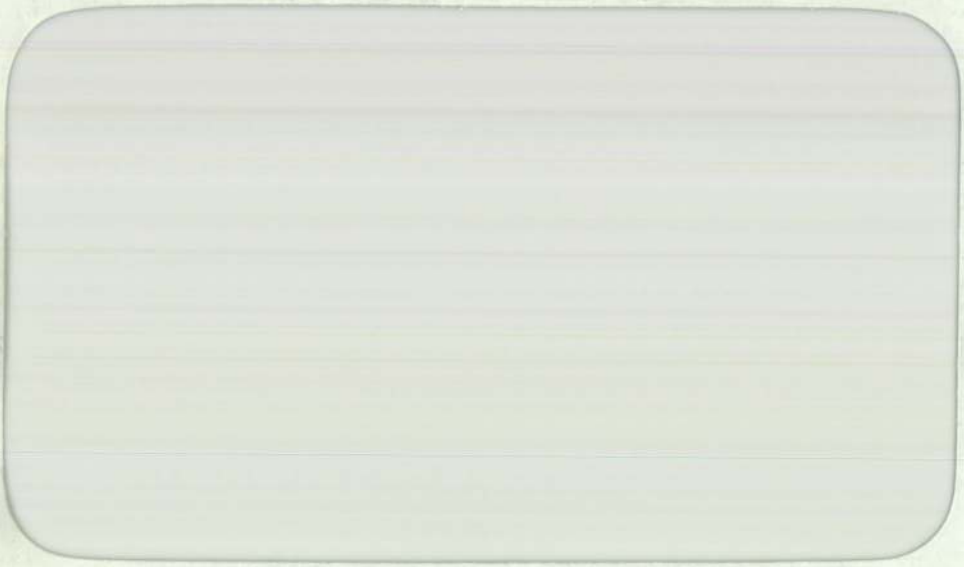

EURÓPA ÉS A RÁKÓCZI-SZABADSÁGHARC

A II. Rákóczi Ferenc
születésének 300. évfordulója alkalmából
Sárospatakon 1976. május 24—28-án rendezett
nemzetközi tudományos konferencia előadásai

Szerkesztette

BENDA KÁLMÁN

AKADÉMIAI KIADÓ, BUDAPEST
PUBLISHING HOUSE OF THE HUNGARIAN ACADEMY OF SCIENCES
VERLAG DER UNGARISCHEN AKADEMIE DER WISSENSCHAFTEN
MAISON D'EDITIONS DE L'ACADEMIE DES SCIENCES DE HONGRIE
ИЗДАТЕЛЬСТВО АКАДЕМИИ НАУК ВЕНГРИИ

GALAVICS GÉZA

RÁKÓCZI ÉS A MŰVÉSZETEK

A Rákóczi-szabadságharc idején a fejedelem megbízásából készült vagy vele kapcsolatba hozható műalkotások száma meglehetősen csekély. Azonban Rákóczi művészetről vallott felfogás e néhány műalkotás vizsgálatával is megismerhető, mert az egyes művek keletkezési körülményei, művészi kvalitásai és jelentése lényegesen különbözik attól, amelyet akár a hazai kortársak, akár a korábbi függetlenségi mozgalmak művészetpártoló gyakorlatában megfigyelhetünk.

Pedig amikor II. Rákóczi Ferenc házasságkötését követően magyarországi birtokainak igazgatására hazatért, őt is csak azok a feladatok várták, mint osztályának más hazai képviselőit: a családi rezidencia ranghoz méltó kialakítása és a kegyúri kötelezettségek teljesítése. Ha élete ezt követően a magyar birtokos nemesség életének keretei között folyik, a hagyományos feladatok ugyanolyan hagyományos megoldásokat eredményeztek volna, mint a többi kelet-magyarországi mecénás megbízásainál. Jól jelzi ezt a sárospataki jezsuiták számára 1700-ban Rákóczi által készíttetett főoltár, egy lőcsei fafaragó és egy asztalos közös munkája, amely – mint ezt leírása és a sárospataki vár Rákóczi-kiállításán látható két megmaradt szobra mutatja – semmiben sem különbözött a hasonló méretű kelet-magyarországi templomok díszítésétől.

Rákóczi azonban néhány év múlva a szabadságharc élére állt, s a megváltozott körülmények nemcsak a politikus, de a művészetpártoló mecénás számára is új, a korábbiaktól eltérő feladatokat jelentettek. Rákóczi korszerű művelődési eszményében szerepet kapott a képzőművészet is, amely lehetőségeit tekintve többrétű feladatot tölthetett be: közvetlenül bekapcsolódhatott a szabadságharc célkitűzéseinek népszerűsítésébe, reprezentálásába, s feladata volt a fejedelmi udvar fényének növelése s a szuverén uralkodó rangjának képzőművészeti eszközökkel történő jelzése is.

A képi nyelv fontosságát a kortársak számára legjobban az mutathatja, hogy egyaránt készültek a szabadságharcot támogató s azzal szembeforduló tendenciájú műalkotások. A szabadságharc kezdeti időszakában az ellentábor művészi termése volt gazdagabb. Egy metszet készült a dolhai, nagyszombati és koroncói csatáról, tehát a kurucok vereségeiről, s Nepomuki Szt. János fogadalmi szobrával emlékeztek meg arról, hogy Székesfehérvárról kiverték a kurucokat. Gúnyos feliratú képen örökítették meg a Bécsben elfogott kuruc közkatonát, s gúnykép ábrázolta Bottyán generális alakját is. E műalkotások közös jellemzője nemcsak az, hogy programjuk a kuruc-ellenesség megfogalmazásában ki is merül, hanem az is, hogy mondanivalójukat általában alacsony művészi szinten fogalmazták meg.

A szabadságharc célkitűzéseit támogató műalkotások elkészíttetésére csak 1705 végén került sor. Rákóczi magas képzőművészeti műveltségének szembetűnő bizonyítéka, hogy megtalálta az országban azt az egyetlen művészt, aki elképzeléseit európai mércével nézve is korszerű eszközökkel tudta kifejezni, s megtalálta azt a műfajt is, amely alkalmas volt politikai program képzőművészeti reprezentálására is. A kitűnő művész a svéd származású bécsi udvari érem- és pecsétkészítő, a véletlenül Körmöcbányán rekedt Warou Dániel volt. Warou feladata volt a kuruc pénzek verőtöveinek, illetve Rákóczi fejedelmi pecsétjeinek, tehát a kuruc állami élet mindennapi tartozékainak elkészítése. Számunkra azonban tevékenységének másik oldala a fontosabb, az, amelyben a műalkotás önmagáért születik, hogy a képzőművészet mással nem helyettesíthető nyelvén mondjon el valami olyat, ami másképp nem mondható el. Ezek voltak az emlékérmek, amelyekből a művész 1705 és 1707 között hármat is készített, mindegyiket Rákóczi megbízásából és elképzeléseinek megfelelően. Valamennyi emlékérem előlapját a fejedelem címeinek feliratával keretezett arckép díszítette, hátlapjukon pedig egy-egy allegorikus ábrázolás kapott helyet, amely a szabadságharc valamely jelentős mozzanatához kapcsolódott. Az első érem a szabadságharc kezdeteit idézte fel, s a három allegorikus nőalakból formált kompozícióban a béklyóba vert Szabadságot az Igazság és a Hazai törvények megtestesítője szabadítják meg bilincseitől. Az általános értelmű jelenetet egy Horatius idézet és egy bibliai citátum értelmezi, a szabadságharc kezdetének dátuma és az előlapon a harc vezetőjének portréja teszi konkrétté. Ugyanez a funkciója a második érem Rákóczi képmásának is. Ez az emlékérem a szécsényi országgyűlés vallásügyi döntéseit, a szabadságharc egységének megőrzése szempontjából oly fontos egyességet népszerűsíti. Hátlapján három Vesta papnő egy oltár tüzét éleszti, s akciójukat a jelenet alatti felirat értelmezi: „A szabadság élteti a vallások egyetértését – az 1705. évben a szécsényi országgyűlésen." A harmadik emlékérem Rákóczi erdélyi fejedelmi beiktatására készült, valószínűleg 1707-ben. Hátlapján, Warou legsikerültebb kompozícióján, Herkules küzd a lernai hidrával. Az általános karakterű ábrázolást itt a fejedelem túloldali páncélos arcképe értelmezi, ezért lehet a küzdő Herkules a magyar függetlenségi harc erőfeszítéseinek jelképe. A fejedelem megbízásából készült három emlékérem sokszorosított példányai tehát a képzőművészet eszközeivel hirdették, hogy Magyarország népe felkelt a Habsburg-uralom ellen, s hogy harcát II. Rákóczi Ferenc, a magyarországi rendek által választott vezérlő fejedelem és Erdély fejedelme vezeti. Célja a szabadság kivívása, eszköze Magyarország népeinek egysége, s eltökélt szándéka, hogy a harcot nagy erőfeszítéssel folytatja.

A szabadságharc emlékérmei nagy sikert arattak az egykorú közönség körében. Ezt korabeli írásos feljegyzések mellett az is jelzi, hogy Rákóczi nagy becsben tartott katonai kitüntetésként is osztogatta darabjaikat, hogy az ismert párizsi rézmetsző, Simon Thomassin rézmetszetet készített róla, s hogy az ellentáborban a vallásbékét hirdető érem témájára, azzal szemben álló mondanivalójú emlékérmet bocsátottak ki.

A szabadságharc ügyét képzőművészeti eszközökkel reprezentáló műalkotást a fejedelmen kívül csak a jezsuiták készíttettek. 1705 novemberében Kolozsvárott állítottak nagyszabású diadalkaput Rákóczi tervezett erdélyi bevonulására. A fejedelem helyett azonban a Zsibónál győzelmet aratott császári csapatok érkeztek meg, s ők rekonstru-

álták a diadalkapu tartalmi programját is. A jezsuiták kolozsvári diadalkapuja osztatlan visszatetszést keltett. A császári tábor árulást látott benne, Rákóczi viszont a barokk reprezentáció sokszor bevált fogásai mögött is meglátta a lényeget. Azt, hogy a hódoló diadalkapu nem több, mint a jezsuita rend képzőművészeti eszközökkel űzött manipulációja, mely arra irányul, hogy a konföderációra felesküdni nem akaró rendet megmentse a magyarországi kiűzetéstől.

A jezsuitáknak látszólag a szabadságharcot dicsőítő diadalkapuja és a Rákóczi által készíttetett emlékérmek egyaránt azonos művészi módszerrel, a történeti ábrázolás és az allegorikus kifejezésmód párosításával készültek. Az emlékérmek mondanivalóját azonban az általuk megfogalmazott program és a fejedelem politikájának és egyéni törekvéseinek azonossága hitelesítette, a jezsuiták állította mű igazsága viszont a műalkotásban megfogalmazott hódoló program és az azzal nem egyező valóság ellentétén bukott el.

Rákóczi számára az érem-művész Warou Dániel foglalkoztatása egy adott lehetőség megragadása volt. A fejedelem azonban tudatosan is kereste azokat az új lehetőségeket, amelyekkel művészeti elképzeléseit megvalósíthatja. Ezt bizonyítja a fiatalon Németországba került festő, Mányoki Ádám hazahívása. Mányoki kitűnően képzett portréfestő volt, s így tevékenysége elsősorban a fejedelmi reprezentációt szolgálhatta. Magyarországi tartózkodása alatt, 1708-ban megfestette a fejedelem félalakos portréját, amelyen reprezentatív kellékek – páncél és hermelines palást – szerepeltetése közvetlen hatású, bensőséges karakterű ábrázolásmóddal fonódik össze. Rákóczi művészetpolitikájában Mányokira további feladatok is vártak. A fejedelem nemcsak mint portréfestőt kívánta foglalkoztatni, hanem megígérte a művésznek, hogy olasz és más külső országokba küldi tanulmányútra, s elrendelte, hogy Mányoki tanulja meg a rézmetszés technikáját. Rákóczi tehát az emlékérem sokszorosított műfaja mellett egy másik művészeti ág, a sokszorosított grafika lehetőségeivel is számolt. Ez a nagy példányszámú megjelenést lehetővé tevő műfaj a reprezentáció igényein túl a nemzeti szellemű művelődést is eredményesebben szolgálhatta volna.

Rákóczinak a sokszorosított grafikát illető elképzeléseiről nemcsak Mányokinak adott utasítása, de egy műalkotás is szól. Rákóczi 1709-ben, amikor Mányokit tanulmányútra és kisebb diplomáciai feladattal Hollandiába küldte, elrendelte, hogy a festő készíttesse el fejedelmi metszetarcképét. Az 1712-ben Berlinben elkészült portré, amelyet csak nemrég sikerült azonosítanunk, háromnegyed alakos kivágásban, fejedelmi díszben, jogarral ábrázolja Rákóczit. A Mányoki kompozícióját sokszorosító lap azonban a vezérlő fejedelem ábrázolásával elkésett. Amikor Rákóczi a megbízást kiadta, még állt a harc, mire azonban a lap elkészült, a szabadságharc elbukott, s ez az ábrázolás irreálissá vált. Rákóczi ekkor már nem kívánta a lap kibocsátását, amelyet azonban tudta nélkül mégis kiadtak, s az így fennmaradt néhány levonat alapján kaphatunk Rákóczi művészetpolitikai elképzeléseiről teljesebb képet.

Ez a lap tehát már a szabadságharc bukása után keletkezett, éppúgy mint Mányoki híres Rákóczi portréja, amely 1712-ben Danckában készült, ahová a festő a fejedelem hívására Berlinből érkezett. Az a körülmény, hogy Rákóczi Mányokit még az emigrációban is foglalkoztatni kívánta, maga is jelezheti, hogy a fejedelem nem tartotta

elveszettnek a szabadságharc ügyét. Lényegesebb azonban az, hogy számunkra nemcsak a fejedelem ekkortájt keletkezett írásai bizonyítják, hogy Rákóczit nem törte meg a szabadságharc bukása, hanem Mányoki festménye is. Mányoki portréfestő tehetségének szemléletes bizonyítéka, hogy a fejedelem személyiségében meglátta a szabadságharc bukását követő időszak eme leglényegesebb vonását, s a képi kifejezés nyelvén magas kvalitású műalkotásban máig sugárzó erővel vizuálisan is megfogalmazta. Ez a portré megrendelő és művész kapcsolatának betetőződését jelentette, egyúttal azonban a befejezés is volt. Rákóczi hamarosan feloszlatta udvarát és Franciaországba ment, festője pedig a szász királyok varsói és drezdai udvarában kamatoztatta a fejedelem által biztosított hollandiai tanulmányút eredményeit.

Rákóczinak tehát mindössze néhány év állt rendelkezésére, hogy művészetpolitikai elképzeléseit megvalósítsa. Törekvései beérésére s ezek hatásának kiteljesedésére ez az idő nem lehetett elegendő. Azonban új utakat nyitó kezdeményezései, az elkészült műalkotások létrejöttének körülményei, egységesen kiemelkedő művészi kvalitása s a szabadságharc célkitűzéseihez szervesen kapcsolódó programja a fejedelmet olyan tiszta koncepciójú, az adottságokat és lehetőségeket maximálisan kihasználó, értő mecénásnak mutatják, aki a nemzeti szellemű művészet megteremtésének kezdeményezésével egyedül áll a függetlenségi harcok történetében.

Reviews of the Hungarian Academy of Sciences are obtainable at the following addresses:

ALBANIA

Drejtorija Qändrone e Pähapjes
dhe Propagandimit tä Librit
Kruga Konferenca e Päzes
Tirana

AUSTRALIA

A. Keesing
Box 4886, GPO
Sydney

AUSTRIA

Globus
Höchstädtplatz 3
A-1200 Wien XX

BELGIUM

Office International de Librairie
30, Avenue Marnix
Bruxelles 5
Du Monde Entier
5, Place St. Jean
Bruxelles

BULGARIA

Hemus
11 pl Slaveikov
Sofia

CANADA

Pannonia Books
2, Spadina Road
Toronto 4, Ont.

CHINA

Waiwen Shudian
Peking
P. O. B. 88

CZECHOSLOVAKIA

Artia
Ve Směžkách 30
Praha 2
Poštovní Novinivá Služba
Dovoz tisku
Vinohradská 46
Praha 2
Mad'arská Kultura
Praha 2
Václavské nám. 2
Praha I
Slovart A. G.
Gorkého
Bratislava

DENMARK

Ejnar Munksgaard
Nörregade 6
Copenhagen

FINLAND

Akateeminen Kirjakauppa
Keskuskatu 2
Helsinki

FRANCE

Office International de Documentation
et Librairie
48, rue Gay-Lussac
Paris 5

GERMAN DEMOCRATIC REPUBLIC

Deutscher Buch-Export und Import
Leninstraße 16
Leipzig 701

Zeitungsvertriebsamt
Fruchtstraße 3—4
1004 Berlin

GERMAN FEDERAL REPUBLIC

Kunst und Wissen
Erich Bieber
Postfach 46
7 Stuttgart S.

GREAT BRITAIN

Blackwell's Periodicals
Oxenford House
Magdalen Street
Oxford
Collet's Subscription Import
Department
Denington Estate
Wellingsborough. Northants.
Robert Maxwell and Co. Ltd.
4—5 Fitzroy Square
London W.

HOLLAND

Swetz and Zeitlinger
Keizersgracht 471—478
Amsterdam C.
Martinus Nijhof
Lange Voorhout 9
The Hague

INDIA

Hind Book House
66 Babar Road
New Delhi I

ITALY

Santo Vanasia
Via M. Macchi 71
Milano
Libreria Commissionaria Sansoni
Via La Marmora 45
Firenze

JAPAN

Kinokuniya Book-Store Co. Ltd.
826 Tsunohazu 1-chome
Shinjuku-ku
Tokyo
Maruzen and Co. Ltd.
P. O. Box 605
Tokyo-Central

KOREA

Chulpanmul
Phenjan

NORWAY

Tanum-Cammermeyer
Karl Johansgt 41—43
Oslo I

POLAND

RUCH
ul. Wronia 23
Warszawa

ROUMANIA

Cartimex
Str. Aristide Briand 14—18
Bucureşti

SOVIET UNION

Mezhdunarodnaya Kniga
Moscow G—200

SWEDEN

Almquist and Wiksell
Gamla Brogatan 26
S—101 20 Stockholm

USA

F. W. Faxon Co. Inc.
15 Southwest Park
Westwood, Mass. 02090
Stechert Hafner Inc.
31. East 10th Street
New York. N. Y. 10003

VIETNAM

Xunhasaba
19, Tran Quoc Toan
Hanoi

YUGOSLAVIA

Forum
Vojvode Mišiča broi 1
Novi Sad
Jugoslavenska Knjiga
Terazije 27
Beograd

2004

Újkőkori bikaszarvpár áldozati gödörben, Kup-Egyes lelőhely

Kr. e. 5000-4300 körül

A Magyar Nemzeti Múzeum és a Veszprém Megyei Múzeumok Igazgatósága 2003. évben is folytatta Kup-Egyes újkőkori lelőhely ásatását. Ebben az évben a lelőhely központi részén levő ház és a hozzá tartozó gödörkomplexum környékének további kutatását terveztük. A korábban megismert őstulok szarvpár mellett további állatfejes (bika, kutya) gödrök kerültek elő feltehetőleg szintén építési áldozatként. A szellemi kultúra megismeréséhez fontos adalékot jelentenek az állatfejes áldozati gödrök. Előkerült egy újabb ház omladéka, kemencével és igen gazdag leletanyaggal. A feltárt leletek elsősorban az újkőkor végi lengyeli kultúrához tartoznak; az ezt megelőző időszakból (Dunántúli vonaldíszes kerámia kultúrája) csak néhány szórványos cserép került elő. A leletek jól tükrözik az újkőkori élet teljességét. Különösen a kézműves mesterségek – fazekasság, textilművesség, konyha- és lakáskultúra emlékanyaga került elő nagy számban. A lengyeli kultúra agyagművességének változatos emlékei kerültek elő, a vastag falú tárolóedényektől a mindennapi élet tartozékaiként megjelenő főző- és tárolóedényeken át az ún. finomkerámiáig. A kézzel készült edényeket valószínűtlenül vékony falú kivitelben készítették, és többszínű (vörös, fekete, fehér, sárga) festéssel látták el. A kup-egyesi település egyik legfontosabb kézműves tevékenysége a kőeszközök készítése volt. Kup a Nagytevel határában előforduló felső kréta korú tűzkő feldolgozó telepe, nyilvánvalóan közvetlen kapcsolatban állt az ottani kitermelő hellyel. A teveli tűzkő feldolgozásának minden fázisát megtalálhatjuk a településen, a nyersanyaggumótól a kész eszközökig.

Az ásatást támogatta Kup község önkormányzata és a FERRO Öntöde.

T. Biró Katalin-Regenye Judit

Daniel Warou (1674 körül–1720) – Simon Thomassin (1655–1733): II. Rákóczi Ferenc

Papír, rézmetszet

Két festményt is találhatunk a Képcsarnok gyűjteményében, amelyek minden bizonnyal éremábrázolások után készültek, esetleg grafikai közvetítéssel, s mindkettő nagy valószínűséggel még a XVIII. században. *Daniel Warou* svéd származású éremkészítő, a körmöcbányai pénzverde fővésnöke három Rákóczi-emlékérme közül kettőt véve mintául. A szembenéző mellkép a vallások egyetértéséről megemlékező érem előlapjának arcmása hatására készülhetett, míg a jóval nagyobb méretű profilkép a szabadságharc kezdete alkalmából tervezett érem előlapjának ugyancsak oldalnézetű portréját utánozza. Ez esetben feltételezhető a grafikai közvetítés: a *Simon Thomassin* által metszett képmás is lehetett modell. Mindkét festmény közvetlenül, részleteiben is egyezően mutatja az érem-példa hatását: a hajfürtök csigáinak megformálása, az arcvonások plaszticitása, s a szembenéző kép esetében a viselet részletei mind-mind erre utalnak. A profilkép tekintetében az 1705-ös, esetleg 1707-es erdélyi országgyűlés alkalmából készült emlékérem Rákóczija még több hasonlóságot mutat; itt a páncél és a fölötte viselt köpeny is megegyezik a festményen láthatóval. A képek megszerzésének körülményeire vonatkozó adatunk nincsen, de az utóbbi szerepelt a Történelmi Képcsarnok másodszor újrarendezett állandó kiállításán.

Simon Thomassin párizsi művész feltehetőleg Daniel Warou érem-portréját másolta, amikor elkészítette rézmetszetét. Az éremkép természetesen oldalfordítottan jelenik meg, a páncél fölött palásttal borítva a mellrészt. A profilált talapzaton a felirat azonosítja az ábrázoltat (François II, Prince de Transilvanie). 1713-ban Brenner apát, Rákóczi franciaországi megbízottja kérésére Torcy külügyi államtitkár engedélyezte ugyanezen portré megjelentetését egy hosszabb terjedelmű, történel-

mi tényeket tartalmazó szöveg kíséretében. Ez a változat a drezdai Kupferstichkabinett grafikai gyűjteményében maradt fenn egy példányban, illetve egy később kiadott változata a párizsi Bibliotheque Nationale-ban található. Kivételes szerencsével azonban magyar közgyűjteménybe is került a magyarázó szöveggel ellátott példányból, hála annak, hogy a bécsi Dorotheum Aukciósház a Pálffy és Erdődy gyűjteményt elárverezte, s ekkor sikerült a lapot a Történelmi Képcsarnok számára megvásárolni. Az éremkép portréja alatt látható a Daniel Warou szignatúra, a talapzat jobb oldalán pedig Simon Thomassin mesterjegye. Az arckép alatt 27 soros francia nyelvű szöveg, jól érzékelhetően egy újabb lemezről nyomtatva, a jobb alsó sarokban pedig egy „Avec Permission." felirat olvasható. A szöveg a Rákóczi szabadságharc történetét foglalja össze a külföldi közönség számára.

Basics Beatrix

Warou Daniel

Fotókerámiával díszített porcelán váza
Fischer Emil műhelye, 20. század eleje

A Történeti Fényképtár újabb szép fotókerámiákkal gyarapodott. A Nemzeti Kulturális Alap segítségével sikerült megvásárolni egy felszámolásra kerülő magángyűjtemény több darabját, közöttük különleges technikai eljárásokkal készült fotókerámiákat és kromotípiákat. *Veress Ferenc,* aki főként az 1880 körül kísérletezett a fotókerámia készítésével, ekképp írt arról: „...a pyrophotographiai kezelésmód minden más nemű fényképészeti módszert felülmúl, minden más módon készült fényképeknek valóságos koronája. ... E képek kitűnő tisztaságuk s finomságuk mellett – ha el nem törnek – évezredekig megmaradnak. Ezeket felbontani vagy színükben meghalaványítani nincs hatalmában sem a nap sugarának, sem 700° heves tűznek. A hol ilyenek vannak az a város, az az országrész elsüllyedhet s évezrek múlva, ha ismét felszínre kerül (pl. ásatás alkalmával) a pyrophotographia valamely épen maradt edényen vagy üvegen, akkor is oly élénk és tiszta maradt, mint a milyen akkor volt, midőn az égető kemenczéből kikerült." A szokatlan megjelenésű fényképek közül kiemelt figyelmünkre érdemes az új szerzeményi kiállításon bemutatott, *Fischer Emil* budapesti gyárából kikerült szép kék porcelán váza, amelyen ismeretlen fényképész képét helyezték el.

Cs. Lengyel Beatrix

Warrington Wood

angol szobrász Romában

a S. Luca akadémia

tanára

l.

Buday: Deák-szobor

16, 17. l. 20. l. 24. l

25. l. 26, 28, 29, 32, 33,

39, 41, 42, 52. l. 183. l.

KIRÁLYI EGYETEMI MAGYAR NYOMDA

30 nap **ÁPRILIS** 17. hét

18 Vasárnap		Virágvas. *Ilma*
19 Hétfő		Emma *Kocsárd*
20 Kedd		Tivadar *Tivadar*
21 Szerda		P. Konrád *Anzelm*
22 Csütörtök		Nagycsüt. *Szótér*
23 Péntek		Nagypéntek *Nagypéntek*
24 Szombat		Nagyszomb. *György*

Warrington
Wood Janos

angol nóbrait

laid Var. typ 1891.
257. l.

Warrington Wood

Rómában élő angol nobrai

Liber Bpest nobrai

200 l.

DEÁK FERENCZ SZOBRA WARRINGTON WOOD JÁNOS ANGOL SZOBRÁSZTÓL.

Lapunk mai számában közöljük Deák Ferencz szobrának egyik mintáját, melyet a szoborpályázat alkalmával, — melynél tudvalevőleg Huszár Adolf volt győztes, — Rómából küldött be egy akkor ott tartózkodott angol művész, Warrington Wood János, ki azóta már meg is halt. Egy angol művészeti közlöny eleveníti föl ezt a tervezetet most, s mint minket kiválóan érdeklő tárgyat, mi is érdemesnek tartjuk bemutatni.

A tervező művész, Warrington Wood János, Angolországban született és nevelkedett ugyan, de művészi működésének színhelye Róma volt s onnan nyerte inspirációját is, csatlakozva ahhoz a Canova által kezdeményezett szobrásziskolához, mely az ó-klasszikus izlést igyekezett helyreállítani s melynek nálunk Ferenczy volt legismertebb képviselője. Az angol művész 1839-ben született Warringtonban, szegény sorsú szülőktől, s az ottani festészeti iskolában nyerte első kiképeztetését. Már 1862-ben jutalmat nyert egy «Tavasz» című szoborminátával s e jutalom alapján Rómába küldetett tanulmányai folytatására. 1871-ben «Éva» nevű szobra okozott feltünést, s Warrington előkelő polgárai, büszkék lévén honfitársukra, ezer font sterlinget gyűjtöttek össze s ajándékoztak számára. Ettől fogva a művész működése biztosítva volt, mindamellett ő állandóan Rómában maradt s csak időről-időre látogatott el Angliába. Leghíresebb művei «Szent Mihály győzelme a Sátánon», mely óriási szobor Warringtonban van. (1877.) «A bethaniai nővérek», «Az oroszlánt megölő Sámson», «Oberon és Titania».

1877-ben a művészt az a szép kitüntetés érte, hogy a római művészek régi (1593-ban alapított) Szent Lukácsról nevezett akademiája tagjává választotta, mely kitüntetés külföldit csak ritkán ért. Tagja volt természetesen az angol művészeti akadémiának is. Rómában 1874-ben a Lateran közelében megvásárolt egy csinos klasszikus stylben épült villát, melyben régiségekből s műipari czikkekből valóságos muzeumot létesített s kiváló angol honfitársainak vendégszerető gazdája és Róma művészeti kincseinek megszemlélésénél szellemes és szeretetre méltó vezetője volt. Élete szerencsés és kellemes körben folyt le s halála is váratlanúl és hosszabb fájdalmas betegség nélkül érte el, bár igen korán, már 1886-ban. Angolok és olaszok rokonszenvvel emlékeznek meg még most is a derék művészről, ki hazánk művészeti mozgalmaiban is elfoglal egy szerény helyet, bár tagadhatlan, hogy az az iskola, melyhez tartozott, ma már nem felel meg a nagy közönség változott izlésének.

DEÁK FERENCZ SZOBRA WARRINGTON WOOD JÁNOS ANGOL SZOBRÁSZTÓL.

A TUILERIÁK UDVARÁBÓL.

Carette marquisnő emlékirataiból.

II.

1867-ben, a világkiállítás fényes ünnepélyei után, senki sem gondolt volna a bekövetkező drámára.

Az emelkedett hangulat daczára, avatott körökben egy európai háború eshetőségéről beszélgettek. A Rajna tulsó partjáról érkezett kedvezőtlen hirek benyomása meglátszott Vilmos király párisi fogadtatásán, melyben a nagy tömeg mintegy ösztönszerűleg, mély hallgatással nézte bevonulását.

Ellenben az *osztrák császárt*, az *angol trónörököst*, *Abdul-Aziz szultánt* és a többi fejedelmi személyeket a párisi nép tüntető örömrivalgásokkal fogadta.

II. Sándor czár fogadtatását, *Berezovski* merénylete daczára, szivélyesnek lehetett mondani, mivel a nemeslelkü fejedelmet már jóval előbb azon hir előzte meg, hogy ezentúl népeivel békében akar élni.

A Berezovski-féle merényletről annak idején, és sokkal később, ezer féle leirás jelent meg, de miután azt láttam, hogy a szoros igazságnak egyik sem felel meg, ezúttal az egész dolgot minden szépitgetés vagy takargatás nélkül elmondom.

A longchampsi versenytéren tartott nagy katonai szemle után *Napoleon császár* kocsiját, melyben ez a *czárral*, a *trónörökössel* és *Vladimir nagyherczeggel* ült, sürű néptömeg vette körül. A nagy szökőkúthoz érve, *Raimbeaux*, a császár lovászmestere, ki a kocsi mellett lovagolt, egy embert vett észre, ki fölemelt kezében tartott pisztolyát a czárra szegezte. Raimbeaux lovával oda ugratva, testével a czár alakját fedezte, úgy hogy a lövés lova fejét érte. Napoleon császár azonnal megértette az eseményt, és midőn látta, hogy senki sem sérült meg, a czárt megölelte. A nagyherczegek szintén megölelték atyjukat, kinek testét egészen eltakarták, mintha újabbi merénylettől tartottak volna.

A tömeg lelkesen megéljenezte az uralkodókat és a rendőrség közbejötte nélkül *Berezovski*-t legott a helyszinén agyon verte volna.

Este az orosz követség termeiben fényes tánczvigalomnak kellett volna megtartatnia. A nagykövet már attól tartott, hogy vendégeit vissza kell utasítania, midőn *a czár* megjelenésének hirét vette, ki csakugyan, *Eugénia* császárnét karján vezetve, el is jött. Izgatottságát azonban nem tudta eltakarni. Az ünnepély hőse *Raimbeaux* lovászmester volt, kinek az esetet számtalanszor el kellett mondania. A czár visszatérte után a czárné *Mária Feodorovna* Raimbeaux nejének mesés értékü gyémánt ékszereket küldött.

A szomorú eset daczára, II. *Sándor* czár Franciaországtól nem vonta meg őszinte barátságot és 1870-ben Európa valamennyi uralkodói közül ő volt az egyetlen, ki a cserencsétlen országtól el nem fordult. A szeptemberi fegyverszünet és a ferriéres-i találkozás, csak a czár közbenjárása nyomán jöttek létre. Eredményüket ismerjük.

Midőn a *porosz király* 1867-ben Párisba érkezett, a császár fényes katonai kisérettel az éjszaki indóháznál várta. *Jurian de la Gravière* tengernagy azzal lőn megbízva, hogy *Bismarckot* lehetőleg elfoglalja, nehogy ez az esetleg kellemetlen tüntetéseket észre vegye.

Az első kocsit, melyben a két uralkodó ült, éljenekkel fogadták; a második kocsival, melyben *Moltke* tábornok ült, úgy tettek, mintha észre sem vették volna, de midőn *Bismarck* grófot, hagyományszerű fehér vasas egyenruhájában, a hegyes sisakkal fején észrevették, egyes füttyeket és fülhasító hangokat lehetett hallani.

Bismarck, ezen alkalommal a lehető legnagyobb ügyességet tanusította.

— Nagyon köszönöm, tengernagy úr, — mondá *Bismarck* — az eféle fogadtatásra el voltam készülve és ez egy cseppet sem lep meg. Mi politikai emberek nem tetszhetünk az egész világnak, s igy ilyesmit is el kell fogadnunk.

Ily hangon aztán a társalgás könnyüvé vált.

Egyáltalán mindazok, kik ezen alkalommal Bismarckot látták, és vele érintkeztek, egészen másképen is gondolkoznak róla, mint a mostani közönség. Modora és szellemes társalgása inkább finom francziára mint valamely porosz junkerre vallottak.

A porosz király lakhelyéül a *Mersan* pavillon volt kiszemelve. A kocsik a *Carroussel* udvarán hajtottak oda. Midőn Trajan diadalive alá értek, a király Napoleon császárhoz fordulva, azt mondá:

— Mióta itt jártam, nagyon szép dolgok épültek. Én ugyanis 1814-ben voltam itt utoljára.

Mire Napoleon császár az ügyetlen bókot eltakarva, azt felelte: «*Felséged mostani látogatásának módja sokkal szerencsésebb a két nemzetre nézve.*»

E két rövid mondat eléggé világosan jellemezte a két hatalmas uralkodó lelki állapotát.

Vilmos király első kirándulásában a *butteschaumonti* magaslatra hajtatott, honnan a nagy várost sokáig nézte.

— 1814-ben itt voltam, — mondá ismét régi emlékeit fölelevenítve.

Erre aztán vezérkari tisztjeinek a hely szinén az egyesült seregek bevonulásáról hosszas előadást tartott és kezével mind azon pontokra mutatott, melyeken a porosz csapatok akkoriban állottak.

Ezenkivül *Vilmos* király nagyon érdeklődött a város vizvezetékei iránt. Kivánatára báró *Hausmann*, a szajnai kerület előljárója, a menilmontanti vízművek bejáratánál várt reá, és a királyt egy arany pohárból a vezeték vizével megkinálta. A király kevesett ivott, ép úgy, mint gróf *Goltz* nagykövet, és ennek testvére, a király hadsegéde. Csupán Moltke tábornagy akart alaposan a dolog végére járni, és serlegét fenékig kiürítette, minek következtében több napon át gyomrát fájditva, nem igen dicsőitette a párisiak vizét. A Tuileriákban adott fényes tánczvigalom alkalmával — irja Carette marquisnő — a kotillon alatt eszembe jutott, hogy Bismarckot, ki minden egyébre gondolhatott, a tánczba kell kevernem. Az épen kezemnél lévő rózsacsokrot a vaskanczellárnak átnyujtva, ezzel értésére adtam, hogy tánczosul őt választom. *Bismarck* nemcsak hogy zavarba nem jött, hanem a szokásos gyors keringőt velem kifogástalanul végig tánczolta.

A magában jelentéktelen esemény nagyon megtetszett az uralkodóknak, valamint a társaság egyéb kitünőségeinek, kik arra nem számítottak, hogy a komoly Bismarck, ki akkoriban már a világ dolgaiban nagy szerepet játszott, a fiatalság mulatságában részt vehessen.

Midőn helyemre visszavezetett, egyenruhája gomblyukából egy rózsabimbót nyujtott át a következő szavakkal:

— Fogadja el asszonyom e bimbót az utolsó keringő emlékéül, melyet életemben tánczoltam, de elfelejteni soha sem fogok. (Vége.)

BARNUM.

A világhírű reklámfejedelemről nemrég közlött azon hír, hogy e hó 7-én 81 éves korában meghalt, ezúttal nem volt reklám, hanem valóság. Az egykor oly sokat emlegetett *Barnum* Phineas Taylor nincs többé, s most bemutatott arczképünk csak emlékét őrzi meg annak a valóban zseniális embernek, ki összes tevékenységét az emberi kiváncsiság felhasználására fordította, s ezt oly mértékben cselekedte, mint sem előtte, sem utána senki más.

Egész köteteket írtak Barnum csodadolgairól, ezek között vannak saját iratai is, melyekből egy korábbi folyamában a Vasárnapi Ujság is közlött érdekes részeket. Most azonban csak egy pár emlékeztető adatot sorolunk fel. Barnum Connecticut amerikai állam Bethel nevű városában született s már 6 éves korában, midőn összes vagyona egy dollárt tett, megkezdte nyilvános szereplését. 1871-ben már óriási múzeuma, menazseriája, czirkusza és ritkaság-gyüjteménye volt, mely általános bámulatot keltett. Hires tette volt, midőn felfedezte s a világon széthurczolta a «Tom Thumb tábornok»-nak nevezett (eredeti neve Stratton) törpe emberkét s még híresebb, midőn Lind Jennyt, a svéd csalogányt, végig énekeltette Éjszak-Amerika nagy városain mesés honorárium mellett. Rendes lakása Connecticut államnak Bridgeport nevű városában volt, egy Tranistan nevű keleti fényű palotában. Még a mult évtizedben is új-új és valóban bámulatos mutatványokkal csalogatott közönséget czirkuszaiba s mutatványos telepeibe s nagy híre volt, midőn a londoni köznép kedvenczét, a Jumbo nevű elefántot, a londoni állatkertből megvette s oly zajjal vitette el, hogy az Londonban csaknem lázadást idézett elő. Később Sziam szentelt fehér elefántjait szerezte meg.

Rendkívüli mestere volt a hazugságoknak, melyekkel rútul be tudta csapni a közönséget, de úgy, hogy az utóbb maga is nevetett a hiszékenységén. Ilyen volt például esete egy vén és rút szerecsen asszonynyal, a kire ráfogta, hogy 165 éves, s hogy ő volt dajkája Washingtonnak, az éjszakamerikai köztársaság alapítójának. Tömérdeken nézték az undok teremtést, s fizettek látásáért, mint a köles. Utóbb persze kitünt, hogy hazugság az egész; de a humbugmestertől akkor már nem lehetett visszavenni a belépti díjakat. Voltak tudós kutyái, macskái, bolhái és mindenféle állatjai, ásatag szobrai, özönvíz előtti festményei, szinházai, gyermekkiállításai, csodaszerü egyvelegü gyüjteményei, muzeumai, panorámái, furcsa összeállításu gépei, szóval mindene, a mi az emberi kiváncsiságot fölkeltheti.

Sőt történeti nevezetességü emberekben is dolgozott nem egyszer; hiressé vált embereket és fejedelmeket mutogatott jó pénzért, így a nemrég elhunyt Kalakaua királyt körülhordoztatta czirkuszában egy diszes hintóban. A jámbor havaii király azt hitte, hogy ez rá nézve a legnagyobb megtiszteltetés. Boulanger tábornoknak is tömérdek pénzt kinált, ha hozzá szerződik. A költséget, különösen a hirdetésekre, sohasem kimélte, s ebbeli pazarlásával milliókat szerzett; s habár igen gyakran voltak nagy veszteségei is, ő, mint az ügyes macska, ujból talpon termett.

Kétségtelen, hogy Barnum nem volt közönséges ember, s más téren talán maradandóbb emléket is hagyott volna hátra. Igy csak muló hírt s milliókat hagyott hátra, melyekről azt mondá, hogy «mind a nyomdafestéknek köszönheti». E milliókból százezer dollárt egy Bostonban föllállítandó természetrajzi muzeumra is hagyott.

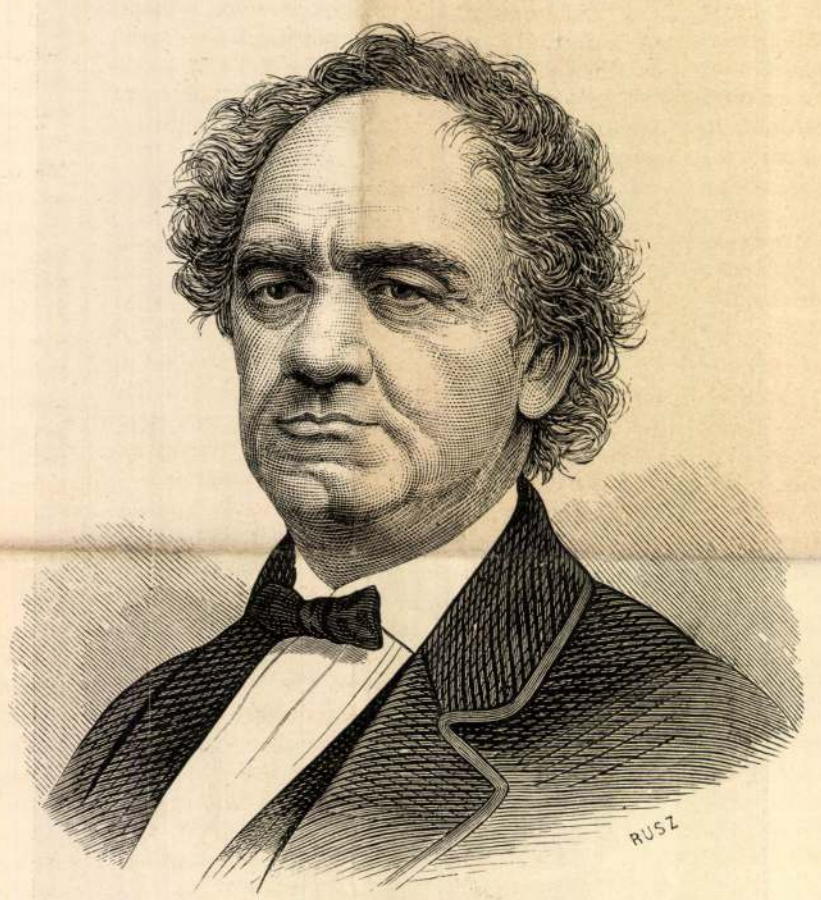

BARNUM PHINEAS TAYLOR.

SZEDER-INDÁK.*

(Elbeszélések. Irta Baksay Sándor. Budapest. Franklin-Társulat, 1891. Ára 2 frt.)

«Serpit humi tutus,» — vette magának sajátszerűen hangzó jelmondatul e kötete élére Baksay Sándor. «Biztosan kuszik a földön.» Mindjárt az első lapok egyikén bővebb magyarázatával is szolgál czímnek és jeligének s velök együtt az egész kötetnek. Nem lesz elbeszéléséből, — azt mondja, — sem mesebeli, sem papirosbeli sárkány. Legfeljebb szőlőinda, mely egy nádas paraszthász tornáczát árnyékozza be; vagy szederinda, mely egy arasznyi területet befut az ugaron. Olyan szép a föld szine! A vetések, az erdők, a berkek, a nádasok! Az én népem fiai és leányai! Miért mennék én a föld alá turkálni, mint a nekrophorus?» Aztán valamivel odébb: «Gyalog járunk, néha könnyű lábbal, néha poros saruban, egyik háztól ki, a másikhoz be. A te házaidba, mezeidre, erdeidbe, hegyeidre édes népem. Kényes népem, nyakas népem, fogyó népem, azt mondják, de nekem szép népem, erős népem, hív népem. Nem keresem a hibáidat; — a szennyesedet a statisztikus ridegségével; a nyomorékjaidat a moralista keserűségével; a gazembereidet a kriminalista mohóságával. Füvész vagyok, virágot szedegetek. — A bürköt, a rutát, a maszlagot, az átkozott mályvát nem látom meg, nem is tudnék a gyökerükig ásni. Csak a mi nyilik, ragyog, illatoz. A vendéglátó sokácztól a paripás kunig, a hallgató Tiszától a zengő-bongó somogyi erdőkig.»

Így jellemzi maga-magát, költői világát Baksay Sándor, sokkal élesebben, sokkal biztosabban, mint a hogy a legbonczolóbb eszthetikus is megtehetné. Ott marad, igen a föld szinén, az ő édes népe fiai és leányai között. Papirosán fölépülnek a tornáczos parasztházak, apró ablakaikkal, téres udvarukkal; a négy ökör épen most fordul haza a szántóföldről; a kifáradt gazda köszöntését jó szívvel fogadja a kipirult arczu menyecske; a pitarajtóból kitűz a láng, s inycsiklandó paprikás illata árad ki. Minő világ ez! Tolla eleven alakokkal népesíti be a betű-utczák fekete sorait: a nehézkes észjárású falubiró, az értelmes jegyző, az okoskodó kupaktanács, a furfangos káplán, az álmos tiszteletes, a munkabiró gazdaember, a takaros feleség, a duhaj parasztlegény, a ki már nem fér a természetétől, az edzett vérű, bátorlelkü Mollinárybaka, a szemérmes és önérzettel teljes deli hajadon, az árváit fölnevelő, katonás özvegy asszony s meg annyi más egymásután jelennek meg előttünk a mint élnek, dolgoznak, mulatnak, — az ekeszarva mellett, a konyhán, a pázsiton, a templomban, a korcsmában, a faluházán, a malom alatt véges-végig. Milyen szeretettel rajzolja őket, mennyi odaadással kutatja lelkük világát; mint a bányász a biztos erű tárnába, száll le ő is népe közé, s hozza fel két kézzel belőle a tiszta színaranyat, néha sokat is, egész néprajzi adalékokat, a forma és a történet gyors menetének rovására.

Baksay Sándor azonban nem áll ám meg az alacsonytetejű tornáczos házikók mellett; nem riasztják őt vissza a téglára rakott, cserepes födelek, a magas függönyös ablakok sem. Be-bepillant hozzájuk, s meglátja bennük a fejlődő nevendék-leányok ábrándos lelkét, az angol kisasszonyoktól hazakerült magyar kisasszonyok pajkos vidámságát, meleg kedélyét, őszinte érzését, a falusi gavallérok egyszerű nemességét, a zsörtölődő tyrannus apák lágyszivűségét, a morvából megmagyarosított hivatalnokok hazafiasságát, a stréber fiatalok kiaszott lelkületét, a két-hetes asszonykák világfájdalmát, s a tegnapi férjek válási készületeit. Mindenütt megfordul, a hol mosolyog a napfény, ha bárányfelhők néha el takarják is; a hol egy virág illatoz, ha meredekre kell is kúszni utána; a hol egy gyöngyszem hever, még ha szakadékokat kellene is áthidalni érte.

A «*Szeder-indák*» négy darabot tartalmaznak, egy bájos allegóriát a «*Három kereszt*»-ről: kinek-kinek a maga keresztje a legkönnyebb, s ki ki maga készíti a maga keresztjét; egy kedves humorú «Recipé»-t a fiatal párok házi viszálkodása ellen, s két nagyobb elbeszélést, a «*Jáhel*»-t és «*Babett*»-et.

Jáhel egyszerű, igénytelen parasztleány, de kiben a magyar parasztleány ideálja van rajzolva élesen, biztosan, jellemzetesen. Dolgos és igénytelen, enyelgő és büszke lelkű, odaadó és hűséges, kevély és rátartó, szerény és megalázkodó ez a leány egyszerre. «Tekintetében az erkölcsnek az a kevélysége fénylett, melyet, ha a lélekkel együtt nem születik, semmi rang, semmi nevelés sem plántálhat abba. Nem az ismeretes legfelső tizezernek, hanem annak az ismeretlen legeslegfelső tizezernek a kék vére az, a mely erkölcsi előkelőségnek nevezi magát. Az egész világ legfelső tizezere, melyből csak nehány *kerül* diadémba; sok a porban marad, sokat tűzbe *juttat* tragikuma, hol apró darabokra törve, ég el. De a szenny nem fogja sem a porban, sem a tűzben.» Ilyen Jáhel. Leánya egy szegény özvegyasszonynak, ki másodszor is férjhez megy egy özvegyemberhez, a kinek meg egy fia van: Jóra Péter. A két gyerek együtt növekszik, Jáhel deli hajadonná virul fel s bomol utána az egész falu legénysége; Péter legkülönb legénye lesz a falunak s összeverekszik valamennyi pajtásával Jáhelért és szerelmeért. Tán nem is állna utjában semmi, ha az apa időnek előtte el nem hal, s az önérzetes mostoha, nem akarva a falu szájára jutni, vissza nem utasitaná Pétert, hogy azt ne mondhassák felőle: a nyakába varrta leányát, holott az ő leánya nem szorul arra. Péter bújában felcsap katonának s Boszniából vitézségi érdemrendet, őrmesterséget és szerelmi vágytól égő szivet hoz haza. De a válasz most is tagadó, ugyanabból az okból. Pedig az irigység rúdja ugyan rájár most már a felgazdagodott özvegyasszonyra és mindeneknél szebb és derekabb leányára. Az egész falu kárörömben újjong fel, midőn Jáhelt — katonának hivják, mert ott lenn a szlavoniai kis faluban, a hol született, a vén tiszteletes véletlenségből a fiúk rovatába irta be,

* *Baksay* Sándor elbeszéléseinek legközelebb megjelent kötetéről lapunk legutóbbi számában szólottunk. Úgy hiszszük, hogy a «Vasárnapi Ujság» olvasóit, kik Baksaynak most kötetben megjelent elbeszéléseit lapunk hasábjairól mind ismerik, érdekelni fogja: miképen nyilatkoznak a jeles iró e műveiről a birálók, s azért átveszszük itt a «Fővárosi Lapok» czikkét, melyben Baksay új kötetét méltányolja. *Szerk.*

DEÁK FERENCZ SZOBRA WARRINGTON WOOD JÁNOS ANGOL SZOBRÁSZTÓL.

Lapunk mai számában közöljük Deák Ferencz szobrának egyik mintáját, melyet a szoborpályázat alkalmával, — melynél tudvalevőleg Huszár Adolf volt győztes, — Rómából küldött be egy akkor ott tartózkodott angol művész, Warrington Wood János, ki azóta már meg is halt. Egy angol művészeti közlöny eleve.íti föl ezt a tervezetet most, s mint minket kiválóan érdeklő tárgyat, mi is érdemesnek tartjuk bemutatni.

A tervező művész, Warrington Wood János, Angolországban született és nevelkedett ugyan, de művészi működésének színhelye Róma volt s onnan nyerte inspirációját is, csatlakozva ahhoz a Canova által kezdeményezett szobrásziskolához, mely az ó-klasszikus izlést igyekezett helyreállítani s melynek nálunk Ferenczy volt legismertebb képviselője. Az angol művész 1839-ben született Warringtonban, szegény sorsú szülőktől, s az ottani festészeti iskolában nyerte első kiképeztetését. Már 1862-ben jutalmat nyert egy «Tavasz» című szobormintával s e jutalom alapján Rómába küldetett tanulmányai folytatására. 1871-ben «Éva» nevű szobra okozott feltünést, s Warrington előkelő polgárai, büszkék lévén honfitársukra, ezer font sterlinget gyűjtöttek össze s ajándékoztak számára. Ettől fogva a művész működése biztosítva volt, mindamellett ő állandóan Rómában maradt s csak időről-időre látogatott el Angliába. Leghíresebb művei «Szent Mihály győzelme a Sátánon», mely óriási szobor Warringtonban van. (1877.) «A bethaniai nővérek», «Az oroszlánt megölő Sámson», «Oberon és Titania».

1877-ben a művészt az a szép kitüntetés érte, hogy a római művészek régi (1593-ban alapított) Szent Lukácsról nevezett akademiája tagjává választotta, mely kitüntetés külföldit csak ritkán ért. Tagja volt természetesen az angol művészeti akadémiának is. Rómában 1874-ben a Lateran közelében megvásárolt egy csinos klasszikus stylben épült villát, melyben régiségekből s műipari czikkekből valóságos muzeumot létesített s kiváló angol honfitársainak vendégszerető gazdája és Róma művészeti kincseinek megszemlélésénél szellemes és szeretetre méltó vezetője volt. Élete szerencsés és kellemes körben folyt le s halála is váratlanúl és hosszabb fájdalmas betegség nélkül érte el, bár igen korán, már 1886-ban. Angolok és olaszok rokonszenvvel emlékeznek meg még most is a derék művészről, ki hazánk művészeti mozgalmaiban is elfoglal egy szerény helyet, bár tagadhatlan, hogy az az iskola, melyhez tartozott, ma már nem felel meg a nagy közönség változott izlésének.

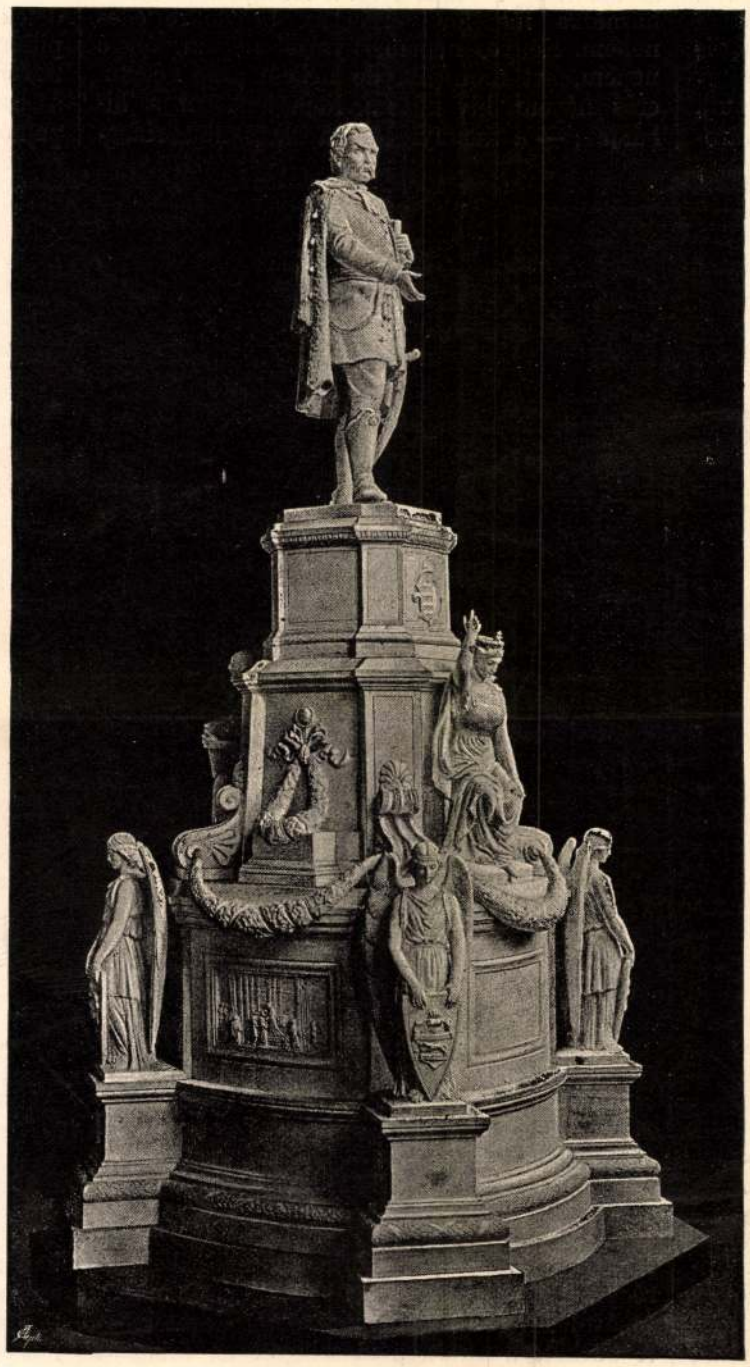

DEÁK FERENCZ SZOBRA WARRINGTON WOOD JÁNOS ANGOL SZOBRÁSZTÓL.

A TUILERIÁK UDVARÁBÓL.

Carette marquisnő emlékirataiból.

II.

1867-ben, a világkiállítás fényes ünnepélyei után, senki sem gondolt volna a bekövetkező drámára.

Az emelkedett hangulat daczára, avatott körökben egy európai háború eshetőségéről beszélgettek. A Rajna tulsó partjáról érkezett kedvezőtlen hirek benyomása meglátszott Vilmos király párisi fogadtatásán, melyben a nagy tömeg mintegy ösztönszerűleg, mély hallgatással nézte bevonulását.

Ellenben az *osztrák császárt*, az *angol trónörököst*, *Abdul-Aziz szultánt* és a többi fejedelmi személyeket a párisi nép tüntető örömrivalgásokkal fogadta.

II. Sándor czár fogadtatását, *Berezovski* merénylete daczára, szivélyesnek lehetett mondani, mivel a nemeslelkü fejedelmet már jóval előbb azon hir előzte meg, hogy ezentúl népeivel békében akar élni.

A Berezovski-féle merényletről annak idején, és sokkal később, ezer féle leirás jelent meg, de miután azt láttam, hogy a szoros igazságnak egyik sem felel meg, ezúttal az egész dolgot minden szépítgetés vagy takargatás nélkül elmondom.

A longchampsi versenytéren tartott nagy katonai szemle után *Napoleon császár* kocsiját, melyben ez a *czárral*, a *trónörökössel* és *Vladimir nagyherczeggel* ült, sürű néptömeg vette körül. A nagy szökőkúthoz érve, *Raimbeaux*, a császár lovászmestere, ki a kocsi mellett lovagolt, egy embert vett észre, ki fölemelt kezében tartott pisztolyát a czárra szegezte. Raimbeaux lovával oda ugratva, testével a czár alakját fedezte, úgy hogy a lövés lova fejét érte. Napoleon császár azonnal megértette az eseményt, és midőn látta, hogy senki sem sérült meg, a czárt megölelte. A nagyherczegek szintén megölelték atyjukat, kinek testét egészen eltakarták, mintha újabbi merénylettől tartottak volna.

A tömeg lelkesen megéljenezte az uralkodókat és a rendőrség közbejötte nélkül *Berezovski*-t legott a helyszinén agyon verte volna.

Este az orosz követség termeiben fényes tánczvigalomnak kellett volna megtartatnia. A nagykövet már attól tartott, hogy vendégeit vissza kell utasítania, midőn *a czár* megjelenésének hirét vette, ki csakugyan, *Eugénia* császárnét karján vezetve, el is jött. Izgatottságát azonban nem tudta eltakarni. Az ünnepély hőse *Raimbeaux* lovászmester volt, kinek az esetet számtalanszor el kellett mondania. A czár visszatérte után a czárné *Mária Feodorovna* Raimbeaux nejének mesés értékű gyémánt ékszereket küldött.

A szomorú eset daczára, II. *Sándor* czár Francziaországtól nem vonta meg őszinte barátságot és 1870-ben Európa valamennyi uralkodói közül ő volt az egyetlen, ki a cserencsétlen országtól el nem fordult. A szeptemberi fegyverszünet és a ferriéres-i találkozás, csak a czár közbenjárása nyomán jöttek létre. Eredményüket ismerjük.

Midőn a *porosz király* 1867-ben Párisba érkezett, a császár fényes katonai kisérettel az éjszaki indóháznál várta. *Jurian de la Gravière* tengernagy azzal lőn megbízva, hogy *Bismarckot* lehetőleg elfoglalja, nehogy ez az esetleg kellemetlen tüntetéseket észre vegye.

Az első kocsit, melyben a két uralkodó ült, éljenekkel fogadták; a második kocsival, melyben *Moltke* tábornok ült, úgy tettek, mintha észre sem vették volna, de midőn *Bismarck* grófot, hagyományszerű fehér vasas egyenruhájában, a hegyes sisakkal fején észrevették, egyes füttyeket és fülhasító hangokat lehetett hallani. *Bismarck*, ezen alkalommal a lehető legnagyobb ügyességet tanusította.

— Nagyon köszönöm, tengernagy úr, — mondá *Bismarck* — az eféle fogadtatásra el voltam készülve és ez egy cseppet sem lep meg. Mi politikai emberek nem tetszhetünk az egész világnak, s így ilyesmit is el kell fogadnunk.

Ily hangon aztán a társalgás könnyüvé vált.

Egyáltalán mindazok, kik ezen alkalommal Bismarckot látták, és vele érintkeztek, egészen másképen is gondolkoznak róla, mint a mostani közönség. Modora és szellemes társalgása inkább finom francziára mint valamely porosz junkerre vallottak.

A porosz király lakhelyéül a *Mersan* pavillon volt kiszemelve. A kocsik a *Carroussel* udvarán hajtottak oda. Midőn Trajan diadalíve alá értek, a király Napoleon császárhoz fordulva, azt mondá:

— Mióta itt jártam, nagyon szép dolgok épültek. Én ugyanis 1814-ben voltam itt utoljára.

Mire Napoleon császár az ügyetlen bókot eltakarva, azt felelte: «*Felséged mostani látogatásának módja sokkal szerencsésebb a két nemzetre nézve.*»

E két rövid mondat eléggé világosan jellemezte a két hatalmas uralkodó lelki állapotát.

Vilmos király első kirándulásában a *butteschaumonti* magaslatra hajtatott, honnan a nagy várost sokáig nézte.

— 1814-ben itt voltam, — mondá ismét régi emlékeit fölelevenítve.

Erre aztán vezérkari tisztjeinek a hely szinén az egyesült seregek bevonulásáról hosszas előadást tartott és kezével mind azon pontokra mutatott, melyeken a porosz csapatok akkoriban állottak.

Ezenkivül *Vilmos* király nagyon érdeklődött a város vizvezetékei iránt. Kivánatára báró *Hausmann*, a szajnai kerület előljárója, a menilmontanti vízművek bejáratánál várt reá, és a királyt egy arany pohárból a vezeték vizével megkinálta. A király kevesett ivott, ép úgy, mint gróf *Goltz* nagykövet, és ennek testvére, a király hadsegéde. Csupán Moltke tábornagy akart alaposan a dolog végére járni, és serlegét fenékig kiürítette, minek következtében több napon át gyomrát fájdítva, nem igen dicsőitette a párisiak vizét. A Tuileriákban adott fényes tánczvigalom alkalmával — irja Carette marquisnő — a kotillon alatt eszembe jutott, hogy Bismarckot, ki minden egyébre gondolhatott, a tánczba kell kevernem. Az épen kezemnél lévő rózsacsokrot a vaskanczellárnak átnyujtva, ezzel értésére adtam, hogy tánczosul őt választom. *Bismarck* nemcsak hogy zavarba nem jött, hanem a szokásos gyors keringőt velem kifogástalanul végig tánczolta.

A magában jelentéktelen esemény nagyon megtetszett az uralkodóknak, valamint a társaság egyéb kitünőségeinek, kik arra nem számítottak, hogy a komoly Bismarck, ki akkoriban már a világ dolgaiban nagy szerepet játszott, a fiatalság mulatságában részt vehessen.

Midőn helyemre visszavezetett, egyenruhája gomblyukából egy rózsabimbót nyujtott át a következő szavakkal:

— Fogadja el asszonyom e bimbót az utolsó keringő emlékéül, melyet életemben tánczoltam, de elfelejteni soha sem fogok. (Vége.)

BARNUM.

A világhírű reklámfejedelemről nemrég közlött azon hír, hogy e hó 7-én 81 éves korában meghalt, ezúttal nem volt reklám, hanem valóság. Az egykor oly sokat emlegetett *Barnum* Phineas Taylor nincs többé, s most bemutatott arczképünk csak emlékét őrzi meg annak a valóban zseniális embernek, ki összes tevékenységét az emberi kiváncsiság felhasználására fordította, s ezt oly mértékben cselekedte, mint sem előtte, sem utána senki más.

Egész köteteket írtak Barnum csodadolgairól, ezek között vannak saját iratai is, melyekből egy korábbi folyamában a Vasárnapi Ujság is közlött érdekes részeket. Most azonban csak egy pár emlékeztető adatot sorolunk fel. Barnum Connecticut amerikai állam Bethel nevű városában született s már 6 éves korában, midőn összes vagyona egy dollárt tett, megkezdte nyilvános szereplését. 1871-ben már óriási múzeuma, menazseriája, czirkusza és ritkaság-gyüjteménye volt, mely általános bámulatot keltett. Hires tette volt, midőn felfedezte s a világon széthurczolta a «Tom Thumb tábornok»-nak nevezett (eredeti neve Stratton) törpe emberkét s még híresebb, midőn Lind Jennyt, a svéd csalogányt, végig énekeltette Éjszak-Amerika nagy városain mesés honorárium mellett. Rendes lakása Connecticut államnak Bridgeport nevű városában volt, egy Tranistan nevű keleti fényű palotában. Még a mult évtizedben is új-új és valóban bámulatos mutatványokkal csalogatott közönséget czirkuszaiba s mutatványos telepeibe s nagy híre volt, midőn a londoni köznép kedvenczét, a Jumbo nevű elefántot, a londoni állatkertből megvette s oly zajjal vitette el, hogy az Londonban csaknem lázadást idézett elő. Később Sziam szentelt fehér elefántjait szerezte meg.

Rendkívüli mestere volt a hazugságoknak, melyekkel rútul be tudta csapni a közönséget, de úgy, hogy az utóbb maga is nevetett a hiszékenységén. Ilyen volt például esete egy vén és rút szerecsen asszonynyal, a kire ráfogta, hogy 165 éves, s hogy ő volt dajkája Washingtonnak, az éjszakamerikai köztársaság alapítójának. Tömérdeken nézték az undok teremtést, s fizettek látásáért, mint a köles. Utóbb persze kitünt, hogy hazugság az egész; de a humbugmestertől akkor már nem lehetett visszavenni a belépti díjakat. Voltak tudós kutyái, macskái, bolhái és mindenféle állatjai, ásatag szobrai, özönvíz előtti festményei, szinházai, gyermekkiállításai, csodaszerü egyvelegü gyüjteményei, muzeumai, panorámái, furcsa összeállításu gépei, szóval mindene, a mi az emberi kiváncsiságot fölkeltheti.

Sőt történeti nevezetességü emberekben is dolgozott nem egyszer; hiressé vált embereket és fejedelmeket mutogatott jó pénzért, így a nemrég elhunyt Kalakaua királyt körülhordoztatta czirkuszában egy diszes hintóban. A jámbor havaii király azt hitte, hogy ez rá nézve a legnagyobb megtisztelteltetés. Boulanger tábornoknak is tömérdek pénzt kinált, ha hozzá szerződik. A költséget, különösen a hirdetésekre, sohasem kimélte, s ebbeli pazarlásával milliókat szerzett; s habár igen gyakran voltak nagy veszteségei is, ő, mint az ügyes macska, ujból talpon termett.

Kétségtelen, hogy Barnum nem volt közönséges ember, s más téren talán maradandóbb emléket is hagyott volna hátra. Igy csak muló hírt s milliókat hagyott hátra, melyekről azt mondá, hogy «mind a nyomdafestéknek köszönheti». E milliókból százezer dollárt egy Bostonban fölállítandó természetrajzi muzeumra is hagyott.

SZEDER-INDÁK.*

(Elbeszélések. Irta Baksay Sándor. Budapest. Franklin-Társulat, 1891. Ára 2 frt.)

«Serpit humi tutus,» — vette magának sajátszerűen hangzó jelmondatul e kötete élére Baksay Sándor. «Biztosan kuszik a földön.» Mindjárt az első lapok egyikén bővebb magyarázatával is szolgál czímnek és jeligének s velök együtt az egész kötetnek. Nem lesz elbeszéléséből, — azt mondja, — sem mesebeli, sem papirosbeli sárkány. Legfeljebb szőlőinda, mely egy nádas paraszthéz tornáczát árnyékozza be; vagy szederinda, mely egy arasznyi területet befut az ugaron. Olyan szép a föld szine! A vetések, az erdők, a berkek, a nádasok! Az én népem fiai és leányai! Miért mennék én a föld alá turkálni, mint a nekrophorus?» Aztán valamivel odébb: «Gyalog járunk, néha könnyű lábbal, néha poros saruban, egyik háztól ki, a másikhoz be. A te házaidba, mezeidre, erdeidbe, hegyeidre édes népem. Kényes népem, nyakas népem, fogyó népem, azt mondják, de nekem szép népem, erős népem, hív népem. Nem keresem a hibáidat; — a szennyesedet a statisztikus ridegségével; a nyomorékjaidat a moralista keserűségével; a gazembereidet a kriminalista mohóságával. Füvész vagyok, virágot szedegetek. — A bürköt, a rutát, a maszlagot, az átkozott mályvát nem látom meg, nem is tudnék a gyökerükig ásni. Csak a mi nyilik, ragyog, illatoz. A vendéglátó sokácztól a paripás kunig, a hallgató Tiszától a zengő-bongó somogyi erdőkig.»

Így jellemzi maga-magát, költői világát Baksay Sándor, sokkal élesebben, sokkal biztosabban, mint a hogy a legbonczolóbb eszthetikus is megtehetné. Ott marad, igen a föld szinén, az ő édes népe fiai és leányai között. Papirosán fölépülnek a tornáczos paraszthézak, apró ablakaikkal, téres udvarukkal; a négy ökör épen most fordul haza a szántóföldről; a kifáradt gazda köszöntését jó szívvel fogadja a kipirult arczu menyecske; a pitarajtóból kitűz a láng, s inycsiklandó paprikás illata árad ki. Minő világ ez! Tolla eleven alakokkal népesíti be a betű-utczák fekete sorait: a nehézkes észjárású falubiró, az értelmes jegyző, az okoskodó kupaktanács, a furfangos káplán, az álmos tiszteletes, a munkabiró gazdaember, a takaros feleség, a duhaj parasztlegény, a ki már nem fér a természetétől, az edzett vérű, bátorlelkü Mollinárybaka, a szemérmes és önérzettel teljes deli hajadon, az árváit fölnevelő, katonás özvegy asszony s meg annyi más egymásután jelennek meg előttünk a mint élnek, dolgoznak, mulatnak, — az ekeszarva mellett, a konyhán, a pázsiton, a templomban, a korcsmában, a faluházán, a malom alatt véges-végig. Milyen szeretettel rajzolja őket, mennyi odaadással kutatja lelkük világát; mint a bányász a biztos erű tárnába, száll le ő is népe közé, s hozza fel két kézzel belőle a tiszta színaranyat, néha sokat is, egész néprajzi adalékokat, a forma és a történet gyors menetének rovására.

Baksay Sándor azonban nem áll ám meg az alacsonytetejű tornáczos házikók mellett; nem riasztják őt vissza a téglára rakott, cserepes födelek, a magas függönyös ablakok sem. Be-bepillant hozzájuk, s meglátja bennük a fejlődő nevendék-leányok ábrándos lelkét, az angol kisasszonyoktól hazakerült magyar kisasszonyok pajkos vidámságát, meleg kedélyét, őszinte érzését, a falusi gavallérok egyszerű nemességét, a zsörtölődő tyrannus apák lágyszivűségét, a morvából megmagyarosított hivatalnokok hazafiasságát, a stréber fiatalok kiaszott lelkületét, a két-hetes asszonykák világfájdalmát, s a tegnapi férjek válási készületeit. Mindenütt megfordul, a hol mosolyog a napfény, ha bárányfelhők néha el takarják is; a hol egy virág illatoz, ha meredekre kell is kúszni utána; a hol egy gyöngyszem hever, még ha szakadékokat kellene is áthidalni érte.

A «*Szeder-indák*» négy darabot tartalmaznak, egy bájos allegóriát a «*Három kereszt*»-ről: kinek-kinek a maga keresztje a legkönnyebb, s ki ki maga készíti a maga keresztjét; egy kedves humorú «Recipé»-t a fiatal párok házi viszálkodása ellen, s két nagyobb elbeszélést, a «*Jáhel*»-t és «*Babett*»-et.

Jáhel egyszerű, igénytelen parasztleány, de kiben a magyar parasztleány ideálja van rajzolva élesen, biztosan, jellemzetesen. Dolgos és igénytelen, enyelgő és büszke lelkű, odaadó és hűséges, kevély és rátartó, szerény és megalázkodó ez a leány egyszerre. «Tekintetében az erkölcsnek az a kevélysége fénylett, melyet, ha a lélekkel együtt nem születik, semmi rang, semmi nevelés sem plántálhat abba. Nem az ismeretes legfelső tizezernek, hanem annak az ismeretlen legeslegfelső tizezernek a kék vére az, a mely erkölcsi előkelőségnek nevezi magát. Az egész világ legfelső tizezere, melyből csak nehány *kerül* diadémba; sok a porban marad, sokat tűzbe *juttat* tragikuma, hol apró darabokra törve, ég el. De a szenny nem fogja sem a porban, sem a tűzben.» Ilyen Jáhel. Leánya egy szegény özvegyasszonynak, ki másodszor is férjhez megy egy özvegyemberhez, a kinek meg egy fia van: Jóra Péter. A két gyerek együtt növekszik, Jáhel deli hajadonná virul fel s bomol utána az egész falu legénysége; Péter legkülönb legénye lesz a falunak s összeverekszik valamennyi pajtásával Jáhelért és szerelmeért. Tán nem is állna utjában semmi, ha az apa időnek előtte el nem hal, s az önérzetes mostoha, nem akarva a falu szájára jutni, vissza nem utasitaná Pétert, hogy azt ne mondhassák felőle: a nyakába varrta leányát, holott az ő leánya nem szorul arra. Péter bújában felcsap katonának s Boszniából vitézségi érdemrendet, őrmesterséget és szerelmi vágytól égő szivet hoz haza. De a válasz most is tagadó, ugyanabból az okból. Pedig az irigység rúdja ugyan rájár most már a felgazdagodott özvegyasszonyra és mindeneknél szebb és derekabb leányára. Az egész falu kárörömben újjong fel, midőn Jáhelt — katonának hivják, mert ott lenn a szlavoniai kis faluban, a hol született, a vén tiszteletes véletlenségből a fiúk rovatába irta be,

BARNUM PHINEAS TAYLOR.

* *Baksay* Sándor elbeszéléseinek legközelebb megjelent kötetéről lapunk legutóbbi számában szólottunk. Úgy hiszszük, hogy a «Vasárnapi Ujság» olvasóit, kik Baksaynak most kötetben megjelent elbeszéléseit lapunk hasábjairól mind ismerik, érdekelni fogja: miképen nyilatkoznak a jeles iró e műveiről a birálók, s azért átveszszük itt a «Fővárosi Lapok» czikkét, melyben Baksay új kötetét méltányolja. *Szerk.*

WAROUDániel Ernő

Pamiatky a Múzea, 41, 1992, 5/6.
Tematikus szám: Barock in der Slowakei.
39. l.

97, 99, 100, 117. lap

Warrou

írod

Farkas Sándor:

Rokon-vonások a párthus és erdélyi érmek művészetében.

Aiud 1936. 17. l.

tört.Ért. 1988 3-4

Burási Emil

II. RÁKÓCZI FERENC MINT MECÉNÁS

A művészettörténeti kutatás már korábban felfigyelt arra, hogy Rákóczi művészeti mecenaturája szorosan kötődött a szabadságharc államainak politikai eseményeihez. Kimutatta, hogy a fejedelem megbízásából készült művek egy része a szabadságharc nemzetközi propagandájához kapcsolódva született, minthogy Rákóczi általuk a szabadságharc politikai céljainak és eredményeinek jobb ismeretét, kedvezőbb nemzetközi megítélését kívánta elősegíteni. [1] Úgy véljük azonban, hogy a kutatás eddigi álláspontja pontosításra és továbbgondolásra érdemes. Rákóczi mecénási magatartásában ugyanis megfigyelhető egy közvetettebb indíték is, ami némiképp független a politikai eseményektől, s amely magával a fejedelmi ranggal, az uralkodói státussal hozható összefüggésbe. A királyi és fejedelmi udvarokban a művészet — mint ismeretes, — csak annyiban volt a politika függvénye, amennyiben egyik kifejezője, reprezentánsa volt az uralkodói hatalomnak. Ha ebből a szempontból vizsgáljuk a Rákóczi megbízásából készült műveket, mecénási elképzeléseiben olyan vonások és szempontok kerülnek előtérbe, amelyek az egykorú uralkodói reprezentáció jellemzői, s melyek arra szolgáltak, hogy a szabadságharc vezérét, az európai uralkodók és fejedelmek politikailag méltó társaként tüntessék fel a kortársak előtt. A művészi kvalitásnál vagy a mű témájánál olykor kifejezőbb, sokatmondóbb a mecénásporté szempontjából a műben tettenérhető megrendelői szándék, amely ez esetben az, hogy a szabadságharc vezére olyan művészi reprezentációs folytatott, amelyben az uralkodóként nyilatkozott meg, mégpedig az akkor nemzetközileg legkorszerűbb formában és színvonalon. Ez a megrendelői szemfejedelmi udvarban foglalkoztatott művészek, a svéd származású Daniel Warou és a külföldről hazahívott Mákonyi Ádám -ákóczi mellett betöltött szerepét, udvari működését is.

Műveikkel és tevékenységükkel a fejedelmi udvarban már több ízben foglalkozott a szakirodalom. Az alábbiakban az eddigi eredményeket kiegészítve a jákóczi-érmek ikonobráfiáját szeretném pontosítani, valamint a korábbi véleményekkel némileg eltérő datálásukat javasolni. Az ikonográfia pontosabb ismeretében — az érmeket elsősorban az uralkodói reprezentációhoz kapcsolva —, szeretném kiegészíteni és árnyaltabbá tenni a fejedelem mecénási koncepciójáról eddig tudottakat. A portrénak az uralkodói reprezentációban betöltött szerepével összefüggésben pedig új szempontokat vetek fel Mányoki hazatihívásának okait, s a fejedelem mellett betöltött szerepét illetően.

A szabadságharc állama a magyar független államiság megteremtésének legjelentősebb kísérlete volt a barokk időszakban, de egyben kísérlet az egykorú magyarországi művészet szempontjából is. Lehetőség a művelődés és ízlés irányítására hivatott hazai kulturális központ megteremtésére, s vele az uralkodói reprezentációra épülő udvari művészet kialakulására. A ritkán adódó konstelláció alapja egyfelől a központosított hatalom — amelyre a török kiűzésével hosszú idő után először nyílt lehetőség — élén a művelt, politikai távlatokban és nemzetközi dimenziókban gondolkodó államfővel, másfelől az udvariság légkörét nyújtó fejedelmi környezet, amely keretet adott az országos ügyeknek, a nemzetközi megmérettetést lehetővé tévő diplomáciai életnek és akkumulálta az értelmiségi, kulturális erőket.

Rákóczi nemcsak politikailag művelt államfő, de művészetben tájékozott, biztos ízlésű főúr is volt, akit ifjúkorában tett itáliai útjának tapasztalatai maradandó művészeti benyomásokhoz segítettek és alapvető esztétikai igényességre szoktattak. Az az időszak pedig, melyet Bécs arisztokrata köreiben töltött el, természetes közegévé tette az udvari kultúrát és életformát, melybe az udvari reprezentáció praktikus részeként illeszkedett a képzőművészet, a művészi megformálás. Amikor fejedelmi udvarát szervezte, nemcsak a korszerű államigazgatási vezetés, de arra is, hogy udvarát a szellemi, kulturális élet központjává és az állami politika eseményeinek reprezentatív színhelyévé tegye.

Udvara, mint uralkodói és igazgatási centrum ennek ellenére nem hasonlítható az egykorú rezidenciális udvarokhoz, de a korábbi, békésebb időkben működő hazai fejedelmi központokhoz sem. A szabadságharc államának nem volt ugyanis állandó székhelye, ami nem volt azonban akadálya annak, hogy jól szervezett és pontosan működő udvartartás jöjjön létre, amely biztosította a fejedelem rangjához méltó környezetet és megfelelt a személyét kísérő reprezentatív előírásoknak és külsőségeknek. [2] „Nemzetem dicsőségéért, nem a magam büszkeségéért volt" — írja később Rákóczi, aki tisztában volt azzal, hogy udvartartásának fénye és kulturális színvonala nemcsak saját méltóságának követelménye, de diplomáciai kapcsolataiban is szerepe van, államának és politikájának hitelét erősíti. Ebben az összefüggésben kell tehát vizsgálnunk a fejedelmi udvarban folyó művészeti tevékenységet, Rákóczi udvari művészeinek helyét, feladatát is. A szabadságharc eredményit műalkotásokkal is dokumentálni kívánó fejedelemeszámára állandó rezidenciális központ híján azonbana ligha lett volna haszna és praktikus értelme egy olyan a korban általános reprezentációs formának, amely nagy méretű csataképekben adta bizonyságát az udvar sikeres politikájának és hadvezetésének. [3] Hasonlóan ahhoz a tíz darabból álló pannóciklushoz, amelyen Savoyai Jenő számára festette meg 1708—9-ben udvari festője, Jan van Huchtenburg a herceg győztes csatáit, köztük a szabadságharc nemzetközi esélyeit döntően megváltoztató höchstädti győzelmét, [4] vagy mint Louis Laguerre csataképsorozata az osztrák sereggel szövetséges angolok fővezére, Marlborough herceg londoni palotája számára, amelyen a festő a herceg által vezetett angol csapatok sikereit örökítette meg. [5] Tény azonban az is, hogy a szabadságharc idején a kezdeti győzelmek ellenére sem alakult ki egy olyan politikai és egzisztenciális nyugvópont, amely mindenképp feltétele az effajta retrospektív, dokumentáló udvari művészetnek. Talán a kuruc állam politikai létének és jövőjének bizonytalansága is oka lehetett annak, hogy Rákóczi nem igényelte az addigi hadi sikereket bemutató alkotásokat.

A szabadságharc képzőművészeti reprezentációja korlátozott műfaji keretek között valósulhatott meg tehát. Egyfelől olyan műfajokban, amelyek — mint az érem és a rézmetszet — sokszorosító technikával készültek, s melyeket így -ákóczi főként a külföld tájékoztatására, érdeklődésének ébren tartására szánt, másfelől pedig abban a festészeti ágban, amely már közvetlenül a fejedelmi reprezentációt szolgálta azaz a portréfestésben. Rákóczi a szabadságharc nyolc éve alatt mindössze két olyan művésszel került kapcsolatba, aki az udvari művész

feladatát a nyugati udvarok színvonalán tudta ellátni: 1703-tól 1707 őszéig a svéd származású, s korábban a bécsi udvarnak dolgozó pénz- és éremvésnök Uaniel Warout foglalkoztatta, [6] 1707 augusztusától lengyelországi emigrációja végéig pedig Mányoki Ádám állt a szolgálatában udvari festőként. [7] Tevékenységükhöz köthető valamennyi mű — három emlékérem, három arckép és egy arcképmetszet —, amely jelenlegi ismereteink szerint a szabadságharc idején -ákóczi megbízására készült. Ezek mindegyike a fejedelem arcképe tehát, illetve három esetben olyan reprezentatív emlékérem, amelyen képmása is szerepel.

A királyi vagy fejedelmi portré — amely mindig a kor uralkodó-ideálját fogalmazta meg s az uralkodó arcképébe vetítve példaként mutatta fel, — egyidejűleg szolgált ideálképnek és valósághű dokumentumnak, s mint ilyen, az uralkodói reprezentáció része volt. Rákóczi fejedelemmé választása után készült portréit egyfelől ez a ranggal járó kötelezettség hozta létre. Minthogy a kuruc állam léte és perspektívája magával Rákóczival forrt össze, fejedelmi személyét hangsúlyozó mecénási programja egy másik szempontot is felvethet. Amikor képmásaival, az érmek esetében pedig azok feliratával fejedelmi származására, birodalmi hercegi rangjára utalt, s ezáltal közvetve családja történelmi múltjára és jelentőségére hivatkozott, vajon nem rangot kívánt-e adni az általa képviselt ügynek és biztosítékot a felkelés politikai távlatainak? Feltevésünket egy ilyen reprezentációs szemlélet nemzetközi hasznáról a francia udvar részéről tett diplomáciai megnyilatkozások támasztják alá. [8] De alátámasztják -ákóczinak azok a lépései is, melyeket a külföldi publicisztikai irodalom ellenséges, gúnyos, a függetlenségi háború politikai és társadalmi dimenzióit lekicsinylő hangneme váltott ki. A külföldi sajtó ugyanis következetesen „mécontent'í-oknak, elégedetleneknek máskor pedig rebelliseknek nevezte a kuruc felkelőket mint ahogy arra is adódik példa, hogy Rákóczit a „rebelliő vezérének" titulálták. [9] A fejedelem, aki állandó figyelemmel kísérte a nemzetközi, különösen a párizsi és holland publicisztikai visszhangot, kifogásolta az effajta szóhasználatot és 1708 elején levélben fordult Bonnac márkihoz, XIV. Lajos követéhez, hogy a párizsi Gazette a „mécontent" kifejezés helyett a szövetkezett rendek elnevezést használja. Kívánságát az uralkodó méltányolta, s a francia sajtót még az év márciusában utasította a nemkívánt kifejezés mellőzésére. [10] A jobbágyfelkelésként indult szabadságharc vezére érthető és indokolt érzékenységgel reagált az effajta durva megkülönböztetésre, s evvel is függ össze, hogy következetesen törekedett az európai közvélemény tájékoztatására a függetlenségi harc okai és politikai érvei felől.

Rákóczinak mindamellett tudnia kellett, hogy eközben egyetlenegy olyan képi ábrázolás sem készült külföldön, amely a kurucok harcával rokonszenvezett volna. A gúnyképekkel operáló részrehajló „tájékoztatás" a kor bevett publicisztikai fogásai közé tartozott ugyan, közvélemény formáló ereje azonban kiszámítható volt. [11] Így bizonyára igen széles körben alapozták meg külföldön a magyarországi helyzetről alkotott véleményt a bécsi indulatokat képviselő röplapok populáris hangú gúnyversei és illusztrációi, vagy Bottyán János 1706-ban készült karikatúrája, amely a generális személyén keresztül a „magyar rebellisek" egész táborát vette célba. S csupán információs szándékában mondható tárgyilagosabbnak az a négy metszet is, amely a szabadságharc vesztett csatáiról tájékoztatta az érdeklődőket. [12]

A három emlékérem, amelyet Rákóczi Daniel Warouval készíttetett el, kétségtelenül sem műfaja, sem közönsége szempontjából nem állítható az említett röplapokkal párhuzamba. Pontosabban: épp a műfaj maga — ez az akkor legrangosabb sokszorosító technika — határolta le egy szűkebb műértő környezetre a kört, amelyben az érmek művészi és információs tartalma hathatott. A választott közönség pedig egy előkelő múltú technika hagyományos és kifinomult kifejezésrendszerén keresztül kapott képet a kuruc állam maga elé tűzött vagy megvalósított elképzeléseiről. Hogy miként „fordította le" magának a képzőművészet jelképrendszerébe sűrített elképzeléseket, illetve mennyiben adott nekik valós politikai programként hitelt az a nyugati műértő közönség, amely ezekhez az érmekhez elsősorban mint műalkotásokhoz, s nem mint politikai programnyilatkozatokhoz közelített, ma már nem tudjuk elsősorban mint műalkotásokhoz, s nem mint politikai programnyilatkozatokhoz közelített, ma már nem tudjuk megítélni. [13] Ez a problémafelvetés azonban inkább a műélvező és a befogadó szemszögéből láttat, s a műalkotás ma már csak nehezen értékelhető hatásmechanizmusát érinti, mi pedig Rákóczi megrendelői céljait, valamint a számára adódó képzőművészeti kifejezés lehetőségeit vettük vizsgálat alá.

Nyugat-Európában ekkor a tájékoztatás kétségkívül legreprezentatívabb formáját jelentették a rendszeresen kibocsátott érmek, amelyek az állam, s vele az uralkodó életének fontosabb eseményeiről, országos érdeklődést kiváltó mozzanatairól emlékeztek meg. [14] A 17. századtól Európa-szerte művelt „histoire metallique" vagyis „érmekben elbeszélt történelem" az érmek időszakos, napi politikai aktualitása mellett is elsősorban az uralkodók „történelme" volt. Mert noha feladatuk szerint egyfajta eseménytörténeti egymásutánt is rögzítenek, a legfontosabb bennük mégis az uralkodó erényeinek és az uralkodói politika főbb céljainak, valamint megvalósult eredményeinek a hangoztatása. Mindemellett az éremveretés nemcsak reprezentatív tett, de uralkodói privilégium is volt. A három emlékérmet így Rákóczi nemcsak propagandalehetőségnek, de kétségtelenül uralkodói gesztusnak, fejedelmi rangját hangsúlyozó alkalomnak is tekintette. [15] A tényt ugyanis, hogy 1704 júliusa óta Erdély választott fejedelme, vagyis diplomáciai kapcsolataiban már nem csupán a lázadók vezére, hanem államfőként lép fel, az uralkodói kiváltságként kibocsátott érmek nemzetközileg érvényes reprezentációs formában és színvonalon dokumentálták.

Az egykorú éremművészet élvonalában álló három érem a szabadságharc egy-egy eseményéhez, politikai mozzanatához kapcsolódik. Rákóczi nemcsak programadójuk volt, de biztosra vehetjük, hogy a gondolat képi adaptálásának módja is tőle származik. A politikai aktualitás mindegyiken allegorikus ábrázolásban ölt formát.

A szabadságharc kezdetét megörökítő emlékérem előlapját — akárcsak a másik kettő esetében —, a fejedelem portréja díszíti, míg hátoldalát három nőalakból formált allegorikus jelenet tölti ki. (1. kép) Az érem a hátoldal felirata szerint a „Felszabadítás megkezdett munkájá-

1. Daniel Warou: Allegória a szabadságharc megkezdésére. Emlékérem, hátlap 1705. Magyar Nemzeti Múzeum

nak . . ." lett szentelve, a jelenet így a béklyóba vert Szabadságot ábrázolja, amint bilincseit oldja meg Justitia, valamint a „Hazai Törvények" megszemélyesítője, kit a lábánál heverő LEGES PATR/iae/ feliratú könyv azonosít. Másképp fogalmazva: a szabadságot egyedül a lapját — akárcsak a másik kettőét —, a fejedelem jog és a törvényesség biztosítja. Az allegoriában mind ez ideig csupán a felszabadító harc megkezdésének képi megformálását látta a szakirodalom. [16] Pedig programja ennél konkrétabb, minthogy pontos képi megfelelője Rákóczi egyik legjelentősebb kiáltványának, az 1703 jog és a törvényesség biztosítja. Az érem allegorikus jelenetében mind ez ideig csupán a felszabadító harc megkezdésének képi megformálását látta a szakirodalom. [16] Pedig programja pontos képi megfelelője Rákóczi egyik legjelentősebb kiáltványának, az 1703 végén, 1704 elején fogalmazott, s 1704-ben több nyelven kiadott „Recrudescunt . . ." tartalmának. A röpirat a szabadságharc megindulásának okait, az idegen uralom ellen folytatott fegyveres küzdelem jogos voltát tárta a világ elé. A kiáltvány pontokba szedve rögzíti mindazokat a jogellenes intézkedéseket, melyekkel a Habsburg uralkodók a „haza törvényei" ellenében addig az országot kormányozták. Megszegett, illetve figyelmen kívül hagyott törvénycikkekre hivatkozva sorolja fel a jog, a közigazgatás, a gazdaság és a vallás terén elkövetett jogsérelmeket. A kiáltvány érvrendszere ugyanazokkal a fogalmakkal él, mint az érem allegóriája. A megfelelés különösen a túlontúl konkrét, s a képi allegóriákban ismeretlen „hazai törvények" jelképes ábrázolásában érhető tetten, minthogy a kifejezés a „Recrudescunt" szövegében is minduntalan visszatér.

Az érem mondanivalójába mindemellett némi személyesség is vegyül, méghozzá az egyes ezüst és bronz példányokra írt zsoltári dézetben: „LAQVEVS CONTRITVS EST ET NOS LIBERATI SVMVS .PSAL: 123 VER:7" (A háló elszakadt és mi megszabadultunk. 123. zsoltár 7. vers). A múlt időben, kissé votív tartalommal fogalmazott sor szövegpárhuzamát a „Recrudescunt . . ."-ban ugyancsak meglelni, mégpedig ott, ahol a Rákóczi elleni ítélet jogtalanságáról, majd a fejedelem börtönből való kiszabadulásáról esik szó. Nem véletlen tán, hogy az idézetet Rákóczi csupán a kevésbé nemes anyagú példányokra vésette rá, — melyeket feltehetően a zsoltár utalását értő hazai környezetnek szánt —, a reprezentatív arany változatokra azonban nem.

Rákóczi a szabadságharc kezdetére emlékező érem allegóriáját legfontosabb korai kiáltványából merítette teúát, abból, amelyik jogi érvekkel tette az európai szabad államok számára egyértelművé és indokolttá a szabadságharc megindításának okait. Minthogy a több nyelven is kiadott kiáltványt a művelt, politikus körökben Európa-szerte ismerték, az érem megfelelő nemzetközi értelmezése aligha volt kétséges. Rákóczi a röpiratban kifejtett politikai indokokat egy olyan műfajjal támogatta meg, amely megszokott és elfogadott volt abban a politikailag érzékeny felsőbb társadalmi körben, melynek szimpátiájára a fejedelem számított. Másik két érme szintén hasonló „diplomáciai szolgálatot" látott el külpolitikai kapcsolataiban.

A szécsényi országgyűlés emlékérmén Waron három, oltártüzet élesztő Vesta papnő alakjában a három vallás — katolikus, evangélikus és református —, között létrejött békét formálta jelenetté. Ahogyan az eddigi irodalom is megállapítja, az érem a vallási megegyezés törvénybe iktatásának állít emléket. [17] (2. kép) Kibocsátásának célja — úgy hisszük, — azonban nemcsak ez lehetett. Az országgyűlésnek a szabadságharc belpolitikája, valamint jákóczi államfői státusa szempontjából nem kevésbé jelentős döntése volt az, hogy ekkor fogadták el magát az államformát, vagyis a rendi konföderációt, s ekkor választották Rákóczit vezérlő fejedelemmé. Mindkét eredmény ráadásul külpolitikai szempontból is számottevő, minthogy feltétele volt a diplomáciai tárgyalások továbbvitelének, amelyek ekkor a francia udvar támogatásának elnyerése érdekében folytak. [18] A külföldi közönségnek szánt érem mégis a vallási megegyezésről szól, azaz lényegében az államnak a protestáns vallásokkal szembeni toleranciájáról. Ismét egy olyan közlendő, amely külpolitikai téren is jelentős, s amely ezért — tán nem tévedünk —, elsősorban a protestáns országokkal 1704 óta tartó s 1705 őszén megújuló diplomáciai kapcsolatok ápolására szolgált. Ekkor, a szécsényi országgyűléssel közel egyidőben kezdődnek meg ugyanis angol és holland közvetítéssel a nagyszombati béketárgyalások Rákóczi és a bécsi udvar képviselete közt. Az angol és holland mediációnak pedig a későbbiekben is fontos szerep jut majd a szabadságharc külpolitikájában, illetve az ország és Erdély európai státusának rendezésére tett kísérletekben. Az allegória emellett egy olyan mozzanatot is rejt, amely Rákóczi államfői habitusát állította előtérbe: a vallási megegyezéssel felvilágosult

2. *Daniel Warou: Allegória a vallások közti megegyezésről. Emlékérem, hátlap 1705. Magyar Nemzeti Múzeum*

3. *Daniel Warou: Herkules küzdelme a lernai hydrával. Emlékérem, hátlap 1705. Magyar Nemzeti Múzeum*

belpolitikáját kormányzati elveinek nemzetközileg is figyelmet érdemlő toleranciáját szemléltette.

Utolsóként említjük Rákóczinak azt az emlékérmét, amely nemcsak mind közt a legjobb kvalitású, de a mecénás-fejedelem reprezentációs és megrendelői szándékait illetően a legbeszédesebb is. (3. kép) A hátlapon itt a lernai hydrát legyőző Herkulest látjuk. [19] Azt az antik mitológiai hőst, akiben az újkori Európa császárai — akárcsak a római elődeik —, a legfőbb és legbecsesebb uralkodói erányek megtestesülését látták. Az érem körirata — „TENDIT PE- ARDUA VIRTUS" (Nehézségeken keresztül győz az erény) — nemcsak Herkules közismert választására utal, de annak párhuzamaként a nehéz helyzeteken úrrá lévő uralkodói erényekre is. Az „Exemplum virtutis"-t megjelenítő antik hérosz, akit érdemei az istenek közé emeltek, mind gyakrabban volt már a 17. század folyamán is a népének érdekeit szolgáló, győztes uralkodó eszményének perszonifikációja, s mint ilyen, az aktuális uralkodó mitológiai párhuzama. A Herkules-szimbolika azonban I. Miksa óta főként a Habsburg császárok uralkodói reprezentációjának volt egyik legfontosabb eleme, különösen I. Lipót, legfőként azonban VI. Károly számára. Az ő uralkodásuk alatt lett Herkules alakja — olykor esetleg csak attribútumai — a hivatalos császári építkezések elmaradhatatlan festett vagy szobrászi dísze, az ünnepi dekorációk, s főként a diadalkapuk panegrikus jelképrendszerének állandó szereplője. [20]

Lehet, hogy épp egy diadalkapu Herkules-figurája szolgált előképül Rákóczi harmadik érmének tervéhez is. Ezt a kaput 1690-ben az augsburgi választófejedelmi gyűlésről hazatérő császári család tiszteletére emelték Bécsben az idegen kirendeltségek képviselői, a „die Fremde Niederleger in Wien", s tervét Johann Bernhard Fischer von Erlach készítette. [21] A Herkules-oszlopoktól közrefogott diadalív sarkain az oroszlánnal, illetve a hydrával küzdő Herkules szobrai álltak. Ez utóbbi kompozíciója, a lesújtani készülő figura kontrapposztos mozdulata, lábtartása amint az állat testére tapos, oly mértékben egyezik az érmen megvalósult megoldással, hogy feltételezzük, Warou ismerte a Fischer von Erlach által többször is felhasznált és metszetben is megjelent kompozíciót, s annak mintájára készítette el Rákóczi számára a Herkules-allegóriát. [22] (4. kép)

Rákóczi valamennyi érmét uralkodói minőségében bocsátotta ki, s már az előző kettő tartalma, mondanivalója is a fejedelmi diplomácia hosszabb távú terveibe kapcsolódott. Bennük, s általuk Rákóczi államfői pozíciójára hivatkozott, s ez a célja a Herkules-érem kibocsátásában még határozottabban mutatkozik meg. A Herkules-küzdelmet kísérő devisa személyre szóló, s akárcsak a műfaj más példáinál, az ábrázolt erényeire vonatkozik. Úgy véljük tehát, hogy a Herkules-allegória — a korábbi megállapítással szeeben — nem általános jelentést hordoz, benne nem a függetlenségért küzdő ország jelképét kell látnunk csupán, [23] hanem a császárpárti erdélyi főúr, Cserei Mihály sokszor idézett naplóbejegyzésében így fogalmaz ugyanerről: „Rákóczi beérkezék Magyar-Egregyhez, pro 11 novembris Fejérvárra országgyűlést hirdetvén, hogy ott fejedelemségre magát instelláltassa . . . Ugyanakkor Rákóczi Ferenc is arany numismákat verete, Herkulest iratván rája, a hétfejű hydrának mint szedi fejeket, magát Herkuleshez, a római császárt a hydrához hasonlítván . . ." [24] Az idézet szerint a kortársak értették az érem Herkules-analógiáját, amely kedvelt hősi allegóriaként már a 17. századi magyar főnemesség hőskultuszában is megtalálható volt. Azonban Cserei a Herkules-érem esetében az allegória tartalmát túlzottan leegyszerűsítve, benne csupán az ellenséget legyőzni készülő fejedelem párhuzamát látta. Úgy gondoljuk, hogy a témaválasztás ennél az egyszerű megfelelésnél messzebbre mutat. Mert noha Herkules a nyugat-európai uralkodók reprezentációjának is gyakori szereplője, a jelkép ebben a politikai régióban mégis inkább a Habsburg uralkodók dicsőítését szolgálta. A kérdés tehát inkább az, hogy mennyiben volt szándékos Rákóczi részéről a Habsburg ikonográfia központi, szinte hivatalossá tett jelképének ez az egyértelmű átvétele? Értékelhető-e úgy a gesztus, mint egyfajta rep-

4. Johann Barnhard Fischer von Erlach: Herkules küzdelme a lernai hydrával. „Triumphpforte der Fremden Nieder leger in Wien" — a diadalív tervének részlete, 1690. Wien, Graphische Sammlung Albertina

rezentációs eszközökkel megfogalmazott politikai kihívás?

Amennyiben igen, úgy e kihívás alapja egyfelől a Rákóczi család politikai öröksége, elsőként pedig az erdélyi fejedelmi cím, amely az 1704 júliusában Gyulafehérvárott megtartott fejedelemválasztó országgyűlés óta saját jogán is megillette Rákóczit. Az erdélyi fejedelmi méltóság nemzetközi tekintélye, Erdély ügyének súlya az európai politikában diplomáciailag a nyugati uralkodók sorába emelte őt. [25] Másfelől pedig alapja az a politikai elszántság is, amely az 1704 őszén Selmecen megtartott béketárgyalások kudarca és a császári politika tárgyalásképtelen merevsége nyomán alakult ki benne. Az érem allegóriájához hasonló diplomáciai határozottság és államfői tudatosság mutatkozik meg abban is, ahogyan 1705 elején a külföldi udvarokat az osztrákokkal folytatott béketárgyalások kinyomtatott jegyzőkönyvével a kialakult helyzetről tájékoztatta. [26] Diplomáciai megnyilatkozásaiból — csakúgy, mint a Herkules-allegóriából, — a fejedelmi hatalom megszilárdulását olvashatjuk ki. Amiről a Herkules-érem művészi formában ad bizonyságot, azt Rákóczi így foglalja majd össze a szécsényi országgyűlés eredményeiről XIV. Lajosnak írt levelében: „Ilyen módon az egész nemzetet megnyertem ügyemnek, közös akarattal reám ruházták a hatalmat és annyira bíznak bennem, hogy szinte elmondhatom, szuverén hatalom van a kezemben." [27]

Ez a határozottan politizáló művészi reprezentáció azonnal fölveti a kérdést: mikor, azaz milyen politikai alkalomra készült a Herkules-érem? A vélemények a kérdésben megoszlanak, a legkorábbiak az érmet az önodi országgyűlés emlékérmének tartották. [28] Esze

Tamás később arra hivatkozva, hogy az előlapon Rákóczi címei közül csak birodalmi hercegi címe, valamint erdélyi fejedelmi méltósága szerepel, vezérlő fejedelmi címe azonban nem, úgy gondolta, hogy az érem csak is erdélyi eseményhez köthető, s ezért Cserei Mihály idézett naplójegyzetére támaszkodva a tervezett 1705-ös erdélyi országgyűlés alkalmához kapcsolja.[29] Galavics Géza szerint — aki kételkedik Cserei utólagos feljegyzésének forrásértékében —, az érem inkább az 1707-es marosvásárhelyi fejedelmi beiktatás emlékérme.[30]

Úgy véljük, Esze Tamás címekkel kapcsolatos érvelése önmagában nem bizonyítja még, hogy az érem erdélyi eseményhez kötődik. Az a nála érvként felhozott megállapítás, miszerint a vezérlő fejedelmi cím nem szerepel rajta, inkább azt támasztja alá, hogy az érem a cím adományozását, azaz a szécsényi országgyűlést megelőzően készült. Aligha képzelhető el ugyanis, hogy Rákóczi épp ezen az érmen, amelyen államfői státusának ilyen reprezentatív módon, közérthető képi hagyományokra támaszkodva adta bizonyságát, nem tüntette volna fel azt a méltóságát, amely államfőként bel- és külpolitikai szempontból egyaránt döntő volt számára, s amely belpolitikai hatalmának megszi árdulását is jelentette.

Az érem datálásában a rajta szereplő címek azonban további problémát is felvetnek. Galavics Géza véleménye szerint ugyanis a Herkules-érem azért nem készülhetett az 1705 szeptemberében megtartott szécsényi országgyűlés előtt, mert Rákóczi a rajta lévő birodalmi hercegi címet — jóllehet 1696 óta megillette őt —, az erdélyi fejedelmi méltósággal együtt csak az országgyűlést követően használta hivatalos formában, — azaz pecsétein. Ennek alapján elveti annak lehetőségét is, hogy az érem esetleg azonos lehet azzal, amelynek veretésére a már elkészült forma alapján egy 1705. április 13-án kelt levelében adott utasítást.[31] Úgy gondoljuk azonban, hogy Rákóczi hivatalos címhasználata nem befolyásolja annak eldöntését, hogy az érem készülhetett-e a szécsényi országgyűlés előtt, avagy sem. A hivatalos címhasználatkülöngözhetett a külpolitikai propaganda-célokra készült reprezentatív érmek cím-jelölésének gyakorlatától. S épp mert Rákóczi az emlékéremnek a műfaj jellegéből adódóan elsősorban külpolitikai kapcsolataiban szánt szerepet, címei közül elsőként a nemzetközi szempontból előkelőbb német hercegi címet közli, s csak azt követi az erdélyi fejedelmi (avagy az & kötőszóval jelölt formában itt is csupán hercegi?) méltóság.[32] Amikor pedig a szécsényi országgyűlés után készült érmeivel fejedelemként, megválasztott államfőként reprezentál, már csak államának méltóságaiban tünteti fel magát, mégpedig ismét a nemzetközi tekintély szerinti sorrendben: erdélyi fejedelemként és a konföderált rendek vezéreként.

A fentiek után nem zárható ki tehát, hogy Rákóczi 1705 áprilisában a Herkules-érem verésére adott mégis utasítást. Ez annál is inkább hihető, mert a Herkules-érem mint politikai tartalmú gesztus az 1705 elején kialakult külpolitikai, diplomáciai szituációt feltételezi. S épp a diplomácia terén hozott komoly fordulatot 1705 tavasza: XIV. Lajos követének megérkezésével rendszeres államközi kapcsolat jött létre Rákóczi állama és a francia udvar között. A meginduló tárgyalások eredményeként a francia uralkodó véleménye rövid idő alatt kedvezően változott Rákóczi államát és a szabadságharc politikáját illetően: elismerte Rákóczi erdélyi fejedelemségét, és államának anyagi támogatásával egyben jelezte, hogy méltányolja a szabadságharc céljait. Kínálkozik, tehát a feltételezés, hogy Rákóczi ennek a megélénkülő és számára igen fontos diplomáciai kapcsolatnak a reprezentációs céljaira és kötelezettségeire készíttette el — az ismert érmek közül tehát elsőként —, a Herkules küzdelmét ábrázoló emlékérmet.

Az érmek datálásával kapcsolatban egy Warou-ra vonatkozó másik levéltári adat is figyelmet érdemel, még, pedig a vésnök egy 1705. május 31-én iktatott beadványa, amelyben Rákóczi számára addig készült munkáit sorolja fel.[33] Ebben csupán egyetlen „bizonyos Medál" kimetszéséről tesz említést, ami feltehetően azonos volt azzal, amelynek veretésére áprilisban kapott utasítást, s így talán azonos a Herkules-éremmel. Valószínű, hogy Rákóczi a szécsényi országgyűlés után hamarosan megrendelte Warou-nál az országgyűlés eredményéről tájékoztató második érmet, s tán azt követően nem sokkal a „Recrudescunt . . ."-hoz kapcsolódó és a szabadságharc megindításának okait jelképesen összefoglaló harmadikat is. A három emlékérem, melyekkel a fejedelem egy diplomáciai szempontból következetes, átgondolt reprezentációs programot valósított meg, egymáshoz közeli időben készülhetett el, feltehetően még 1705-ben.

Az érmek előlapján a műfaj hagyománya szerint a fejedelem portréja szerepel. Warou azonban — vélhetően a fejedelem utasítására — mindhárom esetben más felfogásban készítette el. Ez önmagában is feltűnő, különösen, ha figyelembe vesszük, hogy az érmek egymást rövid időn belül követték. Az „histoire metallique'i európai gyakorlatában általánosabb volt az, hogy az egymás után vert érmek azonos, vagy csupán apróbb részletekben módosított portréábrázolással készültek.

Warou a Herkules-érem Rákóczi portréjában a hadvezér-uralkodót örökítette meg. (5. kép) Az érem külföldi közönségének első alkalommal mutatta be a fejedelmet, díszpáncélban, s a műfajban hagyományosan reprezentatívabb megoldással, oldalnézetben. A profilkép ünnepélyes distanciája ugyanúgy a nyugati típusú uralkodói reprezentáció normái szerint való, mint a hátlap Herkules-allegóriája.

A szécsényi országgyűlés emlékérmének arcképe, „a reprezentatív nemesi portré ismérveit viseli".[34] (6. kép) Ez a megfogalmazás annyiban is találó, mert ennél az éremportrénál Rákóczi a műfajban ekkor már ritkább szemközti ábrázolást választotta, feltehetően a hátlap témájához, a szécsényi országgyűlésen elfogadott vallási megegyezés allegóriájához igazodva. A szabadságharcnak ez az ország rendeit elsősorban érintő, országos problémákat rendező döntése komoly belpolitikai eredmény volt. Rákóczi tehát ennél az éremnél feltehetően a belföldi propaganda céljaira is gondolva a hazai közönség ízlését és portrészokásait vette figyelembe. Ezért választotta az előkelőbb és ünnepélyesebb profilképpel szemben a hazai portréhagyományhoz kapcsolódó, s egyúttal természetesebb, közvetlenebb megoldást, a szembeforduló pózt.

Ismét más a szabadságharc kezdetének emlékére készült retrospektív emlékérem portréja, amely viszont az éremműfaj klasszikus hagyományaihoz kötődik.

5. Daniel Warou: II. Rákóczi Ferenc. Emlékérem, előlap 1705. Magyar Nemzeti Múzeum

— nem más, mint fejedelmi luxus, amelyre aligha van más magyarázat, mint az, hogy időről-időre készülő arcképeit Rákóczi fejdelemi rangjához tartozó és reprezentatív életvitelével együttjáró kötelezettségnek tartotta. Ide kívánkozó adalék Szatmáry Király Ádámnak, Rákóczi belső emberének már a franciaországi emigráció idején, 1714. február 27-én írt naplóbejegyzése is, miszerint „ebéd után volt Őfelsége Arlae nevű képírónál, magát leiratni miniaturában", amely adat Jacques Antoine Arlaud francia miniatűrfestő ma már ismeretlen művére vonatkozik.[37]

Már Warou éremportréi is tanúsítják, hogy Rákóczi jól ismerte a portré lehetőségeit, s szerepét a fejedelmi reprezentációban. Azonban az érmeken lévő arcképek a sokszorosító technika ellenére sem tölthették be ugyanazt a feladatot, mint amit a nagy példányszámú metszet. S Rákóczi, aki lényegesnek tartotta, hogy arcképei nemcsak művészi igényűek, de valósághűek is legyenek, a szabadságharc éveiben jól tudta, hogy Európa csupán fiktív portréábrázolásokat ismer róla. Ezek Sarolta Amália hessen-rheinfelsi hercegnővel kötött házasságát követő érdeklődés nyomán francia metszők munkáiként készültek, s hiteles előkép híján Rákóczi mostohaapja, Thököly Imre ismert arcképmetszeteit aktualizálták — többnyire megtartva az öltözet keleti vonásait, mint jellemző részletet, — vagy a család erdélyi származása miatt Apaffy Mihály erdélyi fejedelem metszett portréihoz nyúltak vissza.[38] Így Le Noble „Histoire du Prince Ragotzi" című 1707-ben megjelent történeti műve, amely Rákóczit és családja múltját méltatva a szabadságharc politikai indokait Magyarország addigi történelmével összefüggésben ismerteti — noha információit tekintve a hitelesség szándékával készült —, mindkét kiadásában Rákóczi egyik fiktív lovas portréját közölte.[39] Nem véletlen tehát, hogy az első metszet, amelyre ismereteink szerint a fejedelem megbízást adott, saját portréja volt.

MDK

Warschag Jakab

Rákóczi ut 31.

Szt. Rókus és Szt. Rozália kápolna.

Oratoriumban Warschag Jakab: Szentháromság /árvizi jelenette/
a két mellékoltár képe Laccataris Demetertől és Warschagtól, ma a kápolnához vezető folyosón.

Zakariás G. Sándor : Budapest. Bp. 1961.
166.1.

Warságh Jakab

festő

MDK

A tolmácsi templom Szt Lőrinc képe.
A keszegi templom Szt Imre főoltárképe./1835./

93.o.

Genthon:Nógrád. 1954.

Warság Jakab

festő MDK

a Keszegi r.k. templom Szt Imre főoltárképét szignálta Pesten 1835- ben.

246.o.

Genthon:Nógrád. 1954.

Warsháq , Jacob MDK

festő

Mária mennybevitele. /tereskei főoltárkép/
XIX. sz. első fele.

424.o.

Genthon:Nógrád. 1954.

Warschág Jakab MLK

festő

"-Szt Lőrinc"

a tolmácsi főoltárkép.

425+ o.

Genthon:Nógrád. 1954.

Warschagh

lád

Warságh Jakab.

MDK

Warságh Jakab

Ambrózy M. A m.csatakép, 1940. 122.l.

Warschag J . M.N.K.

Bál a pesti " Hétválasztó"-ban / Lehnhardt rézmetszete rajza után / 1826.

repr.

Eresztury-Vécsey-Falvy:A magyar zenetörténet képeskönyve

Bp. 1960. 162.l.

M. D. K.

WARSCHAAG Jakab festő

Egykori óbudai r. k. temetőkápolna oltárképe (keresztfán függő Krisztus)

(1823)

Budapest müemlékei II. p. 1962. 508. l.

Warschagh Jakab

MDK

VII. Alsóerdősor 7.
Korányi-korház.

Épült 1845-66 közt Hild József terve szerint.

A volt kápolnában Warschagh Jakab: Jépásztor-kép
/Gf Goszmann György:
Örökmécs.Pest.1844.

Zakariás G. Sándor: Budapest. Bp. 1961. 150.1.

Warschag S.

Cégére: A Hatvani Zapu a

XVIII. sz. végén.

Granarstói Pál bev. Pest-Budai vázos zépek

Magyar Helikon 1969 13. zép

Warschag
festő

M.D.K.

A Hatvani kapu örökítette meg. Vízfestmény.

Budapest székesfőváros történeti muzeuma kiállítása:
Buda, Óbuda, Pest 1800 előtt. Budapest 1946. 12 lap.

MDK

Warschag Jakab

Romhányi Gyula: A regélő utcakép. Szépmüvészet 1941. 1o. sz. 254-255.l.

M.D.K.

Warschag

278) Ifjusági zászló, 1847-ből

Budapest Székesfőváros Művészeti Tárgyainak Katalogusa

Bp 1913. 40 l.

Tarkantyn VIII. 185.

Warsagh Jakab

wéd

Myskérnö

72. l

(eredetileg Dworzák)

Warschag Jakab,

Művészeti lex. 825.

festő, a XIX. sz. első felében Pesten, hol Neefe szintázi festőtől tanult. Szamos bolti cégért festett. A régi pesti Hatvani-kaput ábrazoló képe a Szekesfővárosi Múzeumban van, a székesfehérvári budavarbeli kaput ábrazoló képe József fhg tulajdonában van.

lásd

Varsagh

alatt is.

AUGUSZTUS

28

Varschag

festő.

József ő fensége félszázados nádorságának örömünnepéül a lövöldébe a pesti lövésztest által rendezet mulatságok szeptember elején (1846) verék kezdetüket. A lövölde főhomlokán a historiától és Pest városa nemtőjétől körözve fenylett az ünnepek nádor jóltalált mellkepe, mely mikint az egész festési ~~el~~ rész elrendezése – Varschag úr ügyes kezéből eredett.

Heti szemle. Honderü 1846. II. 192. l.

Fröhlich Károly

festő.

Warschag Jakab

festő

Dworžak pesti német szinházi asztalos fia, neve németesen elváltozlatva lett Warschag. Neefe pesti német szinházi festő tanítványa volt. A Kölber család birtokában volt egy kép meget fenti festett s a régi Pest hatvani kapuját ábrázolja. (Ez azt hiszem plenleg stuttém a för. múzeumban van. A pesti nép nem bírta kimondani a Dworžak szót, így lett belüle Warschag.

Ujházy Ferenc felgyelése

Szépmüv-Múzeum

Kolb Lajos, áll. polg. iskolai tanár

V. 62.

Thieme Becker

A szt. Rozália vagyoni állapota.

A szt. Rozália kápolna anyagi kiadásait kezdetben a kassai tanács a város pénztárából s a hívek kegyes adományaiból fedezte. A magisztrátus erről évenkint pontos kimutatást készített s azt a város bevételi és kiadási lajstromával együtt jóváhagyás végett a helytartótanácsnak is beterjesztette.

Szabó András, Kassa első püspöke által 1808-ban kiállított egyházlátogatási jegyzőkönyv adatai szerint a

Istentiszteletek a szt. Rozálián.

A szt. Rozália fogadalmi kápolnához, Kassa és vidéke katholikus híveivel, évenkint kétszer vonul ünnepélyes körmenet a dómból s az istentisztelet befejezése után oda visszatér. E napok: Urunk mennybemenetele és szt. Rozália ünnepét (szept. 4.) követő vasárnap. E napokon itt azelőtt három helyen tartottak istentiszteletet és prédikáltak magyarul a kápolnában, szlovákul és németül kint, az e célra készített és földiszített sátrak alatt. Mióta a szt.

Warschág Jakab festő

Repr: Költer Jakab kocsigyáros
cégére

A Juno illatszerkelt cégére

Cifka Péterné: Pest-Budai
cégérek a Kiscelli Múzeum-
ban

Budapest 1966 úgy

MDK

Warschagh Jakab

Jópásztor kép, 1844. Korányi korh. kápolnájában

GenZsekBpest Bp.müemlékei. kézirat. 1949. 61.l.

MDK

Gerevich László: Influssi

M.D.K.

Warschág Jakab. festő

Két cégérét: Kölber Jakab hocsigárosét, és a Juno illatszerboltjáét körli szerző 1836-ból. A műver eredetije a Kiscelli Muzeumban látható.

Cifka Peterné: Pest-Budai cégérek a Kiscelli Muzeumban

"BUDAPEST", Bp. 1966. IV.évf. máj.sz.

39. old.

MDK

Warschag Jakab festőmüv.

Rákóczi-ut, Szt.Rókus és Szt.Rozália-kápolna
oratóriumában Szentháromság
mellékoltár képe

GenZakBpest, 68 1.

Warságh Jakab MDK

Megemlitve azon festők között, akik kulturviszonyainkra nem voltak kedvező hatással.

Mirowi Myskovszky Ármő: A magyar képzőművészet története. Bp. 1906.

72.l.

2/.

Warschag Jakab, festö MDK

Érdekes egyéniség, kinek ittléte 1819-töl kimutatható 1873 ápr. 13-án bekövetkezett haláláig; 79 éves korába a kolera áldozatául esett.
Legismertebb müve: Kölber Jakab kocsigyártó cégtáblája, mely Pest városnak Hatvani-kapuját ábrázolja.

Dr.Schoen Arnold: Az 1838.évi árviz ismeretlen ábrázolá-
Magyar Müvészet. 1938. 315-318.l.

3/.

MDK

Warschag Jakab,festö

Nevezetes volt: Magyar mágnás-a, amelyet Wilfingerné váciutcai dohányboltjára festett.
Pávafogatos Juno cégérképe.
1843-ban festett "A török császárhoz "cimzett kávéház cégérképe. ./.

Dr.Schoen Arnold: Az 1838.évi árviz ismeretlen ábrázol
Magyar Müvészet. 1938. 313-318.l.

4/. Warschag Jakab, festöm. MDK

1852-ben festette a pesti bölcsöde cimtábláját. Ezek és más cégértáblák tartották fenn emlékét, amint azt egykoru versezet megénekli. -Az utcát szolgáló müvein kivül említésre méltók a következök:
1823. óbudai temetökápolna számára oltárkép:a keresztfán függö Krisztus,
1829. a Hétválasztófejedelem vendéglö táncterének rajza. ./.

Dr. Schoen Arnold: Az 1838. évi árviz ismeretlen ábrázolásai.
Magyar Müvészet. 1938. 315-318.l.

5/. MDK

Warschag Jakab, festöm.

1830. hat cimer Kisfaludy Károly költö temetésére.
1833. a pesti Szent Rókus-kápolna számára Pieta mellékoltárképül.
1833. Ackan Hermann állatseregletéröl számos kép, amelyekt kiállitás keretében mutatott be a közönségnek a pesti vakok intézete számára jövedelmül../.

Dr. Schoen Arnold: Az 1838. évi árviz ismeretlen ábrázolásai.
Magyar Müvészet. 1938. 315-318.l.

6/.

MDK

Warschag Jakab, festőm.

1835. József nádor térdképe a pesti vakok intézete számára.
1836. kilátás a budavári kapuból Tabánra.
1837. V.Ferdinánd térdképe a pesti vakok intézete számára. Király

./.

Dr. Scheen Arnold: Az 1838. évi árvíz ismeretlen ábrázolásai.
Magyar Művészet. 1938. 315-318.l.

7/. MDK

Warschag Jakab, festőm.

1844-ben a pesti Dologház számára oltárképül Jézus a jó pásztor, - a serfözöcéhnek zászló, ugyanez évben festette a pesti városházát belülről.

Dr.Schoen Arnold: Az 1838.évi árviz ismeretlen ábrázolásai.
Magyar Müvészet.1938. 315-318.l.

8/.

Warschag Jakab, festöm.

1847-ben két iskolcainzászló Szent Lipóttal és Örangyallal, Madonnával és Örangyallal.
1860-ban Ivanovits Alajosné szül. Bittely Antónia és nemes Glatz Ödönné szül Ivanovits Lujza arcképe

Dr.Schoen Arnold: Az 1838.évi árviz ismeretlen ábrázolásai.
Magyar Müvészet.1938. 315-318.l.

9/.

MDK

Warschag Jakab, festöm.

1864-ben a pesti piaristák számára Szentsir.
Jellemzö müve: az ismertetett árvizi fogadalmi kép
mely közvetlenül az árviz után készült.

Dr.Schoen Arnold: Az 1838.évi árviz ismeretlen ábrázolásai.
Magyar Müvészet.1938. 315-318.l.

Warsagh, Jacob

Lásd

Kremnegi Bp. 29.

Tervedés, hogy ez Krisztinavárosi részlet volna. Ez kilátás a Tehervári kapu alól a Várból a Gellérthegy felé. A kép József fg tulajdona és 1835-ben készült.

Lásd

n. o. 43. l.

Warschag

festō

lásd okv

Honderū 1843. II. 703. l.

Warschag Jakob

---

festu

l. ohr

A Mübarat

1921, 147

148

Pécsi Mindszent-templom rajza

IX. 85.

WARSCHAGH *Jakab*, festő, a XIX. század 30-as, 40-es éveiben nagymenynyiségű bolticégért festett Pesten, amelyeket a korabeli irodalom rendszeresen méltatott. Emellett arcképeket is készített.

E-G II. 606 l

Wartchap Jakab

festette a Székesfehérvári
tobákos cék zászlaját,
mely igen jó állapotban
a Székesfehérvári
múzeumban van.

Láttam 1938.
jul. 21.

Warschay Jakub

l.

Lykantropia romantika
38. l.

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest V

1.

Harci cselekmények

15,205,655
26200
25200

25200
200,000
179858
1060000
851000
3000000

20,573,113

Felmatadulás után
Telekhesen kádik

1,670,990
927100
677100

677100
144580

4,086870

Warsagh Jakab

festō

l.

Szana 1890

44. l.

4 korona vipzatartásával
tanné zilahi lakos vál-
ére kifizettetett.—
ét és a 74 kor. letételét
pénztári igazolványt ide
iptelettel megküldöm.—
tiptelettel kérem, hogy
re vonatkozó öpzes ira-
lalkozó 74 koronáról póló
lványat hozzám azon fel-
tanni pivaskedjék, hogy
a hivatal az utófelül-
tartsa meg és az ered-
meendő jegyzőkönyvet a
rpágos bizottságához fel-
/.

Warschay Jakab

budai tájrége az
-alcsuti kastélyban

Szeghalmy Gyula

Dunántuli vármegyék
Bp. 1937. 229. l.

A háborúban 1945-
-elején a kastélyal
együtt elpusztult.

A vall.és közokt.m.kir.minis
sz.a.kelt és a IX.ker.államp
ma

Dr.Éber László,a
részére az 1916.évi julius
ban nyert felhatalmazás ala
előleg természetével biró b
utasitom az állampénztárt,h
bélyeges nyugtatványára egy
később 1916.évi október hó

Warschagh Jakab

festö

Gentumeml.

71. 78. l

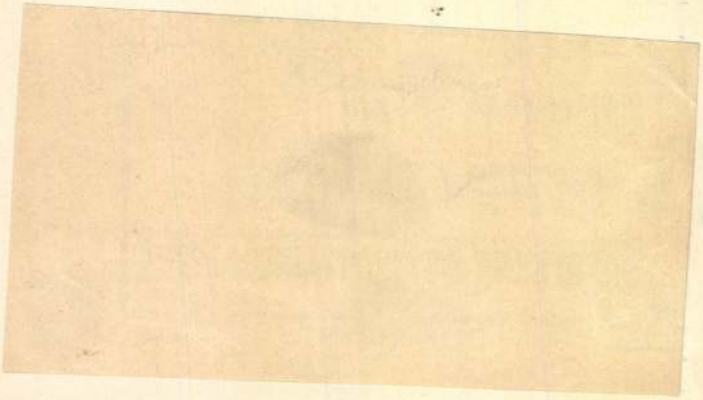

Warsagh Jakab, festő

Honművész, 1834. 524.

Festészet.

Warschag Jakab, festő

Hpnderü, 1843. II.k. dec. 2.

Pesti Salon

Warsagh Jakab festő

Mübarát, 1921. I. 145-149

Schoen Arnold: Pesti Cégérek.

Warsagh Jakab festö.

Mübarát.1921.I.145-49.l.

Pest

Századok 1874.184-205 o.
Nagy Iván:Magyarország képzőművészei
/Warsagh Jakab/

Warsagh Jakab állatfestő

Századok 1874.184-205 o.
Nagy Iván:Magyarország képzőművészei
/Warsagh Jakab/

Önálló táblakép

Állatábrázolás

Warsagh Jakab

Századok 1874. 184-205 o.
Nagy Iván: Magyarország képzőművészei

/Warsagh Jakab/

Schwindt K

festö.

Warsagh Zakab

E hó (augusztus) festő 13. 14 és 15 en volt nyilvános, nézésre kitéve ama 10 láb mogosságú és 30 láb hosszuságu szép kép, melyet Warsagh Zakab ur pesti, képfestő Aken urnak ama híres állatsereglet tulajdonosának számára készitett. Tárgyai a képnek Aken ur külföldi állatjainak nevezetesbjei, maga Aken ur közepettek, valamenyin életnagyságban. A fenékszinen melep éghajlati fák és növenyék, ezeken az óriás kigyók stb. látszanak. A hegés elrendezésen kivül az állatoknak hü masoltatása, a szinvegyület s az egésznek kivitele átalyában dicséretet érdemel. Az illy nagy ábrázolat nak ritkasága is elég érdekes volt, hogy szamos nézők megszemlelyék, mely müizletért 6 pengő kr. adatok a vakok pesti intézetének. Látni lehetett e jeles müvet Pesten a Kerepesi uton Kronberger házában

Állatfestvény. Honmüvész. 1834. 524 l

VI. ÉVFOLYAM, 152. SZÁM ÁRA 16 FILLÉR BUDAPEST, 1944 SZOMBAT, JÚLIUS 8

PEST

Haynal vezérőrnagyot nevezték ki Budapest lakásügyi kormánybiztosává

A zsidók vasárnapi új kimenési rendje

HIVATALOS JELENTÉS
a ma éjszakai berepülésekről
Légvédelmünk úgy a szovjet, mint az angolszász gépek ellen működésbe lépett

A Magyar Távirati Iroda jelenti: Július 7-én az esti órákban szovjetorosz repülőgépek lépték át az ország keleti határát, majd az erdélyi és délmagyarországi területeket átrepülve távoztak. Feltehetően ugyanezek a gépek július 8-án a kora hajnali órákban a berepüléssel azonos útvonalon repültek vissza.

A szovjet berepülést követően angolszász gépek lépték át az ország déli határát és a Tiszántúlt széles kiterjedésben átrepülve, északi irányban távoztak. Bombázásról és károkról jelentés nem érkezett.

Légvédelmi tüzérségünk úgy a szovjet, mint az angolszász zavarórepülés során több helyen működésbe lépett.

Az embermegváltás szent jele: a Vöröskereszt

A nagy háború szinte elképzelhetetlen borzalmai közepette az emberszeretet fenkölt érzelmét a háborúskodó felek között és fölött egy szó képviseli: Vöröskereszt. A Magyar Vöröskereszt valósággal szeretetközponttá lett a háború öt éve alatt és nincs a szeretet megnyilvánulásának olyan területe, amelyre ki ne terjesztette volna áldásos működését. Krisztus szavai jutnak eszünkbe és a gyermekfejjel tanult, talán kissé anakronizmusnak tetsző szamaritánus programpontok, az irgalmasság testi cselekedetei. Éhezőknek ételt adni, szomjazóknak italt adni, betegeket látogatni, foglyokat kiváltani... Ezt a krisztusi programot váltja valóra a Magyar Vöröskereszt hatalmas szervezete. Munkaterülete nemcsak a közbenjárás, híradás a foglyokról, üzenetek közvetítése, hanem valósággal lelki klinika jellegű, ahol mindenki vigaszt talál, minden kérdésre felelnek és ahol lehet, segítenek, halk asszonyi szóval.

Mert nem is lehet másképp, csak úgy, hogy a szeretetközpont munkájának jellegét az asszonyi szív, szerető gondoskodás, simogató kéz, megértő jóság hassa át. A szeretet önzetlenül dolgozó angyalai a vöröskeresztes ápolónők éppúgy, mint a Magyar Vöröskereszt egyéb munkaterületén dolgozó, lelkes női munkatársai. A Vöröskereszt a harcoló frontkatona mellett szintén csatát vív, a szeretet csatáját. Ennek a nagy csatának megnyerésére sorompóba szólítja az érző emberi szívet. A győzelem legbiztosabb záloga a jelszó, amely a vöröskeresztes lobogóra van írva: a szeretet, amely mindent legyőz.

Most, hogy eddigi hatalmas munkaterülete mellett újabb, szomorú tartalmú, de annál felemelőbb új munkát vállalt a Magyar Vöröskereszt, köszöntjük és köszönjük eddigi nemes, emberbaráti munkáját. Az új munkaterület a bombázások nyomán hulló könnyek letörlése, a légitámadások következtében szétszakadt családtagok egymáshoz visszavezetése és a légitámadások borzalmainak legszomorúbb fejezete: a halottak agnoszkálása, az áldozatok lajstromozása és a hozzátartozók értesítése. A bomba nem válogat, nem választ a házak, emberek, nemek, korok között. Mindenkit egyformán sujthat, éppen ezért a Vöröskereszt áldozatos bekapcsolódása a bombatámadások nyomán támadó tanácstalanság eloszlatására, mindenkinek egyformán szól.

Tisztelegjünk a hősi munka, hős női lelkek előtt. Az embermegváltás és segítés szent jele a Vöröskereszt előtt, amely magasan lobog, csataterek, szétbombázott otthonok, repülőgépek és ágyútorkok fölött,

Átterjedtek a harcok Kovel, Luck és Tarnopol vidékére is

A Livorno és Ancona felé erőszakolt angol-amerikai áttörési próbálkozások véresen összeomlottak

Meghiúsult az amerikaiak nagykiterjedésű támadása a német vonalak ellen a Cotentin-félszigeten

Londonból tegnap 15.000 gyermeket szállítottak el

A keleti arcvonal súlyos elhárító csatája újabb szakaszokra szélesedett ki

Berlin, július 8. Az Interinf jelenti a keleti arcvonal helyzetéről:

A csütörtöki harcok jellemzője az volt, hogy az elhárító csata arcvonala délfelé is kiterjedt. Kovel, Luck és Tarnopol vidékén a bolsevisták több helyen olyan vállalkozásokba kezdtek, amelyek lényegesen túlmennek az erőszakos felderítő műveletek szokásos keretein.

Ez szól elsősorban azokra az előretörésekre, amelyeket a Szovjet Kovel környékén és Lucktól nyugatra hajtott végre. Itt a szovjet lövészkötelékek előrenyomulását egy páncélosdandár támogatta.

A támadó bolsevisták Luck vidékén is átmenetileg helyi betörést tudtak elérni, amelyet azonban az azonnali ellenlökés újból eltávolított. A szovjet

csapatok valamennyi támadásuknál a déli szárnyon rendkívül nagy véres veszteségeket szenvedtek.

Sok jel szól amellett, hogy a szovjet hadvezetőség ki akarja terjeszteni támadását a déli térség további szakaszaira. A Kovelnél, Lucknál és Tarnopolnál csütörtökön lefolyt harcok — úgy látszik — e terv megvalósításának kezdetét jelentik.

Különben a középső arcvonalszakasz nagy elhárító csatájának harci cselekményei az eddigi területekre összpontosultak. Különösen kemény volt a küzdelem a Baranovicsi mellett levő földszoroson, Vilnától délkeletre és a Narocs-tótól északnyugatra.

Kemény, változatos harcokban a német védelmi erők Baranovicsi földszorosán a város keleti szélén összpontosultak. A Szovjet megkísérelte túlsúlyban levő lövész- és páncéloskötelékekkel, hogy a német védelmet dél és észak felől átkarolja, de próbálkozásai véresen összeomlottak, vagy a német oldalozó lökések meghiusították azokat.

Rendkívül szívós harcok fejlődtek ki Molodecsnótól délnyugatra is, ahol a német vonalakat többórai elkeseredett küzdelem után vissza kellett venni egy Viszna melletti erdős terepre. A várostól keletre levő német magaslati állásokat többszöri szovjet támadással szemben is megtartották.

Smurgainys mellett is nagyon heves harcok folytak egész napon át erős szovjet páncélos oszlopokkal, amelyeket gépesített lövészkötelékek követtek, hogy áttörést kényszerítsenek ki Vilna irányában.

A áttörést az ellenségnek okozott nagy veszteségek mellett megakadályozták, de egyes helyeken a német vonalakat hátrább kellett helyezni. A Narocs-tótól északnyugatra folyó harcokban egy mozgékony német különleges kötelék meglepetésszerű előretörésével megsemmisített két bolsevista lövészzászlóalját.

A német Düna-védelem csütörtökön is széles arcvonalon teljes elhárító sikert vívott ki. A Szovjet többszöri átkelési kísérletét meghiusította. Két kisebb német hídfőt, amelyek még a Düna déli partján állottak, minden ellenséges nyomás nélkül tervszerűen feladtak, hogy erőket kíméljenek és helyi tartalékokat kössenek le.

A Szovjet többször megkísérelte, hogy összefogott lövész- és páncéloskötelékekkel a Polocktól északra és északnyugatra húzódó német állásokat felszakítsa, azonban kísérletei a német elhárítás tüzében súlyos veszteségek mellett összeomlottak. (MTI)

Megkönnyítették az óvóhely építési kölcsönök folyósítását

A hivatalos lap szombati számában a Lakásépítési Állandó Bizottság hirdetményt tett közzé a légoltalmi óvóhelyek építési kölcsönigénylésének újabb szabályozásáról, amely *lényegesen megkönnyíti és gyorsítja a tatarozási hitelakcióban óvóhely létesítésére eddig is folyósított kölcsönök igénybevételét.* A hirdetményben közölt feltételek szerint ugyanis, míg családi lakóházzal kapcsolatos óvóhely építésére korábban csak elsőhelyli bekebelezéssel lehetett kölcsönt folyósítani, *a jövőben az ingatlan telekkönyvi megterhelésétől függetlenül is adhatnak kölcsönt a Pénzintézeti Központ tagjai sorába tartozó pénzintézetek,* ha a kérelmező a feltételeknek megfelel.

A háztulajdonosokat kölcsönben részesítik, ha a légoltalmi óvóhely létesítését a hatóság rendelte el és ha a tervet, valamint az erőtani számítást a hatóság jóváhagyta. A kölcsönkérelmet az ingatlantulajdonosoknak a hitelnyujtásban résztvevő pénzintézeteknél beszerezhető »hiteligénylési lap«-ot legkésőbb 1945 november 30-ig kell előterjeszteniök.

A három példányban kiállított hiteligénylési lapboz a telekkönyvi kivonatot, az ingatlan leírását, a legutóbbi jövedelem- és vagyonadó kivetéséről szóló fizetési meghagyást, a legutóbbi házbérbevallási ívet, adószámlakivonatot vagy adóívet, bekebelezett kölcsönök esetében a hitelező pénzintézet igazolását arról, hogy a tartozásból milyen összeg áll fenn, vagy van-e hátralék és a visszafizetés mikor és mily részletekben teljesíthető, végül a tervbevett óvóhely létesítéséről tervet és a vállalkozó által készített költségelőirányzatot két példányban.

A családi házak tulajdonosai még tartoznak mellékelni, ha a hiteligénylő köztisztviselő, az illetményt számfejtő hivatal igazolását arról, hogy mennyi a jelenlegi fizetése és lakáspénze, ha magánalkalmazott, a munkaadó igazolását arról, hogy az igénylő mióta van állandó alkalmazásban, mennyi a rendszeres évi illetménye és azt milyen címen kapja; ha magános, illetve szabadpályán levő, a folyó és előző évi jövedelem és vagyonadó kivetéséről szóló fizetési meghagyást.

A kellően kitöltött és felszerelt hiteligénylési lapot, Budapest és környéke területén az iparügyi minisztérium kebelében működő Lakásépítő Állandó Bizottsághoz, II., Lánchid-utca 2. III. em., más városban a város mérnöki hivatalához, községben pedig az elöljárósághoz kell beadni. *Ezek a szervek a kérelem előterjesztését követő naptól számított legkésőbb három nap alatt helyszíni vizsgálattal megállapítják a tervbevett munkálatok költségeit.* A hitel végleges összegét a Pénzintézeti Központ állapítja meg.

A hitel alapjául háromhavi lejáratú váltó szolgál. A váltónak háromhavonként történő megújítása alkalmával az adósoknak olyan összeget kell törleszteniök, amivel a köcsön összege a megállapított négy-hat év alatt egyenlő részletekben visszafizethető.

A hirdetmény jelentős újabb rendelkezést tartalmaz még *a kölcsön összegszerűsége és a törlesztési idő szempontjából is.* Az eddigi gyakorlat szerint családi lakóháznál az ingatlanérték 15 százalékánál, bérháznál pedig 25 százalékánál magasabb összegű kölcsönt nem adtak. *Most családi háznál az érték 25 százalékáig, bérháznál 40 százalékáig terjedhet a kölcsön.* A törlesztési idő négy év, kivételesen hat év. A pénzügyi kormányzat gondoskodik arról is, hogy a hiteligénylők a kölcsönhöz minél előbb hozzájussanak.

— **Gerencsér bácsi és a szolgálat.** Pécsről írja tudósítónk: A pesti gyorsvonat ablakánál ketten állunk. Gerencsér bácsival nézzük a változatos, szemgyönyörködtető tájat. A nyitott ablakon át baranyai mezők illata csap arcunkba, Gerencsér bácsi barna bajuszának hosszú szárnya meg, mintha repülni készülne a szélben. Egyenruhában van: igazi kedves „postásbácsi". Dombóvárnál szálltam a kocsiba s nem állhatom kérdezősködés nélkül: — Csak nem búcsúról, hogy ilyen élénk? Rámnéz derüs szemével, azután elkomolyodik: — Nem! Pestről jövök. Hazulról... Azaz nemigen hazulról, mert kibombázott vagyok. Cigarettát csavar, azután nagy füstöt eregetve elmeséli, hogyan is volt. Az ő lakásuk is elpusztult. Az asszony, négy gyerek, meg hát ő, megmaradtak. Hozzájuk igyekszik, ide Baranyába. — Aztán hová? — érdeklődöm most már részvéttel. — Pécsbagotára. Ott községi gulyás a sógora. Kis község. Azt csak megkímélik a jenkik! Dícséri a főjegyzőt, áldja a község jó szívét. Mert azonnal kaptak lakást, ellátták őket a legszükségesebbekkel. Ma is igaz szeretettel övezik a bombakárosult pesti családot a derék falusiak. Hogy az Isten áldja meg őket... Az öreg Gerencsér lassan cihelődik is. Szedi a cókmókot s magyaráz: — Ugy-e, hónap eleje van; viszem hát a madárkáimnak a cukrot, zsírt, meg ami van jegyre... Aztán hónap menek vissza Pestre. Mert, uram, ha ki is bombáztak, első a szolgálat. A posta!

PEST
Express hirdetés
siker
Express-siker
siker

A tűzvésztől óvó Szent Flórián, Pestbuda patrónusa

Sehol se volt annyi szobra, képe a tűzveszedelemtől óvó Szent *Flóriánusnak,* mint a régi Pesten, Budán és Óbudán.

A mai idős nemzedéknek bájos pestbudai emléke a rengeteg *szobrocska,* mely ott állott az azóta eltünt ódon kis házak oromháromszögei fülkéiben, az utcasarkokon faragott talapzaton, a kapuk fölötti fülkékbe helyezett üvegalatti festményeken.

Ott állott a délceg római Centurio, vagyis legionárius százados. Lószőrforgós volt az aranyos *sisakja,* ezüstös a karajosaljú, rövidujjú bőrzekéje fölötti *páncélinge,* meztelen lábszárán aranyos volt a *szárvédője.* Baljában keresztes római *zászlót* tartott, jobbjával kicsiny, *nyeles csöbörkét* markolt, mellyel *tüzet oltó vizet zúdított a lábánál álló lángoló pesti — budai, vagy óbudai — polgárházra,* miközben az Ördög kushadva, négykézláb kotródott a Poklok fenekére, ahonnan jött.

CHRISTEN budavizivárosi sütőmester által 1730-ban a *Szu Dsámészji,* vagyis a Vizivárosi Mecset köveiből építtetett Szent Flóriánus templom homlokzatán is ott van a szent szobra. Képe ott van *a vizivárosi kapucinus páterek* kórusfolyosóján. A 18. századvégi képen hirtelen jött zápor oltja el a főutcai házak tüzét.

A *tabáni plébánia* első jobboldali oltárképén is ott látjuk a szentet, miközben ég az egész *Tabán,* vagyis Rácváros. Ott égnek a dunai vízimalmok és ég az egész tabáni Dunasor, az egykori *Arany Peretz és a Budai Hét Választó Fejedelem* vendégfogadó.

Ott van a képe minden régi pestbudai templomban, nevezetesen a pesti belvárosi Boldogasszony plébánia — a pesti Notre Dame — második jobboldali oltárán is. A képet *Vartágh* Jakab, a Magyar Nemzeti Játékszín díszletfestőmestere festette 1845-ben.

Pest Királyi Szabad Város Nemes Tanácsa 1711-ben faragtatta meg a szent ama gyönyörű szobrát, mely máig a belvárosi plébániatemplom szentélye külső falának dísze. A hulló bomba elsodorta a minap a műemlék védőburkolatát, de a szobor sértetlenül maradt.

ÓBUDÁN a *Flórián-tér* az ottani szobor nevének őrzője és a pesti *Tűzoltó-utca neve is Nagy Flóriánus-utca volt.*

A pesti, budai és óbudai tűzzel bánó, úgynevezett *„tüzes céhek"* védőszentje volt, úgymint *henteseké, húsfüstölőké, fazekasoké,* azaz gölöncséreké, a *kéményseprőké, kályharakóké, téglaégetőké* és *serfőzőké.*

Ott van az utóbbiak 1845-ből való új céhzászlóján a mai Országház helyén volt *Mayerffy serfőzőházzal* együtt, melynek tüzét szintén zápor oltá el.

A budapesti Városháza Vázoltókaszárnyája kapuíve fölött is ott áll a szobor. Az 1756-ban alapított pesti kéményseprőcéh mai utódai május 4-én a szent szobra alatt vonulnak ki a krisztinavárosi plébániatemplomba ősi olaszos kéményseprőköntösükben.

Mindez *pestbudai legenda, várostörténeti emlék,* pesti ükeink kegyeletes *pestbudai hagyománya,* amit tiszteletben tart mindenki, akit apáinak és anyáinak multja köt ide, szívünkhöz nőtt kedves városunkhoz.

Az ősi *Kraków* legszebb kupolatornya a gótikus *Brana Florianska.* A pesti Flórián-utca nevét elpusztította a mult nemes magyar várostörténeti hagyományait nem tisztelő kegyetlenség. Miért nincs Pesten utcája a városvédő kegyes patrónusnak?

Dr Bevilaqua Borsody Béla

RÁDIÓ

SZOMBAT, július 8.

BUDAPEST I.: 12.00 Harangszó. Utána Toki Horváth Gyula cigányzenekara muzsikál. 12.30 Hirek. 12.50 Weidinger Ede szalonzenekara Lincke, Losonczy és Buffo műveiből játszik. 13.25 Időjelzés. 13.30 Honvédeink üzennek. 14.00 ¾ ütemben. Haydn, Mozart, Sibelius és Granados műveiből. 14.30 Hirek. 14.45 Mindenből mindenkinek. Török E., Szabó I. énekel és Roóz Emil szalonegyüttese játszik. 16.00 Katona Sándor dr. előadása: Az elektromosság a gyógyászat szolgálatában. 16.20 Horváth Jenő táncegyüttese játszik. 16.45 Időjelzés, hirek. 17.00 Hangképek innen, onnan. 17.25 Honvédhangverseny. Közreműködik Böszörményi, Nagy B., Koréh E., Németh Klára és Szakolczay E. 18.40 Külügyi tájékoztató. 18.50 Hirek. 19.00 Német hallgatóinknak. 19.35 A rádiózenekar magyar zeneszerzők — Losonczy, Kacsóh, Huszka és Lehár — műveiből játszik. 20.05 Barsi Ödön jelenetét Simor E. és Kovách K. adja elő. 20.15 Utry A. és László I. magyar nótákat énekel. 21.00 Vitéz Szegedi László elbeszélése: Aratás. 21.20 Bűvös rózsa. Részletek Turry Peregrin operettjéből. Közreműködik Barabás S. és Udvardy T. 21.40 Hirek. 22.10 Hirek német nyelven. 22.20 Ki mit szeret. Hanglemezek.

VASÁRNAP, július 9.

BUDAPEST I.: 7.00 Fohász, reggeli zene. 7.25 Hirek, 7.35 Őszinte beszéd. 8.00 Schubert-művek. 9.00 Unitárius istentisztelet. 10.00 Református istentisztelet. 11.00 Egyházi ének és szentbeszéd. 12.15 Az Operaház zenekara Svendsen, Kenessey és Dohnányi műveiből játszik. 13.00 Ijjas Antal: Prohászka Ottokárról. 13.45 Időjelzés, hirek. 14.00 Művészlemezek Wagner, Verdi, Bizet, Liszt és Puccini műveiből. 14.55 Anyák ötperce. 15.00 Mezőgazdasági előadás. 15.45 Karácsonyi M. és Cselényi J. magyar nótákat énekel. 16.30 Somody I. előadása: Munkácstól a vereckei hágóig. 16.55 Hirek. 17.00 Könnyű zene — könnyű percek. Közreműködik Birkas L., Tóth G., Udvardy T., Szabó M. és Siki B. 18.15 Emlékezés az öreg házra. Dékány András elbeszélése. 18.35 Fodor J. énekel új műsorából. 18.50 Hi- Zenekar Mozart, Strauss és Losonczy rek. 19.00 A Budapesti Hangverseny Zenekar Mozart, Strauss és Losonczy műveiből játszik. 19.40 Hangképek a vasárnap sportjáról. 20.00 Cirkuszban. Az összekötő szöveget Endrődy B. írta. Közreműködnek a Ságody-fivérek és a Kulcsár szájharmonikaegyüttes. 21.00 A németbirodalmi rádió műsorából, Beethoven szimfóniáját előadják a bécsi filharmonikusok. Vezényel Furtwängler. 21.40 Hirek, sporteredmények. 22.10 Hirek német nyelven. 22.20 Dorottya című táncjáték bemutatójának közvetítése az Operaházból. 23.05 Szórakoztató lemezek. 23.45 Hirek.

BUDAPEST II.: 8.30 Hirek német, román, szlovák, ruszin és szerb nyelven.

KISÉRLETI ADÓ: 15.00—16.00 Gondűző derű. Hanglemezek.

LÓSPORT

Ügetőderby, Pestvidéki Nagy Gátverseny

Ma délután futják az ügetőpályán a Magyar Ügetőderbit, amelyet tizenkettedszer rendeznek az új ügetőpályán. A négyéves ügetők legnagyobb erőpróbáján igen szép mezőny lesz együtt. A verseny érdekes és izgalmas lesz, mivel az esélyek meglehetősen egyenlőek. 13 indulót várunk, közöttük Defilé a nagy favorit. Régebbi formája és elért eredményei alapján egyesek verhetetlennek tartják. Óvatosságra int azonban vele szemben az a körülmény, hogy a jóképességű ügetőnek egyik lába az utóbbi időben nincs egészen rendben. Két erős ellenfele lesz: Zombor és Erdély.

Vasárnap délután a megyeri pályán a Pestvidéki Versenyegylet kezdi meg nyári évadját. A programm főszáma a Pestvidéki Nagy Gátverseny. A földmivelésügyi miniszter díjáért hat induló méri össze erejét. Közülök Earl Endre, Darázsfészek és Sógor érdemelnek figyelmet.

Jelöltjeink a szombati ügetőre: I. Mazurka—Svihák—Amo. II. Cifra—Főbíró—Picuri. III. Harsona—Csodabogár—Zsupán. IV. Kunság—Etus—Fenegyerek II. V. Pamela—Robaj—Bella. VI. Defilé—Zombor—Erdély. VII. Little Tich—Csoda—Bakancsos Mir. VIII. Dudás—Ciano—Cecil. IX. Nurmi—Radvány—Hajár. X. Misterium—Fenegyerek II.—Esetleg. XI. Aranyvirág—Ciklon—Acél. XII. Előre—Arany—Etelka.

A vasárnapi versenyre: I. Hitves—Baku. II. Duke of Law—Vessző—Pithagoras. III. Femina—Bébi—Kandur. IV. Earl Endre—Darázsfészek—Sógor. V. Nesze—Fecseg—Szökék előnyben. VI. Saci—Labrador—Emke. VII. Bob herceg—Vadi Bum—Tibore.

Warschag Jakab
festő

Morvaszármazásu atyja (Dworsak) a pesti "Rondellában" ács és asztalosmester.
Első tanitója a szinház diszletfestője: Hermann Neefe.
1834-ben egy állatsereglet részére cégtáblát fest.
Nem hagyott ki egyetlen, festő számára kinálkozó feladatot sem.
1844-ben A budai német szinházban "világhirü ködfátyolképeket" mutat be. A Kircher Atanáz jezsuita atya által még 1646-ban feltalált és leirt "laterna magica" alkalmazásával áttetsző zománcozással üvegre festet képek vetitésével.
Talán ő a VFőv.Tört. Muz-ban örzött zománcfestésü pesti vedutás poharak mestere. 244.o.

Borsos Béla: A magyar üvegmüvesség története a reformkorban és az elnyomatás alatt (1800-1860). II. rész.
Müv. Ért. 1955. IV. évf. 2. sz. 235.-251. o.

Warschag Jakab
festő

Der Ungar 1843. nov. 25.
(Pesth-Ofner Notizen.)

Kalmón

Warschag Jakab
festő

Der Ungar 1842. nov. 3.
(*** Pesth-Ofner Notizen)

Kalmár

Warschagh Jakab

festő

Bartalits Mihály

szobrász

arckepe, of.

Lásd

A szobrász

megint életraj-

zaban

Szönyi Ottó

cikkebit

idezve

Feladó: Dr. Wilhelmb Gizella. Bpest, VIII.Muzeum-krt.
14-16.sz.

Warsagh Jakab

állatfestő

Pesten 1834. midőn Aken állatsereglete részére készített egy nagy képe a berendezés és szinezés tekintetéből dicsértetett.

Honmuvész 1834. 66 sz.

Nagy Iván. Magyarországi képzőművészek a legrégibb időktől 1850 ig. Szinadók, 1874 évf 202 l.

Warschag Jakab

l.

Végvári Kolnok

17 l.

Mint befagyott tenger, olyan a sík határ
messze, félig ködbeburkolva hegyek látszá
Csendes a határ, nem csiripelnek a mada
rak, nem muzsikál a tücsök. A nagy csendet
a szankózók és a korcsolyázók zavarják
meg. Vidám nevetésük és beszélgetésük
messze elhallatszik. Estefelé elhallkul
a zaj, újból csend borul a tájra. A csendet
csak a szél muzsikálása zavarja meg. Ho
leszáll az est, mint millió csillag. úgy
csillag a hó és csak itt-ott világít egy
egy kicsinek az ablaka. A fűtött szobában

M.D.K.

Warságh Jakab festő 19 n.

A 30as években Pesten élt

Bende János: Jichy Mihály élete s műv.
Bp. 1927. 13.

Warschagh Jakab

Festő. Cégért is festett

Peschány Károly: Cégérekről

Műemlékvédelem 1962. 2 sz. 104. l.

Mikor és hol volt külföldi tanulmányut

Milyen kitüntetéseket kapott:

WARSAG JAKAB pesti cégérfestő 19. sz. 30—40-es éveiben. Kőrajza: „A Dunán járó I. Ferenc császár nevű gőzhajó". Jelz: Sandelbaum sc. Varsag del. Lith. bey L. v. Landerer Pressburg 1832.". — Főv. Kvt. B. 769/367.

Warsag Jakab

Warsag 1832

yu

10 esztendeje ajá
t Szivének. E nag
almából a **Csal**
Szive Szövet

ón délutár

Warschag Jakob

Jeckö

d.

Schoen Öland

32. l.

Warschag Jakab

Herrmann van Aken
állatszelidítő reklámja
1884-ből, fenti festménye
repr.

Tonelli pestbud
60. l.

Müv.

a.67

1 köt. 8r

Szana

Tamás

Jankó János élete
és munkái

1.-127. M.

Budapest
Athenaeum
1899

WARTH, Michael, pozsonyi fazekas tanuló

M. W. Töpferlehrling, † 12 éves korában, Pozsony, 1840 augusztus 14, vízibetegségben. (1840, 311 l)

Preßburger Zeitung
(Genthon)

M. D. K

WARSCHAS Jozab festő

Laisd.. Varság

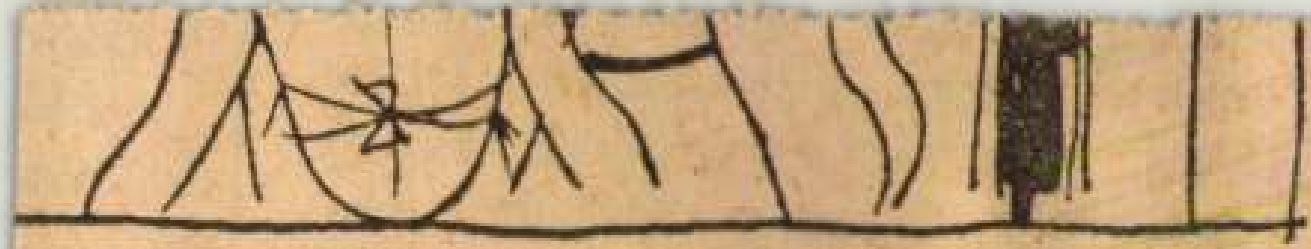

GULUNK.

MDK

Wartha

Magyar Iparművészet, 1902. 176. l.

Warschag Jakab
festő

l.

Tanulmányok Bp.
művészből - VII.

17. l. 18. l.
21. l. (többször is
ezen a lapon.)
32. l.
képpel.

DR. NAGY LAJOS

PEST VÁROS EREDETE

(ELŐZETES JELENTÉS AZ ESKÜTÉRI ÁSATÁSOKRÓL)

Warschag Jakab

l.

M. Bibl. Szemle

1924. 176-l.

IRODALOM

1896.- i kiáll. ~~tool.~~ fő corp. katal.
I. 51.

Gerevich: M. o. románkori
sml. 173. o. képe CLXXII–CLXXV.

JEGYZET

M.

MAGYAR F

CZVEK

Telefon: 45-5-10 BUDAPEST, VIII,

Műterem és laboratórium. Műtermi, műszaki és egyéb fényképfelvételek. Reprodukciók. Másolások. Nagyítások. Diapozitívek. Filmdiapozitívek. Amatőrmunkák kidolgozása

Rendelés száma.....

Szá

T.

Müemlékek Ország

Van szerencsénk.....nb.megrendelésü

az alanti felállítás szerinti számlával szolgálni.

.....*melléklet*

Warschag

Biedermann. kiáll. 1937

X. tercm.

Az Aurora patika cégérl.

Warschag Jakab

Środ

Romhányi Gyula =
A végelő utcakép.
Szépmüvészet
1941. 255. l.

Warságh Jakab

irod.

Szanaszárév

41. l.

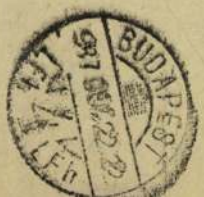
BUDAPEST

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Rothermere-utca 12. III. 2.

Warsagh Jakab

Festő

Wód

z.

Porzó (Ágai Adolf)

Utazás Pestről – Buda-

pestre. 1843–1907.

III. kiadás. Bp 1912.

298. l.

Rónaky Kálmán dr. VI. 171.

Warschag Jakab

festő

l.

Schoen Rókus-Kaja

10. l. 11. l.

16. l.

többnyi

17. l.

6 tábla és 10. tábla

Warschag

l.

„LykaMagymű1800-50
492-3. l.

		frt	kr	

P690-89

Warschau

Stab

IV. 103. C

Kommando

Gutman
Rák

Warschag

pesti festő.

elkészítette Kölber Jakab Kocsigyáros
üzletének ennek képét
1836-ban

ha kellenne részletesebben, lásd

Regélő. 1836, II. 471.)
(Bolti szép czimer-(l.
képek Pesten)

Pesther Tageblatt 1842

in einem irischen Dorfe, Ardmore, 20,000 Personen den Beitritts-Eid ab. Ein großes Dorf und eine große Mäßigkeit!

⁂ In Lyon und Paris werden zwei Personen für ein und dasselbe Verbrechen verurtheilt. Man ist vor Kurzem nämlich in Lyon eines Deserteurs habhaft geworden und hat ihn zu 5jähriger Zwangsarbeit verdammt, nachdem er des Verbrechens eingeständig war. Zu gleicher Zeit aber wurde, dem Signalement nach, ein anderer Soldat in Paris für dieselbe Handlung festgenommen und zu 3 Jahren Kerker verurtheilt. Es stellt sich nun heraus, daß der in Lyon festgenommene unschuldig war und nur, aus bisher noch unbekannten Gründen, des nicht begangenen Verbrechens eingeständig wurde. Dieser Fall gibt den Criminal-Psychologen zu denken.

⁂ Zu Bristol wurde am 22. Oct. das Riesen-Dampfschiff „Great-Western" zum Verkauf ausgeboten, aber bei unzureichenden Geboten für 40,000 Pfd. Sterl. zurückgenommen.

⁂ In den verschiedenen Irrenhäusern von London und den Umgebungen leben jetzt nicht weniger als 4400 Geisteskranke. In England und Wales befinden sich ihrer mehr als 20,000, woraus man leicht ersieht, daß in keinem Lande Europa's so viel Geisteskrankheiten vorkommen, als in Großbrittanien.

⁂ Menschenopfer sind in Afrika leider noch immer nichts seltenes. Der englische Missionär Brooking schreibt an seine Gesellschaft in London von Westafrika aus folgende traurige Nachrichten: „Am 6. Jan. starb eine von den Töchtern des Königs, und dem Herkommen gemäß, folgten ihr drei arme Geschöpfe als Todtenopfer in die Ewigkeit nach, deren hauptlose Rumpfe ich über den Marktplatz schleppen sah. Am 13. starb ein alter Häuptling; ihm ward ein Todtenopfer von zwölf (!) Menschen geschlachtet. Am 18., als ich aus dem Hause des Königs trat, sah ich einen Menschen den Kopf und eine Hand von einem, der Tags zuvor war hingerichtet worden, so ruhig vorbeitragen, wie bei uns etwa ein Metzger-Junge einen Schafskopf tragen würde. Am 30. starb ein Vornehmer und wieder wurden ihm zwölf Menschen geopfert. Ihre Leichen und abgeschlagenen Köpfe lagen in den Straßen."

⁂ Die Frankfurter Eisenbahn ist am 21. v. M. feierlichst eingeweiht und am 22. dem Publiko eröffnet worden.

Kleine Stadtpost.

Pesth. Die **Nemzeti ujság** bringt einen leitenden Artikel über die Polizei, d. h. über eine öffentliche Sicherheitsbehörde, welche in allen Städten Ungarns einzuführen wäre. Der übrigens gut geschriebene Artikel enthält nicht viel Neues, oder wenigstens Nichts, was in Bezug auf die Pesther Polizei bemerkenswerth wäre, und wir wollen daher nur Folgendes daraus hervorheben: „Der Magistrat der Stadt Pesth hat vor mehreren Jahren schon den Beschluß gefaßt, daß der, der Criminal-Commission beigegebene Fiskal im Stadthause wohnen soll, damit demselben jedes gefänglich eingebrachte Individuum sogleich vorgeführt werde, und er, im Falle der Unschuld des Gefangenen, denselben sogleich auf freien Fuß setzen könne. Wahrscheinlich wegen Mangel an Raum wurde dieser heilsame Beschluß aber noch immer nicht in Wirksamkeit gesetzt, und es steht zu hoffen, daß nach Vollendung des jetzt im Bau begriffenen räumlicheren Stadthauses diese veraltete Magistratual-Determination in's Leben gerufen werden wird. (Aber selbst im letzteren Falle würde sich diese wohlthätige Einrichtung nur auf Criminal- und nicht auf Polizei-Gefangene erstrecken.) „Die Polizei, heißt es weiter in jenem Artikel, muß auch Spione halten, deren Pflicht es ist, die gestohlenen und verlorenen Sachen aufzuspüren und zurückzubringen. Indessen glaube man ja etwa nicht, daß wir hierunter solche Spione verstehen, von denen **Montesquieu** sagt: „Dergleichen pflegt ein guter Fürst nie zu halten!" welche schändliche Söldlinge sind und vom Unglücke Anderer sich mästen; auch wollen wir nicht hiermit solche Spione bezeichnen, die im Einverständnisse mit den Dieben lebend, die gestohlenen Sachen zwar zurückbringen, aber nur unter der Bedingung: den Dieb nicht nennen zu dürfen."

— Die Eröffnung des neuerbauten Gebäudes für die National-Blinden-Erziehungsanstalt geschieht auf die Art, daß Sonntag den 6. November, Vormittags um halb 10 Uhr, ein solennes Hochamt in der Theresienstädter Pfarrkirche abgehalten wird, wobei die blinden Zöglinge das „Veni sancte Spiritus" und eine Vocalmesse, mit Begleitung der Physharmonica, von der Composition des Instituts-Professors, Herrn **L. v. Füredy**, eines Blinden, vortragen werden. An der Kirchenthüre wird eine Collecte zur Anschaffung der nöthigen inneren Einrichtung des Instituts gemacht. Nach dem Hochamte werden im Instituts-Prüfungssaale die vom Herrn Maler Warschag für das Institut bereits vor der Ueberschwemmung unentgeldlich verfertigten Bildnisse Sr. Majestät des allergnädigsten Landesvaters und Sr. k. k. Hoheit des Erzherzogs Reichspalatins aufgestellt, und bei der Gelegenheit eine kurze Rede von dem Director des Instituts gehalten werden. Es ergeht demnach hiemit zu dieser Feier an alle Menschenfreunde und Wohlthäter dieser Humanitätsanstalt die ergebenste Einladung.

Berichtigung.

In der gestrigen Nummer des „Tageblattes" soll es in dem Artikel: „Ungarn und Siebenbürgen" statt: „**Kossuth** ist der personificirte Gedanke des unwilligen Zeitgeistes" heißen: „**Kossuth** ist der personificirte Gedanke des umwälzenden Zeitgeistes."

Wiener Börsen-Course.

31. October 1842. — Con. Mze.

Metaliques	à 5%	109
dto.	à 4%	100¼
dto.	à 3%	77¼
Anleihen vom Jahre 1839		277
dto. dto dto 1834		7/10
Bank-Actien das Stück		1619
Eszterházy-Loos		50
Kaiserliche Ducaten		101¾

Lotto-Ziehung.

Ofen am 29. October

66. 44. 84. 26. 82.

Wien am 22. October.

84 88. 30. 58. 75

Markt-Preise

der Körnerfrüchte in Pesth am 31. October

Pesther Metzen, Groschen W. W.

Waizen	145	bis	168
Halbfrucht	120		125
Roggen	—	—	107
Gerste	80		85
Hafer	60	—	65
Kukurutz	100		103

Früchten-Preise.

Der Preßburger Metzen, Groschen W. W.

	Comorn den 29. Octob. best.	mit.	ger.	Szegedin den 29. Octob. best.	mit.	ger.
Weizen	108	105	100	75	70	—
Halbfrucht	90	88	85	65	—	—
Korn	83	80	76	—	—	—
Gerste	67	65	62	40	—	—
Hafer	50	49	47	40	—	—
Kukurutz	84	79	68	45	—	—
Hirse	—	—	—	60	50	—

Bühnen-Repertoir.

Pesth, deutsches Theater.

Der Kerker von Edinburg

Wasserstand der Donau

in der Brunnmaschine zu Ofen am 2. Nov.

Früh 8 Uhr 5′ 0″ 0‴ ober 0

Meteorologische Beobachtungen an der Ofner kön. Sternwarte am 1. Nov.

Zeit der Beobachtung	Barometer auf 0° Reaumur reducirt Pariser Maaß	Wiener Maaß	Thermometer Reaumur	Wind	Witterung
9 Uhr Vormittags	27, Zoll 369	28Zoll 12 6p	+ 4, 68	NW. Mittel	Trüb
3 Uhr Nachmittags	, „ 211	27 11 6	+ 5 55	NW. Stark	Trüb
9 Uhr Abends	, „ 104	10 2	+ 5 08	NW. Stark	Wolken, Regen

Nachrichten.

Ankunft **Abfahrt**

der Dampfboote in Pesth.

Ankunft von **Wien** Abends
Abfahrt nach **Wien** Früh 7 Uhr } **Täglich.**
Ankunft von **Orsova** Vormittag den 6., 13., 17. Nov.
Abfahrt nach **Orsova** bei Anbruch des Tages den 4., 8., 12. Nov.
Der Remorqueur **Erös** fährt jede zweite Woche nach **Semlin** und **Drenkova.**

Die Haupt-Niederlage von J. N. Reithoffers Gummi-Elastique-Galochen und Hosenträger befindet sich bei **J. Zograf**, Waiznergasse zu den drei Pesther Mädchen in Pesth.

Lizitation.

Von Seite des k. Wechselgerichtes wird kund gegeben daß am 4 November 1842 in der Königsgasse, Anfang der Allee, im Frenz'schen Hause Nr. 608 verschiedene Meubeln mittelst öffentlicher Versteigerung gegen gleich baare Bezahlung veräußert werden.

Pesth, den 2. November 1842.

Bei Gustav Heckenast in Pesth, Waiznergasse Nr. 15, ist erschienen und zu haben:

Iris.

Taschenbuch für das Jahr 1843.

Herausgegeben von

Johann Grafen Majlath.

Vierter Jahrgang.

Mit sechs prachtvollen Stahlstichen. Gebunden in rother Gros de Naples-Seide 5 fl. Conv. Mze.

Inhalt: Bekenntnisse. Humoreske von Betti Paoli. — Am Nil Gedicht von Ritter v. Levitschnigg. — Isabella Zapolya. Histor. Erzählung von Johann Grafen Mailáth. Mit 1 Stahlstich. — Das Zauberschwert. Gedicht von H. Landesmann. — Der Dudelsackpfeifer. Gedicht von J. G. Seidl, mit 1 Stahlstich. — Amor in Tricot. Novelette von W. Tesche. — Gedichte von J. G. Seidl, mit 1 Stahlstich. — Gnomen von M. Enk. — Dichters Freundin. Gedicht von Phil. v. Körber. — Gedichte von C. E. Langer — Einst und Jetzt. Am letzten Dezember 1841, von Caroline O. — Zwei Duelle. Aus den Papieren eines verabschiedeten Lanzenknechtes. — Der Sohn der Haide. Mit 1 Stahlst. — Der Blumenstrauß. Gedicht von Köffinger. — Welke Rosen. Gedicht von Josephine v. Remekházy. — Die Narrenburg. Novelle von A. Stifter. — Die Todesbotschaft. Gedicht von C. E. Langer. Mit 1 Stahlstich. — Lambas von Auria. Gedicht von Ad. Bube. — Gedichte von J. N. Vogl. — Gedichte von L. G. Neumann. — Rakasch und ihr Sohn Amru Von Hammer-Purgstall. — Des Schiffers Liebchen. Gedicht von Camillo Hell. — Die beiden Sänger. Gedicht von J. N. Preyer.

Leset hier!!!

Um endlich den vielen Umtrieben der Verfälscher unserer

chemisch-elastischen Streichriemen

einigermaßen Einhalt zu thun, sehen wir uns genöthigt, zu nächst bevorstehendem Markte in Pesth einen unserer Agenten abzusenden, welcher den **3.** d. M. im Hotel zur Königin von England eintreffen wird, um den Verkauf während des Marktes mit unserem Scharfapparate zu halten. — Wien, im November 1842.

Goldschmidt et Comp.,
in Berlin, Straßburg und Wien.

Die Flachs- und Hanf-Niederlage

von

C. Enderes et Comp.,

im Wurmhof an der Donau in Pesth, empfiehlt ihr ausgezeichnet gut sortirtes Lager von allen Gattungen gehechelten Flachs und Hanf. Die Preise sind aufs Billigste festgestellt.

Fortwährend kommen neue Sendungen an
von dem berühmten

echten Liptauer Herbstkäse

ausgezeichnetster bester Qualität in der Flachs-Niederlage im Wurmhof an der Donau in Pesth. — Es sind daselbst stets vorräthig Tösen und Schaffeln zu 2, 3, 5, 10, 15, 30 und 50 Pfund. Die Preise sind sowohl bei Abnahme im Großen als im Kleinen aufs Billigste festgestellt.

Die k. k. landesbefugte Fabriks-Niederlage von

Meubelstoffen u. Fussteppichen

aus Wien,

am Hohenmarkt Nr. 524 besucht den Pesther Leopoldimarkt mit einem großartig sortirten Lager von

Meubelstoffen,

in Ganzseide, Halbseide, Manilla, Bast, Schafwoll- und Garn-Damasten, gedruckten Wollenzeugen, geglätteten gedruckten Zitzen,

façonirte Schweizer Vorhang-Mousseline

im größten Sortiment, so wie mit dem

neuesten Tischdecken,

ferner mit einem reichen Lager in

Fuß-Teppichen

Hochflor und Velour prima Qualité für Salons,

so wie in

Teppichen zweiter Sorte und engl. double Cloths

für Appartements gewöhnlicher Benützung, ferner alle Arten Teppiche für Sitz- und Gesellschaftszimmer, für Soffa's, Betten, Secretärs und Arbeitstischen, und den

modernsten seidenen Wagenstoffen

Die Verkaufs-Niederlage befindet sich wie bisher am Josephsplatze im Muschen Hause bei Herrn

J. N. Soukup aus Wien.

Anerkennung.

Ueber das angenehme Gefühl meiner sonst sehr geschwächten Augen, nun aber vollkommen wieder hergestellte Sehkraft, fühle ich mich verpflichtet Herrn Opticus O. Erlanger öffentlich meinen Dank abzustatten. Indem selber durch Verfertigung zweckmäßiger Augengläser, mir die kräftigste Hilfe verschaffte; da meine Augen zu jedem anstrengenden Geschäfte mir nun die besten Dienste thun, ohne die mindeste Ermüdung zu fühlen. Somit kann ich jedem Hilfsbedürftigen genannten Opticus Herrn O. Erlanger auf das Zuverläßigste anempfehlen. In der wohlgemeintesten Absicht, daß auch mehrere dergleichen Hilfe bedürfen können, welche ebenfalls durch seine geprüfte Kunstfertigkeit im Fache der Oculistik auf das Erfreulichste sich überzeugen werden.

A. v. John,
Hofrichter.

Gründe-Verkauf.

Vom Magistrate der k. freien Hauptstadt Ofen wird bekannt gemacht, daß 53 Joch Gründe auf dem Adlerberg mittelst einer im Grundbuchsamte abzuhaltenden Lizitation am 7. November 1842 dem Meistbietenden verkauft werden. Kauflustige haben sich daher im besagten Amte Früh um 9 Uhr zum erwähnten Lizitations-Act einzufinden; inzwischen können aber die nähern Bedingnisse in der hiesigen städt. Buchhalterei eingesehen werden.

Ofen, den 18. October 1842.

Neu eröffnete Restauration.

Gefertigter gibt sich die Ehre einem verehrten Publicum hiermit ergebenst anzuzeigen, daß er seit dem 30. October ein

neues Gasthauslocale

im linken Flügel des Casinogebäudes (Eingangs der Dorotheagasse) eröffnet habe, in welchem jetzt auch am Abende wird servirt werden.

Indem er einem pl. t. Publicum für das ihm bisher geschenkte Vertrauen höflichsten Dank sagt, erbittet er sich einen weitern freundlichen Zuspruch um so gewisser, als er sich alle Mühe geben wird, allen Wünschen durch gute Küche und Keller so wie solide Bedienung auch ferner zu entsprechen.

Franz Michalek,

Neue wichtige Erfindung.

Verwandelbares Fett,

die Kopf-, Backen- und Schnurbarthaare nebst Augenbraunen unverlöschbar in jeder Abstufung der Farbe in kurzer Zeit und ohne mindester Ungelegenheit zu färben, ist so eben die vierte Sendung ganz frisch angekommen und zu haben bei

Ignaz Zograf,
zu den drei Pestther Mädchen, Waiznergasse in Pesth.

Lizitations-Ankündigung.

Nachdem die in Folge des vom löbl. Pestther Wechselgerichte für Salomon Roth, Sigmund Drosa und David Adler, gezen den hochgeb. Herrn Baron Ludwig v. Podmanitzky gefällten, und vom löbl. k. Wechsel-Apellationsgerichte bestätigten Urtheils und allerhöchsten Hofdecrets Z 12059, 20, 21. und 22. October l. J. abgehaltene Lizitation verschoben worden war, so ist die Fortsetzung derselben auf den 7. November l. J. anberaumt worden; — es werden daher an diesen und den folgenden Tagen auf der ungefähr eine halbe Stunde von Gyöngyös liegenden Puszta Varjas und in dem Dorfe Tarján circa 2000 Stück veredelte Schafe, 50 Stück Zugochsen, ungefähr 11000 Eimer leere Fässer, vorzüglicher Arbeit in Eisenband, circa 700 Eimer theils rothe theils weiße alte gute Weine, worunter auch 60 Eimer Rheinweine, 33500 St. Ziegel, verschiedenes Bauholz, Kornfrucht ꝛc. ꝛc an den Meistbietenden gegen baare Bezahlung im Wege der Lizitation öffentlich versteigert.

Gyöngyös, den 23. October 1842.

Stephan v. Fehér,
Oberstuhlrichter als Exequent.

Die k. k. privil.

Spitzen-, Blonden-, Tullanglais-Stickerei-Fabriks-Niederlage

des

Adalbert Meinl,

aus Bärringen bei Carlsbad in Böhmen,

empfiehlt ihr ganz neu angekommenes, reich sortirtes, für diese Saison entsprechendes Lager des neuesten gestickten **Damenputzes** nach dem besten **Geschmacke**: als **Krägen**, **Modestie**, **Häubchen**, die feinsten gestickten **Batist** und **Moll-Taschentücher** ꝛc. ꝛc. nebst allen Gattungen weiße und schwarze Spitzen und eine große Auswahl weißer und färbiger **Vorhäng-Fransen**, so wie derlei **Bordouren** und andern in dieses Fach einschlagenden Artikeln zu den billigst festgesetzten **Fabrikspreisen**.

Niederlage in der Göttergasse, im Raum v. Derra'schen Hause.

Römische Violin-Saiten

vorzüglichster Qualität sind zu haben bei

Anton Oszwald.
Josephsplatz Nr. 167.

Strachino Käse

ist zu haben bei

Liszka et Höfler,
in Pesth, Leopoldgasse im Hause zum blechernen Hut.

Mailänder Strachino, Tokayermost-Senf und Cremser Senf

sind angekommen bei

B. Weisz et Comp.
im Hause zum Stock im Eisen in Pesth.

Ein ganz neues

Wiener Fortepiano

vom vorzüglichsten Meister mit 6½ Octaven und englischen Saiten ist um billigen Preis zu verkaufen im Tüköry'schen Hause, Baadgasse Nr. 23 Auskunft beim Hausmeister.

Zimmermaler-Gehilfen

welche der freien Handarbeit kundig sind, finden Beschäftigung bei Andreas Nüppnau, obere Donauzeile Nr. 38.

Fremden-Anzeige.

Tiger. HH. Dobratkay, Michlik u. Dudunides, Kaufleute. — Rath, Particulier. — Popper, Wollhändler: — Russiader, Beamter. — Markos, Jurat.

Weiß. Schiff. HH. Graf Csaky. — Patzek, Doctor. — Milosalovits u. Mantinovits, Kaufleute.

Redacteur: Dr. S. Saphir. — Verleger: G. Heckenast.

Zur Aesthetik der altpester Firmentafeln

Von Privatdozent Dr. Heinrich Horváth

Man wird sich fragen müssen, ob die Firmentafeln des Biedermeier, von denen hier die Rede sein soll, überhaupt unter den Begriff der Kundenwerbung und damit in die Geschichte der Reklamkunst gehören. Unter dem Albdruck der entwicklungsgeschichtlichen Methodik sucht man die verschiedensten, meistens nur aus den vitalen Bedingungen der Gegenwart erklärbaren Lebens- und Kunstformen durch eine möglichst hoch hinaufreichende Ahnenreihe zu legitimieren, indem man unbekümmert annimmt, dass die Kategorien menschlichen Denkens, aesthetischen Fühlens, sozialen Bewusstseins und wirtschaftlichen Bemühens immer dieselben gewesen seien. Um gewisse vorgefasste Meinungen, die gerne die Allüren apodiktischer Gesetze annehmen, zu begründen, wird Nahes und Fernes phantasievoll verbunden, werden die befremdendsten Zusammenhänge konstruiert, wenn nur ein gewisser wissenschaftlicher Tonfall gewahrt bleibt. Man gerät fast in den Geruch der Ketzerei, wenn man sich dem tief begründeten, wenn auch aus einer gewissen innern Unsicherheit selten geäusserten Misstrauen der unmystifizierten Laien gegen diese Art entwicklungsgeschichtlicher Synthese anschliesst.

Wie lässt sich — um einen krassen Fall zu nennen — etwa die funkelnde Lichtreklame der modernen Grostadt, wie sie gerade heute gelegentlich der Pariser Kolonialausstellung unerhörte Triumphe feiert, mit den Herbergswahrzeichen des Mittelalters, oder den Firmentafeln des Biedermeier auf einen gemeinsamen Nenner bringen? Ja hat selbst die neuzeitliche Plakatkunst auf ihrer Höhe mit jenen erwürdig-bescheidenen Geschichtsdokumenten überhaupt irgend etwas zu tun ? Schon der Umstand legt eine verneinende Antwort nahe, dass die Abspaltung der Reklamekunst eine Erscheinung der beiden letzte Jahrzehnte ist und als neuer Kunstzweig eine etwas überhastete Entwicklung mitgemacht hat, die aber auch ihrerseits der zeitgenössischen Malerei nicht unbeträchtliche Impulse gegeben hat. Man kann diese Einflüsse werten, wie man will, sie zu leugnen, wird keinem Verständigen einfallen. Ja man wird gerne die positiven Werte der modernen Plakatkunst anerkennen, wenn man sich erinnert, was vor einem Menschenalter noch an Ungeschmack und Kitsch auf diesem Gebiete geleistet wurde. Allerdings hat sich auch diese ältere Reklam- und Schildertafelmalerei ziemlich unabhängig von der hohen Kunst entwickelt, doch war diese Absonderung anderer, sozusagen sozialer Natur.

Hierüber wäre nun im Folgenden weiter auszuholen. Wenn wir uns dabei ziemlich enge auf Pest-Ofner Verhältnisse beschränken, hat das seinen rein äusserlichen Grund darin, dass uns das Material hiezu fast lückenlos zur Verfügung stand. Doch liegt auch ein tieferer Anlass vor, der diese lokalen Beziehungen für die Klarlegung der Situation im Biedermeier besonders geeignet erscheinen lässt. Das alte Pest speziell war eine Biedermeierstadt »par excellence«, in der sich ziemlich unbelastet von der Barokkultur und nur von deren spätester Phase berührt, sozusagen aus dem nichts eine verhältnissmässig hochstehende Malerei (und Architektur) entwickelt hatte, die in vielen Belangen von der gleichzeitigen Wiener Kusnt befruchtet war, daneben aber durchaus lokal bedingte Sondererscheinungen zeitigte. Was nun die Firmenschildmalerei dieser Epoche anlangt, muss mit der vielleicht etwas unerwarteten Feststellung begonnen werden, dass es sie im strengen Sinne, als besondern Kunst-

zweig gar nicht gegeben hat. Sie war der hohen Kunst so wesensverbunden, dass ihre Erzeugnisse nur als Werke der Malerei überhaupt gehandhabt und gewertet wurden. Ihre Spitzenleistungen stammen von den bekanntesten Malern der Zeit. Ihr zeitlich erster Vertreter ist Johann *Varschagh*. Seine bedeutendste Leistung ist die grosse Firmentafel für die *Wagnerwerkstätte Kölber*; die Tafel befindet sich heute im Hauptstädtischen Museum. Gegenstand der Darstellung ist das Kölber'sche Haus selber mit der Umgebung des zur Zeit der Enstehung des Bildes schon abgetragenen, somit nach einem ältern Vorbild gemalten Hatvaner Tores. Hiedurch ist einer der wichtigsten Anhaltspunkte für Topographie und Baugeschiche des alten Pest gegeben, der umso schwerer ins Gewicht fällt, als die hier dargestellten Bauobjekte zum Teile in viel ältere Zeit zurückreichen und auf dem Torbau selbst noch ein Abglanz der korvinischen Renaissance liegt. Das bewegte Leben davor bietet auch für das Kultur- und Kostümgeschichtliche Interesse Belege von eindringlicher Gegenständlichkeit. Ein weiteres Werk Varschags von ähnlicher Bestimmung war für eine Ofner Drogerie bestimmt und bringt die Darstellung der auf einem Antiken Wagen sitzenden und von zwei prachtvollen Pfauen gezogenen *Juno*, eine in warmen Tönen gehaltene, überaus wirksame Komposition, der die fächerartig ausgebreiteten Schwanzfedern eine gewisse Plakatwirkung verleihen. (Hauptstädtisches Museum.) Für das zur Zeit des Pester Klassizismus überaus rege antiquarische Interesse spricht das mythologische Thema. Dass daneben auch die romantische Anteilnahme an der nationalen Vergangenheit ebenfalls wirksam war, beweist eine andere Bildtafel Varschaghs in derselben Sammlung, auf der der mit gezogenem Schwerte aus dem brennenden Szigetvár *herausstürmende Zrinyi* dargestellt ist.

Johann Varschagh: Juno. Firmentafel einer Ofner Drogenhandlung (jetzt im Hauptstädtischen Museum)

Der Held von Szigetvár ist auch sonst ein überaus beliebter Vorwurf für die Schildermalerei geblieben. Auch von Nikolaus *Barabás* kennen wir eine ähnliche Darstellung, die als inneres Firmenschild für die grosse Tabaktrafik in der Waitznergasse bestimmt war und sich ausser den lebensvollen Gesichtszügen eigentlich nur durch den in der Hand geschwungenen Streitkolben vom Werke Varschaghs unterscheidet. (Ebenfalls im Hauptstädtischen Museum.) Diese zweifellos bedeutsamste Künstlerpersönlichkeit des Pester Biedermeier, bei dem der sachliche Grundton der Zeitkunst durch einen typisch székler *»bon sens«* eine besondere Note erhält, hat nun eine ganze Reihe von Handlungsschildern gemalt, die zum grössten Teile noch erhalten, ja in einigen Fällen noch an Ort und Stelle zu sehen sind. So steht die sogenannte *»Braut«* seit fast einem Jahrhundert an der Ecke der Petőfi Sándorgasse (vormals Koronaherceggasse), geschleiert und festlich sich schmückend und durch ihre reiche Kleidung auf die Schätze der Weisswaren- und Damenmodehandlung *Mössmer* hinweisend. Die *zweite »Braut«* der anderen Mössmer'schen Handlung in derselben Gasse ist erst neuerdings in die Villa des jetzigen Besitzers über-

siedelt. Das feine Oval des Gesichts entspricht durchaus dem Schönheitskanon der Zeit und begegnet uns auch auf Bildern und Lithographien auf Schritt und Tritt. Die nahezu stupende Sicherheit der Pinselführung und die treffsichere Porträtkunst des Meisters verleugnet sich in keinem dieser Stücke. Auf einer anderen Tafel (Hauptstädt. Museum), die für die *Spezereiwarenhandlung »zum grünen Baum«* bestimmt war, kommt auch die frische, wenn auch ein wenig nüchterne Landschaftskunst Barabás' zu Worte und zwar in einem, der intimen Wirkung durchaus abträglichen Hochformat. Andere Firmenschilder seiner Hand, wie *die schöne Schäferin*, *Hund und Bär*, *Pester Stutzer*, *Comes Palatinus*, *Füllhorn* usw. sind verschollen oder befinden sich in Privatbesitz, zum Teil auf Ungarn durch den Diktatfrieden von Trianon entrissenem Gebiete.

Gibt es nun Stilkriterien, die die oben aufgezählten Stücke als Werke der Schildermalkunst, der Geschäftsreklame erkennen lassen? Kaum, wenn man nicht die ungewöhnlichen Massverhältnisse (Lebensgrösse und Überlebensgrösse) und eine gewisse breitspurige, — man möchte fast sagen — dem lebhaften Verkehr des Geschäftsviertels angemessene Haltung dafür nehmen will. Allenfalls möchte man in dem durchgehenden Hochformat, das am auffälligsten beim *»Grünen Baum«* in Erscheinung tritt, einen auf dem Reklamzweck liegenden Akzent vermuten, da die Firmenschilder dieser Zeit fast ausnahmslos diese Grundverhältnisse bevorzugen. Eine bestimmte Beziehung zu den nach ihnen benannten Kaufläden ist höchstens bei der »Braut« festzustellen. Im Allgemeinen und Besonderen ist aber die Geschmackrichtung und das Niveau der hohen Kunst wirksam. Auch in den Honoraren unterscheiden sie sich kaum von den anderen Werken des Malers und sind wenigstens für die früheren Jahrzehnte seines Schaffens mit 80—120 Silbergulden angeführt, was dem Durchschnittspreise seiner mittelgrossen Ölbildnisse entspricht.

Johann Varschagh: Zrinyi (zur Zeit im Hauptstädtischen Museum)

Diese Leistungen von Nikolaus Barabás müssen auf die ganze gleichzeitige Produktion von starkem Einfluss gewesen sein, so dass gerade die bedeutsamsten Stücke gewöhnlich im Bausch und Bogen für ihn in Anspruch genommen werden. Unter diesen verdient besondere Erwähnung die Geschäftstafel der heute noch bestehenden *Weisswarenhandlung Kunz* (Hauptstädt. Museum) mit der Darstellung des *Fürsten Ypsilanti*, auch als Zeugnis für den auch sonst belegten Altpester Philhellenismus. In der ganzen Einstellung und in dem reichen Kolorit erinnert diese Tafel tatsächlich an den Zrinyi und an die Brautbilder. Gegen die Autorschaft Barabás' wird man unter anderem die harten Konturen anführen müssen, wenn man diese nicht wiederholter Übermalung zuschreiben will. Solche Übermalungen waren bei diesen in der Regel Wind und Wetter ausgesetzten Stücken unumgänglich, da die Konturen sehr bald bis zur Unkenntlichkeit verschwammen und die Farben total verblassten.

In einem derart verderbten Zustande ist uns das grösste Stück dieser ganzen Gruppe erhalten, der sogenannte *»türkische Kaiser«* oder *»Grosstürk«*, der als Wahrzeichen eines Kaffeehauses gedient hatte und heute den Sitzungssaal der Gewerbekorporation der Budapester Cafetiers ziert. Hier ist vom Hochformat Abstand genommen und ein Reiter auf sich bäumendem Rosse in ein dem Quadrat angenähertes Rechteck hineinkomponiert. Über Ausführung und Kolorit ist wenig mehr zu sagen, was umso bedauerlicher ist, als der Schöpfer des Bildes, Demeter *Lacataris* zu den feinsten Portraitisten der 30- und 40-er Jahre gehört. Da auch ein anderes Firmenschild des Meisters bekannt ist, das den *»griechischen König«* darstellt und da der Meister selbst griechischer Abstammung war, könnte man füglich annehmen, dass auch der »Fürst Ypsilanti« ein Werk seiner Hand sei, wenn eben der allein erhaltene »türkische Kaiser« für einen Stilvergleich in Betracht kommen könnte.

Josef Borsos: Firmenschild für die Waldwirtschaft zur schönen Schäferin in Ofen

Eine merkwürdige, aber überaus wirkungsvolle Übersteigerung des Hochformates findet sich auf dem Firmenschild der *»Schlangenapotheke«* in der Kossuth Lajos-Gasse, wo sich auf einem überaus schmalen Bildstreifen vor reichem Pflanzenwerk eine ungeheuere Schlange herabringelt. Eine weitere überaus ausgeglichene Leistung der alten Pest-Ofener Geschäftsschildmalerei befindet sich in der *Friedelschen Konditorei* in der Hauptgasse in Ofen. Von Zeitgenossen der oben erwähnten Künstler haben noch Michael *Pesky*, Eduard *Heinrich* und Rudolf *Grim* Schildtafeln gemalt, die indessen samt und sonders verschollen sind.

Auch von Josef *Borsos*, dem anderen Hauptmeister der Pester Biedermeiermalerei besitzen wir ein in mehreren Belangen bemerkenswertes Stück dieser Kunstgattung. Es handelt sich um die innere Firmentafel des *Waldwirtshauses »zur schönen Schäferin«* im Auwinkel (Zugliget) bei Ofen, wo Borsos seine letzten Lebensjahre als einfacher Ofner Gastwirt verlebte. Auch dieses Bild befindet sich in der reichen Kollektion von Geschäftswahrzeichen im Hauptstädtischen Museum. Borsos, der *Waldmüller*-Schüler und Freund *Pettenkofens*, innerlich unsicherer als Barabás, aber blutvoller, stimmungshafter, vielleicht auch rhetorischer, war nach einem Umwege über den Photographenberuf in dem »buen retiro« zur schönen Schäferin gelandet und hat hier als sein nachweisbar letztes Werk diese Tafel geschaffen. Den oberen Teil des Bildes füllt ein gemaltes Relief der Gattin des Künstlers innerhalb eines von Putten gehaltenen Medaillons von vornehm-zurückhaltender Wirkung. Darunter in einer lieblichen Landschaft die schöne Schäferin mit ihrer Herde. Das Nebeneinander klassisch-antiker Anlehnungen und eines gewissen Stimmungsimpressionismus erhebt das Bild zu einem bezeichnenden Kulturdokument nicht so sehr für die Zeit seiner Entstehung (70-er Jahre),

sondern für die Jahrhundertmitte, als Borsos' Kunst in ihrer Hochblüte stand.

In der Zwischenzeit war nämlich eine merkwürdige Umschichtung auf dem Gebiete der Firmenschildmalerei eingetreten. Wohl gibt es auch aus diesen Jahren vereinzelte bemerkenswerte Leistungen namhafter Künstler. Es sei bloss auf die für das Wirtshaus *zur Wildsau* bestimmte Tafel des *Rahl*-schülers Moritz *Than* verwiesen, wo das an sich nicht eben ansprechende Wahrzeichen in ein romantisches Walddickicht mit einer magisch beleuchteten Burgruine versetzt ist. Eine andere schöne Tafel, *Venus mit Amor* der *Parfumerie Vértessy* wurde früher dem Zeitgenossen Thans und Mitschüler bei Rahl, Karl *Lotz* zugeschrieben, bis es unlängst festgestellt werden konnte, dass es sich um eine Arbeit des etwas älteren Johann *Novotni* handelt, von dem auch das *Altarbild* in der Pester *Herminen-Kapelle* herstammt. Für Than und Novotni waren noch im Allgemeinen die ästhetischen Grundsätze der alten Firmenbilder massgebend, vor allem hielten sie nachdrücklich am Hochformat fest. Beide Tafeln befinden sich heute im Hauptstädtischen Museum.

Die illustrative Idee besteht bei allen obigen Stücken mit alleiniger Ausnahme von Barabás' Braut, wo eine direkte Beziehung zum Geschäftsbetrieb vorlag, darin, dass die sicherlich älteren Firmenbezeichnungen in mehr-weniger allegorischer Weise kommentiert wurden. In einigen Fällen, wie etwa bei der Schlange oder bei der schönen Schäferin, steigern sich diese Bemühungen zum Symbol. In den 70-er Jahren ändert sich nun das Bild. Die nach dem 1867-er Ausgleich mit ungeheurem Elan einsetzende Entwicklung hatte auch auf dem Gebiete der Bildkunst ihre Blüten und ihre mitunter unerfreulichen Nebenschösslinge getrieben. Die zur Mündigkeit und Wertbewusstsein gelangte hohe Kunst stiess die Schildermalerei, als ihrer unwürdig, aus. Erscheinungen, wie die oben behandelten Bilder Borsos', Thans und Novotnis sind Derivate eines älteren Zustandes und ragen als erratische Blöcke in diese völlig anders gearteten Verhältnisse herein. Im Allgemeinen ist die der Geschäftsreklame dienende Malerei aus dem Geschmacksbereich der bildenden Kunst hinausgedrängt, konstituiert sich nun sozusagen im eigenen Rahmen selbständig, lebt und entwickelt sich nach eigenen Gesetzen. Hierin ist ein nicht unwichtiger Beitrag zur Psychologie des Schundes zu erkennen, wie er auch auf literarischem Gebiete ähnlich festgestellt werden kann. Der soziologischen Abspaltung folgt sozusagen eine ästhetische. Der Qualitätsunterschied hat sich langsam zu einem Artunterschied, der Maler zum Anstreicher gewandelt. Im letzten halben Jahrhundert hat sich nun die Spannung zwischen den beiden Entwicklungsreihen ins Ungeheuere gesteigert und ist trotz wohlgemeinter Versuche und zweifelloser Erfolge, trotz Werkkunst und Lichtdynamik der Lösung ferner, denn je. Es handelt sich hier eben nicht um ästhetische Einsichten, sondern um komplexe Lebensbeziehungen und es gehörte vielleicht das gelassene Wirtschaftstempo des Biedermeier dazu, damit hohe Kunst und Schildermalerei wieder zusammenfallen.

Szerkesztői közlés: Jelen számunkból kihagytuk a különböző aukció-eredmények közlését, mert az az érzésünk, hogy a mai depressziós gazdasági helyzetben ezek az eredmények csupán irreális következtetésekre nyujthatnának alkalmat; főkép akkor, ha az egyes tételek közlését nem követi nyomban az illető műtárgyak részletes ismertetése.

Berlini levél

Irta: **Hajós Erzsébet dr.**

Berlin 1931 végén: fojtó, izgalmas napok, pillanatnyilag dermesztő ijedtség, majd lázas keresése a kaoszból kifelé vezető útnak. Kaotikus politikai és gazdasági helyzet és meglepően hamar helyreáll — legalább látszólag — az egyensúly. A »Westen« előkelő negyedében tovább is hévvel, buzgalommal folytatják a megkezdett építési munkálatokat, eltávolítják a mult századi, hamis cifrájú, működés stukk, neo-gotikus, reneszansz és barok pompájú bérkaszárnyákról az otromba díszeket és sima homlokzatok közepette neolin-felirásos, villanyreklámos, raffináltan egyszerű, modern üzleti portálok új ízlésirány, új stílus létjogosultságát, előretörését és diadalát hirdetik. A házak elől eltünnek a barátságos kis előkertek és régi, csendes, finom utcák egymásután üzleti negyedekké avanzsálnak. A Cityben vas- és betonállványok merednek az égnek, technikai tökéletességű konstrukciók, új felhőkarcolók vázai. Az első felhőkarcolót most fejezte be Erich Mendelssohn a Stresemannstrasseban; nem messze áll tőle a régi Hebbel-színház, Kaufmann Oszkár magyar építész munkája, 23 évvel ezelőtt Németország legelső forradalmasan modernül épített színháza . . . Az építészet áll ma az általános érdeklődés középpontjában, a képzőművészetnek az az ága, amely a legszorosabb kapcsolatot mutatja mindennapi életünkkel: gazdasági és szociális viszonyok, célszerűségi szempontok, technikai fejlődésünk diktálják szédületes lehetőségeinek beláthatatlan útját.

Tulajdonképpen nem csoda, de azért mégis elszomorító . . . Melankólikus reflexiókra ad alkalmat mindenkinek, akinek közel áll a szívéhez a művészeti élet minden kori státusa: az idei tárlatok hosszú sorát enyhe skandalum vezette be, olyan skandalum, amely jellemző korunkra, mindmáig szakcionált életirányunk szakadozó, megtörő, alig-alig ismert vagy sejtett célok felé elágazó fonalára . . . Általános gazdasági világkrízis és művészeti krízis ég a talpunk alatt . . . A skandalum színhelye a berlini Szecesszió elegáns helyisége a Tiergartenstrasseban, szólistája dr. Alfred Döblin orvos, harcos, baliránzatú világnézeti tendenc-író, a »Berlin-Alexanderplatz« és »Ehe« c. művek ismert szerzője; statisztái a Szecesszió arrivált festőgárdája és egy tárlatmegnyitó megrökönyödött, elegáns publikuma. Előzményei és tényállása: »Künstler unter sich« címmel festőknek egymásról és prominens művész-kortársaikról alkotott portré-bemutatója. A Szecesszió vezetősége, élénkíteni óhajtván a vernissage-ok sablónos formáját, nem festőt, hanem írót kért fel az obligát megnyitóbeszéd tartására. Heinrich Mann, a Dichterakademie elnöke, sztárok, reprezentáns személyiségek szokásához híven, az utolsó percben lemond, mire Döblin ugrik be helyette s hirtelenében olyan pezsgő beszédet vág ki a — festészet ellen, hogy a legszörnyűbb elképedést és zavart, majd harsogó kacajt váltja ki vele. »Sie sind, meine Herren, nicht Leute von heute!« — »Die Malerei ist eine veraltete Angelegenheit!« — s ehhez hasonló frázisok csak úgy ömlöttek belőle . . . Tapintatlanság? Izléstelenség? Az egykor nagy horderejű, forradalmasan aktiv művészmozgalom még mai napon is, epigonizmusában is jelentőségteljes képviselői közt, tragikomikus, elszomorító jelenség . . .

A már témájánál fogva is ötletes, vonzó kiállítás telve volt friss és eleven közvetlenséggel megfestett portrékkal. Leo von König, akinek 60-ik születésnapja alkalmából a Kronprinzenpalais nemrég gyüjteményes bemutatót rendezett, Lesser Ury, Charlotte Berend-Corinth, a nagy Lovis özvegye, Pechstein, Jaeckel, Krauskopf, Spiro mindmegannyian jólismert nevek. Itt élő hazánkfia, Bató József, Theodor Tagger portréjával szerepel, eredeti felfogásban adja a nagysikerű színmű hosszú időn át »Ferdinand Bruckner« anonimitása mögé rejtőzött alakját: kék háttérből, szimbolikus zöld álarc mögül kiviláglik az érdekes, sápadt művészfej.

Warschag Jakob

Gallina

Vászon, méretei 92 : 74 cm. — ~~Bubics Zsigmond ajándéka 1874.~~ — Magy. Képt. 316. — ~~Ltsz. 504~~

— Uj lelt. sz. 596. — 1905. átv. jegyz. 643. — Száma az Orsz. Képtárban a sz.nban 2231. és a leltárban 3171. — Bubics Zsigmond ajándéka 1874-ben. — Az ajándékozó beleegyezésével az 1879. márczius 12-iki 23749 sz. rendelet alapján letéteményképen a Felsőmagyarországi Múzeumnak adatott át.

Ms 316.
Ltsz 596.

Bubics Zsigm. aj. 1874.
Felsőmagyarorsz. Múz.

611.

Warschag Mihály

Öhlmaler

1822, Pest.

Vojd 113. l

Ugyláttsik

csak mázoló

nem mázoló,

mert ezeket

kisebb kulom emli-

ti: fehat festőmi-

vesz

Bécsi porczellán VIII. 177.

Warschag Jakab

l.

Szabómagyfalva

166-l-

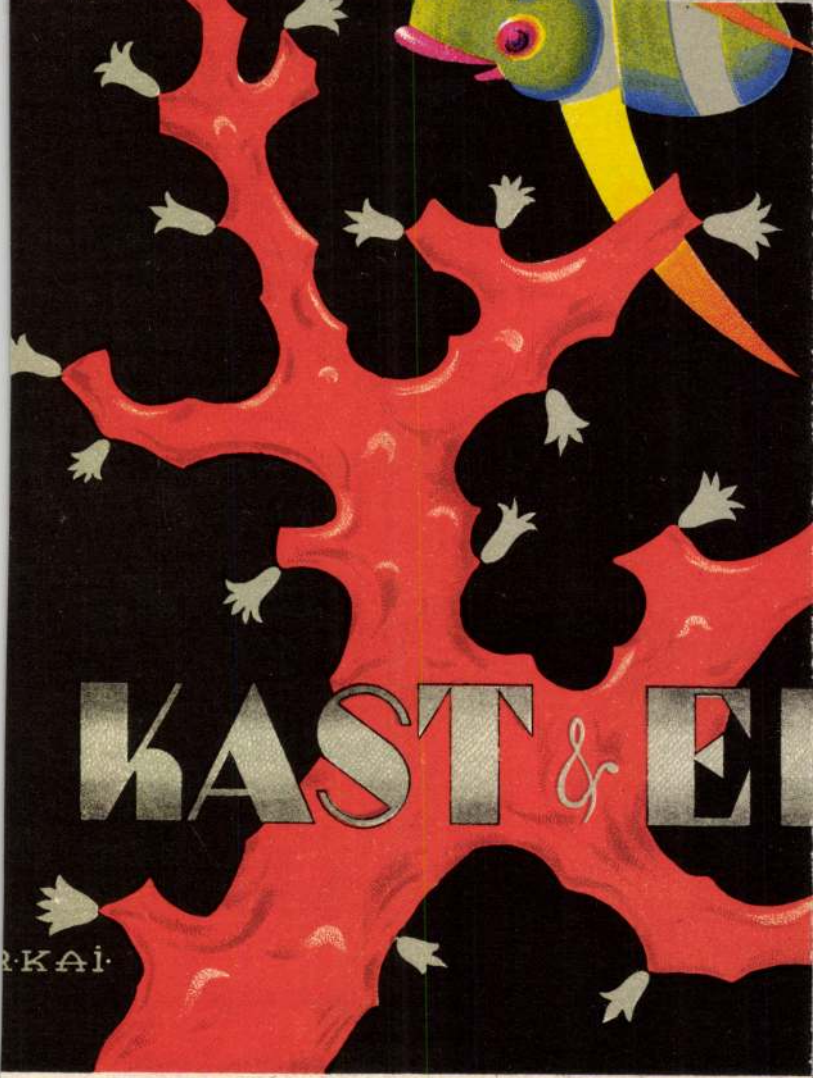

GEDRUCKT MIT UNSER

Warsagh

A budai vár Espinja
c. kipe repr.

Magy Verecke
III. 182. l.

ny. jegyző
Eger, Széchenyi-u. 20.
Telefon: 200.

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36.

Warschau Zakab

arczkep é czmerfertő

Pest. 1827

Wg 3691.

WARSCHAG Jakab festő

Warschag Jakab (1827–Pest, 1855) a színházi világból kerül a festők közé. Bájosan naiv vedutájának, *A tabáni kapu*nak (1836, Kiscell) különös képkivágata, furcsa perspektívája szokatlan látásmódja minden provincializmusa mellett is valami újról tanúskodik. Warschag híres cégérfestő volt, cégérein stilizált biedermeier szépségek, nagyszemű, eleven pillantású, ovális arcú dámák tetszelegnek, antik köntösben.

Helikon 1991. 1/2. 204.

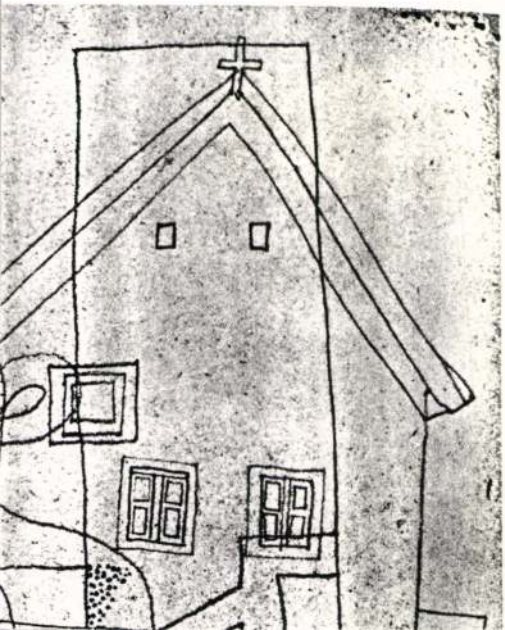

WARSCHAG

alkotója, Than kompozíciójához hasonlóan Raffaello, Giulio Romano, Guido Reni alakjait használja fel mintaképül.

Irod: Czagány 1970, 43; Szabó 1972, 12.

Sz.J.

214. A Nap szerelme a Délibábbal, 1866 *95.*

o., v., 148x158 cm; felső széle ívelt
Jelezve k.l.: Than Mór 1866
MNG ltsz. 2778. A Képcsarnok Egylet ajándéka, 1869.

Szürkéskék, derengő égbolt előtt szárnyas lovon ülő, vörösköpenyes ifjú szökteti lovát a levegőben; karjaival a nádasból felészálló, fátyolba öltözött nőalakot öleli át. A ló mellső lábai alatt elterülő cserjésben alvó ifjú hever, kezében vörös rózsákat tart.

Than festménye, amely jellegzetes képviselője a párizsi Salon kiállításaira szánt, a nemzetközi akadémikus eklekticizmus szellemében fogant bravúrdaraboknak, még azt a szerény lehetőséget is kihasználatlanul hagyta, amelyet a mű programja a magyar mitológiai ábrázoláskör kései, mesterséges bővítésére biztosított volna. Than kísérletező kedve a címadáson nem terjedt túl; festményén lényegében eredeti funkciójuktól elidegenített antik motívumokat alkalmazott. A Nap alakja nem eredeti invenció, ugyanakkor nem is Héliosz, hanem Bellerophón ikonográfiájára vezethető vissza; a Délibáb alakja – melyet Than a Vigadó Tisza-allegóriája után immár másodszor próbált megfogalmazni – a Pszyché-ábrázoláskörrel való rokonságot sejtet; „Szél-úrfi" pedig nem szél-isten, hanem szokványos pasztorálfigura. A sajátosan magyar mitológiai motívumok kialakításának elmulasztása és az antik motívumok tetszőleges alkalmazása – végső soron meghamisítása – folytán a program és az ábrázolás viszonyában az allegorikus forma szubjektív önkénye érvényesül.

A főalakok steril klasszicista felfogása, ugyanakkor a modellálás érzékenysége és az atmoszférikus effektusok finomsága Than stílusától idegen, helyi hagyományokra, elsősorban A.–L. Girodet mitológiai festményeire emlékeztet. A francia orientáció ez esetben merőben alkalmi jellegű; bár a művész 1855–56-ban Párizsban tartózkodott, a francia festészet hatása alig mutatható ki életművében.

Irod: Kunstchronik 1868. 85; Wilhelmb 1944, 36.

Sz.F.Gy.

WARSCHAG (VARSÁGH) JAKAB (születési adatai ismeretlenek)

Festő, működött 1819–1873-ig. Elsősorban bolti cégéreivel és arcképeivel vált híressé, de vallásos tárgyú képei is sokszor említésre kerülnek (pl. a Korányi kórház kápolnájában, A Jó pásztor című képe, 1844-ből, valamint a pesti Rókus kápolna oratóriumában lévő Szentháromság ábrázolása; az óbudai Temetőkápolna számára készített oltár-

Művészet Magyarországon 1830-1870
MTA MKCS - MNG Bp. 1981.

képe (1822). 1830-ban hat címert készített Kisfaludy Károly temetésére. 1833-ban Achan Hermann állatseregletéről számos képet készített. 1844-ben a budai Német Színházban „világhírű ködfátyolképeket" mutatott be a Kirchner Atanáz által 1846-ban feltalált és leírt „laterna magica" alkalmazásával (üvegre festett képek vetítésével). Sokoldalú munkássága később feledésbe merült.

Sz.J.

215. Juno illatszertár cégére, 1836 *16.*

o., fa, 173x108 cm
Jelezve j.l.: Warschag
BTM Kiscell. Vétel 1930.

Schoen Arnold a Pesti cégérekről írt kitűnő cikkében Jókai Mórt idézi, hogy a műfaj 1840-es években még uralkodó, s nyilvánvalóan egy évtizeddel korábban is meglévő fontosságát hangsúlyozza. „Mikor aztán Pestre felkerültem (1843), már akkor népesebb volt a művészek berke. Barabáson kívül itt volt Kiss Bálint ...; itt volt Warschag és La Castari (helyesen Laccatari), akiknek a művészetét az utcán tanultuk megismerni. Igenis: a boltcímerekben. Ne tessék gúnyosan fintorgatni az orrukat. Egy-egy új boltcímer epochiális esemény volt azokban az időkben!"

A boltcímerek műfajában előfordult mitológiai téma (Vénus és Ámor, Junó), tájkép (Barabás 1838-ban festett Zöldfa cégére), történeti és zsáner téma. Barabás Zrínyi cégére két példányban is elkészült, az egyik kiállításunkban szerepel (Kat. 114), de a forrásokban olvashatjuk, hogy Attila, Buda, Árpád, István, Szent László, Mátyás király egyaránt szerepelt cégéreken, a mitológiából pedig a felsoroltakon kívül Hébé, Iris, Io, Fortuna, Minerva, Flóra, a három Grácia, Saturnus stb.

Warschag festménye a műfaj egyik korai, mondhatnánk archaikus példánya. Kicsit keményebb és esetlenebb, mint a tíz-húsz évvel korábban készült bécsi cégérképek, de élénk színessége bizonyára így is felhívta a figyelmet a szembenézetben ábrázolt, a néző felé szinte kilépő jelenetre: a fehérruhás Junó vörös, aranyos pártával két pávától vont négykerekű, aranyozott diadalszekéren ülve közeledik a néző felé.

Irod: Honművész, 1834, 524; Honderü, 1843. II. k. dec.2.; Schoen A.: Pesti cégérek. A Műbarát. 1921. máj.15.; Horváth, H.: Zur Aesthetik der altpester Firmentafeln. A Műgyűjtő 1931. 8–10.sz.; Schoen 1938. 313–318; Ciffka M 1966. május, 39.

Sz.J.

3. évi működéséről és az ország
és és statisztikai évkönyv egy pél-
méltóságodnak ide csatolban, a mü-
könyvtára részére, tisztelettel megküldeni.
kivaló tiszteletem őszinte nyilvánítását.

prilis hó 19.-én.

elnök

ministeri tanácsos,

a m. kir. központi statisztikai

hivatal igazgatója.

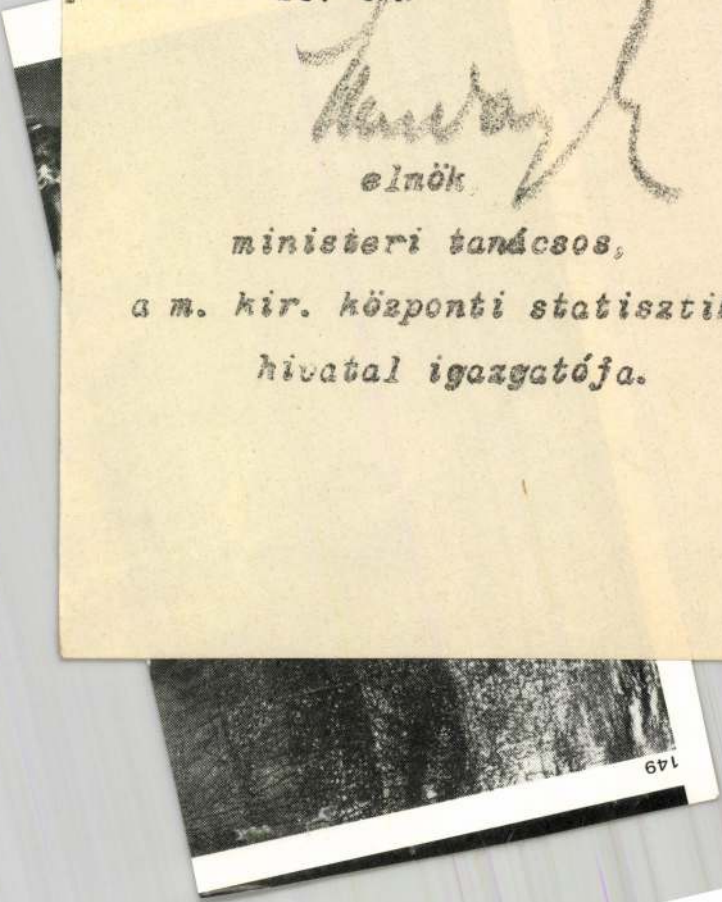

149

Warsagh Sahab

[illegible]

Ent Tōk 35 l.

Magyar királyi államvasutak.

T. Műhely

Miután keresményemnek 191..... é

tésénél.....

jelenhetek, keresményemnek átvételére ..

nevü munkástársamat szóbelileg megbizt

Kelt ....., 191.....

.....

tanu.

.....

tanu.

Krisztinavárosi réalet a rác- és plébánia templommal, hátterben a gellért-hegyi csillagda.

Olajt. Jakob Warsagh, Pest 1835.

54 x 70 cm.

József föhg tul.

Kr. (2) 283.

Warsagh J.

Warsagh Zakal

Ferro

wod

Findura ?

Warschag Jakob

Laid

Brnk 67
68

..... nevü munkás igazolta

a müvezető aláírása.

élyezem:

vagy helyettesének
áírása.

— Endrényi Imre, Szeged.

Warschag Jakab ?

"Kitűnő nevű festők is - mint Barabás, Than, Warschag - festettek cégéreket."

Barkóczi Péter: A Martinelli tér.
Budapest, 1972. 1o.sz. 3o-34.1.

Warságh Jakab

Szabó Gyúlia: A XIX. n. festészete Mo-n
Bg. 1985,

94 (32 ves kép)

~~Thomas Jones~~

F3-54,

Warschag Jakab, festőművész /1827-1855/.
Látkép, - tájkép.

Kilátás a tabáni kapuból 10/B. III.
/ említve/.

Budapest folyóirat, 1988., 2., 42-old.

Warschag Jakab, festő

A Rókus-kápolnában lévő oltárképet festette. A ő műve a Kölber-család rendelésére készült cégér is. Az a Kiscelli Múzeumban van ma.

Barkóczi Péter: Astoria 420-423.

Élet és Tudomány, Bp. 1973. márc. 2.

XXVIII
9.

Warschág Jakab

volt a legkeresettebb cégérfestő.

Tóth Endréné: Budapest Enciklopédia, Budapest, 1970. 463 l

42 l.

Warschag Jakab

több cégére maradt fenn s bp.- Történeti MU-
zeumban.

Csatkai Endre: CÉGÉREK, Budapest, 1971 64 l

261

Warschag Jakab

műve a VIII. Rákóczi u. 31. sz. Rákus és Rozália kápolnában látható Szenthóromság képe.

Bersza László, Bernát György, Erdei Ferenc stb.: Budapest Lexikon, Budapest 1973. 13351

9991

Warschag Jakab festő 1

Morva származású apja (eredetileg Dworsaknak hívták) a pesti „Rondellában" levő színház ács- és ajtalosmestere volt. A fiz Jakab első művészeti oktatója a színház díszletfestője, Hermann Neefe.

Borsos Béla: A magyar üvegművesség
Bp. Műszaki Könyvkiadó 1974

154. old.

Warschag Jakab

2

1834-ben egy állatsereglet számára fest cégtáblát. Pályafutása, Később: Küzdelmes évei alatt is Levesek foglalkozhatott a mai értelemben vett komoly művészi feladatokkal.

Borsos Béla: A magyar üvegművesség
Bp Műszaki Könyvkiadó 1974

154. old.

3

Warschag Jakab

A cégtáblák egész sorát festette vendéglők, kávéházak, cukrászdák, fűszeresek, divatáruszok számára. Ezután zászlótépéssel, s nagy pesti vedutákkal próbálkozott. Általában nem hagyhatott Ti festő számára. Találkozó egyetlen feladatot, egyetlen pénzteresési lehetőséget sem.

Borsos Béla: A magyar üvegművesség
Bp. Műszaki Könyvkiadó 1974 154. old.

Warschag Jakab festő

Rákóczi út 31-33-35. Rókus-Semmelweis megjei-
kórház és Rókus kápolna. Valaha Pest vávos egyik
majorsága terült el a körmjéken. A kápolnát az
1711. évi pestisjárvány befejeztével hálaadásból ka-
dik építeni. A kápolnát sokszor átépítették, felújí-
tották. Belül látható Warschag Jakab szentháromság
képe, a háttérben az 1838 évi nagy árvizet jelenítette
meg. /említve/

Barkoczi Péter: Séta a Rákóczi út páratlan
oldalán.
Budapest, 1975. 7. 37. old.

Warschay Jakab, festő

L: Than Mór

1386-1390

Cennerné Wilhelmb Gy: Művészet M.o.n. 1830-1870

Élet és Tudomány, Bp. 1981. okt. 30. XXXVI/44.

NÓGRÁD HÍRLAP

Főszerkesztő: Dr. Csongrády Béla
Cím: Salgótarján, Erzsébet tér 6. Pf: 96.
Telefon: 32/416-455
Fax: 32/312-542
Megj. pl. sz.: nincs adat; Megj. gyakor.: napilap

» OBSERVER «
OBSERVER BUDAPEST MÉDIAFIGYELŐ KFT.
OBSERVER Budapest Médiafigyelő Kft.
1084 Budapest, Aurora u. 11.
Telefon: 303-47-38, Fax: 303-47-44
marketing@observer.hu http://www.observer.hu

1999. július 10.

433

Templomaink története

Szent Imre nevével – *KESZEG*

Rétságtól délkeletre fekszik az egykor Kőszeg (Keysyg, Kezegwth, Kezegh) elnevezésű helység. Lehetett a névadás személynév után („comiti Micaeli ... dicto Kezeg"), esetleg a keszeg halnév is szóba kerülhet névadóként, de a falu határában lévő mészkőfejtő is alapot adhat az etimológiai kutatásnak.

A török hódoltság alatt teljesen elpusztult falu 1715-ben még nem szerepel az összeírásokban, öt évvel később viszont már három magyar és tizennégy szlovák háztartását jegyzik fel.

Ezektől az évektől a *Huszár* család birtoka, barokk kastélyuk a copfstílusú homlokzattal a helység egyik dísze, a templom mellett épült fel az 1700-as évek közepén.

Az 1746-os Canonica Visitatio szerint *Koháry István* érdeme az 1706-ban felépült templom, amelynek akkor Szent András volt a védőszentje, feltehetőleg az 1760-as évek utáni nagyobbítás után lett Szent Imre a névadó védőszent.

Egy 1700-as évek végéről származó egyházlátogatási jegyzőkönyv említi Keszeg plébániatemplomát, valamint a szentháromságszobrot és a falu hívei „venerabilis sacra" társulatának tevékenységét.

A barokk épület homlokzat előtti tornya alatt félköríves ajtón át jutni a templombelsőbe. A gúlasisakos torony alatt kosáríves, kerek és négyszögű ablakok vannak. Vegyes falazású szentélye a nyolcszög három oldalával zárul, balra van a sekrestye, itt nincs ablaknyílás. A jobbról nyíló kórusfeljárónál egy, a templomhajóban kettő, és a szentélyben egy félköríves záródású ablakot látni.

Gulasisakos a torony FOTÓ: RIGÓ

A dongaboltozatos hajó és szentély mellett a sekrestye keresztboltozatot kapott.

A Szent Imrét ábrázoló főoltárképen olvasható jelzés szerint „*Warság Jakab* festette Pesten, 1835."

Barokk szószékén népies faragású szobordíszek, az oltárépítményen kétoldalt oszlopok, és párkányos pillérek.

Itt is, és a mellékoltáron is Krisztust ábrázoló népies szobordíszek láthatók, gazdagon faragott rokokó keretbe ágyazva. Valamennyi a tizennyolcadik századból való.

A templomot és a Huszár-kastélyt gyakorta látogatta Nógrád megye neves írója, „Az ember tragédiája" nemzetközi rangú és hírű szerzője, *Madách Imre* és a politikus *Deák Ferenc* is, mint a földbirtokos család közeli ismerősei. (Sőt, Madách távoli rokona is volt Huszáréknak.)

A kastély a háború végén katonai kórházként is működött, az elhunyt orosz katonákat a hátsó kertben temették el, sírköveik ma is őrzik a szomorú emlékeket, a gondozatlan sírkertben.

Keszeg katolikus hívei a nézsai plébániához tartoznak évtizedek óta.

A negyvenes évek elején *dr. Frajna András* látta el itt a lelkipásztori feladatokat, a nyolcvanas években *Gyurkó Gábor* esperes és *Jávorka Lajos* káplán voltak a lelkészek.

1994-től *Görbe József* nézsai plébános misézik Alsópetény és Keszeg római katolikus templomában is.

D. F.

Wanág Tarab feitó

Warsági János

FŐVÁROSUNK MŰVÉSZETI ÁLLAPOTAI A MULT SZÁZAD KÖZEPÉN

Ujházy Ferenc (1827—1921) műveiből egy teremrevalót összegyűjtött és emlékkiállításon bemutatott a Képzőművészeti Társulat. A ritka szép festői fejű művészpátriárka egész hosszú élete, s benne művészetünk eleinek küzdelmes sorsa megelevenedik a kis kiállításon. Az ifjú Ujházy 1843-ban kerül Szolnokról Pestre. Itt sorra bekopogtat a kor ismertebb festőihez: tanítványul jelentkezik. De mindenütt elutasítják, a mígnem végre Warsági János megfogadja tanítványának. 1846-ban az akkor megnyílt Marastoni-iskolának lesz növendéke. Ott készült rajzaiból többet bemutatott emlékkiállítása. S láttuk rajtok a kor művészet-pedagógiai észjárását, s megismertük általuk a kor festési ideáljait. Lapmintákról, legjobb esetben gipszöntvényekről rajzoltatta tanítványaival Marastoni a haldokló barok-kor divatosabb művészeinek alkotásait. A forradalom és szabadságharc zavarja meg Ujházy tanulóéveit. Fejlődése érdekében ekkor külföldre kellett volna mennie, mint tanulótársai közül Lotznak, Thánnak és másoknak. De Ujházy itthon maradt, s ezzel úgyszólva elmetszette fejlődésének folyamát. Sokat fest, történeti kompozíciókat, genre-t, csöndéletet, s a szabad festő cigányi exisztenciájából a rajztanár biztosítottabb menedékébe húzódik végül. Ekkorra már lemondhatott arról, hogy jelentős művész váljék belőle. De így is sokat tud használni művészetünk ügyének. Néhány jó tanítványában ő fedezte föl és kezdte kifejleszteni a művészi tehetséget. Legfontosabb művészet-társadalmi intézményeink megalapításában és felvirágoztatásában bő részt vett. Nem volt benne semmi az öregedő művészek féltékenységéből és irigységéből: mindvégig szerette a fiatalságot — még amikor már nem értette is törekvéseit — s általában melegszívű emberbarát volt holtáig. Művészete különböző hatások között ingadozott. Legszerencsésebben némely hollandus csendélet-festő, továbbá ifj. Teniers művészete ihlette meg. Az utóbbinak hatása alatt festette magyar csárdajeleneteit, mozgalmas és üde kis kompozíciókat, melyeken a hollandus mesternek éppen a legjelentősebb kvalitásába, a tónusos előadásba, sikerült magyar parasztjait környezetestül belefoglalnia. Az ember azonban előbbre volt benne a művésznél, s éppen azért egyéniségének további körülírása helyett inkább neki engedjük át a szót. 1901-ben, a Szépművészeti Múzeum meghívott közönsége előtt olvasta Ujházy ezeket az emlékezéseit. Kedélye, szívbeli melegsége, pompás elbeszélő tehetsége, minden értékes emberi tulajdonsága megérzékül bennök.

* * *

E. A.

A festő nem azért fest, hogy éljen a jelennek,
Hanem azért él, hogy fessen a jövőnek.

Ujházy Ferenc

Végtelen' örvendek, hogy szerencsém van a művészet iránt érdeklődő közönséget ily szép számban üdvözölhetni. Célom a régi Pest művészeti viszonyairól szólani, kifejteni azt, hogy művészetünk fájának gyökerei mélyebben nyúlnak bele a hazai talajba, hogy művészetünk nem az utolsó néhány évtized munkájának eredménye, hanem m u l t t a l, tradiciókkal bir, amelyeket ismerni és megbecsülni illik. Mert amely növénynek mélyre elágazó, terjedt gyökérzete nincs, az biztos fejlődésre nem számíthat. De mielőtt magukról a művészeti viszonyokról szólnék, célszerűnek tartom az igen tisztelt hallgatóságot a r é g i P e s t t e l röviden megismertetni.

1843 tavaszán Szolnokon kocsira ültünk, hogy Pestre utazzunk azon célból, hogy magamat a festészetben tökéletesítsem. Harmadnapra, későn este érkeztünk. Reggel szétnézek a városban. Az első látvány nem volt kellemes: minden ház kapuja alól egy deszkával borított folyókán át a szennyes víz kifolyt az utcára és haladt utcahosszant. Kürtölést hallok: magyar csordás kürtöl s a házakból hajtják ki a teheneket, hogy a csordás az Üllői-úton át legelőre terelje azokat. A Széna-téren magas dombon áll a református templom. mellette a Rottenbiller-féle ház «Pióca-kereskedés» felirattal.

A templom előtt sorban állanak a szolnoki kenyeres kocsik, csupa ismerős, mintha csak otthon volnék. Bokáig járok a gazban. Ismét kürtölés: a toronyóra fertályt ütött, ezt jelzi a toronyőr. A Lövész-utca sarkán deszka-kerítéssel ellátott kis ház támaszkodik a város falához, túl rajta térdig érő paréj és a város lőrésekkel ellátott falai láthatók egész a Lipót-utca sarkáig. A Pipa-utca sarkán voltak a sóhivatalok, jobbra, egy nagy téren, amelyen idegenszerű, török jelvényekkel díszlő hajók horgonyoztak. Felfelé haladva a parton, néhány szép, magas ház után apró viskók következtek, melyekbe szűcsök hordták fel a Dunából a gerebenezett bárányborőket. Feljebb timárok faragták a Duna vizén a tehénbőrt. A haltér irányában kékfestők öblögették kékre festett szöveteiket. A Nagyhíd-utcánál állott a hajóhíd s csak itt volt a Duna partja egy kis fallal kiépítve. A parton pár sor golyó-akác állt s úgy nevezték, hogy «promenádé». A hídon felül volt a gyümölcs-piac, majd a gőzhajó-állomás következett és a «Csónakda» meg a Lánchíd, amelyen éjjel-nappal dolgoztak. Itt, ahol most az Akadémia palotája áll, ingoványos hely volt, melyen vásár alkalmával a dereglyések kötöttek ki és rakták ki a komáromi tulipános ládákat, pozsonyvidéki cserépedényeiket s faszerszámjaikat. Az Arany János-utcáig a ma is álló épületek nagy része megvolt, de azon túl már csak egy-két házacska és a város végét jelző veres kereszt állott. Az Újépület előtt két ágyú volt kipeckelve, mellettük állandó strázsa. A Széchenyi-tér helye pocsolya fészke volt, melyet a város házi szeméttel töltetett föl. Az Újépületen túl levő részt úgy nevezték, hogy «am homok»; tüzifát árultak rajta, tócsás hely volt, sás termett rajta. A Váci-útról befelé alacsony házak voltak, részben deszkakerítéssel ellátva. A zsidópiacon (széntér) ezerféle rozsdás, régi vasárú hevert, mely az út felét elfoglalta; jobboldalt voltak az ócskaruhás boltok. A Király-utca volt a legnépesebb, melynek sarkán a Br. Orczy-féle ház arról volt nevezetes, hogy minden órában egy arany házbér-jövedelmet hajtott. A Király-utca másik sarkán volt a ma is álló két legmagasabb háza Pestnek, négy emeletre. A Király-utcától a hatvani kapuig a mai régi házak már léteztek. A Hatvani-utca sarkán állt a Zrinyi-kávéház, sarokerkélyes, alacsony, emeletes ház, melynek udvarán hetivásáros kocsik tanyáztak. A Kerepesi-út sarkán: a Grassalkovics-féle régi magtár, a Nemzeti Szinház, a Griff-fogadó, udvarán gémes kúttal és sertéshizlalóval. Mellette a Beleznay-féle francia barokk-stylben épült palota, kupolás termével, mely ez időben asztalos-műhelyül szolgált. A palotát szép park környezte s ebben volt egy várszerű, csinos eremitage. A Kerepesi-út mindkét oldalán álltak a kenyérrel, gyümölccsel és más élelmi-szerekkel megrakott kocsik. A mészárosok az utcán vágták ki a húst.

A mai Múzeum-körút belvárosi része a Zrinyitől egész a kecskeméti-kapuig csupa földszintes házból állott. A Grassalkovics-féle magtár mellett a botanikus kert, ezentúl a Kunewalder-féle gabonacsarnok. A Sándor-utca sarkán a Luby-féle kastély, melyben csinos kis házi kápolna volt. A muzeum épülőben, Arany János szobra helye táján gémeskút állott. A muzeum mellett egy zsákutca, melynek k ü l s ő sarkán volt a Marczibányi család tulajdonát képező híres fogadó: «A két pisztolhoz», magas tetővel, alacsony falazattal. A Stáció-utcán s az Üllői-úton bokáig ért a futóhomok. A Gyár- és Kertész-utcáktól kifelé a legszebb búza termett. A Kerepesi-út végétől az Orczy-kertig húzódtak a szalmafedelű házak, melyekben tehenészek laktak. Kőbányán volt a polgárság szőlleje.

Pest város lakosai csendes, békeszerető, szorgalmas emberek voltak, a hatóságnak nagy bajt nem okoztak; alig volt a városnak 30 drabantja. Az úgynevezett Viertelmeister, Platzkomissär frakkban, pofonütött kalappal a fején, intézkedett a piacokon, hogy melyik kofa hová üljön — punktum. A drabant az utcasarkokon kidobolta, hogy egy gyerek elveszett, aki valamit tud róla, jelentse be; vagy hogy vasárnap délután a Józsefvárosban N. N. házát ellicitálják, akinek tetszik, vegye meg.

A k ö z l e k e d é s rossz volt. Hetenként egyszer-kétszer indult a hajó Bécsbe;

elindulása előtt mozsárágyúból lőttek és 3-szor csengettek, vártak, hogy egy-egy későn jövő utas le ne maradjon. Az árukat lovakkal vontatott hajókon is szállították felfelé. De volt egy másik alkalmatosság is, mely a kereskedést közvetítette: a Brassótól Bécsig járó kolosszális oláh szekerek, melyek 12—16 lóval elibök fogva, portékával megrakva, a szekér oldalaihoz láncolt hordókkal, a lovak kolompokkal, csengettyűkkel ellátva rettentő csengés-bongással és lármával vonultak be a városba. Mozgó házakhoz hasonlítottak ezek a járóművek.

A város lakosságának száma ez időben, Budával és Ó-Budával együtt alig érte el a 100.000-et. Az úri és nemesi osztály nagyobb részét hivatalok kötötték ide, de mivel központosítva volt ide az ország minden főhatósága, ez a városnak bizonyos előkelőséget biztosított. Központul a nádor udvartartása s az itt telelő sok mágnás fényes háztartása szolgált. Az egyetem és egyéb főiskolák a műveltséget általánosították. A régi polgári elemet kereskedők, iparosok képezték, régi törzsökös családjai a városnak, kik nemzedékeken át szereplők, hangadók voltak. Nem növén oly rohamosan a város, lakosságának nagyobb része nem lévén jövevény, mint ma, tradiciók képződhettek és azok meg voltak becsülve. A vagyonos kereskedők és iparosok nagyrészt német származásúak voltak. Wurm építette azt a rettentő épületet, a Wurm-udvart, ki is vasárus volt. Spiegel, később Tüköry, a többiek között a Fürdő-utcában levő háromemeletes házat 52 lakosztállyal és kúttal a III. emeleten, ácsmester volt. Vogl építette a Dorottya-utcára és a József-térre szolgáló házat, asztalosmester volt. Unger, Schmied-Unger, több háznak a tulajdonosa, kovácsmester volt. S még sokat tudnék megnevezni, kiknek utódai nemesek és földesurak lettek s elfeledték, hogy apjaik mesteremberek voltak. A magyar mesteremberek közül csak néhány vagyonost tudnék felemliteni. A mester együtt élt, dolgozott, ebédelt a legényeivel, kávéházba nem járt, luxust nem űzött, egyszóval családias életet élt. A vasárnap szent volt.

A lakosság igen szerette József nádort, ki szívesen vett részt egyes ünnepségükben, így pl. 1846-ban a céllövészek ünnepélyén. Az udvari kocsi megállott a lövölde vasrácsozata előtt, az áldott emlékű főherceg lassan szállott le róla, bokáig érő sötétkék kaputrokk volt rajta, lapos, sárga rézgombokkal, fején cilindert, nyakán magas, kemény krabátlit viselt. Arca szelíd kifejezésű, bajusza keskeny, elől egyenesre nyírva. Csontfogantyúján fekvő oroszlánt ábrázoló nádpálcájára támaszkodva csendesen lépdegélt be az előkertbe, hol a polgárok már sorfalat állottak s hol a lövészek hatalmas «elien» kiáltással fogadták. Amint belépett az előcsarnokba, hol a lövésre előkészített fegyverek voltak, felkérték a nádort, szerencséltetné őket egy lövéssel. És őfensége meghúzta a ravaszt és a fegyver eldördült... Vivát! — centrumot talált, a céltáblát pedig a polgárság örök emlékezetül megfesttette.

Szinházak voltak: a nagy német szinház és a várszinház, a városligeti és a budai aréna és a nemzeti szinház.

És gondoskodva volt az elaggottak és betegesek kényelméről is. A harmincad-épület körül 〈a Gizella-téren〉 állottak a régi francia divatú, emberek által hordozható gyaloghintók.

—

1839-ben elérkezettnek látták az időt arra, hogy a művészeteknek, melyek semminemű állami támogatásban nem részesültek, egy egyesület útján központot, otthont biztosítsanak. A főhercegi család, a világlátott főnemesség, a főiskolák nagyképzettségű tanáraikkal, a vagyonos régi polgárság: egy ily egyesület alapítására elég alapot szolgáltattak. Schedius Lajost, az egyetemen az aesthetika és bölcsészet tanárát kell első helyen említenem, mint aki fáradhatatlan buzgalommal az egyesület létesítésének főapostola s annak első műbiráló elnöke is volt. Széchenyin kívül alig volt az

országnak férfia, ki minden irányban annyira a közügyeknek élt volna. Kultúrális hatást pedig kortársai közül, nagy irodalmi és társadalmi tevékenységével, senki nagyobbat nem gyakorolt.

1839 november 15-én alakúlt meg a Pesti Műegylet. Első kiállítását 1840-ben rendezte. Elnöke Jósika Miklós báró, «titoknoka» Szalay László volt. Az igazgató-választmányban Széchenyi István, Andrássy Károly, Dessewffy Aurél grófok, az Orczy-, Prónay-családok tagjai foglaltak helyet, a tisztviselői és tanári karból Bartakovics, Benyovszky, Dercsényi, Lányi, Rosty, Tasner, Ürményi, Schedius, Schedel. A régi polgári, gyökeres pesti elemből az Eckstein, Fröhlich, Heckenast, Hengelmüller, Wagner családok neveit találjuk. A művészek közül Einsle Antal s Neefe Hermannt említem.

Neefe Hermann Bonnban 1790-ben született. Atyja Beethoven mestere, s ő maga is jeles zenész. Bécsbe jő zenei kiképzésének tökéletesítésére, de Schlotterbeck útján a rézkarc-, majd a dekorativ-festészetre adja magát. A wiedeni színház dekorációit festi, majd mannheimi, müncheni és braunschweigi szereplés után a bécsi józsefvárosi színházhoz került. Az «Ördög Róbert» és a «Portici Néma» nagyszerű díszleteinek híre napjainkig eljutott. A színházi festészet terén új korszakot számítanak működésétől. Ezt Pesten érvényesítette a Schmidt igazgatása alatt álló német színháznál. A pesti művészi életnek egyébként is tényezője volt a megalakúlt műegylet választmányában és biráló-bizottságában. De mikor Schmidt megvált a német színháztól, sorsa őt is másfelé vezette. Sok olajképet is festett: finom tájképeket. Őrültté tették a dekorációk színei; többször kigyógyult, de végre is belepusztult. A gráci színház őrzi még dekorációit, a pestiek a német színház égésénél mentek tönkre. Egyéb műveit, arcképeit egyeseknél találjuk.

Szintén külföldi művész volt, de viszonyainkra nagy hatást gyakorolt Einsle Antal udvari festő, ki időközönkint Pesten huzamosan tartózkodott. A műegylet igazgató-választmányának tagja volt 1840-ben. Kitűnő arcképfestő hírében áll. Az udvar, a főnemesség, a hadsereg tisztjei, főemberei állandóan foglalkoztatják. Ami a hasonlóságot illeti — a kortársak véleménye szerint — csak egy konkurrense van, kitől félnie kell és ez — a tükör. «Aki fél, hogy nagyon is jól találják, mutatják be szívét és lelkét, az őrizkedjék tőle» — irták róla, pedig ez nem szól a festő ellen. Plasztikára törekedett a formában, az előadás valószerűségére, a jelentős kiemelésére és a ruházat jó visszaadására; húsa azonban nagyon kemény. Kertbeny, azon idők rossznyelvű műkritikusa, nagyon elítélőleg nyilatkozik róla; de mert ő mindenkivel így tett, véleményének nem volt hatása. Einsle nagyon tiszteletreméltó ember és jó honpolgár is volt.

A nevezetteknél gyökeresebb pestinek mondható Lieder Frigyes, aki 1780-ban született s 1859-ben halt meg 80 éves korában. Neki már a 20-as években nagy híre volt mint minature- és arcképfestőnek. Képei valóságos biographiák színekben, tele élettel és igazsággal. A főrangú körök sokat foglalkoztatott, kedvenc művésze, kinek festményeivel telve a paloták. A nagyanyák és nagyapák hervadhatatlan üdeséggel tekintenek le korunk roncsolt idegzetű, agyoncsigázott nemzedékére. Finom aprólékosságaiból, nem tudom, van-e valami gyűjteményeinkben; Hollósy Kornélia és Kubinyi Ágoston arcképeit a Történelmi Képcsarnok őrzi. Tudása és műveltsége egyébiránt bármely más körben is előkelő helyet biztosított volna néki.

1841-ben rendezte a műegylet a második kiállítását. Elnöke Fáy András, alelnöke Kossuth Lajos volt, pártfogói: Károly főherceg, Mária Dorottya és Hermina főhercegnők. Cserevíszonyban állott a prágai, bécsi, trieszti és müncheni műegyesületekkel. 1814 részvényes tagja volt, mintegy 11,000 pengőforint

jövedelme, melyből 2500 forintot a műlap költségeire, 4500 forintot pedig művásárlásokra fordított.

A kiállítást 1841-ben a redoute-épületben rendezték s közel 400 számra terjedő műtárgy volt ott látható: metszetek, miniature-, aquarell-festmények, képfaragó mívek és olajfestmények. A nevezetesebb külföldi kiállítók közül ezen időtájban a kiállításokon szerepelgettek: Remi van Haanen, Ender, Lavoss, Ammerling, Waldmüller, Schindler, Passini, Svoboda, Raffalt Bécsből, Tischbein Trieszből, Manes Prágából, Adam, Bürkel, Voltz, Spitzweg, Richter Münchenből, Rahl Rómából, Aschenbach, Geselschapp, Scheurer Düsseldorfból, Sartorini Bolognából, Lipparini, Schiavoni Velencéből, stb. stb.

A külföldiek szívesen küldtek magyar vonatkozású képeket. Egy mainzi festő Sobri halálával, Svoboda Bécsből bakonyi zsiványokkal kedveskedett, egy harmadik csikóst a pusztában ábrázoló képet küldött. Felsőmagyarország és a dunántúli határok szép vidékei, érdekes népélete már akkor is vonzották az idegeneket. Lavoss József Bécsből a magyaróvári bucsút festette meg.

A magyar festők e második kiállításon is nagy számban szerepeltek. Ha unalmas is, neveiket ideiktatom, hogy fogalmat adjak az akkori magyar művészgárda nagyságáról. Borsos József, Balkai Pál 〈Eger〉, Barabás Miklós, Boros János, Engerth Vilmos, Frühling Károly, Gaál Gusztáv, Heldwein István, Hóra Alajos, Heinrich Ede, Judrikovics János, Khoór József, Kovács Mihály, Kosareck Márton, Kann Henrik, Kärgling János, Kärgling Henriette, Kiss Bálint, Laccatari, Lestyán János, Lieder Frigyes, Madách Pál, Marastoni Jakab, Müller János, Pollák Vilmos, Pósa Gusztáv, Pichler Károly, Nagy Mihály, Rauh Ferenc, Stech Alajos 〈Vác〉, Schwindt Károly és Zsófia, Szále János, Tikos Albert 〈Kassa〉, Wirostek Eduárd 〈Láng〉, Wantza Mihály 〈Miskolc〉, Weide Vilmos. Akiknek lakóhelyét nem neveztem, azok budaiak vagy pestiek. Rövid időn kiegészítették a névsort: Komlóssy, Grosz, Brodszky, Alkonier, Adler, Weber, Klette K. és mások.

A kiállított művészek közül akarok néhánnyal foglalkozni, olyanokkal, akik régebben kidőltek, akiknek emléke tehát már jobban elhalványult.

Ilyen érdekes alakja volt azon időknek Laccatari Demeter 〈vagy Diamanti Laccatari v. Laccataros〉, ki Macedoniában született s akinek atyja br. Sinánál volt alkalmazva. Laccatari Debrecenben egy görög templomfestőtől 6 évig tanulta a festészetet. Festett arc- és oltárképeket, görög templomi képeket, melyeknek rajza korrekt, alakjai elevenmozgású heroikusak, színezése tüzes, megkapó, kezelése bátor, mozaikszerű a nagyobb képeknél, míg a kisebbeknél simán részletezett. Széles vállú, köpcös ember volt, elegánsan élt. Sokszor szúttyongatták, hogy a megrendelt képet még sem készítette el, de ő azt föl se vette. Akkor festett, ha jókedvében volt. Megesett, hogy este, hazatérve, a palettán levő olajtartókba egy-egy gyertyát állított, nekifogott a festésnek s reggelre a megrendelt természetnagyságú alak készen állott. A címerképek festésétől sem riadt vissza, sőt ilyenek gyanánt is pompás alakokat adott. A Fuchs-féle dohány-speciálitás-bolt előtt 4 remekül festett alakja volt, melyet utazó angolok megvettek s magukkal vittek, a Váci-utcában Medecznél a Török császár, a Városházatéren Csögelnél Fortuna, az Úri-utcában egy szivarbolt előtt a Jurátus, egy órásnál Venus Urania, a Kígyó-téren Szilágyi István gombkötőnél Mátyás király, a Hatvani-utcában Mátyás király lovon, környezetével, végre a Nagyhíd-utcában Lapedato szabó címtábláján Ottó görög király képe: mindannyi remekmű. Alakjai éltek, mozogtak. Sajnos, Laccatari efajta képei, az idő viszontagságainak kitéve, elpusztúltak. Különö-

sen sajnálom a Török császárt, a Fortunát és a Mátyás király lovasképét. Laccatari ismert művésze volt Pestnek, de 1849-ben — megváltozván a viszonyok — eltünt senki sem tudta, hová lett. Egyik barátom az 50-es években találkozott Ságodyval, Pest város akkori alpolgármesterével, aki beszélte, hogy egy átutazása alkalmával Grácban találkozott Laccatarival. Sch. barátommal Velencébe szándékoztunk s hogy Laccatarit felkeressük, Grácban megszálltunk. Tudván, hogy Laccatari fodroztatni szokta a haját, körüljártuk a fodrászokat: vajjon nem ismerik-e őt? Végre sikerült is egyre bukkannunk, aki jól ismerte és ajánlkozott, hogy hozzávezet bennünket. Elhajtattunk az «Am Graben»-ra, valahol a város szélén levő emeletes, alacsony házhoz. Mi kinn maradtunk, a vezető belépett: — «Du Laccatari, es sind Herrn da, die wollen ein Altarbild bestellen.» Laccatari erős, mély hangon válaszolt:

— Ja wohl, wo sind Sie?

Alacsony emeleti szobába léptünk, benne a legnagyobb művészi rendetlenség, szanaszét hányva portefeuille, rajzok, vázlatok, a sarokban egy vacok, mellette rongyos szalmaszék, melyen egy félkrumpliban leégett faggyúgyertya és nyitott francia könyv volt. Laccatari éppen a mellényét vette magára, melynek hátsó része hiányozván, egy madzaggal kötötte össze. Panaszkodott:

— Viel hab' ich gelitten. Gras hab' ich gegessen!

Az állványon munkában volt egy Mária-kép, de az nem volt már a régi Laccatari műve: a nyomor látszott az emberen, látszott a munkáján. Sch. barátom Laccatari adósságait kifizette, őt felöltöztette, utazási költséggel látta el s ígérte neki, hogy Pesten egyik házában lakást ad neki. Laccatari meg is érkezett Pestre, a szabad lakást elfogadta, de csakhamar vérszemet kapott: basáskodott a többi lakók fölött. A lakók panaszkodtak ellene, hogy megférhetetlen, hiába volt a háziúr békítése, intése: Sch. barátom kénytelen volt neki az ingyen lakást felmondani. Igen ám, de Laccatari nem ment ki a házból, míg végre Sch. úr máshol fogadott számára lakást, — csak így sikerült őt a házból kitudni. Éldegélt, festett arcképeket, görög-templomi képeket, de munkáit kifogásolták. Utolsó idejében a két-szerecsen-utcában egy képkereskedőnek festegetett az ellátása fejében. Meghalt a Rókusban, a 60-as években, 62 éves lehetett. A Nemzeti Múzeumba művei közül «Dobozy Mihály menekülése» került, egy arckép, mely öreg férfit ábrázol és Sváb Vilmos arcképe.

Címképek festésével, boltok elé, az akkori festők közül Varság 〈Warscheig〉, Kiss Bálint, Schwind Károly, Henrik Ede is foglalkozott. Mily szeretettel és tökéllyel? — azt Barabás munkája mutatja, Nádasi posztókereskedése számára készült. Évtizedekig volt az esőben, napon, fagyban, és mégis milyen ép! Nemrég szerezték meg a Képtár számára, hogy tanusitsa festészetünk akkori terjedtségét ésállapotát.

Ezen kor alakjai közt említendő Kiss Bálint, a hasonnevű szentesi református pap és író fia. Apja szenvedélyes régész, a magyarok eleiről egy három kötetes munkát irt, birt aesthetikai műveltséggel is: könyvecskét adott ki a rajzolás oktatásáról. Fia jogásznak, theologusnak készült s végre a bécsi festészeti akadémián jutott célhoz, amelyet 1826-tól 6 évig látogatott. Hosszabb olaszországi utazás után 1833-ban tért vissza hazájába, ahol mint táj-, arckép és történeti festő működött s oltárképeket is festett. Az 1843-ban alapított múzeumi képtárnál hazafias lelkesedésből díjtalanúl működött s azért — a gyűjtemény mellé őri állás szerveztetvén — arra nyert kinevezést. Képek restaurálásával is sikerrel foglalkozott. Művei közül felemlítem: Nógrádi parasztok, Dobó István, Hunyadi János a rigómezei ütközet után, Pethes János bucsúja leányától. Ez a Nemzeti Múzeum képtárában van. Theoriával sokat foglalkozott, az anatomiáról, perspectiváról, a festés technikájáról nagyobb számú művei maradtak fenn kéziratban. De műveiben ezen intenzívebb műveltség nyomai alig fedezhetők fel. Érdemes munkása

VÁLLALKOZÓK KÖZLÖNYE

ÉS

MAGYAR ÉPITŐK LAPJA

Tizenötödik évfolyam. 48. szám. Budapest, 1909. december 1-én.

Előfizetési felhivás.

1909. évi december hó 1-től uj előfizetést nyitottunk lapunkra és tisztelettel kérjük az esedékes előfizetéseknek mielőbbi megujitását, hogy a lap szétküldése zavartalanul eszközölhető legyen.

MAGYAR ÉPITŐMŰVÉSZEK SZÖVETSÉGE.

Meghivó.

A Magyar Épitőművészek Szövetsége f. évi **december hó 2-án**, csütörtökön este 6 órakor saját helyiségében (IV., Ferenciek-tere 7. I. em.)

igazgatósági ülést

tart. Utána ½7 órakor

egyetemes ülés.

Tárgy:

1. Folyó ügyek.
2. Tervpályázatok beszámolása.
3. Esetleges inditványok.

Ülés után társasvacsora.

Az uj műegyetem megnyitása.

Zajtalanul, mostoha viszonyok között nyiltak meg vasárnap a műegyetem fényes uj hajlékának kapui. Az áldatlan politikai viszonyok nem engedték, hogy a legfelsőbb körök résztvételével oly fénynyel és ünnepséggel vegye birtokába a műszaki tudomány uj otthonát, mint a minőt a momentum megérdemel. S hogy az uj helyiség diszterméből az ifjuságnak eddigi megnyitásokon résztvett rengeteg és lelkes tömege ezuttal kiszorult, még fokozta a deprimált hangulatot, mely lelkünkön uralkodott.

A megnyitáson megjelent gróf *Apponyi* Albert *Tóth* Lajos államtitkárral, a tanári kar teljes számmal, szép hölgyközönség és az ifjuságból annyi, amennyinek még a karzatokon némi hely jutott. Eddig ők dominálták a megnyitó üléseket, s lelkes hangulatban tüntetve rajongásig szeretett tanáraik mellett életet, elevenséget, ünnepi kedvet varázsoltak mindenkor a kerti nagy előadási terembe. Az uj műegyetem pazarfényü diszterme ime élettelen és üres volt, a hangulat fásult, egykedvü nélkülök.

Wartha Vince ezidei rektor üdvözölvén a megjelenteket s megemlékezvén a királyról jelezte az ő résztvételével megtartandó ünnepélyes házavatás későbbi terminusát, megtartotta megnyitó beszédjét. Az uj épületben megtartott első megnyitó alkalmából történelmi visszapillantással kezdte beszédjét.

Az első magyar mérnökintézet 1782-ben, az akkor Budán székelt Tudomány-Egyetem bölcsészeti karához csatolva, kezdte meg működését. Magára a Műegyetemre vonatkozó első érdemleges határozatot azonban az 1832|6. pozsonyi országgyülés, 1836. április 9-ikén hozták, a mennyiben a Karok és Rendek e napon fogadták el Lónyay Gábor, Zemplénmegye akkoriban első követének inditványát, hogy a Műegyetem felállitása ügyében országos bizottság küldessék ki. A főrendek néhány nappal később hozzájárultak az alsóház határozatához és emlitésre méltó, hogy április 20-ikán kelt válaszukban a figyelmüket a műegyetemre előkészitő reáliskolákra is kiterjesztették.

Az alsóház április 27-ikén foglalkozik ujból a Műegyetem ügyével és elfogadván a főrendek javaslatait, hozzájárulás végett eléjük terjeszti az ez ügyre vonatkozó törvénycikkelynek tervezetét, az annak királyi jóváhagyását kérelmező felirattal egyetemben; a melyeket azután a főrendek április 28-ikán el is fogadtak és felterjesztettek.

Különösen érdekes a Rendek szóban forgó üzenetének az a része, melyből kiviláglik, hogy Buda városa már akkor lépéseket tett az iránt, hogy a Műegyetem falai közé kerüljön.

A Műegyetemre vonatkozó üzenetek és felterjesztések meleg hangja dacára, mégis ugy látszik, mintha az inditvány a diétán valami különös érdeklődéssel nem találkozott volna, a mi eléggé megmagyarázható az 1832|6. országgyülésnek a legéletbevágóbb nemzeti érdekek körül folytatott küzdelmeiből, valamint a trónváltozás, ugyanis I. Ferenc után I. Ferdinánd 1835-ben történt trónralépése nyomán beállt kancellár- és rendszerváltozás izgalmaiból.

De csakhamar megváltozott a helyzet e tekintetben is és a Műegyetem kérdése egészen előtérbe került. A Rendek felirását ugyanis, közvetlenül követő napon, tehát április 29-ikén megérkezett a királyi döntés következő cim alatt: „Kegyelmes Királyi Válasz az Ország Rendei által a Praeparandiák és polytechnicum Intézet tárgyában felterjesztett Felirás eránt.“ E válaszban Ő Felsége a Karok és Rendek buzgóságának elismerése után kijelenti, hogy királyi hivatásának tartja ugyanazzal az atyai gondoskodással, a melylyel a nemzeti kulturának és iparnak gyarapodása iránt állandóan viseltetik, kegyesen arról is gondoskodni, hogy a mennyiben a körülmények ezt meg fogják engedni, a nevezett intézetek létrejöjjenek és „ennélfogva ebben az ügyben a javasolt törvényjavaslat szükségessége fenn nem forog“.

Ő Felsége e szerint megtagadta a sanctiót.

Belátható, hogy ezen megtagadás leverő hatással volt az országgyülés tagjaira és az április 30-ikán tartott kerületi ülésen egymásután szólaltak fel a legbefolyásosabb képviselők, u. m. Lónyay, Deák, Klauzál stb. és abban állapodtak meg, hogy ujból irnak fel Ő Felségéhez a létesitendő műegyetem ügyében. Ez megtörtént 1836. Pünkösd hava 1. napján, azonban válasz reá nem érkezett. Ezzel az incidenssel a műegyetem felállitása egyszerre országos politikai kérdéssé vált, mely többé a napirendről le nem került.

Az országgyülés 1843. április 30-ikán harmadszor is fölterjeszti a megelőző országgyülésen elfogadott törvénycikkelyt, de ez ugyanabban a sorsban részesült, mint elődje. Itt kezdődik gróf Széchenyi István közreműködése a műegyetem megalapitása körül és bizonyára csakis az ő egyéni sulyának és közvetitő befolyásának köszönhető, hogy az ügy kedvező megoldást nyert. Lipthay Sándor, megboldogult kedves collegám kutatásai szerint Széchenyi 1843. április havában Bécsben erélyesen sürgeti a magyar műegyetem ügyét és összeköttetésbe lépett Majláth Antal kancellárral a végből, hogy a müegyetem az országgyüléshez intézendő királyi javaslatba bele kerüljön. A helytartó tanács is foglalkozott a müegyetem szervezésével és az arra vonatkozó tervezetét 1842 ben felterjesztette.

A korona elfogadta a helytartó tanács tervezetét és 1844. junius 12-én kelt legfelsőbb elhatározásával megerősitette. De a királyi rendelet nem műegyetemet, hanem első kisérletül ipartanodát létesitett. Két év mulva, 1846. november 1-ején József nádor nevével diszittetett az ipartanoda. Az intézet ideiglenesen az Egyetem épületében, a jelenlegi egyetem téren helyeztetett el és megnyitásán Széchenyi István, titkárja Taschner kiséretében részt vett. Széchenyi észreveszi és naplójában meg is jegyzi, hogy a megyéből senkisem volt a megnyitáson, jeléül annak, hogy a Műegyetem ügye többé nem politikai kérdés és igy a politikusokat nem érdekli többé.

Lipthay Sándor kutatásai szerint Széchenyi ezentul is, sokoldalu óriási elfoglaltsága mellett, arra törekedett, hogy az ipartanoda műegyetemmé fejlesztessék és saját otthonában méltó elhelyezést nyerjen. Fáradozott, utazott, közbejárt minden tekintetben, terveket dolgoztatott ki, melyek kulturtörténeti becsüknél fogva, nagyon érdemesek arra, hogy Lipthay Sándor történelmi tanulmányában napvilágra kerültek.

A József-ipartanodán elsőbben az előkészitő osztály nyilott meg és csak 1847. október havában indultak meg az előadások a felsőbb osztályban is. Az előadási nyelv tisztán és egyedül a magyar volt. 1848. tavaszán bekövetkezvén a szabadságharc mozgalmai, ez évi május hó végétől 1849. őszéig az előadások, valamint egyéb tanintézetekben, ugy az ipartanodában megszüntek és az ipartanoda helyisége katonai kórháznak volt felhasználva. A szabadságharc lezajlása után a tanitás ujra megindult, részint magyar, részint német nyelven.

A József-ipartanoda 1854-ben Budára költözött, a hol a várban, az Egyetemi nyomda épületének az Országház-utca felé eső részét foglalta el. Ezen épület átalakitására összesen 1570 forint fordittatott, az évi házbér 1680 forint volt. Itt érte az 1856. szeptember 30-ikán kelt legfelsőbb rendelet, melylyel Polytechnikummá alakittatott át. Csak néhány számmal akarom illusztrálni azt a szomoru helyzetet, melyben az ujonnan alapitott Polytechnikum sinlődött. Az összes szertárak tudományos felszerelésére való évi dotáció 1630 forint volt, de ezen összegből 500 forintot emésztett meg a házi kiadás, ennek folytán a mérési gyakorlatokra 150 forint esett, az épitő tudományokra 100 forint, a természetrajzi szertárra 40 forint jutott. Az ábrázoló geometriára eső 20 forinttal pedig tehettek, a mit lehetett.

Igy tengődött a Műegyetem egészen 1861-ig, midőn *Mayer* Lambert premontrei áldozár igazgatói állásáról lemondván, utódja, előbb helyettesi minőségben, majd pedig Ő Felsége 1861. junius 11-ikén kelt legfelsőbb elhatározásával dr. Sztoczek József lett véglegesen a Műegyetem igazgatója. Majd bekövetkezett Szilly Kálmán 1862. julius 22-ikén a kisérleti természettan ideiglenes tanárává és egyuttal a Műegyetemi igazgató segédjévé való kineveztetése. Boldog vagyok, hogy e két tanárnak, mint a Műegyetem első éves hallgatója, tanitványa lehettem. Sztoczek és Szilly nevéhez füződik a József-műegyetem mondhatnám uj szervezése és formális átalakulása. Ők vezették, buzditották a tantestületet és az ifjuságot egyaránt. Megindították a tehetségesebb hallgatók külföldre való kiküldetését és mindent megtettek, hogy egyetlenegy műszaki főiskolánk gyarapodjék, fejlődjék. Azon intézet fejlődését mozditták elő minden erővel, a mely intézetnek elsőrendü szerepe jut az igazi ipar fejlesztésére. Mert hiszen hogyan fejlődjék az ipar oly országban, a hol a műszaki tudományok pangásban vannak. A külföldről behivott szakember, az országban

Mázoló- és ércfényező- (akár uj, akár renoválási) munkákra vállalkozik **HAJNAL (Honig) MIKSA**
Budapest, VII., Dembinszky-u. 34.
TELEFON: 101—97.

„TRIAS“ olajfütő-vállalat Székely
Gyár: Budapest, VII., Alsó erdősor 12.
Iroda: „ IV., Vámház-körut 12.
Telefon 161—43. Telefon 161—43.
Speciálista: Templom, táncterem, szinház kávéház, étterem és nagyteremfütésekben.
A legideálisabb központi fütés, csekély beruházási költség.
A szab. „TRIAS“ olajégők fütése olcsó, veszélytelen, szagtalan, tiszta és kiszolgálással nem jár. = A szab. „TRIAS“ olajégőkkel 40—50%-kal olcsóbban fütünk, mint szénnel vagy fával. A gázfütésnek 1/5 részébe kerül. = Gyorsan füt nagyobb meleget ad, mint a fa-, szén- és kokszfütés. Minden meglévő kályhába használható. A tél folyamán több helyen kipróbáltattak és mindenhol megelégedésre működtek.

való tartózkodását csak vagyont nyujtó ideiglenes állomásnak tekinti, hiányzik benne a szeretet, a mely őt hazájához füzi.

Abban az időben a József-műegyetem tanártestülete terjedelmes föliratot intézett a helytartó tanácshoz, a melyben az előadási nyelvül kizárólagosan a magyar nyelv használatának engedélyezésén kivül, addig is, a mig a Műegyetem egészen ujjá szerveztethetnék, több fontos javaslatot tett. Javasolta nevezetesen, hogy az intézet Budáról Pestre helyeztessék át, javasolta, hogy a technikai osztály és általában a műszaki oktatás csoportokra osztassék és rámutat annak a föltétlen szükségére, hogy a szakosztályok behozatala nélkül a Műegyetem a maga feladatának megfelelni képtelen. Javasolja, hogy a királyi József műegyetem szakosztályainál, a hajdani mérnöki intézetben szokásban volt szigorlatok visszaállittassanak és ezekről az illetőknek diplomák adassanak ki. Végül kéri, hogy Magyarország egyetlen Műegyeteme — hasonlóan mint ez az osztrák technikai főintézetére nézve, régibb és ujabb legfelsőbb határozatok szerint megállapittatott — a Tudomány-Egyetemmel egyenlő rangra helyeztessék.

Mindezen javaslatok és kérelmek kedvező válasz nélkül maradtak a helytartó tanács részéről. Ez igy tartott 1867-ig, alkotmányunk helyreállitása idejéig. Felejthetetlen kultuszminisiterünk, báró Eötvös József, Műegyetemünk ügyét melegen felkarolta, a minek következtében a József-műegyetem rohamosan fejlődött, ugy hogy 1867-től kezdve a főhelyiségen kivül már több bérházat is kénytelen igénybe venni. Csakhamar ezen helyiségek is elégtelenek.

A Műegyetem szervezetére vonatkozólag az országgyülés az 1871-iki költségvetés tárgyalása alkalmával elfogadta Szentpáli Jenő képviselő azon javaslatát, hogy a József-műegyetem a Tudomány-Egyetemmel egyenlő rangra emeltessék. Ezen határozatot Ő Felsége 1871. évi julius 10-ikén szentesitette.

Műegyetemünk az 1872/3. tanévet már Pesten, az akkori Két nyul- jelenleg Lónyay utca és Csillag-utca sarkán lévő Nagel féle bérházban kezdi meg. Intézetünk első rektora dr. Sztoczek József volt. Ő megérte fáradozásának és rendkivül kitartó erélyének gyümölcsét is. Szily Kálmán vezetése alatt, a külföldön végzett fiatal erők csoportja, vagyis, a hogy az öregebb kollegák bennünket neveztek „a zürichi banda“, mint: Kherndl Antal, Nagy Dezső, Schuller Alajos és Wartha Vince, továbbá Hauszmann Alajos és az elhunytak közül Kriesch János, Horváth Ignác, Hunyadi Jenő, Pilch Ágoston, Hoffmann Károly, fiatal hévvel neki álltak a Műegyetem ujjászervezéséhez

A Nagel-féle házban maradt a Műegyetem 1882. julius végéig, a midőn a Muzeum-körut 6—8. szám alatt épült saját otthonába költözködött. Ez a korlátolt hitel igénybevételével emelt és mindössze csak 600 hallgató befogadására szánt épület azonban, a hallgatóság létszámának rohamos emelkedése következtében mihamarább ismét elégtelennek bizonyult, dacára annak, hogy az eredeti első épület mögött lévő kertbe és annak szomszédságában két uj épületet emeltünk és hogy a Muzeum-körut 13. számu három emeletes, valamint a Kerepesi ut, jelenleg Rákóczi-ut 9. és 17. számu négy emeletes bérházak legnagyobb részét, nemkülönben a Tisza Kálmán-tér 10. számu ház földszintjének egy részét az oktatás céljaira kibéreltük.

Kevesen vannak már életben a tanárok közül, a kik résztvettek a Műegyetem Budáról Pestre s Budapesten történt vándorlásában és mégis mindannyian, a legfiatalabb tanárjaink is, mindinkább fokozott mértékben érezték és átélték azokat a bajokat, a melyek megfelelő helyiségek és felszerelések hiányában, a technikai tudomány pihenést nem ismerő haladásával szemben, mármár a fennakadással veszélyeztették az oktatás menetét. Hogy ez, az utóbbi időben folyton Damokles kardjaként fejünk fölött függő veszély nem következett be, az valóban az önfeláldozás határát nem ismerő tanári kar érdeme.

A nyomasztó és az oktatásra nézve a legkinosabb körülmények között előtérbe lép: egy uj Műegyetem épitésének kérdése. A műegyetemi tanács, ebben az irányban tett előterjesztésére már gróf Csáky Albin vallás- és közoktatásügyi minister ur megbizta Czigler Győző műegyetemi nyilv. rendes tanárt az uj Műegyetem terveinek elkészitésével. Az akkori terv szerint az uj műegyetemnek az egyetemi füvészkert melletti területen kellett volna felépülnie. Ezen terv báró Eötvös Loránd ministersége alatt módosult és ujabb szándék szerint, az egyetemi füvészkertben és a szomszédos telkeken mindkét Egyetem részére uj otthon volt készitendő. Wlassics Gyula ő nagyméltósága azonban kénytelen volt a tervet egészen elejteni, minthogy a kiszemelt terület annál kevésbbé nyujthatott lehetőséget a Műegyetem jövőbeli fejlesztésére, mert annak nagy részét a II. számu női klinikára és az azt követő klinikai épületekre volt célszerü fentartani.

Hosszas és körültekintő eljárás után végre sikerült Wlassics Gyula ő nagyméltóságának, egy oly központi fekvésü nagy területet kiszemelni, amely minden követelménynek megfelelt. Ez a terület a Duna jobb partján, a Ferenc József-hid budai hidfőjétől délre, közvetlenül a Duna partján fekszik és kiterjedése 32,728 négyszög öl. A Műegyetem elhelyezésének végleges eldöntése varázsszerü hatással volt a *lágymányos* területének fejlesztésére, mert nyomban megkezdődött az óriási bérházak épitkezése.

A kiszemelt uj terület az 1897. évi XXV. t.-c. 1. § ában nyert felhatalmazás alapján csakhamar megszereztetett és az épitkezések tervezésével és a műszaki ellenőrzéssel Czigler Győző műegyetemi nyilv. rendes tanár bizatott meg. Czigler Győző nagy lelkesedéssel látott feladatához, a végzet azonban nem engedte meg, hogy megvalósithassa terveit, melyeken éveken át nagy szeretettel csüggött. Élete delén, teljes munkaerejében 1905. március 20-án elhalálozott, a tervezett épitkezések közül mint teljesen befejezett csupán a chemiai és az elektrotechnikai fizikai pavillont adhatván át rendeltetésének.

Czigler után Hauszmann Alajos műegyetemi tanár kapott megbizást az épitkezésekre. Ő uj terveket készitett s Pecz Samu kartársunkkal együtt, a kire a középponti épületet környező többi épület tervezését bizta, teljes erejével azon volt, hogy a nagy művet mielébb befejezhesse. Fáradozását a legszebb siker koronázta, mert a műszaki tudományok uj csarnoka, mely méltán sorakozik a legkiválóbb világhirü műegyetemek közé, még elébb elkészült, mint a hogy az eredetileg tervezve volt. Nemcsak a művészi és gyakorlati kivitelben, hanem abban is nagy az ő érdeme, hogy fáradtságot nem ismerő egyéniségének teljes sulyával azon volt, hogy az épitkezések gyorsabb lebonyolitásához, mely nemcsak erkölcsi, de pénzügyi tekintetekben is nagy hasznára volt a közügynek, megnyerje az illetékes kormánykörök hozzájárulását.

Az uj Műegyetem, az Ország egyik büszkesége immár készen áll és dicsőri Wlassics Gyula kultuszminister urat, a ki széles látókörrel megáldva, nemcsak a műszaki és természettudományok művelésére szemelte itt ki bámulatraméltó előrelátással a legjobb helyet, hanem a ki erre vonatkozó céltudatos elhatározásával, hazánk fővárosának egy modern és beláthatatlan méretekben fejlődhető uj városrész megteremtésére is impulzust adott.

Hálával és köszönettel kell adóznom azoknak a későbbi kormányoknak is, amelyek dacára a nehéz pénzügyi viszonyoknak, mindig elsőrangu szükségletnek tekintették ügyünket s annak érdekében valóban minden lehetőt elkövettek. Különösen el nem évülő hálával adózunk gróf Apponyi Albert vallás- és közoktatásügyi minister ő excellentiájának, a ki nemcsak az épitkezések gyorsabb és az eredeti tervnél kibővitetteb mértékben való befejezését tette lehetővé, hanem a ki gondoskodott arról is, hogy az épületek ha lassan, ha fokozottan is, de biztosan berendezhetők legyenek azokkal a tudományos felszerelésekkel, amelyek nélkül Műegyem el sem képzelhető.

Nagyon jól tudjuk, hogy a tudományos felszerelésekre kért összeg nagy, de azt is tudjuk, hogy az ország pénzügyi helyzetét tartva szem előtt, méltányolják és a lehetőségig teljesitik is kérésünket Ez az, ami megnyugtat bennünket és ez az, a mi erőt, kedvet ad hivatásunk teljesitéséhez, a mi ez előtt, éppen a megfelelő berendezések hiányában, örökös küzdéssel járt.

A történelmi fejtegetések után a rektor igy folytatta:

Az ujonnan megnyilt műegyetemen az első tanévet már az uj szervezeti szabályzat alapján szerettük volna megkezdeni.

Ez a szándékunk azonban nem volt végrehajtható, bár szakosztályaink már teljesen elkészültek módositásaikkal.

A késlekedés oka kizárólag pénzügyi természetü volt.

A tervbe vett és a tananyagra és tanrendre is kiterjedő módositások ugyanis, melyek az oktatás célszerüsitése és mélyitése céljából uj tanszékek felállitását, egyes tanszékek kettéválasztását, továbbá uj meghivandó tanszék alkalmazását is feltételezték, természetszerüleg csak akkor valósithatók meg, ha a szükséges fedezet is rendelkezésünkre fog állani.

Miután pedig a szükséges fedezet ma még nincs biztositva, kénytelenek voltunk az egész vonalra kiterjedő módositások életbeléptetését, egyelőre, remélhetőleg rövid időre, elhalasztani.

Ha ugyanis most, csak a költségekkel nem járó módositásokat léptették érvénybe, egy-két év mulva, a midőn a többire szükséges fedezetünk is meglesz, ismét csak változtatni kellene szabályzatainkon, a mi semmi esetre sem volna helyes eljárás.

Mihelyt megkapjuk a szükséges fedezetet, nem egy ideiglenes jellegü s ismét módositásra szoruló, hanem egy teljesen uj kiforrott szabályzatot fognak életbeléptetni, a mely remélhetőleg majd évtizedeken át nem fog uj módositásra szorulni, a mely legfelsőbb megerősitést igényel.

Mindazonáltal az elmult tanévben sem térhettünk ki az elől, hogy szabályzatainkon a lehetőség keretén belül, némi sürgősebb módositást ne eszközöljünk.

Az egyik lényegesebb módositás, mely a tanulmányi szabályzat keretébe vág, az volt, hogy a rendkivüli hallgatókként ide vezényelt tiszteknek megengedtük a colloquiumokon való résztvehetést, azzal a kikötéssel azonban, hogy az igy nyert szorgalmi jegyek, melyek nem a leckeiven, hanem a törzskönyvekbe lesznek elő-

FAMINTÁKAT minden kivitelben gyors san és olcsón szállit:: FEKETE M. famintagyára BUDAPEST, VII., Izabella-u. 94. sz. Telefon: 98—96.

„Phönix“ fémárugyár Mechanikai találmányokat gyártó iparvállalat. Gyár: Budapest, X., Román-u. 22. Telefon 64—19. Iroda és raktár: VII., Baross-tér 15. Telefon 28—18. Kárpitos szögek, fémgombok, kisebb tömegcikkek gyártása. Pártoljuk a magyar ipart!

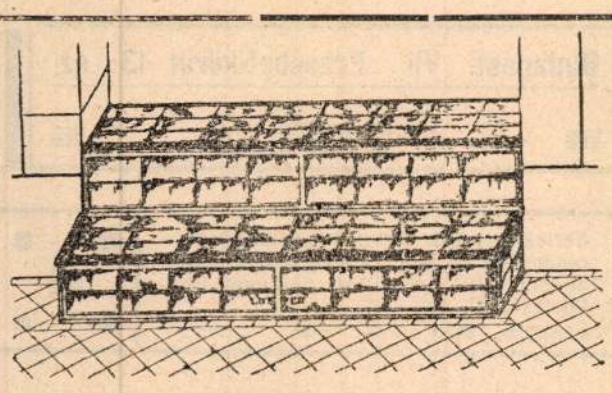

TELEFON 72—44.

Világos pincéket csak **Luxfer-felülvilágitókkal** lehet elérni. Szabad. öntöttvaskeretbe ágyazott felülvilágitóink a járdába helyezhetők 1200 kg. m²-kinti megterhelésig készülnek, absolut vizmentes kivitelben. Csúszás kizárva.

Osztr.-Magyar **Luxfer-Prisma-Gyár** k. f. t. **(Haas és Somogyi mérnökök)**

Budapest, V., Visegrádi-utca 14.

jegyezve, a müegyetemen soha semmiféle beszámitásnak alapját nem képezhetik.

A kivezényelt tisztek előmenetelét tanusitó szorgalmi jegyekről minden tanév végén egy kimutatás keretében jelentést teszünk a honvédelmi minister urnak, a kinek igy módjában lesz ellenőrizni a kivezényelt tisztek előmenetelét.

Körülbelül ilyen az eljárás különösen Ausztriában is, ahol szintén megadták a lehetőséget arra, hogy a műszaki tanulmányok céljából szabadságolt tényleges tisztek, felettes hatóságukkal szemben beigazolhassák tudásukat.

Programmunkat az elmult tanévben is bővitettük, amennyiben eltekintve néhány ujabb magántanári képesitéstől, amelyről később számolok be, két rendkivüli fontos tárgy fakultative való életbeléptetését határoztuk el.

Az egyik a „földrajzi helymeghatározások“ tana, a másik pedig az „országos méréseké“.

A földrajzi helymeghatározások előadásának szüksége a dolog természetében áilott, mert tarthatatlan állapot volt az, hogy ezeknek a tulajdonképpen a geodézia körébe tartozó ismereteknek az elsajátitására az ország egyetlen műszaki főiskoláján ne adjunk alkalmat.

Az országos mérések előadásának ujból programmba vételét pedig az tette sürgősen szükségessé, hogy az igazságügyminister ur legutóbb kibocsátott rendeletében a birtokrendezést — régi óhajunkhoz képest — első sorban az okleveles mérnökökre bizta. Miután e rendelettel mérnökeink érvényesülésére egy uj tér nyilt meg, nekünk halaszthatatlan kötelességünk volt megadni a lehetőséget arra, hogy az e téren megkivánt előkészültség müegyetemünkön is elsajátitható legyen. Mindkét tárgy előadására Oltay Károly okl. mérnököt, müegyetemi adjunktust hivtuk meg, aki mindkét tudományos irányt már huzamosb idő óta müveli s akinek eredményteljes működését már külföldi szakkörök is elismerték.

Magántanáraink létszáma az elmult tanévben öttel szaporodott, a mi — miként előbb is emlitém — programmunknak több tárgygyal való bővitését is jelenti.

A tanártestület számos és sokoldalu elfoglaltsága mellett a lefolyt évben is közreműködött mindazokban a müegyetemet is érdeklő tudományos és társadalmi munkálatokban, a melyek célja a haladás volt.

A tanári kar e téren kifejtett működését részletesen jelentésem egyik függeléke öleli fel, miért is itt csak azokról teszek emlitést, amelyek általános érdekűek lévén, inkább a tanács működési körébe tartoztak.

Nagy megfontolással foglalkozott a tanács az ipartörvénytervezettel, melynek jelentősége valóban országos érdekü.

Szeretnők hinni, hogy jól megfontolt észrevételeink, melyekben több rendbeli bizottsági tárgyalás után állapodtunk meg, illetékes helyen tekintetbe fognak vétetni.

Résztvettünk a birtokrendező mérnökök minősitése tárgyában kiadott rendelet előkészitésében is. Jól esik tudnunk, hogy az időközben már életbe is léptetett rendeletben ugyszólván az egész vonalon érvényesült az a felfogás, melyet a tanács Bodola Lajos kartársunk körültekintő és mélyreható szakvéleménye alapján tett magáévá.

Foglalkoztunk még az ipari minták oltalmáról, nemkülönben a találmányi szabadalmakról alkotandó uj törvények előadói tervezetével; és résztvettünk a Magyar Technikai Muzeum, valamint a Magyar Közlekedési Muzeum felállitásának előmunkálataiban.

A tavaly Párisban tartott nemzetközi közuti kongresszuson részünkről dr. Zielinski Szilárd tanár volt jelen, mig az ugyancsak Párisban tartott nemzetközi hütőipari kongresszuson a tanácsot Schimanek Emil képviselte.

A tanitásban a lefolyt évben résztvett 35 rendes, 1 ny. rendkivüli, 9 cimzetes rendkivüli tanár, 14 magántanár, 12 meghivott szakférfiu, 1 szolgálatra beosztott középiskolai tanár, 26 adjunktus, 46 tanársegéd, 7 kisegitő tanársegéd és 4 tanitó, összesen 155 tanerő. A megtartott különféle előadások és gyakorlatok száma 208 átlag hetenkinti 742½ órában.

A rendes hallgatóság létszáma a tanév első felében 1463, a második felében 1349 volt.

Az egész évi átlagot véve alapul, a tényleges hallgatóság létszáma az egyes szakosztályokban következő százalék szerint oszlott meg:

a mérnöki szakosztályban volt	38·7%
az épitészi szakosztályban volt	7·1%
a gépészmérnöki szakosztályban volt	40·4%
a vegyészmérnöki szakosztályban volt	13·5%
az egyetemes szakosztályban volt	0·3%

A viszonylag legnagyobb gyarapodás a mérnöki szakosztályban mutatkozott.

Első éves hallgató volt 525, ezek közül 335 gimnáziumot végzett, 189 pedig a reáliskolából jött.

A tavalyihoz képest az eredmény alig változott.

A kiállitott oklevelek száma 221 (tavaly 222) volt.

Ebből esik a mérnökökre	80 (tavaly 74)
a gépészmérnökökre	96 („ 93)
az épitészekre	17 („ 22)
a vegyészmérnökökre	28 („ 33)

Ezek után az ifjusági egyesületekről s az ifjuságot érdeklő intézményekről számolt be a rektor, majd az ifjusághoz fordulva igy fejezte be megnyitóját:

Kötelességet mulasztanék, ha a mai ünnepélyes alkalommal nem emlékezném meg a legteljesebb elismeréssel a müegyetemi hallgatóságról, mely egészében, a lefolyt tanévben is beigazolta a felőle táplált régi általános jó vélemény jogosultságát. Az a köztudatba is átment jó hir, a mely a szó szoros értelemben alkotó pályára készülő ifjuságunkat jellemzi, a lefolyt évben ismét csak öregbedett. Ez legbiztosabb záloga annak, hogy az a szent cél, a miért itt ifjuság és tanári kar egyesül, el fog éretni.

Szüksége van erre szeretett hazánknak, a melynek boldogulása ma már — a midőn a nemzetek nagysága iparuk jelentőségétől függ — első sorban a műszaki tudományok gyakorlati alkalmazásának sikeréhez van kötve.

A haza, az ország elismerve ez immár kérdés tárgyát sem képező igazságot, erejét csaknem felülmuló pénzáldozattal fényes palotákat emelt a műszaki pályára lépő fiainak, hogy ott előkészülhessenek hivatásukra, mely nemcsak egyéni érvényesülésüket, hanem a köz javát is elő fogja mozditani.

Véssék szivükbe ezt ifju barátaim s nehéz óráikban sem csüggedve soha, gondoljanak mindig arra, hogy akarat és kitartás nélkül, még kisebb feladatok sem oldhatók meg.

Ha erőt, lelkesedést meritenek e gondolatból, biztos vagyok abban, hogy elérik kitüzött céljukat, mely az önöké, a miénk és az egész országé.

Haladjunk e közös cél felé, egymást megértve, mindannyian; s ne legyen köztünk egy se, a kinek reményeiben csalódni kellene.

Ezzel a forró óhajtással és abban a meggyőződéssé erősbült hitben nyitom meg az ujonnan épült épületekben a kir. József-müegyetem 1909|10. tanévét, hogy az uj tanévvel müegyetemünk életében, fejlődésében egy uj, jobb korszak veszi kezdetét.

A vállalkozás körében előforduló jogesetek.

Bérház épitési terveire vonatkozó megbizás, ha kereskedő adja.

Egy bérház épitési tervei elkészitésére nézve a kereskedő által adott megbizás *a kereskedő üzleti körébe tartozó ügyletnek nem tekinthető* s igy a kereset elbirálása a kereskedelmi bióság hatáskörébe nem tartozik, még akkor sem, ha a házban a megbizó üzleti helyiségei is el volnának helyezendők.

Curia 1909. szept. 9. 695/1909.

Épitésznek az épittető elleni munkabér követelése

Bejegyzett épitésznek egy ház felépitéséért az épittető ellen követelt munkabér iránti pere nem kereskedelmi ügyleten alapszik.

(Bpesti Tábla 6434/889.)

Gyárépitési tervek és költségvetés készitése.

Gyárépitési tervek és költségvetés készitése kereskedelmi ügylet.

Szakbavágó szabadalmi feljegyzések.

Megadott szabadalmak.

Az alábbi cimü találmányra a megjelölt naptól számitva a megnevezettnek szabadalom adatott, mely a szabadalmi lajstromban a megnevezett számot kapta. A szabadalmi leirásokra a Szabadalmi m. kir. állampénztárnál teendők meg a megrendelések.

47022. lajstromsz. Farbwerke vorm. Meister Lucius & Brünning cég M/m. Höchstben. — Eljárás főleg kékesvörös festőlakkok készitésére alkalmas monoazo festőanyagnak előállitására. (Képv.: Adler.)

—

47023. lajstromsz. Spohn Julius ügynök Münchenben. — Berendezés a huzam fokozására kéményekben (Képv.: dr. Wirkmann, Meller és Bérczi.)

—

47027. lajstromsz. Gold Mihály bádogosmester és Braun Mór bádogos Budapesten. —

LOKSAY és PICHLER vizmüberendezők TELEFON 69—53. Budapest, VIII., Rökk Szilárd-utca 7. szám. Központi fütés-, szellőztetés- és fürdőtelepek, légszesz-, vizvezeték- és :: csatornázási berendezések. — Épület- és diszmübádogosok. ::

Heller és Vogel fémnyomók ■ csiszolók és galvanizálók, specialisták mérlegtányérokban ■ Budapest, VII., Nefelejts-utca 16. Telefon 91-54. Telefon 91—54. Készitünk minden e szakmába vágó cikkeket pontos és lelkiismeretes kivitelben, olcsó ár mellett.

Szabadalmak, védjegyek, minta-oltalmak minden államban
GUSZTÁV BÉLA
:: okl. gépészmérnök ::
hites szabadalmi ügyvivő
Budapest, VII., Erzsébet-körut 13 sz.
TELEFON 172—74.

TOST és MOLNÁR
mű- és tájkertészek
BUDAPEST, VII., István-út 50. sz.
Elvállalnak: Kertek, parkok tervezését, alakitását, rendezését és fenntartását, alkalmi és állandó növénydiszitést, balkonok kiültetését stb. stb.
Telefon 88-75. sz.

Ligroin világitógázfejlesztő készülék. (Képv.: dr. Surányi.)

—

47028. lajstromsz. Günzel Róbert gépész Freudenthalban. — Csőkaparó. (Képv.: Adler.)

—

47030. lajstromsz. Hock Manó kereskedő Budapesten. — Eljárás és forrasztószer öntött vasnak öntött vassal vagy más fémekkel való összeforrasztására. (Képv.: dr. Wirkmann, Meller és Bérczi.)

—

47032. lajstromsz. Häuser Reinhold órás Obersteinban. — Berendezés vasuti vonatok megállitására. (Képv.: dr. Wirkmann, Meller és Bérczi.)

—

47060. lajstromsz. S. Pálinkás Imre földbirtokos Szolnokon. — Berendezés vizi erőknek szabályozható értékesitésére.

—

47036. lajstromsz. Egyesült Izzólámpa és Villamossági Részvénytársaság cég Ujpesten. — Vasuti jelzőállitókészülék. (Képv.: Bernauer.)

—

47037. lajstromsz. Jacobs Morris szabó Brooklyban. — Csavarbiztositás. (Képv.: Schön.)

—

47065. lajstromsz. Schifkorn Viktor magánhivatalnok Temesváron. — Csavaranyabiztositás. (Képv.: dr. Halász.)

—

47042 lajstromsz. Lux János mérnök Wienben. — Eljárás fémből készült izzószálak bevezetésére a lámpaalzaton elrendezett támasztékokba. (Képv.: Kelemen.)

—

47053. lajstromsz. Margreth Joseph gyáros Neu Wentorf-Reinbekben. — Nagy gáznyomással működő és a gázt kibocsátó nyilás közelében előállitott lánggal égő acetylénlángzó. (Képv.: Kelemen.)

—

47055. lajstromsz. Orenstein & Koppel, Arthur Koppel Aktiengesellschaft cég Berlinben. — Gőzkazán. (Képv.: dr. Wirkmann, Meller és Bérczi.)

—

47082. lajstromsz. Allgemeine Elektricitäts-Gesellschaft cég Berlinben. — Eljárás izzószálaknak molibdenből, wolframból vagy más nagyon hőálló anyagokból vagy több ilyen anyagból való előállitására. (Képv.: dr. Wirkmann, Meller és Bérczi.)

—

47083. lajstromsz. Graaff Vilmos kereskedő Berlinben. — Acetylénfejlesztő. (Képv.: Kalmár.)

—

47088. lajstromsz. Lux János mérnök Wienben. — Eljárás igen vékony fémszálaknak előállitására elektromos izzólámpák számára. (Képv.: Kelemen.)

—

47094. lajstromsz. S. Reich & Co. cég Wienben. — Gép üreges üvegtárgyak elősajtolására és készrefuvására. (Képv.: Schön.)

—

47096. lajstromsz. Magyar Siemens Schuckert-Művek Villamossági Részvénytársaság cég Budapesten. — Berendezés hajók vontatására vontató lokomotivok segitségével.

—

47107. lajstromsz. Dr. Eisig Miksa városi főmérnök Nürnbergben. — Sinmegerősités betonban. (Képv.: Kalmár.)

—

47111. lajstromsz Galvao Manuel iparos Párisban. — Petroleum-izzófénylámpa. (Képv.: Takács.)

—

47114. lajstromsz. Dr. Kuzel Hans magánzó Bécs/m Badenben — Elektromos fémszálas izzólámpa az izzókengyeleknek rugalmas megtámasztásával. (Képv.: dr. Szilasi.)

—

47130. lajstromsz. Borzeski Henrik Antal mérnök Krakóban. — Csőalaku részekből összeállitott ivlámpa. (Képv.: Schön.)

—

47138. lajstromsz, Ehrich & Graetz cég Berlinben. — Gáznyomásszabályozó lángzókhoz. (Képv.: Kalmár.)

Szabadalmak gyakorlatba vételére vonatkozó ajánlatok.

Vickers Sons & Maxim Ltd. cég Londonban

„Önmüködő löveg“

című 39393. számu, 1906. november 29-diki keletü magyar szabadalmának belföldi gyakorlatbavétele tárgyában hazai gyárosokkal összeköttetést keres.

Bővebb felvilágositást nyujt **edvi Illés és Janssen** szabadalmi ügyvivői iroda, Budapest, VI., Eötvös-utca 9. sz.

Liechty Hermann berni lakos a 37544. számu

„Szikrafogó“

című magyar szabadalom tulajdonosa, szabadalmának gyakorlatbavétele céljából belföldi gyárosokkal összeköttetést keres, esetleg szabadalmát eladja, vagy gyártási engedélyeket ad.

Bővebb felvilágositással szolgál **Kalmár J.** mérnök, szabadalmi ügyvivő, Budapest, VII., Rákóczi-ut 44.

Treuhand-Vereinigung Aktiengesellschaft cég Berlinben

„Javitások palackoknak tüzben való kikészitésére szolgáló gépeken“

című 39562. számu, 1907 február 10-diki keletü magyar szabadalmának belföldi gyakorlatbavétele tárgyában hazai gyárosokkal összeköttetést keres.

Bővebb felvilágositást nyujt **edvi Illés és Janssen** szabadalmi ügyvivői iroda, Budapest, VI., Eötvös-utca 9. sz.

MOLNÁR ÖDÖN MÉRNÖKI IRODÁJA
• BUDAPEST •
VIII. NÉPSZÍNHÁZ-UTCA 25
TELEFON 119-00
NEMZETKÖZI
PATENT
SZABADALMAK
KIDOLGOZÁSA ÉS ÉRTÉKESITÉSE
VÉDJEGYEK
MINTÁK
IPARI UJDONSÁGOK.

Kostyál József
villamos berendezési vállalata
Budapest,
II., Zsigmond-u. 11. vagy Br. Liptai-u. 12. szám.
Telefon 16—96.

Elvállal:
villamos világitás, erőátvitel, villamos csengő, jelző, telefon és villámháritó berendezéseket, tervek és költségvetések dijtalan kidolgozását.

Magánépitési engedélyek Budapesten.

A fővárosi magánépitési albizottság 1909. november hó 29-én Kun Gyula tanácsnok elnöklete mellett a következők részére hozta javaslatba az épitési engedély kiadását:

a) **nagyobb és kisebb épitkezésekre:**

10!881. Wellisch Sándor és Gyula (VI., Király-utca 68.) a IV., Mária Valéria-utca 1. sz. a. 4 em. ház, ép. Wellisch Alfréd.

92355. Épitő és telekértékesitő r. t. nev. Fischer és Detoma (I., Átlós-ut 8.) az I., Budai külső-körut 13476. hrsz. a. 3 em. ház.

96548. Band Géza és Freund Vilmos (V., Kálmán-utca 15) a II., Margit-körut 11—13. sz. a. 2 drb. 4 em. ház, ép. Freund Dezső.

100687. Murai Róbert (V., Csáky utca 8.) ugyanott 4 em. ház, ép Révész és Kollár.

97712. Dr. Uray István nev. Kármán és Ullmann (V., Bálvány-utca 22.) a IV., Váci-utca 610. hrsz. a. 4 em. ház.

96768. Szabó Antal (VII., Murányi-utca 17.) az I., Sasad 12379/2. hrsz. a. családi ház.

BOGYAY GYULA
tájkertészete
Tájkertész és kertépitő.
— A legnagyobb állami és első dijakkal kitüntetve. —
Budapest, Kerttechnikai iroda: VII., Gizella-ut 15.
Telefon 25—33. (Lakás: Stefánia-ut 1. sz.) Telefon 25—33.

Alapittatott 1879. Alapittatott 1879.
Bittner János
egyházi szerek fémműáru-gyára. Arany, ezüst és mindennemü ércből készült egyházi szerek valódi gyártója.
Gyár: Budapest, IX. Lónyay-utca 23.
Kivánatra személyesen helyszinre utazunk. Nagy képes árjegyzék ingyen és bérmentve.

M.D.K.

Wartha Vince, keramikus/1844-1914/

Az eozin lüszter feltalálója. 138.o.

M.Kiss Pál: MŰVÉSzetről mindenkinek, Corvina, Budapest, 1966

Wartha Vince (1844-1914) MDK

keramikus

Az ezüstgyártás uj eljárás.
Uj mázak pirográniton. (Zsolnay Gyár müvészi tanácsadója)
Uj aranyfényü ezüstfesték.
Tanitványa Korach professzor a faenzai Keramiai Intézet megszervezője.

Németh Béla, Wartha Vince (1844- 1914).
Építőanyag VI/ 7 (1954) 241- 244. o.

Ism. Müv. Ért. 1955. IV. évf. 2. sz. 320.o.

M. D. K.

WARTHA Vince

A Zsolnay-gyárban kassnálatos fein-fényű máz, kozin kehisérletezője

Csányi 1954. 52. l.

Wartha Vince
műegyetemi tanár

M.D.K.

1892-ben sikerült előállítani a piros redukciós mázat. Eszerint nevezte el.

Pataky Denesné: A Zsolnay kerámia.

10 l.

M.D.K.

Wartha Vince

Miltatatás.

Ars Decorativa: Az Iparművészeti Museum mesterművei 92.

Wartha Vince

építész

Hauenschild 1879-ben megjelent könyvében Mihalikot és Wartha Vincét osztrák cementtechnikusoknak könyvelték el.

19.o.

Dr. Mihailich Győző : A XIX. és XX. századbeli magyar hídépítés története. 1960. Bp.

Wa/f Wartha Vince

a József politechnicum nyilvános rendes tanárává nevezték ki /1867-70 években/.

Dr. Mihailich Győző: A XIX. és XX. századbeli magyar hidépités története. Bp. 1960.

11.o.

MDK

Wartha Vince dr.

Zsolnay /Vilmos/-ról tartott emlékbeszéde.

/Magyar Iparmüvészet 1908. III. 2. sz./

75.o. 28. jegyz.

MIKELSZKY GÉZA: ZSOLNAY-GYÁR MŰVÉSZETE.
Pécs. 1959.

Wartha Vince

Az Iparmüvészeti Muzeum majolikamázas anyagának kikiserletezését Lechner Ödön Wartha Vince professzorral végezte és Zsolnay Vilmos péesi porcelángyárában gyártatta le.

Dr. Kismarty-Lechner Jenő: Lechner Ödön. Bp. 1961. 62.lap.

Wartha Vince

MDK

Nikelszky Géza fedezte fel Zsolnay Julia munkáját egy eozin tálat, melynek jelzése:

//~~Julcsa~~//"Julcsa 1875 XI V "

holott az eozin születési éve 1893 /Wartha Vince kisérletei/. Minthogy Zsolnay Vilmos sokszor próbálkozott kölönböző festékekkel, anélkül hogy mi az a festék, Lehet hogy ő hivta fel Wartha figyelmét e technikára, mellyel érdemes volna közelebbről foglalkozni.

29-30.o.

NIKELSZKY GÉZA: A Zsolnay-gyár müvészete. Pécs. 1959.

Wartha/ Wartha Vince dr.
müegyetemi tanár

MDK

Az eozin diszitő eljárást Wartha Vince 1893-ban a müegyetmi laboratoriumban kezdett kísérletei/ a Zsolnay-gyárban folytatott kisérletei alapján majd Zsolnay Vilmos és Petrik Lajos kutatásainak eredményeként Pompár Gyula osztályán alkalmazták először.

28.o.

NIKELSZKY GÉZA: A Zsolnay-gyár müvészete. Pécs. 1959.

Jún. 26. Szombat

Jún. 27. Vasárn.

Jún. 28. Hétfő

Jún. 29. Kedd

54. PESKE Géza: A kis nyalánk, olajfestmény . . . . . .
54'a. BÓKAY János tanár bronzmellszobra . . . . . .
55. CSERNA Rezső: Csendélet .
56. UJVÁRY Ignác: Tájkép, olajfestmény . . . . . .
57. CHWALA Adolf: Tájkép . .
58. PENTELEI MOLNÁR János: Tájkép . . . . . .
59. KÉZDY-KOVÁCH László: Erdő . . . . . .
60. CSÉSZE, két aljjal, rózsamintával, Meissen . . . . . .
61. CSÉSZE, sokszinü virág és geometrikus disszel, Herend . .

Wartha Vince

l.

Vámos F.

Lechner Ödön

II. 14 l.

Vászon, méretei 179 : 120 cm. — Lelt. sz. 4348. — Becsértéke 30000 K. — Néhai gróf Pálffy János hagyománya 1907 november 14-én (1429–908). — Az átvételre és az átvétel jóváhagyására vonatkozó adatokat lásd a 4330 lelt. számnál. — Bejelentetett 1913 márczius 16-án (453–913).

Kifüggesztésére vonatkozó adatok a Szépművészeti Múzeumban. 1913 : 153. *Franz v. Lenbach:* A Titus-diadalkapu Rómában.

Jegyzet. Az e festményre vonatkozó egyéb adatok és pedig:

a) a törzsleltárban (770–909. pag. 15. N°. 154). *Fr. Lenbach:* Triumphbogen des Titus zu Rom. Olajfestmény hosszukás alakú széles aranyozott keretben (Kis szalon);

b) a leltári kivonatban (685–909. pag. 3. N°. III : 13). *Fr. Lenbach:* Róma városának régi kapuja. Aranyozott keretben (Kis szalon);

c) a közjegyzői leltárban (1395–909. pag. 22. N°. 146) és a hagyományi jegyzékben (1895–902. N°. II : 19). *F. v. Lenbach:* Róma régi kapuja;

d) az átvételi okmányban (2165–912. N°. III : 19). *F. v. Lenbach:* Róma régi kapuja. Vászon, 180 : 121·3 cm.

Hagy. 1912
Pálffy

Wartha Vince

l.

Művészi Ipar

1893. 148. l

170. l.

HAZAI BANK
RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

VATERLÄNDISCHE BANK
ACTIENGESELLSCHAFT

BANQUE DE LA PATRIE
SOCIÉTÉ ANONYME

Sürgönycim: — Telegramm-Adresse:
HAZAIBANK. Am 85

Telefon { számok / Nummern
61—01, 61—02, 61—03, 61—04, 61—21, 61—22
Interurban telefon B—41.

K
11

Nagyságos dr.

Kamat és költség

Tisztelettel értesitjük, ho

3,400,000,- koronával, X

tárunknál lefizetett összegé

H. B. «Levelezés» 3. sz. 20.000. 1923. VIII. — Hauptmann

Wartha Vince

Művészi Ipar

1891. 211.

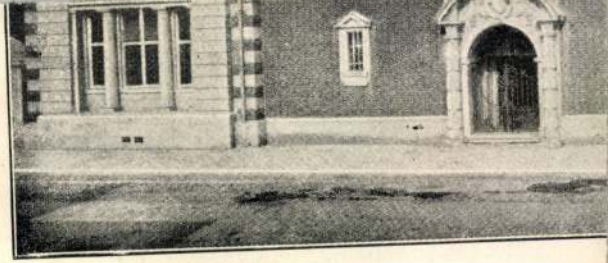

1. ábra. A hammersmithi Car

mont († 1841) 100.000 £-os hagyatéka vetette meg.

A nyolczvanas években végre engedett a fővárosiak közönye. 1890/91-ben Grenwood szerint,[3] már 28 londoni kerület fogadta el a népkönyvtár létesítéséről szóló törvényt s a 17 könyvtár, mely meg is kezdte már működését, 230.000 kötet s évi 33.000 £ (792.000 kor.) jövedelem fölött rendelkezett.

[1] I. J. Ogle: The free library. London. 1897. 135. l.

[2] A londoni könyvtárak kötet-számára vonatkozó adatokat Reginald Arthur Rye The libraries of London cz. 1908-ban megjelent kalauzából vettük.

[3] V. ö. Ed. Reyer, Entwicklung und Organisation der Volksbibliotheken. Leipzig 1893. 34 l.

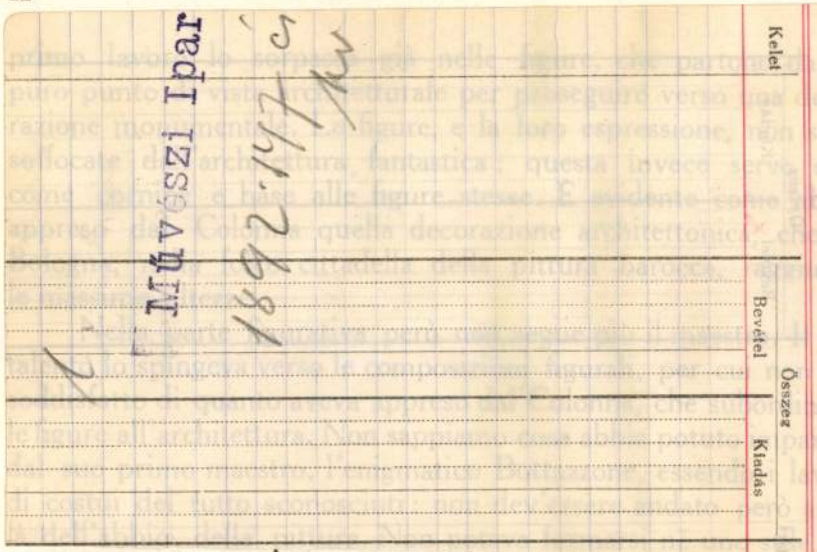

una composizione con un maestro che nemmeno i suoi contemporanei trovano degno di menzione. I suoi veri maestri furono i grandi pittori locali e primo fra tutti il Guercino i cui disegni,

ticato il fine decorativo, che si rivela nella disposizione delle figure stesse e nelle loro drapperie svolazzanti. Se l'architettura del Pizzoli non è così persuasiva come quella del Colonna, è però di

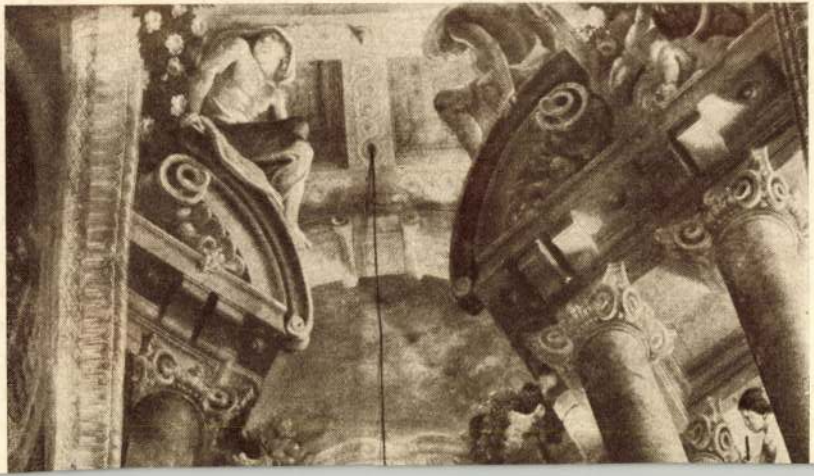

Wartha Vince

l.

Dívíparamtörk

149. l.

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Rothermere-utca 12. III. 2.

közben lassan, de bizonytalanul bandukolt hazafelé, önérzetesen mormolta,

— Vagyok olyan polgár, mint Herendi . . .

Másnap reggel — kilencz óra se volt még — a várnagy hivatta a birót. Egy hajdút küldött érte a vármegyeházáról. Vármegyeháza, várnagy, hajdú, — hiszen ha legalább egy-két százesztendős történetet beszélnék, a tisztelt olvasó legalább megremeghetne, kikerül-e még a biró a vármegyeháza kapuján — élve; de így, hiába, biztosra veheti, hogy mégis csak kikerül. Ámbátor az is igaz, hogy a várnagy roppantul vésztjósló képpel fogadta a birót a kegyelmes úr lakóosztályának az előszobájában.

— Az Istenért, biró úr, mit csinált, mit cselekedett? — kérdezte minden bevezetés nélkül s olyan tragikusan, hogy Herendi akaratlanul elmosolyodott.

— Nem, ez nem nevetni való — folytatta a várnagy — ebből komoly baj lehet! Tudja-e, mit cselekedett? Arczul ütötte . . . Megsértette a kegyelmes úr huszárját! A Johant! . . .

Herendi elkomolyodott s egyszerre mintha hirtelen megnőtt volna ő maga is, a hangja is.

— Arczul ütöttem egy szolgát, mert nem engedelmeskedett és mert gorombáskodott!

— Kérem, kérem, ne heveskedjünk. De hát tudta-e biró úr, hogy az a kegyelmes úr huszárja volt?

— Nem tudtam; de ha tudtam volna, akkor is pofon ütöttem volna! Mert senkitől sem tűrök el gorombaságot. Hivatalosan rendelkeztem, olyankor pedig nekem mindenki engedelmeskedni tartozik, maga a kegyelmes úr is . . .

— Ne olyan hangosan! — mondta volna a várnagy, ijedten tekintve a szomszéd terem felé, de már késő volt: a biró utolsó szavaira hirtelen elétermett maga a kegyelmes úr. A várnagy elhalványulva vonult a szoba sarkába.

WARTHA VINCZE A MŰEGYETEM MOST ELHUNYT KIVÁLÓ TANÁRA.

A főispán barátságosan mosolygott s kezet nyujtott a birónak.

— Tökéletesen igaza van a biró úrnak — mondotta. — Nekem azonban személy szerint kellemetlen az eset s nagyon szeretném, ha meg nem történt volna.

— Én is sajnálom, hogy megtörtént — mondta a biró udvariasan.

— Ezt örömmel hallom. Így könnyen és békésen el lehet intézni a dolgot. Ha a biró úr hajlandó kijelenteni, hogy sajnálja . . .

— Ezt ezennel ismételten kijelentem . . .

— Helyes; de mégis bizonyos formában kellene ezt megtenni . . . neki . . . a sértettnek . . .

A biró összeránczolta a homlokát.

— Bocsánatot kellene kérnem . . . erre méltóztatik gondolni?

— Hát igen . . . Nem kétlem, a biró úr hajlandó reá . . .

— Nem, erre nem vagyok hajlandó — mondta a biró határozottan.

— Erre nem hajlandó a biró úr?

— Egyáltalán nem.

— Baj, baj . . . — mormolta a főispán kedvetlenül. — Akkor hát — folytatta más hangon — egészen, máskép kell intézkednem; akkor hát nincs tovább mit beszélnünk . . .

A kegyelmes úr hidegen bicczentett a fejével s elvonult; a biró meghajtotta magát, sarkon fordult és elsietett.

Ezzel vége is van a történetnek; és én, az iró, nagyon sajnálom, hogy épen itt, a végén, nincs semmi csattanója; de hát hiába, — nincsen. Csak annyi tartozik még hozzá, hogy a kegyelmes úr csakugyan máskép intézkedett: megvonta a barátságát a birótól. Kalkovics a vármegye ellenségének tekintette Herendit s ezentúl más szabóval varratott. Szegény Johan sérelme azonban sohasem nyert hivatalos elintézést. A főispán sokszor bevonult még a városba, de alig fogadta a Herendi köszönését, pedig ez mindig tisztességgel megemelte a töröksapkáját; Johan a bakról egy gyűlöletes pillantást vetett feléje, aztán hirtelen az utcza másik oldalára fordította a fejét . . .

Hogy el ne felejtsem mondani: Johan nyomban az eset után egy új, czifra faragású szivarszopókát kapott; a kik látták, hamarosan megállapíthatták róla, hogy finom tajték és gyönyörüen szívódik . . .

ÖRÖK HARCZOSOK.

Mindig tusáztam, mindig csatáztam,
Kinn táboroztam, szabadban áztam,
Nyáron izzadtam, telente fáztam,
Kebelemen kenyerem, hátamon házam.

Előre törtem: döntöttek hátra,
Gyávák sarkamban, elől a bátra;
Csaholva szabdalták testi ruhámat,
S birkózott bennem harag és bánat.

Mikor sújtottam szivem-rendűlten:
Magam is vélök porba terűltem;
Ránk jajdúlt a föld feddő bús jajjal:
Miért bánik így a magyar a magyarral?

Véres századok gyászos példája
Korbácsol minket vivó hajszára.
Ural tövétől az Oczeánig:
Magyar sziv holtig vérrel virágzik.

Lovon születtünk, lóról beszélünk;
Mindig rohanunk, mégis elkésünk.
Zászlónk foszlánya: szemünk fedője,
Testünk: lelkünknek bús temetője.

Mért volnék hát jobb, nemzetem, nálad?
Sötét szemünkben testvér a bánat.
Ha újulsz, én is veled újulok,
Ha hullasz, én is teveled hullok.

Mért szánjam-bánjam megvagdalt arczom?
Tied is véres áldatlan harczon.
Ha más baj nincsen: öntestét marja
Magyar Istennek furcsa magyarja.

Az élt e földön, ki vívott, tusázott,
Nemcsak szűz vizben: vérben is ázott.
Mi, boldog magyarok, bezzeg tusáztunk,
Örökös véres záporban áztunk.

Oláh Gábor.

ŐSZ.

Búsan mutat a falu tornya
A szürke, felhős, őszi égre,
Lélekre, szűzre, hófehérre
Ráhull a vágyak lassu korma.

Oh, lusta vágyak füstje, felleg,
Halottas inge dermedt tájnak,
Mellyel a víg szerelmek fájnak,
S halott harangok ünnepelnek.

Oh, lassu vágyak mérge, terhe
Miért is térsz meg minden fájó
Bús ősszel furcsa, messze tájról
Rontó varázsigéket ejtve?

Bús, őszi, lusta vágyak átka,
A merre hullsz, a lomb lehervad,
És bőg a réten a kivert vad,
És félti pártáját a mátka.

Szegedi István.

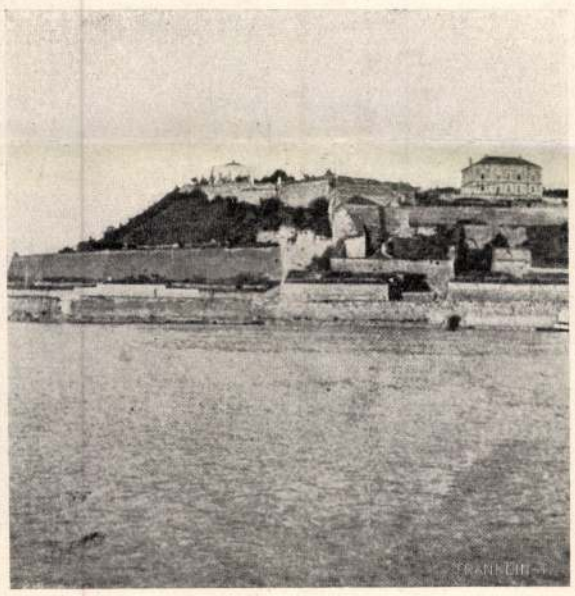

A BELGRÁDI VÁR (KALIMEGDÁN) A KASZÁRNYÁKKAL.

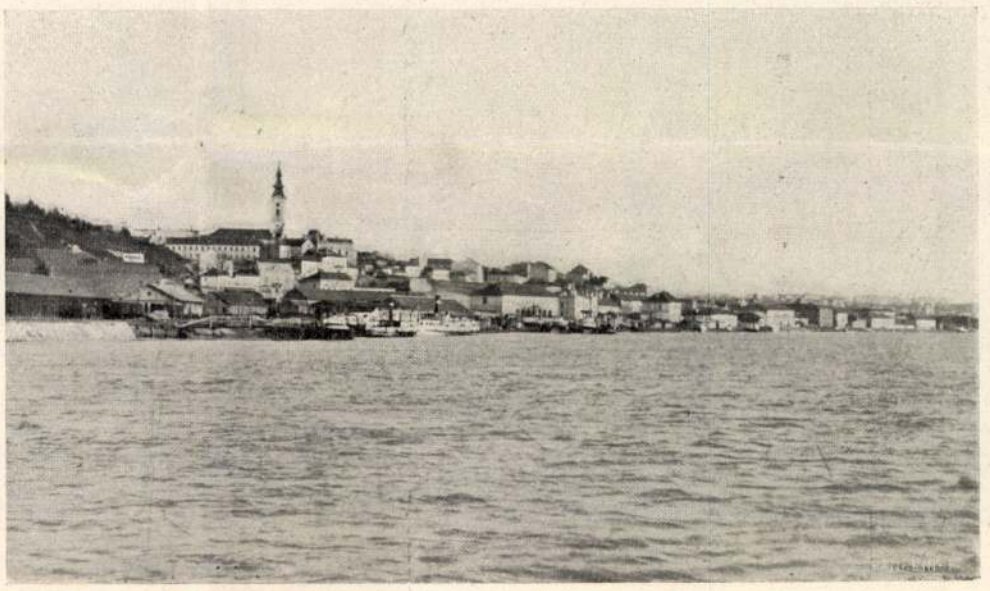

BELGRÁD, A SZÁVA FELŐL NÉZVE.

FELVONULÁS A RÁKÓCZI-ÚTON.

A NAGY KÖRÚTON.

MOZGALMAS NAPOK

LAJOS, a magyar államvasutak főtisztviselője, Paulay Edének, a nemzeti szinház igazgatójának öcscse Budapesten.

Dadai KIRÁLY PÁLNÉ, szül. Tóth Etelka, az állami pædagogium jeles tanárának, az ismeretes természettudományi irónak, a természettudományi társulat kiadásában megjelent több nevezetes külföldi szakmunka avatott forditójának s lapunk dolgozótársának szeretett hitvese, 39 éves korában, hosszas sulyos betegség után, Budapesten. — WARTHA VINCZÉNÉ, a tud. akadémia tagjának és a műegyetem tudós tanárának neje, ki Svájczban keresett gyógyulást, s ott érte utól a halál. — RICSEY SÁMUELNÉ, a beregszászi főkapitány neje 29 éves, korában — LEJTÉNYI ILONA, dr. Hegedüs János sógornője, 38 éves, Budapesten. — Özv. SZOJKA KÁROLY VINCZÉNÉ szül. Tajnay Anna, nyug. kir. tisztviselőné, 58 éves, Nagy-Bereznán. — Ozv. LUKAVSZKY MÁRIA, Lukavszky Alajos szakolczai gymnáziumi igazgató édes anyja, 72 éves, Szakolczán. — THURÁNSZKY AMÁLIA, Thuránszky Kálmán rózsahegyi kir. törvényszéki helyettes elnök neje, 39 éves. — DÓCZY ANTALNÉ született Faschischek Aloizia, 43 éves, Esztergomban. — SZILÁGYI JULISKA, Szilágyi István győri püspökségi urodalmi igazgató leánya, Horváth Károly orosházi kir. közjegyző unokatestvére, 16 éves, Orosházán. — TÓTH BERTA, néhai Tóth András szentandrási tanítónak leánya, Pethő Károly szarvasi postatisztnek jegyese, 17 éves korában. — MATKOVICS ISTVÁNNÉ szül. Milassin Mária, 64 éves. Szabadkán. — PLESS FERENCZNÉ szül. Török Zsuzsánna, a temesvári volt rendőrkapitány neje. — KECSKEMÉTHINÉ szül. Kammermayer Róza, Pozsonyban. — Özv. SZENTLÉLEKY MÁRIA, Kassán. — STRAUSZ MIKSÁNÉ szül. Czinner Anna, az izr. nőegylet elnöke, Dunaföldvártt. — HALMI FERENCZNÉ szül. Mindszenti Kornélia, a nemzeti szinház korán elhunyt kitünő művészének özvegye, egy időben maga is a vidék egyik legjelesb operette-énekesnője, 45 éves korában, Budapesten, hosszú és sulyos betegség után, két árvát hagyván hátra, kiknek számára az apa halálakor több ezer forint gyült be adakozásból.

SZERKESZTŐI MODANIVALÓ.

Rákhel álma. Magában elég csinos, de az összehasonlítás által nagyon szenved, gyönge változata levén az Arany János Rákheljének. Megjegyezük, hogy az a felfogás, mely szerint a Rákhel ikrei egy fiu s egy leány lett volna: egészen hibás. Nemcsak azért, mert a biblia a Rákhel «fiairól» beszél; hanem azért is, mert annak nincs értelme, hogy Heródes a leányokat is leölette volna. Csak a fiukat ölette meg, hogy közöttök a «zsidók született királyát» elérje.

L. S. A Dalok közül az I. IV. V. csinos s közlésre szántuk. A II. III. is mehet a többi közt, a cyclus kedveért. Az *Egykor* ... kezdetű is közlendőink sorába van véve.

Sémi Phárához. Érdekes is, eredeténél fogva, s nagyon csinosan is van fordítva. Közöljük.

A szélvész dala. Nem ártana, a megfelelő sorok egyenlő mérete tekintetéből, még egyszer átnézni. Különben jó s közölhető.

B. L. Nincsen semmi. — Némi törekvés a népies gondolatmenetre, a népies rythmusra, de sem egyik, sem másik nem sikerült eléggé. Kirí az igyekezet, a fáradtság, az erőltetés. Aztán ilyen rimek: én ezt — keblemet, túlmennek a népdal minden szabadságán.

Daru madár: Tünődés. Jók. S jó, hogy jöttek. A közlésre váró réginél mindkettő jobb nekünk, helyébe teszszük ezeket.

Nem közölhetők. Hogy oly nagyon. Nem kérdezem. — Édes a sir. Irom verseimet. — Otthon (nagybátyámnak). Hallvány csillag. — Szeretlek angyalom! Maga mondja, hogy ezerszer el volt mondva!)

TARTALOM.

Szöveg: Ipolyi Arnold. — Széll Piroska ravatalánál. (Költemény.) Szász Károlytól. — A madarak életéből. Vidonyi Józseftől. — Sándor Mátyás. Verne Gyula regénye. — Büntetésnemek a khinaiaknál. — Egyveleg. — Bars-Szent-Kereszt és Nagy-Várad. — Barangolások az állatkertben. Várnai Sándortól. — Egy forgószél Észak-Amerikában. — Irodalom és művészet. — Közintézetek és egyletek. — Mi ujság? — Egyház és iskola. — Halálozások. — Sakkjáték. — Szerkesztői mondanivaló. — Hetinaptár.

Képek: Ipolyi Arnold. Kovács Mihály festménye után. — Forgószél Éjszak-Amerikában: 1. Sank Rapids város szétdulás. 2. Hid Kansas-Cityben. 2. Utcza Kansas-Cityben. — A budapesti állatkert környéke: Az állatkertbe vezető ut. A tó. A városliget Andrássy-uti torkolata. A Stefánia-út. Háry Gyula rajza. — A budapesti állatkertből. (Hat képpel.) — Sándor Mátyás. (Két képpel.) — Püspöki nyaraló Bars Szent-Kereszten. Bubics Zsig-mond rajza. — A nagyváradi székesegyház és püspöki lak. Bubics Zsigmond rajza. — Ipolyi püspök pecsétje.

HETI NAPTAR. *Julius hó.*

Nap		Katholikus és protestans		Görög-Orosz	Izraelita
11	V	C 4 Pius pk. vt.	C 3 Pius pk.	29 E 4 P. és P a.	8 Odam
12	H	P. János	Henrik	30 12 apostol	9
13	K	Jenő pk. vt.	Margi	1 Julius	10
14	S	Bonaventura	Bonaventura	2 B Assz. m.	11 Okaz.
15	C	Apostolok osz.	Apostolok osz.	3 Anatól	12
16	P	Karm. B. A. †	Rúth	4 Krét. András	13
17	S	Elek hitv.	Elek	5 Martai özv.	14 S. Balák

Holdváltozásai: Ⓣ Holdtölte 16-án, 4 óra 25 pk. d. e.

Felelős szerkesztő: **Nagy Miklós.**
(L. Egyetem-tér 6. szám.)

Fehér és crême selyem Faille Française, Surah, Satin merveilleux, damastok, ripsek, taffoták és atlaszok, méterje 70 kr.,
egész fr- 10.65, szállit egyes öltönyökre és végszámra, vámmentesen a háztól *Henneberg G.* (cs. és k. udv. szállitó) selyemgyári raktára, *Zürichben.* Minták postafordultával. Levéldij 10 kr.

Csak az orvosok itélete irányadó arra nézve, hogy valamely gyógyszer bizonyos betegségekben hasznos-e vagy nem. Az általános használatba vett Brandt R. gyógyszerész svájczi labdacsait illetőleg számos egyetemi tanár nyilatkozataira utalunk. E labdacsok megnyerték az orvosok egybehangzó dicséretét, s kétségtelen, hogy ennek köszönhetik ama roppant nagy elterjedésöket, a melyben manapság mint kellemes, biztos és ártalmatlan hashajtó szer részesülnek.

Egy hatszor hasabzott petit sor, vagy annak helye egyszeri igtatásnál 15 kr.; többszöri igtatásnál 10 kr. Bélyegdij külön minden igtatás után 30 kr.

HIRDETÉSEK.

Kiadó-hivatalunk számára hirdetményeket elfogad BÉCSBEN: Dukes M. Riemergasse 12, Schalek Henrik Wollzeile 12, és Oppelik A. Stubenbastei 2.

1886. julius. 115. sz. 1886. julius.

BUDAPESTI SZEMLE

a M. Tud. Akadémia megbizásából szerkeszti

GYULAI PÁL

TARTALOM:

A szent Grál. — Heinrich Gusztávtól.
A gazda-osztály Észak-Amerikában. — Bernáth Istvántól.
Észrevételek a Vámbéry-féle honfoglaló magyarok jellemzésére. — Hunfalvy Páltól.
Társadalmi problemák az államregényekben. (III.) Medveczky Frigyestől.
A Dabóczy-család. Regény. (I.) — Pálffy Alberttől.
Bozzai Pál hagyományaiból. — I. Holdas éj. II. Hallgass el! III. Elhagyatva. IV. Lant és kard. V. Végsohaj.
Néhány szó a középiskolákról. — Trefort Ágostontól.
Hillebrand utolsó munkája. — rf.
Értesitő. Acsády Ignácz: Magyarország Budavár visszafoglalása korában. Cs. — Telkes Simon: Áruforgalmunk. —s. — Rudnyánszky Gyula: Fényben és árnyban. Költemények. V.—M és T: Nem illik. rf. —

A BUDAPESTI SZEMLE megjelen évenként tizenkétszer 120 ivnyi tartalommal.

A **Budapesti Szemle** tájékozni igyekszik a magyar közönséget az eszmékről, melyek világszerte foglalkoztatják a szellemeket s mintegy közvetitő kiván lenni egyfelől a szaktudomány és a mivelt közönség, másfelől a hazai és külföldi irodalom közt. **E mellett lehető széles tért nyit a nemzetgazdasági közleményeknek, a m. tud. akadémia nemzetgazdasági bizottságától támogatva.**

Megjelen évenként 12-szer 10 ívnyi havi füzetekben. Előfizetési ára bérmentes küldéssel egész évre 12 frt, félévre 6 frt. Előfizetéseket minden könyvárus elfogad. Bécsben, Szelinszki György cs. k. egyet. könyvárus, I. Stefansplatz Nr. 6.

Az előfizetési pénzek az alulirt társulat kiadó-hivatalába küldendők be, vagy a könyvárusokhoz, a kik szintén föl vannak hatalmazva elfogadásukra.

FRANKLIN TÁRSULAT
magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten.

Paris — PURETÉ DU TEINT — Flac.
LE LAIT ANTÉPHÉLIQUE
pur ou coupé d'eau, dissipe
ROUSSEURS, HALE, ROUGEURS
TEINT COUPEROSÉ, RIDES
MASQUE DE GROSSESSE
RUGOSITÉS
BOUTONS
Rend et Conserve la Peau claire et unie
CANDÈS & Cie — Bd St-Denis, 26
Et chez les Parfumeurs et Coiffeurs.

Előfizetési felhivás

1886 julius 1-én egy uj egész évi előfizetést nyitunk a

Magyar Merkur

hiteles sorsolási tudósitóra.

Ezen lap **magyar-német szövegben havonként 2—3-szor** jelen meg, esetleg **gyakrabban** is, és közvetlen minden **jelentékeny huzás után** könnyen érthető és czélszerü tabellás áttekintéssel közli a hiteles huzási jegyzékeket, továbbá a hátralékokat t. i. a **kisorsolt,** de még át **nem vett nyereményeket,** ennélfogva a sorsjegy-birtokosra nézve **nélkülözhetlen közlöny.**

Az előfizetés legczélszerübben **postautalvánnyal** eszközölhető és a **Magyar Merkur** sorsolási tudósitójához: **Budapest hatvani utcza 17.** czimzendő.

Előfizetési ár:
bérmentesen házhoz küldve vagy posta utján egy egész évre csak **2 ft.**

A Magyar Merkur kiadóhivatala.

Egy beteg- és gyermek-szobából

se hiányozzék a

BITTNER-féle

Conifera-Sprit,

a valódi fertőtlenitő és balzsamos gyantás, belégzési szer a légző szervek bajainál.

Kapható a gyógyszertárakban,

azonban **világosan Bittner-féle Conifera-Sprit** és **Bittner-féle szabadék. porlasztó** kérendő.

2015 Fő letét:

BUDAPESTEN: Török József gyógyszert., király-utcza 12

A Franklin-Társulat kiadásában megjelent és kapható.

Dr. JHERING RUDOLF.

MAGÁNJOGI ESETEK

MAGYARITOTTA

Dr. SCHWARZ GUSZTÁV.

E könyv a gyakorlati jogoktatásnak van szánva, és száz tanulságos és élvezetes alakban előadott esetben a magánjog összes terét fölkarolja.

Ára fürve 1 frt 20 kr.

Deák Ferencz beszédei.

Második kötet.

1848—1861.

Összegyüjtötte

KÓNYI MANÓ.

Ára füzve 2 frt 40.

Az I-ső kötet 1829—1847, ára füzve 4 frt.

A Dr. Forti-féle sebtapaszról.

Ezen általanosan kitünőnek elismert gyógytapasz rendkivüli gyógyereje, oszlató, érlelő s fájdalmat csillapitó hatása által legyorsabb, legbiztosabb s egyszersmind gyökeres gyógyulást eszközöl különnemü bajokban. Ily bajok a torokgyuladás légcsőhurut, bőrkés barnaság, hártyás-gyik (Croup, Angina), mindennemü megsértések, harapás szurás, vágás vagy égés által támadható sebek, megforrázás, darázs- vagy méhszurások, bujasenyves és egyéb konok fekélyek, zuzatások (contusiók) meglepő gyors fájdalomcsillapitással, — rögzött daganatok, gümők, tályogok (fogtályog is), pokolvar, (carbunculus, pustula maligna), megkeményedések, gennyedések, vérkelések, minden mirigybetegségek, görvélyes fekélyek, fagydaganat, ujjféreg, körömfolyás, körömméreg, vadhus, tagszivacs, csontszú. kificzamitás és megrándulások, helyi csúz, továbbá a szülés utáni lábsebek és daganatok, fajós, fekélyezett vagy már gennyes női mell, — sok nö már csirában volt emlőráktól — a különben elkerülhetetlen életveszélyes sebészi műtét mellőzésével — egyedül ezen jeles sebtapasz használata által menekült meg. A fül-nyilalás, nemkülönben a torok-mondolák gyuladásánál hathatós szolgálatot tesz. — Holyag-tapasz vagy mustárlisztből borogatások után használva, méltán valóságos enyhszernek nevezhető, minthogy nem csupán enyhitést szerez, hanem mivel inkább a beteget kinos fájdalmaitól azonnal tökéletesen megszabaditja. Végre a testbe teljesen belemélyedt bárminemü szálka, darázs vagy méh fulánkja csupán ezen tapasznak rövid idei használata folytán annyira előtünik, hogy azután a testből közönségesen szabad kézzel, sebészi műtét és fájdalom nélkül, könnyen kihuzható, mire a seb gyógyulása gyorsan bekövetkezik. **A csomagok ára a kisebbeknek 50 kr.,** a **nagyobbnak 1 frt,** használati utasitással együtt. Postán küldve 20 krajczarral több.

A száz meg száz köszönőlevél közül közlünk egyet, mindenki megitélheti, hogy ez nem afféle gyártott reklámlevél. amilyeneket gyakran olvashat az ember. Tekintetes Ur! Mélyen tisztelt férfiu! Ön nagybecsü és a szenvedő emberiségnek oly kiszámithatlan előnyt biztositott tapaszát megkaptam, sietek Önt tudatni, mikép Práger Béla nagy-kanizsai gyógyszerész urral a tapasz árulása végett érte eztem, ki is hajlandónak nyilatkozott a bizományosságot elvállalni, szerintem lehetséges volna azt neki azonnal küldeni és vele üzleti összeköttetést nyitni. — Ezt annál is inkább kivánom, mert ott — hiszem, hogy nagyobb kelendoségnek fog örvendeni, mert igazán megvallva, e tapasz megbecsülhetlen oly házi kincs, melyet mint nélkülözhetlent, mindenki háznál tarthat, én már számosak baján ennek segélyével segitettem, a számosak közül csak ezt emlitem fel.

Az eszteregnyei biróné alig 3 hetes csecsemojét a halál elragadta, a különben jól táplált anya emlőiben a tej gyuladást idézvén elő, már e szegény anya negyed napra oly lázas állapotba jött, hogy sem éjjel sem nappal egy perczet sem volt képes nyugodni, már-már a kétségbeesés örvényének szélén állt, midőn esetlegesen a sors házához vitt, hol értesültem e borzasztó fájdalom, szóval e kinos állapotról meggyőződtem; eszembe jött Önnek tapasza, férjével azonnal Kanizsára rándultam a szenvedö asszony részére a tapaszt megvettem, azt rögtön kiküldöttem utasitásom folytán azt felrakták és képzelje el a hallatlan eredményt, a nő még azon éjjel több óráig aludt s harmadnapra már csak az anyai emlön a gyuladásnak homályos jelei láttattak, igy e szegény nő az ön kitünő tapasza folytán nemcsak a borzasztó szenvedéstől, de attól is, hogy a női kellem egyik ékességét képező emlője kifakadastól, ezzel a kisebbedéstűl megmentetett.

Volt eset egy igen tisztelt és becsült uriháznál, hol szinte a nő bal kezén sérülést kapott, — a gyuladást az orvosi segély nemhogy eloszlatta volna, sőt az a seb tovaterjedése és erősebb gyuladása által mindig nagyobb és nagyobb aggodalmat idézett elö, mig végre az Ön tapasza itt is a leghathatósban működött, a gyuladást, ezzel a lázt is eloszlatta. Nálam igen természetes, hogy folyton a háznál készen van, mihelyt elfogy, azonnal más rendeltetik, természetes, hogy többnyire csak a szenvedők közt osztatik ki, mig nem tudják elegendőleg a jótékonyságot megköszönni. Tisztelettel maradván a tekintetes urnak kész szolgája, Nagy-Kanizsa, junius 17-én, 1876. **Kovács szolgabiró,** s. k.

Központi küldeményező raktár Budapesten: Török József gyógyszerész urnál, király-utcza 12. sz. Továbbá Tallmayer és Seitz, Kochmeister Frigyes utódai és Neruda Nándor uraknál, vidéken minden nagyobb város gyógyszertárában.

Ezen kitünö hatásu, nem eléggé ajánlható gyógyszer készitője FORTI LÁSZLÓ. Lak: Budapest, I. k., Nándor-utcza 3.

jára tervezett beigtatás azért maradt el, mert a pápai bulla nem érkezett meg.

Arany szobra. Az Arany-szobor bizottsága legutóbbi ülésén a szobor elkészítésére hirdetendő pályázat szövegét állapította meg, melyet a legközelebbi napokban tesznek közzé. A pályázat határideje 1887 május 1-én jár le. Lesz négy dij. Az első dij: a tervezet kivételével való megbizás; második dij 1500 forint; harmadik dij 1000 frt és a negyedik ugyanannyi. A mintázatok egy ötöd nagyságban készítendők és a határidő lejártáig a szoborbizottsághoz beküldendők. Csak magyar szobrászok vehetnek részt a pályázatban.

A történelmi kiállitásra megérkezett herczeg Esterházy Miklós fraknói kincstárából a kiszemelt anyag, összesen 103 tárgy, melyek a hozzájuk főződő történelmi eseményeknél, valamint műbecsüknél fogva a kiállítás egyik legérdekesebb gyüjteményét fogják képezni.

A tárgyak közt van egy olvasó, melyet XI. Incze pápa ajándékozott 1687-ben Lipót császár és magyar királynak, kinek ajandékából viszont Esterházy Pál herczegnádor tulajdonába ment át. Egy másik olvasó, melyet szintén Incze pápa ajándékozott Sobiesky János lengyel királynak. Ezüst zászlócsucs, melyet gróf Esterházy Miklós a töröktől 1623-ban foglalt el Érsekujvárnál; rajta e felirat olvasható: «Gróf Esterhási Miklós ujvári Generalisságában meli Törököt Betlen Fejedelem hozot volt ki Második Ferdinánd Római Chiázár és az keresztienség ellən igen erős és kemény Hitlevele és Fogadása ellen — Ibrahim Boszniai Bassa zászlóján való vért meliet egineháni töb szép zászlókkal és közel négi ezer keresztien Raboknak el szabaditásával niertek el tőle Ujvárnál 1623. Esztendőben szent András napján.» Egy hosszú rovás, a melyen 4000 török kézből kiszabadult keresztény rabnak számai vannak felmetszve, a kiket Esterházy Miklós szabaditott meg, midőn Érsekujvárnál a törököket megverte. Egy töröklámpa festményekkel, melyet a surányi ütközet alkalmával 1622-ben Esterházy Miklós gróf, akkori ujvári kapitány, Ibrahim pasától foglalt el. Egy elefántcsonttal diszített buzogány, melylyel Kinizsy Pál a törökök ellen harczolt. Egy finom sodronyszövetű pánczéling, melyet 1682-ben Musztafa janicsár aga viselt. Sobiesky János lengyel király díszöltönye vörös atlaszból, 30 darab arany gombbal. Ezenkívül több egykoru arczkép, fegyver egészíti ki a ritka becsű gyűjteményt.

A kholera Fiumében. Az utóbbi napokban Fiumében több kholera-eset fordult elő, köztük nehány halálos kimenetelű. A nép alsó osztályából ragadta első áldozatait, s habár csak szórványosan jelentkezett a baj, a városban nagy aggodalmat okozott, és sokan elhagyták Fiumét. A kormányzó, gr. Zichy Ágost Budapestre jött, hogy jelentést tegyen a belügyminiszternek, ki köriratban figyelmeztette a hatóságokat, hogy a Fiuméből jövő utasokra felügyeljenek. Már Kameral-Moraviczában a Fiuméből jövőknek orvosi vizsgálat alá kell magokat vetni, a vaggonokat kicserélik és fertőtlenítik. A kivándorlás Fiuméből oly nagy, hogy a fiume-károlyvárosi vasut mentén fekvő községek már egészen megteltek. Már horvát területen, Susakban, Fiume horvátországi oldalán is fordult elő kholera. *Triesztben* az utolsó napokban csak egy-két eset fordult elő; *Olaszországban* azonban terjed a járvány.

A Magyar-Franczia biztosító részvény-társaság (Franco-Hongroise) életbiztosítási osztályához *1886 jun.* hóban benyujtatott 300 ajánlat 484,500 frt összegről és kiállíttatott 271 kötvény 449,500 forint biztosított összegről.

Az 1886 év első felében 1997 ajánlat 3.745,800 frt összegről nyujtatott be és 1703 kötvény 3.081,000 frt biztosított összegről állittatott ki.

Riunione Adriatica di Sicurta cs. kir. szab. biztositó társaság Triesztben. Ezen társulat évi rendes közgyülése, melyen az 1885-iki forgalmi év zárszámadásai és üzletjelentése tárgyaltatott, folyó évi junius hó 23-án tartatott meg Triesztben; a terjedelmes, minden üzletágazatot feltüntető üzlet-jelentés rövid kivonatát következőkben ismertetjük: I. Életbiztositások: 1885-ben 8.679,444 frt tőke és 18.599 frt járadékról lett kötvény kiállitva, 1885. deczember hó 31-én érvényben volt biztositások 36.877,045 frt tőke és 81.237 frt járadékra rugtak s e szerint a tiszta emelkedés 4.318,750 frt biztositott tőke és 13.787 frt járadék. Ezen osztály dijbevétele 308,304 frttal emelkedett mult év ellenében és 1.595,158 frtra rugott. Haláleset, tulélési és kiházasitási biztositás fejében 695,285 forint fizettetett ki, mely összegből 43,979 forint viszbiztositókra esik. Azonkivül 144,081 frt függőben levő haláleseti és tulélési biztositások fedezésére tartalékba helyeztetett. — A dijtartalék 1885. deczember hó végével 7.447,390 frt volt, mely összegből 844,952 frt a viszbiztositókra esik s e szerint 526,388 frt tiszta emelkedés mutatkozik. — II. Elemi (tűz-, szállitmány- és jégkár-) biztositások. A dijbevétel ezen három ágazatnál 7.770,654 frt volt. Károkért 5.282,481 frt fizettetett ki, mely összegből 2.088,974 forint viszbiztositók terhére esik. Azonfelül 200.022 forint függőben levő károk fedezésére tartalékba helyeztetett. — Viszontbiztositásra ezen három ágazatban 3.137,244 forint adatott ki. A készpénztartalék a tűzbiztositási ágazatnál 1.530.362 frt és a szállitmány-biztositási ágazatnál 15,374 frtot tesz ki. A több évi tűzbiztositási dijtartalék tárczája 17.802,536 forintra rug. A Riunione létezése óta kerek 127 és fél millió forintot fizetett ki károkért. Az 1885. évi üzleteredmény igen kielégitő volt, mely kedvező eredmény eléréséhez többé-kevésbbé minden ágazat hozzájárult. A nyeremény 482,078 frt 24 kr., mely összegből első izben 150,000 frt a jégkárbiztositási tartalék emelésére és 45,335 frt 50 kr. az árfolyam-ingadozás tartalékának emelésére fordittatott. — A maradékból alapszabályszerüleg az általános nyereményalaphoz 51,114 frt 50 kr. csatoltatott, mely összeg, valamint az osztalék és a társulat hivatalnoki takarék- és nyugdijpénztára részére adományozott összeg levonása után 183,235 frt 89 kr. marad a részvényeseknek osztalékul. Az osztalék részvényenkint 55 frtban állapittatott meg (1884-ben 50 frt volt) és julius hó 1-től kezdve fizettetik ki. — A tartalékok 1885-ben 825,445 frttal emelkedtek és deczember hó végével 9.815,258 frtra rugtak, mely összeg következőleg osztódik el: az életbiztositási ágazat dijtartaléka 6.602,439 frt, — a tűzbiztositási ágazat dijtartaléka 1.530,362 frt, a szállitmánybiztositási ágazat dijtartaléka 15,374 frt, — a jégkárbiztositás külön tartaléka 550,000 frt, — az A) mérlegárfolyam ingadozásának tartaléka 181,093 frt, — a B) mérlegárfolyam ingadozásainak tartalékalapja 152,809 frt, — az életbiztositási osztály külön nyereménytartaléka 150,000 frt és a nyeremény-tartalékalap 633,181 frt. A közgyülés által meghatározott alapszabályváltoztatások a társulat alapszabályszerü tartamának meghosszabbitását és az évi közgyülésekhez való meghivás idejének megröviditését illetik. Az alapszabályok értelmében történt választások eredménye: báró Reinelt Károly, a trieszti kereskedelmi- és iparkamara elnöke és báró Morpurgó Marco, az osztrák-magyar Lloyd-társulat elnöke igazgatóknak és pedig előbbi ismét, utóbbi az elhalálozott Landauer Gusztáv helyett választatott meg; Afenduli György és pojai gróf Alberti Emil felügyelővé ujból megválasztatott.

SAKKJÁTÉK.

1392. szamu feladvány. Berger J.-töl.

Sötét.

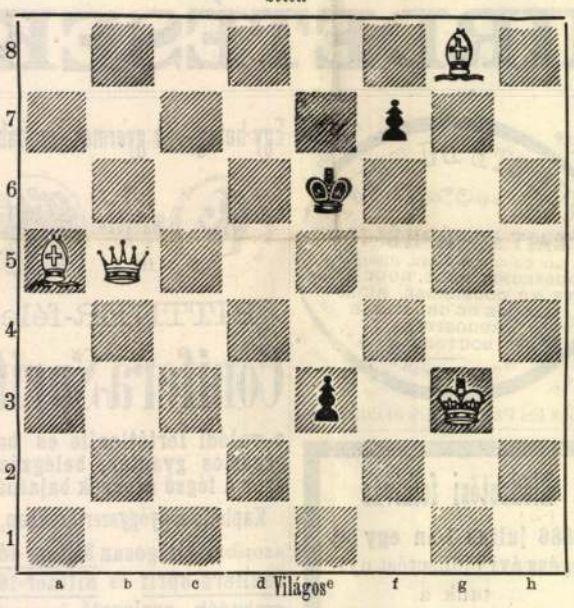

Világos indúl s a harmadik lépésre mattot mond.

Az 1385. sz. feladvány megfejtése.

Nemo O.-tól.

Megfejtés.

Világos	Sötét.
1. Ke8—d7 --- --- ---	Kd4—c5 (a)
2. Hc1—b3 † --- ---	Kc5—b5
3. Ve6—c6 matt.	
a.	
1. --- --- --- --- ---	Hb1—d2 (b)
2. Hc1—e2 † --- ---	t. sz.
3. H v. V matt.	
b.	
1. --- --- --- --- ---	Hb1—c3
2. Hc1—b3 † --- ---	Kd4—d3
3. Ha2—b4 matt.	

Helyesen fejtették meg: *Budapesten:* K. J. és F. H. Andorfi Sándor. — Kovács J. — *Az Erkel-sakktársaság nevében:* Exner Kornél. — *Tarnóczon:* Németh Péter. — *H.-Nádudvaron:* Blanár János. — *A pesti sakk-kör.*

HALÁLOZÁSOK.

Széll Piroska, Arany János unokája, meghalt e hó 4-én, élete tavaszi virágában. A nagy költő kedvencze volt, kiben elhalt leányát vélte feltalálni s kit körülvett költészete fényével is. A kik ismerik «Toldi szerelmét», ismerik Piroskát is. E kedves fiatal lánynak, és oly korán elköltözött édes anyjának emléke ott van megörökítve meghatón. A költő leányának «két árva leánya», «kedvesem egyetlen kedves maradványa,» «róla (Juliskáról) vetett árnyék» — immár visszahozhatatlanul egyedül a költészeté és csak a dalnok énekében él tovább és övéi fájó szivében. Gyorsan hervadt, nehány hétig tartott e szép virág fonnyadása. Májusban tüdőbaj jelentkezett, s nem volt többé szabadulás. Széll Piroska a nagy költő mellett nevekedett, öröme, vigasza volt. A költő hátrahagyott iratai közt van egy kis költemény is, mély kifejezője az aggodalmaknak, melyeket az unokáért érzett. «Piroska betegségében» a czíme a költeménynek, s 1871. decz. 28-ika van aláirva. A költő igy sohajt föl:

> Azt hittem: *öröm* vagy, s kezdettem örülni,
> Eltakartál egy sirt, hogy szemem ne lássa:
> Korán volt reményért hozzád menekülni:
> Csak a fájdalomnak vagy te folytatása.

Aranyt nem sokára követte a sirba özvegye is. Piroska ekkor sógora, Arany László családi körében találta folytatását a szeretetnek. Még csak most lépett, mint felnőtt leány, a világba. A hol megjelent, mindenütt érdeket keltett a költő unokája, Halála mélyen megrendítette mindazokat, a kik a társaskörökből, az akadémia és szépirodalmi társulatok gyüléseiből ismerték az ifju hölgyet. Elhunytáról a családi gyászjelentés igy szól:

«Arany László maga s neje, Szalay Gizella és sógora, Széll Kálmán nagyszalontai ev. ref. lelkész nevében szomorodott szivvel jelenti szeretett unokahuga, illetőleg leánya *Széll Piroskának*, 1886. évi julius 4-én hajnali 3 órakor, husz éves korában nehány heti betegség után bekövetkezett halálát. A boldogultnak földi maradványai a halottas háznál (Hermina mező, Erzsébet ut, Ráth Károly-féle villa) julius 5-én délután 5 órakor, a reformált egyház szertartása szerint tartandó végtisztelet után, a kerepesi ut melletti sirkertben fognak örök nyugalomra helyeztetni. Budapest, 1886. julius 4-én. Nyugodjék békével!»

A virágokkal borított ravatalon sokan nézték meg az elhervadt virágot. Lábtól nagy liliomkoszoru nyugodott, leomló szalagján e nehány szó: «Egyetlen, szeretett leányának — a bánatos édes apa.» Koszorukat helyeztek még a ravatalra: Arany László és neje (Egyetlenünknek), Csengery Antal özvegye (Szeretett Piroskájának — Csengery néni), Szász Károly (Piroskának — Szász bácsi), Gyulai Pál (Piroskának), Heinrich Gusztáv és neje, — Hellebrant Árpád és neje, — Mészáros Károly és neje. — Lovassy Ferencz és családja (Piroskának). Továbbá egy nagy, örökzöldbe font rózsakoszoru, melyet két szerető néne — Linka és Malvin — küldöttek utolsó ajándékul a boldogult rokonnak s egy egyszerű, kis koszoru, melyen csak ennyi áll: Piroskának. A boldogult legkedvesebb barátnője, Kemény Karolin küldötte. A temetésen megjelentek mindazok, kiket rokoni, baráti kötelék fűz a családhoz, s nagy közönség bánatosan osztozni a mély gyászban. A koporsónál lesujtva állt az atya. Az egyházi szertartást *Szász* Károly püspök végezte, Aranynak régi ismerőse, tanártársa s a családnak barátja. Megindultsággal hangoztatta a vallás vigasztaló szavait. Többször erőt vett rajta a meghatottság és senki sem volt, a kit meg ne illetett volna, mikor a pap-költő érzésteljes költeménynyel bucsuztatta el a költő unokáját. A költeményt lapunk más helyén közöljük. Majd emelkedett szellemü imával fordult az egek urához, s ezután megindult a gyászmenet a temetőbe. Piroska most már ott van ismét nagyatyja mellett.

Elhunytak még a közelebbi napokban: Csicseri Orosz András földbirtokos, Ungmegye volt alispánja, a régi megyei élet veteránja, 82 éves korában Csicserben. — Pallini Inkey Zsigmond földbirtokos, 68 éves, Szent-Lőrinczen s halálát szélés kiterjedésü rokonság gyászolja. — Idősb Török István, zilahi ev. ref. főtanodai tanár, szilágymegyei közgazdasági előadó, életének 65-ik és tanárkodásának 36-ik éveben Zilahon. — Vallovich Alajos, ferenczrendi szerzetes és német hitszónok. Pozsonyban. — Chlum Venczel n.-sztamorai plébános 72 éves. — Wolff János r. k. áldozár Vingán. — Intin Vazul g. keleti kath. lelkész, Réven. — Erdélyi István, a fővárosi államrendőrségi bejelentési hivatal helyettes főnöke, 65 éves. — Bartók Károly budapesti kir. alügyész, ki hosszabb ideig a győri törvényszéknél is működött, egy év óta azonban a lipótmezei tépolyházban ápolták. — Schverda Sándor fővárosi számtiszt, a Rókuskórház fölvételi hivatalának főnöke, élete 35-ik évében Bánhidán, Komárommegyében. — Méhely Nándor, a sárosmegyei gazdasági egylet titkára, 49 éves, Eperjesen. — Nemes-magasi Magassy György ügyvéd, a gergeli ev. gyülekezet felügyelője, 65 éves. Külső-Vathon. — Kürz Albert 1848/49-iki honvédtiszt s Jász-Nagy-kun-Szolnokmegye törvényhatósági bizottságának tagja, élete 55-ik évében Jászkiséren. — Fekete Márton egeresi birtokos és kolozsmegyei bizottsági tag, 68 éves. — Kovács Ferencz temesvári polgár, 63 éves. — Csudics Miklós horvát képviselő és a magyar országgyülés tagja Glinában. — Barátosi Tóth Károly 1848—49-iki honvédhadnagy Kézdivásárhelyen. — Kreonka Mihály városi hivatalnok, 68 éves, Miskolczon. — Schober Ernő nyug. hivatalnok, 64 éves, Győrött. — Lukafalvi Szarka Ferencz, m. kir. sóhivatali pénztárnok, 55 éves, a verőczemegyei Tarazováczon. — Nyárádgálfalvi Sipos Ferencz 46 éves, Vaján. — Sztraka Lajos, a messze környéken hírre jutott szarvasi borbély, ki mestersége mellett a «magyar nyelv szótárának» elkészítésével is foglalkozott, sokak mulatására. Paulay —

FELVONULÁS A RÁKÓCZI-ÚTON.

A NAGY KÖRÚTON.

MOZGALMAS NAPOK

közben lassan, de bizonytalanul bandukolt hazafelé, önérzetesen mormolta,

— Vagyok olyan polgár, mint Herendi . . .

Másnap reggel — kilencz óra se volt még — a várnagy hivatta a birót. Egy hajdút küldött érte a vármegyeházáról. Vármegyeháza, várnagy, hajdú, — hiszen ha legalább egy-két százesztendős történetet beszélnék, a tisztelt olvasó legalább megremeghetne, kikerül-e még a biró a vármegyeháza kapuján — élve; de igy, hiába, biztosra veheti, hogy mégis csak kikerül. Ámbátor az is igaz, hogy a várnagy roppantul vésztjósló képpel fogadta a birót a kegyelmes úr lakóosztályának az előszobájában.

— Az Istenért, biró úr, mit csinált, mit cselekedett? — kérdezte minden bevezetés nélkül s olyan tragikusan, hogy Herendi akaratlanul elmosolyodott.

— Nem, ez nem nevetni való — folytatta a várnagy — ebből komoly baj lehet! Tudja-e, mit cselekedett? Arczul ütötte . . . Megsértette a kegyelmes úr huszárját! A Johant! . . .

Herendi elkomolyodott s egyszerre mintha hirtelen megnőtt volna ő maga is, a hangja is.

— Arczul ütöttem egy szolgát, mert nem engedelmeskedett és mert gorombáskodott!

— Kérem, kérem, ne heveskedjünk. De hát tudta-e biró úr, hogy az a kegyelmes úr huszárja volt?

— Nem tudtam; de ha tudtam volna, akkor is pofon ütöttem volna! Mert senkitől sem tűrök el gorombaságot. Hivatalosan rendelkeztem, olyankor pedig nekem mindenki engedelmeskedni tartozik, maga a kegyelmes úr is . . .

— Ne olyan hangosan! — mondta volna a várnagy, ijedten tekintve a szomszéd terem felé, de már késő volt: a biró utolsó szavaira hirtelen elétermett maga a kegyelmes úr. A várnagy elhalványulva vonult a szoba sarkába.

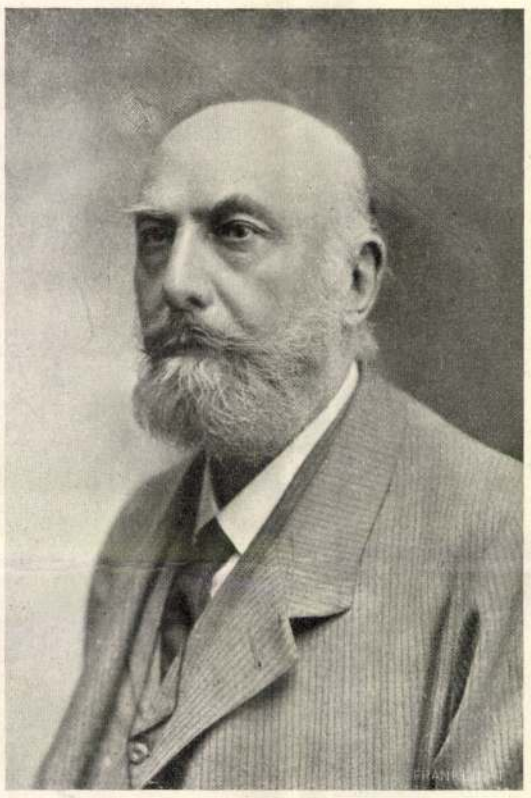

WARTHA VINCZE A MŰEGYETEM MOST ELHUNYT KIVÁLÓ TANÁRA.

A főispán barátságosan mosolygott s kezet nyujtott a birónak.

— Tökéletesen igaza van a biró úrnak — mondotta. — Nekem azonban személy szerint kellemetlen az eset s nagyon szeretném, ha meg nem történt volna.

— Én is sajnálom, hogy megtörtént — mondta a biró udvariasan.

— Ezt örömmel hallom. Így könnyen és békésen el lehet intézni a dolgot. Ha a biró úr hajlandó kijelenteni, hogy sajnálja . . .

— Ezt ezennel ismételten kijelentem . . .

— Helyes; de mégis bizonyos formában kellene ezt megtenni . . . neki . . . a sértettnek . . .

A biró összeránczolta a homlokát.

— Bocsánatot kellene kérnem . . . erre méltóztatik gondolni?

— Hát igen . . . Nem kétlem, a biró úr hajlandó reá . . .

— Nem, erre nem vagyok hajlandó — mondta a biró határozottan.

— Erre nem hajlandó a biró úr?

— Egyáltalán nem.

— Baj, baj . . . — mormolta a főispán kedvetlenül. — Akkor hát — folytatta más hangon — egészen, másképen kell intézkednem; akkor hát nincs tovább mit beszélnünk . . .

A kegyelmes úr hidegen bicczentett a fejével s elvonult; a biró meghajtotta magát, sarkon fordult és elsietett.

Ezzel vége is van a történetnek; és én, az iró, nagyon sajnálom, hogy épen itt, a végén, nincs semmi csattanója; de hát hiába, — nincsen. Csak annyi tartozik még hozzá, hogy a kegyelmes úr csakugyan másképen intézkedett: megvonta a barátságát a birótól. Kalkovics a vármegye ellenségének tekintette Herendit s ezentúl más szabóval varratott. Szegény Johan sérelme azonban sohasem nyert hivatalos elintézést. A főispán sokszor bevonult még a városba, de alig fogadta a Herendi köszönését, pedig ez mindig tisztességgel megemelte a töröksapkáját; Johan a bakról egy gyűlöletes pillantást vetett feléje, aztán hirtelen az utcza másik oldalára fordította a fejét . . .

Hogy el ne felejtsem mondani: Johan nyomban az eset után egy új, czifra faragású szivarszopókát kapott; a kik látták, hamarosan megállapithatták róla, hogy finom tajték és gyönyörűen szivódik . . .

ÖRÖK HARCZOSOK.

Mindig tusáztam, mindig csatáztam,
Kinn táboroztam, szabadban áztam,
Nyáron izzadtam, telente fáztam,
Kebelemen kenyerem, hátamon házam.

Előre törtem: döntöttek hátra,
Gyávák sarkamban, elől a bátra;
Csaholva szabdalták testi ruhámat,
S birkózott bennem harag és bánat.

Mikor sújtottam szivem-rendűlten:
Magam is vélök porba terűltem;
Ránk jajdúlt a föld feddő bús jajjal:
Miért bánik így a magyar a magyarral?

Véres századok gyászos példája
Korbácsol minket vivó hajszára.
Ural tövétől az Oczeánig:
Magyar sziv holtig vérrel virágzik.

Lovon születtünk, lóról beszélünk;
Mindig rohanunk, mégis elkésünk.
Zászlónk foszlánya: szemünk fedője,
Testünk: lelkünknek bús temetője.

Mért volnék hát jobb, nemzetem, nálad?
Sötét szemünkben testvér a bánat.
Ha újulsz, én is veled újulok,
Ha hullasz, én is teveled hullok.

Mért szánjam-bánjam megvagdalt arczom?
Tied is véres áldatlan harczon.
Ha más baj nincsen: öntestét marja
Magyar Istennek furcsa magyarja.

Az élt e földön, ki vívott, tusázott,
Nemcsak szűz vizben: vérben is ázott.
Mi, boldog magyarok, bezzeg tusáztunk,
Örökös véres záporban áztunk.

Oláh Gábor.

ŐSZ.

Búsan mutat a falu tornya
A szürke, felhős, őszi égre,
Lélekre, szűzre, hófehérre
Ráhull a vágyak lassu korma.

Oh, lusta vágyak füstje, felleg,
Halottas inge dermedt tájnak,
Mellyel a víg szerelmek fájnak,
S halott harangok ünnepelnek.

Oh, lassu vágyak mérge, terhe
Miért is térsz meg minden fájó
Bús ősszel furcsa, messze tájról
Rontó varázsigéket ejtve?

Bús, őszi, lusta vágyak átka,
A merre hullsz, a lomb lehervad,
És bőg a réten a kivert vad,
És félti pártáját a mátka.

Szegedi István.

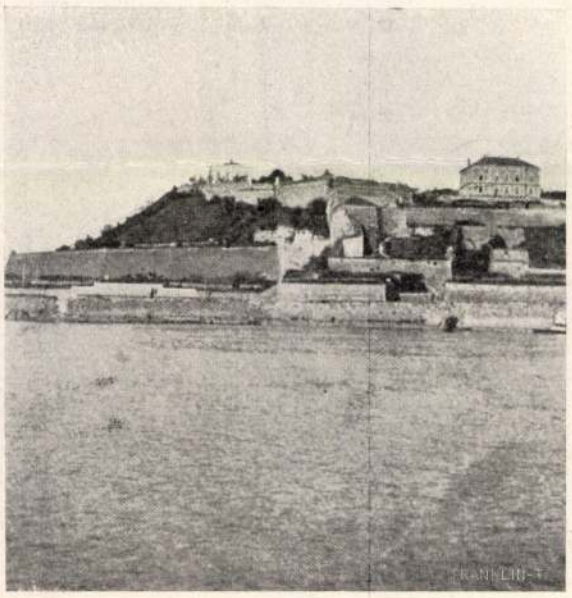

A BELGRÁDI VÁR (KALIMEGDÁN) A KASZÁRNYÁKKAL.

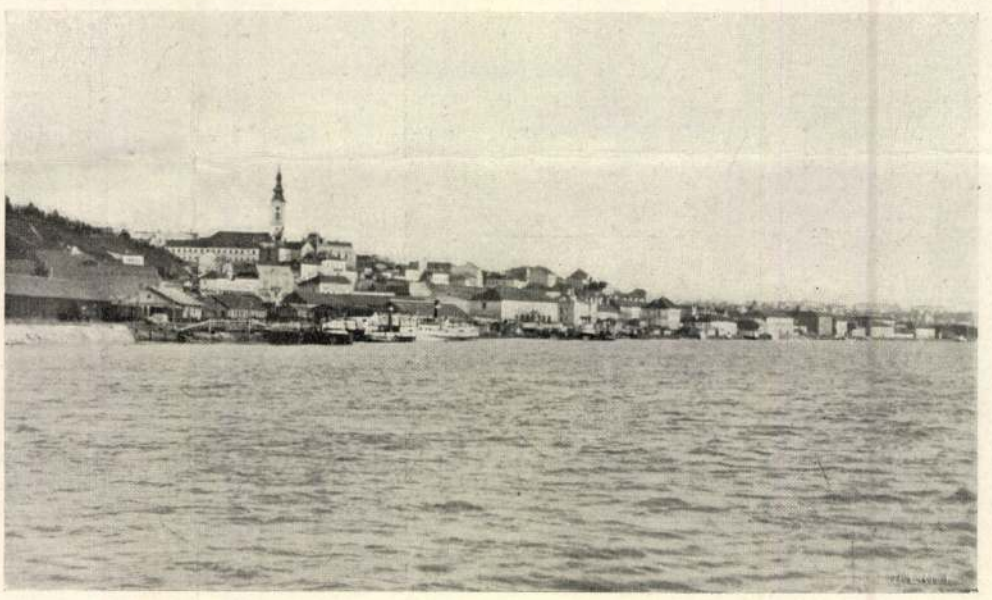

BELGRÁD, A SZÁVA FELŐL NÉZVE.

A KIRÁLY MELLSZOBRA A KIÁLLÍTÁSON.

A VADÁSZATI ÉS BAROMFI-KIÁLLÍTÁSBÓL.

A közönség folyvást érdeklődéssel látogatja azt a valóban sikerült és szép kiállítást a Városligetben, mely annyi vadászati vonatkozású tárgyat foglal magában, de egyszersmind szolgálatot tesz gazdaságunk egyik fontos ágának, a baromfi-tenyésztésnek is.

Az egyes helyiségek pompás berendezésükkel mindjárt megkapják a belépő figyelmét, a felhalmozott kiállítási tárgyak sokaságában pedig alig tudja, melyiket nézze előbb, hiszen mind oly szépek s egy vagy más tekintetben kiválók.

Ott vannak a jeles vadászok gyűjteményei, a tömérdek szebbnél-szebb agancs, mindenféle fegyverek, melyek közt feltünnek a kitünő tudós, *Wartha* Vincze régi puskái. Gróf *Zichy* Jenő ázsiai vadászzsákmányai előtt is sokáig állva marad a szemlélő, nem különben gyönyörködve nézheti a *Ghyczy*-család čabari (Fiume-megye) uradalmának gazdag kiállítását s *Főnagy* József érdekes tárgyait, valamint sok más egyebet, a mit csak egyszerűen felsorolni is sok volna.

Nagyon szépek a kitömött állatok; a *Lendl* Adolf, *Rosonowsky* Frigyes preparátumai fényesen bizonyítják, hogy a hazai tömészet menynyire kifejlődött s hogy e tekintetben a legelső sorban állunk. Az egyes állatok, állatcsoportok szinte élni, mozogni látszanak.

A vadászati kiállítás egyik legvonzóbb része az élő fáczánok csoportja. E gyönyörű gyűjteményben együtt van mindenféle fajú fáczán, sőt az ismerteken kívül több olyan is, a melyek keresztezésből származván, eddig ismeretlenek voltak.

Nem kevésbbé érdekes a baromfi-kiállítás is, hol a szárnyas aprójószág minden neme, faja össze van gyűjtve, a mint ezt a szakadatlan kukorékolás, gágogás, turbékolás már messziről elárulja. Nagyon tanulságos kiállítás a gazdasággal foglalkozókra nézve, de nagy mértékben érdekli a nem gazdaközönséget is a száz meg száz ketrecz, kalitka mozgalmas, élénk világa.

A kiállításról — melynek rendezésében kiváló érdeme van *Parthay* Gézának — bemutatunk ezuttal nehány képet, melyek fogalmat nyújthatnak az ott láthatók érdekes voltáról.

EGYETEMI ÉLET 1848 ELŐTT.

Ezelőtt 57 évvel a budapesti egyetem két évig tartó bölcsészeti tanfolyamán a mostani rendszertől teljesen eltérő szokások voltak.

A tantárgyakat latin nyelven adták elő; a magyar nyelv és irodalom tanulására hetenként pedig csak egy óra jutott. Ilyenkor Horvát István a fiatal egyetemi polgárokat ékes szavakkal arra figyelmeztette, hogy szabad idejük egy részét az anyanyelv tanulásának szentelni hazafias kötelességüknek ismerjék.

1844-ben Szaniszló kanonok (utóbb nagyváradi püspök) hittanár és egyetemi hitszónok, utána Ranolder (utóbbi veszprémi püspök) és Reisinger kegyesrendi áldozár tantárgyaikat már magyarul adták elő. Jedlik Ányos benczés pap, a fizika nagyhírű tanára, és Petzval Ottó, a felsőbb mennyiségtan tanára követték őket a magyar előadásban.

Az előadásokon, melyek reggeli 8-tól 10-ig, délután 2-től 4-ig tartottak, minden hallgatónak rendesen meg kellett jelennie. Az elmaradottakat (absensek-et) egy külön e czélra kirendelt szegényebb sorsú tanuló (curator) — ki ezért havonként négy pengő forintot, vagyis 12 huszast kapott, — följegyezte, s ezen jegyzéket az előadás után az illető tanárnak átadta.

Kedden délután és csütörtökön egész nap nem tartottak előadásokat.

Az egyetemen tandíjat nem kellett fizetni, csak beiratáskor kivántak négy pengő forintot, de szegényebb sorsú hallgatóknak ezt is elengedték. A befolyt pénzből a «curator»-t fizették, a fölösleg pedig az egyetem pénztárába került.

Vasárnap és nagyobb ünnepnapokon a római katholikus hitvallású tanulók az egyetemi templomban tartandó nagymisén és hitszónoklaton megjelenni kötelesek voltak. A távollevőket ismét a curator jegyezte föl. Az egyetemi templom két jobboldali oltár mellékfalain most is meglátszik ama fekete fatábla helye, melyen az egyes tanfolyamok hallgatóinak nevei fel voltak jegyezve. A templomban megjelenő hallgató neve mellé a táblába egy kis faszeget dugott s ezzel ottlétét igazolta. A templomban való hanyag megjelenést — negligentia in divinis — az iskolai év végén kiadott bizonyítvány egyik rovatába bevezették, a mi az illetőnek sok bajt és kellemetlenséget okozhatott.

A hittanár (exhortator) előadása előtt, mely rendesen hétfőn és pénteken 9-től 10-ig tartott, a nem katholikus hitvallású hallgatók a teremből eltávoztak. Azonban téli időben sok szegény sorsú hallgató szivesen maradt ülve a jól fűtött teremben.

A hallgatók névsorát, vagyis az úgynevezett katalogust a tanárok nagyobb része belátása szerint hetenként legalább egyszer, egy előre meg nem határozott napon felolvasta. Az ilyenkor ok nélkül meg nem jelent hallgatókat egyszer komolyan megintették, másodszor pedig a tanári kar elé idézve, egy- vagy kétnapi börtönre — egyetemi carcer-re — itéltettek. A carcer-ban ülő hallgatók az egyetemi pedellustól csekély fizetésért ennivalót kaphattak.

Ha valamely egyetemi tanuló többszöri megfeddés és büntetés ellenére is meg nem javult, a tanári kartól «consilium abeundi»-t kapott, vagyis azt javasolták neki, hogy az egyetemből kilépve, más életpályát válaszszon.

A tanárok tanulóikat bármely napon fölszólíthatták feleletre, s miután ily formán senki sem tudhatta, mikor kerül rá a sor, az előadásokra figyelni és a tankönyveket forgatni kénytelen volt. Első felhivásra az illető azt felelhette, hogy: «non sum paratus» (nem készültem el), — de másodszor e mentséget a tanár már nem fogadta el.

Minden évfolyamban két félévi általános vizsgát tartottak, a midőn a tanulók kitünőeknek, vagyis eminenseknek, azután 1-ső, 2-ik s végre a 3-ik vagyis utolsó osztályba tartozóknak nyilvánittattak. A 2-ik osztályba jutottak pótvizsgát tehettek, de már a 3-ik osztályt kapott hallgatók a tudományos pályát rendesen odahagyták.

Az egyetemi fegyelem elég szigorú, sőt bizonyos tekintetben túlszigorú volt. A gyakran kávéházakba, korcsmákba és szinházakba járó tanulókat szemmel tartották, sőt oly nyilvános helyek is voltak, melyekbe egyetemi polgár nem járhatott. Ilyen volt például a «Hét választó fejedelem»-hez czimzett korcsma, a Váczi-utczában (a mostani Nemzeti szálloda helyén), a «Két pisztoly» czimű kávéház, stb.

Egészben véve a budapesti egyetemi fiatalság erkölcsi magaviselete mindenkor kifogástalan volt. Midőn 1848 márczius 15-ike után nehány héttel fegyvert kellett fogni, a tantermek látogatóinak túlnyomó többsége a táborba vonúlt és csak a bénák, betegek, meg azok maradtak hátra, kiknél a bátorság hiányzott, bár ilyen alig akadt a sok közt.

Dr. HAZAY ISTVÁN.

1868—1901.

A főváros társadalmi és politikai köreiben egyaránt mély megilletődést és fájdalmas részvétet keltett az a váratlan hir, hogy dr. *Hazay* István miniszteri osztálytanácsos, a miniszterelnök titkára november 13-ikán szivszélhüdés következtében hirtelen meghalt.

Hazay rövid idei működése alatt általános kedveltségre tett szert mindazoknál, a kikkel hivatása összeköttetésbe juttatta. Pályájának gyors emelkedése azzal az idővel kezdődik, a mikor Széll Kálmán elfoglalta a miniszter-

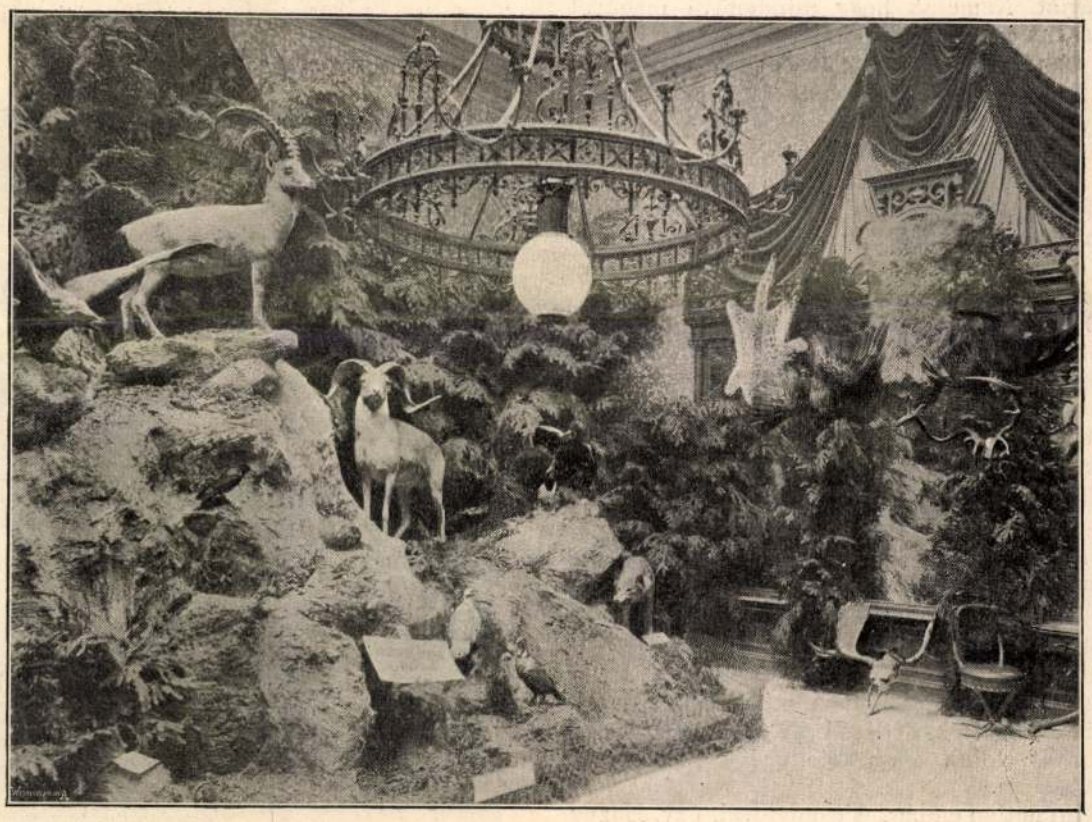

KESELYŰ, KŐSZÁLI KECSKE ÉS VADJUH.

A VADÁSZATI KIÁLLÍTÁS BUDAPESTEN. — Weinwurm fényképei után.

FÁCZÁN-CSOPORT.

elnöki széket s csakhamar azután őt választotta ki titkárául. Akkor miniszteri fogalmazó volt s hogy azóta, ily rövid idő alatt osztálytanácsosi rangra emelkedett, ez legnagyobb bizonysága annak a bizalomnak, kedveltségnek, melyet hivatalos működésével kelteni tudott.

Rokonszenves egyéniségét jól ismerték mindazokban a körökben, a melyek a miniszterelnökkel érintkezni szoktak. A hol Széll Kálmán megjelent, mindenütt vele volt Hazay is: a képviselőházban, hivatalos utazásokon, Bécsben vagy az ország bármely részében, Rátóton, a miniszterelnöki hivatalban. Állandó segédje volt a miniszterelnöknek; ismerte hivatala ügykörét a legapróbb részletekig, a jogi, politikai, személyi ügyek beható ismeretével és kitünő emlékező tehetségével nagyon hasznos szolgálatokat tett főnökének. Arról a száz meg száz ügyről, melyek hatáskörében napról-napra megfordultak, pontos felvilágosítással tudott bármikor szolgálni s pihenést nem ismerve, fáradhatatlan szorgalommal intézte el a reá bizott, sokszor jelentékeny fontosságú s bizalmas természetű feladatokat.

Szeretetre méltó modorával megnyert mindenkit, a ki érintkezésbe került vele: képviselőket, tisztviselőket, hirlapirókat, kihallgatást kérőket, kérvényezőket. Nagyon jól tudott az emberekkel bánni. Ritka gyors előléptetésének csak örült mindenki, nem volt, a ki irigyelte volna szerencséjét.

Széll Kálmán rendkívül szerette derék fiatal titkárját. Nemcsak hogy mindenüvé magával vitte, hanem mindenütt ki is tüntette s ismervén szervezetének gyöngeségét, nagy figyelemmel vette körül s vigyázott rá, hogy utazás vagy munka közben egészségében kár ne essék. Mondhatni, inkább apai barátja volt, mint hivatali feljebbvalója. Halála hírét is mély megindúlással hallotta bécsi utazásáról való visszatértekor s koporsójára koszorút küldött, szalagján e fölirással: «az én szeretett, hű, felejthetetlen Hazaymnak.»

Dr. *Hazay* István néhai Hazay Ernő országgyűlési képviselő és nagybirtokosnak volt a fia s 1868-ban Bátorkeszin született. Középiskoláit Pozsonyban, jogi tanulmányait pedig a budapesti és berlini egyetemeken végezte s megszerezvén a doktori oklevelet, a miniszterelnökségbe lépett. Nagy miveltségű ember lévén, a zenét és irodalmat is igen szerette s az utóbbival maga is sikerrel próbálkozott: élczlapokba számos elmés, szatirikus közleményt irt.

Alapos képzettsége volt a jogi és politikai tudományokban s az volt a törekvése, hogy a politikai pályán szerezzen képességeinek érvényesülési teret. Egy időben mint főispán-jelöltet is emlegették, de Széll Kálmán nem szivesen vált volna meg tőle s igy megmaradt hivatalában.

Mint nőtlen ember, édesanyjával, özv. Hazay Ernőnével együtt lakott s mikor ez rövid idővel ezelőtt megbetegedett, szerető gondoskodással s aggódó figyelemmel vette körül. A hajlott korú beteg úrnőt a Vöröskereszt kórházban ápolták s betegsége súlyos műtétet tett rajta szükségessé. Az operációt Kézmárszky Tivadar egyetemi tanár végezte teljes sikerrel, miközben Hazay István, a ki anyja betegsége miatt nem kisérhette el a miniszterelnököt bécsi útjára, fivérével, Hazay Ödönnel és sógorával, Marton Géza őrnagygyal, a kórház egy közeli helyiségében aggodalommal és izgatottsággal várta a betegszobából kiszivárgó hireket. Az operáczió sikeréről értesülve, kissé megnyugodott, estefelé azonban fivérével és sógorával együtt ismét kiment a kórházba, a hol előbb rokonát, a kórházi apáczák főnöknőjét akarta meglátogatni. A mint belépett a főnöknő szobájába, szó nélkül összerogyott s holtan terült el a padlón. A gyorsan odahívott orvosok nem tudtak rajta segíteni, csak megállapitották, hogy a halált szivszélhüdés okozta. Halálát anyján s testvérein kívül széles körű rokonság, köztük Berczik Árpád miniszteri tanácsos, a jeles vígjátékíró, és Kozma Andorné, szül. Fésűs Gizella, unokatestvérei, gyászolják. A család gyászában osztozik mindenki, a ki a derék fiatal tisztviselőt ismerte. Temetése pénteken, november 15-ikén ment végbe általános részvét mellett.

E. KOVÁCS GYULA SIREMLÉKÉNEK LELEPLEZÉSE.

E. Kovács Gyulának, az 1899-ben tartott segesvári Petőfi-ünnepen tragikus halállal kimúlt színművésznek és költőnek sirjára emléket állítottak tisztelői, melyet most, november 1-én lepleztek le a kolozsvári temetőben.

A leleplezés szép és megható ünnepély kiséretében délelőtt 11 órakor történt. A verőfényes őszi napon rendkívül nagyszámú közönség jött el az ünnepélyre. A kolozsvári szinház tagjai Megyeri igazgató vezetése mellett testületileg jelentek meg a leleplezésen. — Az Erdélyi Irodalmi Társaság részéről is számosan vettek részt az ünnepélyen.

A költő-művész sirja virágokkal volt borítva. A sirra helyezték el a kolozsvári szinház nagy nemzeti szinű koszorúját, az Erdélyi Irodalmi Társaság diszes koszorúját.

A sziklatömbön nyugvó széles syenit-oszlop siremlék lepellel volt bevonva. A leleplezési ünnepet *Szakács* Andor, a kolozsvári szinház tagja nyitotta meg ünnepi beszédével, melynek végső szakaszánál lehullt a siremléket takaró lepel és látható lett az emlékoszlopon a jeles tragikusnak domborművű mellképe, melyet Klösz szobrász készített karrarai márványból. Az oszlopon a következő felirás van bevésve: *E. Kovács Gyula szinművész 1839—1899.*

Majd dr. *Csengeri* János, az Erdélyi Irodalmi Társaság titkára mondott beszédet.

A beszéd elhangzása után *Tompa* Kálmán, a szintársulat tagja szavalta el alkalmi költeményét, melynek utolsó versszaka igy hangzik:

«S im itt a vég; a hős szerény emléke
E kő, a melyen márványarcz ragyog,
Szelid verőfény az ő nagy nevére,
Ki dicsben élt és hősként lett halott.
Király és koldus volt ő egy személyben.
Koldus mint ember, művésznek király.
Nyugodj, pihenj meg sirod mély ölében
S álmodd a tapsot, te művész-király!»

Ezután *Felszeghy* Dezső, az Erdélyi Irodalmi Társaság tagjának alkalmi költeményét szavalta el *Szegő* Endre szinész. Végül a szinházi énekkarnak *Stephanidesz* karmester vezénylete mellett előadott gyászéneke zárta be a kegyeletes megemlékezésnek e megható ünnepét.

FALK MIKSA ÜNNEPLÉSE.

Dr. Falk Miksa egyetemi doktorságának jubileuma számos ünneplések közt ment végbe november 10-ikén. Ezen a napon délelőtt jelentek meg nála az üdvözlő küldöttségek, irodalmi körök, testületek. De már az előző napokban folyton érkeztek az üdvözlő iratok, levelek, táviratok s a közélet jelesei közül is sokan személyesen fejezték ki szerencsekívánataikat. Így báró *Fejérváry* Géza honvédelmi miniszter, *Schlauch* Lőrincz nagyváradi bíbornok-püspök, *Cseh* Ervin horvát miniszter, s még számosan.

Üdvözlő leveleket küldtek: *Vaszary* Kolos herczegprímás, *Széll* Kálmán miniszterelnök, *Kállay* Béni közös pénzügyminiszter, *Lukács* László, *Wlassics* Gyula, *Hegedüs* Sándor miniszterek, báró

AGANCS- ÉS VADÁSZFEGYVER-KIÁLLÍTÁS.

A VADÁSZATI KIÁLLÍTÁS BUDAPESTEN. — Weinwurm fényképei után.

Wartha Vince

arcképe Balló Edétől

Repr. -

Képzőm. Társ. 1899.

tav. nemzetk. kiáll.

Est.

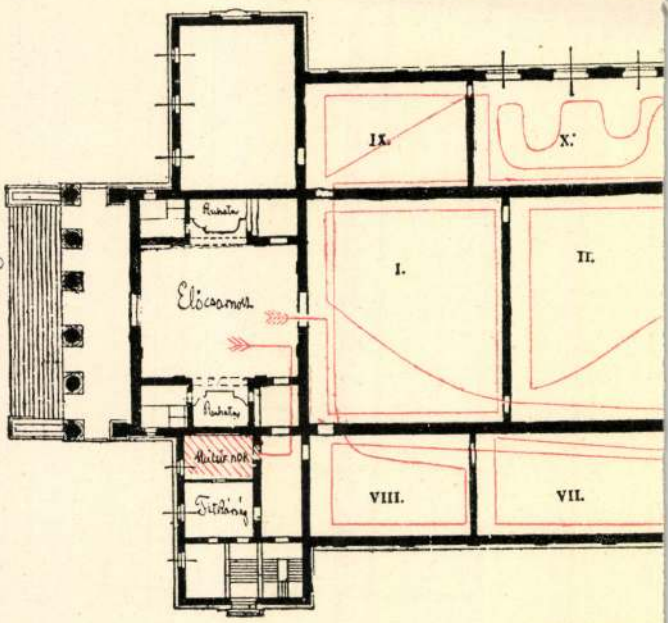

A tárlat megtekint
a vörös vonalat

Wartha Vince

---

cród

Markó Miklós: Az

első magyar nőorvos.

Vas. Ujs. 1897, 354. l.

355. l. (Arckeppel.)

1887 ben ment

feljhez fentihez.

Részletes életrajz

Wartha Vince

rod

Vas. Ujs. 1897. 357. l.

(Az első magyar doktornő)

KIRÁLYI MAGYAR EGYETEMI NYOMDA

OKTÓBER

31 nap — 44. hét

24 Vasárnap	
25 Hétfő	
26 Kedd	
27 Szerda	
28 Csütörtök	
29 Péntek	
30 Szombat	

Wartha Vince

1897/98 – tanévre a
mnegyetem rektora.

Vas. Ujs. 1897. 340 l.

Fenti feleseje Hugonnay
Vilma grófnő, aki
Zürichben szerezte az orvosi
diplomát. A képesítést
a bpesti egyetemen is
megszerezvén, doktorrá
avattak.

Vas. Ujs. 1897. 340 l.
(Az első magyar dok-
tornő.)

Wartha Vince

† 1914

Nekrolog, bő életrajzzal

arck.

MMÉÉKözl.

1914. 485, 486 l.

mindig vándorolnak ki az országból s hogy e téren — a külföldi régiség-ügynökök révén — hazánk tervszerű elszegényítése van folyamatban. Sajnos, magunkat ép úgy okolhatjuk emiatt, mint másokat, mert műkincseink nemcsak csendben dolgozó ügynökök, hanem hangos, nyilvános aukciókon is el-eltünnek a magyar nemzeti közvagyonból. Hosszú lisztát lehetne összeállítani a magyar vonatkozású külföldi aukciókból ; álljon itt a közelmultból a Kárász Géza és Lanfranconi Enea gyüjteménye, Tarnóczy Gusztávné gyűrükollekciója stb. De ne menjünk hosszan vissza, csak egy félévre: Szemere Miklós gyüjteményét a bécsi Dorotheumban árverezték el, néhai Elischer Gyula grafikai kollekciója Boernerhez került, Scholtz Róbert grafikáit — közte egy csaknem teljes Dürer-sorozatot — május 10-e és 13-a közt aukciojánál el Stuttgartban Gutekunst, a világhírű Gerhard-gyüjtemény máris a berlini Lepke-cégnél van. E szégyenletes állapotnak meg kell szünnie ; ezért minden magyar

2699. *Teniers, ifj. David.*

2127. *Verhaghen, Petrus Joseph.*

tette meg a gyüjteményt, melyben — minthogy Wartha tanár urat betegsége lakásához kötötte, CSÁNYI Károly igazgató úr és FERENCZY József műegyetemi tanár úr voltak szives szakértő kalauzaink.

Második művészeti látogatásunk a főváros egyik legszebb magángyüjteményének, alelnökünk, KOHNER Adolf dr. lakásának szólott. E látogatásra valóban szokatlanul nagy volt tagjaink érdeklődése, úgy hogy a számításba vett hatvan helyett kb. százra, sőt még többre rúgott azon hölgyek és urak száma, kik Kohner dr. úr palotájában április hó 20-án megjelentek. A látogatókat két turnusban maga Kohner dr. úr vezette a termeken végig, mikor is a művészeti tárgyaknak oly változatossága tárult a szemlélők elé, hogy nincs merszünk a látottaknak még futólagos ismertetésére sem. Ezúttal legyen elég annyi, hogy Kohner dr. úrnak páratlan gyüjteménye van annak a festőművészeti forradalomnak termékeiből, mely Franciaországból kiindulólag a mult század második felében a régi akadémia falait megdöntötte. Ízlés és áldozatkészség gyüjtötte össze e „modern" képeket, melyek gyönyörű skulpturákra tekintenek le és mindarra, ami e kis családi palotát művészettel át meg átszőve harmónikus és meleg otthonná varázsolja. Talán lesz alkalmunk e gyüjteményre egyszer még bővebben visszatérnünk. Most még csak annyit, hogy az apró szobrokat és a gazdag gemmagyüjteményt kisplasztikai kiállításunkon a nagyközönség is meg fogja tekinthetni.

Megemlítjük végül, hogy e látogatásunk szolgált kiindulási pontul Hegyi Ödön úrnak, a Pesti Napló munkatársának, hogy lapjában egy dicséretes cikksorozatot kezdjen meg „Budapesti magángyüjtemények" címmel. Az első cikk április 22-én dr. Kohner Adolfnak, a második április 26-án Hopp Ferenc tagtársunknak gyüjteményét ismerteti. További művészeti látogatásaink programmját a közel jövőben tesszük közzé.

Magyar gyüjtemények idegenben.

Divald Kornél tagtársunknak „Egy aukció tanulságai" című cikkéből, mely a Múzeumi és Könyvtári Értesítő ezévi első számában jelent meg, megtanulhattuk, hogy Magyarország művészeti tárgyai még

nézve is megtette, mikor az általa ismert gyüjtőkhöz a mult esztendőben bejelentő lapokat küldött szét, melyek egy készítendő „Magángyüjtemények Mutatóját" fogják majd szolgálni. Sajnos, az erre vonatkozó munkálatok, melyek terjedelme csak azok megkezdésénél tünt ki, egyéb halaszthatatlan egyesületi teendőink miatt szünetelnek; mihelyt azonban lehetséges lesz, neki látunk e nagy feladatnak is.

Egyelőre azon fáradozunk, hogy elvezessük tagtársainkat azokba a nyilvánosság számára általán hozzá nem férhető gyüjteményekbe, melyeknek ismeretét a komoly magyar amatőr alig nélkülözheti. Az első ilyen látogatásunk a m. kir. József-műegyetem WARTHA Vince-féle keramikai gyüjteményének szólt. E gyüjtemény elsősorban a műegyetem kémia-technológiai laboratóriumának céljait szolgálja s a hozzátartozó műhellyel együtt a kerámika technikai részét hivatott a hallgatóknak bemutatni. Természetesen e célnak is nagyszerűen megfelel e nagyszabású múzeális jellegű gyüjtemény. Különösen áll ez a magyarországi kerámikai részre. Ritkaszép darabokat látunk a herendi porcellánt tartalmazó üvegszekrényben. Fischer Móric, a herendi gyár felvirágoztatója jó ismerőse volt Wartha Vincének s ez ismeretségnek köszönhető nem egy páratlan különlegesség: ilyen pl. az egymás mellé állított régi kínai tányér s annak herendi imitációja stb. Hasonlóképen gazdag a Zsolnay-gyár készítményeit bemutató rész, amely jellemző darabokban tárja elénk e kiváló gyár működését az első kezdetleges készítményektől egészen a Zsolnay—Wartha-féle eosinig. Szép példányokkal szerepelnek az összes magyar gyári fayence-ok és rendkívül gazdag anyag van felhalmozva népies fayence-okból, melyeket Wartha tanár még abban az időben kezdett gyüjteni, mikor senki azokra figyelmet nem fordított. Nagy művészi értékkel bíró darabokat — közte a XVII. századból valókat — sikerült így megmenteni a pusztulástól. Ami a külföldi termékeket illeti, itt is úgyszólván minden kornak van képviselője. Őskori urnák, görög amforák, terna sigillata edények, majd Palissy művei, bécsi, meisseni stb. porcellán, azután a keleti keramika tárgyai, végül egy tanulságos üveggyüjtemény. — Egyesületünk február hó 5-én tekin-

Szent-György-Czéh kisplasztikai szakosztályának fent közölt címére küldendők. ***A kiállításra beküldött tárgyak az Országos Magyar Iparművészeti Múzeumban vétetnek át,*** a mi garanciát nyujt a tekintetben, hogy a tárgyak sértetlenül küldetnek vissza. A Szent-György-Czéh kisplasztikai szakosztálya a kiállításra beküldött tárgyakat azonfelül még tűz és betörés ellen a kiállítók által meghatározandó összegben biztosítja és az őrzésről megfelelőképen gondoskodik. A kiállítást a leghivatottabb szakférfiak rendezik. A kiállítás anyagáról tudományos katalógus készül. A kiállítókat semmiféle külön költség terhelni nem fogja. Amennyiben már az eddigi bejelentések után ítélni lehet, a kiállítás méreteiben is, minőségében is meg fog felelni a hozzáfűzött várakozásoknak. Itt említjük meg azt is, hogy Egyesületünknek most közzétett költségvetésében e kiállítás költsége 8000 koronával szerepel; a költségeknek ily magas összegben való megállapítását több jeles tagtársunknak áldozatkészsége tette lehetővé.

Művészeti látogatások.

A Szent-György-Czéh programmjának egyik pontja, hogy kikutassa és jegyzékbe vegye a magángyüjteményeket, megtekintésüket megkönnyítse s alkalomadtán e rendszerint hozzá nem férhető kollekciókba elvezesse tagjait. Sok a tenni valónk e téren. A különböző időkben rendezett kisebb-nagyobb kiállítások alkalmával — amilyenek voltak az 1885-i országos kiállítás és a millenniumi kiállítás történelmi része, az ötvösműkiállítás, a könyvkiállítás, a Műbarátok Körének legyező-kiállítása, az 1902-i orvosszövetségi Műkiállítás, de különösen az Iparművészeti Múzeumnak 1907-ben rendezett amatőr-gyüjtemények kiállítása, — szoktunk rá-rá gondolni, hogy nemzeti vagyonunknak az a része, amelyet magángyüjteményeink képviselnek, nemcsak leltározatlan de jóformán felfedezetlen. Már pedig a magángyüjteményeknek — különösen hazánkban — ki kell egészíteniök a múzeumok hivatását; az ízlés és művészeti érzék nevelése tekintetében meg kell tenniök a magukét; nem szabad elzárva lenniök a kutatás elől. Ami a leltározást illeti, a kezdeményező lépést Egyesületünk erre

Wartha Vince

műegyetemi tanár, kerámiagyűjtő, archeológiai kutató
Zsolnay Vilmossal kísérleteik folyatott redukciós
fűzben egyetett mázakkal.

1892. Előállítják a piros redukciós mázat.
Eozin.

Pataky Dénesné: A Zsolnay kerámia Bps. 1955.

10.0.

Wartha Vince

Zsolnay ~~[illegible]~~ Vilmossal kiséreteik
1892-ben felfedezi az eozint. A titkot át-
adja Zsolnaynak.

P. Brestyánszky Ilona: A kiáma és a porcelán története
106.o. Bp. 1966.

M.D.K.

mint

Wartha Vince, fényképész

Az amatőr fényképészek szervzkedését ő, nagy kemikusunk inditotta meg 1883-ban. Mada is kiváló fotografus 210.o. Első mükedvelő kiállitásuk 1890-ben nyilott me meg.

Fejős Imre: Fényképészetünk első virágkora, 1855-1885. 209.o.

Folia Archaeologica. X. 1958. Bp. Képzőmüv. Alap Kiadóváll. Bp. 1958

Wartha Vince

l.

Lamb

42, 59, 72. l.

Wartha Vincéné

Hugonnay Vilma

grófnő u. o. 4. l.

...egy 5130 dc. lemez van.

...egy 53 dc.
760 "
2170 "
150 "
553 "
150 "
920 "
374 "

130 dc.

1200 x 20
240,00

Wartha Vince

wód

Rad 1943

119. l. arch.

Nerva IX. 36.

Wartha Vince

l.

Szent György Cch

VII. ankciója

1911. 46. l.

Biedermeier. (Hibás) . . . . 250.—

1932. KIS PILLÉRSZEKRÉNY ÖT FIÓKKAL. Fényezett topolyafa . . . 40.—

1933. KIS PILLÉRSZEKRÉNY. Fényezett topolyafa, öt fiókkal . . . . . 40.—

1934. ALACSONY ASZTAL. Dió- és topolyafa, berakott díszítéssel. Barokk stílus . . . . . 80.—

1935. FÜLES KAROSSZÉK. Mintás szövettel kárpitozva. 2 darab . . . . 80.—

1936. ÜLŐBUTORKÉSZLET. Diófa, faragott díszítéssel. Olasz reneszánsz stílus. (Pamlag, 2 karosszék és asztal) 220.—

1937. FALIPOLC. Gazdagon faragott fa. Reneszánsz stílus . . . . . 50.—

1938. NAGY KÉTAJTÓS SZEKRÉNY. Fényezett tölgyfa. XIX. század első fele 400.—

1939. TÁMLÁSSZÉK. Faragott és aranyozott fa. Rokokó stílus. 2 darab. (Hibás) 50.—

1940. IRÓASZTAL. Diófa, hullámos előrésszel, üveglappal. Neobarokk . . 80.—

1941. KAROSSZÉK. Vörösfenyő . . . 40.—

1942. KIHUZHATÓ KEREK ASZTAL. Fényezett cseresznyefa, sávos berakással . . . . . 130.—

1943. NÉGYFIÓKOS SZEKRÉNY. Fényezett diófa, sávos berakással, hullámos előrésszel . . . . . 190.—

1944. TÁMLÁSSZÉK. Diófa, piros selyemmel kárpitozva. Biedermeier stílus . . . . . 45.—

MDK

Wadha Vince
keramikus

Munkáinak hatására Wenner Mihály egyes régi keramika-technikák újra való felélesztésén törekedett.

— Wenner Mihály
Művészet, 1967. december - 27 lap

MDY

Wartha Vince
farelas

Már az 1900-as évek elején
megpróbálkozott a habán
technologia felélesztésével.

Kadosa Imre: Gorka Géza
Műrészet, 1967. december - 21 lap.

MDK

Wartha Vince

A Zsolnay kerámia. Janus Pannonius Muz.Pécs 1966.

MDK

Wartha ipm.

Külf. lapszemle. Magy.Iparművészet, 1902. 173.l.

de ez az elsőrendű szakember soha nem engedte meg, hogy beosztásképpen több mint egy nyolcadpetit egy helyre valaha is bekerüljön. Vagy hét esztendeig csináltam ezt a munkát és egyetlen egy esetben sem volt szabad kikötnöm az oldalt, míg faktorom meg nem számlálta az oldalakban a beléje helyezett nyolcadokat. Pedig merem állítani, hogy ez az ember nagyszerűen értette mesterségét.

A panaszkodóknak nincsen igazuk. Ősidők óta minden mesterségnél nagy gondot okozott a szakmai munka szépítése, csinosítása, a tökéletességre való törekvés. Ezren és ezren törték magukat rajta, egyik találmány a másikat érte, s ezek mindegyike egyazon célt szolgálta: a munkának könnyebben való elvégzését és mennél csinosabban, szakszerűbben való elkészítését. Hát még nálunk, az ólombetűk világában, kik mindig az élen haladtunk és haladunk, mennyi rengeteg oly újítás látott napvilágot, mely mind csak egy célt szolgál: céljának mindenben megfelelő, csinos, praktikus, ízléses, tetszetős nyomtatványokat adni a megrendelők kezébe.

a könyvkötés is valóban művész
mentes volt a mai „elmechanizál

Miután a könyvkötés igazi g
területen láttak napvilágot, talán
ha kissé foglalkozunk is véle.

A francia könyvkötőművészet
11. és 12. században indult fejlőd
ban főleg a bőrkötés divatja járt
a román stílus egyszerű díszítéseit
díszítésű" könyveknek nevezték
könyvfajta is, melyet borjú- vagy
vaknyomással láttak el és stílusa
arab művészetből fakadt.

A 14. század a pompa és gazd
és itt a bőr- és hártyakötések m
a drága arannyal és gyöngyökke
selyemszövetű könyvtáblák. E kc
lítésre méltó Deschamps Eustach
aki költeményeinek kötéséhez fest
színű szöveteket használt.

zet tartalma:

	Old.
gű szakkulturális esemény	125
dexművészet	126
nyomtatványok	127
k szakoktatása	128
: továbbképzése	129
képeskönyve	132
k kalkulációja (Székely Ar-	141
elmi fragmentumok I)	142
ka birodalmából (Schwarz I)	143
ok súlyszámítása (Székely	143
élyi József II.-től, Juhász Gyulától stb.).....	144
... .	148

sület szakkulturális munka-
zedéspéldái és ólommet-
1., 3. és 4. oldalán és a lap
3-tól 140-ig terjedő nyolc

gyar-osztrák hivatalos jelentést, tízkor a német főhadiszállás kommünikéje jön. A képviselőház is tízkor szokott beérkezni. Tizenkettőkor lapzárta, aztán tördelés; a német lap reggel 6-ra, a magyar 7-re és a lengyel 8-ra már megy is szét. Aztán mi készítjük az összes hivatalos nyomtatványokat, a hadseregparancsokat, fölhívásokat, hirdetményeket, plakátokat, a katonai intézetek nyomtatványait, a „Verpflegszettel"-eket, „Dienstzettel"-eket és minden más ilyen dolgot; – nézze meg a formát és kivitelt!

– Másik gyerekem a tábori könyvtár! – folytatta a főszerkesztő-százados. – Erre büszke vagyok, teljesen az én teremtményem. Itt egy olyan könyvkereskedésről van szó, melynek legutóbbi leltári vagyona vagy 200.000 koronát tett ki. A központ Lublinban van, három fiókot tartok: itt Kowelben és aztán Cholmban és Vladimir-Volinszkiban. Minden nyelvű és mindenféle tartalmú és zsánerű könyv, háborús és kalandos regényektől Kantig, Goethéig, Shakespeareig minden kapható, kinekkinek az ízlése, képzettsége, tudása és szükséglete szerint. Vagónszámra hozatom a könyvet Budapestről, Bécsből és Berlinből. Ezzel, mondhatom, elsőrendűen hasznos munkát teljesítek. Csak én mondhatnám meg, milyen fontos szükségletet elégítek ki a könyvtárammal; a tisztek, katonák kapkodják, mohón, éhesen a könyveket, legnagyobb jótéteményként veszik és talán a menázsinál is nagyobb türelmetlenséggel várják a mozgó könyvtáraimat, a nagy, postacsomagkocsihoz hasonló batárokat, 3000 könyvnyi tartalommal, melyek majd mindig egész az ezredparancsnokságokig előrehatolnak, hogy a tiszteknek és katonáknak könyvet, illusztrált lapokat vigyenek. De hiszen egészen természetes is a civilizációnak ebben a nagy visszaesésében, az ösztönös brutalitások erőszakolt kitörésében, az emberek szükségszerű primitív életében a hatalmas lelkű reakció, a kultúra és tudás vágyához való szenvedélyes ragaszk

ok nyomán, 1916 körül kezdték föl-
vonatokra szerelték az efféle had-
z egyik ilyen, az Orosz-Lengyel-
hadseregünk számára fölállított
Antal dr emlékezik meg „Hullame-
című könyvében. Egyebek között
ja róla:
csi a koweli pályaudvar szélén:
hivatal, nyomda, papirosraktár és
összefüggő. Az első kocsi szerkesz-

SZERKESZTŐI PO

Lapunk szerkesztője található minden kedde
után 5 és 6 óra között az Egyesületben, egyéb

MDK

Wartha Vince dr.

Zsolnay Vilmos emlékezete. Magyar Iparművészet 1907. 310.l.

MDK

Wartha Vince

Magyar Iparművészet 1928. 215.l.

MMK

Ney Béla és Wartha Vince, építészek.

Ney Béla és Wartha Vince: A József-müggetem Budapesten c. könyvet irták.

M.D.K.

Wartha Vince x)

a kémiai technológiai tanszék műegyetemi tanára, az égetek agyag festésére és az épitő diszitmények ezzin mázára készült kutatások és találmányok zsemális alkotója meghalt

Vállalkozók Lapja, Bp. 1914. XXXV. évf.

jul. 22. sz. 11. old.

x) Az ő munkásságának köszönhető a pécsi Zsolnay gyár mártechnikájának mű vesi kialakulása

Martha Vince

1.

Bierbéptost

263-P

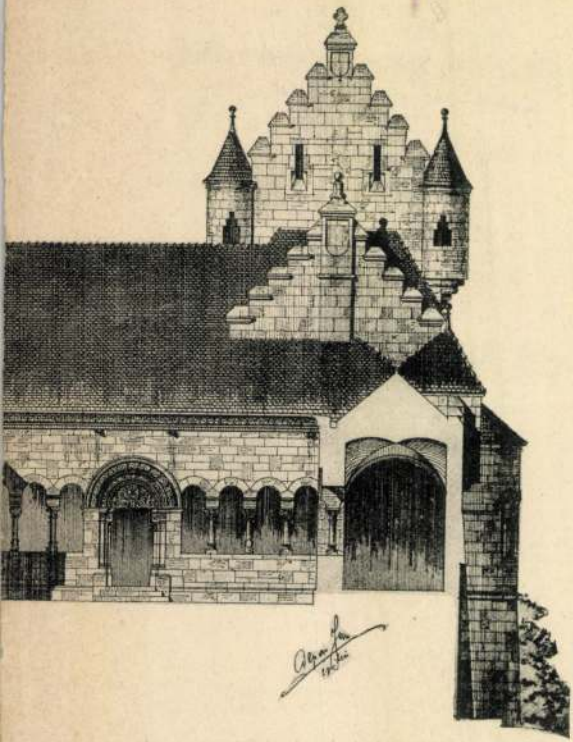

Fénynyomat **Divald K.** *budapesti műintézetéből.*

Wartha Vince

Méltó tanítványa Korach Mór, a fémfényű, redukciós mázak viszonylag gyakori használata az ő faenzai tanári működésével hozható kapcsolatba.

Dr Pataki Dénesné: Modern faenzai kerámiakiállítás az Iparművészeti Múzeumban, Ipari Művészet, 1963. 4. sz. 86. l.

Wartha Vince

Emlétre

Székely András: Huszonöt év iparművészete

Népszabadság, Bp. 1970. jún. 6.

Wartha Vince

Két zseniális kerémikus társult Lechner-hez: Wartha Vince és Zsolnay Vilmos. Együttes munkájuk reális eredménye volt az „eozin". Külön cikkbe kívánkozik Lechner, Zsolnay és Wartha közös munkájának eredményében: az eozin születésének történelmi pillanata Budapesten és Pécsett.

Vámos Ferenc: Lechner Ödön emlékezete.

Új Irás VIII. évf. 1. sz. 1967. jan., 112. l.

Iktatószám:
Ügyintéző:
Tárgy:

Wartha Vince

M.D.K

A Zsolnay gyár híres fémfényű
milyhezű heranniainak az
feltalálója

Nekáne Lajosné: Művészi Zsolnay heranniak kiállítása.
Művészet, 1968. október – 40 lap.

MDK

Wartha Vince

Mai magyar kerámia kiáll. Siklósi várban,1968.
Janus Pannonius Muz. füzetei 14.sz.

Wartha Vince, keramikus MDK

A századfordító tájún Wartha Vince alapozta meg a fémredukciós máztechnikát.

Gyorsinterjú

f: Meghívás Faenzába 2

ESTI HIRLAP, bp. 1964. ápr. 15.

Wartha Vince.

A pécsi Zsolnay-gyár világsikere nevéhez fűződik. A Műegyetem professora, kémiai-technológiai kísérletezései során rábukkant a 400 éve múltba tűnő gubbiói, úgynevezett lüszteres mázkérzítés titkára. Felfedezését átadta a Zsolnay-gyárnak, melynek kemencéiben először jelent meg a 400 éve feledésbe ment csillogó máz. Ebben az időben még a világ egyetlen kerámiaműhelyében sem tudtak ilyen mázt előállítani.

Kis Ujság, Budapest, 1951. Aug. 7.

Warta Vince

technikai cikke

Ipermüvészet 1895-ten 11. l.

Wartha Vince

Keramikus tanár

Magyar Sparmüvészet, 1902

V. évf. 4. sz. 145–168. o.

Csakó Elemér: A torinói kiállítás.

MDK

Wartha Vince

Pécsi muzeumok. A Mügyüjtő 1928. 6-7. sz. 194.

MDK

Wartha Vince

Zsolnay Vilmossal, a pécsi Zsolnay-gyár alapitójával 1892 táján készitenek először eozinmázu edényeket

E. G. II. 635.1.

M. D. K.

WARTHA vince keramikus

(1844-1914)

Az eszinnuár előállítója Zsolnay-val (1896)

Müvészettörténeti Á B C Bp. 1961. 118, 442, 523, 565. l.

WARTHA VINCE
keramikus XX. sz.

Iparművészeti Muzeum évkönyve V. évf. 1962 . 41 .l.

MDK

Wartha Vince dr. műegyetemi tanár

Ezüstérem kitüntetést nyert a párisi világkiállitáson. /Kerámia oszt./

Cikk: Kitüntetések a párisi világkiállitáson.

Magyar Iparművészet 1900. 357.l.

M.P.K.

WARTHA Vince keramikus
(1844-1914)

A pécsi Zsolnay-gyárban dolgozott.

Sok új eljárást fedezett fel.

Genthon-Németh-Végvári-Zádor: Magyar müvészet 1800-1945.

Bp 1962, ~~357~~ 357.

Wartha Vince

építész

Az uj egyetem megnyitása.
Vállalkozók Közlönye 1909.dec.1.1-4.o.

MDK

dr. Wartha Vince építész dékán

1875-1876

1876-1877

József nádor 1938-39. 112. l.

MDK

Dr. Wartha Vince építész
dékán
1896-97.

József nádor 1938/39. 111e

MDK

dr. Wartha Vince építész dékán

1897-98.
1907-8.

József nádor 1938/39. 111c.

dr. Wartha Vince építészt

dékán

1908-9.

1909-10.

József nádor 1938/39. 111 l.

Wartha Vince, kemikus prof. MDK

a kerámia terén egy ujra feltalált találmánnyal , a Gubbio lüszter elveszett titkának ujra felfedezésével lazurájának meg tudja adnia a teljes mély tüzfényt és az ezüstszint.

Diener Dénes József: A karácsonyi kiállitás.
Magyar Iparmüvészet. 1905 ? 11-20.l.

MDK

Wartha Vince

Siklóssy L.dr.: A budai majolika igaz története. Képzőművészet 1930. IV. évf. 29. sz. 83-87.l.

Wartha Vince

A 80-as évektől kezdve folyatott, redukciós tűzben égetett mázakkal kísérleterik Isolnay Vilmossal. Műegyetemi tanár, a mag. technológiai kutatás nagymestere. 1892-ben állította elő a gyors redukciós mázat, mefet Isolnayval eozinnak nevezett el. (Eos - hajnalpír (gör.)
Az eozinkészítés titkát W. átadta Isolnaynak, ~~ahi azt továbbfejlesztette, vaftarozó szinhatásban~~
P. Breslyénszky Ilona,
Ismerd meg a Kerámiát, Bp. 1966,

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

1962 AUG 18

MAGYAR NEMZET

Az Iparművészeti Múzeumban a helyreállítási munkálatok miatt a francia bútorok kiállítását augusztus 21-én, a Keleti szőnyegek és az ötvösművészeti kincsek kiállítását augusztus 30-án bezárják. Az Üveg művészete, a Festett pergamen-könyvkötések, a XX. századi falkárpitok és a Wartha Vince-emlékkiállítás továbbra is nyitva marad.

#

*

A budapesti jugoszláv nagykövetség ideiglenes ügyvivője, Szlobodan *Borisavljevic* látogatást tett a Magyar Vörös-

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

Wartha Vince

MAGYAR NEMZET

1963. JÚN 25.

1021

Magyar Nemzet

Faenzai kerámiák és Wartha-emlékkiállítás

az Iparművészeti Múzeumban

Faenza a romagnai kisváros — melynek nevét a kerámia egyik válfajára használatos *fajansz* elnevezés őrzi — a világ egyik legnagyobb és legősibb kerámiaközpontja. Nemzetközi kerámiai múzeuma, kerámiai intézete, és kísérleti laboratóriuma, oktató intézményei, külföldiek számára tanfolyamai vannak. Most szép válogatásban hozták az Iparművészeti Múzeum kiállítására az 1919—1963 között készült kerámiák fejlődését, kísérletezést tükröző gyűjteményét.

Faenzát Magyarországhoz évszázados kapcsolatok fűzik. Mátyás király várbeli padlócsempéin lehetetlen fel nem fedezni Faenza hatását. De nemcsak mi kaptunk ötletet, ihletet, kerámiatechnikai tudást Faenzától. Ha a faenzai kerámián ma is élő lüszteres zománcot, a mázak vékony hártyáiból képződött szivárványszínek ragyogását látjuk, nem véletlen, hogy *Wartha* Vince odaadó kísérletei, a Zsolnay-gyárat csodálat tárgyává tevő *eozin* jut eszünkbe. Wartha Vince vegyész, kémiai, technológiai kutatásai révén lett naggyá a Zsolnay-gyár. S ha a kiváló magyar polihisztor — ahogy *Korach* professzor találóan a magyar Lomonoszovnak nevezte — feltalálta eozinos mázzal bevont Zsolnay-darabok vitrinjét nézegetjük, az arányos, kiérlelt formájú korsókon felcsillanó mesebeli mázakat, nem tűnik hihetetlennek az a tény, hogy az 1908-as faenzai nemzetközi kerámia kiállításnak a Zsolnay-vitrin volt a fénypontja. Wartha Vince tanítványa, Korach professzor hosszú évekre bekapcsolódott a faenzai keramika munkásságába, s ő általa fejlődött tovább Wartha iskolája Faenzában. A nemzetközi kerámia életében eleven hatóerő ma is a Wartha-hagyomány. De ezen túl, több magyar tudós kerámia-kutatásainak eredményeit tartják számon Faenzában és tanítják főiskolájukon. A több mint fél évszázada megjelenő, az egész világon elterjedt »*Faenza*« című folyóiratban sok magyar publikáció jelent meg, mint ahogy elszaporodnak a jeles magyar kerámiaművészek alkotásai is a faenzai múzeum gyűjteményében.

A legújabb faenzai kerámiákon kívül érdekes didaktikai gyűjtemény mutatja be, milyen utakat keresett az égetett agyag művészete az első világháború vége óta, hogyan újította meg állandóan a formákat és a díszítést. A húszas években Faenza sokat merített a Zsolnay-gyár eredményeiből, mind formaképzésben, mind a mázak felrakásában. Egyes darabok a magyar népi kerámia hatását is tükrözik.

A történeti anyagon kívül változatos, modern darabok adnak fogalmat a mai olasz kerámia sokoldalúságáról, ötletgazdagságáról, az anyaggal való bánnitudás művészi színvonaláról, a mázak kultúrájának szépségéről. *Biancini* Angelo vallásos témájú domborműveinek szellemes, játékos megoldásai, színeinek bája sokáig emlékünkben marad. Formakultúrájának nagyszerűségével lepett meg *Fognani* Piervittorio; mázas fazekainak, füles szilkéinek formaadásában az olasz szellem korszerűen jelentkezik. Nagyon érdekesek, dekoratívak *Zannoni* Umberto áttetsző színű vázái, táljai és *Baldini* Guido kerámiaképei.

d. m.

Magyar Nemzet

dúságban, vasárnapon

ıtoni strandokon

dok vasárnapi forgalma szintén idei rekord: a Szabadságstrandfürdő 40 000 embernek adott felüdülést, tizenötször annyian látogatták, mint a múlt vasárnapon. A Palatinuson 22 000, a Gellért hullámfürdőben mintegy 6000 jegyet adtak el.

Ragyogó verőfénnyel, kánikulával köszöntött a hivatalos nyár első napja a Balaton vidékén is. A vendégsereg nagyrésze a parton élvezte a hirtelen kellemessé vált időjárást.

ık a kombájnok

néhány kombájn is munkába állt.

A szakemberek úgy vélik, hogy ha az idő nem változik, a hét végén — az »ősi menetrend« szerint Péter-Pál napján — Dél-Baranyában hozzáfoghatnak az olaj San Pastore búza aratásához is.

nhagyta a motoros

a a Margit-hídon

lat megállapította, hogy a baleset*ért* Kassa István vonatvezető és Szerb Dömötör kocsirendező a felelős. Mindkettőjüket őrizetbe vette a rendőrség.

Motorosok fekete vasárnapja

A meleg nyári vasárnap különben *a motorosok fekete*

Hazánkba érkezett az indiai jószolgálati bizottság küldöttsége

Az Országos Béketanács meghívására hazánkba érkezett az indiai jószolgálati bizottság öttagú küldöttsége Diwan Chaman Lall vezetésével.

A delegációt *Szakasits* Árpád, a Béke-világtanács irodájának tagja, az Országos Béketanács elnöke, *Dóra* János, a Hazafias Népfront budapesti bizottságának titkára és az Országos Béketanács több vezető munkatársa, valamint a budapesti indiai nagykövetség képviselői fogadták.

Békenap Tamásiban

A Tolna megyei Tamásiban nagyszabású járási béketalálkozót rendeztek vasárnap. A járás és a Koppány-patak völgyének falvaiból összegyűlt ezernél több résztvevő jelenlétében dr. *Ortutay* Gyula, a Hazafias Népfront Országos Tanácsának főtitkára beszélt hazánk békepolitikájáról és a VI. magyar békekongresszus határozataiból adódó feladatokról.

A csehszlovák népi milícia küldöttsége Budapesten

Rudolf *Horsic*nak, a csehszlovák népi milícia országos parancsnokának vezetésével hétfőn Budapestre érkezett a milícia háromtagú küldöttsége. A vendégeket a Ferihegy repülőtéren *Papp* Árpád, a munkásőrség országos parancsnoka, *Ruzsbatzky* László a budapesti munkásőrség parancsnoka és *Varga* Sándor az MSZMP Központi Bizottságának osztályvezető helyettese fogadta. Jelen volt a fogadtatásnál Rudolf Chlubna alezredes is, a Csehszlovák Szocialista Köztársaság budapesti nagykövetségének katonai attaséja.

DR. NYILASI JÁNOS
egyetemi docens, Budapest

WARTHA VINCZE EMLÉKEZETE

Halálának ötvenedik évfordulóján emlékezünk *Wartha Vinczére*, felidézve munkásságát, tevékenysége gyümölcseit, mindazt, amit az évtizedek megőriztek számunkra. Életművét áttekintve, alig érthető, miként fért el évei nem is hosszú sorában oly nagyszámú jelentős tett, dús eredmény. Szinte megfoghatatlannak tűnik gyermeksorsának merész fordulója is, mely mindhalálig nemzetünkhöz fűzi a kezdetben idegent.

Az elmúlt század ötvenes éveinek elején, szabadságharcunk bukását követően édesapját, az osztrák tisztet ezredével Fiuméből Szegedre vezényilk. Az idegen tiszttel Szegedre települ családja, vele *Vincze* fia, aki 1844 júliusában Fiumében született. A német ajkú fiúcska a rebellis magyarokról otthonában alig hallhatott bármi vonzót, mégis már néhány év után a Tisza menti városban, ahol iskoláit végzi, nemcsak nyelve, szíve is magyarrá válik. Magas, délceg alakján zsinóros, magyar szabású ruha díszlik, amikor 1861-ben a budai egyetemen hallgatónak jelentkezik.

Budán kezdett műszaki tanulmányait a zürichi főiskolán fejezi be, itt nyer vegyészi oklevelet. Ezt követően rövid ideig ismét Budán látjuk a politechnikumban, a kitűnő *Nendtvich Károly* tanársegédeként. Budáról Heidelbergbe megy, hogy *Bunsen* laboratóriumában továbbtanuljon, majd már mint bölcsészdoktor a zürichi főiskolára tér vissza. Ott előbb tanársegéd, majd magántanár lesz.

Ebben az időben alapvető fontosságú ásványtani vizsgálatokat végez. Ásványgyűjtő útjainak gyakorlati célja új nyersanyaglelőhelyek fetlárása. Gyűjtőútjait a laboratóriumi elemzések hosszú sora követi. A hallgatag tavak és hóborította hegycsúcsok látványa azonban nem köti e szigorú tájakhoz. Szívesen hallgat a hívásra, mely folyóiratunk megalapítója, *Szily Kálmán* részéről hangzik el a kiegyezés évének szabadabb levegőjében.

Az 1867—68-as tanévben a budai Műegyetem ásványés földtani tanszék helyettes tanára, a következő tanévben rendes tanár. 1870-től pedig az akkor megszervezett vegyipari műtani (kémiai technológiai) tanszék professzora.

Egyetemi előadásaira, tanári működésére így emlékezik kiváló tanítványa, *Ilosvay Lajos:* „Tudós professzor áll előttünk, ki biztonsággal uralkodik szaktárgyán. Lendületes, eleven előadó, a kémiai technológia bonyolult folyamatai között könnyedséggel vezeti hallgatóit. Éles szemmel tekinti át szaktudományának nagy területét, látja a tévedéseket, a hézagokat és szenvedéllyel dolgozik helyreigazításukon, pótlásukon. Erős érzékkel foglalkozik a gyakorlati feladatokkal, hozzájuk fűzi tanításait, de egy pillanatra sem felejti el, hogy a műegyetemnek jellemzője a kutatás is, különben a szakiskola, a vizsgáló intézmény alacsony szintjére süllyed le. Lázas szorgalommal olvas, hogy az újabb haladásokat megismerje, közlésre feldolgozza; de egyúttal arra törekszik, hogy a meglevő ismereteket továbbfejlessze és újakkal gyarapítsa. Széles körű olvasottságát és sokoldalú tanultságát mindig hallgatói igényeihez mérten vette segítségül. Nem az volt a törekvése, hogy a maga felsőbbségét bizonyítsa be, hanem halglatóit az élet bonyolult feladatainak megoldására jól előkészítse. Minden alkalmas eszközt felhasznál, hogy hallgatóságában életrevaló gondolatokat keltsen. Sikerrel kecsegtető ipari vállalkozásra példaadással, útmutatással buzdít, és tőle telhetőleg küzd az ellen a felfogás ellen, hogy a tudomány akkor méltó önmagához, ha csupán új adatok felismerésére, elvont igazságok megállapítására vagy tudományos rendszerek kidolgozására szorítkozik.

Fogékony lelke megnyílik a közművelődésünk emelésére keletkezett mozgalmak előtt és lelkesedéssel csatlakozik a tudományos ismeretek népszerűsítésére alakított egyesületek vezetőihez. Érdeklik a magyar nyelvkutatás eredményei is és vallja, hogy az egyetemi professzor nemcsak az ismeretek igazságáért, hanem szaktudományának műnyelvéért is felelős. S minthogy az ország gazdasági fellendülésének leghathatósabb eszközét a technikai tudományok térfoglalásában látja, a technikusoknak, a technikai tudományoknak és a Műegyetemnek mindig és minden alkalommal lekes szószólója."

Warthát tanári működésének kezdetén foglalkoztatják a természetes augit, ollivin, szerpentin, topáz, andezit, a földpátok, zeolitok szerkezeti kérdései. Kutatásai eleinte csupán tudományos szempontok vezérelték. Műszaki hajlamai és különösen a szép iránti szeretete azonban figyelmét a kerámia területére irányította. Noha érdeklik és foglalkoztatják a kerámiai masszák is, munkásságának középpontjában mégis a díszítés technológiája, a keramikus mázak és festési eljárások kérdése áll.

A párizsi világkiállításon, 1889-ben lesz figyelmes *Massier* rendkívül dekoratív, fémes csillogású fajanszárgyaira. Itt gondol először arra, hogy hasonló díszű tárgyak készítését megkísérelje. Tíz évvel később, már a keresett eljárások birtokában, Akadémiánk nagygyűlésén tett, szinte vallomásnak ható közléséből tudjuk ezt, és kísérhetjük figyelemmel a lázas szenvedéllyel végzett kutatást, mely gondosan titkolt és évszázadok óta feledésbement ejlárások felidézéséhez vezetett.

Gubbio városában, a XVI. század elején maestro *Georgio Andreoli* igen magas fokra fejlesztette a fémlüszterekkel történő felületdíszítést. *Piccolpasso, Andreoli* kortársa írja, hogy a mester nagyon elégedett, ha száz kiégetett tárgy közül hat rubinvörös fényű volt, mert e darabokat azonos súlyú arannyal fizették meg. E meglehetősen ritka dísztárgyak egyikét a múlt század végén az Iparművészeti Múzeum is megszerezte. „Megvallom — mondja *Wartha* —, e ritka darab szorgalmas tanulmányozása volt elsősorban oka annak, hogy ezen technika utánzásával gyakorlatilag is foglalkozzam." Szenvedélye, szorgalma végül is az eljárás birtokába juttatta.

Rájött arra, hogy a mázak fémes csillogását réz- és ezüstvegyületek felhasználásával lehet előidézni. A réz és ezüstsókat eleinte oldhatatlan vegyületek alakjában használta az ólommentes mázakhoz. Ezeket por alakban magába a mázba keverte, fémmé való redukálásukat a kemencébe vezetett világítógázzal végezte. Később az ólomtartalmú mázakhoz vízoldható réz és ezüstkomplexeket elegyített. Az oldatok tetszés szerinti hígítása a máz finomságát, szivárványos csillogását, a színek és fények végtelen változatát eredményezte.

A tűzben olvadó, nyers alapra festett minta végtelenül lágy körvonalakat mutat, a művész ezt megszilárduló színes oldatokból állítja össze és ezáltal olyan hatásokat létesíthet, melyeket semmiféle más módon nem lehet elérni. Amellett örökké változatlan színekben ragyog a tűzből kikerült műtárgy. Az olajfestmények megfakulnak idővel, a felületüket borító lakk megrepedezik, szóval a legtöbb esetben csak a romjait látjuk a régi

szép alkotásnak, míg a majolika felületére égetett kép ma is ugyanolyan színekben ragyog, mint századokkal ezelőtt" — mondja az említett akadémiai ülésen.

E munkákban társa volt *Zsolnay Vilmos*, akihez meleg barátság fűzte. Szabad idejükben fáradtságot nem ismerve járták együtt a Balaton szelíd tájait, új agyaglelőhelyek után kutatva. Az új agyagokat *Wartha* elemzi, a mázakat *Zsolnay* próbálja ki. Kettejük munkájából, a művész munkatársak nem csekély hozzájárulásával, váltak a pécsi gyár majolikái márkás műtárgyakká. „Tudomány és gyakorlat együtt állapította meg a gyártmány jóságának, szépségének, a termelés gazdaságosságának és versenybírásának feltételeit" — írja *Ilosvay*.

1904-ben a kereskedelmi miniszter felkérésére a herendi porcelángyár helyzetével is foglalkozik. Javasolja, hogy az Európaszerte jól ismert porcelánkészítmények mellett a gyár finomabb, kemény kőagyag tömegáruk előállítását is vegye fel programjába.

Wartha szenvedélyes buzgalommal gyűjtötte a kerámiatárgyakat. Gyűjteménye ma az Iparművészeti Múzeum tulajdona. Bizonyos, hogy a kerámia volt legkedvesebb témája, ez azonban távolról sem jelenti azt, hogy ne alkotott volna maradandót az elmélet és gyakorlat más területén is.

Igen értékesek tudományos tekintetben a kalorimetriás vizsgálatok, amelyeket tanártársával *Schuller Alajossal* éveken át együttesen folytatott. Céljuk, amelyet sikerel értek el, a Bunsen-féle jégkalorimétér pontosabbá és ugyanakkor a gyakorlati feladatok megoldására alkalmasabbá tétele volt.

Máig is használt módszert dolgozott ki a víz változó keménységének meghatározására. E módszert a külföldi szakirodalom is az ő nevével jelzi. Foglalkozik a víz technológiájával is. Behatóan tanulmányozza a főváros káposztásmegyeri vízművét és megállapítja, hogy a Duna-meder vizének tisztítására használt rendszer kifogástalan, Budapest vízellátását nem lehet más módon ilyen eredményesen és viszonylag alacsony költséggel megvalósítani.

A szerves kémia területére eső vizsgálatai is jobbára technológiai természetűek. Fővárosunk hatóságai 1876-ban vizsgálatokat kezdeményeztek annak megállapítására, alkalmasak-e hazai kőszénfajtáink világítógáz gyártására? E kísérletek színhelye az Óbudai Hajógyár gázfejlesztő üzeme. *Wartha* vizsgálatai kiterjedtek mindazon hazai szenekre, amelyek szállíthatóság és mennyiség tekintetében szóba jöhetnek.

Nyomatékos említést érdemelnek borászati tanulmányai. Elsők között volt, akik az Alföld homokos talajának szőlőtermesztésre való felhasználását sürgették. A magyar borokkal foglalkozó közleményeiben összegyűjti a borvizsgálati módszereket (különös tekintettel a hamisításokra) és az általa végzett elemzések eredményeit. Ezzel nagyban hozzájárult borászati ismereteink gazdagabbá tételéhez. Abból a megállapításból kiindulva, hogy „csak a szőlő terem, a bort készíteni kell", szorgalmazza az okszerű borgyártás megvalósítását. „Jó minőségű bort csak a szakértő borász, pincemester szűr, a hozzá nem értő gyakorta olyat, amelyik a hordót is elpusztítja. Nem is jut eszébe annak, aki a cukorrépát termeli, hogy cukrot készítsen, s az árpa termelőnek, hogy sört." „Meg vagyok győződve róla — írja —, hogy az okszerű borgyártás is oda fog idővel fejlődni, hogy a gazda csak a gyümölcsöt fogja termelni, a többi műveletet a gyárnak (pince-egyletnek, társulatnak vagy bármi másnak nevezzék is) fogja átengedni."

*Wartha Vincz*ének, a sokoldalú tudósnak és szakembernek, a kémiai technológia első magyar professzorának idejét és munkaerejét egész sor intézmény között kellett megosztania. Első ízben az 1896—98-as években, másodszor 1907-től 1910-ig volt a Műegyetem rektora, megelőzőleg háron
osztály dékánja. A
tályának megszerv
volt a Műegyetem
1870-ben 369 kötett
ben utódának 13 00

A Magyar Tudon
1891-ben rendes tag
désének csúcspontj
1908-ban.

S ha azt mondtu
a szívéhez, mit mondjunk, na a Természettudományi Társulatban kifejtett működéséről szólunk? 1868-ban lett a Társulat tagja és másodtitkára, később választmányának tagja, első titkára, s 1899-től 1910-ig dísze az elnöki székben. Negyvenkét éven át szolgálta a magyar közművelődést Társulatunk keretében előadásaival, cikkeivel. Egyetlen cél lebegett szemei előtt: a tudomány fejlődését nyomon követő, jól tájékozott, a technikai törekvések lényegét megértő, természettudományi gondolkodású magyar népréteg kialakítása.

Ezt a célt szolgálták lapunk hasábjain megjelent cikkei, értekezései, amelyek száma mintegy 480. Ezek a nagyrészt tanulmány számba menő közlemények írójuk ismereteinek gazdagságáról, a valóság szeretetéről a tudomány tanító, nevelő, nemesítő hatásába vetett bizalmáról, egyben hazája gazdasági ügyei, jóléte iránti meleg érdeklődéséről tanúskodnak. „A tudomány viszonya a gyakorlathoz" című, Közlönyünk 1896. évi 28. kötetében megjelent cikkében írja: *Az elvont tudomány a műszaki tudományok alapja; az lehel lelket a holt tömegbe. Tudományos alap nélkül nincs ipar, a Föld is csak a tudomány varázspálcájának érintésére szolgáltatja ki kincseit. Az arany praxis és a szürke teória messéjének ne higgyünk, az elmélet helyes és racionális alkalmazása szülte az újkor bámulatos eredményeit, míg a tiszta empírizmus csak aránytalan áldozatok árán mutat fel egyes esetekben sikert.*

Nagyobb irodalmi munkái közül a torzónak maradt „Chemiai technológia" c. művét említjük, melynek csupán első része jelenhetett meg. A következő, „Az agyagipar technológiája", amely a Természettudományi Társulat megbízásából tartott tíz előadásának anyagát öleli fel. Harmadik terjedelmesebb munkája az „Iparművészet könyve" II. kötetének mintegy 120 oldalát foglalja el „Agyagművesség" címmel. A régi fazekasmesterségről ad itt színes és eleven képet az addig megismert emlékek összefoglalása és kiértékelése révén. A Természettudományi Társulat kiadásában két német nyelvből fordított munkája is megjelent.

Wartha Vincze emlékét őrzi a budapesti Műegyetem nagyszabású, a városképet oly előnyösen befolyásoló épületsora is. Első ízben viselte rektori tisztét, amikor döntésre érett a Műegyetem végleges elhelyezésének ügye. Az egyetem tanácsának többsége az Újvásártér mellett foglalt állást, a *Wartha* rektor vezette kisebbség a Duna mellett elterülő, elhanyagolt lágymányosi telkek felhasználása mellett kardoskodott. Végülis szerencsére *Wartha* meggyőző elgondolása mellett történt döntés. Megnyugvással mondhatjuk, hogy aligha lehetett volna szebb, fejlesztésre alkalmasabb helyet találni Műszaki Egyetemünk számára.

Szenteljünk még néhány sort családi körülményeinek is. Két alkalommal nősült. Első felesége svájci nő volt, akinek halála után vette feleségül *Hugonnay Vilma* orvosnőt. Házasságának derűjét leányának korai elvesztése zavarta meg. Nem sokkal a felmérhetetlen csapás után erőteljes szervezetét kikezdte a gyógyíthatatlan, gonosz kór, melynek kínjait csak felesége gondos ápolása enyhítette valamennyire. 1912-ben nyugalomba vonul. Az első világháború előestéjén, 1914. július 20-án ér véget gazdag élete. Hamvai a kerepesi temetőben nyugosznak.

1964 JUL
Magyar Hírdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest, V., Petőfi Sándor u. 17
Telefon: 188-296, 188-307
Természettudományi Közlöny

Meghívó

AZ IPARMŰVÉSZETI MÚZEUM ÉS A BUDAPESTI
MŰSZAKI EGYETEM WARTHA VINCE EMLÉKBIZOTTSÁGA

MEGHÍVJA ÖNT

1983. JÚNIUS 8-ÁN DE. 10 ÓRAKOR

AZ IPARMŰVÉSZETI MÚZEUMBA

(BP., IX., ÜLLŐI ÚT 33)

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA, A NEHÉZIPARI MINISZTÉRIUM,
A BUDAPESTI MŰSZAKI EGYETEM ÉS A VESZPRÉMI VEGYIPARI EGYETEM
VÉDNÖKSÉGÉVEL RENDEZETT

WARTHA VINCE EMLÉKKIÁLLÍTÁS

MEGNYITÁSÁRA

MEGNYITÓ BESZÉDET MONDJA:

DR. KORACH MÓR

AKADÉMIKUS, EGYETEMI TANÁR

WARTHA VINCE

F. k.: Dr. Hardi Róbertné - 14916 Réval Nv.

K. Kovács László kedves
Kismamának
787. 1970. jun. 15
Kaplan K

A körmöcbányai eozin

KATONA IMRE
Iparművészeti Múzeum, Budapest

1968-ban Pécsen a Zsolnay-évforduló alkalmából rendezett tudományos ülésen *dr. Grofcsik János* professzor előadásához kapcsolódó hozzászólásomban — mely az Építőanyag 1969. áprilisi számában nyomtatásban is megjelent — részletesen beszéltem a Zsolnay-eozin sajátosságairól és kialakításának körülményeiről. Noha számos külföldi gyár és kerámikus próbálkozott hosszabb-rövidebb ideig fémmázak előállításával, a pécsi Zsolnaynak sikerült a legszebb, legváltozatosabb fémmázat előállítania. Ahogy az egyszerű átlátszó és fedőmázaknak is sajátos karakterük van, a fémmázak is mindig jellemzőek alkotójukra. A Zsolnay-eozin elnevezésében is kifejeződnek e sajátosságok. Az eozin karakterét több tényező befolyásolja, így pl. a máz, melyre az eozin-pép kerül, illetve a pép összetétele, vagy a redukciós láng milyensége, hőfoka, a redukálás ideje, stb.

A Zsolnayak mellett többen is próbálkoztak Magyarországon fémmázak előállításával. A Drasche-gyáron kívül 1910-ben — tehát elég későn — Fischer Emil is kísérletezett fémmázas készítményekkel. Rouge flambé-szerű, pirosas-fémes színű készítményei könnyen felismerhetők, ugyanúgy, mint a Drasche-gyár pirosas reflexet mutató aranyszínű edényei. Az ún. Zsolnay-eozin karaktere sem egységes, különösen a korai eozinok között találhatunk egymástól eltérőket. Ma már tudjuk, e különbségek annak tulajdoníthatók, hogy a Zsolnay-eozin előállítása nem egy, hanem több személy érdeme. Ezzel végleg megdőlt az az álláspont, hogy az eozin feltalálása kizárólag Wartha érdeme és Zsolnay pusztán az eljárás finomítása, tökéletesítése körül szerzett érdemeket. Az Iparművészeti Múzeum [1] szám szerint ugyan nem, de művészileg és didaktikailag igen jelentős Zsolnay-gyűjteményében számos olyan korai edény van, mely eltér a gyár későbbi készítményeitől. Ma már tudjuk, hogy 1889 előtt is állítottak elő fémmázas edényeket a Zsolnay-féle pécsi gyárban. Az első kísérletek, próbálkozások ideje és körülményei ugyan még tisztázandók, a gyár második eozin periódusa — mely 1889-el kezdődik — azonban már apró mozzanataiban ismert, bár értékelése nem egyértelmű. Így az Iparművészeti Múzeumban még ma is élő tradíció, hogy Wartha a múzeum egyik gubbioi táljáról pattintott darabka elemzésével jutott az eozin-titok birtokába [2]. Ma már azonban tudjuk, hogy az 1893-ban szerzett tál alig szolgálhatott vegyelemzésül egy olyan eljárás konstatálásához, melyet Wartha 1891-

ben már ismert, különben vegyelemzéssel egy ilyen eljárás lényegét nem is lehet felderíteni. Egyébként a „legendát" inkább követői terjesztették. Wartha csak olyan összefüggésben említi a tálat 1899-ben, hogy ez inspirálta szakadatlanul az eozinnal való foglalkozásra [3]. Saját bevallása szerint Massier 1889-es párizsi világkiállításon bemutatott fémmázas készítményeit tanulmányozva jutott arra az elhatározásra, hogy nálunk is kellene ehhez hasonlókat készíteni [4]. Hogy elhatározása tette érlelődött, bizonyítja az Iparművészeti Társulat 1891-es karácsonyi kiállítása, ahol már szerepeltek fémmázas készítményei. Erről nemcsak a Művészi Ipar, hanem a korabeli napilapok cikkei is tanúskodnak. Az 1891. dec. 12-én megnyílt kiállításról ezt olvashatjuk a Fővárosi Lapokban: „Gróf Csáky miniszter, kinek Fittler Kamill szolgált magyarázattal, tüzetesen megnézett minden tárgyat s különösen a Wartha tanár „lustre" fémfényű zománc készítményei nyerték meg tetszését." Valami ismeretlen oknál fogva azonban a tényekkel és az 1899-ben írtakkal ellentétben 1905-ben már határozottan azt vallja [5], hogy próbaképpen 1893-tól foglalkozik fémmázas készítményekkel, a Zsolnay-gyárban pedig 1896-tól foglalkoznak kísérletei alapján „Gubbio-lüszter-színek előállításával". Fordítva még elképzelhetnénk, az azonban végleg érthetetlen, miért állítja, hogy csak 1893-tól foglalkozik azzal, amit már 1891-ben kiállított. Wartha írásban is rögzítette „eljárását". Az 1892. december 13-án kelt leírást [6] egy nappal később, december 14-én helyeztette el zárt borítékban az Akadémia irattárában „elsőbbsége megőrzése végett". Mi lehet az oka annak, hogy 1905-ben már későbbre datálja azt, amiért 1892-ben még versenyzett?

Azt már tudjuk, hogy Zsolnayn és Warthán kívül Petrik Lajos foglalkozott — Warthát megelőzve — eozin készítésével. Petriket is Massier kísérletei ragadták meg, ugyanúgy, mint Warthát. Petriknek mégis előbb sikerült rájönnie az eozin titkára, mint Warthának, aki úgy próbálta kísérleteit feltüntetni, mintha azok merőben eltérnének Deck eljárásától. Ezzel szemben — mint az Akadémia irattárában megőrzésre elhelyezett, s jelenleg az Iparművészeti Múzeum Adattárában található leírásból kitűnik — eljárása egyetlen lényeges kérdésben sem különbözik Deck leírásától.

Tévedés lenne az eozinnal foglalkozó szakemberek körét az említett három személyre redukálni s azt hinni, hogy csak Pécsett készítettek az 1890-es években eozint. Pap János 1896-os milleniumi kiállítás agyagipari részét ismertető könyvéből világosan kiderül, hogy Pécsen kívül Körmöcbányán is készítettek eozint az 1890-es években. A Kossuch-féle körmöcbányai kőedénygyárról és készítményeiről ezeket olvashatjuk: „Kiállított használati kőedény és magyaros alakú fényűzési czikkeket, máz alatti magyaros díszítéssel. A máz alatt alkalmazott színezés és festés valódi remekeit mutatta be azon a néhány fali tálon, melyeket a czég 2 női beltagja: Horváthné, Eleőd Judit és Vámossyné, Eleőd Karola úrhölgyek valóságos művészi tervvel festettek meg. Láttunk továbbá kiállításában sok apró dísztárgyat remek „lustre" színekkel, melyek a gyár jelen vezetőjének: Őrley Jánosnak szakképzettségét dicsérik [7]." Pap János leírásából tehát nemcsak az tűnik ki, hogy a körmöcbányai Kossuch-féle kőedénygyárban is készítettek az 1890-es évek közepén eozint, hanem az is, hogy az eozin készítőjében Őrley Jánost tisztelhetjük. Ezzel az eozin-szakértők száma a korábbi három helyett négyre emelkedett. Ki volt Őrley János, hol és mikor kezdett foglalkozni a fémmázak előállításával? Volt-e kapcsolata a Zsolnayakat támogató Petrikkel vagy Warthával s ha igen, mi volt e kapcsolat lényege? Miközben a feleletet kerestük e kérdésre, érdekes összefüggéseket sikerült felismernünk Őrley és Wartha között.

Szinnyei: Magyar írók élete c. munkájában [8] olvashatjuk Őrley mindmáig legteljesebb életrajzát. E szerint Ő. János és Grossinger Sarolta gyermekeként született Pesten 1864-ben. Nemcsak középiskoláit végezte Pesten, hanem a Műegyetemet is, ahol — többek között — Wartha Vince is tanította. Tanulmányait 1887-ben fejezte be. Előbb ösztöndíjasként külföldön járt, majd a herendi porcelángyár művezetője lett, de rövid idő múlva ezt az állását otthagyta és a feketeerdei (Bihar m) üveggyárhoz szegődött vegyésznek. 1889-ben elvállalta a herendi gyár igazgatói állását. E tisztet 1893-ig viselte, mikor is állásáról lemondott s a részvénytársaság eladta a gyárat. „Az új tulajdonosok idején még fél évig maradt Herenden. 1895 elején a pesti Fischer-féle majolikagyárnak műszaki vezetője lett, honnét a részvénytársaság válsága következtében még abban az évben a körmöczbányai kőedénygyár igazgatását vállalta el. Itt a magyar egyesület titkárának választotta; az egyesület számára Angyal Béla tanárral színpadot épített és azon színi előadásokat rendezett... 1897-ben a budapesti állami felső ipariskola vegytani tanszékéhez nevezték ki, s 1901 óta a kereskedelmi minisztériumban teljesít szolgálatot."

A rövid életrajzból megtudjuk, hogy a Fischer-féle gyár is érdeklődött eozin-szakértő iránt, a részvénytársaság válsága miatt azonban a kérdés le-

került napirendről. Az egyébként precíz, helyenként túlságosan is részletező életrajzból csak az nem tűnik ki, mit csinált Őrley 1893 és 1895 között, kinél és hol állt alkalmazásban. Erre a kérdésre hiába keressük a kortárs-irodalomban a választ, a források némák. A halála alkalmából írott megemlékezésből végre erre is választ kapunk: „Őrley János kir. ipari főfelügyelő 1864-ben született Budapesten. Középiskolai és műegyetemi tanulmányait ugyanitt végezte. Műegyetemi tanulmányai végeztével állami segítséggel hosszabb időt töltött Németországban és Belgiumban, hol szakismereteit bővítette. Külföldi tanulmányútjáról hazajőve, a herendi porcelángyárban működött, hol összesen több mint négy esztendőt töltött. *Ezután ismét a műegyetemen dolgozott Wartha tanár mellett és főként a lüszterekkel foglalkozott.* 1895-ben körmöcbányai kőedénygyárnak lett műszaki igazgatója s ebben a minőségben két esztendeig vezette a gyárat. Az állam szolgálatába végleg 1897-ben lépett s egy ideig tanár volt a budapesti állami felső ipariskolában..." [9].

Mintha előzetesen megállapodtak volna egymással, Őrley a Fischer Ignác-féle gyárban, Wartha pedig a pécsi Zsolnay-gyárban próbálja ki eljárását. E két gyár volt a legnagyobb, legtekintélyesebb és az új eljárások iránt legfogékonyabb Magyarországon a múlt század 90-es éveiben. Az elképzelés azonban csak részben sikerült. A Fischer-féle majolikagyár válsága miatt ugyanis Őrley a Kossuch-féle körmöcbányai kőedénygyárhoz szerződött át és itt próbálta megteremteni az eozinkészítés feltételeit. Noha a fémfényű kerámiákkal már 1891 óta találkozunk kiállításokon Magyarországon, e kerámiák első igazi seregszemléje az 1896-os milleniumi kiállítás volt. Itt ugyan a körmöcbányain kívül a Zsolnay-gyár is szerepelt eozinos kerámiáival, de ezeket csak részben Wartha, inkább Zsolnay és Petrik Lajos utasításai szerint készítették. Warthának csak az 1900-as párizsi világkiállításra sikerült elkészülnie az „általa kikísérletezett", de Zsolnay által kivitelezett kerámiáival.

A körmöcbányai kőedénygyár fémlüszteres kerámiáiról Petriken kívül Pap János is megemlékezett. Ez azért is figyelemre méltó, mert Pap János, miként Őrley is, Wartha tanítványai köréhez tartozott és bizonyára közvetlenül szerezte be információit Őrleytől, míg Petrik és Wartha között egyre rosszabbodott, mérgesedett a viszony. Pap János sem említi azonban, hogy Őrley Warthától tanulta volna az eozinkészítést, hanem úgy beszél róla, mint a technika önálló ismerőjéről és alkalmazójáról. Már pusztán ez is amellett szól, hogy Őrley nem segítőtársként működött Wartha mellett, hanem mint az eozin-technika ismerője és egyik kiváló hazai alkalmazója. Egyébként Wartha furcsamód soha és sehol sem említi, hogy az eozin terén elért eredményeiben munkatársai közül bárkinek is része volt. Ugyanakor tudjuk, hogy a különböző mázak vegyelemzésében tanársegédje, Bernauer Zsigmond is résztvett. Az agyagipar technológiája című, 1892-ben megjelent könyvének 67—68. lapján az Iparművészeti Múzeum egyik török (Warthánál perzsa) csempéjének vegyelemzőjeként ugyanis Bernauert említi. Ugyanez az összeállítás a Zsolnayak receptkönyvében 1891 augusztusi dátummal Wartha készítményeként szerepel. Az is meglepő, hogy Wartha 1893-ra — Őrley alkalmaztatásának idejére — teszi eozinkísérleteinek megkezdését, noha már 1891-ben az Iparművészeti Társulat karácsonyi kiállításán szerepel lüszteres edényeivel. E szerint már 1890-ben, de 1891-ben mindenképpen meg kellett kezdenie a kísérletezést ahhoz, hogy decemberre kísérleti példányaival elkészüljön. Kérdés, mi késztette erre a magatartásra, korábbi fémmázas kísérleteinek megtagadására és a kérdések furcsa, meglepetésszerű beállítására?

Az Iparművészeti Múzeumban van két fémlüszteres eozin-tál. A tálak az ismert iparművészet-történész, Höllrigl József hagyatékából kerültek a múzeumba 1953-ban. A leltárkönyv szerint 1900 körüli francia munkák. Egyik egy mellét tépő, kiterjesztett szárnyú pelikánt ábrázol, lápos, ingoványos környezetben, felhős háttérrel [10], a másikon pedig rozetta-szerűen elhelyezkedő stilizált növényi díszek láthatók [11]. Mielőtt azonban ezeket összevetnénk a Wartha által készített darabokkal, elemeznünk kell a körülményeket, melyek Őrley foglalkoztatását és szerepét megvilágítják.

Mint már említettük, az 1889-es párizsi világkiállítás keltette fel Magyarországon az eozin iránti érdeklődését. Köztudott, hogy az iparművésznek alaposan ismernie kell anyagát, annak megmunkálásának lehetőségeit. A viszonylag hosszúra nyúlt európai historizmus régi, sokszor feledésbe merült eljárások felélesztésével eddig nem látott módon és mértékben fellendítette az iparművészetet. A régi korok produktumainak utánzása a régi technikák, eljárások ismeretét sem nélkülözhette. A régi eljárások közé tartozott a fémmázak alkalmazása is, melyet Közel-Kelet, majd a spanyol mórok és Deruta, valamint Gubbio kerámikusai nagy sikerrel alkalmaztak évszázadokkal ezelőtt. Az 1889-es párizsi világkiállítás technikai újdonságainak tanulmányozására Petrik Lajost küldte ki a kereskedelmi kormányzat, aki az Ipartechnológiai Múzeum 1890. január 21-i összejövetelén szâmolt be franciaországi tapasztalatairól. Előadása a Művészi

Ipar 1890-es évfolyamában (15—29. l.) megjelent, így pontosan ismerjük a párizsi világkiállításról alkotott véleményét. Petrik szerint a kerámia terén négy újdonsággal lepte meg a világot az 1889. évi párizsi világkiállítás. Az első, a mázalatti aranyozás, majd a három redukciós technikán alapuló eljárás: az avanturin-máz, a fémmáz és a rouge flambe (kínai rézvörös). Ekkor még, 1889 végén — tanulmánya írásakor — Petrik sem tudta, hogy a fémmáz és a kínai rézvörös között szoros összefüggés van és tulajdonképpen nem is két, hanem egy mázféleség különböző megjelenésével állunk szemben. E felismerésének ugyancsak 1892-ben adott hangot a Művészi Iparban (115—116. l.) a Warthával folytatott polémia alkalmával, de a cikkből kétségtelen bizonyossággal megállapítható, valamikor 1890 elején ismerte fel első ízben, hogy az a rézlüszter, mely ,,ónzománcon (amelyen a legújabb ideig előállították) fémfényt mutat, az ólomboraxos faiencemázban pedig inkább oldódik és átlátszó rubinszínűvé lesz'', sőt — írja néhány sorral lejjebb — ,,ólomtól mentes mázakban magasabb hőmérsékleten a rouge flambéhez hasonlóvá is lesz''. E felismerés szolgált alapul a továbbiakban a fémmázakkal folyó kísérleteknél. Bár Wartha 1892-ben még kereken tagadta ,,hogy a vörös lüszter előállítása a Deck-féle eljárás szerint sikerül'' [12], 1908-ban Picolpasso leírására hivatkozva, lényegében Deck eljárását követve azt állítja, hogy ,,ha... vasrozsdát kénezüsttel vagy kénrézzel keverünk és vastag pép alakjában rárakunk az ólomtartalmú fayence felületére, tűzbe rakjuk és füstöljük,... akkor a kihűlés és a réteg lekefélése után az edények a legszebb lüszterrel vannak borítva'' [13]. Véleményét érdekes összevetni azzal, amit Az agyagipar technológiája c. könyvében 1892-ben írt [14] a rézlüszter előállításáról: ,,Már Salvetat kimutatta, hogy azon esetben, ha salétromsavas rézoxiddal áztatott papirost égetünk el valamely ónoxidos agyagedény mellett, amikor a tokos kemenczében gyönge vörös izzásig fel van hevítve, akkor az elillanó rézoxid vékony fátyol alakjában rászáll a zománczos felületre és — ha az égetés redukáló lánggal történt — a vörös színű rézoxiddal gyönyörű bíbor és vérvörös fémfényt mutató lüszterréteget alkot. Kísérleteimben meggyőződtem, hogy ezen szép lüszter akkor is keletkezik, mikor a kísérletre rézchloridot használunk, sőt híg oldatával közvetlenül az ónoxidos zománcfelületre festhetünk is. Ha már most az így előkészített tárgyakat a fennemlített módon redukáló lánggal égetjük, akkor előáll a vérvörös rézlüszter. Az ónnak közvetlenül jelen kell lennie, mert a nélkül nem fejlődik ki a szép rézoxidulréteg''. Tudjuk, hogy az ekkor már Petrik útmutatásai szerint a Zsolnay-gyárban folyó kísérleteket Wartha is támogatta, főleg különböző receptekkel. Petrik Warthának írott válaszában részint erre, részint a könyvében olvasható, föntebb idézett részletre válaszolva kifejti, ,,teljesen lényegtelen az, hogy milyen rézvegyületből indulunk ki, mert a lüszter sikere csakis az égetés módjától és a máz minőségétől függ. Mivel rézoxydot, rézoxidult vagy rézszulfitot a rézlüszter előállításakor tetszés szerint keverhetünk ónoxiddal, vasoxiddal, okrával, korommal, agyaggal és más meddő anyagokkal, mert kellő égetésnél mindig célt érhetünk, tehát akárki állíthat magának össze új receptet, de a végeredmény mindig csak rézlüszteres edény lesz'' [15].

A Zsolnay-gyárban készült első fémszínű eozinok a francia Deck kísérleteihez kapcsolódnak ugyanúgy, mint a máz alatti aranyozás, melyet Zsolnay már az 1870-es években ismert és használt edényein. — Petrik Lajos Seger alapján a rubinszínben oldódó rézlüszterrel, majd a rouge flambé-val kísérletezett. Wartha tevékenysége nem választható el Petrik kísérleteitől, hiszen Wartha 1891-ben valóban rubinszínű, rouge flambé-hoz hasonló edényeket állított ki az Iparművészeti Társulat karácsonyi kiállításán. Tehát akár Petrik, akár valaki más hívta fel erre a figyelmét, tény, hogy a 90-es évek elején rubinszínben oldódó rézlüszterrel kísérleteztek Pécsen a Zsolnay-gyárban Petrik és Wartha instrukciói alapján. Az is megállapítható a korabeli közlésekből, hogy a két szakértő merőben ellentétes álláspontot képviselt. Míg Wartha — legalábbis a korai időben — a réz és ezüstvegyület milyensége irányában tapogatózott, Petrik világosan látta, hogy a szín milyenségét a máz és a redukció minősége határozza meg. Wartha első fémreflexes kísérleti darabjai 1893-ban keletkeztek. Ez az az év, melytől 1905-ben kísérleteit számítja.

Az eddigiekből is nyilvánvaló, hogy Wartha kísérleti darabjai között számos érdekes, figyelemreméltó található. Életrajza ugyan a közelmúltban látott napvilágot, mégsem tartalmazza évekig folyó kísérleteinek tendenciáit, eredményeit. Igaz, hogy ezeket leginkább kísérleti darabjai segítségével, a rajtuk levő feljegyzésekből, évszámokból konstatálhatjuk. 1890—91-ben pl. különböző keleti — török és perzsa — mázakat vegyelemeztet Bernauerrel. Ezt azonban úgy látszik, 1892-ben Petrik hatására abbahagyta és minden erejét a lüszterekre koncentrálta. Egyetlen, 1893-ban készült fémreflexes készítménye [22, 128] tanúskodik tevékenységének tendenciájáról. Nem állítjuk, hogy ez a tálka idegen korábbi készítményeitől, melyeken a ru-

binszínű fémmáz dominál, de úgy hisszük, alig vitatható, hogy e tálka és korábbi készítményei közt hiányzik a szerves átmenet.

Ha a figyelem nem terelődött volna váratlanul Őrleyre, akkor sem lehetne kétséges, hogy az 1893. év nem azért kritikus Wartha életében, mert ekkor sikerült rájönnie a fénymáz előállítására, hanem, mert ekkortól foglalkozik Őrley segítségével ezüst-lüszterek készítésével. Eddig úgy tűnt, hogy kísérletei során fokról-fokra jutott újabb és újabb eljárások birtokába, idézett adataink alapján azonban teljesen nyilvánvaló, hogy Őrley nélkül alig sikerült volna megfelelő eozint előállítania. Érdemes lenne Wartha fennmaradt kísérleti darabjait feldolgozni és ezek — s nemcsak irodalmi adatok — segítségével hiteles képet festeni Wartha kerámiában elért eredményeiről. E vizsgálat minden bizonnyal technológiailag is megerősítené, hogy a Warthához kapcsolódó kísérletek ugyanolyan eozint eredményeztek, melyet Őrley készített 1895—97 között Körmöcbányán a Kossuch-féle gyárban. A körmöcbányai készítmények azért is jelentősek, mert segítségükkel fény derül arra a kapcsolatra, mely Wartha és Őrley között — legalábbis ami a fémmázakkal folytatott kísérleteit illeti — ezekben az években fennállt. Egyébként a körmöcbányai tálakat egy ideig franciának attribuálták, ugyanis mindeddig úgy tudjuk, hogy Pécsen kívül fémmázas készítményt nem állítottak elő Magyarországon. Ezzel szemben ma már tárgyi anyaggal konstatálható, hogy Pécs mellett Körmöcbányán is állítottak elő Őrley idejében, 1895—97-között fémmázas kerámiákat, sőt előfordulásuk a pesti Fischer Ignác-féle gyár egykori készítményei között sem lenne meglepő, hiszen Őrley 1895-ben még körmöcbányai kinevezése előtt — átmenetileg a pesti Fischer Ignác-féle gyárban is dolgozott. Ezeken túlmenően érdekes lenne kikutatni Őrley flambé-kísérleteit, melyeket még 1893 előtt, Herenden végzett. Az említett, s korábban franciának attribuált tálak *(1., 2. ábra)* körmöcbányai volta vitán felüli. A tál fonákján ugyanis világosan kivehető Körmöcbánya címere, a fél kerék és a C-betűt (Cremnitz) mutató Kossuch-féle gyári jegy *(3. ábra)*. A tál s rajta a fémmáz csak azért tűnik franciának, mert a francia eozin-király, Clement Massier is gyakran alkalmazott készítményein a körmöcbányaihoz hasonló ezüst-lüsztert. Egyébként a körmöcbányai kőedénygyár — az ország többi kőedénygyáraihoz hasonlóan — magyaros mintákkal látta el készítményeit. Ez nemcsak az 1897-es katalógusból tűnik ki, hanem abból a cikkből is, mely a gyárban tett kirándulásról ad számot.

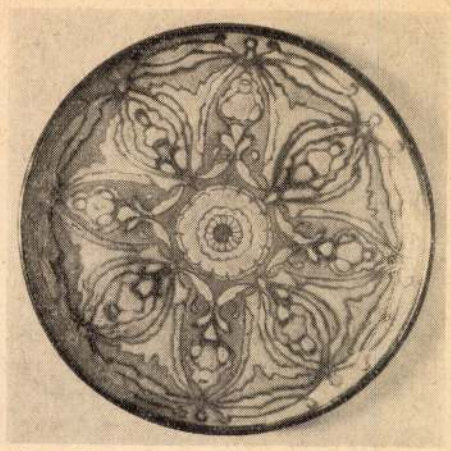

1. ábra. Körmöcbányai eozinos tál (1895—97)

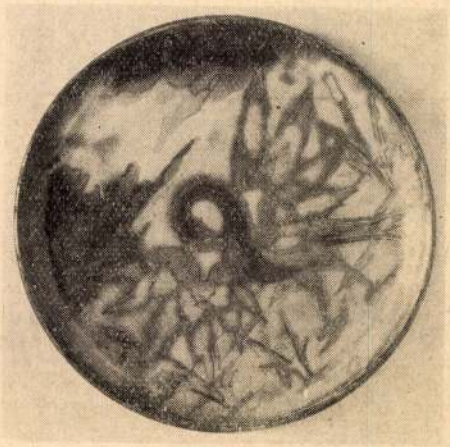

2. ábra. Körmöcbányai eozinos tál (1895—97)

3. ábra. A tálak fenékjegye

A két körmöcbányai tál felbukkanása érdekes fényt vet a mindmáig nem ismert egykori eozinkísérletek jellegére, irányára. Segítségükkel új meg-

világításba kerül az a kapcsolat, mely Wartha és Őrley között az 1890-es években — az eozin-kísérletek idején — fennállt.

IRODALOM

[1] Iparművészeti Múzeum, ltsz. 57.84.1.

[2] Az Iparművészeti Múzeum 4402 ltsz. táljának leírókartonján olvashatjuk: „Radisics Elemér közlése és Csányi Károly állítása szerint Wartha Vince egy ilyen máz pattintása alapján kísérletezte lüszteres mázait. „Tudomásom szerint Lyka Károly röppentette a világba, hogy Wartha Vincének az Iparművészeti Múzeum ún. gubbioi táljának vegyelemzése útján sikerült a fémmázakra rájönnie. „Az agyagkészítmények fémfényű lüszterét már a spanyolok is ismerték a mór művészet révén. De titkát nem adták tovább, azt úgy kellett újra felfedezni. Az olaszországi Gubbióban főképp Georgio Andreoli remekelt piros, gyöngyházas fémfényű majolikáival a XVI. század első felében. Miképpen készítette, titok maradt. Sokfelé próbálták utánozni, de kevés sikerrel. Többnyire úgy utánozzák, hogy valamely fémoxidot zsíros kötőanyaggal kennek az edényre, melyről az égetéskor a zsír-anyag elillan, vagy letörölhető korom alakjában marad meg, mely alatt előcsillan a fémfény. De ez a lüszter nem tartós. Wartha Vince, az Országos Iparművészeti Múzeumban őrzött egyik gubbiói gyártmányon vegyelemzést végzett s közelebb jutott a rejtély nyitjához". Magyar Iparművészet, 1900. 100—101. 1.

[3] „. . . megvallom, hogy e ritka darab szorgalmas tanulmányozása volt elsősorban oka annak, hogy ezen technika utánzásával gyakorlatilag is foglalkozzam." — Wartha Vincze: Az olasz keramika remekművei a reneszánsz korában. Akadémiai Értesítő, 1899. 297—303. 1.

[4] Uo. 303. 1.

[5] *Ráth:* Az iparművészet könyve, Bp. 1905. II. 617. 1.

[6] Iparművészeti Múzeum Adattára. Klt. 370 — Akadémiai Értesítő Bp. 1893. (IV. Köt.) 47. 1.

[7] *Pap János:* Az anyagipar az 1896-os millénniumi kiállításon. Ungvár, 1897. 18. 1.

[8] X. köt. (Bp. 1905.) 50—51. 1.

[9] *Egry István:* Örley János (Nekrológ) Magyar Üveg- és Agyagújság, 1914. okt. 15.

[10] Iparművészeti Múzeum ltsz. 53.3824.1.

[11] 53.3823.1.

[12] Művészi Ipar, 1892.67.1.

[13] Magyar Iparművészet, 1908.60—62.1.

[14] 204—205.1.

[15] Műv. Ipar, 1892. 115—116. 1.

Katona Imre: **A körmöcbányai eozin.**

И. Катона: **Эозин карьера „кёрмёц".**

Katona, Imre: **Eosin von Körmöcbánya (Kremnitz).**

Katona, Imre: **"Eosine" Pottery from Kremnica.**

Egyesületi élet

A *Szilikátkémiai Bizottság* 1969. okt. 2—3-án Szilikátkémiai ankétot rendezett Miskolcon, a MTESZ miskolci székházában. Ez az ankét már hatodízben ült össze abból a célból, hogy az üzemi laboratóriumok vegyészeinek továbbképzését szolgálja. A vidéki szervezés és az ezzel együttjáró kötetlen kétnapos együttlét lehetővé tette azt, hogy szinte kivétel nélkül valamennyi hazai szilikátipari vállalat képviseltesse magát.

Az ankét első napján délelőtt előadások hangzottak el, melyek részben a szilikátipari anyagokkal kapcsolatos kémiai elemzés új és gyors módszereivel foglalkoztak, másrészt ismertették a műszeres elemzés fejlődésének új lépéseit. Alábbiak adtak elő:

Dr. Sajó István: Termometriás szilikátelemzések továbbfejlesztése.

Bernolák Béla: Adatok a szilikátipari anyagok mikroszondás vizsgálatához.

Träger Tamás: Gyors módszerek, egyes különleges kerámiai anyagok elemzésére.

Del Medico Imréné: Alkáliföldfémtitanátok alkáliföldfémtartalmának termogravimetrikus meghatározása.

Nagy László: A dilatometria alkalmazása kerámiai nyersanyagok vizsgálatánál.

Nyeste Júlia: Az elektrospinrezonancia szilikátkémiai alkalmazásának lehetőségei.

Szitányi Mária: Kalciumoxid meghatározása nagymennyiségű magnéziumoxid mellett.

Az első nap délutánján került sor a kötetlen vitára. A vita során nemcsak a délelőtt elhangzott előadások egyes kérdései kerültek megtárgyalásra, hanem módot találtunk arra is, hogy az üzemek által előzetesen beküldött szilikát-analitikai jellegű problémákat az összegyűlt szakértők a helyszínen megvitassák. Ez a teljesen szabad légkörű „brain storming" jellegű vita a résztvevők nagyfokú aktivitása miatt igen nagy sikerrel zárult. Az előre beküldött kérdések mindegyikére a vita résztvevői választ kaptak és ezenkívül számos, a helyszínen felmerült egyéb kérédést is tisztázni lehetett. A résztvevőkben az a meggyőződés alakult ki, hogy ez a szervezési forma biztosítja az információk leghatékonyabb hasznosítását.

Az ankét második napjának műsorán a Hejőcsabai Cementgyár meglátogatása és szabad program szerepelt.

A legközelebbi szilikátipari ankét megrendezésére — az 1970-ben esedékes nemzetközi Szilikátipari Konferencia miatt — 1971-ben kerül sor.

T. F.

Wartha Vince

WARTHA Vince

M. Tud. Akad. A-tól 2-ig.
Bp. 1997 860-861.

Wartha Vince

az eozin nyvafelfedezője

125 éve született

Pestmegyei Hírlap 1969 július 17

4. old.

Wartha Vince

keramikus

A fazizai múzeumnak előcsarnokában áll Wartha Vince képmása.

Erdős György. Anyagés az ember.
Művészet, 1972. február – 27 oldal.

Wartha Vince

Wartha Vince kémiai-technikai kísérletei, amelyek a keramikai folyamatokat korszerűsítik nem hatottak Gádor Istvánra

N.Dvorszky Hedvig: Széljegyzetek egy életműhöz.
MŰVÉSZET, 1976. január - 14.oldal.

Wartha Vince

Az 1905-6-os években heti 3 órában adott előadásokat a József Műegyetem építéshallgatóinak az első évfolyamon.

Kocs Judith: Korma Lajos munkássága Bp. 1975 Akadémiai

179. old

Wartha Vince

Zsolnay Vilmost tudatos törekvések vezették, amikor megvalósította azokat a ~~törekvéseket~~ kísérleteket, amelyek végeredményeként született meg a nálunk eozinnak nevezett kerámiafélesége. E technikai megoldáshoz már a IX. sz.-ban alkalmaztak az arabok később olasz és spanyol közvetítéssel jutott Európába, amit Zsolnay Vilmos és Wartha Vince tökéletesített.

Mosonyi Attila: a dekorált eozin díszítéstechnikája.

Dunántúli Napló, 1979. Febr. 10.

Wartha Vince, iparműveh

L: Zsolnay Vilmos

286

Kővágó s. – B. Horváth Cs: Zsolnay – kerámiák Pécsett

Élet és Tudomány; Bp. 1982. febr. 26.

XXXVII/4

GYÖNGYÖS

Emlékkő a várostervező emlékére

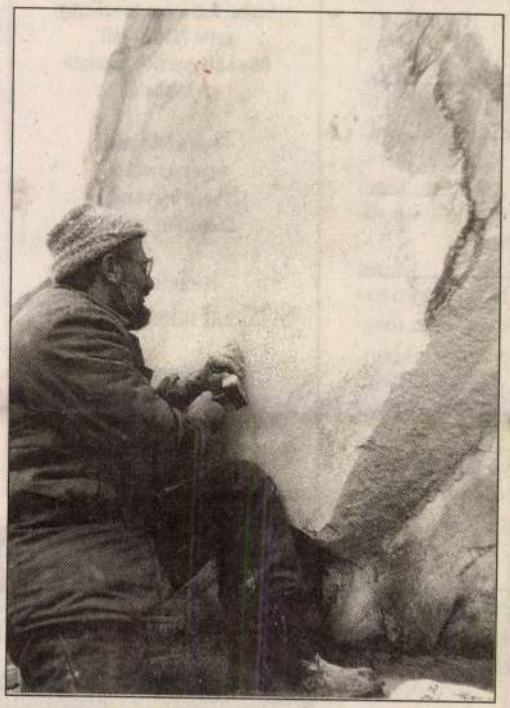

Solymosi kőből faragták

FOTÓ: CZÍMER TAMÁS

T. B. M.

Warga László építész, egyetemi tanár, nemzetközileg elismert várostervező munkásságának állít emléket a gyöngyösi Városszépítő és -védő Egyesület. Az 1917-es tűzvész után Gyöngyös újjáépítésének és városszerkezetének megteremtőjéről neveztek el egy jelentős területet a Kálvária dombi lakótelepen. E városrész egyik zöldterületén már elhelyezték a két, három és fél tonnás solymosi kőtömböt, melyre vésett szöveg került.

Az ötletadó és a megvalósításban oroszlánrészt vállaló *id. Jakkel Mihály* önkormányzati képviselő annak ellenére felállíttatta ezt az emlékkövet, hogy azt a képviselő-testület korábban nem támogatta. Úgy véli, sokkal több ehhez hasonló kezdeményezésre volna szükség Gyöngyösön, és nem arra, hogy meggátolják az effajta nemes gesztusokat.

37/300-924.

(21899)

Vegyes

Most kiválasztja, karácsony előtt frissen kivágjuk ezüst vagy luc karácsonyfáját kertünkből. Tel.: 36/434-325, 16 óra után és hét végén.

(21791)

Szén (lignit) megrendelhető 400 Ft/mázsa, szállítással. Tel.: 36/342-414.

(21881)

6 kW-os hőtárolós kályha eladó. Érd.: 36/434-548.

(21885)

Fenyőfavásár! Hagyományos és ezüstfenyők kaphatók tövesen és vágva, nagy választékban, december 6-tól. Hatvan, Traktor u. 10. szám alatt.

(21886)

2–3 m-es lucfenyő 300 db, kertből kivágva eladó. Ár megegyezés szerint. Érd.: 36/318-021 vagy 465-011.

(21894)

Száraztészta présgép 390 E Ft-os irányáron, Z-karos dagasztógép 80 E Ft-ért eladó. Tel.: 37/343-359.

(21910)

Kukoricaextrudáló-pehely gép eladó vagy cserélhető. Irányár: 290 E Ft. Tel.: 37/343-359.

(21911)

Zoknikötő gép, teljes automata, olasz gyártmány, eladó. Tel.: 37/343-359.

(21913)

Állat

Részletfizetés esetén
miden szőnyeg fél áron!

Gumis hátoldalú nyomottmintás file padlószőnyeg nettó 232 Ft/négyzetmétertől!
Velúr padlószőnyeg nettó 550 Ft/négyzetmétertől!
Szobai 2 m x 3 m-es szőnyeg nettó 7990 Ft-tól!
Olcsó diszperziós ragasztó is kapható!

Csak a Sulánál egyes termékre 120%-on beszámítjuk kárpótlási jegyét!

Ne feledje, Sulákkal mindig jól jár!!!

Eger, Pacsirta u. 2.
Tel.: 36/311-699.
Nyitva tartás: hétfő–péntek 9–17 óráig, szombat 9–13 óráig.

Tamponnyo
Tollra Öngyúj
Reklámtárgyak felira
Gyors, megbízh
Tel.: 36/320-

Tudtam. Tette

Warwasovszky József

igazgatóság
vizf. ont.
7 hónap, jeles
tanár Bentheim Artur

Iparrajziskola 1911.

H.D.K

WARZINGER, Wolf kőtaragó

1767. Budán kőbányája miatt

peresügye Egger János ellen

Agghány. Barokk szobrászat... Bp. 1955.

I. 296.

Waschagh

festö

lönd

Vaság alatt is

5.

Javítás. 1950. I. 30.

1.,

2. Вопро́сы. Где стоя́л дерев-
янный дом? Дерев'я́нный до́м
стоя́л на хо́лме́. Кто живём
Врач и Медсестра́. Что ви́дят
пионе́ры в шатра́х? Пионе́ры
ви́дят в шатра́х Матра́цы
простыни́ и одеяла.

3, Перево́д. В про́шлом году я

Adam Johanes Waschon,asztaloslegény

A győri asztalos és puskaműkészitő céh legénykönyvéből,Anno 1696 den Arsten Jully:"Adam Johanes Waschon ein schüffter gesell". 111.old

Batári Ferenc: Asztalosiegények Győrött a XVII.században - Adatok Győr város asztalosmívességének történetéhez 93-old

Arrabona,9.- Anatus János Múz.Győr,1967.- Győri Múz.Évkönyve

MŰVÉSZETTÖRTÉNETI
DOKUMENTÁCIÓS KÖZPONT
Budapest, XIV. Dózsa György ut 41.

WASS János festő

1819 Dálnok, ref. tpl.

az orgona frontispiciumánál megfestése

Ref. Szemle 2002/1. 114

Wass, Joo

becsi pusharunves

l.

Csanyi vasmkiall

83. l.

Átkarolta a gyönyörű alakot.

Iványi: A püspök atyafisága. II. 269. lap.

Vasca

kir. notarius

1181-ben

Fortm. Béla

163. l.

ETI MŰZEUM.

MIPARMŰVÉSZETI OSZTÁLYA.

Egyúttal elintézett számok:----------

Előirat:----------

Utóirat:----------

Kiadatott:----------

Elhelyeztetett: ----------

Határidő:----------évi----------hó-------

M.D.K.

Was Ambrus, forgácsmalmár

1552 után szerződik el az egri püspöki malom újjáépítésére.

Heves megye műemlékei I. Írta Voit Pál.
Magyarország műemléki topográfiája VII.köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó, 417 old.

WARZLAND, Joseph, pozsonyi pazarkanegid

J. W., Hafnergesell, 18 hónapos fia meghalt. (1791, 779 l)

Pressburger Zeitung
(Genthon)

M.D.K.

Was Ambrus

Fargómolnár. Az ostrom xxxxx után az Eger patak malmát újjáépiti 9 társával. Nov21-től az év végéig dolgoznak.

Détshy Mihály: Munkások és mesterek az egri vár épitkezésein 1493 és 1596 között. I. közl. 193.o.

Az Egri Múz. Évkönyve. I. Eger, 1963

Was Ambrus fargómolnár M.D.K.

Eger 1552-es ostroma után szereződtetik

A püspökség Eger patakon álló malmának ujjáépitésére

Bátaky Király: Munkások és mesterek az egri vár épitkezésein 1493 és 1596 között

Az Egri Muzeum Evkönyve 1964. I. Eger 1964. 193.l.

Was Gergely

ötvös

remeket Löwenberg német országi városban készítette 1570-ben felvételét kéri a Kolozsvári ötvöscéhbe. A céh új remeket kívánt tőle. Was perli a tanács, (majd az erdélyi) előtt az ötvöscéhet. fejedelem előtt

Végül honzas huza vona után mégis új remeket készít. 1572-ben már a céh tagja, s 1594-ben és 1599-ben céhmesterré is megválasztják.

Nokolötvcéh 15-17. l.

Was Geef

Otvös

1570 Kolozsvár

Laid
= okr.

Szaradok. 1886

5651

Gregorius Was.

ötvös

Mesterré lett Kolozsvárt
1572. ben. 1594 ben első
ich mester.
1599. első ich mester.

Jakab Elek. Kolozsvár tör-
ténete. Bpest. 1888.

II Mötet { 313. l
315. l.

Wascher Vilmos, Késgyártó MDK.

1702-ben telepedett le Sopronban. Waidhofenből jött az Enns mellett. Vasgyártó város. Apja is az volt. 142 old.

Csatkai Endre: a Soproni késgyártók. 141.o.

Soproni Szemle, Helytört. Folyóirat. 1955. Kiadja Sopron Város Tanácsa

SAMUEL WASCH, textilfestőmester

Az 5.függelékben a lőcsei festők céhlevelét találjuk 1715-ből.--A 6.függelék a lőcsei céhhez tartozó mesterek névjegyzékét tartalmazza 1608-tól 1869-ig.
E mesterek egyike volt:
232.- Samuel Wasch, Rosenau. 15[illegible].old

DOMONKOS OTTÓ: Magyarországi festőcéhek I. A textilfestés első nyomai 101.old

ARRABONA, A Xantus János Múz.Évkönyve, 16. Győr, 1974.

WASCHADI / Vasady / SIMON, asztalosmester

Pesti asztalos kontár volt 1828-ban.- Józsefvárosi lakós.- Helyrajzi szám: 1150.- Összeírási szám: 2339.- 48.old.

BATÁRI FERENC: Pest-budai asztalosok 1828-ban
39.old.

Az Iparmüv.Múz.Hopp Ferenc Múz.Évkönyve. XIII. 1970. 1971.

WASCHADI / Vasdy / SIMON, asztalosmester

Wasgath György [?] kobrák

[ifi: Vastagh György ?]

A Hadik-kobor alkotója.

Kücs Gábor: Á'll Budán egy buzogányos kobor

4.

ESTI HIRLAP, Bp 1973. szept. 25.

Washington Opera

grafikája érdemel elismerést.
(Függetl. Műv.-k kiáll. a N. Sz.-ban.)

(S. F.): Kétkiállítás.
Est, 931. XI. 15.

Waskovits Erzsi,festö MDK

Ujpesten élö müvész képeivel szerepel a kiállitáson.

A Raffael-czéh kiállitása.1912./Ujpest-Rákospalota/
Az Ujság. 1912.dec.21.

<Vasquez Károly gróf>

<> Buda és Pest
sz. kir. városai-
nak tájleírása.
1836.

lásd Vasquez
alatt is.

Wasquer Károly gróf

cvód

Lechner Jenő dr.

Képek Buda és Pest fejlődésének történetéből. MMÉE Közl. 1918. 189 l.

Wasquez gróf

l. Vasquez

alatt is

Laid Ew. itt.

Erla Simon Jakob l. Erll S. J.

Wasquez Károly gróf

műve Budapestről,
meget 1836. adott ki, s
megbe a tekép lapokat,
mégek az egyes városrészé-
hat ábrázolják, látképek
metszetrajzai szegélyezik
Pest és Buda nevezetesebb
épitmenyeivel –

Lbp 185. l

Erskitz, Nichtlosch l. Herschneritz M.

< Wasquez Károly gr. >

könyve

( ) Buda és Pest

sz. kir. városainak

tájleirása. Pest,

1836.

A könyv címét

ellenőrizni

Szinyei bőt-

ugyanezen napokon
rsibér à 3 kor. 6 szor 18 kor.
3×10 = 30 + 3×6 = 18 = 48 kor.
t a szánsvevőség
ilte az a körülmény
em utaz hattam, akkor
tartozkodnom, s így
m napi díj jár, a
dijával együtt, mert
napokat is fényképezésre
...
Tisztelettel
Dr Gerecze Péter
s 21.

Wass Áron,szobrász

Lyka Károly:Festészetünk a két világháború között c.könyvében/Bp.1956/,megemliti Wass Áron parasztszobrász nevét is. 187.old.12.jegyz

Sz.Muraközi Ágota: A magyar parasztfestők és a népművészet viszonya 181.old

A Nyiregyházi Jósa András Múzeum Évkönyve.XI.1968. Bpest.1969

MDK

Wassel Alajos építőmester

Ruscher György, jég verem

Lipótv, Széchenyi tér, horcsma

1865. Fut. alapr, matnat

MDK-A-П-1/1703.

MDK

Wassel Alajos építőmester

Gregersen Gulbrand, ízvoda, istálló, stb

Ferencz, 2 uzul-u. 69-70.

1865. - I. Hamlohnat, mehrat

II. Ömes alapz.

MDK-A-II-1/1951.

MDK

Vassel Alajos építőmester

Röck Henrik, átalak.

Pesév, Király-u. 16.

1866.- Int. I. em. alapr., mennet

MDK-A-П-1/2151.

MDK

MDK

Wassel Alajos építőmester

Gregersennel:

Gregersen Gulbrand, gépkazán elhelyezés

Ferencv., 2 nyul-u. 29. és 30.

1866. Kocalokat, metnet, gépraj.

MDK-A-П-1/2402.

MDK

Wassel Alajos építőmester.

Széchenyi sétatér, mulató kin
Lipótv., Sétatér

1864.

MDK-A-II-1/1368.

MDK

Wassel Alajos építőmester

Mihalek Ferenc, bejáratátal; üzletkiorahat

Belv., Szervita-tér 7.

1864.- Homlokrat, alapr.

MDK-A-II-1/1519.

MDK

Wassel Alajos építőmester

Crettier Károly, 2 em. sarokhár

Belv., Ujvilág és Rostély-u. sarka 620.

1867. ——

MDK-A-II-1/2683.

Wassenbeck, C. X

festo

l.

Csat.-Frey Ö. St. Kunst

XXIV. K

18.25. l

2902

Gyüjte

A hely neve	A tárgy megnevezése
Erzsébetvá-	Róm. kat.
ros	templom
Kis. kükülló"	belseje, szen-
vm.	tély felé
	néve,

WASSENHOFFEN, Guislian Segers von épitész

a grazi haditanács 1654-1708 között szereplő hadmérnöke Csákotrnya megerősitésén dolgozott

KOPPÁNY Tibor: Kiegészitő adatok Gózon Imre 1877. évi MOB-jelentéséhez. = Pavilon, No 7, 1992 11.

...ceg, Hildebrandt és Ráckeve

...észe-
...múlt
...rceg
...ásági
...t fa-
...ilták.
...ben-
...ág és
...iala-
...nem

kodásba[illegible]ött pályát, egyetlen, számunkra fontos [illegible] kivételével. 1697-ben Zentánál csapatai[illegible]és közben lepik meg a Magyarország el[illegible]evansra készülő török ármádiát. Musztafa[illegible]tán elmenekül, de a nagyvezér húszeze[illegible]rével a csatatéren marad. Létrejön a másfé[illegible]dos török uralmat lezáró karlócai béke, s [illegible]g a maga módján ünnepli meg a diadalm[illegible]járatot. *Heissler* Donát tábornok özvegy[illegible]lcvanötezer forintért megvásárolkupolás dísztermével, a korban mintaadó elrendezésével. Milyen volt a másik megoldás? A bécsi Schwarzenberg-palotán látható az attikával zárt hengeres forma.

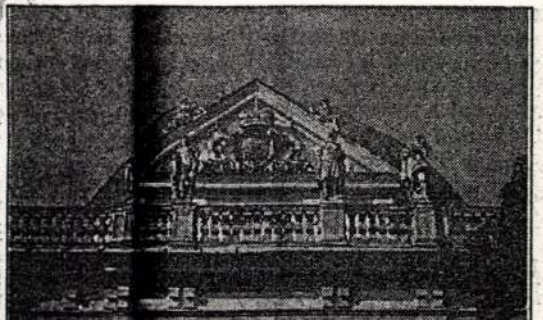

Ideje, hogy a ráckevei építkezés másik főszereplőjét, Johan Lucas von *Hildebrandtot* is bemutassuk. Az 1720-ban nemesi rangra emelt császári udvari mérnök Genovában született. Anyja olasz, apja a városban szolgáló kapitány. Rómában tanulja az építészetet a neves mesternél, Carlo *Fontanánál*, majd hadmérnök Észak-Itáliában. Ott ismerkedik meg Savoyai Jenővel, aki maga is félig olasz származású. Anyja, ez a szellemes, szenvedélyes asszony szicíliai kalapkészítő családból emelkedett a francia arisztrokráciába. A már említett, 1702 januárja és áprilisa közt íródott levelekben szó esik arról a tereprendezési és parkosítási munkáról is, ami a Belvedere és a Schwarzenberg-palota szomszédos telkén folyik. Ez már a későbbi nagy építkezések előzenéje, a csodálatos együttesé, amely megkoronázza

MDK

Wasserburger és Blim „bécsi szobrászok.

készitették a temesvári rokoko Madonna szobrot 1756-ban. Az alapzatot dombormüvek diszitik. Az egyik dombormü azt a jelenetet ábrázolja, amikor a királyné gyón Nepomuki János püspöknek. Az udvaroncok leselkednek.

Gozsdu Elek: A temesvári rokoko Madonna.
Temesvári Hirlap. 1913.márc. 23. U.536.

Wasserburger és Blim, bécsi szobrászok.

A dombormü másik jelenete: mikor a gyónás titkának elárulását követeli a király. A harmadik: mikor Nep.Jánost a hidról a Moldva folyóba dobják. - A szobor középrészén Nep.Jánossal együtt négy szent áll és fölöttük felhökön néhány angyal.

Gozsdu Elek: A temesvári rokoko Madonna.
Temesvári Hirlap. 1913. márc.23. U. 536.

W a s s e r b u r g e r A n t a l

kőfaragó

Fővárosi Lapok.1869.aug.12. /Palóczy László siremlékénél./

Wasserburger

Cd

bécsi udvari kőfaragó készítette az alábbi síremlék piramis alakú emlékkövet. Az emléket Bécsből szállították Miskolcra. A sírem-léken lévő archép reliefet ifj báró Vay Miklós készítette.

Nefelejts. 1869. 383. l.
(Palóczy László sírem-léke.)

1750. máj. 4.

Wasserburger Steinmetzmeister

l. Blim adott is!

Baróti, adatt ár V–IX. 615.

Herzog

Wasserburger

Wasserburger

bécsi Kőfaragó

l.

Weisz Anna:

Izsó Miklós élete és művészete. Bpest, 1939. 53. l.

Wasserburger

Kőfaragó.

Said

B. Adattár II. 615. l. sz.

2		Protestáns: Gysz. B.-A. 20. Görög: Eutim	28|Hétfő 29|Kedd
Csütörtök 3		Katholikus: Balázs Protestáns: Anszgár 21. Görög: Maxim	Izraelita naptár: 5676. Sebath 25. január 30. Sobebim bj. 29. február 3.
Péntek 4		Katholikus: Veronika Protestáns: Veronika 22. Görög: Timót	Adar 1. Sab. Theruma. február 5.
Szombat 5		Katholikus: Ágota Protestáns: Ágota 23. Görög: Kelemen	

Pes.

6-ik hét. December 31-t

reménykötv. huzása.

ét. Január 30—31. — Február 1—5.

Wassur Menyhért, pozsonyi ötvös V. 101.

Muz. és Kvt. Est

MDK

Wasserburger Antal bécsi udvari kőfaragó

Palóczy László sirja Miskolczon. Vas. Ujs. 1869. 6ol.l.

Wasserburger

K.

és Blim, bécsi szobrászok készítették a temesvári rokokó Madonna szobrot 1756-ban. Az alapzatot domborművek díszítik. Az egyik domborműn azt a jelenetet ábrázolja, mikor a Királyné gyón Nepomuki János püspöknek és az udvaroncok Uselkednek, a másik, mikor a gyónás titkának elárulását követeli a király és a harmadik azt a jelenetet mutatja, mikor Nep. János a hidról a Moldva folyóba dobják. A szobor közepreszen Nep. Jánossal együtt négy szent áll és fölöttük felhőkön nehány angyal. fordít

Irod

Gozsdu Elek: A Temesvári rokokó Madonna. Temesvári Hirlap. 1913 márc. 23.

U. 536. K

MDK

Wasserburger Ferenc szobrász

pozsonyi Immaculata és Nep.Szt.János emlék 1753-56.

Vita Aggházy Mária a Barokk Szobrászat Magyarországon c. kandidátusi értekezéséről. Aggházy Mária válasza Müvért 1957.VI.évf.4.sz.317.l.

M. D. K.

WASSERBURGER Terézia könyvtáros

Aggházy: Barokk szobrászat

I. 174.,

M.D.K.

WASSERBURGER Ferenc kőfaragó

Bécsben, 1775 körül

1750–1756. Temesvár, Nep. kt. János-emléket szállítja Bécsből Blim szobrásszal együtt 1189,– forintért

Vgghány: Barokk szobrászat... Bp. 1959.
I. 42, 296, II. 285.

7. **Andrássy Terézia**, szül. Dőry grófnő arczképe. Olajfestmény. A 18. századból. A krasznahorkai várból

Kiállitja: *Gróf Andrássy Dénes.*

8. **II. Rákóczi Ferencz arczképe.** Olajfestmény.

Kiállitja: *Koós József.*

9. **Női mellkép,** olajfestmény, a 18. századból.

Kiállitja: *József-Ágost főherczeg ő csász. és kir. Fensége.*

10. **Kurucz vitéz mellképe.** (Körtvélyesi Rákóczi Ferencz?). Olajfestmény.

Kiállitja: *Koós József.*

11. **Fali óra**, egészen fából, üvegharangokkal. A 18. századból, a krasznahorkai várból.

Kiállitja: *Gróf Andrássy Dénes.*

12. **Fali polcz,** szinezett fafaragvány, a 17. századból, a krasznahorkai várból.

Kiállitja: *Gróf Andrássy Dénes.*

13—50. **Konyha és konyhaberendezési tárgyak** a 18-ik századból. A krasznahorkai várból.

Áll: 12 kisebb és két nagyobb óntányérból; egy *Hans Wasserburger* lőcsei rézműves által 1656-ban készitett s vert dombormüvekkel ékitett vörösréz borhütőkádból; két ónból készült ételmelegitő-tányérból; két fali sótartóból; egy szijjal összecsatolt ételhordóból; két tűzbakból; egy vörösrézből vert fedeles kancsóból; egy nagy fa- és négy kisebb önkanálból; egy vas pe-

csenyeforgató-villából; egy ónozott lyukas kanálból; öt darab vaslemezből készült és festett tálcából; egy gerezdes öntálból és két süteménytálból.

Kiállítja: *Gróf Andrássy Dénes.*

51. **Mozsár**, bronzból, vas-törővel. A mozsáron domborúan kiöntve: Casper Raum 1700.

Kiállítja: *A Poprádi Muzeum.*

52. **Pecsenyesütő rost**, kovácsolt vasból, a 17. századból.

Kiállítja: *A Pozsonyi Városi Muzeum.*

53. **Konyhakés**, fringiából készült pengével. A 18. századból.

Kiállítja: *Siposs A. Gyula.*

54. **Öntő-kanna**, ónból, 1684-ből.

Kiállítja: *A Pozsonyi Városi Muzeum.*

55. **Mozsár**, bronzból öntve és csengetyűvé átalakitva, 1633-ból.

Kiállítja: *A Poprádi Muzeum.*

56. **Pecsenyeforgató nyárs**, kettős állványnyal. Modern.

57. **Öntő-edény**, vörösrézből, a 17. századból.

Kiállítja: *A Pozsonyi Városi Muzeum.*

58. **Ágymelegitő**, vörösrézből, vasállványnyal. A 18. századból, a kasznahorkai várból.

Kiállítja: *Gróf Andrássy Dénes.*

Wasserburger János

lőrsei vézmüves

1656.

l.

Mih Krasmah

560-l.

№ 111.

Esaias van de Velde

4312 ~~P. van der Stuw.~~

Működött 1590(?) –

Folyópart

~~Tájkép folyóval.~~

en szemlélhető ~~[illegible]~~, a k

Sik vidék háttérből elő
innenső partján, egy hátrafordulta
földmives horgászik, a ki mellett
tulsó parton, a kunyhó mellől, egy
zött levő szalmafedelű ház felé,
és a melynek tájékát a gazda, ~~[illegible]~~
lédje élénkiti. ~~Az utóbbi vállair~~
Hátul jobbról házak bontakoznak ki

24.1:43

Fa, méretei ~~23.9:43~~ cm.__
Gróf Pálffy János hagyomán

Jegyzet. Száma a törzslelt

a ki a vállaira tett rudra ~~[illegible]~~ két rocskát akaftott,

~~Jegyzet. A leltár szerint:~~
~~Peter van der Stuw: Lan~~
~~cocco-Rahmen mit reichen v~~
~~Budapest 1867.-- 22 hoch 4~~

79(9)

Wasszermann Henrik

szobrász, állítólag ferences szerzetes

1736. készítette a

dési ferencrendi

templom szószékét

és néki tulajdonítják

a nagy oltár elkészítését is (1735)

Kádár Szol Dob

III. 136. l.

Vegyes

a. 44

1 köt. 8r

Némethy

Lajos

Emléklapok Esztergom multjából

Kiadja az Esztergom-vidéki

Régészeti és Történelmi

Társulat

I.—VII + 1.-416 +

I.—XXVII. l.

5 képes tábla

R. D. K.

WASSERMANN Henrik asztalos,
ferences kailzus

1730 körül. Dés, ferences templom, fő-
oltár, szószék

Agghásy: Barokk szobrászat... Bp. 1959.

II. 67.

Wassermann János

aranymüves Pest.

1860-as évek

Horváth Bertalan

257. l.

Wassermann János, kékfestő

Budán egy nagyobb nyomda szabadalmáért folyamodott. Ő most is nyomtat színekkel is. A Védegylet Hetilapjában .1845.29.457. 179.old. 7.jegyz

Domonkos Ottó: Haladó mozgalmak tükröződése a Kékfestés mintakincsében 177.old

Arrabona, 11.-Xantus János Múz. Győr. 1969.-Győri Sopron Megyei Nyomda. Győr

Wassmann Ferenc

otvös

1715-ben emlitt
a berethalmi lakosság
nevjegyzéke.

Salzer

358. l.

NYOMTATVÁNY.

Nagyméltóságú
Méltóságos
Nagyságos

MEGHÍVÓ

A

MŰEMLÉKEK ORSZÁGOS BIZOTTSÁGÁNAK

19 ..... évi ..... hó ..... n ..... napján

.....

délelőtt / délután ..... órakor megtartandó végrehajtó-bizottsági / rendes / albizottsági ülésére.

Tárgy: .....

Elnök megbízásából:

.....

Hornyánszky V. R.-T. Budapest.

Wasserburger

Hobrin

U. 536

Wasserburger

Hohrau

laid

Bo Temesvár

241 : 1

Magyar királyi államvasutak.

T. Műhely

Miután keresményemnek 191 ..... év

tésénél .....

jelenhetek, keresményemnek átvételére ...

nevü munkástársamat szóbelileg megbizta

Kelt ....., 191.....

.....

tanu.

.....

tanu.

Wasserburger

vobrau

Laid

Berlezi. Tem. univ. 104.

WASSERBURGER ANTAL
bécsi kőfaragó

Palóczy László az 1848/49es országgyülés korelnöke
siremléke a miskolci temetőben 1869.

ifj. HorváthBéla-Marjalaki Kiss Lajos- Valentiny
Károly: Miskolc, 1962. 186. l.

Fessler J. A.

Wasilief

Derékon alól s jobbra fordulva van ábrázolva. Jobb kezében könyvet tart, melynek levelei köré mutatóujját tette. Fején kaputiumot, álla alatt mózes-táblákat s bő palástja felett lánczon feszületet hord. Hosszú hajának göndör fürtjei vállaira omlanak, bajusza s szakálla leberetvált. A hátterben a félrevont függöny mögött könyvtár látszik. Felirata a kép alatt:

FESSLER.

alól balra: Gemalt v. Wasilief in Asien
jobbra: gez.t und gest. v. Rosmäsler in Dresd 1826.

Rézmetszet, méretei a vonalkeretnek 13·8 : 9·1 cm.

9847.

Sz. N. 407/98
112-98-266

Melchior Wassur

Ötvös 1592

laid

Mih. Pors. 101.

2/0 10

Legfinomabb irodai anyag
Allerfeinster Kanzleistoff

Wassy János, bábsütőmester MDK

1671-ben lett soproni polgárrá.

292. o.

Weiner Mihályné: Névjelzés egyezések az Iparmüvészeti Muzeum néhány faragott mézeskalács-faformáján. Müv. Ért. 1956. V. évf. ~~2-3~~ 4. sz. 292- 295.

MDK

Wastagh György festő.

„Tanulmányfő" c képét KT-rosszalázon 1881

Kah Bernát nyerte, kéri a kép értékeritését.

MDK-A-1-1/887.

Wastel Ferenc, épitömester. mD K

W.F.-nek az 1905 okt. 24-én letett szakvizsgálat alapján a képesitö bizonyitványt kiadta.

Föv.Hirek.-Epitömesteriképesités.

Vállalkozók Szerlenye. Bp. 1905.nov.1. 7.1.

MDK

Wastel F. é.m.

Épitő Ipar, 17. sz. 191o. ápr. 24. 184 1.

WASTISCH, Carl, pozsonyi asztalosmester

C.W.,bürg.Tischlermeister,
9 hónapos fia megh. [1834, 1179 l.]

Pr.Z.

WASTISCH, Karl, pozsonyi asztalosmester

C. W. bürgerl. Tischlermeister, 9 hónapos fia meghalt. (1834, 1179 l)

Preßburger Zeitung
(Gesellschaft)

WASTL, kőművessegéd

Giovanni Bernardo Ceresola, épitomester Szombathelyen, aki a lékai céh tagja volt, 1666-ban befizette a céhbe Ruprecht, Wasti és Urban Zapf segédei helyett a belépési dijat. 443.old

HARALD FISCHER: Giovanni Bernardo Ceresola a szombathelyi Szt.Márton épitője 441.old

VAST SZEMLE, XXII.évf. 3.szám, 1968. Szo,bathely

Verabb. Waszilieff Ivan 38. l.

Werner Friedrich Bernhard

32. l.

Weiss Adolf

35. l.

Weiss David

36. l.

Wellmann Róbert 56. l.

Wieland 43. l.

l.

Tök. Kép. 1922.

Sepsiszentgyörgyi m. kir. adóhivatal

IX. 99.

Wasserburger

Ötvös

l. Hain Gáspár

357 648 l.

Wasztietl M./Mathias/,asztaloslegény

Győrben 1674-1699 között megfordúlt asztaloslegények jegyzéke származási hely szerint:"Nu3dorf,Ausztria:Wasztietl M." 123.old

Batári Ferenc: Asztaloslegények Győrött a XVII. században - Adatok Győr város asztalosmüvességének történetéhez 93.old

Arrabona,9.- Xantus János Múz.Győr,1967. - A Győri Múz- Évkönyve

Wath Tiberius

temesvári üvegesm

1758

l.

Ságüvegesipar

206. l.

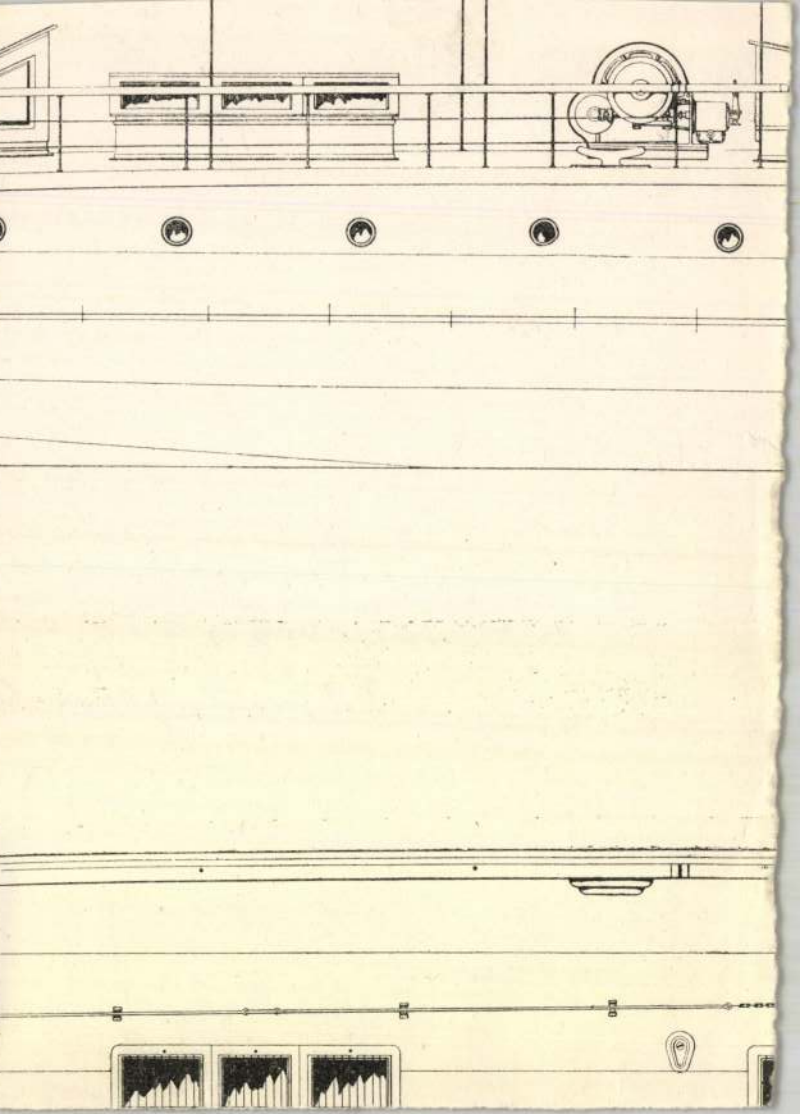

Wathay Ferenc
festő

Temesvár látképe

l. Gil Ram
1720. 17.

6/11.	"	"	"	"

WATHAY Ferenc végvári vitéz, rajzoló M.[illegible].K.

/ 1568-1606?/

Wathay Fernc kinzása Temesvárt. /1603/ Tollrajz és vizf festmény. repr.

Wathay Ferenc konstantinápolyi börtöne ./1603/ Tollrajz és vizfestmény. repr.

Wathay Ferenc énekeskönyve 31/v, 74/v lapjának illusztrációja

Cennerné [illegible]ilhelmb [illegible]izella: Magyarország történetének képeskönyve 896-1849. Bp. 1962. 114, 115.l.

Wathay Ferenc (Nagyvág, 1568. szept. 24. -- 1606 után): végvári vitéz, festő, énekszerző. Apja §.Lőrinc, Csesznek várának kapitánya. § Németujváron és Sopronban járt isk.-ba. 1584-től Tihany várában katonáskodott. 1602-ben sebesülten török fogságba került. A fogságból Belgrádban megszökött és hazaindult; utközben elfogták, de ujból sikerült megszöknie. Lippa körül 1603-ban ismét török kézre került. A konstantinápolyi fekete toronyba zárták. További sorsa ismeretlen. Konstantinápolyi fogságában irta maga illusztrálta nevezetes énekeskönyvét és önéletrajzát (utóbbit 1605 februárjában). -- M. Az énekeskönyv (Nagy Lajos gondozásában; István Király Muz. Közl.1. sz.

Székesfehérvár, 1955); Régi Magy. Költők Tára XVII. század (I. Bp., 1959). — Irod. Dézsi Lajos: W.F. (Századok, 1914); Angyal Endre: W.F. énekeskönyve (Irod.Tört.Közl. 1955).

Wathay Ferenc festő

Magyar Életrajzi Lexikon

Wathay Ferenc MDK

Sz. 1568. Nagyvág /Sopron m./ 1584-től a végeken katonáskodott. 1602-ben mint hadnagy sebesülten török fogságba került, Budára majd Belgradba vitték, Megszökött, de Karánsebes táján a török zsoldjában álló szerbek elfogták és Temesvárra vitték. Innen is megszökött. Lippa váránál a tötökök ujra elfogták és Konstantinápolyba vitték.

Itt készült énekes könyve , melyben rajzokkal kisérve megirta élete történetét.

Pataky Dénes9 A magyar rajzmüvészet. Bp. 1960. 7-8.l.

MDK

Wathay Ferenc

Repr.:

Megcsapatása a börtönben. 1604-1605. Tinta,toll.akv.
XØ/ 9. kép.
Nándorfehérvár. 1604-1605. Tinta,Toll és akv.
10.kép.

PATAKY DÉNES: A magyar rajzművészet. Bp. 1960.
Képtáblak a szöveg után.

MARK WATHAY FERENC, végvári vitéz, költő

---

9. ábra.-Wathay Ferencet fogságba kisérik.-Saját rajza énekeskönyvében. -Fekete repr. 543.old.

BÉKEFI ANTAL: A vasi várak zenei élete a török megszállás idején 1526-1686 31e.old

VASI SZEMLE, Helytörténeti évkönyv, XIX.évf. 1965
VASI SZEMLE .4.szám Szombathely, 1965

WARTA

Wathay Ferenc költő, festő

a székesfehérvári kapitány 1604.-i, Hétto-
ronyban, török rabságban írta és színes
képeivel díszítette énekeskönyvét, mely az
akadémia székház első emeletén, anyanyel-
vünk és népköltésünk írott emlékei között
látható.

dr. Gergely Pál: Népdalok, népmesék az Akadémia
kézirattárában.

Magyar Nemzet, 1976. júl. 18.

Wathay Ferenc

saját kéziratos kódexét, verseit illusztrálta

Forrás 1975/11/7o

Moldován:beszélgetés Weöres Sándorral

WATHAY FERENC, végvári vitéz, költő

8.ábra.-Wathay Ferenc sajátkezű illusztrációja a török pusztításáról szóló X.énekéhez.- Fekete repr. 542.old

BÉKEFI ANTAL: A vasi várak zenei élete a török megszállás idején 1526-1686 51s.old

VASI SZEMLE, Helytörténeti évkönyv, XIX.évf. 1965
VASI SZEMLE .4.szám Szombathely, 1965

Wathay Ferenc

Temesvár régi képe
fentitől
Repr.

Szentk Temesvár

69. l.

Fenti talponverétése
a templomban
raját rajza
repr. 70. l.

Ciminim cymintim

olasz Kondey

Wathay Ferenc

l. XVII. sz.

Temesvár

Gereczerajztár

395. h.

P	fill.	P	fill.

à Összeg

Filtex Rt-tól, hb.

1932		
hó	nap	
nov.	18.	Eladás k p-ért Szodmári Sa-nosnak, Gyór 4672 —
		1½% skontó 70·08
nov.	23.	Eladás 1 havi hitelre Nemet Lászlónak, Debrecen,
nov.	30.	Készlet leltár szerint

Wathay Ferenc

festő és naplóíró.

írod

Budapesti Hirlap

1913. febr. 4. (Érdé-
kes írók.)

Átvetel Szinyei:
Magyar Irók 14-ik
kötetéből

lásd okv.-Szinyeit.

680, sz.

tak az osztrák ... szemében. Megóvásuk helyett inkább pusztulásuk volt a cél, hogy helyükön új, az uralkodó hatalom jóvoltát hirdető alkotások emelkedjenek. A várfalak lerombolására már 1702-ben megjelent a rendelet, de egyelőre nem hajtották végre. A városi tanács húzta-halasztotta a dolgot. Bécsből sem nagyon sürgették. Fenyegetett a Rákóczi-felkelés, amikor a labanc hasznát is vette Székesfehérvár falainak, melyek közé csak rövid időre sikerült a kurucoknak bevonulniok. Kiveretésük emlékét Urli Henrik városparancsnok 1705-ben Nepomuki Szent János szobrának felállításával örökítette meg, mely jelenleg a felsővárosi templom előtt áll. A Rákóczi-szabadságharc megszünte után a biztonság tudatában 1724-ben újra elrendelték a falak lerombolását. Erre az egész város nekik esett és követi mint kőbányát értékesítették a fellendült köz- és magánépítkezéseknél.

A várfalak rombolását követte a régi épületek maradványainak széthordása. Elsősorban a bazilika kínálkozott kiadós bányának, pedig még helyre lehetett volna állítani. *Erre nézve Barnabeis János Felix, fehérvári prépost 1700-ban tett is előterjesztést, majd később az első püspök, séllyei Nagy Ignác is felszólalt, de eredményt nem értek el.* Sőt mikor már a föld fölötti falak anyaga elfogyott, nagyrészt még az alapokat is kiszedték. Nagy Lajos sírkápolnájáról már említettük, hogy még a XVIII. század végén fennállott, Mátyás sírkápolnája mint a püspök házi kápolnája szerepelt. *A megrongált épület rendbehozására Nagy Ignác Mária Teréziához folyamodott. De hiába,* a már düledező épületet ledöntötték.

Hasonló sors érte a mecsetté átalakított templomainkat is, hogy új templomok épüljenek helyükbe. Ez történt például azzal a mecsettel, melynek minaretje a székesfehérvári múzeum egy a XVIII. század negyvenes éveiből származó metszetén még látható, de néhány év mulva már a jezsuiták temploma állott a helyén. Ugyanezen képen már egy kéttornyú templom is van a mai székesegyház helyén. A középkorban itt állt Szent

[illegible] mindezek csa[illegible] porszemek az egykori várból. Éppily szegény Székesfehérvár a másfélszázados török uralom egyéb emlékeiben is. Mindössze néhány turbános sírkő, jellegzetes talpas tál az, ami reánk maradt és a Jókai-utca 2. sz. ház udvarában fennmaradt cseppköves boltcikkely, mely az ugyanitt előkerült vízvezetőcsövek alapján fürdő lehetett.

Török emlékeink közé tartozik még a Magyar Tudományos Akadémia egy kéziratos könyvecskéje, mely Székesfehérvár vicekapitányától származik. Címe így hangzik: „Énekes könyv, melyet én Wathay Ferencz az Fekete tenger mellett, az Fekete toronyban Konstantinápolyon kívül való nyomorult rabságomban szerezvén, Galatha városában csináltattam és punktról-punktra egy vonétásig, minden újonnan magamtul szerzett énekekvel magam tulajdonkezével írtam. Anno 1604." A versek sorozatában van egy históriás ének is. Ennek címe: „Székesfejérvár veszéséről való historia. Az nagyságos Úrnak, Enyingi Török Istvánnak egy rab az tenger mellett Galata tornyában írta. — Nótaja: Szertelen veszedelem reánk szálla . . ., avagy Sok csudák közül." A könyv különös értéke a szerző kezével festett képek, melyek a szöveget illusztrálják. Az egyik kép Fejérvár bevételét ábrázolja. Van kép Tömösvárról, Nándorfehérvárról, a szerző rabságáról, kínzatásáról, kalodában üléséről, a gályarabok munkájáról stb. stb. Az egész kötet valóságos kortükör.

*

Székesfehérvár a töröknek 1688 május 19-én történt kivonulása után tele volt romokkal. E romokból azonban még sok

Wathay Ferenc †

Katona, költő és festő, † 1568-ban, születésének éve és helye ismeretlen. Németujvárban és Sopronban végezte iskoláit, de 14 éves korában már beállott katonának. Csesznek várában, majd Győrben katonáskodott, 1588-ban a nyéki völgyben keveredett első ízben harcba a törökkel. Ettől kezdve főleg a Dunántúlon számos ütközetben vett részt, többször török fogságba került, de szerencsésen megmenekült. 1600-ban megnősült, feleségével három hónap multva a pestisjárványban elhunyt.

BUDAPEST

V.

Lipótvárosi templom

A lipótvárosi templom ... VV
1841, 58 l.

A lipótvárosi templom ... VV
1841, 61 l.

Wathay Ferenc II.

1602-ben másodszor is megnősült, majd ismét Győrben vállalt katonai szolgálatot. Ugyanez évben várkapitányi ranggal Székesfehérvár védelmét bízták rá. A törökök azonban elfoglalták a várat s ő fogságba került. Budára, majd Nándorfehérvárba vitték, honnan ismételten megszökött, de Temesvárt elfogták és ekkor Konstantinápolyba szállították, hol a Feketetoronyban raboskodott hosszú ideig. Itt irományait és festéseit vetette, s lerajzolta a Feketetornyot, a rácsos mögött kitekintő fogollyal, Nán-

BUDAPEST

Lipótvárosi bazilika

A lipótvárosi Istenháza... IV 1856,
328 l.

dorfehérvárt, Temesvárt, a tengert, rajta csolnakokkal és gályával, saját magát, midőn a) (hodzsa temesvári) szökéséért meghinozza, egy másik képen meghötözve veretik, lefestette azt a jelenetet is, mikor szekereken szállítják rabtársaival Konstantinápolyba. Szimbolikus képeket rajzolt a szerencséről, halálról, feltámadásról stb. Gyenge festmények, de mégis élénken beszélnek a lelki-testi szenvedésről, melyeket Wathay honzu rabságában átélt.

BUDAPEST

XI.

Citadella

Királyi kéziratok a budai vár ügyé-
ben. VV 1875, 684 l.

Wathay Ferenc IV

Fogsága második évében (1605) írta „Az én jobb atyám Wathay Ferencnek, az atyám és magam életeknek minden állapotjokrul való históriaképen megirás" cimu verses művét, melyben elmondja ősei, rokonai főleg saját élete történetét egészen konstantinápolyi fogságáig. Ez 1838-ban nyomtatásban is megjelent. Ezenkívül két históriás énekben megírta azokat a magyar-török csatákat és várostromokat, melyekben ő is részt vett. Egyébb művei: „Székesfehérvár vezéséről való historia", „Ének, mely az magyar nemzetségnek nyomorult, mult

CSESZNEK

R. k. templom: Harang.

Römer Flóris: Elkézett régészeti levelek
Ipolyi Arnoldhoz. VU 1862, 236 l.

Wathay Ferenc V.

és jelen való állapotját tractálja és a „A zsidó népről". Becsesebbek lyrai költeményei, kb 20 darab.

Mindezeket fogságában írta 1603-5-ben. 1605-~~ban~~ végén vinzaviszik Magyarországba; Budára. De mint a ki a váltságdíjat lefizesse érte, nem szabadulhat. A törökök 1606-ban vinzaviszik a Nándorfehérvári börtönbe, s itt, vagy Konstantinápolyban pusztult el.

Dézsi Lajos dr.: Wathay Ferenc. Századok 1914. 1-16. l.

BUDAPEST IV.

Nemzeti Casino könyvtára

A pesti nemzeti casino... VV
1857, 66 l.

Wathay Ferenc

Lásd

Dézsi Lajos:

Wathay Ferenc:

Irodalom 1914. 1. l.

Wathay Ferenc

festo

laid

B. Reszi Temesvári mún.

19. l.

Wathay Ferenc

Szód

Bo Temesvár

244. l arck.

Magyar királyi államvasutak.

T. Műhe

Miután keresményemnek 191....

tésénél.....

jelenhetek, keresményemnek átvételére

nevü munkástársamat szóbelileg megbi

Kelt ....., 191....

.....

tanu.

.....

tanu.

Wathay Ferenc

festő.

lásd

Berkeszi: Temesvári mův.

7. l.

Lásd Ev

Wathay Tsener

Laid

F

Grecre A [illegible]-
Ed. 886 l

Wathay Fence

U. 680

ÚJ KÖNYVEK

A *Magyar Helikon* számos könyvremekét ismertettük már e rovatunkban, közöttük nem egy hasonmáskiadást. Ezek művelődéstörténeti jelentőségű szép sorát gyarapítja most

WATHAY FERENC ÉNEKES KÖNYVE,

amely az eredeti, kézzel írt és rajzolt munka hasonmáskiadásában és — külön kötetben — *Belia György* által a mai helyesíráshoz közelítve, de az eredetinek a nyelvi sajátosságait is megőrizve jelent meg. *Nagy Lajos* rendezte sajtó alá, s látta el jegyzetekkel, utószóval a XVII. század elején, török fogságban keletkezett könyvet. Szerzője, Wathay Ferenc — mint a versek végén az önéletrajzban olvashatjuk — 1568 őszén Sopron vidékén született, s felnövekedve korán elhalt apja nyomdokába lépett, a „vitézi mesterséget" folytatta. Mint székesfehérvári alkapitány esett sebesülten török fogságba 1602 nyarán, s többszöri szökés és elfogatás, ide-oda szállítás után, hosszan raboskodva a konstantinápolyi fekete toronyban, 1606 derekán szabadulhatott. „Nagy nehéz vasakban, rút, sötét tömlöcben" szerzette verseit, sorsát panaszolva „Távozván társától és hazájától Egy szegény rab, mikor aláviteték jó Magyarországból". Megénekelte az idegen, külső világ dolgait is, a tömlöc ablakából látott „szép zöld fák"-at, az állatokat, a „Réves tengör parti s környül szép hegyei"-t, és a rabok sorsát, akik „Fogatlan fűrészvel piros márványkövet metélnek", s akik „el nem bocsáttatnak, csak gályán nyomorognak". Maga rajzolta illusztrációiból kiérezzük azt, ahogy a rab tekintett ki ablaka rácsain sóvárogva a világba. *(N. F.)*

Illusztráció Wathay Ferenc XVII. század eleji énekes könyvéből

A *Kaszpi-tenger* partjain — elsősorban *Baku* vidékén — a XIX. század második felében indult meg a kőolaj nagyarányú kitermelése. Ám az akkori kezdetleges módszerekkel csakhamar „elpazarolták" a kőolajat fedő kőzetrétegek energiáját (azáltal, hogy megbontották és felszabadították az ún. rétegterhelésből adódó nyomást), amely a kőolajat nyomja. Ezért a visszamaradt kőolaj kitermelése napjainkban egyre nehezebbé válik.

A Kaszpi-tenger *parti vizei* alatt az olajtartalmú rétegek viszonylag kis (200—1400 m) mélységben vannak, ezért a kőzetrétegek nyomása már kezdetben sem volt túlságosan nagy. A kitermelést tovább nehezíti, hogy a visszamaradt olaj erősen *viszkózus*, nehezen folyó, jól tapad a kőzet szemcséihez; olyan, mint a napsütés hatására megolvadó bitumen. 1975-ben ezek az olajmezők mindössze 1,3 millió tonna olajat adtak, holott készleteiket *kétmilliárd tonnára* becsülik. A szakemberek véleménye szerint ha a mai módszerekkel 10—15 éven belül kitermelik a felszínre hozható olajat, azután a mezőket fel kellene hagyni, pedig a készletek nagyobbik hányada (80—85%-a) még a rétegekben van.

Az ilyen készletek kitermelésére már az 1930-as évektől használják sok helyen a világon azt a módszert, hogy a rétegben tárolódó olajat *forró gőzzel felmelegítve folyékonyabbá*, s így a kutakból *kiszivattyúzhatóvá* teszik. Ezt a módszert akarják most továbbfejleszteni a szovjet kutatók a kaszpi-tengeri olaj kiaknázására.

Azt tervezik, hogy — akárcsak egy szénbányában — *aknát* mélyítenek az olajhomok fedőrétegeibe, s ebből vízszintes *tárnákat* hajtanak. A tárnákban meghatározott térközökkel *kamrákat* létesítenek a fúróberendezések felállítására. A fúróberendezéssel a „bokorfúrás" elve szerint egyetlen pontból 18—36 ferde fúrást mélyítenek az olajhomokba. A kutak egy részén át *10 atmoszféra* nyomással *forró gőzt* nyomnak a rétegbe, hogy a kőzetet és az olajat felmelegítsék. A hígan folyóssá fekvő tenger [illegible] zők hasonló feltárására *vasbetonhengert* süllyesztenek a tenger fenekére, és azt használják a függőleges akna kiinduló pontjaként. A vasbetonhenger hossza a vízmélységnek megfelelően 150—220 m, keresztmetszetének felülete 200 m^2. Vízszintesen úsztatva vontatják a helyszínre, és ott ballasztvízzel úgy süllyesztik le, hogy függőlegesen álljon. A megfelelően elhelyezett henger 45 méterrel emelkedik a vízszint fölé. A kiemelkedő részre építik a gépházakat, a legénységi szállást, a raktárakat. A gépházban helyezik el a villanytelepet, a gőzfejlesztő kazánokat, a felvonók gépegységeit, a szellőzőberendezések gépeit, valamint a javítóműhelyeket. Az akna és a tárnák *szellőztetése* az esetleges gázszivárgások miatt különösen fontos, ezért erre a célra külön szellőzőaknák és szellőző vágatok készülnek. (A „bánya" modelljét mutatjuk be *képünkön.*)

A tervezők úgy gondolják, hogy ezzel a módszerrel a mélyebben tárolódó olaj 70—80%-át tudják majd kiemelni az eddigi 15—20% helyett. *(Priroda)*

Wathay Ferenc, grafikus

–: Új könyvek.

542.

Élet és Tudomány, Bp. 1977. ápr. 29.

XXXII/17.

Nathay Ferenc XVIII. n.

A török fogság, és hányattatott
életét örökítette meg
kezdetleges rajzaiban

Vigilia, 1961, 2 n., 121 old.

Wathierer Ferenc

pesti üvegesm.

1790

l. Ságüvegenpar

206 l.

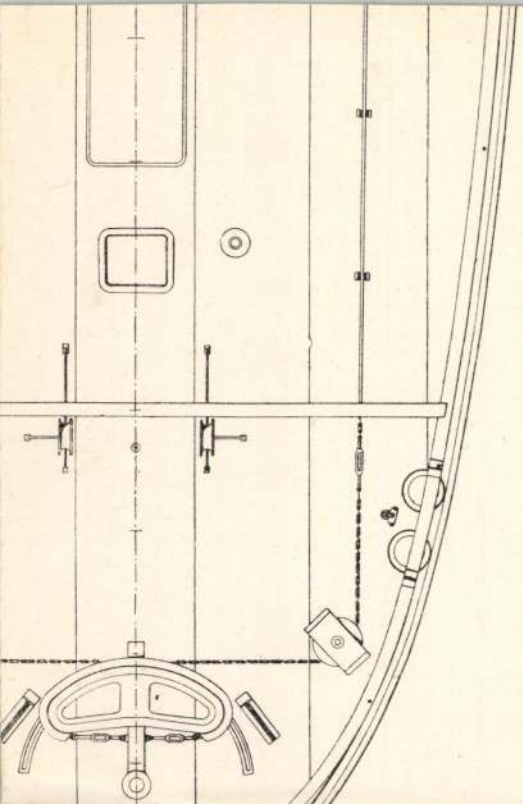

Wathmer

Ltab I. 26.

n. kir. vallás- és közoktatásügyi minisztertől.

14597 szám.

BUDAPEST 937 JAN 14

Tek

Műemlékek orsz. Bizottsága

Elv.

Hivatalból.
ozszolgálati ügyben
Díj átalányozva

Bpest IX.

Wathner

márvány. szó

l.

Géfinszombh egyhm

I. 122. l.
156. l.

Wathner Mátyás

pápai márványozó mester ♂

erod

Gefin Gyula dr

A szombathelyi székes-egyház. Szombathely 1943. 14 l. 16. l 62. l

1798–1802. Adami

♂ András pápai mesterrel készítettea szentely és a keresztbajó márványozá-sát

Wathner Mátyás

pápai stuccador
és Esfarago

mod

S. A.

Wathner Mátyás

műmárványozó, pápai mester

ired

Tószombath székesegyh.

243

L ábrázol, a kik

1906.

...1-én. + Budapesten 1896 március 29-én.
...mber

...zoló
...rom korhely, L közül ~~dorbézolt. Közülök~~ egy
...sztalra dülten és kezeire borultan,
... bélésü köpenyegen hanyat ~~vágódva~~ fekve
...b kezében lévő üvegből ~~[illegible]~~ voros (bort
...en az elébe rakott poharakat, melyeknek
...etörte és feldöntötte. Ez utóbbi
...zkot szorongat, és gyürött kalapot, vál-
...os szegésü és hajtókajú fehér kabá-
..., rongyos kék nadrágot és czipőket
..., bajusza és szakalla őszbe ~~[illegible]~~ vegyült,
...te és inge a nyaknál szétáll. A hát-
...t, két poharat és egy füles kancsót
... ajtaja és ablakja be van téve. Jel-
...zalmafonatú szék mellett: Jankó J.

...0 cm.
...véd ajándéka 1906: I. 10-én (24-906).

...-906.

Wathner Mátyás

és Adami András pápai márványozó mesterek készítették a szentély oldalfalainak márványozását a szombathelyi székesegyházban. Alabástrom gipsszel dolgoznak, négyzetölenkint 12 formtert.

Kapszomb. 16. l.

Semayer Vilibald dr. III. 238.

WATHNER, Mathias maraigne

Pannonhalma 1996/2 140

MDK

Watschner Mihály kőmives inas, kőmives legény

résztvett Buda ujjáépitésében 1686 után

Schoen Arnold:Buda épitőmestereiről töredékek, vázlatok I.Kik épitették ujjá Budát az 1686.évi romokból? MMvért 1957.VI.évf.4.sz.300.l.

Antonie Watteau, ~~[illegible]~~ francia festőművész /1684-1721/.

Mai kultúrális programok.

a szépművészeti Múzeumban: Kiállítás Watteau emlékére.

Előttünk a vasárnap.

1984. XI. 4. 5,00 /Kerekes/.

WATTAY József építész
BUDAPEST
II. Vitéz u. 13-15.
(1937-1938)

Adatok a Viziváros történetéhez. Szerk.
Mészáros György, Mészárosné Herczog Magdolna.
2.köt. Bp. : Budapesti Városszépítő Egyesület,
1991 423

<Wayda Gáspár
nebeni ötvösmester>

Gyárfás Tihamér
< > vándorkönyve.
Erdélyi Muzeum
1909. 192- 196. l.

Wayda Gáspár

nagyszebeni ötvös

lásd ebv

Erdélyi Muzeum

1909. 192. l

..... nevü munkás igazolta

a művezető aláírása.

yezem:

igy helyettesének
ása.

– Endrényi Imre, Szeged.

Wayda Gáspár

Caspar

Ohr.

1657. Wagnerben

mod

Allszeb 284 l

Jelentem, hogy .....

távolmaradását.

Tudomásul vette:

.....

az osztályfőnök aláírása

Enged

.....

a műhelyfőnök
al

8. sorsz. Műhelyi minta.

Wayda Gáspár, szebeni ötvös IV. 174

Mur. és Kol. Ell

Wayde Friges, órás

M.D.K.

kisfia 1820-ban halt meg Pozsonyban.

Csatkai Endre: Pozsonyi képzőművészek és iparművészek 1750-1850 között.

Művészettörténeti Értesitő, Bp. 1963. XII.évf.
1. sz. 28. old.

WAYDE, Franz, pozsonyi órásmester

F. W. bürgerl. Uhrmacher, 1 éves fia meghalt.
(1820, II. kötet, 239 l)

—

U. az, 19 hónapos lánya meghalt. (1835, 110 l)

—

Pressburger Zeitung
(Genthon)

Waydinger Márton

pécsi könyvkötő

1775

l.

M. Könyvszemle

1944. 162. l.

Waygl György János

ácsom.

Bé 1770.

Tp. Ungvár

Schneider

22 i. l.

MDK

Ways József kőmives

részt vett Buda ujjáépitésében 1686 után

Schoen Arnold: Buda épitőmestereiről töredékek, vázlatok I. Kik épitették ujjá Budát az 1686. évi romokból? Művért 1957. VI. évf. 4. sz. 300. l.

M. D. K.

WAYGEL János (János mester)

A Gall-féle iglói harangöntőműhelyt Gall János halála után (~~18~~ 1380 körül) átveszi

Keresztelőmedencék, harangok a Szepességben Krakko-Mária t. ~~compana~~ Miscbb harang. jó „Johannes de Nevendorf (Nevendorf = Neudorf = Igló) felirattal, compana magna

Divéky Adorján: Magyar-lengyel művezettörténeti adatok 184-185. l

Műszerl. 1953. 1-2. sz

Mathias Wa3tietl,asztalos legény

A győri asztalos és puskaagykészitő céh legénykönyvéből,6675-től: "Mathias Wa3tietl von Muhtorrr dischlergesehl". 103.old

Batári Ferenc: Asztaloslegények Győrött a XVII.században Adatok Győr város asztalosmiveslegének történetéhez 93.old

Arrabona,9.-Antus János Múz.Győr.1967.-A Győri Múz. Evkönyve

Waztietl,Mathias,asztaloslegény

Győrben 1674-1699 között megfordult asztalosleg-
nyek jegyzéke:"Waztietl,Mathias,Nuzdorf,Ausztria,
1677.v.78". 120.old. 13.jegyz

Batári Ferenc: Asztaloslegények Győrött a XVII.szá-
zadban - Adatok Győr város asztalosművességének
történetéhez 93.old

Arrabona,9. - Xantus János Múz.Győr,1967. - A Győri
Múz.Évkönyve

MDK

Wächner A. asztalos

Divald K: Az Ipm Társ. karácsonyi kiáll. Műcs. 1898, dec. 11. 179, 180 l.

Új MCvészet
Sinkovits Péter
Budapest
Báthori u. 10. VII/702
1054

WECHTER ÁKOS

DEÁK ERIKA
GALÉRIA

Wechter Ákos festmények

1999. Május 6. - Június 4.

Megnyitó: 1999. május 6., csütörtök, 18-20 óra

19 óra: Szabolcsi János, irodalmár köszöntője

1013 Budapest, Attila u. 35. III-9 tel./fax: 361.375 6015 email: deakgal@c3.hu

Nyitva: csütörtök-szombat 14-18 óra között és megbeszélés alapján

WECHTER Ákos
Horizontális variálható mű, 1997
olaj, vászon, 66x270 cm

Tisztelettel meghívjuk
WECHTER Ákos
festőművész

kiállításának megnyitására
1998. április 7- én, kedden
délután 4 órára

Megnyítja:
SZABOLCSI János
irodalmár

A kiállítás megtekinthető
1998. április 27-ig, munkanapokon

Magyar Aszfalt Kft. • H-1135 Budapest • Szegedi út 35-37. • T.:+36 (1) 270-8265

Markója Csilla
Budapest
Hevesi Gy. u. 46.
1156

1984. X. 2. TV 1. 2o,5o Enó

1021

Studió 84.

- Inkább meghivom önöket egy érdekes kiállitásra, a Szépművészeti Muzeumban Watteau grafikái láthatók. 1684-ben született Flamandországban. 18 éves korában Párizsba költözik

Antoine Watteau, francia festőművész
(1684-1721)

tözik, szentképeket másolt, rajzolt, festett, -egészen 37 éves korában bekövetkezett haláláig. Müvészete egy stilusváltás tiszta képét mutatja... Hogyan fordul át a barokk a rokokóba...? A hagyományos történelmi-mitológiai-biblia témák helyett életképeket fest. A természeti környezetben ábrázolt társasóleti jelenetek fő témája a szerelem és az e beri boldogság. Halála után barátja, Julien festményeiről, rajzairól a korszak legkiválóbb mestereivel metszeteket készittetett. Ma jószerivel ezekből ismerjük Watteau müvészetet, minthogy legtöbb alkotása elpusztult. A Szépmüvészeti Muzeum kiállitása is a korabeli emtszetek alapján készült, hatvannégy látható a Julien-albumok sokszorositott lapjai közül.

Watts MDK

betűmetsző

Nádai Pál: Az Universitas Nyomdája.
Magyar Grafika 1928. 58.o.

MDK

Watts János

Kevés: Az ólomszérűről. Uj Idők, 1900. 6.sz. 138-9.l.

Watz Pál

pesti szül. 1772. polgárjogot kapott Pesten

ötvös pester

Budapest régiségei, a történeti muzeum évkönyve XVII. 1956 évf. 294 l

Watts János

részben metszette az alábbi nyomda lieber betűit. A stereotipizáló eljárás meghonosítására alkalmazta az egyetemi nyomda. Megjelenére kedvetlenítette el Falka Sámuelt, akinek hiuságát bántotta Watts sorsodtetére.

Nádai Pál = Az Universitas Nyomdája Magyar Grafika 1928. 58, 59, 60 l.

WÁCHTER DÈNES

ÚJ MŰVÉSZET

1998/ máj.

P-9396

35.o.

WÄCHTER DÉNES

ÚJ MŰVÉSZET

1998/ máj.

P - 9396

35.o.

[illegible] Lajos – Pitz Józsefnek

863. FÜLEP LAJOS

Kedves Barátom,

mivel a megbeszélt módon is k
csomagot kell a postára cipeln
egy kötetet behoztam magammal,
lehet, még ilyen vagy hasonló

Szive

F

WÄCHTER DÉNES

ÚJ MŰVÉSZET

1998/aug.

P - 9396

20.0.

WÄCHTER DÉNES

ÚJ MŰVÉSZET
2000/aug.

P-9765

30.0.

Muzeológia

Szépmüvészeti Muzeum

- Uj Watteau rajz -

M Ü V É S Z E T
XII.évf.1913.
344-345.
"Uj Watteau rajz a Szépmüvészeti Muzeumban"
Szines illusztráció: 325.lap előtt.

Waxmann Mózes

végezte a Fricz-i kastélyon a stukkó
és sgraffitó munkálatokat.

H. Tolnai Marianna: Magyarországi udvarházak és kastélyok, Budapest, 1970.

1901

Waxmann Mórton

a fiúcsi kastélyon, a poprádoli harangtornyon és templomon freskó munkálatokat folytatott.

H. Takács Marianna: Magyar országi udvarházak és kastélyok, Budapest, 1970

121 p

Waxsmann Márton

feltehetően szepesi-sárosi festő – és építész.

H. Takács Marianna: Magyarországi udvarházak és kastélyok. Budapest, 1970.

127 l

Watzinger J.

litografus

Pest

1841

l.

Egerjéssy 1929

38-l.

ALAPITTATOTT
1909

Watzke Rezsö

Watzke Rezsö

1891/92 – 1894/95

Fork pzomfoiskèvk

147.

Telephely, népvándorlás kor V. 176.

Watzler János

ötvös, Sopron 1608.

l.

Csatsopromötv

9. l.

MDK

Walzpauer (térképrajzoló)

Térképet készített Budáról, 1764-ben.

Barcsay Gyula: Budapest felméréseiről.
Városi Szemle, Bp. 1914. [illegible]
159. l.

M. D. K.

WATZPAUR

Pesteiko Buda határtérképe

Preisich Gábor: Bp. városépítésének
története... Bp. 1960. 26.

el. D. K.

WATZPAUR Leonard

Pest város határának térképe (1764)

Repr.

Preisich Gábor: Bp. városépítészetének
története .... Bp. 1960. 109. l.

MOL

Watzulik Albin Mária
nyomdász Sachsen-Altenburg

magyar származású nyomdász, művészi
nyomtatványainak kiállítása a nyom-
dászok szakkörében

Novák László: Watzulik-kiállítás
Grafikai Szemle 1904 évf. 7 sz 113 l - 8 sz 146 l

Mark

MDK

Watzulik Albin
nyomdász

Cikkeiben írja: "Tiny Lugy a favól kelet adta az impulzust a naturalisztikus irány elfogadására és terjedésére". Ábrák a Gr. Sz-ben

Watzulik M. Albin: A naturalisztikus irány a nyomdászatban
Grafikai Szemle 1898 évf. 1 z 1-2-3 l.

MDK

Watzulik Albin Mária

nyomdász accidenszedő

1849 ben zul. Nagyzombaton. A bécsi sükel-néma intézetben tanul. Nagyzombaton kitanulja a nyomdászatot. Művészi hajlamú. Ritünő rajzoló. Grázban, Szász-Altenburgban működik. Szaktekintély, versenybiró szakdolgokban. Külföldön elismert tipografus. „Watzulik sól remek munkákat közölnek a német zaklapok." Vázlatok a Gr. Sz. ben

Faragó: Watzulik Albin Mária. Grafikai Szemle 1897 évf 4 z 57-58 l.

MOK.

Watzulik Albin Mária

nyomdász

magj. szárm. nyomdász a zászországi Altenburgban 3 drb, remek kivitelű levelezőlapot rajzolt, vésett, és utasítására nyomtatták. Az elsőn időrendi keletkezésben látjuk a nyomdákat. Itt találjuk 1472 ben Budapestet is

÷ Watzulik Albin Mária

Grafikai Szemle 1902 évf. 4 sz. 66 l.

M.O.K.

Wauters belga festő /1846/1933/

Zichy barátja a fiatal festő, aki már nem történeti tárgyu képeket fest, hanem erős realizmussal fest arcképeket. Ha viszont a mult felé fordul, akkor is saját korának problémáit tartja szem előtt. Igy festi meg a XIX. egyik gyakori betegségét, az őrületet, valószinüleg Wiertz sorsára gondolva, a flamand Hugo vab der Goes-t a tébolyodott festőt ábrázolja középkori Roode-kolostorban.Lásd: Jegyzetek rovat 6. pontját.

/Magyar Müvészet Lexikona/

Berkovits Ilona:Zichy Mihály és a belga festészet. Müv. Ért. 1960. 4. sz. 289. old.

So.

Wauters Hieronimus Wierix

laid.

Arch. Ét

1910. 10.

Waverka János

kancellista, rajzoló

1830

Lárd

Lay Bpestiparmunkiáll

48. l.

M.D.K.

WAWILIN Ecaterina

1922-ben Nagybányan dol ozott a hobad-iskolában

Réti: Nagybánya.... p. 1954. 335.1.

M.D.K.

WAWILIN E.

L920-ban Nagybányán a Szabadiskola tagja

Réti: Nagabánya... Bp. 1954. 334.l.

K.D.K.

Wawra Agoston
díszítő festő-
tanulmányait Mün-
chenben folytatja.
Értimisk 1899/1900.
24 l.

Jó eredménnyel végbi-
zonyítvány nyer.
n. o. 39. l.

Voltak, akik untak, hogy mi
beszélt az öreg. Minthogy neki bő
az volt a legnagyobb boldogsága,
Annál boldogabb volt, minél több
érdeklődéssel hallgatták.

Egy hallgató: öröm volt nek
na hárman vagy többen figyelme
sággal a mennyországban képzel

Most tehát ott állt Lutz apó,
otthona előtt. S a Dealek odaber
san morogtak.

— Ej, ej, — mosolygott a
észre, hogy nem fogadják szíves
jük a régi házat?

— Halló, Oscar bácsi! Isten

Emma széket tolt a nagyb
eült.

— Bizony, bizony. Múlik az
sanként mindnyájan elmegyünk
csak tegnap lett volna, hogy Platt

a kitüntetett vezetői

Miklós miniszteri tanácsos, elnökigazg
Ferenc felelős szerk

Szegedi múzeum III. 238.

emcsak a vörösbegy füttye, nem
evegő, nemcsak a zöldelő fűzfák
os lakóinak, hanem Oscar Lutz
opogása is.

A városban régi barátai közü
int Christine Reinmueller. De az
en tavasszal viszatért régi hazáj
öltött Mackenzie Dealéknál Oma
knél Cedartownban, Bakeréknél
apot valamelyik régi társának f
jra elmesélte a régi küzdelmes e
s kudarcok történetét.

Botjával végigkopogott a vár
ram, ezt a botot magam faragta
gból").

Egyenesen, mint a nyárfa törz
áz szobáit, kinyitogatta az ajtók
olta a régi szőnyegeket és rég elh
ett takaróit kiakasztotta szellőzn

Ott lebegtek egész nap a tak
friss tavaszi szélben: a *Shar*
Cölöpkunyhó és a *Fölkelő nap*.

Mikor aztán ezzel a fölösle
lkészült, Oscar apó nekilátott a

A vadszilva első, bimbóba p
lső méhecske mindig ott találta
áz mögött.

Waxmann Márton

a friesi Eastely
sgraffitói

mód

z

Dívald Magnuszeml

198. l.

200. l. keppel

»UNIO«
NYOMDA- ÉS KÖNYVKIADÓ SZÖVETKEZET
KOMÁROM
NÁDOR U. 29.
TELEFON: 80.

Tekintetes
EUROPA lapterjesztő vállalat,
BUDAPEST V.,
Rothermere utca 12.III.2.

Waxman Märton

(itt Vaxman Martin)

regibben Axman Märton

l.

Wagdej

143. l.

914. Hollandi

A XVIII. szára

Tajkép sza

~~A erdőkkel b~~
~~darab~~ különfe
répült, a ~~fat~~ f
~~jótmi~~ és jobbro
mindet, melyn
hóból, a melyhe
get hoz ki, ho
kenyáj egy re
répterben ketten
őrzi ~~birkáit~~
felhős. a font a
Vászo
Pyrke

86

L baltól

Waxmann Márton

eperjési festő
a fricsi kastély
sgraffitóinak mes-
tere

vrod
s
Magyar Művelődéstort
III. k. 654. l.

Waxmann Márton

fertő

Budrinó

90.l.

1915 okt. 18-án Maradvány 1113.K.

209.

[illegible]

3

= 903.9

~~209.12~~

Rendelkezésre állt 9000.00 kor.
1914. évben beépített öm. 1733.59 "
Marado. 1113.05 fill

Budapest 1916 III/1.

Waxmann Marton

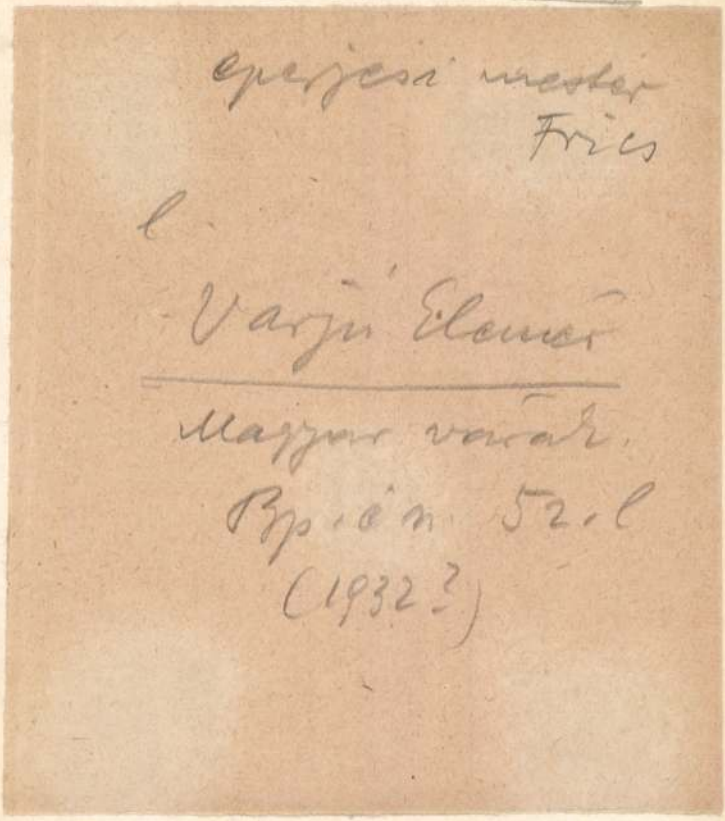

eperjesi mester
Fries

l.

Varjú Elemér

Magyar várak.
Bp. ér. 52. l
(1932?)

VALLÁS ÉS KÖZOKTATÁSÜGYI M. KIR. MINISZTER

110.082-1914. szám.

III.

A Műemlékek Orsz. Bizottságának, 566-1914. számú fölterjesztésére, tudomása végett megküldöm.

Budapest, 1915. junius hó 15.

A miniszter rendeletéből:

miniszteri tanácsos.

Waxmann Martinus

aronos Axmann Mar-
tonnal
Szerintem
Lechner Jenő
vonzul olvasta
a nevet.
Utána nézni –

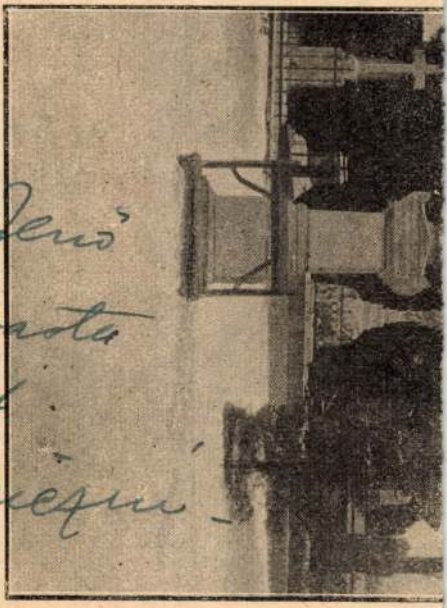

Temetői kereszt a szt. Rozállán.

Thieme Becker

XXXV. 206. l.

(Lyka)

Kisvárday Jolán. **1911.** Czimra Józsefné szül. Voelker Olga, Stefanovics Mária, Rejovszky Istvánné, Klekner Marianna, Wagner Antal, Szoukup Adolf, Kinszky Károly, Schorn Károly, Várjon Gyula, Krisztin Róza, Kiss Teréz, dr. Hevessy László, Molitorisz Dánielné, Parkanszky János, Balczer Arnold, Kapács Andrásné, Ignácz Mihályné, Vaskor József, Schleiminger Ernőné szül. Ringer Emma, Lesnievicz Hermina, Aranyossy Pál, Matyasovszky Stefánia, Pajtás Istvánné, Angyal Gábor, Éder Gyula, Gaith Alfrédné szül. Gerstner Johanna, Hruby Magdolna, Lang József, dr. Senka József, Korányi Károly, Raner Guido, Halászy András, Aranyossy Ágoston. **1912.** Menzler Józsefné, Pallay Józsefné, Chrzanovszky Szaniszlóné szül. Salamon Anna, Arndt István, Grenerczi Valéria, Lóga Berta, Grega Györgyné szül. Linkesch Anna, Pál Imréné, Soukup Adolfné szül. Kunszt Mária, Trstánszky Bertalanné, Novitzky József, Rudloff Ferencné szül. Antal Leopoldina, Székely Jánosné szül. Müller Erzsébet, Éder Ödön, Gáspár Jánosné, Zatureczky Béla, Kolodzsely Zsófia, Fritsche Vilma, Kresz János, Eöttevényi-Nagy Klára, Lintner Józsefné, Mőszl Gusztáv, Sztanik Samu, Gritzmacher

Waxmann Márton

Lantos alakja a fricsi
várkastély 1630-ban
készült s graffito di-
széből

Repr.

Magyar Művelődéstört

III. 622 l.

983. KIS GYÖMBÉRTARTÓ részben aranyozott ezüst, hatoldalu, vésett-rajzu virágos diszitéssel. Magyar, XVII. sz. 600.—

984. ÉKSZERTÁLKA, aranyozott ezüst, nyolckarélyos, két füllel. H. H. mesterjegy. Augsburg, XVII. sz. 600.—

985. ÉKSZERTÁLKA, részben aranyozott ezüst, faágon álló fajdkakassal, trébelve. H. B. mesterjegy. Augsburg, XVII. sz. 250.—

986. VÁZA, piros-fehér réteges üveg kehellyel és ezüst neobarok talppal. Bécs, 1858. 60.—

987. VÁZA, hasonló a 986. sz.-hoz. 60.—

988. FÖDELES SERLEG, aranyozott ezüst, trébelt gazdag diszitéssel. Kerek talpa tagozott, rajta gyümölcsfüzérek, maszkok és kartusdiszek. Szára háromfüles vázaalak. Kelyhe orsósan tagozott; maszkos, gyümölcsköteges, hermás és kartusos, német reneszansz diszitéssel. A tagozott födés diszitése hasonló a talpéhoz, tetején (későbbi) Bacchus-alak áll. Magass.: 32 cm. C.P. mesterjegy. Augsburg, XVI. sz. v. 250.—

Illusztr. XXV. tábl.

989. KÉT GYERTYATARTÓ, ezüst, neobarok gerezdes alak. Bécs, 1852. 100.—

990. KÉT GYERTYATARTÓ, ezüst, Louis XVI. modoru diszitéssel. Bécs, XIX. sz. 80.—

... kalusztéres szárral.

M.D.K.

Wanora, Clemens, építész

tervei szerint épült fel
a Fálics-féle háromemeletes
bér- és Erzsébet-tér 5. sz. alatt.

Budapester Bauzeitung und Wohnungs-Anzeiger,
Bp.1875. IV.évf. /1.sz.hiányzik/ 19. sz. 148. old.

Wasara, Clemens, épitéa

Servei: mérint épült fel
a Tálic-féle Gazdaszemélyhez
hár az Erzsébet-fén S.M. alatt

M.D.K.

Wawra, Clemens, építész

tervei szerint hétemeletes bérkár épül a Lipót-utca 47. sz. alatt Leitersdorfer L. részére.

Budapester Bauzeitung, Zeitschrift für Bauwesen,

Bp.1875. IV.évf. 44. sz. 280. old.

Wawrek Matza

1910/11 – 1912/13. I.

Ferk'pzomfoiskèvk

1471.

indulok uj alkotmányos küzdelembe,
gitimizmus lánglelkü apostola: Griger
királyság megváltó eszméjének. És
nyugalmat, békét, becsületes demokrá

Ezért fordulok barátaimhoz, hi
lakozzanak hatalmas, lelkes táborunl
igaz ügyet, harcoltam a főváros autor
sok ezer embertársamon, joggal ké
harcolni az elnyomatás veszedelme e

És kérek mindenkit, akit közös

nek semmit, amig igazolt embe
Griger Miklós és az én neven

Budapest, 1935 március haváb

Márkus-nyomda. Budapest, V., Bank-utca 5. (Felelős vezető: Márkus Géza)
Felelős kiadó: Berecz Vilmos.

MDK

Wax A., építész

Uj építkezési eng. Épitő Ipar, 1910. eng. 28.
347. l.

WAX FRANCISA
aranymüves mester 1733-ban Budán/

Budapest régiségei XIX. évf. 1959. 222.1

Waxmann András

Ötv

Körmagyötvj 1446 sz

Waxmann András
ötvös Nagyszeben
Körmagyötvj. 259 l.

1446 A·V. Andreas Waxmann, M 1691, †1720. (B : II,20. Gy : 122.)
Műve nem ismeretes. — *Arbeit nicht bekannt.*

-ban. Veneziaban 1528
ztus 8 köt.

28

és ker. szt. János.

l szent Lörincz, jobb kezében, ~~a mellhel~~ ki a rostélyra támaszt
et ~~tart~~, ~~rostélyra támaszkodik~~
on balról a vértbe öltözött szent
lándzsával, oldalán rövid tőr-
lábainál sárkánynyal, jobbról
~~jobb kezével~~ a bárányra mutat, míg
ly alatt rövid kecskebőr köntös

L. Ez utóbbi

6: 103 cm.
Resiminitől 14000 lirán. (6279 frt.)
7-én. (279/94.) 12558
12620/95. és a 22919/95 min. számot.
s Lotz K. a vételhez hozzájárultak.

M. D. K.

WAXMANN, Franciscus ötvös

Hann Sebestyén tanítványa

(1694 – 1698.)

Lorenz Sievert: Sebastian Hann 12. l.

Brukenthalischen Museum II. Hstadt. 1932.

12 l.

Waxman György M. D. U.

berethalmi orgonakészítő

1736 ban a gyulafehérvári tpl. orgonáját építi.

Ent. Géza. A gyulafehérvári székesegyház
Bp. 1958, 137

M.D.K.

Waxmann Márton, XVII.sz.festőművész

A Felvidéken müködött. Kép. 337.o.

M.Kiss Pál: Művészetről mindenkinek, Corvina, Budapest, 1966

Waxmann Márton, festő

M.D.K.

Waxman Márton, festőművész

Afrigsi kastély sgrafitto alakjai. Freskó. Fekete repr. 337.o.5.kép. 1630

M. Kiss Pál: Művészetről mindenkinek, Corvina, Budapest, 1966

Martin Waxmann Jesté M.D.K.

a friesi kastély sgraffitóit készítette
1630 ban. (repr.: 189 o.)

K. Divald: Old Hungarian Art. London 1931
191-192 o.

Wawra Ágoston MDK

Csendélet, /Nyugdijba/, olf.

Műcsarnok 1913-14. téli kiállitás

Wawra Ágoston MDK

Felvilágositás, rajz

Műcsarnok 1913-14. téli kiállitás

MDK

Wawra Ágoston, festöm.

Farsangi mulatság. Olf.

KMTárs. 1912/13. Téli kiáll. Kat. 86.1.

Wawra Ágoston MDK

Csendélet, olf.

Kacsák, olf.

Műcsarnok 1916. tavaszi tárlat

Wawra Ágoston

SCHNEIDER KÁROLY.
725 Rhododendron. Olajf. Eladó.

NAGY VILMOS.
726 Olvasó nő. Olajf. Eladó.

FÁY SÁNDOR.
727 Tusnádi őszi táj. Olajf. Eladó.

MOLDVAI KRAJNA JÁNOS.
728 Alkonyat az Adrián. Olajf. Eladó.

GERMÁNY ELEMÉR.
729 Nővérek. Olajf. Eladó.

TÓTH LÁSZLÓ.
730 Rothenburgi részlet. Olajf. Eladó.

CZENCZ JÁNOS.
731 Gyermekek a Balatonnál. Olajf. Eladó.

WAWRA ÁGOSTON.
732 Farsangi mulatság. Olajf. Eladó.

K. SPÁNYI BÉLA.
733 Hegyoldal őszi alkony. Olajf. Eladó.
734 Falu vége malommal. Olajf. Eladó.

MARKÓ ERNŐ.
735 Gellérthegyi részlet. Olajf. Eladó.

ERDŐSSY BÉLA.
736 Holt Garam mellett. Olajf. Eladó.

MARKÓ ERNŐ.
737 Ada kalehi részlet. Olajf. Eladó.

ERDŐSSY BÉLA.
738 Kolozsvári hetivásár. Olajf. Eladó.

TATZ LÁSZLÓ.
739 Szobavilágítás Olajf. Eladó.

KÓBOR HENRIK.
740 Dalmát bárka. Olajf. Eladó.

K.

KMT 1912/13. Téli kiáll

GROSS BÉLA.
710 Jolán. Olajf. Eladó.

KEMÉNY NÁNDOR.
711 Jó szivar. Olajf. Eladó.

NEOGRÁDY ANTAL.
712 A murányi erdőből. Olajf. Eladó.

CSALÁNY BÉLA.
713 Önarcképtanulmány. Olajf. Eladó.

GROSS BÉLA.
714 Bánatosan. Olajf. Eladó.

GERSTER KÁROLY.
715 Tanulmány. Olajf. Eladó.

BÖRTSÖK SAMU.
716 Csendélet. Olajf. Eladó.

CSERMELY JÁNOS.
717 Tükör előtt. Olajf. Eladó.

CZENCZ JÁNOS.
718 Várakozás. Olajf. Eladó.

KATÓ KÁLMÁN.
719 Kovácspatak. Olajf. Eladó.

LAKOS ALFRÉD.
720 Öreg zsidó. Olajf. Magánt.

BUDAI SÁNDOR.
721 Vízesés két akttal. Olajf. Eladó.

KARCZAG ZOLTÁN.
722 Devant l'église Saint-Augustin. (Paris.) Olajf. Eladó.

SZLÁNYI LAJOS.
723 Tisza naplementekor. Olajf. Eladó.

KOVÁTS KÁROLY.
724 Lomtár. Olajf. Eladó.

Wawra Ágoston

SCHNEIDER KÁROLY.
725 Rhododendron. Olajf. Eladó.

NAGY VILMOS.
726 Olvasó nő. Olajf. Eladó.

FÁY SÁNDOR.
727 Tusnádi őszi táj. Olajf. Eladó.

MOLDVAI KRAJNA JÁNOS.
728 Alkonyat az Adrián. Olajf. Eladó.

GERMÁNY ELEMÉR.
729 Nővérek. Olajf. Eladó.

TÓTH LÁSZLÓ.
730 Rothenburgi részlet. Olajf. Eladó.

CZENCZ JÁNOS.
731 Gyermekek a Balatonnál. Olajf. Eladó.

WAWRA ÁGOSTON.
732 Farsangi mulatság. Olajf. Eladó.

K. SPÁNYI BÉLA.
733 Hegyoldal őszi alkony. Olajf. Eladó.
734 Falu vége malommal. Olajf. Eladó.

MARKÓ ERNŐ.
735 Gellérthegyi részlet. Olajf. Eladó.

ERDŐSSY BÉLA.
736 Holt Garam mellett. Olajf. Eladó.

MARKÓ ERNŐ.
737 Ada kalehi részlet. Olajf. Eladó.

ERDŐSSY BÉLA.
738 Kolozsvári hetivásár. Olajf. Eladó.

TATZ LÁSZLÓ.
739 Szobavilágítás Olajf. Eladó.

KÓBOR HENRIK.
740 Dalmát bárka. Olajf. Eladó.

K.

Képzőm. Tan. 1912/13
péli kiáll

GROSS BÉLA.
710 Jolán. Olajf. Eladó.

KEMÉNY NÁNDOR.
711 Jó szivar. Olajf. Eladó.

NEOGRÁDY ANTAL.
712 A murányi erdőből. Olajf. Eladó.

CSALÁNY BÉLA.
713 Önarcképtanulmány. Olajf. Eladó.

GROSS BÉLA.
714 Bánatosan. Olajf. Eladó.

GERSTER KÁROLY.
715 Tanulmány. Olajf. Eladó.

BÖRTSÖK SAMU.
716 Csendélet. Olajf. Eladó.

CSERMELY JÁNOS.
717 Tükör előtt. Olajf. Eladó.

CZENCZ JÁNOS.
718 Várakozás. Olajf. Eladó.

KATÓ KÁLMÁN.
719 Kovácspatak. Olajf. Eladó.

LAKOS ALFRÉD.
720 Öreg zsidó. Olajf. Magánt.

BUDAI SÁNDOR.
721 Vízesés két akttal. Olajf. Eladó.

KARCZAG ZOLTÁN.
722 Devant l'église Saint-Augustin. (Paris.) Olajf. Eladó.

SZLÁNYI LAJOS.
723 Tisza naplementekor. Olajf. Eladó.

KOVÁTS KÁROLY.
724 Lomtár. Olajf. Eladó.

Wawra Ágoston

festő

Vasárnap 9.

Wawra Ágoston

figuralis festő

a bpesti ipariun-

verzeti Hétfő 10. Iskolaban

tanult, 1900-ban

végzett. 1901-

ben Berlinbe

ment ki s 54 a

Kedd 11.

mesteriskolaban

folytatta tanulma-

nyait. Azóta nem

tud róla Batki

Szerda 12.

József, akitól az

adatot kaptam

1948-jul. 22.

18. élelmezésügyi
19. fogatolt vonat szállitó szolgála
20. gépkocsizó vonat " "
21. gazdászati tisztek
22. honvéd mérnökök
23. müszaki tisztviselők, fegyvermes
tisztviselők /tisztek/
24. számvevőségi tisztviselők és s
25. egyéb.

Wawra Ágoston

1895–1899

Érmisk. 1930

90. l.

In der zweiten Hälft
genaue Einzelheiten über das
Zum Schluss sprach er den Wu
nen Mitglieder der Tagung üb
Leitung von Professor Georg
chäologischen Instituts in A
nungsaustausch der Teilnehme
Punkte erstreckte :

a) Wiedererrichtung der
des Parthenon;

b) Verwendung von Zement
Säulentrommeln;

c) Wahl der Metalle für

d) Zweckmässigkeit der A
gänzung der "Anastylo

e) Schutz des Frieses ge

Was den ersten Punkt
der Tagung einheitlich einer
kolonnade des Parthenon sowi
des südliche Säulengangs zu,
BALANOS, der nur eine einfac

Wawra Clemens

épouse

Laid

Keller Napoleon

Vasárnap
30
Mártonka sz.

Protestans
Mártonka
Görög-orosz
17 N. Antal
Izraelita
25

Hétfő
31
Nol. Péter hv.

Január

Protestáns
Vigil
Görög-orosz
18 N. Athanáz
Izraelita
26

Kedd
1
Ignác pk. vt.

4 o/o 1860-as Városi-sorsjegy (S.-Z.)

Protestáns
Ignác
Görög-orosz
19 Makár
Izraelita
27

Szerda
2

Protestáns
Gyertyasz. B. A.
Görög-orosz
20 Eutim ap.

M.D.K.

Wawra, Clemens, építész, építő-mester

tervei szerint épitik át Lechner József óraherestedő Váci-utca 5. sz. bárom emeletes bérát, melyet a szomszédos bér (egyhazi Palatinus Hotel) lebontása miatt, sinitén le kellett bontani.

Bauzeitung für Ungarn. Bp.1877. VI.évf. 14. sz.

+ 1 homlokzati- és 1 alapraj 101-102 old.

Waxmann Márton

festő

Friesi Eastály

írod

Budinis

108. tábla

MAGYAR KIRÁLYI VALLÁS ÉS KÖZOKTATÁSÜGYI MINISTER

42962 szám.

Folyó évi április
Kelt leiratomra, me
évi május hó 3án 3
sürgettem, a Bizott
tését várom.

Budapest 19

A minis

Waxmann Márton

aperjesi festő

1630.

Axmann Márton

Fries 1630

lind

Vaxmann M.

Alljährlich erwecket der Himmelsgott (wohl ursprünglich Tyr)

die Erde aus der Riesengewalt und [illegible]

und Sonne und Mond sind schon in ihrer Gewalt (... Hildebr. 29 wer hätte dem Riesengeschlechte Freyja gegeben). Also ähnlich der Winterburg unseres Märchendrachen. Heisst Svadilfari wirklich „Eisführer“, dann mag er der Wintersturm sein und das Ross, auf dem der Held heransprengt, der Frühlings-Sommersturm. Dann ist aber dieses sicher der 8-füssige Sleipnir, das Ross Skírnirs, Sigurds, Walthers, Hedins und in unserem Mythus die Beziehung der Stute und des Fohlenhengstes unursprünglich. Ob hier in der Gylf. und im Märchen die gleiche Situation zufällig auf gleiche Wege geführt, ober ob dies ein gemeinsamer, einem andern Mythus entnommener Zug ist, will ich hier nicht zu entscheiden versuchen.

Die Inschrift im Chore der evangelischen Pfarrkirche in S.-Regen vom Jahre 1330.

Eine kirchenbaugeschichtliche Vorarbeit von Theobald Wortitsch.

Die S.-Regener Kirche, welche in allen ihren Teilen vom Sockel bis zum Gesimse rein gotische Elemente aufweist, bietet sich uns als einen Bau dar, dessen einzelne Teile aus fünf verschiedenen Bauperioden herrühren. Das nördliche Seitenschiff mit Ausnahme der über demselben angebrachten beiden Gallerien, welche erst um 1778 aufgeführt oder doch neu hergestellt wurden

Axmann Marton

läsd

Waksmann M.

alatt

utatás

ról, kik félárú menetjegy váltására
illetőleg érvényesítését kérik.

vány na	A családtag (neje, fia, leánya) megnevezése	A fiú gyermekek illetőleg hajadon leány gyermekek kora	Illeték lerovás Korona: 19.. évre érvényesítésért	Illeték lerovás Korona: ujigazolvány kiállításáért	Jegyzet.
56	–	–	2	–	
5	neje	–	2	–	
6	István fia	18	2	–	
7	hajadon Katalin leánya	26	2	–	
8	Kovács Pál mostoha fia	14	2	–	
	Erzsébet leánya	12	–	3	Elveszett igazolvány helyett ujat kér.
	János	11		2	

Stahlstiche). Edinburgh, 1818.

1198. JOHN PAGET: *Hungary and Tran* und Holzschnitte). 2 kötet, 8 r. Lon

1199. WILLIAM BEATTIC: *Schwitzerland,* London, 1834.

1200. MISS BATTY: *Italian scenery.* Acélr

1201. SELECT VIEWS IN GREECE, Stahlstiche. 2 Bände. London, 182

1202. THE NATIONAL GALLERY OF P London, 1850 k.

1203. FISHER'S DRAWING ROOM SCRA London, 1832.

1204. RUFUS WILMOT GRISWOLD: T. Mit Stahlstiche. Newyork, 1856.

1205. THE COSTUME OF THE HERED szinezett rézmetszettel. — Mit Kup

1206. FELICIEN ROPS: DAS EROTISC

1207. ALFRED TENNYSON: ELAINE,

P, latin szöveggel és virágos széldisszel. Olasz, XV. sz.
lateinischem Text und Blumendekor. Italienisch, XV. Jh.

ágással. — Geridon, mit Barockschnitzerei.

okokó keretü fülkében domborműves jelenet. Nepomuki
seh, XVIII. sz. — Kleiner Altar, vergoldetes Holz, in
od des heiligen Nepomuk. Böhmisch, XVIII. Jh.
Illusztr. XLII. tábl.

zpángfa faragvány. Német XVII. sz. — Der gekreuzigte
Deutsch, XVII. Jh.

alapon, két kinai porcellán csésze bronzfedővel, közepén
. A talapzat is rokokó aranyozott bronzfoglalatu. Hasonló
ció 205. sz. Francia, 1740 k. — Tintenbehälter, auf einer
feuervergoldeter Bronzefassung, darauf Tintenfass und
rzellan mit Bronzedeckel, in der Mitte dreiarmiger Bronze-
oldschmidt—Rotschild Nr. 205. Französisch, um 1470.
Illusztr. XLII. tábla.

t és aranyozott fa. Osztrák, XVIII. sz. — Zwei knieende
Österreich, XVIII. Jh.

ött és aranyozott köpennyel. Magyar, XVIII. sz. — Pries-
es Holz. Ungarisch, XVIII. Jh.

Axmann Márton

festő 1630

fricsi falkepek

erőd

Gerecze falkepek

520 h

~~Régi Képek megőrzési módja~~

V. 197.

Axmann Márton

eperjesi festő

friesi kastély

sgraffitói

helyesen Varju szerint

Waxmann M.

257

Axmann Márton

a friss kastély
sgraffitói

Heklerling

93. l.

Érk: 1906 MAJ 23

2 példd. Bend felz. 1 mell.

A tekintetes budapesti II ker. kir.

járásbírósághoz

Budapesti II. ker. kir. járásbíróság.

Érk: 1906 MAJ 18.

példd. felz. mell.

kielégitési végrehajtási kérvénye

Grünberger Armin Béla

örökösei

Axmann (Wax-
mann) Márton

Ivod Frics 1630

Fürsthangsz

3 i. l.

erő Uri di

fehérnemű kés

Budapest

IV. Muzeum-kör

Axmann (Wax-
mann) Márton
festő
1623
l.
Szabómagyfest
87-l.

Axman Márton

festő

friesi kastely

1630

Divald írja

Waxmannak

lárd

Divald 1927

128 l.

ugy látszik a

W. – be tecsdő

ato

nagy vizf.- Heckenast Gusztáv
/térdkép/, Dentára.- Marczibán
U.a.neje, olajf., /térdkép/.- C
arcképe, kőrajz.

1862-ben: Gróf Tele
7 1/2 láb magas, Heves vármegy
várra két kisebb térdkép.- Al
kép/.- U.a.egy médaillonkép.-
tusrajz.- Gróf Széchenyi Istv
részére.- Szent Florián, oltár
alak, természetes nagyságban/.
/mellkép/.- Karácsonné, szül.g
egész alak, olajf.- Török Pál
leki László arcképe, olajf., /m
Marczibányi Antal arcképe, /eg
magas, Trencsén vármegye számá
gas; Mária mennybemenetele, ol
7 láb magas, oltárképek Boros-
/ A következő évi feljegyzése
olvasható: " 1863 és 1864 ins
is nagyon megsinlett. Üres id

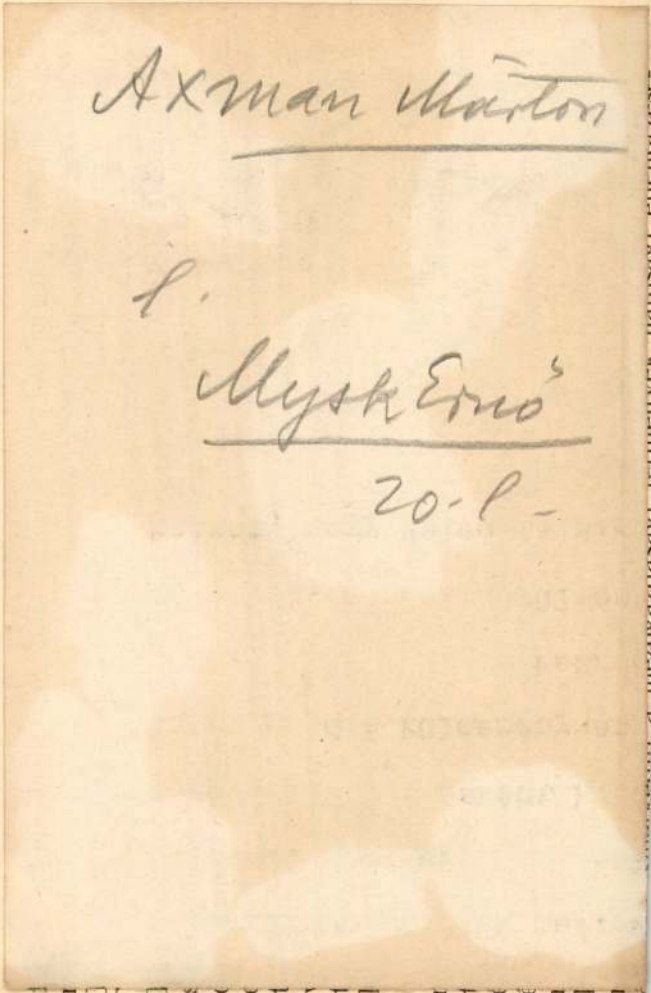
Axman Márton
l.
Mysk Ernő
20-l-

és az Illinois Agircultural Association intézményeit látogatta meg és a Clearing House of Public Administrationtól nyert útbaigazítást egyes közigazgatási problémákra vonatkozólag. Ugyancsak néhány napot töltött Minneapolisban, ahol az egyetem mezőgazdasági intézeteivel és a Minnesota-állami kormányzat mezőgazdasági osztályával keresett összeköttetést. Madisoni tartózkodása alatt megfelelően felkészülve, hosszabb útnak indult, amely alatt az Egyesült Államok nagy részét utazta be, felkeresve a nevezetesebb egyetemeket, mezőgazdasági kutatóintézeteket és a mezőgazdasági jellegű államok mezőgazdasági kormányszerveit. Madisonból elindulva, előbb résztvett az American Farm Economic Associationnak december utolsó hetében Chicagoban tartott kongresszusán, majd útiránya a következő városok felé vezette: Urbana (University of Illinois), Columbia (University of Missouri), Kansas City, Austin (University of Texas), Tucson (University of Arizona), Phoenix, Los Angeles, Riverside. Február 10-től április 22-ig a University of California mellett töltött hosszabb időt Berkeleyben, ahol C. B. Hutchinson, H. E. Erdman és N. R. Benedict professzorok útbaigazítása és a Giannini Foundation gazdag könyvtárának használata mellett folytatta mezőgazdasági piackutatási tanulmányait, amelyekkel készülő monográfiájának alapját vetette meg. E tanulmányai mellett igyekezett megismerkedni San Francisco.

Axmann Márton

cród

Thieme-Becker

II. 287, 288 l.

(Lyka)

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36.

Axmann Márton

a friesi kastély
sgraffitóinak
mestere
Divald elfogadja
Lechner olvasását
és Waxmannak
irja
Divald Magyarvarul.

198. l.

T.

„Europa"

Film, Könyv Lapterjesztő és Könyv-
kiadó R. T.

Budapest V.

Rothermere u 12 III. 2.

Axmann Márton

(Vaxmannak írva.)

*

l.

Radoskastély II.

30. l.

Ezt Lechner rossz

olvasásának

tartom!

Axman Márton

festő, fricsi-kastély

Budinis 90. l.

itt Lechner Jenő
után Waxman-
nak irva és W-be
téve.

KÉPEK

Aggházy Gyula (Julius), (1850—1919).

1. HAZAFELÉ (Auf dem Heimwege). Je
Fa (Holz). 69×46 cm.

Agricola, Karl Joseph Aloys, (1779—1852.)

2. FIATAL FÉRFI ARCKÉPE (Bildnis
Miniatur. 7×5.5 cm.

Aichmeyer, G. XIX. sz. (Jh).

3. ERDEI PATAK (Waldbach). Jelezv
Vászon (Leinwand). 71×100 cm.

Altissimo, Cristofano dell', XVI. sz. (Jh.).

4. I. COSIMO MEDICI TOSZKÁN NA
Grossherzog von Toscana).

, (1568—1640). Olan maniriste, korában nagy
dicsőt vett

cm.

e. (Erste Hfte XVIII. Jh.)
GNŐ ARCKÉPE (Bildnis der Prinzessin Anna Sophie von
S. I.

Reni után. (Nach G. Reni).
cm.

(Bezeichnet): Buchmann.

g 7.

ve (Bezeichnet): Baditz O.
átmérő (Durchm.).

elezve (Bezeichnet): Baditz.

Mandoline). Jelezve (Bezeichnet): Baditz O.

Axmann Márton

Lőrd

Waxmann
Márton
alatt
is -

XXXV
206 l.

(Lyka)

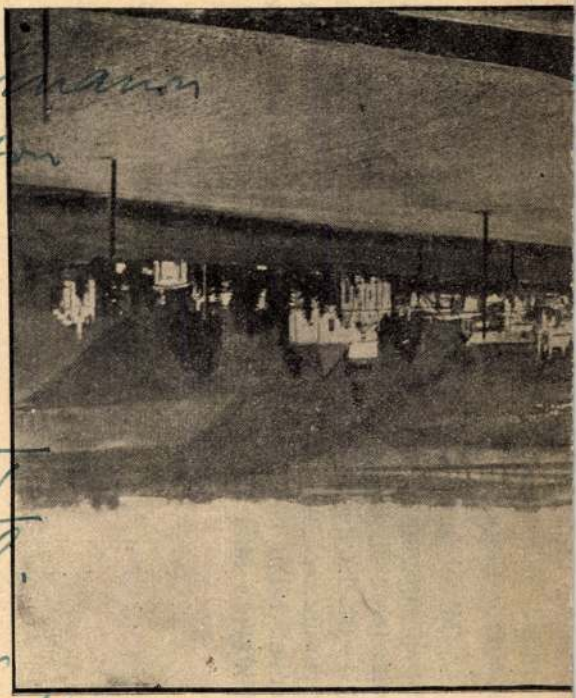

itképe a Kálvária felől

sírhelyét. Idők folytán e sírkert kicsinynek bizonyult s ezért területét a hatóság a szomszédos telkek megvásárlásával többször nagyobbította.

Mivel a rozáliai temető történetével, nevezetesebb sírkápolnáinak és síremlékeinek leírásával a szerző „Kassa régi temetői, templomi kriptái és síremlékei" című könyve (34—61. l.) foglalkozik, itt a Rozálián nyugvók névsorát nyujtjuk, a kassai róm. kath. plébánia Halottak anyakönyvében talált bejegyzések s a Jávorszky Barnabás rozáliai felügyelő által összeállított lajstrom alapján.

Axmann Márton

Axmann *(Wachsmann) Márton*, festő, működött 1630 körül. A fricsi (volt Sáros vm.) kastély sgraffito-képeit ő készítette.

Uj Idők Lex.
III. k. 623 l.

Telefon: 18-44-41.

tunk már, hogy illő, hogy ismeretlenül

ek, hogy ilyenkor mindegyikünk valami
lyai szerint, hanem valahogy ugy leszá-

enkor, hogy az elmult esztendő örömökben
nt nem teljesitettük azt, amit tervbe
özé tartozik, akik számára ez a mérleg
ulyt, akkor bizonnyal Ön is csendesen
lesz ez a következő esztendőben.
határozásában segitségére lehet, keres-
ni.
nyekre szoritja a hallgatót. Ezért kér-
gának, ne késlekedjen, ne halassza szol-
ra, ha ennek későbbi igénybevételét amugy

+ +

szemináriumi szolgálat terén eddig még
t bejelentenem, mellyel Igen Tisztelt
részt megkönnyiteni.
nok, akik az egyetemi előadásokon szemé-
t venni nem tudnak. Igy nem állhat mód-

Axmann Márton

Fricsi kastely sgraffitoi-
nak mestere.

Lechner Jenő olva-
sása nemet helyes
neve

Vaxmann

Lásd V alatt is.

Ha más adat is
megerősíti, V-be

tendő.

Kérem postafordultával
utánvéttel
számlámra
a következő könyveket:

Nev és Cim:

Myskovszky olvasta Axmannak

Egyéb irásbeli közlés esetén Levelezőlap portódiját kell leróni!

KÖNYVRENDELÉS

2 fillér

Lauffer Tivadar

könyvkereskedés

Postafiók 311.

BUDAPEST

IV., Váci ucca 11.

AXMANN *Márton*, festő, 1630 körül Felsőmagyarországon élt. A fricsi (Sáros vm.) renaissance stílű kastély figurális sgraffitóit A. készítette.

1308. Aloisio Andrea d'Assisi:
Meghalt 1556 táján 86 évés kor
Madonna a gyermek Jézussal.

A Trónon ül kissé vett gyermek Jézust ~~átkarolva tartj~~ ját áldásra emelte és balkezét az nyugtatja Mária, ki palástját fejé hord, ~~szintén~~ lefelé. Fejöket

Fresco, méretei 162: 115·5 cm
Vétetett ~~[illegible]~~ tól 1895:
Elszámoltatott 1895: VIII.
Az elszámolásra nézve l. az

tekint.
P. Lunghi-

tartja átkarolva

904: IV. 25.

ép úgy, mint gyerm

1895

Axmann

a fricsi kastély sgraffitói-
ról cova, lenti forrás
Vaxmannak írja
nem sajtóhiba ez?

Lechner Jenő dr. A Sze-
pesség és Sáros vármegye
műemlékei. Magyar
Műemlékek. (Historia)
Z. K. 1. f. 19. l.

Axman Márton

Mur. és Kot. Ét

Axman Márton, festő (III. 42.

Axmann Márton fertő

1630 könnb Felsőmagyarországon élt. A friesi (Sáros m.) kastely figuralis sgraffitóit A. kesztette.

renaissance stílu

Napkelet lexikon

Gyarapodás.

nembe

Fejét babérkoszorú disziti; szeme barna; ~~[illegible]~~veres. Négyszögletesen kivágott melynek gallérja fodros, kilátszik és alól: »MATHIAS CORVINVS REX HVNGARIE«.

9)

84: T. 16

45

Axmann Márton

Fricsi kastély

irod

Lechner Jenő dr. Az elszakitásra itélt Magyarország. Bpest, 1920. 99. l.

Michael Vaxmannak irva!

Önze zavarta Sorger Mihály-lyal, az ejtőnyel (fertő) sar Axmann nevét teresen Vaxmannak irta.

Axman Márton

Fries

l.

Gerevich Emlékkönyv

120-l.

váron innen a török temető kö-
álnak, a háttérben balra szi-
dig Pest városa köti le figyel-
fölött két és a mely alatt egy
l:

. Verfallen gebäw einer uerwüs-
s befejezése: M. Die Obere Vor-

3 cm.

nkfurt, Math Merian 1649. Sandraart

Axmann Márton, festő. 1630 körül Felsőmagyarországon élt és leginkább sgraffitókat készített. A XVI. század végén és a XVII. század első felében virágzó késői renaissance építészet, amelynek a sgraffitó kedvelt kiegészítő része, bő alkalmat nyújtott tehetsége kifejtésére és Sáros, valamint Szepes megyékben nagyszámban fennmaradt művészi sgraffitók közül valószínűleg jóval több dícséri az ő karczoló tűjét, mint amennyi kétségbevonhatatlanul neki tulajdonítható. Bizonyosra vehető, hogy Eperjesnek e korból való házain látható sgraffitók közül a kiválóbbak A.-tól valók, s bizonyára az ő műve a szinyei plébánia templom nyugati tornyának renaissance stílű és az 1628-ban történt renoválás alkalmával készült felső koronázó párkányzatát, valamint az oszlopos fülkék felületét borító sgraffitó díszítés is.

Legnagyobb művével, a *fricsi* (Sáros m.) kastély sgraffitó díszítésével szemben kíméletes volt az idő. Legdíszesebb a kastély déli homlokzata, amelynek széles párkányzata alatt egész sorát látjuk a jelképes, ügyesen megrajzolt alakoknak s a legkülönfélébb és ízléses pillér és ívezet díszítéseknek. Az egész kastélyt mintegy 70 alak, részint allegorikus, részint történeti és tömérdek angyalfej, virág és állatmotivumból készült díszítmény ékesíti. Majdnem minden alak alá neve, vagy jelentése is oda van írva. Ezek a következők:

I. A déli oldalon: Fides, Spes, Charitas, Justitia, Patientia, Prudencia, Fortitudo, Temperantia, Tar, Assiria, Grecia, Persia, Roma, Julius Caesar, Augustus, Titus, Caligula, Claudius, Nero, Galba, Salustius, Alexander Magnus, Otho, Vitelius, Vespasianus, Titus, Flavius, Domitianus, Trajanus, Philippus Maced., Darius, Cyrus, Jugurtha, Hunyades, Amuret, Ladislaus, R. M. Rex Mathias, Rex David, Jonathan, Rex Salamon.

II. A keleti oldalon: a magyar király, főúr, nemes ember, hegedős, magyar lovas, német lovas (e hat alak alatt nincs aláírás), Hipolita Thesei, egy név nélkül való alak, Eutherpia, Candia, Aeneas, Paris, Medea, Dido, Jason, Helena, Leon, Eva, Sappho, Germanus, Geometria, Venus.

III. A nyugati oldalon: Herodias, Lucrecia, Hester, Helena, Virgilius.

Az északi oldalon csak díszítményes sgraffitók vannak. Valamennyi alaknak sötét háttere van, maga az alak pedig világosabb barna színű. Minden alak 1·45 m. magas és 0·78 m. széles, rajzolt, felül félköríves fülkében áll. A művész a párkány fölött emel-

kedő rovátkok egyikén a következőképen örökítette meg nevét:

MARTINVS · AXMANN · PINX
1630.

A kastély déli homlokzatán az építtető Berthóty Bálint címere van rajzolva nevének kezdőbetűivel és 1630 évszámmal, ami szintén A. műve. E kastélyt Berthóty Bálint megbízásából 1623—1630-ig Sorger Mihály (l. o.), állítólag kassai építőmester építette.

Beöthy Zsolt: A művészetek története. III. k. Újkor. Budapest, 1912. 432. l. — *Divald Kornél:* A felsőmagyarországi renaissance építészet. *Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye.* 1899. 265. l. — *U. az:* Művészettörténeti korrajzok. Budapest, 1901. II. 157. l. — *Mihalik József:* Magyarország vidéki műkincsei. *Magyar Műkincsek.* Budapest, 1901. III. 16. l. — *Művészet.* 1904. 182. l. — *Myskovszky Ernő:* Két ajtó a fricsi várkastélyban. *Múzeumi és Könyvt. Ért.* 1909. 41—43. l. — *Myskovszky Viktor:* A fricsi várkastély. *Vasárnapi Ujság.* 1867. 530. l. (képpel). — *U. az:* Felsővidéki műemlékek. *Arch. Ért.* 1888. 413—415. l. — *U. az:* A fricsi várkastély sgraffitói. *Arch. Ért.* 1891. 38—41. l. (A 39. lapon a fricsi várkastély sgraffitós párkányából Myskovszkynak egy részletrajzával.) — *Tóth Sándor:* Sáros vármegye monographiája. Budapest, 1912. III. k. 702, 721. l.

Axman Mártin

(friesi freskók)

lásd Vaxman

alatt.

Axmann Márton

A FRICSI KASTÉLY ✠ (Sáros megye)
felsőmagyarországi pártázatos renaissance építészetünk talán legértékesebb műemléke, nemcsak azért, mert majdnem teljes egészében igen jó állapotban maradt fenn, de azért is mert leghívebben szemlélteti e stílus érdekes nemzeti jellegét (10. ábra). Az igen szerencsés tömeghatású, mintegy 30 m fronthosszúságú és 18 m magas épület frizének, pártázatos attikájának és renaissance formaképzésű díszítő részleteinek népies zamata adja meg különös műtörténeti jelentőségét és mutatja, mily mély gyökereket vert e műgyakorlat a hazai talajba. A kastélyról egyébként a mi viszonyainkhoz képest örvendetesen sok adat maradt ránk. Vésett kapufelirat

Rados Jenő dr 213,
Magyar Kastélyok 214.

szól arról, hogy Berthoti Bálint építtette 1630-ban. Ez valószínűleg a befejezés éve, mert a hátsó homlokzat egy ablakkeretében korábbi évekre utaló felírást találunk: „G(enerosus) D(ominus) VALENT. BERTHOLTI. E(dificatus) E(st) AN. 1623." Építésze, mint egy festett feliratból tudjuk, Sorger Mihály volt, míg a frizek sgrafittóinak mestere Vaxmann Márton. Az attika köríves záródású fülkéiben álló csaknem életnagyságú sgrafittó alakok korabeli öltözetekben ábrázolják rapszódikus egymásutánban a fejedelmeket a görög, római, perzsa és hazai történelem hőseit vegyesen mitológiai alakokkal és lantos diákokkal (11. ábra). Stílszerű karbantartásáért sokat tett tulajdonosa: báró Ghillány Imre.[10]

HUNGARIAN

(1

This modest Treatise is intended to give th
dan semi-classical rural architecture of the Hur
esteem, if we consider that when, after the Turkis
ted country, they had amongst many other thing
tury and a half of Turkish occupation. Except in
necessary to begin everywhere afresh. So it is n
had strong leanings towards Vienna, should have
architecture. And it is precisely in this rural, secu
priate and peculiar embodiment of „Rococo-like
well deserves (according to the most eminent M.
„Grassalkovich style". And as it is possible to ha
sicism, so we can also in the XIXth century, disco
noble-spirited leader of all such efforts as were th
the „Palatinus Style". In both styles much worl
owing to lack of space, we must refrain from

The Hungarian language being but little
explanatory notes will be within the reach of but

lyezett, nagy gombos, sujtásos, s hasított újjú hosszú köpenyt visel, jobbjában síma gömbben végződő hatalmas buzogányt tart.

A második alak öltözete hasonló, de fején prémezett tollas kucsmát visel.

A harmadik, koronás alak ágaskodó lovon ül; magyaros arcza bajszos és szakállas. Oldalán függ a szíjjal derekához megerősített kissé görbe kardja, s míg jobbjában királyi jogart tart, addig baljával a kantár szíjját fogja. A művész nyilván ilyennek képzelte magának a magyar királyt.

A következő alak (lásd a mellékelt rajzot) hasított újjú, zsinóros hosszú zekét, s alatta gombos attilát visel, fejét tollas kucsma födi,

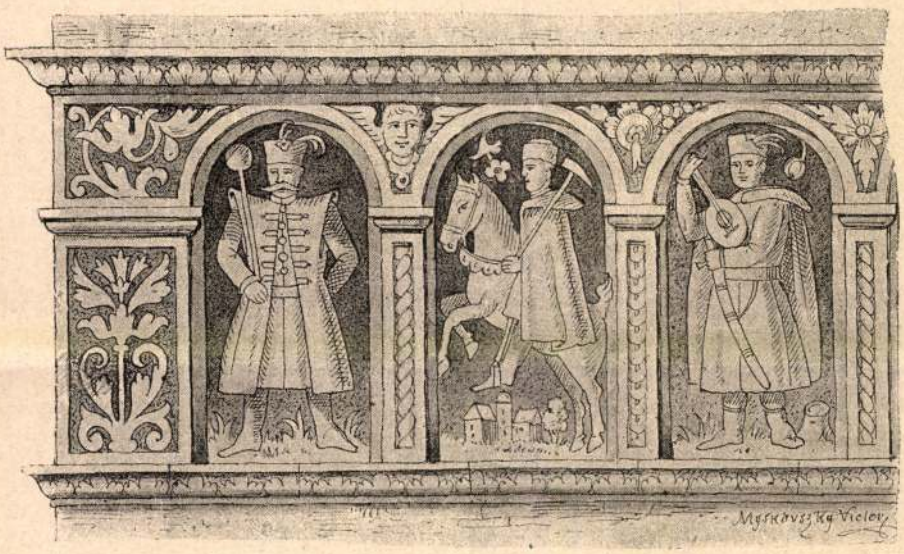

KÉSZLET A FRICSI VÁRKASTÉLY SGRAFITTOS PÁRKÁNYÁBÓL.

szakáltalan, erős bajszu, arcza magyaros, baljával csípőjére támaszkodik, jobbjában a XVII. századi jellemző gombos buzogány.

Szomszédja tollas kucsmát visel, vállairól bő redőzetű köpönyeg csüng, bal karjával az övén függő csekély hajlású magyar kardot emel, jobbjában pedig gitár vagy koboz alakú hangszert tart. Arcza fiatal se bajsza se szakálla és olyan, mintha a művész egyénítésre törekednék.

Nem lehetetlen, hogy a daljás alak Tinódy Sebestyén lantos költőnket ábrázolja; ő reá vallana a kard és a lant.

Tinódy népszerű alak volt a magyar felföldön. A XVI. század közepe táján Kassán lakott saját házában, itt teremtette énekei nagy részét, s lantjával egyik nemesi udvarból a másikba kóborolt; a szomszédos Sárosmegyében is jól ismerték, tehát könnyen érthetnők, hogy

a magyar dalnok mikép kerülne a fricsi képsorban a magyar főnemes s a magyar király közelébe.

Az utolsó alak lovon ülő kuruczot ábrázol, hosszú köpenyben, kezében hosszú nyelű fokossal. Ez alaknál is elvitázhatlan a magyaros jelleg; a háttérben egy város tornyával és házaival látható. Mindezen alakok körrajza hibátlan és jellemző.

A sgrafittó diszítés alighanem Olaszhonból származott át hozzánk. A XVI. században különösen Florenczben és Pisában virágzott, rendszerint épületek homlokzatán alkalmazták. Ez oly diszítési mód, melyet olcsósága és tartóssága ajánlott és a mely a kőragaszszal borított kőfal természetének és anyagának megfelel. Kivitele igen egyszerű. A sgrafittókkal diszítendő felület először fekete vagy sötét barna színű vakolatréteget kap, s ha ez kissé megszáradt, reájön a felső, világosabb színű második vakolatréteg. Ebbe addig míg a vakolat még nedves hegyes eszközzel az alak vagy az ornament körrajzát karczolják bele, egyúttal lapos eszközzel a hátteret befedő világos réteget távolítják el, mi által az alatta lévő sötétebb alap jön felszínre. Az alakok és diszítmények árnyékolása bekarczolt keresztvonások által történik.

Felső-magyarországi renaissance stílű műemlékeknél gyakran találkozunk ily sgrafittókkal, p. o. a kézsmárki és poprádi harangtornyokon és különösen eperjesi régi házakon (a hol még be nem meszeltettek). Sokáig kerestem és kutattam ezen sgrafittók mesterét, de a levéltárak poros aktáiban erre vonatkozó adatokat nem találtam, míg a múlt év nyarán a fricsi várkastély részletes felvétele alkalmával a párkány felett emelkedő rovátkok egyikén nem csekély örömemre sikerült e sgrafittók mesterének nevére bukkanom,* ott állt körülvéve gyönyörű ornamentatióval:

MARTINVS · AXMANN · PINX
1630.

S miután az eperjesi sgrafittók jellegre és kivitelre nézve feltünően hasonlítanak a fricsi várkastély sgrafittóihoz, igen valószínű, hogy az eperjesieket is Axmann Márton mester készítette, ki a maga nemében híres művész lehetett; ezt bizonyítja nemcsak az alakos, de különösen az ornamentális diszítmények változatossága, stílszerű szépsége és korrektsége. Berthóty Bálint — e várkastély építő urának két oroszlán által tartott czímere, egy koronán álló sas — a kastély déli homlokzatán szintén sgrafittó modorban kidolgozva látható.

A pillérek, valamint az azok által hordott ívezetek mezői is sgrafittókkal vannak diszítve, hol angyalfejek, gyümölcsök és virágok vannak ábrázolva.

* Első látogatásom alkalmával még azt hittem, hogy az építész, Sorger, volt egyúttal a sgraffitók mestere. V. ö. A. É. 1888. 414. l.

Sajátságos, hogy a sgrafittó diszítmények még a kastély felső rovátkáira is kiterjednek; azoknak felülete is angyalfejekkel, oroszlánokkal, iramodó szarvasokkal és egyéb állatokkal van diszítve.

Az ornamentatióban magyar ízlést vélek észlelni; a rózsa, szegfű és tulipán motivumok sűrűn szerepelnek.

A sgrafittók német nevű mestere bizonyára megrendelője, Berthóty Bálint úr, ízlése szerint cselekedett, midőn alkotásainak ily nemzeties zamatot adott. *Myskovszky Victor.*

KIADATLAN ÁRPÁD- ÉS VEGYESKORI MAGYAR ÉRMEK.

Szuk Lipót úr a régibb éremgyűjtők azon, ma már ritkuló gárdájához tartozik, mely a gyűjtést kellő szakértelemmel művelte s ezzel a századunk derekán kifejlett numismatikai irodalomnak nagy szolgálatot tett. Szuk Lipót úr Rupp kora óta, évtizedeken át foglalkozik a magyar érmészettel és gyűjteménye, mely főképen a hazai numismatikára terjed, kitartó szorgalom és utánjárás eredménye, és olyan speciális gyűjtemény is, melylyel hazánkban kevés magán ember éremgyűjteménye vetekedik.

A gyűjtemény törzsét az Árpád- és vegyeskor érmei képezik, melyekkel tulajdonosuk legszívesebben foglalkozik, de figyelemmel van a Habsburg-korra s Erdélyre, magyar és hazai vonatkozású emlékérmekre, jetonokra s Magyarország egykori mellléktartományainak numismatikai emlékeire.

A két első korszak érmeinek Ruppnál ismert legtöbb speciese képviselve van Szuk gyűjteményében, a bélyegváltozatok pedig az egyes fajokon belől egész nagy és gazdag sorozatokat képeznek, melyek a kiadandó egyetemes éremtár eddig összegyűlt anyagát sokban fogják gyarapítani.

Annak idején, midőn a nevezett mű napvilágot lát, látni fogjuk, hogy Szuk Lipót gyűjtései minő becses anyaggal bővítik numismatikai ismereteinket; jelenleg csak azon éremfajok ismertetésére szorítkozunk, melyek a gyűjteménynek kiadatlan darabjai s mint ilyenek első sorhoz érdeklik numismatikával foglalkozó olvasóinkat.

A Szent-István-féle sorozatban egy sajátságos veretű s jó ezüsttartalmú denár a legérdekesebb (l. 1. sz. ábra), mely a Rupp munkájában még ismeretlen azon utánzatok közé tartozik, melyek különösen észak-német és dán leletekben fordúlnak elő. Ez érem azon csoporthoz sorakozik, mely, mint más helyütt részletesebben kifejeztem,* nézetem

* A. É. 1885. 146—147 l.

szerint külföldi készítmény s alkalmasint valamely Balt-tenger vidéki vend fejedelem országában készült, magyar denár mintára s mint ilyen a «wenden pfennige» nevű éremcsoportokhoz sorozandó, melyek a mennyire az eddigi leletek bizonyítják, általában idegen éremfajok rendkívül primitiv utánzatai.

Második helyen Kálmán XII. speciesének csegelyét mutatjuk be (2. sz.), mely tekintve, hogy vörösrézből veretett, egykorú próbaveretnek tekintendő. E nemű veretek az Árpádkorból a legnagyobb ritkaságok közé tartoznak.

Korra nézve következik a Ruppnál III. Istvánnak tulajdonított éremfaj (Tab. IV. 104.) egy rokona, mely ettől a revers által különbözik (3. sz.). A Rupp-féle hátlapján egy S és T betűkből alkotott monogrammszerű jegy látható, melyet Rupp az előlap görögös betűivel összeolvasott s ebből STЄPPAO-t (Steppano) sütött ki. A Szuk-féle variáns, melynek hátlapján A alakú jegy vagy diszítmény van, bizonyítja, hogy ez érmek elszórt betűinek az István névhez semmi közük. Az előlap betűiben inkább a byzanti stylban alkalmazott alfát és omegát felettük alkalmazott rövidítő jelekkel kell olvasnunk.

A Kálmán-féléhez hasonló csegelyszerű veret még három van a gyűjteményben. Az egyik Ruppnál III. Bélának tulajdonított VII species (Tab. V. 110.), mely tekintve az előállítás s a betűk későbbi karakterét, IV. Béla érmei közé sorolandó. A Szuk-féle csegelypéldány (4. sz.) vörösrézből vert s jó fenntartású.

E csoportba tartozik a két következő bracteátszerű (egy lapú) veret is, balra nyargaló király, hátranyújtott jobb kezén sólymot tartva (5. sz.) s a szembenéző alak (6. sz.), melyeket analógiák alapján III. Béla érmei közül (Rupp Tab. V. 119., 120.) szintén ki kell vennünk s későbbi korszakba helyeznünk. Így a vadászó lovas királyt feltüntető érem határozottan Kún László korába tartozik.

Igen érdekes egy, veretére nézve Imre király érmeihez hasonló nagy denár (7. sz.), mely előlapján keresztekből és horgonyokból vagy liliomokból alkotott ábrázolatot mutat, középen félholdakba foglalt kereszttel, sarkaiban három-három ponttal, hátlapján pedig czirádába foglalt L vagy V betűkből alkotott előállítással.

A II. Endre-féle érmek között van nehány olyan a gyűjteményben, melyek Ruppnál még nem találhatók, de a mennyiben azóta az Egger-féle Numism. Monatshefte czímű folyóirat s az Arch. Értesitő útján ismertekké lettek, ez alkalommal mellőzzük.

A II. Endre utáni kor érmei közt, képes előállításokkal, több kiadatlan fajt találunk a gyűjteményben.

Ilyen V. István (Rupp 218) XIV-ik fajú érmének kisebb verete, vagyis obulusa, a király jobbra néző mellképével és R · STЄPΛNVS kör-

WÄCHTER DÉNES

Illárium
Művészeti Galéria
H-1081 Budapest, Köztársaság tér 15.
Tel/Fax: 210-4883

KÖSZÖNET A GALÉRIA TÁMOGATÓINAK:

SCHERMANN VILLANYSZERELŐIPARI ÉS KERESKEDELMI BT.
H-1089 BUDAPEST, VAJDA PÉTER U. 13. TEL/FAX: 210-2866

THE LONDON STORE BUDAPEST, V. SEMMELWEIS U. 14. ☎ 137-7453
STORM BUDAPEST, V. HARIS KÖZ 6. ☎ 138-3893
INFOLINE 457-1034

Az Illárium Művészeti Galéria sok szeretettel meghívja Önt és kedves családját

WÄCHTER DÉNES

festőművész

kiállításának megnyitójára

1998. február 19-én 18 órára.

A kiállítást megnyitja:

STURCZ JÁNOS

művészettörténész

A tárlat március 21-ig tekinthető meg, hétfőtől péntekig 10 és 16 óra között, szombaton 10 és 14 óra között.

A Fiatal Képzőművészekért... Alapítvány adószáma:
18058338-1-42

PINK

WÄCHTER DÉNES

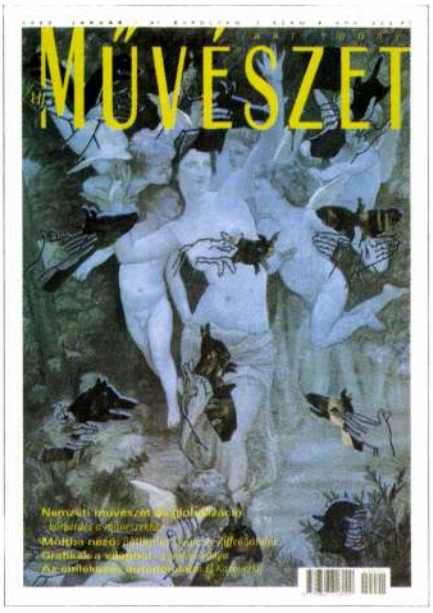

Wächter Dénes eredeti alkotásáról készült reprodukció (re-: valaminek az ismétlődését, megismétlését vagy éppen ellenkezőleg, a vele szembeni, vele ellentétes voltát jelöli; produkció: alkotás, gyártás, valaminek az előállítása. A re-produkció mint reprodukció minek az ismétlődését vagy ellentétét jelenti?)
Az Új Művészet 2000. januári számának címlapja. (Mit jelöl ez a kép? Az Új Művészet 2000. januári számát vagy Wächter Dénes: *Elementálok* című festményét?)

Egy kép képei

Wächter Elementálok című Dénes festményének elemzése

ZRINYIFALVI GÁBOR

I.

1. Túl sok minden mondható el Wächter Dénes *Elementálok* című festményéről ahhoz, hogy a megszokott módon vágjunk bele elemzésébe, vagyis a hullámzó érzetek, homályos sejtések és irányukat kereső gondolati csírák kikristályosításába. Mindig fennáll ugyanis annak a veszélye, hogy az elemzés elsiklik a mű lényege mellett, és az interpretátor egy olyan irodalmi elbeszéléssel, mellékes csevellyel, anekdotával helyettesíti a kép képszerűségét, amely talán kétségtelenül annak sajátja, de nem lényegi összetevője. Máskor meg az értelmező feltárás helyett egyszerűen feldíszíti, kicicomázza szavaival az alkotást, belevetítve saját művészettel szembeni elvárásait, hogy e szavak hatására a mű másban is ugyanazt a „mély" érzést és gondolatot ébressze fel, amit benne. Előfordulhat az is, hogy az értelmező a kép irodalmi pandanját alkotja meg, s ezzel irodalommá formálja át az eredeti művet. A szokásos, magát tudományosnak feltüntető műleírás viszont nem vállalkozik az alkotás mélységeinek, útvesztőinek bejárására. Nem téved el a műben, de nem is éri el annak távolabbi területeit. A külső hatások keresői montázsnak nézik az alkotást, s csak azt a centripetális erőt látják benne, amely egy pontba összeráncolja más alkotók gondolatait és más művek különböző elemeit. A tendenciákba, irányzatokba, iskolákba, korszakokba soroló ismertetések megölik az alkotásban az egyedit, s feloldják a művet egy olyan nivelláló halmazban, amelyben elerőtlenedik, elveszíti individualitását, és egy sorozat tagjaként belehelyezhetővé válik a megfelelő „bogárgyűjteménybe", ahol bizony nincs helye a „csodabogaraknak". Szerencsésebb esetben körberajzolják ugyan a művet, de a kép, amely megjelenik, inkább azt a környezetet tárja fel, amelyben az alkotást kívánja elhelyezni az interpretátor, míg a megjeleníteni szándékozott műtárgy helye üres marad. Ugyanakkor nincs humorosabb azon kijelentésnél, amely megállapítja, hogy ez vagy az a mű, illetve alkotó „semmilyen irányzatba nem sorolható be". Az ilyen kijelentés arra vall, hogy leírója nem gondolta végig, mit is mondott, hiszen a világ dolgai kivétel nélkül osztályozhatók, kategorizálhatók. A művészetben sincs fenntartva külön kategória a kategorizálhatatlan, az egyéb valamint a stb. alkotásoknak.

Be kell látnia a műkedvelő olvasónak, hogy nem könnyű megválasztani az alkotáshoz illő formát és hangnemet.

2. Egy műelemzés mindig tartalmaz olyan előzetes ítéleteket, amelyek gyakran észrevétlenül irányt szabnak a gondolatoknak, illetve a kifejtés menetének. A kiválasztott műben az interpretátor egy korábban megszületett döntéséről tájékoztatja az olvasót, amely választását azután az elemzés hivatott igazolni. Az elemzés azonban soha nem képes olyan eszközök felvonultatására, amelyek (az alkotás közvetlen erejével szemben) elegendőnek bizonyulhatnának a mű kvalitásainak (vagy azok hiányának) meggyőző helyettesítésére, pótlására. A műértelmezés arról ad hírt, amit a műben homályosan „érezni" lehet vagy valamilyen módon meg lehet sejteni, de leginkább és legfeltűnőbben mégiscsak az értelmező személy intellektusát jellemzi. Az elemzés tehát maga is (meg)alkotott (re)konstrukció, és az analógia segítségével működik. Mintegy kerülőt tesz, és más eszközökkel „megismétli" a mű vélt valóságát, de egyben vele ellentétesen is jár el, hiszen szétbontja azt, amit az alkotás egyben tart, ami attól *mű*szerű, hogy benne minden szétválaszthatatlanul összetartozik és egyetlen pillantással átfogható.

Természetesen egy jó (pontos, szellemes, mélyen analizáló, konkretizálni és általánosítani egyaránt képes, élvezetes stb.) értelmezés is takarhat/megmutathat olyan alkotást, amely másokat egyáltalán nem tud meggyőzni igazáról, az elemzett alkotás kiválóságáról. De egy rossz, ügyetlen, félreértelmező vagy téves írásmű sem döntheti el, hogy egy mű milyen minőséget képvisel. Egy ilyen fogalmi értelmezés olvastán nem mondhatom az alkotás megszemlélése nélkül, hogy az elemzés értékelése helytálló, és hogy azért ilyen az értelmezés, mert ennyit lehet a műből kihozni. A műelemzés olyan gyanús „tárgyesemény", amelyet mindig össze kell vetni a benne megjelenített alkotással, mert maga is az elemzett tárgytól függetlenül bizonyos minőséget képvisel. Vagyis a műelemzés önmagában nem képes az egyértelmű minősítésre. Inkább írójának személye, a beleölt munka mennyisége, az írás nyilvánosságra kerülése, az írásmű fóruma az, ami az alkotónak és alkotásnak egyaránt „pontot oszt", és kiemeli a többi alkotás közül.

3. Mire jó akkor az egész, kérdezhetné bárki joggal. Nos, a magam részéről az írásnak ezt a formáját olyan szellemi tréningnek tartom, amelyben a (művészeti) világ dolgainak, eseményeinek, jelenségeinek áttranszformálása gyakorolható. Ez a szellemi játék — ha úgy tetszik — betetőzheti az esztétikai észleletet (élvezetet, intellektust).

A fenti gondolatok (részben) az *Elementálok* című kép reprodukciójának beható vizsgálatakor jutottak eszembe. De ezeknek a gondolatoknak az igazságtartalma egyfelől a mű értékeinek szempontjából nézve érdektelen, másfelől viszont nem feledkezhetek meg arról, hogy bár csak közvetve, ám mégiscsak ez az alkotás indította el a gondolkodá-

gyesi, amely a keramikusoknak ad fedelet. Szabadka mellett 1967-ben kezdi meg munkáját a csurgói Ifjúsági Művésztelep, melynek állandó tagságában a már említett Torok Sándoron, Bíró Miklóson és Török Istvánon kívül ott találjuk *Gyurkovics Hunort* (1941), *Zsáki Istvánt* (1942) és *Kerekes Sándort* (1944). Csurgón különféle felfogású, ám szinte kivétel nélkül a hatvanas évek időszerű művészetének szellemében alkotó fiatalok tevékenykednek, akik a hagyományos kifejezőeszközök hívei. A következő nemzedéket képviselő, főként magyar alkotókból verbuválódó *Bosch+Bosch csoport* (1969) tagjait viszont már a festészet eszköztárának teljes mellőzése jellemzi, s ezzel új fejezet nyílik a vidék művészetében. A hetvenes évek kollektivista attitűdje alól, mint mindenütt, Vajdaságban is a posztmodern szemlélet rántja ki a talajt. A Bosch+Bosch csoport a szegregáció állapotába kerül, és 1976-ban felbomlik. A modernista alkotók egy része tanácstalanul nézi a korszakváltás bomlasztó hatását és stílusmódosítását, mások pedig alkalmazkodni igyekeznek az új körülményekhez. Az újonnan kialakult légkörben a közösségi szellem bástyái sorra leomolnak, a kollektivizmus viszonylagos kisugárzása pedig a már meglevő művésztelepek egyikének-másikának a jóvoltából fénylik tovább.

A már patinás, néhány évtizedes múltra visszatekintő művésztelepek is sorsfordulóhoz érkeznek. Különösen azok, amelyek kiemelt történelmi jelentőségre tesznek szert azáltal, hogy koncepciójukban, célkitűzéseikben valamivel tudatosabbaknak bizonyultak az összeszokott baráti társaságok összekovászolta művészkolóniáknál. Elsősorban a néhai Jugoszlávia első művésztelepe, a zentai jut fordulópontra, immár nem csak az aposztrofált művészettörténeti változások következtében, hanem azért is, mert leköszön egy már beérett, kiteljesedett művésznemzedék, és ezáltal megszakad az alapítás óta töretlen történeti folytonosság.

A Zentai Művésztelep alapítója, Ács József halálának esztendeje (1990) több szempontból is mérföldkövet jelent művészetünk történetében. Ács pályájának lezárulta jelképes értelemben egy egész művészgeneráció megállapodottságát vetíti ki, arról nem beszélve, hogy a titói Jugoszlávia szétesésének hajnalán következik be. Mindez azért bizonyul meghatározónak, mert a később fellángoló délszláv háború érezhetően megtizedeli a fiatalabb alkotói nemzedéket. 1992—93 táján már olybá tűnik, hogy holtpontra jutott a művészeti élet.

A hatvanas-hetvenes években pályára álló fiatalok mára középnemzedékké előlépő gárdája — magántámogatással — Szabadkán Bucka Gányó néven új művésztelepet hozott létre, ahol külföldi — főként magyarországi — vendégek is megfordulnak. Tájunk magyar alkotóit verbuválja emellett közösségbe az ómoravicai 9+1 művésztalálkozó, amelynek jellegzetessége, hogy az éves táborozásokra az utóbbi időszakban elvándorolt alkotókat is szép számban invitálja meg. Akik pedig nincsenek kevesen.

Zsáki István: Táj,
1999, olaj, vászon

Irodalom

Baranyi Anna: *Oláh Sándor.* Forum, Újvidék, 1986

Bori Imre: *Irodalmunk évszázadai.* Forum, Újvidék, 1975

Denegri Jerko: *Petrik Pál.* Katalógusszöveg, Népszínház, Szabadka, 1988

Duránci Béla: *Faragó Endre.* Forum, Újvidék, 1988

Duránci Béla: Vajdasági magyar művészet 1922-től napjainkig. In: *A Magyar Képzőművészek és Iparművészek Társaságának kiállítása,* katalógus. Budapest, 1996

Gajdos Tibor: *Szabadka képzőművészete.* Életjel, Szabadka, 1995

Kalapis Zoltán: *Festők nyomában.* Forum, Újvidék, 1990

Szombathy Bálint: Folyamatos megújulás — Ács József pályájának ötven esztendeje. *Új Művészet,* Budapest, 1991/1, 54. old.

Szombathy Bálint: A transzcendens lét kozmogenikus égtájai — Torok Sándor retrospektív vándorkiállítása kapcsán. *Új Symposion no. 1-2.,* Újvidék, 1986

Szombathy Bálint: A külsőség mint a belső tartalmak szimbóluma (Maurits Ferencről). *Új Symposion,* Újvidék, 1970

Szombathy Bálint: Művészeink a jelenkorban. In: *A Magyar Képzőművészek és Iparművészek Társaságának kiállítása,* katalógus. Budapest, 1996

somat ebbe az irányba, s juttatott el oda (ide), hogy most egy gondolatsornak azon a pontján tartok, amelyben egy kép elemzése közben saját tevékenységemre (gondolataimra és a számítógép klaviatúráján a megfelelő gombok nyomogatására) tudok reflektálni.

Mi az igazság? Igaz-e, hogy jó elemzést csak jó alkotásról lehet készíteni? Igaz-e, hogy a transzformációban megőrizhető, mi több, bizonyos értelemben magánál az alkotásnál — ha nem is jobban, de legalább — világosabban (szájbarágósabban, lazábban, leegyszerűsítve, másként megformálva stb.) fedhető fel az alkotás lényege?

Mielőtt belekezdenék elemzésembe — amely tehát bizonytalan, hogy miként is érinti a mű kvalitásait —, szeretném tisztázni, hogy Wächter Dénes ezen festményét az elmúlt húsz év talán legjobb Magyarországon készült festményének tartom. Mármost ezen véleményemet az alábbiakban elmondásra kerülő értelmezésem vagy alátámasztja, vagy sem.

Még egy apró megjegyzéssel tartozom. Ezen képpel kapcsolatos észrevételeimet ugyanis az *Új Művészet* című folyóiratnak köszönhetem, amely reprodukciójának közlésével akaratán kívül hozzájárult e műalkotás — hogy úgy mondjam — kiteljesedéséhez.

Egy olyan képet szeretnék ugyanis az elkövetkezendőkben elemezni, amelyet eredetiben soha nem láttam. Rövid elemzésemben azt igyekszem majd bebizonyítani, hogy ez a kép a művészetet hivatott szimbolizálni, ezért egy művészeti folyóirat címoldalán többet mond önmagánál. Reprodukciója segítségével mintegy önmaga kvalitásaiba gyűjti össze mindazt, amit reprezentálni kíván.

Itt azonban egy újabb kérdés merül fel: eldönthető-e, hogy az ehhez az íráshoz mellékelt kép (amelyről tudjuk, hogy reprodukció) írásomat illusztrálja-e — vagyis alárendelt a szövegnek —, vagy pedig nem is illusztráció, hanem kizárólag reprodukció, amely az eredeti képet maga is képként, a szöveggel egyenrangúan és tőle függetlenül reprezentálja? Netán kettős szerepben lép fel ez a kép? Miután sosem láttam az eredeti festményt, ez a szöveg mit kommentál? A reprodukciót vagy a képet?

Már most annyi azért mégiscsak megállapítható, hogy ebben a vonatkozásában a reprodukció bizonyos tekintetben más funkciót tölt be, mint az eredeti kép. Nemcsak azért, mert illusztrációként „eredeti" —, hiszen saját képi teste van, még ha ez sokszorosított formában jelent is meg — hanem mert írásom mellett (egy kvázi-kiállítóteremben) jelenik meg, amely írás éppen arról a képről szól, amelyet ebben az esetben a reprodukció reprezentál. A reprezentációt itt a helyettesítés értelmében használom. A reprodukció tehát a festményt helyettesíti, miként eredetileg a festmény is helyettesítője volt a benne megmutatkozó létező(k)nek. A művészet igényével véleményem szerint nem csak az eredeti kép léphet fel. A lap címoldalán lévő reprodukción feltűnő felirat: *Új Művészet* itt az eredeti festményhez képest új tartalommal áll elő, de természetesen a reprodukció visszavonhatatlanul rászorul és visszavetül a festményre. Hogy a képleírás melyik tárgyat képviseli pontosabban, az hamarosan kiderül.

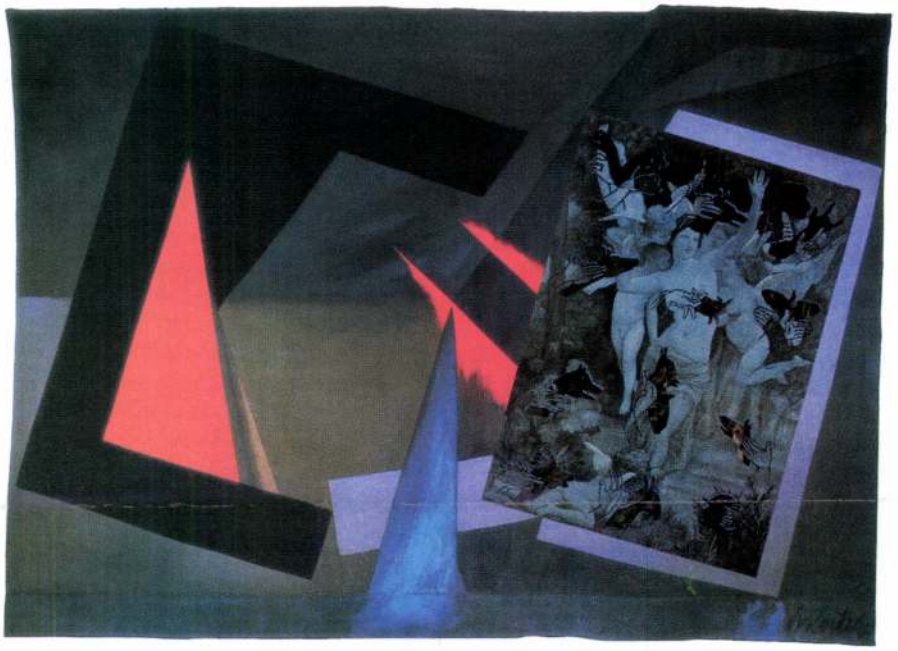

Minek tekinthető a két műalkotás reprodukciójának összeapplikálásából létrejövő kép? Új, eredeti mű, eltorzított reprodukció vagy egy a képek létmódjáról alkotott elképzelés illusztrációja-e a fenti montázs? Új kezdet vagy végpont, ami itt látható? Az összemontírozott reprodukciók mint alkotások rendelkeznek-e azzal az aurával, amelynek elveszítését W. Benjamin évtizedekkel ezelőtt megállapította? A reprodukció mint reprodukció eredeti. A róla készített festmény, fotó stb. viszont a reprodukció reprodukciója lesz. Nem azt látjuk-e itt, miként válik felcserélhetővé a valóság saját képével; miként cserélhető fel az eredet és az eredendőség a másolattal és a származtatott léttel?

II.

A képmezőt Aphrodité (Vénusz) és az őt körbevevő puttók klasszikus elrendezésben népesítik be, leginkább talán az akadémista képek mintájára. Az apró Erószoktól (Ámoroktól) körbefogott istennő karjait patetikus mozdulattal tárja szét, az újkori antikizált Vénuszokhoz hasonlóan. Szemérmét éppen csak takarja a lepel, miközben öntudatos, de szenvelgő arccal néz a távolba. Bármely barokk freskón vagy XIX. században készült akadémikus festményen felbukkanhatna ez a kompozíció, s élek a gyanúval, hogy egy valóságos képből vett idézettel állok szemben. Ám mindez — mint látni fogjuk — kevésbé fontos.

A Magna Mater vagy Gaia helyét már a homéroszi időkben elfoglalta Aphrodité, a szépség istennője. A puttókká infantilizált (stilizált?) Ámor-alakok negédes rajzása, ahogy e képen is körülzsongják és döngicsélik (a bizonyos egyensúlyi zavarokkal küzdő) Aphroditét, már régen az egykori termékenységkultuszok akaratlan paródiájává váltak. Aphroditét tökéletes alakjával szemben ezek a gyermeki arányok éppenséggel relativizálják a görög szépségeszményt. A gyermekként megjelenő, de szexuálisan érett fiú alakja mára freudista szimbólummá vált. Mindez itt még a szemek játékával is meg lett toldva. A puttók vagy Ámorok Aphroditét szemébe vetítik túláradó, de komolyan aligha vehető, odaadó, sóvárgó csodálatukat, aki — miután mint a gyűjtőlencse — összegyűjtötte, illetve magában fókuszálta ezt a folyamatosan rávetülő szexuális energiát, pillantásával kisugározza a képen kívülre, egy meghatározatlan helyre. Ezzel a képnek ez a rétege el is fogyasztotta a kép minden csillogását, színét és fényét. A kék, a szürke és zöld színek alkonyi derengésben tartják fogva az alig kivehető alakokat. Az egész álomszerű látomás valamiféle búcsúintés a múltnak, némi iróniával és valódi nosztalgiával vegyítve.

A jelenet egy erdei tisztáson játszódik. Aphroditét már említett távolba révedő tekintete a letűnt, élettel teli világot keresi az őt övező, felnőtté válni már soha nem képes árnyalakok társaságában. Még nem annyira régi a szép esztétikai uralma, hogy elfelejthetnénk. Még nem any-

nyira régi, hogy ne éljünk az irónia fegyverével. Az előbbi jelenet felett helyezkedik el ugyanis a képnek egy másik rétege, amely egy elbizonytalanított mélységben átlátszó kezeket és az Aphroditéjelenetre vetülő árnyékait tartalmazza. A Magritte hatását mutató árnyak és az árnyakat életre keltő kezek, amelyek maguk már az árnyékléttel sem rendelkeznek, síkká laposítják az előbbi jelenet alakjainak közegét. Pontosabban a képtárgyra, a kép felületének síkjára emlékeztetnek bennünket, arra, hogy e kép csupán egy tárgy felülete. Aphrodité, környezetének plasztikussága és térbelisége nem a valóságban van jelen, hanem egy nosztalgiával átitatott képzeleti térben. A kontúrkezek arra a felületre vetítik árnyékukat, amely ezt az illúzionisztikus jelenetet hordozza, szétrombolva a festett tér és alakok valóságérzetét. A régi világ képeit eltakarják az új világ puritán és reduktív árnyékképei. A művészet már csak önmaga árnyéka? Az árnyék valóságosabb, mint a valóság? A kép igazabb, mint a leképezett? Csupa nonszensz, csupa abszurditás. Vagy mégis azt kell mondanunk, hogy ez itt nagyon is a valóság, ha arra gondolunk, hogy mindezek a tudat síkján megjelenő képek, mert akkor itt egyértelműen a Mnemoszüné rabságában szenvedő Aphroditét látjuk. Aphrodité nem képes teljesen meghalni és eltűnni a jelen művészetéből, ezért árnyékként él a másik istennőben.

Mnemoszüné persze tudja, hogy ha Aphroditét teljesen átengedi Léthének, akkor ezzel saját létét is fenyegetné. Csakhogy kénytelen a szépség istenasszonyán megosztozni testvérével. A kompromisszum eredményeként marad az alkony az éjszaka sötétjével szemben. Az emlékezet homálya képtelen megőrizni a létezés életteli színeit a maguk teljében, de olyan szinten megtartja a benne menedéket keresőt, hogy az mindig készen álljon a mindenkori jelen számára a múlt szellemeként előállni. De hogy a felejtés teljes sötétségének képtelensége ne következzen be, az élet „melegét" áldozatul át kell adnia Léthének.

Ez az alkony búcsút intett a napnak (és a Napnak), hogy Odüsszeusz alvilági útját idézze fel, aki a halálban is talált valamit a létből (az emlékezetet), mert elfogadhatatlan volt számára a teljes semmivé válás gondolata.

Mindezek ellenére úgy tűnik, a legvalóságosabbak mégis az árnyékalakok. A kéz játékában árnyékéletre kelő bányász, farkas, madár, nyuszi, kecske stb. valóságos árnyékfigurák. Olyanok, amilyeneknek Platón írta meg az emberek világát barlangmetaforájában. Ebben a képben megduplázva jelenik meg a platóni barlangkép árnyékszerűsége. Végtelenített játékká válik Platón kép-képzete, és ezzel ironikus felhangot kap az egész jelenet. Egy testetlen valóság árnyékai vetülnek a múlt ideáinak emlékképeire, mintegy átszakítva, áttörve a hordozó felületét, hogy egy másik, mögöttes síkot láttassanak meg velünk. Íme a bizonyíték, hogy minden árnyékkép mögött egy másik, egy újabb képsík rejtőzködik.

Ezen a képen a görög istenvilág és annak nosztalgikus újkori utánzata kerül a platóni barlang mélyére, s így már egy leplezetlen ítéletnek vagyunk tanúi, amely a múlt fölött mondatik ki. Mindezek saját tudatunk barlangjának falán, mint egyre sokasodó emlékek árnyai jelennek meg, hogy előre vetítve meglátassák a jövőt, megmutatva, miként válik az egész élet árnyékalakok játékává, és hogyan falja fel utolsónak magát a barlangot is az árnyékká válás megállíthatatlan folyamata. Végül, amikor az árnyakkal telített tudat maga is puszta árnyékká válik egy másik barlangban, melyről mit sem tud, akkor az emlékezet szürkületi homálya is a semmibe foszlik, és éjszakába merül majd. Egy kultúra melankolikus búcsúja ez, az irónia segítségével fordítva át az elmúlás keservét kacagásba.

Mégis, minden irónián túl, a szív belefacsarodik ebbe az ítéletbe, hiszen tudjuk, mily sokáig tartotta fogva az európai kultúrát ez a csodálatos álom. De aki nem vesz búcsút a múlttól (és nem emlékezik), az nincs tisztában a jelennel sem. Az *Új Művészet* felirat iróniája, ahogyan megszaporítja az egymásra vetülő síkok számát, kijelentésével magába fókuszálja a jelenet gondolati magvát. *Új Művészet,* olvasható a felirat a régi művészetet búcsúztató képen. Az új (is) régi és a régi (is) új? Vagy éppen a felirat maga az új művészet? Vagy — és erre csak félve merek gondolni — a reprodukció jelenti a művészet új útját?

A magam részéről amellett döntöttem, hogy e kép így, ebben a formában arról szól, hogy semmi akadálya nincs annak, hogy egy kép bevonja saját létébe reprodukcióját is, vagy éppen saját reprodukciójában teljesedjék ki.

A reprodukció, amelyben ez a kép számomra feltárult, nem mond kevesebbet, mint az eredeti alkotás, hiszen ez a kép másról sem szól, mint arról, hogy már csak az egymás mögött sorakozó árnyékképek másolatainak a másolatai léteznek valóságosan, hogy minden valami másnak a nevében, más képe helyett lép fel. A kép tehát őrhely, hiszen megőrzi az elmúlót. Ugyanaz a sík, az emlékezés síkja hordozza Aphroditét Vénuszként, a szépség istennőjeként, az újkori festészet nosztalgikus megújulásaként, akadémista tanulmányként, árnyékként, a platóni idea illusztrációjaként és végül az eredendő művészet allegóriájaként.

Egy sík nem ábrázol semmit, ellenben minden más síkkal azonos. A síkok tehát nem képei egymásnak. Különbözőségük nem önmagukból, hanem felhasználásuk módjából fakad. Ugyanakkor minden kép megszámlálhatatlan másik képet hordoz magában. Ezek a képek egymásba rendeződnek. Mint *re*produkciók a képek mindig produkciók. A re- előtag valaminek a megismétlését vagy éppen visszaható ellentétessé válását jelöli. A produkció alkotást, a művészetben valami újszerűnek a megalkotását jelenti. A kép esetében viszont a reprodukció egy sokszorosítói eljárást jelent, amelynek eredményeként a sokszorosított kép egyáltalán nem lesz azonos az eredetivel, mivel egy olyan utalástöbbletet hordoz magában, amivel az eredeti alkotás nem rendelkezik. A reprodukció ugyanis túlmutat önmagán, s leglényegesebb funkciója az, hogy a reprodukált képhez utaljon bennünket. A reprodukció tehát a kép képe, és ha nem ismerjük fel jelentőségét, akkor a képet mint olyat becsüljük le. Ha egy kép éppen erre a játékra játszik rá, akkor olyan végtelenített képjátékba lépünk be segítségével, amelynek nincsen sem kezdete, sem pedig vége. Nincs tehát végső kép (végkép). Mindezek ellenére a reprodukció általában semmit sem tesz hozzá az eredeti képhez. Inkább úgy érezzük, hogy valamivel kevesebb annál. Csakhogy egy valóságos kontextust teremt a kép számára, amely valóságosabb, mint a kiállítótermek steril tere.

Most már megfogalmazható a költői kérdés: „Mi más lehet a művészet feladata, ha nem az, hogy valami lényegeset átmentsen, átörökítsen a múltból? Ugyan mi más, ha nem a megőrzés és az emlékeztetés?"

Tisztelettel meghívjuk Önt és családját

WÄCHTER DÉNES

FESTŐMŰVÉSZ

HERMÉSZ ÖLŐ ARGOSZ

című kiállításának megnyitására

1999. június 3-án 17 órára a Szinyei Szalonba

(Budapest, VI., Szinyei u. 2.)

A tárlatot megnyitja

Bordács Andrea

művészetkritikus

A kiállítást rendezte Sinkovits Péter művészettörténész.
Megtekinthető: 1999. június 23-ig.
A lakásgaléria 13—18 óráig van nyitva, szombat—vasárnap zárva.
Telefon: 312-0712 (Bejárat a belső udvarból jobbra.)

SZINYEI

SZALON

M E G H Í V Ó

Wäger János

nürnbergi puska-
mivést 1550. Lőcsén,
mivel a várost szán-
dékosan felgyújtotta,
máglyára ítélték.

Wagner: Anal.
Scupes (igy)!
II. 16. l

Knauz Mándor:
Utóirat. Magyar
Sion. 1869. VII. évf
113. l.

Lásd a lőcsei
Kronikát, honnan
ez idézetet vették.

~~Keresztvár h. n. VI. 315.~~

Weber József Lénárt 1

budai yületésü yobráy

hosszú távollét után 1757-ben, 55 éves

korában telepedett le itt. Először a Gt. Anna

tpl. yámára dolgozott, majd a vízivárosi Kapu-

cinnus tpl. 1760-68 között pedig elsősorban a

vízivárosi Flórián Lápolna yámára.

Budapest történek III. Bp. 1975 Mad. Kiadó

f10.dd

WÄCHTER Denes

STURCZ János: Posztpop-op képek.
= Új Művészet, 1998, 5. 34-35. ill

9, 93, 94

68, 69, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77,

84, 85, 86, 87, 88, 95

A MAGYAR NEMZET TOTÓZÓJA

43. heti totótanácsadó október 24–25-re

A jövő heti totóműsoron a jól ismert magyar, német és olasz csapatok esélyeit latolgathatjuk. Angol mérkőzés is szerepel a jövő heti totón, a +1 mérkőzés a Blackburn–Arsenal, Premier Liga-meccs. Így legalább a magyar fogadók megfelelő tájékozottságra tesznek szert az év végére, amikor előreláthatólag az egész heti totóműsor angol mérkőzésekből áll majd.

Négy magyar meccsre tippelhetünk a jövő héten, ezeken a találkozókon a tavalyi és az idei éllovasok mérik össze erejüket.

A négy mérkőzés közül a Ferencváros győzelmét tippeltük biztosra a Diósgyőr ellen. A Diósgyőr a 10. forduló után egy ponttal vezet a Ferencváros előtt, de az Üllői úti pályán, hazai környezetben a Fradi győzelme biztosra vehető. Az 1997–98-as bajnokságban mindkét találkozójuk ferencvárosi győzelemmel végződött.

Bochum–Mönchengladbach: az idei bajnokság 7. fordulója után a Bochum tíz ponttal a 8. helyen áll, a M'gladbach öt ponttal a 16. A papírforma a Bochum győzelmére utal, továbbá az is, hogy mindkét együttes, de különösen a Bochum tipikusan otthon győző csapat. Tavalyi eredményeik is ezt mutatják. Milan–Roma: a Milan idei négy mérkőzésének eredményei és eddig mutatott formája szerint a csapat feljövőben van, legalábbis tavalyi eredményeihez és formájához képest. A milánói csapat az előző bajnokságot a 10. helyen végezte, a Róma az előkelő 4. helyen, viszont most megfordulni látszik a helyzet. Az olasz bajnokságó még nagyon az elején tart, biztos Milan-tippünk előlegezett bizalom, legalábbis a totószelvényen. Még két mérkőzés érdemel említést a jövő heti műsorból: a Bayern München–Kaiserslautern és a Juventus–Internazionale. A jövő héten egymással megmérkőző együttesek a múlt bajnokságban erős riválisok voltak, s a csapatok saját bajnokságukban az első és második helyen végeztek. A mérkőzések teljesen nyíltak, különösen a Juve–Inter. Tippünk ezért mindkét találkozóra: 1X2.

Játékunk négy háromesélyes és hat kétesélyes tippből áll, hat darab 240 forintos kombinációs szelvényen. A találati valószínűség 10-esre ötven, 11-esre 39, 12-es tíz és 13-asra százalék.

1. Ferencváros–Diósgyőr	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**
2. Újpest–Vasas	**1X**	**1X**	**1X**	**1X**	**1X**	**1X**
3. Győr–Dunaferr	**1X**	**1X**	**1X**	**1X**	**1X**	**1X**
4. Bay. München–K'lautern	**1**	**1**	**X**	**X**	**2**	**2**
5. Bochum–Mönchengladbach	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**
6. Nürnberg–VfB Stuttgart	**X2**	**X2**	**X2**	**X2**	**X2**	**X2**
7. Rostock–Schalke 04	**1**	**1**	**2**	**2**	**X**	**X**
8. Leverkusen–1860 München	**X**	**X**	**1**	**1**	**2**	**2**
9. Gázszer Fc–MTK	**X**	**2**	**X**	**2**	**X**	**2**
10. Milan–Róma	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**
11. Perugia–Parma	**2**	**X**	**2**	**X**	**2**	**X**
12. Lazio–Vicenza	**1**	**X**	**1**	**X**	**1**	**X**
13. Juventus–Internazionale + 1 mérkőzés	**2**	**2**	**X**	**X**	**1**	**1**
14. Blackburn–Arsenal	**2**	**2**	**2**	**2**	**2**	**2**

Ajánlatunk a lottó jövő heti húzásaira

Az ötös lottó múlt heti sorsolásán napvilágra került a 61-es, amellyel tavaly december óta nem találkoztunk a nyerőszámok között. Nyerőszám lett a múlt héten a 75-ös is, az 1997. évi rekorder, hétszer volt tavaly a nyerőlistán. Az ötös lottó jövő szombati 43. [illegible] 61-es helyett a 22-est so-

Ha a sorsoláson kihúzott öt nyerőszám fenti játékunkban megtalálható, a variációban feltétlenül lesz egy négytalálatos sor is.

A hatos lottó múlt heti sorsolásán számaink közül a 12-est a nyerőszámok közé sorolták, ezért helyére az utolsó [illegible]

Vízszintesek: 1. Rovartojás. 4. Bíróságon eljárást indító. 7. Női név. 10. Karcsú vadászkutya. 12 Mohácsi népszokás névadó szereplője. **14. Úgy is mondhatnánk: akasztott ember házában kötelet ne emlegess!** (Zárt betű: E.). 17. Romló szalonna. 18. Ilyen utasítást ad a novella írója! 20. Jelfogó. 21. Keresztül hajít. 23. Balti nép. 24. Azonos betűk. 25. Gomeli mássalhangzói. 27. Spanyol és szlovák autójel. 29. Előtagként evést jelent! 30. Élelmiszeráruház-lánc volt. 32. Szellőrózsa. 35. Alaptézis. 36. Járműről leszállásban támogat. 38. ... vele (mi köze hozzá). 40. Olasz eredetű női név. 41. Hozzád. 43. Összetételben: más irányú, szemközti. 44. Nem haltunk meg! 46. Francia város. 47. Asztácium. 48. Háromtagú muzsikus együttes. 51. Angol betű. 54. Vidám. 55. IET. **57. A vízsz. 14. sz. sor folytatása.** 63. Francia férfinév, pl. ... Delon. 64. Rág. 65. Ártatlan kígyóféle. 66. Tizenéves. 67. Valamit megelőzően. 68. Vége a sakkpartinak!

Függőlegesek: 1. Olasz folyó. 2. Ázsiai nép (TAGAL). 3. Összefogás. 4. Zsákmányolni. 5. Kocsi része. 6. Vízben áztatni. 7. Húsipari hulladék. 8. Hajítás. 9. Növény része. 11. Rossz emlékű betűk az 1950-es [illegible]

1998. OKT. 17.

Herczegh Klára-díj két festőművésznek

Generációk találkozása

A meghívó ünnepi alkalomra invitált a pesti Belvárosban lévő Stúdió Galériába. *Herczegh* Klára születésnapján minden esztendőben október 13-án a művésznő végrendelete szerint díjat adnak át, egy juniorfokozat és egy seniorfokozat talál gazdára. Így volt ez most is, amikor a művészek és vendégeik egybegyűltek a szokatlan módon üres galériában. Furcsa dolog két festőművész munkáiról beszélni azok látványa nélkül. A csupasz falak kétségtelenül szabadjára engedték a látogatók fantáziáját. Mindez nem von le a kitüntetett művészek munkásságából, műveik értékeléséből.

Wachter Dénes kapta a junior-, Papp Oszkár a seniordíjat

HAVRAN ZOLTÁN FELVÉTELE

Herczegh Klára e század szülötte, Munkácsy-díjas szobrászművész volt, aki gyermekkorát Bécsben töltötte. Mégis Budapesten járt főiskolára, mestere *Kisfaludy Stróbl* Zsigmond volt. A művésznő Berlinben is élt, ahol a többi között a Rosenthal porcelángyár számára készített kisplasztikákat. A harmincas évek elején Párizsban képezte tovább magát. Magyarországon, illetve Budapesten mintegy harminc, köztéren felállított szobra van. A szobrászművésznő mindig fontosnak tartotta az idős és a fiatal generációk egymáshoz való közeledését. Ebben az évben *Passuth* Krisztina művészettörténész javaslatára a seniordíjat *Papp* Oszkár kapta, a juniorelismerésben *Wachter* Dénes részesült. A Csontváryról mintázott plakettet a díjalapító tervei szerint öntötték.

Papp Oszkár pesti festő, de munkái között igen sok vidéki ihletésű kép akad. A háború utáni években míves restaurátorként tartották számon. A főiskolán *Bernáth* Aurél tanítványa volt. Az idős festő ma is járja az országot, és megszokott stílusában a negyvenes évek úgynevezett Európai Iskolája követőjeként készíti műveit. Vegyes technikát alkalmaz, műtermében akad bőven olajfestmény, akvarell, grafika, sőt tűzzománc is. Mostanában fejtanulmányokon dolgozik.

Wachter Dénes 1986–90 között volt a Képzőművészeti Főiskola növendéke. Posztgraduális képzésben is részt vett, *Gerzson* Pál volt a mestere. Hagyományos technikával dolgozik, olajat fest vászonra. Figuratív képein régi korok stílusát idézi, hozzáadva egyéni stílusjegyeit. Csoportos kiállítása már volt külföldön, itthon az Illárium Galériában és az Ericson Galériában mutatkozott be. A fiatal művész vendéglátóhelyek megrendelésére terembelsőket fest. A Bajcsy-Zsilinszky úton a Buchets Pub Leonardo-festmények másolatát kérte az ír kocsma falára. Az ifjú művésznek most lesz műterme, kiállításra készül a Szinnyei Szalonban.

V. A.

Wächter József

könnives

Szombathely

1821.

l.

Arch. Körl. 1876. X.

k II füret. 43. l.

KIRÁLYI MAGYAR EGYETE

KÖNYVESBO

BUDAPEST IV, KOSSUTH LA

POSTAFIÓK: 242. TELEFON: 89-5-40. A
POSTATAK.-PÉNZT. CSEKKSZÁMLÁ

30974 SZÁM

Nagyméltóságú
Méltóságos
Nagyságos

Mű

SZÁMLA

MENNYISÉG	AZ ESETLEGES FELSZÓLALÁSOK 14 NAPON BELÜL ÉS SZÁMLA BEKÜLDÉSE MELLETT VÉTETNEK FIGYE
1	Schulz: Torcello gb.

WÄCHTER DÉNES

STURCZ JÁNOS: POSZTPOP-OP
KÉPEK W.D. TÁRLATA

ÚJ MŰVÉSZET 1998 máj. 34-35

313.

Tolnai Károly - Fülep Lajosnak

Mélyen tisztelt Tanár ur!

Megkaptam k. [edves] level
annak, hogy a "Karamazoff fiv
mindjárt hozzá kell tennem, h
sorban az Öné, Tanár ur; mert
világ megértéséhez egy különö
szükséges, és ezt a lelki haj
bennem. Az evangélium olvasás
Tanár urnak azon megjegyzését
a bibliát."

Káldor barátommal 2. bes

Wächtler

épitész

(soproni)

1872. A Kaszinó-

Egyébsemmi.

Csatkőzl-

♀ Ringer József II.

NB. A Kaszinó épitő-
pivot ♀ mér ~~[illegible]~~ 1789-ben
~~[illegible]~~ van szó.

Az 1835 ben ~~[illegible]~~ Lőszl
Ferenc ~~[illegible]~~ csinál ~~[illegible]~~ terve-
ket. Mi köze fenti-
nek a Kaszinóhoz, nincs
megmondva. A tépiti?

AZ 1872-BEN ÁTADOTT EREDETI ÉPÜLET

Öröm és üröm Sopronban

Magyar Művelődés Háza Konferencia és Kulturális Központ, Sopron

ÍROTT DOKUMENTUMOKKAL máig nem hitelesíthető, az építészeti megoldások nagy hasonlósága azonban meggyőzően bizonyítja, hogy a soproni Széchenyi téri Kaszinó és Vigadó épülete a pesti Magyar Tudományos Akadémia (Friedrich August Stüler, 1852–1865) mintájára épült meg 1870-ben. A tervek beszerzésére 1869-ben országos titkos pályázatot írtak ki. A nyertes pályamű szerzői Kolbenheyer Ferenc és Benkó Károly pesti építészek voltak. Kolbenheyer Ferenc soproni származása ismert volt: Benkó Károly pedig Medgyaszay Istvánnak, a soproni szecessziós színház tervezőjének édesapja volt, aki a győri zsinagóga megépítésével szerzett magának európai hírnevet (a győri zsinagóga friss átépítéséről szóló írásunkat lapunk 19. oldalán olvashatják – a szerk.). Bár csak a győztes terv borítékát bontották fel, a pályázó építészek közül két másik alkotó neve ismert: a bécsi Ludwig Wächtler neogótikus stílusú pályaművet készített, az ugyancsak bécsi Heinrich Ferstel idősebb alkotótársa, Friedrich August von Stache művét nem díjazták. A kiviteli tervezéssel viszont – ellentétben a pályázati kiírástól – a bécsi Ludwig Wächtler építészt bízták meg. A céltudatos soproniak végül elérték, hogy Wächtler a pesti építészek neoreneszánsz tervét dolgozza fel kiviteli terv formájában.

Ludwig Wächtler korának egyik sokat foglalkoztatott, divatos mestere volt, aki korábban Friedrich Schmidtnek, a bécsi városháza építőjének műtermében tevékenykedett és sokat dolgozott együtt Karl és Franz Xaver Jobsttal. A híres belsőépítész páros Wächtler munkatársaként kiemelkedő jelentőségű épületek „színtanulmányait" – belsőépítészeti kialakítását és falfestését – tervezte Bécsben és a Monarchia fontosabb városaiban. A bécsi Votivkirche építése során Heinrich Ferstel munkatársai voltak: „stílusmeghatározó" tevékenységükkel a korszak arculatához sokat tettek hozzá. Elmondható, hogy a soproni kaszinó létrehozásában a közép-európai építészet meghatározó jelentőségű, kiemelkedő tehetségű mesterei vettek részt.

Ludwig Wächtler több változtatást hajtott végre az I. díjas terven: az Akadémia „nemzetközi" stílusát jó érzékkel a vidéki városka helyi karakteréhez és hangulatához igazította. A régi olasz-bástya helyén, az antik-középkori Belváros határán tömör hatású, kubusos jellegű, pompás reneszánsz középület született, monumentális középrizalittal, alacsonyabb oldalszárnyakkal. A földszinten kaptak helyet a vendéglátó és kiszolgáló terek, az emeleten dísztermek sora létesült. Az erkélyes termeket lendületes ívű kolostorboltozatok fedték és reneszánsz árkádos átjárók fűzték egyetlen pompás térsorba. Magas művészeti színvonalat képviseltek a belső dekorációk, a színes-aranyozott ornamentikák és a mennyezet hatalmas freskóinak figurális kompozíciói.

A kaszinó épületének tekintélyt árasztó városképi megjelenésére és a belsők gazdag kialakítására egyformán büszkék voltak a kaszinó-vigadó építtetői, a soproni polgárok. Az épületben 1874-ben és 1881-ben Liszt Ferenc adott hangversenyt, aki elragadtatással nyilatkozott a díszterem kiváló „acustikájáról". Az idősebbik Lehár Ferenc Wagner-műveket vezényelt a terem falai között. 1904-ben Goldmark Károly dirigált a teremben, 1905-ben pedig itt látták először vendégül Sopronban Bartók Bélát.

WÄCHTLER, Ludwig

2002-BEN, A 130. ÉVFORDULÓRA ÚJJÁÉPÍTETT KULTURÁLIS KÖZPONT

A 20. század során a tömegeket befogadó középületek biztonságtechnikai és higiéniai előírásai megszigorodtak. 1940 körül két helyi építész, Hárs György és Winkler Oszkár tervet készített a belső gondos és körültekintő továbbfejlesztésére. Megtartották a reprezentatív belső tereket és nem változtatott a külső megjelenésen sem: a hiányzó kiszolgáló rendeltetések céljára a belső terek ügyes átrendezésével a ház szabálytalan alakú belső magjában kerestek helyet. Bár elképzeléseik mindenben megfeleltek az ekkor körvonalazódó műemléki helyreállítások követelményeinek, a második világháború éveiben a terv megvalósításra nem kerülhetett sor. A háború után a hatalmas középület előbb szovjet hadikórházként, majd szakszervezeti kultúrházként működött: az igényes külsők és belsők karbantartásával sokáig senki nem törődött. A helyreállítást végül 1963-ban határozták el: a rekonstrukció megtervezésével Perczel Dénest, a KÖZTI építészét bízták meg. A tervek alapján kivitelezett „helyreállítás" tragikus módon megpecsételte az épület sorsát. Az egykori események írásos dokumentumait tanulmányozva egyértelműnek tűnik, hogy a műemléki védettség alatt álló, „városképi jelentőségű épület" tervezése során több mulasztást követtek el a tervezők és a szakhatóságok is. A hibák egyik forrása az volt, hogy nem készült építéstörténeti vizsgálat, szakszerű értékelés és nem születtek művészettörténetileg megalapozott ajánlások sem.

Perczel Dénes „pre-koncepciójának" főbb elveiről a munkához készített műleírásából kaphatunk tájékoztatást, ő az épületet megtekintve úgy találta, hogy „...a kultúrháznak nem csak funkcionális használhatósága a hatósági előírások által megengedhetetlen, hanem az épület külső megjelenése, valamint belső építészeti értéke is csekély". Az épület állapotával kapcsolatban a faszerkezeteken észlelhető gombakárokat említette: az elhatározások indoklásában azonban e károsodásra nem hivatkozott. A tervező megítélése szerint „a belső szerkezetek közül mindössze a főfalak olyan jellegűek, melyek megtartása gazdaságosan számításba jöhet. Valamint az épület teljes fedélszék rendszere és héjalása."

Az éppen ekkor, 1964-ben napvilágot látott Velencei Karta leszögezte, hogy a helyreállítás előkészítésének elengedhetetlen része a régészeti, művészeti és történeti tudományos vizsgálat. A tervezéssel kapcsolatos döntéseket a helyreállítással megbízott tervezők egymagukban semmi esetre sem hozhatják meg. A megmaradt dokumentumok szerint Sopronban mindez nem így történt.

A helyreállítás építészeti műleírásában olvashatjuk, hogy „...városképi szempontból az architektúrát értékesnek nem találjuk...". A kaszinó teljes bontására szerencsére nem került sor, de a Kaszinót a főfalak és fedélszék kivételével teljesen elbontották. Az átépítésben a szintszámot megnövelték és alacsonyabb belmagasságú új belsőket hoztak létre. A neoreneszánsz homlokzatokat is alaposan átdolgozták. Különösen sok vitára adott okot az épület keleti irányban történt megnagyobbítása. A jelentős tömegű bővítmény homlokzatát a tervező „transzparens" kialakításúnak szánta, ennek az elképzelésnek azonban a nagy tömör felületek alumínium hullámlemez burkolata merőben ellentmondott. Eltűntek a belső terek berendezései, a mesterien megformált bronz csillárok, lépcsőkorlátok: a mennyezet figurális festését pedig szétverték. Mindezek helyett az akkori kor ízlése szerinti modern architektúra készült, igénytelen anyagokkal és szerkezetekkel. Az elmúlt évtizedekben többször felmerült az újabb átalakítás gondolata. Végül a Phare-pályázat és a Széchenyi-terv nyújtotta anyagi támogatás tette lehetővé az ismételt újjáépítést. A helyreállítás csak új rendeltetés – konferencia- és kultúrközpont – valósulhatott meg. A funkció bővítése további nagyterem – „Széchenyi-terem" – létesítését is megkívánta. Ennek elhelyezésére az előcsarnokrendszer feletti tetőtér beépítése kínált lehetőséget. A keleti homlokzat hullámlemez alumínium burkolatát elbontották és az eredeti neoreneszánsz architektúrát idéző kő- és vakolat-architektúra épült. Szóba került a belső tereknek a budavári Sándor-palotánál alkalmazott pontos újjáépítésének lehetősége is, ezt azonban a pénzügyi keretek nem tették lehetővé. A tervezők a belsőkben fehér színű gipsz elemekkel utaltak a korábbi historizáló architektúra felületosztására. A Kongresszus és Kulturális Központ ünnepélyes átadására óta bebizonyosodott, hogy az épület jól funkcionál. A 19. század polgári építészetének kiemelkedő jelentőségű összművészeti alkotása – nehéz ebbe belenyugodni – a maga eredeti gazdagságában Sopron és az európai historizmus építészettörténete számára végleg elveszett.

Winkler Gábor

TERVEZŐ / DESIGN
SOPRONI MESTERVONAL TERVEZŐ, FEJLESZTŐ, BERUHÁZÓ KFT.

GENERÁL TERVEZŐ / GENERAL DESIGN
FÁBIÁNKOVITS FERENC

MŰEMLÉKI KONZULENS / ART HISTORIAN
WINKLER GÁBOR

SZERKEZETTERV / STRUCTURE
SEBESTYÉN TAMÁS, FÁBIÁNKOVITS FERENC, IVÁNYI JÁNOS, BÁTKI KÁROLY.

GÉPÉSZET / PLUMBING
SZITA ELEMÉR, LŐRINCZ PÉTER, BARANYAI ISTVÁN

VILLAMOS TERV / ELECTRICAL PLANNING
ZSÁMBOKI KÁROLY, GÁLOS ERNŐ

AKUSZTIKUS / ACOUSTICS
DR. ILLÉNYI ANDRÁS

KÖZMŰ / PUBLIC UTILITIES
SZITA ELEMÉR, BARANYAI ISTVÁN

BELSŐÉPÍTÉSZ / INTERIOR DESIGN
VÁGI ERVIN, HERRER-Y M. CAESAR (KONZULENS)

SZAKKONZULENS / EXPERT
DR. SZEMRÉDI JÓZSEF, KÖVES TAMÁS, NYERGES FERENC, CSIZMADIA GYULA

KONFERENCIATECHNIKA / CONFERENCE EQUIPMENTS
HARMATI ISTVÁN, HORVÁTH TAMÁS, HELVEI FERENC

KIVITELEZÉS / MAIN CONTRACTOR
FERTŐDI ÉPÍTŐ ÉS SZOLGÁLTATÓ RT., HUNGÁRIA STETTIN MAGAS- ÉS MÉLYÉPÍTŐ KFT.

TULAJDONOS / OWNER
SOPRON MEGYEI JOGÚ VÁROS ÖNKORMÁNYZATA

MEGBÍZÓ / CLIENT
PRO KULTÚRA SOPRON SZÍNHÁZI ÉS KULTURÁLIS KÖZHASZNÚ TÁRSASÁG

Wächtler Lajos, épitész

Bécsi épitész. A soproni "Kaszinó" terveit készitette é bár Kolbenheyer Ferenc épitész nyerte el a pályázatot, 1870-ben, mégis Wächtler terveit valósitották meg. 78.old

Szabó Lajos: A soproni "Kaszinó" és a Liszt Ferenc Müvelődési Ház 78.old

Soproni Szemle. Helytört. Folyóirat. XXIV. évf. 1970 Sopron

WÁDLER Jenő (1887 – ?) festő

Nagybánya és a Vajdaságból.
Újvidék, 1996

én körül. Titel,

ármas szirtjén,
alakú udvar
emeletén 3-3

n áttört lombos
esen két részre
ábrázolt alakja
árom rózsa. A

Wächtler Lajos, épitész

Az 1870 máj.15-én megalakúlt Kaszinó Részv-társ gyülésén határozák el a Wächtler -terv elfogadását, kiirtá tak a pályázatot. Nem egyértelmü, kinek a terveé alapján készült el az épület. 78.old

Szabó Lajos: A soproni "Kaszinó"és a Liszt Ferenc Müvelődési Ház 78.old

Soproni Szemle. Helytört. Folyóirat. XXIV. évf. 1970
Sopron

Wächtler Lajos,épitész

A soproni Kaszinó tervpályázatát 1870-ben irták ki. Wächtler,bécsi épitész,Stach Frigyes bécsi Mérnök és a Terpsichore jeligés pályázat érkezett be.Utóbbi igen tetszetős volt,de nem fogadták el. 78.old

Szabó Lajos: A soproni"Kaszinó"és a Liszt Ferenc Művelődési Ház. 78.old

Soproni Szemle.Helytört.Folyóirat.XXIV.évf.1970. Sopron

Wächter Károly

ötvös

irod belép. 1862. febr. 2

Br. Brassó Erd. Muz

381

Magyar királyi államvasutak.

T. Műhely

Miután keresményemnek 191 .... év

tésénél .....

jelenhetek, keresményemnek átvételére ...

nevü munkástársamat szóbelileg megbizta

Kelt ..... , 191 .... é

.....

tanu.

.....

tanu.

Wächtler

bécsi épitész

soproni kaszinó
épülete

l.

Thirfeltödemánlúb

112. l.

Zoltai Lajos TV. 119